12 PAGINI, ILUSTRATE

ANUL XIX. SERIA III. No. 960 — PREȚUL LEI 5 — DUMINICĂ 7 MAI 1939

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIU

Adevĕrul

LITERAR • ARTISTIC • SOCIAL • POLITIC

Rezistența națională

Cuvântarea către muncitori a d-lui Armand Călinescu, președintele Consiliului de miniștri, a depășit cadrul restrâns al unui discurs obișnuit, ridicându-se până la semnificația unui mare act politic. Șeful guvernului s'a arătat pătruns de răspunderea istorică a ceasului de față și n'a ținut să ascundă că înțelege să meargă mai departe pe linia hotărîtă a intereselor naționale, împotrivindu-se oricăror încercări de desbinare și diversiune.

Cuvintele primului ministru al României au, mai presus de orice, meritul de-a fi clare, definind pentru toată lumea adevărata atitudine a țării noastre în criza prin care trece Europa:

„Țin să declar, ca să nu fie mici-un echivoc, că România dorește să întrețină relațiuni de bună vecinătate și de amiciție cu țările dimprejur; ea este gata să lucreze pentru a întări încă aceste relațiuni în domeniul cultural și în domeniul economic. Când însă se va schița de undeva o încercare de atingere a teritoriului nostru, ea se va izbi de cea mai hotărîtă și cea mai neclintită rezistență. Această politică nu e numai politica guvernului sau politica unui grup de oameni: aceasta e politica țării, e politica națională".

Nu e nimic nou în cuvintele șefului guvernului. El n'a făcut decât să exprime sentimentul hotărît al mulțimilor acestei țări, al acelor mulțimi cari au răspuns așa cum se știe la chemarea sub arme cu prilejul concentrărilor ce au avut loc.

„Ce este rezistența noastră — a spus d. Armand Călinescu — a avut prilejul să simtă toată lumea: toți acei cari au văzut elanul patriotic cu care rezerviștii noștri au alergat în cazărmi au putut să înțeleagă. Iar acea mișcare care se schițează de pretutindeni, dela cea mai modestă manifestare până la cea mai largă, care constă în oferta de contribuție pentru apărarea țării este cea mai strălucită dovadă a stării noastre sufletești".

Dealtminteri această stare de spirit nu e rezultatul vreunui miracol, ci doar reacțiunea firească a unui organism național sănătos asupra căruia tentativele cele mai îndrăznețe de otrăvire s'au dovedit neputincioase. Arma cea mai perfidă pe care Istoria o cunoaște este Indoiala. Mânuită de vrăjmași ea poate aduce cele mai funeste rezultate. Inoculată lent în spiritul public, îndoiala slăbește resorturile rezistenții, aruncă nedumerirea în rândurile populației, falsificându-i judecata și tulburându-i vederea. Această acțiune trebue dela început recunoscută și stăvilită pentru a păstra intactă sănătatea morală a țării.

D. Armand Călinescu a înfierat cum se cuvine orice asemenea acțiune menită să întrețină diversiunea în opinia publică, abătând-o dela obiectivele serioase impuse de situația generală europeană:

„Țara e pregătită sufletește, a afirmat cu tărie șeful guvernului, țara astăzi e unită și cine își închipue că mai poate reînvia vechile disensiuni care să micșoreze curajul, energia și puterea de muncă a națiunii, se înșală și are gânduri criminale".

Hotărîrea de rezistență exprimată de primul ministrul al țării nu este decât ecoul puternic al hotărîrii care însuflețește toate straturile populației țării, dornică să trăiască într'o țară liberă și stăpână pe destinele sale.

Ad. Lit.

Reclama literară

de ION PAS

Din gazete am desprins notița următoare:

„D. (urmează un nume oarecare) se prezintă cu un volum de versuri, estetic tipărit, și căruia i-a găsit un titlu foarte nimerit (urmează titlul mai mult sau mai puțin nimerit). In devăr, în câteva poezii, impecabile ca formă, autorul trece în revistă diferite genuri lirice cu un deplin succes".

Și notița inchee:

„Suntem îndreptățiți să credem că vom mai avea ocazia să revedem numele acestui talentat poet".

Deoarece împrejurările, vârsta și alte numeroase pricini nu au înstrăinat interesul nostru pentru literatură, și pentrucă, pe de altă parte, aveam credința că suntem spectatori destul de atenți ai filmului vieții literare, informația, — mărturisim, — ne-a surprins. Iată un poet cu versuri impecabile ca formă, care scoate un volum estetic tipărit, trecând în paginile lui „în revistă, diferite genuri lirice, cu un deplin succes", și care, cunoscut ziarului, nu ne era câtuș de puțin nouă. Imbătrânim, ne-am spus, și, oricât am avea pretenția că ne menținem în actualitate, trec pe lângă noi scriitori talentați cărora nu le putem adresa un cuvânt cordial de prețuire și de încurajare.

Sentimentul de mâhnire și pornirea spre dojană au încetat însă, în momentul când, întâmplător, privirea ne-a căzut asupra unei cifre care, perfidă, înlocuia semnătura notiței. Era o cifră de înregistrare administrativă, trădând caracterul adevărat al celor câteva rânduri administrative cari nu porneau din redacție ci de la serviciul publicității. Prin urmare, poetul își scrisese elogiul, singur, și-l plătise după tarif, pentruca astfel noi și d-voastră, și toți cititorii ziarului, să luăm cunoștință de îndoitul eveniment al apariției unui nou scriitor și al unui nou volum de poezii.

Să fim bine înțeleși: descoperirea nu ne-a contrariat. Poetul cu titlu nimerit, care abordează diferite genuri lirice cu deplin succes, știe și face un lucru de a cărui necesitate unii dintre noi nu sunt convinși sau dacă sunt convinși, refuză să-l îndeplinească: reclama cărții.

Lăsându-ne pe linia romantis-

(Continuare în pag. II-a)

Cumva fi răsboiul de mîine

RĂZBOIUL MICROBIAN

Dacă înainte de războiul mondial toate tipurile de arme noui erau imediat cunoscute în majoritatea țărilor — MAXIM a propus mitraliera inventată de el la mai multe guverne deodată — astăzi caracteristica înarmărilor constă în secretul lor. „Istoria mitralierei, submarinului, artileriei grele — scrie tehnicianul militar englez Leffebur — ca și istoria desvoltării uzinelor Krupp, Schneider. Armstory, arată că toată activitatea acestor firme. până la războiu, consta în popularizarea produselor lor". Astăzi însă toate înarmările sunt secrete. Astăzi nimeni nu pooate ști ce surprize extraordinare pregătesc tehnicienii și savanții tuturor statelor, care lucrează zi și noapte la pregătirea războiului și apărării naționale.

Războiul microbian, adică utilizarea în caz de războ a baccililor de tifos, holeră, ciumă, etc., pentru a lovi în rezistența inamicului, constitue tocmai una din armele teribile și secrete care se pregătesc în cea mai mare taină în unele țări.

Taina însă, nu poate fi niciodată absolută. Datele războiului microbian, sunt în parte cunoscute, ba mai mult, războiul microbian are și un istoric propriu. In timpul retragerii trupelor germane pe frontul de vest în 1917, după mărturia medicului francez George, ele încercau otrăvirea izvoarelor și fântânelor prin culturi de microbi.

Savanții francezi A. Sartorri și P. Sartorri, afirmă că inamicul a făcut în 1917, câteva încercări de folosirea microbilor, mai ales pentru distrugerea cailor armatei franceze.

Războiul mondial însă luând sfârșit, încercările de războiu microbian nu s'au mai putut desvolta.

Totuși se pare că în timp de pace s'au continuat cercetările pentru a pune la punct această nouă armă a distrugerii.

In 1924 Liga Națiunilor s'a ocupat special, de pericolul războiului microbian, ajungându-se să se iscălească un protocol care interzice întrebuințarea acestei arme.

Comisiunea de experți ai Ligii Națiunilor a stabilit atunci, că întrebuințarea microbilor în caz de războiu, amenință nu numai inamicul, dar și pe acela care întrebuințează microbii.

Argumentele Ligii Națiunilor, se pare însă că n'au folosit la nimic. In anii următori, au apărut din când în când știri în presa mondială, care arătau că se continuă cu pregătirea războiului microbian.

In 1934, d. Steed, redactorul marelui ziar „Times" a publicat revelații senzaționale asupra pregătirilor războiului microbian, făcute în Germania. Din documentele publicate de Steed, reeșia că încă în 1931 agenți secreți au experimentat la Paris și Londra crearea condițiunilor necesare pentru răspândirea microbilor.

In aceste experiențe agenții au întrebuințat microbul inofensiv, cunoscut sub numele de „microbul minunat". Culturile acestui microb, au proprietatea de a colora în roșu, mediul în care se desvoltă; dând astfel posibilitatea de a se urmări procesul împrăștierii lor.

Aceste culturi au fost împrăștiate în metropolitanul din Paris și se pare că experiențele au dat un rezultat pozitiv.

Revelații importante în ceeace privește întrebuințarea microbilor pentru scopuri de diversiune și sabotaj s'au făcut și la procesele din U.R.S.S., unde se pare că au existat agenți care întrebuințau microbii pentru distrugerea vitelor unor regiuni întregi.

Marea importanță a culturilor de baccili pentru scopuri de diversiune și sabotaj, a fost discutată și în presa de specialitate.

Astfel colonelul doctor Karaskowsky (Polonia) în articolele sale asupra „Războiului bacteriologic", arată că „baccilii pot avea un succes mult mai mare când sunt întrebuințați pe teritoriul dușman, în scopuri de diversiune și sabotaj. Operațiile de aprovizionare a agenților cu culturile de baccili necesare se poate face și ea pe teritoriul dușman, doarece pregătirea baccililor din grupul generalului Romie (la această grupă, după clasificarea generalului Romie, aparțin baccilii ciumei, holerei, dizenteriei, paratifosului și frigurilor malaieze) nu necesită laboratorii speciale ci este suficient un laborator simplu care poate fi ușor mascat.

După cum se vede, războiul bacteriologic nu numai se discută, dar se și fac toate pregătirile necesare pentru desvoltarea lui în caz de conflict.

CARE ESTE FORȚA BACCILILOR?

După datele științei moderne, capacitatea baccililor de a se împrăștia în organismul uman, poate fi în mod artificial mărită sau scăzută.

Mărirea circulației baccililor, se face prin trecerea lor succesivă, prin mai multe organisme omenești.

Doctorul Karașcowsky, scrie în această privință că „o condiție necesară pentru mărirea circulației baccililor, este experimentarea lor asupra oamenilor. In războiul viitor probabil că lagărele de prizonieri vor servi la experiențele necesare laboratoriilor bacteriologice.

Pentru atac, vor putea fi întrebuințați microbii tuturor boalelor. Savanții francezi cred că se va putea provoca difteria, ciuma, holera. tifosul, friguri, etc.

Multe din aceste culturi, vor aduce desigur o slăbire considerabilă a armatei inamice și vor provoca panică în rândurile dușmanului.

Un autor italian, maiorul Reitano care a studiat special greutățile întrebuințării microbilor, ajunge totuși la concluzia că există șanse de reușită pentru multe culturi de baccili.

Despre baccilii „frigurilor de Malta", maiorul afirmă că „bacteriile acestei boale, vor putea fi întrebuințate cu multă ușurință".

Iar doctorul Karașkowsky, pe care l-am citat mai sus, afirmă chiar, că în războiul bacteriologic, va fi posibil și împrăștierea printre oameni a unor boli specifice animalelor.

„In ultimul timp, scrie doctorul, suntem martorii apariției boalei numită bruceloza, care nu era cunoscută înainte decât la vite. Intre oameni a început la fel, să se desvolte boala papagalilor, cu o cauză necunoscută și dând o mortalitate de 20%.

Epidemiile care vor putea fi provocate prin culturi de baccili, nu vor fi deloc ușor de localizat.

Profesorul francez Paul Andiurois povestește că în 1923, în insulele Azore a sosit un vas din Guadelupa. A fost debarcat un negru care era bolnav de variolă.

Bolnavul a fost trimis la spital. S'a dovedit însă că boala lui era alustrimul mult mai grav decât variola. Deci s'au luat imediat toate măsurile de izolare, a izbucnit o epidemie, la început în oraș, apoi în toată insula, care a cuprins într'un an 15.000 oameni (în total insula avea o populație de 126.000 de suflete).

Intr'o serie întreagă de boli, contaminarea se poate face prin aer, baccilii fiind purtați de vânt. Prof. Koh, dealtfel, a dovedit de mult că baccilul tuberculozei, poate să se transporte prin aer și să provoace îmbolnăvirea.

In afară de aer, mediul pentru transmiterea baccililor, poate fi: apa, hainele, hrana. etc.

Mai mulți autori, care susțin că războiul bacteriologic este imposibil aduc ca principalul argument faptul că o epidemie odată provocată va lovi și pe acela care a provocat-o.

Epidemia de gripă din 1918, care a cuprins pe alocuri 20-100% din populație a dat numai în Europa 260 mii de morți, în țările orientului au murit atunci 15 milioane de oameni, iar în Oceania franceză insulele Samua, au murit 80% din populație.

Aceste considerații însă vor putea opri întrebuințarea baccililor? Problema se pune exclusiv în funcție de organizare. Dacă arma bacteriologică va fi întrebuințată fără plan, desigur că ea va lovi toată lumea. Dacă însă, se vor întrebuința baccilii, numai atunci, când împrejurările geografice și meteorologice exclud o acțiune contrarie, atunci inamicul poate fi lovit mortal. Cine va fi mai bine organizat, cine va lua măsuri mai eficace, acela va fi victorios în lupta baccililor.

Care va fi mijlocul de împrăștiere a culturilor cu baccili? In general vor fi două posibilități de împrăștiere: diversiune și aruncarea cu ajutorul avioanelor.

Despre posibilitate am vorbit. Va fi probabil mijlocul cel mai eficace, de a lovi în spatele liniilor inamice.

In ceeace privește întrebuințarea avionului, se pare că în 1917, ger-

(Urmare din pag. 3)

Pacea și America

Vorbind mai zilele trecute la Uniunea Pan Americană, cu prilejul sărbătoririi zilei sale de naștere, Președintele Statelor Unite și-a exprimat încrederea în ajutorul pe care-l poate da în prezent Lumea Nouă, Lumii Vechi, pentru a înlătura catastrofa.

Națiunea Americană, a zis Președintele Roosevelt are interese care depășesc continentul ei. Din cauza oceanelor care o împrejmuesc ea se găsește, cu voie sau fără voie amestecată în lumea veche. „Visurile de cucerire" a zis Președintele Rosevelt, „ne par nouă pe cât de ridicule pe atât de criminale. Garanțiile luate pentru a preveni agresiunea, întovărășite de ușile deschise pentru negocieri, legate cu voința de a coopera la restaurarea și menținerea păcii, ni se par nouă tot atât de perimate și fără nici un fel de posibilitate de a fi întrebuințate, ca și armele din Epoca Petrei. Noi să ne mândrim că am realizat în relațiile pan americane, ceia ce înseamnă realmente civilizație în raporturile dintre noi.

„Pacea Americană, pe care o sărbătorim azi, nu are în ea nici un germene de slăbiciune. Suntem pregătiți să o menținem și să o apărăm cu toată desăvârșirea puterii și energiei noastre, fiind în stare a opune forță contra forță, dacă ceva amenință instituțiile noastre sau caută să se atingă libertatea vreunei unități din grupul nostru."

Opinia publică din America dă semne evidente de solidaritate cu Președintele Statelor Unite. Astfel, Subsecretarul de Stat d-l Sunner Welles, într'o adresă către Universitatea din Virginia, al cărei fundator a fost Jefferson, zice că pacea lumii este indivizibilă. Un fapt de agresiune sau de cucerire împotriva unui popor pașnic, nu poate lăsa indiferent pe poporul american, ori cât de izolat geograficește s'ar crede. Ori când o națiune independentă ar deveni victima unui astfel de act, blocul națiunilor pe care nu le putem bănui de asemenea fapte, ele fiind puteri pașnice, ar trebui să-și simtă prestigiul atins și securitatea Americii ar fi redusă în aceiași măsură".

D-l Welles crede că declarațiile de neutralitate garantate de pacte nu au nici în 1939 vre-o eficacitate, precum n'au avut nici în 1907, când Jefferson a declarat embargo pe

D. ROOSEVELT

vasele americane pentru a feri America de a fi târâtă în războiul european. El crede că pacea va putea fi salvată în America acordând națiunilor atacate, atâtea suplimente în muniții și arme, în cât să se poată răsboi în aceleași condiții de viață ca în timp de pace.

Suntem departe de „splendida izolare" anglo-saxonă.

CONTRIBUȚIA MAREI BRITANII IN RĂZBOIUL MONDIAL

Anglia a introdus serviciul militar obligatoriu. Dintr'odată va avea un milion de oameni sub arme. In timpul războiului, efectivele armatei britanice se pot mări cu de 7-8 ori pe atâta. Este interesant de știut care a fost contribuția Angliei în războiul Mondial.

Marea Britanie a chemat sub arme:

6 milioane 211 mii 427 oameni.

La această cifră dominioanele independente, India și coloniile au contribuit cu:

3 milioane 284 mii 943 oameni.

Totalul efectivelor aruncate de Marea Britanie în războiul mondial a fost de aproape 10 milioane oameni.

Pierderile Marei Britanii în morți, răniți și dispăruți au fost de 3 milioane 266 mii 723 dintre care 947 mii 364 morți

DAUMIER — ECHILIBRU EUROPEAN

MUZICEANUL CONSTANTIN LAZĂR

Acum aproape două decenii un tânăr muzician plin de talent, absolvent al Conservatorului de muzică din Iaşi, a plecat la Paris, la învăţătură. A plecat sărac, numai cu scripca subsuoară.

A reuşit totuşi, în oraşul artei înalte, să-şi câştige existenţa — întâi modest, apoi îmbelşugat.

Acest muzician, — d. Const. Lazăr, — a lucrat într'o orchestră, a condus apoi alta...

Cu toată munca istovitoare pentru a-şi câştiga traiul, — d. Constantin Lazăr se ducea la înaltele şcoli de muzică ale Parisului. A urmat Schola Cantorum, pe care a terminat-o cu menţiuni strălucite. A fost unul din elevii merituoşi ai maestrului Vincent d'Indy. Inarmat cu diploma dela Schola Cantorum, d. Constantin Lazăr n'a încetat însă învăţătura.

D-sa a urmat cursurile de şef de orchestră ale lui Pierre Monteux, obţinând certificate entuziaste, în care acest mare muzician îl numeşte: „cel mai bun elev al meu", recomandându-l pentru un loc de şef de orchestră sau de profesor la Conservator.

După 17 ani de activitate la Paris, unde şi-a întemeiat un cămin — în care mulţi români au găsit o primire frăţească — d. Constantin Lazăr s'a hotărît să vină în ţară. A sosit acum un an şi jumătate.

Aici d-sa a dat dovadă de capacitate muzicală — dacă diplomele şi certificatele nu erau suficiente — conducând ca şef de orchestră „Carmen" la Opera Română din Cluj şi dirijând un reuşit concert la Radio-Bucureşti.

Dar d. Constantin Lazăr n'a izbutit, în 16 luni, să-şi facă o situaţie în ţara lui — desi aduce dela Paris cele mai înalte titluri, deşi are talent, deşi posedă o nepreţuită experienţă...

A bătut la toate uşile: mai întâiu timid, apoi mai insistent — presat de nevoile familiei: doi copii în şcoli...

Pe d. Constantin Lazăr l-am cunoscut la Paris. M'a impresionat dorul lui de ţară. La o masă, la Café de la Paix, — d-sa nu vedea Opera din Paris. Nu exista pentru dânsul convoiul nesfârşit de automobile cari, după expresia plastică a lui Moş Ion Codreanu, parcă veneau dela capătul unui drum — unde stătea dracul cu gura căscată şi dădea drumul, în fiecare clipă, câte unui alt automobil...

Acolo, la o mesuţă în mijlocul furnicarului parizian, — d. Constantin Lazăr mi-a povestit truda lui pentru a putea, odată şi odată, să scape de... Paris şi să se reîntoarcă în România.

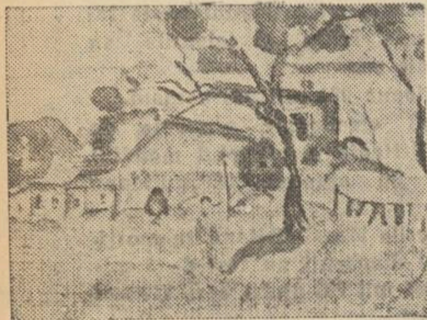
Şi iată-l astăzi — reîntors...

Din zi în zi curajul şi încrederea îl părăsesc, lucrurile i se duc la Muntele de Pietate...

Nu dăm aceste amănunte pentru a trezi mila, ci pentru a stârni revolta împotriva unei nedreptăţi.

Desigur, forurile noastre muzicale sunt străine de această tragedie. De-aceia am schiţat-o aici pentru a le întoarce privirile spre muzicianul sărac din Iaşi, care a reuşit fără nici un titlu să-şi facă o situaţie la Paris şi care — cu toate diplomele în buzunar — este condamnat să rămână şomer la Bucureşti.

M. SEVASTOS

Claudia Bacalinicov: DRUM

VIAŢA TEATRALĂ

Comemorarea lui Shakespeare la Radio-Bucureşti. Premiul Paul Prodan. Şcoala de regie experimentală,

In ziua de Marţi 25 Aprilie, postul nostru de radio-difuziune şi-a consacrat programul în întregime lui Skapespeare.

Lucrul merită a fi relevat din două puncte de vedere. Intâi pentrucă dacă nu ne înşelăm, suntem singura ţară din Europa care a comemorat la radio pe Shakespeare dăruindu-se operei sale o zi întreagă, şi în al doilea rând pentru că emisiunea postului nostru de radiodifuziune a fost bogată în consecinţe şi învăţăminte.

Grija pe care au arătat-o conducătorii societăţii noastre de radio pentru a comemora aşa cum trebue un titan de valoarea lui Shakespeare, arată câtă atenţie se pune în alcătuirea programului, şi câtă varietate în realizarea lui.

Din păcate un program radiofonic este dedicat în mare parte muzicii — este o lege peste care nu se poate trece, riscându-se altfel o monotonie ce nu ar corespunde scopului cultural al unui post oficial de emisiune. Totuşi cei ce au alcătuit acest program s'au străduit să-l adapteze atât exigenţelor specifice de care vorbeam mai sus cât şi scopului iniţial propus, acela de a comemora pe Shakespeare şi nu pe compozitorii care s'au inspirat din opera lui.

Astfel înlăuntrul unui program muzical obligator(s'au cântat arii şi bucăţi simfonice din Verdi, Nicolai, Weber, Mendelsohn şi alţii, execuţii ce din punctul nostru de vedere nu ne poate interesa), s'au intercalat un sfert de oră de muzică veche elizabetană şi altul dedicat unor arii din chiar opera shakespeariană.

Se ştie că nemuritorul creator de la Strafford avea o înclinare specială pentru muzică, iar în decursul pieselor sale se găsesc nenumărate pasagii în care sunt subliniate frumuseţile muzicei. Sunt celebre în această privinţă, primele versuri din „Noaptea Regilor":

„Cântaţi, dacă iubirea se hrăneşte
„Cu melodie, daţi-mi din belşug
„Ca săturată pofta-mi să slăbească...
„Să moară. Inc'odată! E aşa dulce,
Imi sună la ureche ca zefirul
Blond, care suflă peste viorele
Furându-le miresme!
(Traducere de I. Peretz)

Muzica elizabetană cu un vag accent melancolic este caracteristică. Opera lui Shakespeare este plină de arii, iar unele dintre ele au fost cântate cu multă căldură de d. G. Baldowin dela Teatrul Naţional, specializat în rolurile de bufoni shakespearieni.

Remarcabilă în conciziunea ei a fost conferinţa d-lui Dem. Theodorescu, binecunoscutul om de teatru, care a îmbrăţişat în câteva cuvinte totalitatea operei shakespeariene.

Ceeace ne-a interesat însă îndeosebi au fost cele câteva scene din „Othello", „Romeo şi Julietta" şi „Femeea îndărătnică" pe care actori consacraţi le-au interpretat cu multă autoritate în faţa microfonului.

Pe d. R. Bulfinsky în Petruccio, cum şi pe d-na Lilly Carandino în Desdemona, am avut ocazia să-i vedem chiar pe scenă şi să le apreciem creaţiunile. Punctul inedit al acestei emisiuni a fost interpretarea d-lui N. T. Brancomir în Romeo şi aceea a d-nei Agepsina Macri în Catarina.

D. N. Brancomir are o voce ideală pentru interpretarea unui rol ca Romeo, cum şi un lirism cald şi plin de avânt. D-na Agepsina Macri a avut accente pline de un umor sănătos în „Femeea îndărătnică". Ne întrebăm cum de n'a abordat d-sa până acum repertoriul shakespearian comic.

Ascultând aceste câteva scene la radio, ne-am dat seama cât e de bogat, cât e de plin textul shakespearian în el însuşi, şi cum se poate valorifica „în întuneric", fără ajutorul unui decor, fără niciun auxiliar scenic. Plină de învăţăminte pentru montarea repertoriului shakespearian a fost această audiţie radiofonică, dintre care cel mai important ni s'a părut ecoul pe care l-au găsit unele pasagii în simplicitatea prezentării. Regisorii noştri vor fi învăţat desigur de pe urma acestei emisiuni, că Shakespeare câştigă atunci când textul e lăsat să curgă în voe, nestânjenit de nicio punere în scenă fantezistă sau personală, în care decorurile, luminile şi inovaţiile să înăbuşească şi să întunece limpezimea şi frumuseţea unui text, atât de bogat prin el însuşi, atât de expresiv şi de complect încât se realizează cu prisosinţă într'un cadru simplu.

*

In memoria regretatului Paul I. Prodan, decedat acum un an, şi care, precum se ştie, a fost timp de cinci ani directorul apreciat al Teatrului Naţional din Bucureşti, d-na Paul I. Prodan şi d. Dimitrie I. Prodan au instituit un premiu în valoare de 20.000 lei care va purta numele defunctului.

Acest premiu este menit să recompenseze în fiecare an, doi actori tineri ai Teatrului Naţional, recrutaţi dintre auxiliarii trupei permanente, care se vor fi remarcat în decursul unei stagiuni.

Se înţelege cu câtă recunoştinţă prima noastră scenă a primit acest premiu, care va stârni printre elementele tinere ambiţia de a reuşi să se impună, cum şi imboldul la cunoaşterea şi adâncirea grelei meserii pe care şi-au ales-o.

O comisiune ce se va constitui potrivit unui regulament, va decerna premiul „Paul I. Prodan" în fiecare an.

Grija pe care soţia şi fratele regretatului director al Teatrului Naţional o arată pentru arta dramatică românească, cum şi pentru cinstirea memoriei celui ce a fost Paul Prodan, va da desigur roadele cele mai frumoase.

Câţi talentaţi actori din generaţiile tinere nu vor fi scoşi din umbră şi ajutaţi în cariera lor prin decernarea acestui premiu?

*

D. Camil Petrescu, a venit în fruntea Teatrului Naţional cu un program bine stabilit, din care fac parte o serie de reforme menite să ajute la desvoltarea artistică a personalului primei noastre scene.

Il ştiam pe d. Camil Petrescu din bogata d-sale activitate pe tărâmul literilor româneşti, că este un hotărît. Totuşi nu credeam că d-sa va păşi cu atâta iuţeală la realizarea planurilor pe care le-a conceput. Este deci pentru noi o plăcută surpriză de a constata că d. Camil Petrescu se grăbeşte să pună în practică reformele radicale pe care le-a preconizat ani dearândul în studiile, esseurile şi articolele sale critice.

Prima dintre aceste reforme este înfiinţarea unei şcoli de regie experimentală, şi importanţa ei ni se pare covârşitoare pentru evoluţia şi mersul teatrului românesc.

Prin această şcoală de regie experimentală, d. Camil Petrescu dă posibilitatea oricărui element tânăr al Teatrului Naţional de a încerca să-şi valorifice aptitudinile şi posibilităţile, printr'un examen ce va consta în interpretarea — la alegere — a unui rol important din marele repertoriu.

Actorul care doreşte astfel să-şi măsoare forţele poate cere Teatrului Naţional încredinţarea unui asemenea rol, într'un spectacol obişnuit, deci public.

Oricine îşi poate da seama de importanţa acestei reforme. In primul rând se va proceda la o triere justă a personalului Teatrului Naţional, care cuprinde o mulţime de elemente inutile. Se va da astfel precădere în compunerea trupei primei noastre scene, actorilor înzestraţi, talentul fiind singurul criteriu de judecată.

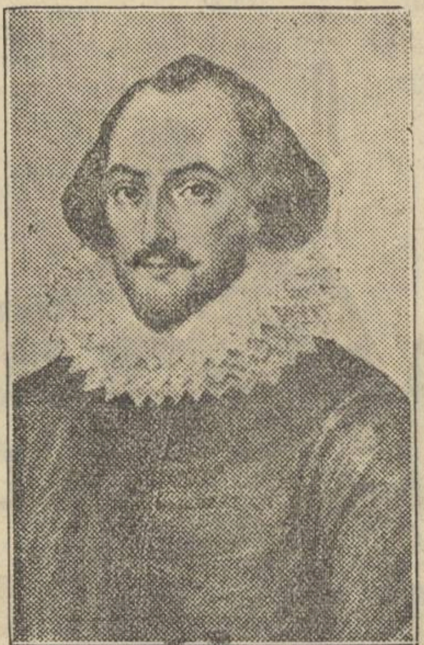
Iar comisia menită să-şi formuleze părerea fiind formată din persoane a căror autoritate şi competenţă constituesc o chezăşie pentru seriozitatea examenului, este neîndoios că rezultatele bune nu vor întârzia să se întrevadă la orizont. Iată dealtfel şi numele acestor persoane: d-nii V. Enescu, Soare Z. Soare, I. Sahighian, I. Sava, V. Bumbeşti, Gr. Mărculescu, A. Pop Marţian şi N. Massim.

In al doilea rând se desfiinţează regimul atât de nefast în teatru, al vedetelor. Oricine poate să fie sau să ajungă vedetă, dacă are destul talent. Şi până acum se cunosc cât de grele erau etapele pe care trebuia să le parcurgă un element tânăr pentru a se impune. De aci înainte, aceste vedete nu vor mai întuneca drumul începătorilor, ele însăşi fiind rugate de d. Camil Petrescu să dea sprijinul lor camarazilor mai tineri pentru întregimea ansamblului.

Şcoala de regie experimentală este bine venită şi suntem recunoscători dlui Camil Petrescu pentru ideea remarcabilă pe care a avut-o.

Să aşteptăm încrezători primele rezultate.

GH. NENIŞIOR

SHAKESPEARE

D. AL. CICEO POP

realizatorul importantei lucrări „Ghidul României", dealminteri unica în genul ei apărută în ţara noastră.

CRONICA MUZICALĂ

— Orga dela Ateneu —

La 22 Aprilie s'a inaugurat în sala Ateneului mult aşteptata orgă. A fost un mare eveniment şi cu siguranţă că acest instrument atât de perfect şi indispensabil unei săli de concert va aduce reale foloase activităţii muzicale de la noi. Inzestrarea cu acest instrument a primei noastre săli de concerte şi manifestări artistice se datoreşte în primul rând *Asociaţiei muzicale române* şi marelui compozitor *G. Enescu*. A doua zi după inaugurare a avut loc primul concert dat de profesorul *Frantz Schutz*, un organist de forţă dublat de un muzicant în stilul clasic al muzicei evocatoare a unei lumi de ideal şi de adâncă reculegere. Graţie orgei se va putea executa o serie de bucăţi, ele aparţin compozitorilor de valoarea lui *J. Sebastian Bach*, şeful unei dinastii de muzicanţi consacraţi.

S'ar putea spune că gloria organiştilor, mulţi dintre ei ignoraţi, se datoreşte mai totdeauna unei consacrări postume. Datorim discipolilor lui *Bach* şi a altor organişti conservarea multor opere de artă, care ne-au fost transmise.

Graţie d-lui *Franz Schutz* s'au executat compoziţii cu caracter religios din secolul al 17 scrise de *J. Gottfried Walther, J. Pachelbel, J. S. Bach* şi mai recente aparţinând lui *Max Reger, Frantz Schmidt* şi *Joh. Brahms*.

Aşteptăm cu nerăbdare execuţia oratorului *Pasiunea după evanghelia sfântului Matei* de Bach una dintre cele mai vaste şi puternice creaţiuni muzicale care există.

Graţie orgei de la Ateneu publicul va avea ocazia să o asculte, împreună cu alte compoziţii care sunt de natură să invoace spiritualitatea secolelor care ne-au precedat.

Claudia Bacalinicov: DRUM

A APĂRUT Excelenta publicaţie lunară No. 100

MAGAZINUL

NUMAR FESTIV PE LUNA MAIU

1 MAIU
SĂRBĂTOAREA PRIMĂVERII
SĂRBĂTOAREA MUNCII

GÂNDURI DE PRIMĂVARĂ
REPORTAJ SENTIMENTAL

EVZONII DANSURI PITOREŞTI LA CEA MAI PITOREASCĂ DINTRE GĂRZILE REGALE

D-NA LEBRUN LA LONDRA
CELE 10 TOALETE PURTATE DE SOŢIA PREŞEDINTELUI REPUBLICEI FRANCEZE

FRICA DE CĂSĂTORIE

ROMANUL DE DRAGOSTE AL CATERINEI SCHRATT, DOAMNA DE POMPADOUR A AUSTRIEI

140 PAGINI LEI 25

Nuvele, Schite. Curiozităţi, Modă, Humor, Jocuri distractive, etc.

TURNEUL TEATRULUI NATIONAL DIN CLUJ CU „BIRUITORII"

D-na Aura Vasiliu, autorul : d. C. A. Rusei, N. Sireteanu, d-na Puica Perieţeanu
desene de NER

Reclama literară

(Urmare din pag. I-a)

mulului nostru, persiflând poate concepţia noastră de cataări filosofici că o operă de artă îşi urmează destinul, şi că nu e decent ca, după ce am realizat-o, să ne transformăm în toboşari ai ai, îndrăzneţul confrate e de acord cu un alt suav poet, mai bătrân decât el cu o sută de ani. Este vorba de Lamartine care, apărându-se pentru elogiile ce şi le turna singur, declarase că, în definitiv, şi Dumnezeu are nevoe de reclamă, din moment ce pune să se tragă clopotul la biserici.

A, nu, problema cărţii literare nu se rezolvă cu afirmaţia tembelă că ea îşi face singură drum, dacă într'adevăr cel ce a scris-o avea pe frunte pecetea de neşters a talentului. Poetul care îşi redactează nota elogioasă şi o dă, ca inserţie, la gazetă, ştie că Zola nu dispreţuia procedeul reclamei, deşi poate ea nu-i era absolut necesară. Işi aminteşte desigur că, de eexmplu, Pierre Benoit s'a acuzat singur de plagiat pentru a stârni discuţii şi că a mers până la înscenarea unei răpiri de cinematograf. Ba o scriitoare americană, a tras cu revolverul în proprietara imobilului unde stătea pentruca ziarele să scrie despre dânsa şi să i se cumpere cartea recent scoasă de sub tipar.

Problema lansării unei cărţi se pune cu deosebire la noi, şi cu deosebire în zilele acestea când generaţia nouă, pasionată după un film sau după un match sportiv, nu mai citeşte. Din pricina aceasta cartea agonizează. Ea înseamnează pentru un editor cea mai proastă afacere, şi ca atare nu-şi mai investeşte capitalul decât când lucrările literare sunt semnate de scriitori norocoşi cu un contingent de cititori, mai mult sau mai puţin devotaţi. Scriitorului tânăr îi sunt închise uşile, şi atunci, cu sertarul doldora de manuscrise, el nu mai lucrează, se pierde.

In locul atitudinei de renunţare, îi recomandăm acestui scriitor tânăr, alta: *reclama*, după exemplul debutantului cu notiţa care ne-a prilejuit aceste observaţii. Să confişte, eventual, tobele agenţilor fiscali şi să bată la răspântii din ele, declarându-se genial. Modestie, decenţă, — fleac. Altminteri, cartea încremeneşte la vitrină şi'n magazie, sortită guzganilor sau desfacerii cu toptanul la băcănie. Să pornească superb în cutezanţa sa, la braţ cu Wahlt Whittman care declara fără sfială că, dacă ar avea o avere, ar cheltui-o făcând publicitate scrierilor sale, pentruca ele să pătrundă în cercuri cât mai largi.

Când lectura nu e încă o necesitate, iar gustul pentru carte constitue viciul unei neînsemnate minorităţi, — orice mijloc este îngăduit.

Cinematografe

CAPITOL: Oameni de mâine şi jurnal, jurnal O. N. C. cu vizita d-lui ministru Gafencu la Berlin.
ARO: „Helene Willfuhr" cu Madeleine Renaud, Louis Barrault şi Constant Remy.
SCALA: Triunghiul cu Sacha Guitry, Jacqueline Delubac şi Raimu. Jurnal şi complectare.
CARLTON: „Dineu la Ritz" cu Annabella şi Paul Lukas, Jurnal şi Complectare O. N. C.
TRIANON: Intre glorie şi dragoste cu Robert Taylor, jurnal Paramount şi românesc.
REGAL: Bestia Umană, cu Simone Simon, Jean Gabin; jurnal şi complectare.
SELECT: Serge Panine cu Françoise Rosay şi Pierre Renoir.
FEMINA: Viaţa furată.
ELYSEE: Continuarea marelui succes dela „TRIANON" „ALEXANDRU NEWSKY" marele film rusesc. Regia Eisenstein.
A.R.P.A. (Bd. Elisabeta 2): „Vulturul negru" cu Bob Livingstone.
ROXY: Drama din Shanghai, jurnal şi complectare.
PALAS BULEVARD: Omul cu mască (Mascatul), operă complectă şi jurnal românesc.
SAVOY: Trei camarazi şi O familie trăznită.
CORSO: „Adevărul Indrăcit" şi „Ultimul Gangster" şi trupa Ruso-Ţigano „Kastiov".
FORUM: Jurnalul unei Impărătese şi Dejun în doi.
BIZANTIN: Mâinile lui Orlac, Fraţii Ritz sportivi şi Revista „E dată dracului".
NISSA: Vreau să mă mărit şi Atenţie d-le profesor.
FRANCLIN: Ne-am cunoscut în luna Mai şi Frou-Frou.
OMNIA: Stăpânul junglei, operă complectă.
RIALTO: Romanţa Argentineană şi Anne Marie.
AIDA: Gibraltar şi Stan şi Bran alpinişti.
COTROCENI: Alaska şi O familie trăznită.
EDISON: Dubla existenţă a d-rului Cliterhouse, Leopardul Suzanei şi trupa Nae Simionescu.
LUCIFER: Oameni cari înfruntă moartea, Valea giganţilor şi jurnal O. N. C.
LIA: Atac în Mediterana şi Uliţa durerii.
MILANO: Cei trei camarazi şi Femei condamnate.
PACHE: Alarmă în India (Sabu) şi Băeţi în uniformă.
RAHOVA: Serenada primăverii şi Trader Horn.
VENUS: Femei în lanţuri, Şobolanul şi Funeraliile I. P. S. S. Patriarhul Miron Cristea.

OAMENI ȘI FAPTE

Casa scriitorilor

„Dacă astăzi nu s'au putut satisface multe din cererile juste, aceasta se datorește faptului că nevoile țării noastre sunt atât de mari, că la momentul de față este o chemare imperativă — apărarea națională — dar

că după ea, va urma desigur, a doua chemare, aceea a apărării sufletești și a oțelirii culturii românești".

Aceste cuvinte le rostea M. S. Regele anul trecut de ziua Cărții. Și la împlinirea unui an dela rostirea lor, se întemeiază unl din cele mai importante așezăminte, menite să dea celor cari luptă pentru promovarea culturii românești posibilitatea de a crea în liniște, știindu-și asigurați anii grei ai bătrâneții. „Casa Scriitorilor", visată de atâtea generații de mânuitori ai condeiului a devenit o realitate.

Când ne gândim la condițiile mai mult decât tragice în cari au trăit atâția din marii noștri scriitori, lăsați la discreția întâmplării și la bunăvoința milei publice, când ne amintim că la sărbătorirea lui Caragiale cu ocazia împlinirii vârstei de 50 de ani s'au lansat liste de subscripție pentru ajutorarea lui — refuzate cu demnitate de cel sărbătorit — și când știm cum au trăit Eminescu și Beldiceanu în ultimii ani ai vieții lor sbuciumate, nu putem găsi suficiente cuvinte de laudă pentru marea inițiativă care, tradusă în fapt, oferă scriitorului român perspective mai mult decât îmbucurătoare.

Pensionarea la o vârstă când forțele de creație nu sunt încă istovite, când e drept ca scriitorul să nu mai trăiască în nesiguranța veniturilor cărților sale, îi va da certitudinea că e util societății care nu-l lasă muritor de foame. Fără îndoială că nici un scriitor nu va considera pensia ca pe o sinecură și — la adăpostul ei — nu se va mulțumi să se culce pe laurii câștigați. Pensia impune datorii pe cari scriitorii le contractează din prima clipă a intrării lor ca membrii în Casa nou creată.

Așa trebue înțeleasă recompensa ce se oferă scriitorilor :pentrucă la cincizeci de ani, un scriitor adevărat e în plină maturitate. Să luăm pilda marilor scriitori francezi: Anatole France, Gide, Bordeaux, cari la șaptezeci de ani au lucrat și lucrează încă, îmbogățind tezaurul cultural al țării lor.

Casa Scriitorilor, admirabilă instituție de sprijin și înțelegere, trebue la rândul ei sprijinită și înțeleasă în rosturile ei adevărate.

O REUNIUNE INTERESANTĂ

La Liège (Belgia) va avea loc în zilele de 24—28 Iunie 1939. reuniunea medico-juridică internațională pentru protecția populației civile în timp de război.

Este o problemă care a mai fost discutată anul trecut cu prilejul congresului internațional de medicină militară care s'a ținut la Luxemburg.

Comitetul de inițiativă și patronaj, cuprinde nume ilustre, atât în Belgia cât și din toată lumea.

Iată, în timp ce războiul e pregătit cu febrilitate, se găsesc oameni cari să se preocupe și de populația civilă, cea mai năpăstuită în timpul unei campanii militare.

Experiența tragică din Spania a dovedit-o cu prisosință.

ULTIMUL SOLDAT AL DUCATULUI DE LICHTENSTEIN A MURIT...

VADUZ, 25. (Rador). — Ultimul soldat al ducatului Lichtenstein, numit Andreas Klieber, a încetat din viață azi, în vârstă de 95 de ani.

RUPEREA RELAȚIILOR SPORTIVE FRANCO-GERMANE

O telegramă anunță:

Organizațiile sportive ale Reichului au interzis echipelor germane de a participa la întreceri sportive în Franța, atâta timp cât guvernul francez nu va da garanție că acordurile între echipele franceze și germane pot fi executate.

De curând, o întâlnire între o echipă națională germană și o echipă franceză, care trebuia să aibă loc în Franța, a fost interzisă.

CIORAPII ALBI

Ciorapii albi constitue semnul distinctiv al germanilor aflători în Polonia cari militează pentru ideologia național-socialistă.

Cum este firesc, vederea acestor ciorapi provoacă oarecare nervozitat în sânul populației poloneze, mai ales în împrejurările de azi când problema Danzigului este atât de acută.

Pentru păstrarea unor bune raporturi, ar trebui ca portul ciorapilor să fie interzis, iar inițiativa să nu fie luată de polonezi.

Partea surprinzătoare este aceea că în ultima vreme ciorapii albi s'au înmulțit, în loc să se împuțineze, cum ar fi fost de așteptat și datorită lor au avut loc incidente numeroase.

...Și să se mai spue că albul este culoarea păcii!

OFENSIVA CHINEZA

Armatele chineze reorganizate, perfect instruite și echipate au des-

CIANG-KAI-ȘEK

lănțuit o puternică ofensivă împotriva trupelor japoneze.

Rezultatul acestei ofensive este cel scontat de mareșalul Cing-Kai-Sek.

RUGĂCIUNI PENTRU PACE

In America, în Anglia și în Franța populația merge în pelerinaj la locașurile de închinăciune să se roage pentru pace.

Aceasta nu împiedică de loc ca în-

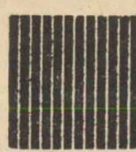
PAPA PIUS XII

armările să continue cu încă și mai multă febrilitate și ca națiunile acestea să fie oricând pregătite de a porni la luptă, dacă războiul se va dovedi a fi cu totul de neinlăturat.

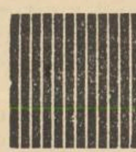
In orice caz vremea concesiunilor chiar pe seama altora și măcar morale a trecut!

Fiind gata a face față împrejurărilor, aceste mari națiuni nu-l uită aici pe Dumnezeu!

W. SOMERSET MAUGHAM

POETUL

Nu prea mă interesează celebritățile și niciodată nu am făcut haz de patima de care suferă atâția: aceea de a da mâna cu mai marii lumii acesteia. Când mi se propune să mă întâlnesc cu vreuna din persoanele acestea deosebite de semenii săi prin rangul sau situația sa, încerc să găsesc o scuză politicoasă care să-mi dea posibilitatea de-a evita această onoare. Și când amicul meu Diego Torre îmi propune să-mi dea un cuvânt de introducere pentru Santa Ana am refuzat. Dar de data aceasta scuza pe care o găsisem era sinceră. Santa Ana nu era numai un poet, dar mai ales o figură romantică și mi-ar fi plăcut să cunosc pe acest om ale cărui aventuri (în Spania mai ales) erau legendare; dar știam că era bătrân și bolnav și nu puteam decât să cred că l-ar plictisi să primească vizita unei persoane necunoscute și mai ales străin.

Sunt gata să cred că acest Calisto de Santa Ana merită reputația de care se bucură printre popoarele de limbă spaniolă. In acea vreme versurile sale erau pe buzele tuturor tinerilor și prietenii mei vroiau fără încetare să le povestesc despre pătimașa lui fire, vehementele sale discursuri (fiindcă era om politician tot atât de mare ca și poet) mușcătorul lui spirit și pasiunile lui. Era un rebel și adeseori un afară din lege, cutezător și aventuros; însă mai presus de toate era un amant.

Știam totul despre patima lui pentru acea mare actriță sau acea divină cântăreață — și nu citeam noi, până la învățarea pe dinafară, arzătoarele sonete în cari își descria dragostea, durerea și mânia? Și nu știam noi despre o infantă de Spania, mândră coborîtoare din Burboni care, cedând arzătoarei lui patime, se călugărise atunci când el încetă s'o mai iubească.

Când Filip, regescul ei strămoș, era obosit de-o metresă, aceasta trebuia să se închidă în mânăstire, fiindcă nu era cu putință ca femeea pe care o iubise Regele să mai poată fi iubită de un altul. Și nu era Calisto de Santa Ana tot atât de mare ca un rege pământesc? Aplaudam romanticul gest al doamnei.

Era plin de cinste pentru ea și plin de măgulire pentru el.

Dar toate acestea se întâmplase cu mulți ani în urmă și de un sfert de veac Don Calisto, plin de dispreț, se retrăsese dintr'o lume care nu mai avea nimic ce să-i dăruiască, și trăia în orășelul lui natal Ecija. Acolo se afla când mi se sugerase ideia de-a mă duce și eu (stătusem vreo săptămână sau două în Sevilla), nu pentru el, ci fiindcă acest micuț orășel din Andaluzia este pentru mine plin de amintiri care mi-l fac scump.

„Cum arată acum?" l-am întrebat.

„Minunat".

„Ai vreo fotografie de-a lui?".

„Așî fi dorit să am. Dar a refuzat să mai fie fotografiat de când avea treizeci și cinci de ani. Spune că nu dorește ca posteritatea să-l cunoască decât tânăr".

Dar am refuzat oferta amicului meu; îmi era deajuns să mai citesc încăodată poemele pe cari le știam atât de bine, cât pentru rest preferam să hoinăresc în libertate printre tăcutele și însoritele străzi ale Ecijiei. Deci nu fără oarecare consternare primesc în seara sosirei mele un bilet dela însuși marele om. Diego Torre îi scrisese despre vizita mea — îmi spune — și îi va face mare plăcere dac'ași fi vrut să trec pe la el în dimineața următoare pe la orele unsprezece. Dat fiind împrejurările nu mai era nimic de făcut decât să mă prezint la el la ora fixată.

Hotelul meu se afla chiar în Plaza și în această dimineață de primăvară era destul de animat, însă imediat ce-am eșit afară parcă mă aflam într'o cetate părăsită. Străzile, acele albe și întortochiate străzi, erau pustii, numai ici-colo câte-o femee în negru care se întorcea cu pași măsurați dela biserică. Ecija este un oraș de biserici și arareori poți merge prea departe să nu întâlnești un portal dărăpănat sau o clopotniță deasupra căreia berzele și-au clădit cuibul. Odată m'am oprit să aștept trecerea unui șir de măgăruși. Valtrapurile lor roșii erau decolorate și habar n'am ce puteau să care în coșurile din spinările lor. Și totuși Ecija a fost pe vremuri un oraș însemnat. Multe din aceste albe case au portaluri de piatră purtând deasupra impunătoare pajuri, rămășițe dintr'o îndepărtată vreme când curgeau bogățiile din Lumea Nouă și aventurierii cari culeseseră aceste averi veneau să-și petreacă aici ultimele zile. Intr'una din aceste case locuia Don Calisto și oprindu-mă în fața intrărei după ce sunasem îmi făcea plăcere gândindu-mă că trăia într'un mediu atât de potrivit. Era o măreață ruină împrejurul impozantei intrări și care se potrivea de minune ideei ce-o aveam despre înfocatul poet. Cu toate că auzeam clopoțelul răsunând de-a lungul casei nimeni nu răspundea și am sunat a doua și a treia oară; în sfârșit o bătrână mustăcioasă apăru la intrare.

„Ce doriți?" mă întrebă.

Avea niște minunați ochi negri dar cu o privire tristă, și bănuii că ea era acea care îngrijea pe bătrânul om. Ii întinsei cartea mea de vizită.

„Am o întâlnire cu stăpânul dumitale".

Deschise poarta de fier a intrării și mă pofti să intru. Spunându-mi să aștept mă lăsă singur și porni sus. In patio era o răcoare plăcută după arșița străzii. Forma acestui patio era minunată și ai fi putut face prinsoare că fusese construit de unul din urmașii conquistadorilor, însă zugrăveala era cojită, majolica pardoselei spartă și ici și colo bucăți întregi de tencuială căzuse. Plutea peste tot un aer de sărăcie nu însă și de neîngrijire. Știam că don Calisto era sărac. Bani câștigase într'o vreme ușor, însă nu le dădea nici o importanță și cheltuise cu dărnicie. Era evident că acum trăia într'o lipsă pe care cu dispreț n'o băga în seamă.

In mijlocul acestui patio se afla o masă și două foteluri alăturate și pe masă gazete vechi de două săptămâni. Mă minunam câte visuri puteau să-i ocupe fantezia în vreme ce ședea acolo în caldele nopți de vară fumând țigarete. Pe pereți, sub colonadă, erau niște picturi spaniole, întunecoase și destul de proaste. Din loc în loc un vechi și prăfuit **bragueno** și pe el câte un felinar reparat și lipit în zece locuri. Lângă o ușe atârnau o pereche de pistoale vechi și îmi plăcea să cred că acestea erau armele de cari se folosise când într'unul din cele mai renumite din numeroasele sale dueluri pentru capriciul dansatoarei Pepa Montanez (acum, bănuesc, o vrăjitoare știrbă și sbârcită) ucisese pe Ducele de Dos Hermanos. Scena — cu împrejurările ei pe cari vag le ghiceam se potrivea atât de bine cu romanticul poet încât cu mintea parc'ași fi fost acolo. Nobila lipsă de astăzi îl înconjura cu o glorie tot atât de strălucitoare ca bogăția din tinerețe. „In el dăinuia încă spiritul vechilor conquistadori și iată, se întâmpla să-și stfârșească faimoasa-i viață în această ruinată și magnifică locuință. Așa, sigur, un poet trebuie să trăiască și să moară. Venisem nu prea încântat și poate chiar puțin plictisit de perspectivele acestei întâlniri, însă acum începusem să devin nițel nervos. Am aprins o țigaretă. Sosisem la ora fixată și mă întrebam ce-l putea reține pe bătrânul om. Liniștea era bizar de neplăcută. Fantome ale trecutului cutreerau tăcutul patio și din acele vremuri moarte și trecute par'că mi se hărăzea o nehotărîtă soartă și mie. Oamenii din acele vremuri aveau o pasiune și o ferocitate a spiritului care a pierit din noi pentru totdeauna. Noi nu mai suntem capabili de isprăvile cari le înfăptuiau cu nepăsare și de eroismul lor teatral.

Auzii un sgomot și inima începu să-mi bată grăbită. Eram ațâțat acum și în fine când l-am văzut venind și coborînd încet scara, mi-am ținut respirația. Ținea cartea mea de vizită în mână. Era un bătrân înalt și extrem de slab, cu un obraz de culoarea fildeșului vechi; avea părul bogat și alb însă sprincenele-i stufoase erau încă negre; împiedicau puțin scânteerea marilor ochi negri și focoși. Te minunai cum la etatea lui acești ochi își păstrau încă toată strălucirea. Nasul aquilin, gura severă. Era îmbrăcat în negru și într'o mână ținea o pălărie mare și rotundă. Avea în înfățișarea sa siguranță și demnitate. Era tocmai cum aș fi dorit să fie și în vreme ce-l priveam venind am înțeles cât trebuie să fi stăpânit spiritul și turbura inima semenilor lui. Era din cap până în picioare un poet.

Străbătu patio-ul și veni încet spre mine. Avea într'adevăr ochi de vultur. Păru pentru mine un moment teribil când se opri în fața mea, urmașul vechilor mari poeți spanioli, magnificul Herrera, nostalgicul și turburătorul Fray Luis, Juan de la Cruz, misticul, severul și întunecatul Gongora. El era ultimul din această lungă înșiruire și călca pe urmele lor plin de măreție. Bizar în inima mea cânta iubitul și dulcele cântec, acel care-l cel mai faimos dintre poeziile lui Don Calisto.

Eram zăpăcit. Aveam noroc că-mi pregătisem mai dinainte fraza cu care vroiam să-l întâmpin.

Este o deosebită onoare, Maestre, pentru un străin ca mine, să fac cunoștința unui asemenea mare poet".

O licărire de veselie trecu prin acei ochi pătrunzători și un surâs rotunji pentru o clipă linia acelei guri severe.

„Nu sunt poet, Senor, sunt negustor de perii. Ați făcut o greșeală, Don Calisto locuește alături".

Greșisem casa.

din engleză
de **MARCELLA KOSTACHI**

RĂZBOIUL MICROBIAN

(Urmare din pag. I-a)

manii au făcut încercări de a arunca fiole cu microbi din avion. Aceste fiole odată aruncate, se sparg la cădere și baccilii se împrăștie în aer. O altă metodă ar fi aruncarea unor „bombe" speciale. Bombele se atârnă de o parașută și posedă proprietatea, ca la 10-50 m. de pământ să se răstoarne, vărsând afară, conținutul lor.

A treia metodă, ar fi, împrăștierea microbilor din avion cu ajutorul unor aparate sau pompe speciale.

Doctorul Klotz, afirmă că ar exista pompe capabile să împrăștie microbi dela înălțimea de 4000 metri.

EXISTĂ APĂRARE ANTIMICROBIANĂ?

Cea mai eficace apărare antimicrobiană constă în imunizare în masă a populației și a trupei. Deasemenea o importanță deosebită prezintă metodele de descoperire rapidă a atacului microbian.

Deobiceiu inamicul va căuta să mascheze atacurile sale. Multe depind atunci de posibilitatea cunoașterii imediate a semnelor otrăvirii cu microbi.

O altă armă importantă de apărare antimicrobiană, va putea fi bacteriograful Erly, capabil să distrugă microbii ajunși în intestine.

Probabil însă, că odată cu desvoltarea chimiei, se va putea ajunge la armonizarea aerului otrăvit cu microbi.

Deasemenea, paza severă a fântânilor, izvoarelor de apă și lămurirea populației largi asupra pericolului microbian, vor contribui la posibilitățile de apărare împotriva celei mai groaznice arme de distrugere a umanității, pe care a inventat-o geniul rău al războiului.

DR. C.

Cum pot fi bombardate Statele-Unite?..

Dacă e greu de închipuit, în prezent cel puțin, o bombardare a coastelor Statelor Unite din America de Nord, se poate însă ușor reprezinta posibilitatea unei bombardări cu echipele de avioane și anume pe trei căi:

1) Bombardarea cu avioane plecate din Europa sau din Asia;

2) Bombardare cu avioane plecate dintr'un punct oarecare al Americii din afară de Statele Unite;

3) Bombardare de pe vase portavioane sau de pe baze aeriene situate pe Oceanul Atlantic sau Pacific.

Astfel un bombardier care ar pleca din Berlin, zburând cu o viteză de 500 kilometri pe oră, ar face treisprezece ore și un sfert, până la New-York, patrusprezece ore dela Roma la Washington și șaisprezece ore de la Tokio la Seattle. Se înțelege că aceste date pot fi modificate și viteza poate fi dublată... Ce nu se poate cu felul în care decurg lucrurile azi?

Experții armatei și ai marinei americane țin foarte mult socoteală de rapoartele care le vin asupra influenței, din ce în ce mai mare pe care o capătă germanii, japonezii și italienii în Columbia, Salvador și Equador. Totuși ei au căpătat mai multă încredere în America Latină, mai ales acum după Congresul de la Lima, și nu mai cred posibil un atac declanșat pe teritoriul Americii de Sud. Se gândesc însă că Denver e la o depărtare de patru ore și trei sferturi, numai, de Mexico...

Problema, însă, care-i preocupă pe americani în prezent este acea a insulelor din Pacific și din Atlantic. Dovadă discuția violentă ce are loc în prezent între cei care cer întărirea insulei Guam și acei care se împotrivesc pentru că această întărire zic ei nu ar avea alt scop de cât a zădări pe japonezi. Rămâne însă bine stabilit că valoarea insulei Guam care servă de apărare insulelor Hawai, face cu neputință în practică debarcarea în insulele Filipinelor, devine considerabilă în timp de război.

Toate aceste discuții și preocupări dovedesc profunda schimbare din opinia publică în Statele Unite și inactivitatea orgolioasei lor maxime „America este a americanilor". Aceasta cu atât mai mult cu cât Roosevelt se pătrunde din ce în ce mai mult de adevărul vechei maxime că: „primejdiile se micșorează în fața unei apărări totdeauna gata" și cu cât se înmulțesc rapoartele asupra adevăratelor colonii pe care Germanii, Italienii și Japonezii le-au creat în Statele Americii de Sud.

La Senat, în fața comisiei de înarmări, șeful statului major al aviației americane, a declarat că Germania posedă 1700 avioane, capabile de a zbura de pe coasta Africei occidentale, pe coasta orientală a Americii de sud și putând zbura, în viitorul cel mai apropiat, de pe Insulele Capului Verde în Statele Unite.

In prezent singura cale pe care s'ar putea încerca bombardarea Statelor Unite, ar fi prin America de Sud, unde Germania are cei mai mulți simpatizanți, care pot instala în orice moment aerodromuri și pot înmagazina în orice clipă stocuri imense de muniții, ceiace le-ar îngădui să pună mâna pe o parte din America. S'a terminat cu „splendida izolare" a Anglo-Saxonilor, timpurile se schimbă repede și distanțele se micșorează văzând cu ochii — „Nu trei mii de avioane", strigă secretarul comisiei de război, „ci nouă mii!"

Cele 525 milioane de dolari consacrați în mare parte numai pentru înarmare, din bugetul Președintelui Roosevelt, nu mai par americanilor „cifră astronomică", cu toate că sunt alături de cifrele formidabile din marginea bugetului american, destinate:

1) A întări și apăra Canalul Panama;

2) A împinge peste orice măsură raza de dezvoltare a aviației, viteza și capacitatea aeronauticei;

3) A stabili baze navale și aeriene, cât mai multe, în Atlantic, precum și în Pacific.

Imensul buget al Americii ca răspuns la strigătul de alarmă al statului major american, nu consacră fără discuții sumele sale fabuloase de cât apărării naționale a Americii (măsurilor de self-defence"). Statele Unite își dau seama că ele nu mai pot fi la adăpostul unui război! Fiecare clipă scoate o piatră din temelia doctrinei lui Monroe.

Iubirea mea

Am căutat Libertate, soarele tău în cetăți nevăzute, pe căi
mâhnite, de nici un alt om străbătute;
Invăluit în mantia de stele rătăceam ca un vultur pe stânci
Dar împărăția ta
Nu și-a deschis dragostea, isvoarele tale adânci
Intr'o zi peste rodul pământului, ca valurile nestatornicelor mări,
vor aduce focul Marilor Inchegări
Și cântecul Păcii va triumfa

Atunci sufletul meu umbrit, din coliba înfricoșată, ca vânturile
va pluti în lumina necercetată;
Și Moartea nu-mi va săgeta picătura de lut.
Libertate, iubirea mea!
Te-am căutat între secole, zărilor te-am cerut —
Am întins brațele desnădăjduite: iubire unde ești?
Ori poate cu trupul tău celest în sângele meu trăești.
Libertate! Iubirea mea.

D. ORFANU

Grădina lui Dumnezeu...

UN OM CU GREUTATE

de A. MUNTE

D. Ranetaj e personagiu important. Aceasta nu numai fiindcă e şef de secţie la marea întreprindere „Transportul", dar fiindcă e în adevăr „un om cu greutate". La cântar trage peste sută, vorba d-sale însă trage mai mult. Cel puţin aşa deduc din faptul că d-sa nu suportă contrazicerea.

D. Ranetaj e deci un om cu idei. Şi când vr'o părere a d-sale s'a cristalizat în expresie verbală, nici evidenţa nu poate înclina balanţa de partea cealaltă.

Orice opoziţie e zdrobită de explozia nervoasă a d-lui care „ştie tot" şi e „fără de greşeală".

Pe d. Ranetaj îl întâlnesc regulat la cafenea. Nu-l ocolesc, fiindcă mi-e simpatic. Citesc în privirea lui că mi-e prieten. Sufăr însă că nu pot discuta. Sunt de felul meu cam vorbăreţ şi-mi place să răsucesc conversaţia ca pe-o fată de dans. In tovărăşia d-lui Ranetaj trebue să fiu mut, sau să mă încontrez. Şi mă tem pentru cordul dumnealui. Doamne fereşte! eu discut şi el plesneşte.

Şedeam într'o seară amândoi la o masă, în cafeneaua noastră obişnuită. D. Ranetaj moţăia cu capul sprijinit pe palma dreaptă — e un tabiet al d-sale să fure un pic de somn, în larma cafenelei — iar eu sorbeam un ceai. Mă plictisea, fireşte, sforăitul comeseanului. Chibzuiam să răstorn paharul, să trântesc o farfurie, că să-l trezesc, când veni Popescu, Anibal Popescu, cunoscutul procurist al societăţii de asigurare „Oricine".

— Salutare.

— Salutare.

— Ce faceţi? Taj — aşa-i spun prietenii, d-lui Ranetaj (e mai scurt şi alintat) — doarme? Şi Popescu izbucni într'un râs cascadic, contagios. Toate mesele din jur râdeau, când d. Rantaj îşi ridică, în pliuri, pleoapele grase de pe mărgelele ochilor.

— Tu eşti, Popescule? D. Ranetaj râde şi el. Numai eu păstrez o mutră gravă, ruşinat de privirile aţintite asupra noastră. Imi părea că toată lumea gândeşte că mi-am adormit tovarăşul cu conversaţia. D. Popescu îl cunoaşte însă de mult pe d. Ranetaj:

— Tot somnoros, moşule?

— Eu lucrez din zori mă, nu ca voi. (Deşi răspunde d-lui Popescu, d. Ranetaj cuprinde în acest „voi" pe mine şi pe toţi cei cari hohotiseră).

— Las'că ştim noi. Eşti singurul om din România Mare, care munceşte. Fără lucrul d-tale ar sta pământul în loc...

Răsetele generale bat iar sârba, cu subînţelesuri. D. Ranetaj e atât de greoi, că abia se poate urni. Elipsoidul abdominal (are dilataţie de stomac) e anevoie de purtat.

Incăerarea verbală, cu detunături nervoase, era gata să izbucnească dacă nu interveneam eu.

— Lasă glumele, d-le Popescu. Am ceva serios de discutat. De când te caut!

Cerui o serie de informaţiuni pentru o mare asigurare — câteva milioane — pe care ar vrea s'o contracteze o rudă a mea foarte bogată (imaginară, fireşte).

D. Popescu îmi depănă o avalanşă de date şi condiţii, avantagii şi tarife, în timp ce d. Ranetaj, se prefăcea că aţipeşte. Eram năuc de atâtea „excepţii", „privilegii" şi „prime", dar trebuia să simulez că mă interesează. După ce mă tocă o lungă durată, d. Popescu se uită la ceas şi sări, ca ars, de pe scaun:

— Tii, am întârziat. Salutare!...

Am rămas iarăşi în tete-a-tete cu d. Ranetaj, care fără să-şi ridice capul din palmă, mă sfredeleşte cu privirea ochiului stâng, deschis mare, cât o monedă de 5 lei de argint, de pe vremuri.

— Ai o asigurare mare de făcut şi te adresezi lui Popescu?

— Lui Popescu, dar cui? El e specialist.

— Specialist ca ista.

— E procurist la soc. „Oricine".

— Ce procurist, ai văzut procura?

— Am citit scrisoarea prin care direcţia îl anunţă că-i acordă semnătura.

— Fugi, domnule. Popescu procurist!

— Este. Şi ce te supără?

— Mie să nu-mi îndrugi bazaconii.

Congestionat, cu ochii holbaţi, bătând cu pumnul în masă — toate de pe aceasta clănţăniră, ca'ntr'un cutremur de gradul 9 — d. Ranetaj răcnia (în timp ce întreaga cafenea se uita la noi):

— Mie îmi spui ce-i aia procură? Şi încă autentică? Eu n'am fost acum douăzeci de ani în asigurare? Alea-s tarife, alea-s condiţii ce ţi-a îndrugat Popescu?

(Aşi fi vrut să-l potolesc. Dar nu era chip să articulez ceva. Cu spume la gură, el continuă crescendo):

— Nu vezi că Popescu se interesa doar de comisioanele lui, să fie cât mai mari.

Să ţi fac eu asigurarea. La care societate vrei. Te va costa mai eftin şi împărţim comisionul.

Mie să-mi fi dat el amănunte cu care te-a prostit. Ii arătam eu. A găsit, acolo, un naiv, (mă arătă cafenelii, cu un gest), ca să nu zic altfel.

„Popescu procurist!" exclamă d. Ranetaj, într'un ultim spasm retoric. Apoi îmbufnat, ca un copil mofturos, făcu pe scaun o rotaţie (parcă era prins în şurub) de 90 grade, aşa că-mi întoarse spatele.

Pândii când atenţia cafenelei părăsise masa noastră şi o zbughii pe uşă, lăsând pe d. Ranetaj lac de sudoare, ştergându-se cu şervetul pe frunte şi la subţiori.

Plăcerea d-lui Ranetaj e să piei masa cu el. Se bucură când vede masa încărcată, când urmăreşte pe alţii mâncând când discută despre mâncare, şi, fireşte, mai ales când mănâncă dumnealui personal. E pofticios şi lacom. Mâncător de calitate şi de cantitate.

Seara, când îl întâlneşti, nu te'ntreabă ca alţii:

— Ce mai faci?, sau

— Ce mai e nou?, sau

— La ce spectacol te duci?

Intrebarea obişnuită a d-lui Ranetaj este:

— Ce mănânci astăseară?

Dacă-i înşiri un menu frugal, pe care vrei să-l ei la cafenea, d. Ranetaj strâmbă din nas:

— Asta-i mâncare! Şi încă aici, la speculanţii ăştia?

Vrei să-l vezi fericit? Lasă-te condus de el la masă într'un restaurant, sau la o cârciumă. Dacă ai să cinezi prost nu-i nimic. Iţi va compensa neajunsul, priveliştea a o sută de kilograme radiind de mulţumire că ai găsit localul „agerabil", mâncărurile „excelente", vinul „spumos" şi „competenţa" gastronomică a conducătorului imbatabilă.

Eu şi prietenii mei îi facem uneori, în timpul verei, această bucurie.

— Ei, astăseară ne duci d-ta la masă, domnule Ranetaj!...

— Mergem la „Ovăzari", băeţi? ordonă interogativ d. Ronetaj.

— Mergem...

Grădina „Ovăzari" (ce titulatură! Are oare vr'o contigenţă cu rumegătoarele?) e situată într'un cartier nordic al Capitalei. Işi spune grădină, dar „grădina" e numai pe pereţi, pictată stângaci şi grosolan.

Taxiurile care ne transportă stopează în faţa arcadei, cu becuri colorate, a „Ovăzarilor".

D. Ronetaj păşeşte în fruntea cetei, legănându-şi bilateral (odată în dreapta, odată în stânga) elipsoidul pe care-l trimite înainte. Cum îl zăreşte, portarul ia poziţie de drepţi şi strigă: Să trăiţi domnul Taj!

D. Ranetaj păşeşte în fruntea mana la borul pălăriei, pe care o apleacă niţel pe sprinceana dreaptă, ştrengăreşte. Grădina e plină şi lucrul în toi. Totuşi directorul şi chelnerii ies în întâmpinarea noastră, fac un front de spinări uşor înclinate şi strigă într'un repetat crescendo: Să trăiţi domnu Taj! Noi nu mai existăm. D. Ranetaj ne însumează şi ne despersonalizează. D. Ranetaj trece în revistă plecăciunile, priveşte peste umerii aplecaţi, căutând o masă:

— N'aveţi loc.

— Se poate, pentru dv.?, repetă în cor directorul şi chelnerii.

— Sunt cu băeţii (şi d. Ranetaj arată spre noi, cu amândouă mânile, ca să dea importanţă măririi şi calităţii cercului nostru).

— O masă mare pentru d. Taj! ordonă directorul. Porunca trece din gură 'n gură, în timp ce toţi consumatorii privesc curioşi spre noi, care am stârnit atâta zarvă în rândurile personalului grădinii.

D. Ranetaj continuă să gesticuleze cu o gravitate comică. In sinea lui, desigur, simte că e o personalitate proeminentă, un fel de Napoleon. Mai ales că şeful de orchestră se ploconeşte adânc, când trecem pe lângă el şi schimbă pe loc aria pe care o cânta, cu melodia agreată de d. Taj: „Team aşteptat asar' să vi...".

In fund, sub streaşină, o masă mare este întinsă. Ca să facă loc, directorul a trebuit să deranjeze trei mese vecine, înghesuindu-le, în timp ce potolea protestele ocupanţilor.

D. Ranetaj e totuş nemulţumit.

— Aici m'ai plasat!

— E bine, coane, observă chelnerul, pe când directorul se apleacă la urechea dreaptă şi-i şopteşte linguşitor:

— Anume am ales acest loc. Adie vântul şi, cine ştie, poate s'abate o burniţă. M'am gândit să fiţi adăpostiţi, pentru orice eventualitate.

— Aha! Merci.

D. Ranetaj se aşează la mijlocul mesei; noi în jurul d-sale. In clipa în care d. Ranetaj şi-a lăsat suta de kgr. pe scaun, dela cassă glasul cucoanei trâmbiţează: „Să meargă comanda pentru d. Taj! Comanda e repetată de două-trei voci, în drumul dela bufet la grătar.

La auzul acestor ordine automate, d. Ranettaj, căruia i s'a încins roşeaţa de pe obraji, se uită mândru la fiecare dintre noi, parcă ar vrea să ne spună: „Vedeţi cine sunt eu şi unde v'am adus?". Dar d. Ranetaj e cuminte, nu ne adresează nici o vorbă, ci grăeşte directorului: Spune-i cucoanei că'i mulţumesc.

Directorul atât aştepta, prilejul să se retragă. La dispoziţia noastră au rămas un chelner şi doi picoli. Pe când aceştia aranjează tacâmurile, în zăngănitul obişnuit al farfuriilor, cuţitelor, furculiţelor şi paharelor, chelnerul, cu şervetul profesional pe braţ, aşteaptă porunca.

— Ce ne dai Vasile, ca intrare?

— Gheorghe, conaşule.

— Mă, când ţi-am zis Vasile, Vasile te cheamă. Să nu mă contrazici tu pe mine. Ai înţeles?

— Dacă vă face plăcere, (se înclină chelnerul). Să vă dau nişte piftie de curcan.

— Mmm, strâmbă d. Taj.

— Am nişte saramură de crap, o minune.

— Vrei să ne prinzi la băutură, hai? Altceva...

— O salată de vinete, sau salată de roşii, c'avem frumoase...

— Câtă-i salata de roşii?...

— Păi, 45 de lei, coane...

— 45 de lei? Pe mine nu mă fraeriţi. Da unde-i directorul? Ce stau eu de vorbă cu tine? Să vie directorul... (Picolii aleargă să-l cheme; chelnerul rămâne locului, ruşinat. Sub privirile înţepătoare ce vin din toate colţurile grădinii, aplecăm şi noi capetele).

Directorul soseşte fuga, gâfâind, cu un piccolo după el:

— Ce doriţi coane Taj?

— Se poate să mă laşi în seama nărodului ista, când vin cu floarea Bucureştilor la voi?

— Am aranjat comanda obişnuită se scuză directorul.

— Da până la fripturi nu-mi dai nimic?

— Se poate? Orice doriţi coane Taj...

— 45 de lei salata de roşii, e speculă. Cu 30 de lei iei un kilogram întreg la piaţă.

— Doriţi salată de roşii? Se face (îi şopteşte). Ne înţelegem noi la preţ (şi-i face cu ochiul, să n'audă ceilalţi dela alte mese).

— Nu vreau salată. Imi dai numai câteva roşii, pe alese, ridichi, unt, măsline. Icre proaspete ai?

— Este.

— De ştiucă?

— Să vedeţi, avem numai de crap, că s'a terminat adineaori celelalte.

— De crap, fie. Mâncaţi nişte icre băeţi? Inainte de a primi răspunsul nostru, d. Ranetaj dă comanda:

— Aduci de două ori icre, porţii mari, cu ceapă şi untdelemn. Le prepar eu.

Directorul se uită semnificativ la chelner, care a şi şters-o spre bufet, urmat de director.

Până la aducerea icrelor, d. Taj îl instrueşte pe piccolo:

Mă ţâncule, tu de colo, ai gheaţă la baterie?

— Este, coane.

— Da apă minerală?

— Este.

— Borviz mare?

— Da, coane.

— Ia să văd.

Piccolo scoate sticla şi o aduce sub nasul d-lui Taj, care citeşte eticheta şi se uită la dop.

— Mă, asta aţi umplut-o voi aici.

— Nu, coane. Eri ne-a sosit transportu...

— Bine. Pune-o la loc. Da ce vin e acolo?

— Roseul, care vă place dv.

— Mă să nu fie de pe fundul butoiului că miroase a mucegai

— Nu, coane, azi la amiază i-am dat cep.

— Ia toarnă aici.

Piccolo toarnă.

— Ho, destul, că vreau numai să-l gust.

Piccolo se opreşte din turnat. D. Taj duce paharul la gură, soarbe, plescăie:

— Da, e bun

Piccolo aşează la loc sticla, în bateria cu gheaţă!

— Ce faci, idiotule? — îl dojeneşte d. Taj. Toarnă sprituri la boeri. Cine te-a mai făcut şi pe tine piccolo...

Sâcâiala asta mă enervează. Mustru mimic pe d. Ranetaj, în timp ce piccolo se precipită să ne potrivească sprituri. Din exces de zel, a scăpat un pahar, care s'a spart, amestecându-şi ţăndările cu prundişul. Bietul băieţaş s'a aprins ca racul fiert, aşteaptă avalanşa dojenilor. Dar d. Taj nu-i spune nimic.

Sosesc icrele. D. Ranetaj le adulmecă dela distanţă, le urmăreşte, cu surâsul în ochi, pe drum. Chelnerul îi prezintă castronul; d. Taj le miroase, aprobă culoarea.

— Bun.

Chelnerul vrea să le prepare.

— Dă-le încoa, Vasile. Ce ştii tu ce-i aia icre. Astea au dichisul lor.

Chelnerul saltă din umeri, fără să se mai considere ofensat. S'a deprins cu afronturile.

D. Taj îşi suflecă mâneca stângă şi prinde castronul, în timp ce priveşte sintetic toate cele pregătite pe tavă.

— N'ai adus lămâe

— A uitat să-mi puie la bufet, se scuză chelnerul.

— Icre fără lămâie.: (şi-i gata de înjurătură).

Un piccolo aleargă şi aduce o lămâie.

— Una numai, mă mangositule. „Vasile" face semn lui piccolo; într'o clipită a doua lămâie e pe tavă.

D. Taj începe operaţiunea, cu o gravitate sacerdotală. Pe când freacă icrele, se opreşte deodată:

— Ce untdelemn e ăsta? De floarea cioarelor? Să-l mâncaţi voi. Mie să-mi aduceţi bidonul Puget.

Las' că-i tot una, obiectez eu.

— Ce, te pricepi şi la bucate? mă înţepă încruntat d. Ranetaj.

Chelnerul a adus bidonul marseilez, în care, bineînţeles, se afla acelaş untdelemn ca'n salatieră. D. Taj l-a mirosit însă şi l-a aprobat:

— Da, ista da. Untdelemn de masline. Salata pe care a preparat-o d. Taj — salată, piperată, copleşită de ceapă — numai gust de icre n'avea. Când am îndrăznit să remarc faptul, d. Taj mi-a aruncat fulgerul privirilor sale mâniate şi un mârâit brutal. Au intervenit ceilalţi şi am tăcut, ca să „nu stric cheful".

D. Taj a mâncat jumătate de castron. Cu gura plină încă, el ceru cehlnerului.

— Mi-aduci înainte de fripturi o supă cu tăeţei, da să fie şi supă şi tăeţei. Spui la bucătărie că-i pentru mine. Vezi să nu-i puie grăsime deasupra, să aibă grăsimea ei.

O farfurie burduhănoasă, specială, plină cu zeamă până la refuz, i-a fost adusă. D. Taj a sorbit-o pleoscăind, în timp ce privea pofticos la noi, care ciuguleam unul o măslină, altul o ridiche de lună, sau un fir de ceapă verde. Privirea-i trăda că ar fi vrut ca'n înghiţitura lui să intre şi îmbucăturile noastre.

A venit, în sfârşit, (în sfârşit, e un fel de a spune) şi „comanda specială" a d-lui Taj. Pe un imens fund de lemn, directorul a adus un maldăr de carne amestecată: antricoate, vrăbioare, fleici, frigărui, muşchiuri cu mititei „ornamente" pe de margini. Cei doi picoli purtau tăvişoare cu măruntae: ficăţei, pipote, ouşoare. Mi s'a tăiat pofta, când am văzut mormanul fumegând, pe care d. Taj l-a primit cu un entuziast „Bravo", pierdut într'un mormăit de satisfacţie salivară.

A gustat fiecare câte ceva. Dar fălcile d-lui Taj au suportat greul. Când s'au pornit, nu s'au mai oprit — parcă aveau motor — până ce n'au devorat totul. Pe fundul de lemn rămăseseră doar mici băltoace din sângele cărnăriei sacrificate.

Mă uitam ca la un fenomen. Aşteptam ca elipsoidul d-lui Taj, plasat sub masă, să se umfle ca un balon şi să ridice masa cu toate de pe ea. Dar d. Taj şi-a şters ambele colţuri ale gurii, şi-a aşezat şervetul pe genunchi (până atunci fusese acăţat de guler, acoperind cravaţa) şi s'a adresat chelnerului:

— Mă, Vasile, mă. Ştii ce-aş mânca eu acum? Nişte colţunaşi cu brânză şi smântână. Da, de-alea de casă, pe cinste.

— Ştiu eu, coane, îs bune. Colţunaşi însă n'am făcut azi. Să vă dau smântână.

— Să-mi dai. Da porţie mare, mă.

Cât ai număra trei, d. Taj a clefăit (ca un căţeluş) şi castronaşul cu smântână, şi a repetat comanda.

Credeţi poate că şi-a încheiat masa de seară? A mai ciupit din fructele comandate de noi: un măr, o banană, încă un măr. Apoi şi-a băut sticla cu borviz, de care n'a avut voie nimeni să se atingă în cursul mesei.

In sfârşit, d. Taj şi-a aprins ţigareta cu carton „Bucureşti". E semnul că s'a declarat sătul.

— Ei, aşa-i c'a fost bine, băeţi?

— Mda, îngână, neconvins, corul.

— Dacă aveam şi ceva fete, era mai vesel, observă unul.

— Dă-le încolo, replică prompt d. Taj, că ele mănâncă şi tu plăteşti.

Nu vă mai înşir. ciorăvăiala care a fost la plată, pentrucă: „roşiile au fost puse prea scump fost luate înapoi şi trebuesc scăzute", „pâine nu s'a mâncat atâta", „bateria a fost fără ghiaţă", etc...

D. Taj i-a prăjit îndelung pe chelner, director şi patron. Când am ieşit pe poartă, întregul personal ne saluta totuşi: „Să vă fie de bine, domnu Taj!".

— Mergem pe jos, propusei eu.

— După atâta carne, aş alerga până la Arcul de Triumf, adăogă altul.

Gâfâind, legănându-se mai tăteşte ca la venire, leoarcă de sudoare, d. Taj ne privi furios:

— Aţi căpiat?

Şi cum tocmai trecea o trăsură, făcu semn birjarului să oprească.

Când puse piciorul stâng pe scara trăsurii, aceasta se înclină, gata să vie peste cap: dar d. Taj cu o sprinteneală nebănuită, zvârli cellalt picior în trăsură şi restabili echilibrul.

D. Taj, aşezat în mijlocul caépapelei — dibueşte instinctiv centrul de greutate — ne salută cu mânuţele sale pline (parcă's două pernuţe pentru ace) din trăsura ce porneşte spre centru...

Revanşa lui Gyrano la teatrul studenţesc

Grupul teatral al studenţilor facultăţii de Litere din Paris, sub conducerea lui Felix Gaiffe, a reprezentat pe scena Cetăţii Universitare, o piesă de... Cyrano de Bergerac: „Le Pedant Joué". Va fi o surpriză pentru mulţi. Cyrano de Bergerac autor dramatic! Lumea îl ştia un simplu personagiu în drama lui Edmond Rostand, totuşi el a mai scris şi o altă piesă în afară de „Le Pedant Joué" şi anume „Agrippine".

EDMOND ROSTAND

Ce este însă „Le Pedant joué"? E o farsă, în adevăratul înţeles al cuvântului, o farsă plină de invenţii şi viclenii, ca şi „L'Etourdi" sau „Le Fourberies de Scapin", dar feciorul din casă, este aci Corbinelli, despre care un personagiu din piesă zice: „E italian. Cei din naţia lui, joacă, din clipa în care se nasc, comedia... iar dacă ar fi fost gemeni, n'aş putea pune rămăşag că n'ar fi făcut pe comedianţii chiar în pântecul mamei lor".

Dar sunt în piesa aceasta personagii care, ca „Matomore", aparţin teatrului Spaniol şi care în piesa lui Cyrano se numeşte cu numele căpitanului „Chasteaufort", care l-a jucat întâi în piesă. E un fanfaron de felul celor ce se găsesc în literatura antică, în literatura latină, înprumutat şi de aceasta de la Comedia greacă şi apare după, toate marele epoce militare, în literatură dealungul veacurilor.

„Pedantul" din piesa lui Cyrano este un Geronte îndrăgostit şi rival al fiului său, dar acesta burghez autentic din Paris şi mai mult decât atât: principal la Colegiul din Beauvais. Toată piesa e pariziană şi galera turcească ce trebuie să răpească pe fiul Pedantului îl surprinde între „L'Institut" şi „Pont Neuf". Şi aci ca şi în orice farsă care se respectă sunt două perechi de îndrăgostiţi: Manon, fiica Pedantului, care iubeşte pe un anume La Tremblay şi Charlot, fiul şi rivalul Pedantului, îndrăgostit de Genevote. Asemănarea între „Avarul" lui Molière şi farsa lui Cyrano este de netăgăduit: Pedantul ca şi Harpagon se opune la această dublă căsătorie şi exact din aceleaşi motive ca şi Avarul lui Moliere. Toată comedia se petrece în acţiunea de a căsători pe cele două perechi cu toată împotrivirea Pedantului şi toată intriga în scopul acesta e dusă de Corbinelli, întocmai ca în Avarul, dar peripeţiile şi mai ales dialogurile, sunt obositoare în piesa lui Cyrano...

Dar i s'a făcut, în fine, dreptate acestui autor aplaudat pe vremea lui şi care nu mai era de cât un nas, o freză şi un „panache" un glas pentru versurile altuia.

Contraziceri!...

René Huyghe, conservatorul secţiei de preistorie din Muzeul Louvre, a scris o carte asupra lui Cézanne în care califică pe maestrul de la Aix, ca pe un colorist minunat şi scrupulos, din opera căruia şi-a luat zborul întreaga artă modernă.

Statul i-a celebrat centenarul şi i-a atribuit emisiunea unui timbru cu efigia sa.

Dar.. călăuza oficială a muzeului Louvre, vândută chiar la intrarea în muzeu, de către însăşi administraţia muzeului, conţine pagini insolente la adresa marelui pictor, semnate de Louis Hourtiqs, membru la Institut.

Pictura lui Cézanne e caracterizată de acest scriitor ca greoaie şi a creat o artă goală şi emfatică nouă, peisagiile sale sunt considerate ca fără atmosferă, iar naturile sale moarte sunt încărcate de culoare, dar fără echilibru şi armonie, o artă fără ordine şi fără seninătate.

In Franţa însă este o Direcţie generală a artelor care desigur va lua măsuri pentru a înlătura această contradicţie flagrantă care aiureşte publicul şi rătăceşte mintea omului de pe stradă...

ROMEO LĂZĂRESCU — R. GÂRDESCU

„HATMANUL"

PIESĂ INEDITA DE I. L. CARAGIALE

SCENA INTAIA

(Teatrul înfăţişează un fel de „rond point" în grădinile regelui Poloniei. La Lublin. In fund se văd sclipind ferestrele palatului regesc de luminile dinăuntru. O „terasă" care se sfârşeşte cu o scară lată duce din palat în grădină. E lună. — La ridicarea perdelei Rogovian se află pe cele din urmă trepte ale scării coborându-se în grădină; — Smul văzut numai de privitori, stă pitit după un copac).

SCENA INTAIA
Rogovian, Smul, ascuns.

ROGOVIAN: Nu cumva mi se întinde vreo cursă în această întâlnire tainică? Ei! şi de ce? Sunt armat: s'apoi, ce pun în joc? Omorîtorul n'o să-şi aleagă vremea şi locul tocmai acuma şi chiar aici: tocmai în toiul sărbătorilor regeşti şi la curtea Poloniei chiar.

SMUL: Mi-e teamă că Rogovian n'o fi 'nţeles bine scrisoarea mea!... Ce-i drept, eu scriu cam... *(văzând pe Rogovian)* A! el este! Mă'nchin, stăpâne.

ROGOVIAN: Ce, Smul, tu m'ai chemat? De ce nu te-ai iscălit în scrisoare?

SMUL: Stăpâne, eu de vîrît mă vîr în treburi d'astea, dar de amestecat nu m'amestec, zău nu.

ROGOVIAN: Cu toate astea, nu-i lucru puţin să intre cineva în grădinile acestea.

SMUL: E chiar o mare îndrăzneală.... da; însă când e de trebuinţă, eu ştiu îndrăzni. A fi cuminte nu va să zică a nu îndrăzni niciodată... Ş'apoi, dacă mă vezi că am intrat aicea, să ştii că pot să şi ies.

ROGOVIAN: Atunci, se vede că ai prieteni şi p'aicea?

SMUL: Nu sunt eu pretutindeni Smul cel cu două feţe, pe care nu-l cunoaşte altul decât *numai* stăpânul meu? Nu sunt eu omul de încredere cel mai sigur, spionul cel mai dibaciu. care, după oameni şi după vremuri, aci strigă: „Trăiască Ukraina!" aci: „Trăiască Polonia!?

ROGOVIAN. Ei! şi cum ai strigat ca să poţi străbate până aici?

SMUL: „Trăiască Ukraina!"

ROGOVIAN: Zău la Ukraina se închină lumea pe-aici?

SMUL: Fireşte! Kazacii ceştia, cari chip şi seamă, le zice lumea că sunt ai regelui, soldaţii pe cari-i ridică regele din ţările supuse cu sabia, sunt tot Cazaci ai Ukrainei mai presus de orice;... unul din ei me vîră pe mine ori unde-mi place.

ROGOVIAN: De cinci ani şi mai bine, li se poleieşte lanţul, şi câinii ceştia tot mai plâng după ticăloşenia din Ukraina lor?

SMUL: Frol Gherasz şi Stenko, foştii lor capi, cari se află astăzi închişi între zidurile acestea, se bizuesc până la moarte pe prieteşugul cazacilor regelui şi, cu toate că nu spun pe faţă vreo ameninţare, Rogovian n'are alţi duşmani mai îndărătnici decât Cazacii regelui, cari,— mă iartă că zic tocmai vorba lor — ne'ncetat el blesteamă pentru....

ROGOVIAN: Pentru că m'am vândut — spune, de! crezi că mă supăr, nerodule? — Ei spun că m'am vândut... eu spun că m'am răsbunat: Am lăsat pe Frol Gerasz şi pe ai săi să fie bătuţi, pentru că mă înlăturaseră din Consiliul Nobililor vechi. Şi după aceea, numai soarta cea minunată şi neînţeleasă a făcut din bietul ofiţer de Cazaci din Ukraina, un general al regelui, precum mă vezi! Dar mi-ai dat de veste, şi meriţi plată...

SMUL: Să vedem ce plată.

ROGOVIAN: Am să-ţi plătesc odată tot; pentru că mi se pare că trebue să mi-aduci o ştire nouă.

SMUL: Şi foarte mare. Acum vreo doui ani aproape, după cea din urmă răscoală din Ukraina, căreia zadarnic i se retează capetele, pentru că-i cresc iar la lor; acum vreo doi ani, mi-ai spus că regele sătul de acelea necurmate răsboaie, vrea să le pună odată capăt; şi pentru că i se părea că generalii Poloni nu sunt destul de aspri în goana răsculaţilor...

ROGOVIAN *(urmând vorba începută de Smul)*: Cunoscându-mi bine vitejia şi fiind mai sigur de ura mea, are să mă numească pe mine general în răsboiul viitor! şi dacă voiu scoate la capăt cu isbândă — ceea ce e aproape sigur — eu, sutaşul cel umilit dintr'un sat de pe Nipru, pe care fraţii lui Cazacii d'abia îl socotea între oameni, am să fiu stăpânitorul Ukrainei întregi! Da, toate acestea ţi le-am spus; dar ţi-am mai spus că răsboiul viitor e foarte departe, şi că de vreme ce s'a vărsat atâta sânge în zadar...

SMUL: Aşi! sunt răniţi cari umblă cu rana deschisă! Aşa e şi Ukraina. Cazacii neînfrânaţi, mai obosiţi de necazurile ce sufăr decât de sângele ce au vărsat zadarnic, se adună pe tăcute şi se organizează în tabăra lor de pe Nipru, la Siciul lor cum zic ei...

ROGOVIAN: Dacă numai atâta ai veni să-mi spui, ştirea nu ţi-e de vreun preţ mare: Cazacii, cari se adună la Siciul lor de pe Nipru, se pregătesc să se bată cu Turcii, după singurul drept ce au.

SMUL: Cum te amăgeşti!

ROGOVIAN: Mai întâi că nici nu pot face mult, după cum gândesc eu; afară de asta am văzut şi ştirile pe care le-a primit regele în privinţa lor.

SMUL: De! atunci n'am ce să mai zic! Dacă ai văzut chiar ştirile autentice, ştirile cele bune pe care guvernatorul cel credincios le-a trimis regelui, ca să-i dovedească ce bine cârmueşte dânsul în partea locului, de! n'am ce să mai zic. Poate că neînfrânaţii ceia de Cazaci, fericiţi ca boii în staul, şi-or fi pierdut cu totul firea lor cea svăpăiată! poate că dacă le mai vine gust de bătălie din când în când, se răscoală numai pentru Turci şi doar aşa de petrecere....

ROGOVIAN: Care va să zică tu te crezi mai isteţ ca toţi, smintitule? Tu le vezi toate mai limpede...

SMUL: De! stăpâne, eu nu mă crez pentru că nu mi-ar şedea bine una ca asta. Dar când Marucha, care mă crede Cazac din toată inima...

ROGOVIAN: In adevăr, aceasta cea mai mare isbândă a dibăciei tale, că ai putut să amăgeşti pe vrăjitoarea ceea...

SMUL: Prin urmare, când Marucha mă trimete pe mine, ca om de încredere, să găsesc pe unul din cei doi capi ai Cazacilor, cari sunt închişi aicea, crezi d-ta că numai de gândul Turcilor să mă fi trimes?

ROGOVIAN: Care va să zică ai venit...

SMUL: Am venit din partea bătrânii să-i spun lui Dimitrie Stenko că a sosit vremea, că toţi Cazacii stau gata, şi că dacă se va duce dânsul acolo are să fie numit mare hatman şi lupta are să isbucnească.

ROGOVIAN: Şi cum se face că nu chiamă pe bătrânul, pe Frol Gerasz?

SMUL: Ei! pe Frol Gherasz l-a chemat Ukraina răsculată în trei rânduri, şi el nu s'a mişcat măcar din loc. Pe urmă eu gândesc că şi din pricina cântecelor Maruchei, prin cari s'a împrăştiat în popor numele strămoşilor lui Stenko. Cu un cuvânt sau din nerecunoştinţă sau din îndărătnicie, sau din întâmplare, Ukraina chiamă astăzi pe tânărul, iar nu pe bătrânul.

ROGOVIAN: Cum se poate! poporul cela a ajuns la atâta smintire? Smul norocul tău e sfârşit, şi al meu începe. A! fraţilor Cazaci, îndrăzneaţi a mă despreţui; nu mă credeaţi bun de altceva decât să fiu sutaş, şi să comandez polcul dintr'un sat de nimica; am să v'arăt că pot comanda o oştire întreagă. Iar tu, fiica lui Frol Gherasz, tu mândră a cărei privire despreţuitoare de-atâtea ori m'a strivit, — când vă începe răsboiul, când Stenko al tău va fi biruit, când Ukraina va fi sdrobită şi când, după făgăduiala regelui, ţara Cazacilor va fi închinată la picioarele mele, — atunci să ne vedem!

SMUL: Şi crezi că şi Mikla îţi va închina ura ei la picioare!

ROGOVIAN: Ştiu că şi ea şi tatăl ei îşi iubesc mult Ukraina, şi când va vedea că am asupra ţării lor stăpânire fără margini, pentru ca să-mi domolească ura, o să primească a-mi fi soţie. Dar să lăsăm ziua de mâine să aducă ce-i de adus... noi să ne gândim la ziua de astăzi!.

SMUL: Da, stăpâne, să ne gândim la ziua de astăzi!

ROGOVIAN: Trebue numai decât fără amânare să împingem lucrurile. Caii ţi sunt gata? poţi pleca astă seară?

SMUL: Dar Stenko nu ştie nimic, nici nu l-am văzut.

ROGOVIAN: Dragul meu, strategia e soră cu stratagema! Dacă vrei să vezi pe Stenko, trimite pe Kazacul tău regesc să ţi-l aducă; de sigur cazacul are să se crează fericit de asemenea însărcinare.

SMUL: Da, foarte bine; dar dacă Stenko nu va primi?

ROGOVIAN: Ia gândeşte-te o clipă la cele ce i se propun: să ajungă mare-hatman şi să-l ia lumea drept mântuitor. Nici nu trebue atâta pentru a aprinde văpaia lui tinerească: la vârsta lui, la douăzeci şi cinci de ani, nu judecă omul, despre roata soartii.

SMUL: Fie ş'aşa. Să ne închipuim că primeşte să fugă cu mine în Ukraina. Cum să ies cu el din Lublin?

ROGOVIAN: Dar cazacul tău regesc? Vă scoate el prin porţile cetăţii; ba încă poate să vă fie de alt folos şi mai mare.

SMUL: Care?

ROGOVIAN: Dacă îndată după plecarea voastră, el se va întoarce la regele şi-i va spune că s'a luat în goana voastră şi v'a urmărit fără să poată pune mâna pe voi, n'o să mai aveţi teamă şi ne vor mai trimite alţi gonaci pe urme.

SMUL: Sfârşitul ar fi minunat, dar şi în privinţa mijlocului, mă cam tem că s'o să-i vie la socoteală cazacului meu, pentru că în jocul acesta e foarte cu putinţă să-şi piarză capul.

ROGOVIAN: Apasă-i bine, vâră-i bine în suflet vorbele cele mai mari: Devotament şi Patrie, onoare şi datorie; sună-i-le cu putere; clopotul stă în inima lui, tu n'ai decât să-l tragi.

SMUL: Prin urmare, la lucru!

ROGOVIAN: La lucru! fă-le toate degrabă şi bine! Du-te de-ţi găseşte pe cazacul cela, porneşte-l pe dată, fii dibaciu, elocvent, isteţ, fii cum eşti! — Eu mă întorc în bal ca să încep pe departe să pun la cale pe regele.

(Smul iese prin o alee din stânga; Rogovian suie scara şi dispare degrabă pe terasă. Printr'o alee din dreapta intră Frol Gherasz, Stenko şi Mikla.)

SCENA II
FROL GHERASZ, STENKO ŞI MIKLA

FROL GHERASZ: Aide, fiule, trebue să ne întoarcem în bal; caută de uită ofensa ce ţi s'a făcut, mai cu seamă că nu-i ofensă care să merite atâta sgomot; cum putem împedeca pe oameni să se uite la Mikla?

STENKO: Un Rogovian, înfruntându-mi turbarea, să-şi aţintească privirile asupra acestui chip feciorese! şi să cuteze s'o arate cu degetul vorbind în gura mare despre dânsa! să facă a roşi fruntea fiicei tale... Şi tu. tatăl ei, tu vii să-mi spui mie, logodnicul ei, că nu trebue să pedepsesc ofensa ce i s'a făcut!

FROL GHERASZ: Vorbeşte de pedeapsă! dar iar spune-mi, dragul meu Stenko, ce drepturi mai au aci biruiţii: dela Borozko? Vai! fiule. poate că nu au dreptul de-a mai fi nici chiar aicea! Regele, biruitorul nostru, ne e stăpân; şi, deşi n'avem lanţuri nici la mâini nici la picioare, toţi trei sunt aci prizonieri.

MIKLA. Prea iubite Stenko, gândeşte-te unde ne aflăm.

STENKO: Oriunde am fi, eu rămân om printre oameni, şi câtă vreme încă sabia aceasta este în mâna mea...

FROL GHERASZ: Ne aflăm la curtea Poloniei, la Lublin, şi suntem osândiţi a fi privitori la sărbătorile Dietei; oricare ar fi ocara ce ni s'ar arunca în faţă, ori cât de grea lovirea ce ni s'ar aduce, pleacă-ţi capul gândindu-te că cea mai mică sfidare te dă pe mâna unui temnicer şi la spatele temnicerului se ascunde călăul: nu cerca să-ţi încrucişezi sabia cu securea.

MIKLA: Fii răbdător, Stenko dragă, fii bun.

STENKO: Vai Miklo, această nu va să zică să fii bun, va să zică să fii mişel!

FROL GHERASZ: Mai încet, Stenko, te rog; aci te opreşte Frol Gherasz: acolo unde eu îmi închin fruntea tu poţi să-ţi pleci capul.

STENKO: A! stăpâne, e tare acela a cărui mândrie se simte stând în picioare sub toate loviturile ce le primeşte. Pe lângă un suflet mare şi senin trec toate fără să-l poată atinge măcar. Da, tu ai fost mare-hatman al Cazacilor din Ukraina; pe tine, după nenumărate lupte, Polonul obosit te-a biruit numai prin trădare şi te-a prins rănit; pe tine te apără strălucirea ta trecută, şi poţi prin urmare să te pleci la toate fără să te mişcorezi întru nimic. Ce-ţi poate face ţie îndoinţa lor batjocoritoare? Tu suferi cu mândrie şi cu glorie: sub toate loviturile ce ţi se dă, cu cât mai mult îţi înclini fruntea, cu atât ea ţi se arată mai strălucitoare... Dar eu, până, acum sunt d'abia un biet soldat necunoscut şi pentru mine această răbdare are un alt nume.

FROL GHERASZ: Nu, fiule, când este insuflată de un scop sfânt, răbdarea aceasta se numeşte furtuna în nourii cei negri. Lasă focul să se grămădească spre a putea isbucni mai tare cătuşele, ţi-aşi fi zis: „In curând va veni acea zi!" dar acum îţi răspunz: „Nu se ştie când!"

STENKO: Dar chiar atunci, cu toată pripeala răscoalei, eşti sigur că dacă ne-am fi dus unul din noi, şi mai ales tu, hatmanul lor, apostolul cel bătrân, la care se închinau toţi, eşti sigur că şi atunci,...

FROL GHERASZ: Vezi bine că sunt şi eram sigur că chiar şi atunci tot n'am fi isbutit vezi bine, de vreme că n'am încercat a face nimic. O întâmplare, o minune ar fi putut să arunce sorţi buni şi în partea noastră: însă noi nu ne putem juca la întâmplare ţinta cea sfântă a răsbunării noastre.

STENKO: Şi cu toate astea, am pierdut astfel cinci ani!

FROL GHERASZ: I-am pierdut ori i-am câştigat? In aceşti cinci ani te-am făcut şcolarul meu; te-am învăţat cum se duce oastea, cum se stăpâneşte ţara, povestindu-ţi luptele şi încercările mele; în aceşti cinci ani te-am făcut bărbat; nu i-am pierdut prin urmare, ci i-am câştigat.

MIKLA: Şi eu, ingratule, în aceşti ani pe care-i plângi ca pierduţi. nu te-am mângâiat adesea? Ai suferit mereu? N'ai simţit niciodată cât te iubesc de mult? Aşa de puţin mă socoteşti tu? încât cinci ani te-ai gândit numai la întârzierea măririi tale? şi nici o singură amintire bună n'a adus o clipă de uitare sau de alinare în sufletul plin de mâhnire.

STENKO: A! Mikla, iubita mea, poate să intre o astfel de îndoială în gândul tău? Nu simţi tu că, fără scumpa ta iubire, de multă vreme aşi fi fugit din locurile acestea? Şi ofensele, insultele ce mi se aruncă în faţă, şi groaza ce m'apucă gândindu-mă că trebue să le rabd? şi să tac, nu simţi tu că mi se par îndoit de amare pentru că le sufăr faţă cu tine? Mă întrebi ce loc ai tu în viaţa mea. Tu, pe care pretutindeni te caut şi te urmăresc, tu, care eşti reazemul viu al sufletului meu, tu, prin care lumea mi se arată veselă, şi făr de care viaţa mi-e neagră şi aspră, tu mă întrebi ce loc ai în viaţa mea? Vai! e rău poate că spun aşa lucruri: deacum nu mă mai insuflă numai amorul de ţară, s'a pierdut într'un amor mai mare, ca viul ce se pierde în valurile mării. Pe tine te iubesc! şi dacă în frigurile de mărire, umblu vorbind despre luptă, trăiesc visând biruinţe, îţi mărturisesc — deşi mă micşorează această mărturisire — îţi mărturisesc că ţinta mea e mai mult a te cuceri pe tine decât a scăpa pe ai mei!

MIKLA: Cucerit orb! nu vezi tu că e a ta cucerirea? Este ceva în inima mea care să nu fie al tău? Ce ţi-ar mai putea da inima aceasta în împlinirea visurilor tale de mărire?

STENKO: N'o să mă iubeşti mai mult; dar o să mă iubeşti mai bine.

FROL GHERASZ: Aidem fiule; acum te văz liniştit; să ne întoarcem până să nu prinză de veste lipsa noastră, până să nu vază şi Regele ce jug suferim noi stând la această privelişte.

STENKO: Da, tată, sunt mai liniştit, însă nu de tot; lasă să mi se stingă bine mânia în umbra nopţii; lasă să-mi răcorească vântul serii fruntea înfierbântată. Intraţi în bal fără mine; viu şi eu îndată.

FROL GHERASZ: Bine! către Mikla). Aide, fata mea,

MIKLA *(către Stenko)*: A! ingratul, ne lasă singuri!

STENKO: Viu şi eu îndată.

MIKLA: Indată să fie degrabă. Gândeşte-te cât te iubesc! *(sărută pe Stanko pe frunte şi pleacă cu Frol Gherasz spre palat).*

SCENA III-a.
Stenko, singur.

STENKO: Şi ce să mai zic eu? eu care trăiesc în ruşine numai şi numai pentru tine! O! curajul, mândria, tinereţea mea! Ajuns-aţi voi la atâta slăbiciune încât un amor neînfrânat să vă poată îngenunchia? Ajuns-am eu să mă îndoiesc de voi? căci văz bine prăpastia în care mă duc: dacă fără nicio datorie, fără nici un ajutor aşi plânge adesea şi dacă aşi avea aicea numai dureri fără încetare, nici mângâiere, Flor Gherasz ar avea dreptatea, aşi fi în adevăr un martir — pentru că ruşinea nu înjoseşte pe cel ce sufere îndurând-o: — Dar Mikla ştie bine că adesea sunt fericit; adesea şezând împreună cu ea lângă focul de pe vatră, fără să zic o vorbă, ţinând mâinile ei într'ale mele şi amestecând sufletul meu într'al ei, am văzut trecând pe frunte'i visul meu străvezător, şi orice nu era dânsa nu mai era pentru mine nimic. De câte ori n'am uitat fiarele şi zidurile acestor grădini, martorii tainici ai legăturii noastre! de câte ori nu mi s'a părut temniţa aceasta fără margini pentru că doi ochi adoraţi îi lărgeau orizontul! Şi în vremea aceasta ai noştri gem în Ukraina; iar eu, închis fără închisoare, prizonier fără cătuşe, stau aci nepăsător de soarta lor, pe jumătate liber, ce ruşine! Ce ruşine! Aproape fericit chiar! Ei! de vreme ce soarta, pentru ca să mă întoarcă iar în mine însumi, a făcut ca acel pe care-l urăsc să insulte pe aceea pe care o iubesc; fiindcă tâlharul acela este şi dujmanul ţării mele, ori ce-ar zice şi Milka şi bătrânul Gherasz, am să provoc pe trădătorul care m'a insultat. Imi bate inima, îmi fierbe sângele, trebue să urmez pornirea, măcare de-aşi şti sigur că regele are să mă pedepsească: eu singur răspunz de faptele mele.

In momentul când Stenko se îndreptează spre terasă şi pune piciorul pe scară, intră Smul adus de Kazakul regesc. Razele lumii luminează în faţă pe Stenko).

SCENA IV-a.

Stenko, Smul, Kazacul.

SMUL *(privind pe Stenko şi arătându-i-l cazacului)*: Da, el este,

CAZACUL: Senior Stenko!

STENKO *(oprindu-se pe scară)*: Cine mă chiamă?

CAZACUL: Un prieten.

SMUL *(ap.)*: Intâmplarea sau dracul se vâră aici.

CAZACUL *(către Stenko)*: Smul, omul d-tale de încredere, vrea să te vază.

STENKO: Samuil Smul! de unde vine? ce vrea cu mine?

SMUL: Multe, stăpâne; dar mai 'nainte, ia uite-te, te rog, la iconiţa asta.

STENKO: Aşadar, Marucha te-a trimis aici?

SMUL: Chiar ea, tinere, ea şi poporul tău.

STENKO: Poporul meu?

SMUL: Se pregăteşte o răscoală grozavă, sub cuvânt că vor să meargă împotriva Turcilor şi Tătarilor,— şi cuvântul e bine găsit, nu poate să înţeleagă nimeni. Zece mii de cazaci sunt în tabăra de pe Nistru; bani au, iarbă de puşcă şi arme au; mişcarea se face fără mult sgomot; le trebue un cap şi-l aşteaptă: eu îi vorbesc; el mă ascultă?

STENKO: Cum! pe mine, în adevăr pe mine mă chiamă patria? Ce rază se coboară în sufletul meu întunecat, în sufletul meu aproape stins de jugul ce-l striveşte! Cerul mi se deschide şi onoarea renaşte!

SMUL: Aşadar, primeşti?

STENKO: Să nu primesc norocul? Oare scopul, dorinţa, visul vieţii mele nu-i să fiu apărătorul neatârnării noastre? O! sete a libertăţii! a venit ceasul să te potolesc!

SMUL *(în parte)*: Are dreptate Rogovian: lucrul merge iute. *(tare)* Ei! stăpâne, dacă primeşti să plecăm numai decât.

STENKO: Aşteaptă-mă, mă duc să dau de veste lui Frol Gherasz.

SMUL: Să-i dai de veste? mă iartă, mi se pare că nu te gândeşti la ce spui; par'că mi-ai zice: mă duc să-mi pun piedici; pentrucă dacă la Frol Gherasz mergi să iei poveţe, el precum a refuzat în atâtea rânduri pân'acuma, are să refuze şi de astă dată.

STENKO: Cu toate astea nu pot pleca, nu-l pot părăsi astfel.

SMUL: Da, dar părăsindu-l astfel, îl tragi poate pe urmă-ţi. Ştiind că te afli acolo, de unde ştii că bătrânul nu vine după tine ca să luptaţi unul lângă altul.

STENKO: Cel puţin să-i spun să ştie, trebue...

SMUL: Din potrivă, mai bine să nu ştie nimic. Dacă-i faci cunoscut complotul, îl faci şi pe el complice. Ce folos? îi faci un rău, pentru că-l pui în primejdie. Când regele îl va bănui, îl va întreba, şi-l va învinovăţi că e şi el amestecat în acea urzire, cea mai bună apărare pentru el are să fie mirarea lui chiar. Ce zici? aşa e că am dreptate?

STENKO: Nu cutez a zice ba.

SMUL: Dacă-i aşa tinere, aidem de grabă, la drum!

STENKO *(în parte)*: S'o părăsesc fără să-i zic o vorbă măcar!

SMUL: Aidem, aidem degrabă! — Ei! ştii că mă miră şi mă încurcă îndoiala ta! Poate că prezentul acesta liniştit şi soarta de exilat îţi place mai bine decât un viitor de trudă şi de lupte; poate că tabăra cu corturile şi bordeiele sale, cu ţipetele trâmbiţelor şi cu ascunzătorile ei prin stânci, nu-ţi place aşa de mult ca balul acesta în care a trebuit să te caut? A! când ar şti Marucha că la rugăciunea ei, tu...

STENKO: Da. Datoria îmi porunceşte, mama vrea; onoarea mă chiamă, trebue să ascult glasul ei sublim. Să plec dela 'njosire, şi să alerg la moarte!

SMUL *(către cazac)*: Aide, tu, du-ne şi ţine-te de vorbă; cum vom ieşi dintre ziduri...

CAZACUL: Las pe mine. *(Smul, Stenko şi Cazacul ies. — In vremea celor din urmă cuvinte ale scenei acesteia seniorii şi damele curţii au ieşit cu încetul pe terasă. Doi garzi se punt de două părţi ale scării pe care coboară regele vorbind cu Rogovian şi cu prnţul Asieski. Mulţimea vine după dânşii. — Se formează ici şi colo grupe; altele se plimbă în coace şi'n colo. Frol Gherasz şi Mikla, cari sunt amestecaţi în mulţime, pare că se uită să vază undeva pe*

(Continuare în pag. 6-a)

---

stau din întâmplare, Ukraina chiamă astăzi pe tânărul, iar nu pe bătrânul.

Rogovian.- Cum se poate! poporul cela a ajuns la atâta smintire? - Smul norocul tău e sfârşit, şi al meu începe.- A! fraţilor Cazaci, îndrăzneaţi a mă despreţui; nu mă credeaţi bun de altceva decât să fiu sutaş, şi să comandez polcul dintr'un sat de nimica; am să v'arăt că pot comanda o oştire întreagă. Iar tu, fiica lui Frol Gherasz, tu mândră Mikla, a cărei privire despreţuitoare de-atâtea ori m'a strivit, - când va începe resboiul, când Stenko al tău va fi biruit, când Ukraina va fi sdrobită şi când, după făgăduiala regelui, ţara Cazacilor va fi închinată la picioarele mele, - atunci să ne vedem!

Smul:- Şi crezi că şi Mikla îţi va închina ura ei la picioare!

Rogovian.- Ştiu că şi ea şi tatăl ei îşi iubesc mult Ukraina, şi când va vedea că am asupra ţării lor stăpânire fără margini, pentru ca să-mi domolească ura, o să primească a-mi fi soţie. Dar să lăsăm ziua de mâine să aducă ce-i de adus ... noi să ne gândim la ziua de astăzi.

Smul.- Da, stăpâne, să ne gândim la ziua de astăzi!

Rogovian.- Trebue numai decât fără amânare să împingem lucrurile. Caii îţi sunt gata? poţi pleca astă seară?

Fac-simil după manuscrisul lui Caragiale: fragment din Actul I al piesei „Hatmanul".

le număr îndestulător, pentru o încercare cu folos? Douăsprezece mii de soldaţi nu pot bate douăzeci de mii.

Mosy.. Nu se ştie

Marucha.. Nu, speranţele noastre nu sunt aşa de smintite cum crezi tu: cazacii de Don vor merge cu noi.

Frol Gherasz.- V'au dat făgăduinţi?

Marucha.- Le aşteptăm răspunsul.

Frol Gherasz.- Atunci nimic nu dovedeşte că vor primi.

Mosy.. Nu-i nimic; toate ne dau speranţa că vor primi; nu ne pot respinge chemarea ce le-am făcut.

Frol Gherasz.- A! totdeauna nesiguranţă, niciodată realitate: arme n'aveţi; dar aşteptaţi; aliaţi nu ştiţi de vor primi, dar visaţi că da; şi pe astfel de temeiuri se rescoală un popor întreg! Cine nu se îndoieşte de nimic nu ştie la ce capăt are să iasă.

Mosy.- Dar cine se îndoeşte de toate nu iese la niciun capăt.

Frol Gherasz.- Inchipuiţi-vă că sunteţi învinşi.

Mosy.- Inchipueşte-ţi că suntem liberi! In ce slăbiciune [illegible] căzut inima ta pentru ca, fiind martor al nereuşitei, să poţi cu sânge rece a cântări toate.

Frol Gherasz.- Mi-e teamă pentru ţara mea

Mosy.- Mie nu mi-e teamă, şi nimănui ca să nu [illegible] ţara noastră nu e ţara în care te temi tu [illegible]

Fac-simil după manuscrisul lui Caragiale: fragment din Actul II al piesei „Hatmanul"

S'a păstrat ortografia manuscrisului în măsura îngăduită de tipografia de astăzi -- şi, întrucât nu îngreuiază prea mult cetirea

Stenko, apoi dispar amândoi la dreapta prin o alee.)

SCENA V-a.

Regele, lângă el Rogovian și prințul Osieski; de cealaltă parte o grupă de ofițeri poloni și seniori, printre cari sunte contele Tomiski, prințul Bakwitz, contele Lowonia, vorbind împreună încet, apoi Frol Gherasz și Mikla.

REGELE: Ce minunată noapte, ce frumos e de plimbare!

PR. OSIESKI: Dacă Maiestatea voastră ar binevoi să consimță, s'ar putea da mai din vreme semnalul sărbătorilor; lumea e jos de tot, și luntrile sunt gata.

REGELE: Pentru ce să retezăm astfel momentele de veselie care vor fi poate cele din urmă pentru multă vreme? De ce să lipsim pe dame și pe domnișoare de mulțumirea plimbării prin grădină la braț cu credincioșii lor servi? Ș'apoi vi se pare că sunt obosit, și că mă apasă așa de greu cei șaizeci de ani ai mei? Eu mulțumesc lui Dumnezeu, că nu, și pretinz că mai 'nainte de Paștile viitoare, am să vă dovedesc cu armele în mână câtă ardoare am;... și-mi pare că tânăra noastră nobilime d'abia se va ține pe urmele mele în țara pe care voiu s'o cuceresc. Da, dacă va voi Dumnezeu, cu ajutorul sfântului Andreiu, peste opt zile avem să tăbărîm în miezul Suediei, și recăpătându-mi drepturile prin arme, am să adaog la coroana mea o floare din blazonul suedian!

PR. OSIESKI: Numai dacă nu vă vor strica planurile cazacii, Sire!

REGELE: Ce! Crezi și d-ta cele ce se spun? După înfrângerea lor din anul trecut, e încă foarte mult pentru nebunii ceia să bată măcar cu Turcii. Ș'apoi guvernatorii mei din partea locului mi-ar fi dat de știre.

ROGOVIAN: Sire, guvernatorii Majestății-Voastre nu prea știu ce spun. Cazacii își ascund mișcarea sub un pretext minunat. Răsboiu cu Turcii! strigătul acesta le îngădue orice, sub pretextul acesta pot să facă ce le place: grămădiri de oameni, tabere, cumpărături de arme. Afară de asta, adevărat că guvernatorii nu spun nimic însă numai inima lor știe... *(către prințul Osieski)* — mă iartă, seniore, că învinovățesc pe niște prieteni — cea mai mare parte dintre dânșii cred că pot înăbuși lucrul: se simt cu inima hotărîtă, cu brațul tare, cu mâini puternice, și cu toate astea în nesiguranța lor se amestecă multă remușcare, le e teamă însă să strige: „Foc", când nicio flacără nu se vede, pentrucă atunci parc'ar zice: „Eu am dat foc!"

REGELE: Bănuiala aceasta nu se poate admite cu niciun preț.

PR. OSIESKI: Din nenorocire, bănuiala aceasta este putincioasă, Sire, și guvernatorii...

REGELE: Dacă-mi vor fi făcut aceste încurcături, nu e încă nimic pierdut, pentrucă pot să-i schimb numai decât.

PR. OSIESKI: Cum! răscoala să capete...

REGELE: Tot! dacă există răscoală; pentruca eu voiu să potolim răscoala, iar nu să ne punem în potrivă-i; mai târziu putem lua înapoi ce dăm astăzi: — însă deocamdată și mai 'nainte de toate, trebue să alergăm în fața Suedianilor. Și apoi, am un mijloc spre a mă deslusi asupra îndoielii în care m'a pus părerea d-voastră, și care îndoială de sigur Dieta o să mi-o obiecteze. *(către un gard)* Să-mi caute pe Frol Gherasz și să mi-l aducă îndată aci.

ROGOVIAN: Sire, și pe Dimitrie Stenko ar putea...

REGELE: Destul că-mi spui părerile d-tale, altfel nu te amesteca! știu că ambiția d-tale îți dă alte dorințe; dar eu vreau răsboiu cu Suedia.

ROGOVIAN *(în parte)*: Fuga lui Stenko are să-l lumineze, gândesc.

PR. OSIESKI *(lui Rogovian)*: Regele ne vorbește aci din înălțimea puterii sale; însă el poate avea oricâte proiecte vrea, și Dieta are „vetul" său.

(Regele s'a îndreptat către o grupă de curtezani în fundul Teatrului. Rogovian și prințul Osieski se depărtează vorbind împreună. O convorbire în gura mare începe între seniorii poloni din altă grupă).

CONTELE LOWNIA: La ce ceas încep jocurile de luptă cu facle?

CONTELE TOMISKI: Peste un ceas, cam pe la miezul nopții desigur...

CONST. LOWNIA: A! mai bine mi-ar plăcea o bătălie cum se cade decât jocurile acestea! Știi că se 'nplinesc aproape doi ani de când n'am mai îmbrăcat șeaua și n'am mai tras sabia din teacă? Toate ruginesc: armele, mâna și mintea...

PR. BACURZ: Incepi, dragul meu, de ți le curăță de rugină, căci iată știrea cea mai nouă: Regele, în puterea drepturilor sale străvechi, în curând, are să declare răsboiu Suedienilor.

CONST. TOMISKI: Prințe, almanachul său întârziază cu un sfert de ceas; răsboiul cel mai apropiat, nu atât de frumos dar mai bun, pentru că va trebui să sfărâme o primejdie mereu amenințătoare, — va fi răsboiul cu cazacii, cari vor fi nimiciți. Și știrea aceasta am căpătat-o chiar dela Rogovian.

CONT. LOWNIA: A! da, fostului cazac ei plac răsboaiele celea!

CONST. TOMISKI: Găsească și vândutul cela vreun folos sau nu în aceastá, ce ne pasă? Eu crez că noi ne găsim folosul nostru, și atât mi-e de ajuns; îndrăciții de Cazaci sunt mai greu de stins decât focul iadului! Pe câtă vreme vom fi miloși nebunește; pe câtă vreme temându-ne de urmările nimicirii lor, îi vom lăsa mereu să fie o nație în nația noastră; pe câtă vreme se vor închina la această țintă a lor, — necontenit vor încerca să-și libereze patria.

PRINȚ BACWIS: Auziți,Ukraina... și patrie! In adevăr, îi dai un nume prea măreț.

(Frol Gherasz a reintrat cu Mikla de câteva minute și trece pe la spatele prințului Bacwiz tocmai când acesta spune cele din urmă vorbe).

FROL GHERASZ: Ii dă numele ce se dă orj cărui pământ, oricărui ținut unde aceeași legătură apropie, unește, strânge pe oamenii adunați în sate ori în cetăți; nu ne pasă de mărirea și de vechimea lor? Din ziua în care copiii săi cad pentru apărarea ei, Patria este înființată și poporul începe să fie.

MILKA: Tată, ia seama!

FROL GHERASZ: O! iau seama bine, răspunzând astfel, nu va să zică, că vorbesc!

PR. BACWIZ: Pre legea mea, domnule cazac, cine ascultă lui și aude.

(Seniorii poloni se depărtează vorbind încet).

FROL GHERASZ *(către Mikla)*: Vino, copila mea. Stenko trebue să fie pe-aici.

(Frol Gherasz și Mikla se îndreptează spre cealaltă parte a Teatrului, și se întâlnesc cu gardul regesc trimis de regele să caute de Frol Gherasz).

SOLDATUL: Te căutam, seniore, Regele vrea să-ți vorbească.

MIKLA: Regele? pentru ce te chiamă regele? Mi-e frică...

FROL GHERASZ *(către regele)*: Regele vrea să-mi vorbească?

REGELE: A! însfârșit, ai venit. *(către Rogovian și către Osieski).* Niciunul dintre voi să nu se amestece în vorbă. *(în parte)*. Am să mă prefac că răscoala e sigură, și astfel am să-l fac să-mi spuie ce-i de spus. *(către F. Gherasz)* Știi tu, Frol Gherasz, ce știre am primit? Kazacii resculați, s'au armat în potriva mea; trebue să trimit iar oaste ca să-i sfărâme.

FROL GHERASZ: A! popor smintit, niciodată n'o să se'nvețe minte!

ROGOVIAN *(către regele)*: Vedeți sire că Gherasz, se 'ndoește mai puțin decât Maiestatea Voastră.

REGELE: Ce crezi tu despre ai tăi?

FROL GHERASZ: Crez că sunt niște smintiți; dar că nu sunt numai ei vinovați de crima lor; guvernatorii Maiestății Voastre, sugrumându-i prea mult sub jugul ce-i apasă, i-au împins la desperare.

REGELE: Și ce grozăvenii cumplite fac guvernatorii mei?

FROL GHERASZ: Toate le fac. Ukraina este în jaf și prădăcime și poporul ei în chinuri.

REGELE: Și tu crezi că dacă le-ași trimite făgăduiala să le fac dreptate, ași putea să-i potolesc pe cazaci să-i întorc pe calea datoriei.

FROL GHERASZ: Nu sunt sigur, sire, de aceasta, dar sper.

PR. OSIESKI: Dar oare crede regele că are să se găsească vreunul dintre noi care să se însărcineze a duce cazacilor așa făgăduială?

REGELE: A! regele vă cunoaște destul de bine și nu v'ar cere d-voastre așa lucru; ș'apoi pentru o astfel de misie, nu-mi trebue unul ca d-voastre: dacă Frol Gherasz ar vrea să-mi fie emisar...

F. GHERASZ: Eu, șire?

ROGOVIAN: Frol Gherasz!

REGELE: Am zis să nu v'amestecați în vorbă, (către Gherasz) Tu de sigur că nu încuviințezi răscoala cazacilor tăi...

F. GHERASZ: Cum pot încuviința pe ai mei să meargă zadarnic la moarte?

REGELE: In adevăr, ai pus bine și pe față problema: tu mai mult vrei să-i scapi pe dânșii decât să mă servești pe mine.

FROL GHERASZ: Sire, problema este deopotrivă pentru amândoi: Maiestatea Voastră mă trimite pentru dânsa, eu mă duc pentru dânșii.

REGELE: Dar nu e vorba de a te duce fără niciun folos. Dacă pleci, te îndatorezi a desarma Ukraina, a împăciui și liniști pe toți în partea locului; dacă nu te crezi în stare a face acestea, nu pleca.

FROL GHERASZ: Foștii mei soldați mă vor recunoaște de sigur, și nu vor năbuși glasul vechiului lor căpitan. Primesc să merg, sire.

ROGOVIAN: Asta nu-mi vine la socoteală. *(în parte)*.

REGELE: Rogovian, în câtă vreme ajunși până în ținuturile Ukrainei?

ROGOVIAN: Sire, cu cai buni de poștă, e destul o zi, *(în parte* Da, dar dacă va pleca, am să-i împătresc drumul.

FROL GHERASZ: Sire, sunt gata să plec.

REGELE: Trebue să-ți dau hârtii de împuternicire pe care ți le voiu iscăli mâine, ca să poți dovedi cazacilor titlele și însărcinarea ta. Apoi, pentru drum și pentru îndeplinirea sarcinei ce ți-ai luat, îți dau zece zile termen... ți-ajunge?

FROL GHERASZ: Mi-ajunge.

REGELE: Da, însă să nu trec peste termenul ce ți-am dat.

FR. GHERASZ: Sire, prin ce jurăminte să mă leg?

REGELE *(arătând pe Mikla, care a reintrat în scenă și țintește cu neliniște ochii asupra tatălui său).* Nu-ți cer jurăminte, pentru că-mi lași un ostatic.

FROL GHERASZ: Fiica mea!

REGELE: Da, Mikla, îmi răspunde pentru tine.

(Pe când regele se depărtează mergând către grupa seniorilor, Rogovian se apropie de F. Gherasz și de Mikla).

ROGOVIAN *(lui F. Gherasz)*: Când regele vorbește de răspundere, spune multe. Adu-ți aminte de soarta Mariei Maltuzena: frate-său era închis în temnițele dela Gnesna, osândit pentru înaltă trădare; cu câteva zile înainte de executarea osândei, sora lui, Maria, fericită în cutezarea ei, isbuti să-l scape din închisoare rămâind ea în locul lui. Tânărul merse să intre în oastea suediană. Regele îl vesti de trei ori că dacă până'ntr'o săptămână nu se va reîntoarce în temniță de bunăvoe, soră-sa are să ia osânda în locu-i...

FROL GHERAZ: Și Maria Maltuzena a murit de mâna călăului. Știu, dar mai știu că pentru ca să-mi aduci înainte acel spectru, trebuie să ai tu gânduri ascunse; că dacă tu vrei să mă sperii și să mă faci a nu pleca, plecarea mea de sigur e mântuire pentru ai mei; să-ți spun că dacă până acum am stat oarecum la îndoială, acum nu mai stau nicidecum. *(către Mikla)* Miklo, eu trebue să încerc a face ceeace trebue să fac; pot scăpa pe ai mei, trebue să-i scap; te las aci în paza regelui.

MIKLA: Ai milă, tată!

FROL GHERASZ *(ducând-o regelui)*: Trebue, sunt dator!

REGELE *(primind pe Mikla din mâna tatălui ei)*: Cât va ține misia lui Gherasz în Ukraina, frumoasă Mikla, am să te așez lângă regina. Ea și eu îți vom fi protectori, și nimeni nu-ți mai poate face vr'un rău d'acuma, decât numai tatăl tău!

SCENA VI-a

Aceeași, cazacul regesc.

REGELE: Ce vrea soldatul ăsta acoperit de pulbere?

KAZACUL: Măria-ta, eram de pază la poarta de piatră a cetății, când văz trecând repede de dinainte-mi doi călăreți în goană; pe unul nu l-am cunoscut, celălalt era Dimitrie Stenko.

REGELE: Și i-ai lăsat să treacă, să fugă?

CAZACUL: Măria-ta, m'am luat degrabă în goana lor, i-am gonit până la podul de pe Pirma, și acolo le-am pierdut urma...

REGELE: Au și ajuns acolo! Prin nemernicita ta vinovată sau neroadă, răscoala nu se mai poate înlătura! A! câine o sută de lovituri au să-mi plătească această fugă! Dimitrie Stenko a plecat de sigur la tabăra cazacilor... Răsboiul nu mai poate fi împiedicat... *(în parte privind pe Mikla, care a alergat în brațele lui F. Gherasz)*. Numai daca... și pentru ce nu?... cu ceea ce țiu pe tatăl, pot să țiu și pe logodnic.

MIKLA *(lui Frol Gherasz)*: Vai! a plecat astfel, fără să se gândească că o vorbă la despărțire mi-ar fi îndulcit lacrimile!...

FROL GHERASZ: A plecat, după câte i-am spus!

ROGOVIAN *(către regele)*: Ei! Sire, trebue oare un argument mai limpede pentru a merge să strivim pe tâlharii ceia dela Nipru? Se mai îndoiește Maiestatea Voastră și acuma despre răsboiul ce se pregătește? Și mai crede că Frol Gherasz o să poată opri acest răsboiu?

FROL GHERASZ *(abătut)*: Nenorocitule Stenko, ce rimă faci tu!

REGELE *(care n'a luat ochii dela Frol Gherasz în tot timpul acestor scene, înaintează la el, ia mâna Miklei, și privește pe bătrân în față:* Mai vrei să pleci și acuma, Gherasz?

FROL GHERASZ: Mai mult ca totdeauna.

Un eveniment pentru istoria literaturii

S'a găsit un manuscris necunoscut al lui I. L. Caragiale

Piesa „Hatmanul" sau „Cazacii și Polonii"

Ar putea fi vorba de opera de debut teatral a lui Caragiale

Când, împreună cu d-na Tatiana Nottara-Kalinovsky, — am adnotat „Amintirile din teatru" ale lui Const. I. Nottara, firesc a fost ca să ne treacă prin mâini cea mai mare parte din arhiva mult regretatului fost decan al scenii române.

N'a fost prea greu să-mi dau seama că, pe lângă multă maculatură, — Nottara a fost un păstrător — se aflau și lucruri menite să limpezească o mulțime de chestiuni din trecutul teatrului nostru. Am folosit parte din aceste hârtii și, pe cât ne-a îngăduit priceperea, le-am folosit cum am putut mai bine. Rubrica pe care am deținut-o vreo doi ani de zile în „Adevărul" am hrănit-o, în mare măsură, din acest material.

Hârtiile însă, multe, cereau timp îndelungat pentru buna lor rânduire și atunci m'am gândit că s'ar cuveni ca arhiva lui Nottara să fie adăpostită în așezământul de care răposatul s'a simțit atât de legat, la Teatrul Național.

Urmașul marelui artist a înțeles menirea hârtiilor tatălui său la Biblioteca Naționalului, și a trimis acestei Biblioteci o bună parte din manuscrisele rămase dela părintele său.

In ultimul lot, trimis nu de mult, am avut norocul să găsim un manuscris, cu totul necunoscut, al lui I. L. Caragiale, o traducere a sa nepomenită de istoriografi.

Dar, înainte de a da amănunte asupra acestui adevărat eveniment pentru istoria noastră literară, buna dreptate și nu goala reclamă, mă îndeamnă să nu trec cu vederea contribuția pe care o dau „descifrării" arhivei lui Nottara colegii mei, d-nii Aurel Călinescu și Theodor Scarlat, funcționari la Biblioteca Teatrului Național.

PIESA „HATMANUL"

Pe eticheta unui caiet obișnuit de „dictando" stă scris „Hatmanul de I. L. Caragiale". Scoarțele caietului sunt prost întreținute, cea de-a doua aproape jumulită. Foile însă, în număr de 122, sunt bine întreținute, umplute pe amândouă fețele, de scrisul frumos al lui Caragiale. Numai două pagini, între actul întâi și al doilea, și încă o jumătate de față, nu sunt scrise. Dela început,— se văd urmele, — sunt rupte 8 pagini, astfel că întorcând scoarța, intri deadreptul în materie, adică în arătarea înfățișării scenei — decorului — piesei.

Piesa, în cinci acte, are „scene tari", și se pretează la montare fastuoasă. Personagiile au nume slave, rusești, ucrainiene, poloneze după cum un personagiu este evreu, iar atmosfera este revoluționară.

Cine este autorul piesei ? ; când s'a jucat ? ; când a tradus-o Caragiale ?

Autorul nu este arătat pe eticheta copertei. De altfel, cum am mai avut prilejul s'o spun de-atâtea ori, el cam până la 1907—1908, a fost o cantitate „neglijabilă". Poate că traducătorul să-l fi indicat pe primele foi ale caietului; ele lipsesc însă.

Unii ar putea spune că Ion Luca nu este traducătorul, ci numai copietorul piesei, pe vremea când Caragiale se îndeletnicia cu copierea de piese; nu la Teatrul Național cum crede d. Octav Minar, ci în trupa lui Mihail Pascaly. Ștersăturile însă, numeroase, care trădează totuș cuvântul din'ainte, dovedesc traducătorul, stilist pretențios, așa cum a fost Caragiale.

Cercetând însă registrele Teatrului Național nu dăm de reprezentația vre-unei piese — „Hatmanul", tradusă de I. L. Caragiale. („Hatmanul Baltag" nu intră în cadrul acestor considerații).

CARAGIALE

„CAZACII ȘI POLONII"

Titlul acesta — „Hatmanul" — mi-a adus gândul la piesa „Cazacii și Polonii", însemnată de mine în lucrarea mea „Istoria Teatrului Național" (pag. 135). După arătarea d-lui Paul Gusty, nestrăin de manuscrisul volumului meu, am trecut ca traducător al piesei pe I. L. Caragiale. Amănuntul acesta s'a arătat prețios, căci a limpezit la clarificarea chestiunii.

Autorul piesei „Cazacii și Polonii' este francezul Paul Déroulède. Ce știm despre el ? Tip de aventurier. A început ca ofițer, pentru ca, la un un moment dat să fie dat în judecată și condamnat, pe la 1899, pentru a fi conspirat la siguranța Statului. S'a născut la 1846 și a murit la 1914. A scris, în afară de teatru și versuri, mai multe studii istorice. Calitatea aceasta din urmă, unită cu pornirile sale romantice—revoluționare, l-au îndemnat să scrie — el francez — piesa „Cazacii și Polonii". In jurul anilor 1875—85, Déroulède a avut oarecare faimă.

Dacă n'am putut da încă de piesa lui Paul Déroulède, în franțuzește, am găsit un rezumat al ei. Din „subiect" și după numele personagiilor, identitatea e neîndoioasă. Rămâne de văzut dacă e vorba de o prelucrare sau de o traducere liberă.

Cetind caetul lui Caragiale, admiri limba frumoasă, stilul curgător, vioiciunea dialogului lucruri rare pe la 1880—1885.

CÂND A FOST FĂCUTĂ TRADUCEREA

Iată „cariera" piesei „Cazacii și Polonii" pe scena Teatrului Național din București.

S'a reprezentat întâia oară în seara de 8 Octombrie 1881, realizând o rețetă de 1104, a doua reprezentație s'a dat în seara de 11 Februarie; a treia la 14 Februarie, a patra — ultima — la 18 Octombrie. Patru reprezentații însemnau la 1881 adevărat succes, cum ar fi vreo treizeci de astăzi (proporția cred că nu e greșită).

Rolul principal l-a jucat Mihai Pascaly și pare-se că a fost unul din ultimele, dacă nu ultimul rol al marelui actor, care a murit peste un an (toamna 1882).

PREMIERA S'A DAT LA IAȘI

Țesătura s'ar părea îndestul de strâmtă. Și totuș...

Arătând textul lui Caragiale d-lui Paul Gusty, domnia-sa — memorie care iese din comun — mi-a spus că premiera piesei „Cazacii și Polonii" nu s'a dat la București, ci la Iași.

Impreună, am verificat lucrul. Intr'adevăr, Emanoil Al. Manoliu în lucrarea sa „O privire retrospectivă asupra Teatrului Moldovenesc" în capitolul privitor la stagiunea 1878—1879 (pg. 79—80) enumără printre piesele jucate de Mihail Pascaly, chemat atunci la Iași, „Hatmanul Cazacilor" și adaogă : **„piesa spectaculoasă jucată atunci pentru prima oară în Iași"**. Ori — nu încape îndoială — acest „Hatmanul Cazacilor" nu este decât „Cazacii și Polonii", foști, la rândul lor (vezi eticheta cu scrisul lui Caragiale) doar „Hatmanul".

CÂND A TRADUS PIESA CARAGIALE

Desigur I. L. Caragiale a tradus piesa îndemnat de Mihail Pascaly, care avea în ea un rol „gras". Legăturile scriitorului cu actorul, la un moment dat legături între director și angajat, erau vechi. Astfel, tot la Iași, în stagiunea 1870—1871, cu șapte ani înaintea reprezentării piesei care ne interesează Caragiale era sufleurul trupei Mihail Pascaly.

Caragiale lucra încet ; Pascaly, oricât pe vremea aceia meseria lui îi cerea să se grăbească, își studia rolurile pe îndelete.

Să fie traducerea din Déroulède debutul lui Caragiale ca autor dramatic ?

S'ar putea. Și iată de ce.

„Roma învinsă", traducerea după Al. Parodi, s'a jucat în Mai 1878, — „Hatmanul" cam tot atunci, dacă ținem seama că amintita stagiune ieșeană nu a ținut decât dela 15 Octombrie 1878 până la 18 Februarie 1879.

Ori, este greu de admis că I. L. Caragiale, care nu s'a crezut niciodată poet, să fii încercat să înfrunte întâi rampa cu o piesă în versuri, pe care i-ar fi fost foarte greu să le șlefuiască într'o viață de vagabond, cum era aceia de sufleur și actor de care s'a lăsat după puțini ani.

Sunt acestea presupuneri, întemeiate, și asupra cărora se poate reveni.

Lucru foarte însemnat este că s'a găsit un manuscris necunoscut al lui I. L. Caragiale. Este acesta un eveniment, cu atât mai mult cu cât nu se cunosc, până'n prezent, decât două manuscrise — piese de teatru ale genialului autor dramatic: „Hatmanul" și acum câteva zile, tot la Biblioteca Teatrului Național, s'a găsit „Hatmanul Baltag", în colaborare cu Iacob Negruzzi.

IOAN MASSOFF

Rugăciune

Inger din lumină roagă-te pentru mine,
ieși din casa ta zidită 'n rază
și zi: Doamne, mă rog pentru pâine,
pentru somn și liniște'n amiază...

Mâinile mele grele nu se ridică.
Ingere, m'ași ruga și mi-i frică.
Insă Tu cu aripa roagă-te tare și zi:
Să fie cu soare, să treacă repede ultima zi...

N'am ieri, nici mâine...

Mă scald în zi ca un copil în râu.
N'am ieri, nici mâine și voioasă 'n uliți
privesc cum trece soarele cu suliți
și mă gândesc la vară și la grâu.

Voiu scrie despre-acea necruțătoare
bucurie de-a fi tânăr sub soare;
cu fruntea lângă cer voiu scrie despre viață.
Tu, sărută-mi cartea, dimineață...

Fereastra se umple de cer și 'ngândurată
se uită la mine care mă bucur și cred,
ca și cum eu ași fi scornit grădina 'ntomnată
și stelele'nalte, și coarnele scunde de ied...

MAGDA ISANOS

Artistele noastre: D-NA STERIAN, pictoriță

Pictorii noștri: M. H. MAXY

Şt. Dimitrescu : Mărgica

Şt. Dimitrescu : Pe plajă

Nud 1933

Şt. Dimitrescu : Autoportret

Mina Byck-Wepper : Mamă şi copil

ŞTEFAN DIMITRESCU

S'au împlinit şase ani dela moartea acestui pictor de mare sensibilitate.

Vremea a trecut, dar cu dispariţia lui nu s'a obişnuit încă nici şcoala dela Iaşi unde el era îndrumătorul .nici colegii stingheri cu care organiza acele expoziţii de neuitat ale „Grupului celor patru", nici publicul care-i mai caută încă în saloanele de desen magistralele lui schiţe, simfonii de înltă muzicalitate, nici prietenii care i-au preţuit şi arta şi sufletul lui de răzeş moldovean, bun şi brav. Nu-l uită nimeni, pentrucă pictura lui era clădită pe un sentiment de adâncă umanitate şi nu pe virtuozităţi meşteşugale de suprafaţă şi pentrucă fapta şi viaţa lui erau curate şi simple ca florile câmpului.

Cu egală măsură şi'n linie şi'n culoare, el a fost artistul serios pregătit, chibzuit, cu însuşiri de poet al naturii. Şi-a găsit drumul fără salturi prăpăstioase, care să-l arunce în abstract şi în bizar, dar şi fără nici o concesie care să-l îndepărteze de făgaşul cinstit şi serios al artei. An cu an, şi-a îmbogăţit personalitatea şi începuturile care erau timide şi le-a crescut şi întărit prin acea conştiinţă profesională, caracteristică veritabililor creatori.

Nu întreprindea nimic care să nu fi fost conform cu adevărul cel mare al naturii. Nu subiecte extraordinare, nu apariţii căutat-expresive, ci lucrurile aşa cum sunt şi ne ies în cale: simple, umile, cotidiane, banale, dacă vreţi. De aceia poate că în faţa operelor lui nu oricine se oprea impresionat, nu dela prima dată îţi puteai da seamă de valoarea lor. Aşa cum trecem prin faţa naturii fără să reţinem atâtea frumuseţi discrete, tot astfel discreţia picturii lui Ştefan Dimitrescu nu ne putea vorbi dintr'odată, ci cu vremea. Trebuia să fii la fel cu sufletul artistului, să te pătrunzi de emoţia lui, ca să înţelegi ce voia el să vadă anume din viaţă şi cum voia el să spue cele văzute.

O mamă care îşi adoarme copilul în leagăn sărac, nişte turci care-şi sorb alene cafeaua sub umbra copacilor, cosaşi care-şi ascut coasa, femei ce merg la munca ogoarelor, ţărani ce stau cuminţi la masă, săvârşind parcă o taină, un model surprins în pauză, obosit. — iată subiectele lui Ştefan Dimitrescu, aşa cum le-a găsit în viaţă.

Una din operele sale importante, „Morţii dela Caşin" aflată astăzi la Muzeul Militar, este tot aşa făcută. Pictorul însuşi, întrebat cum a putut să realizeze o pagină atât de dramatică prin aşa de simple mijloace, a răspuns: „nu eu am conceput-o; aşa am văzut-o, aşa era acolo pe front, într'o înserare de moarte.

Peste subiectele acestea simple, Ştefan Dimitrescu revărsa însă sufletul lui bun şi duios, care transfigura realitatea. In toate pânzele e o cernere discretă de melancolie, ceva de nostalgie, de vis, de închidere în sine. Nimic brutal, niciodată, chiar când subiectele ar cere aşa ceva; nici un strigăt, nici o manifestare anume accentuată, — o mângâiere numai peste fiinţe şi lucruri, un cântec delicat, şoptit.

Meşteşugul nu mai este aici scop ci mijloc. Culoarea şi desenul nu înscriu pe pânză reţete de estetică pură, ci suflet cald, vibrant, emoţie, omenie.

Pictura lui Ştefan Dimitrescu se adresa tuturor oamenilor.

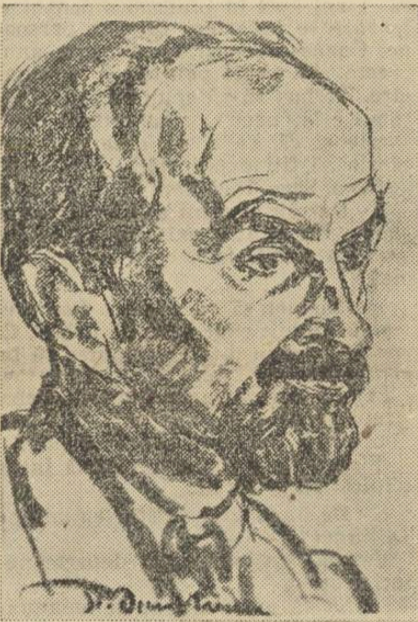
*

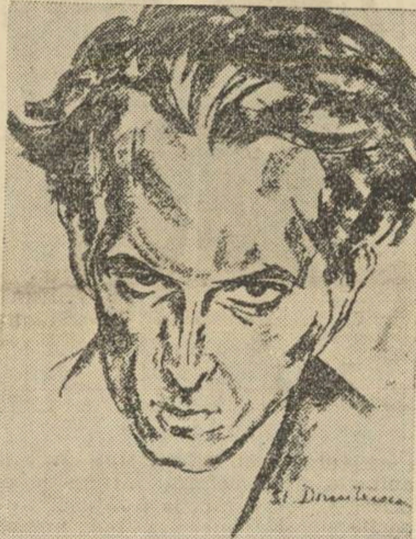
Este destul de curios să constatăm că multe invenţii, care aveau să influenţeze în largă măsură civilizaţia, au fost la început exploatate ca un fel de înşelătorie, ca o posibilitate de imitaţie a produsului ce trebuiau să-l înlocuiască şi n'au obţinut decât mult mai târziu caracterul propriu, după o practică generalizată.

Aşa a fost cazul tipografiei, în care Gutenberg n'a văzut la început decât înlocuirea planşelor gravate în întregime, prin mijlocul caracterelor mobile, aşa a fost cazul litografiei, prin care Senefelder a crezut că înlătură, printr'un mijloc uşor, întreprinderea costisitoare, grea şi plină de dificultăţi a gravurilor pe lemn şi pe metal.

Poate că uşurinţa de execuţie pe piatră, a desenului, reproducerea (unde toată partea misterioasă sau ştiinţifică, ce dă rezultatul căutat, se datoreşte mai mult celui care imprimă decât artistului) poate că tot acest ansamblu de circumstanţe a împiedicat ca litografia să ia un loc pe care l'ar fi meritat în rândul artelor de creaţie, mărginind-o la un mijloc de reproducere adeseori de o calitate inferioară.

Credem că piatra de imprimat poate oferi mult mai mult dacă ar fi căutate posibilităţile ei adevărate. Marea greşală este părerea că orice desen poate fi executat pe piatră la fel ca pe hârtie. Ca şi cum unui sculptor i-ar veni gândul să socotească egală şi fără diferenţă realizarea operei sale în bronz, lemn.

Şt. Dimitrescu : Portret

LITOGRAFIE

piatră sau marmoră. Numai o perfectă cunoaştere a technicei diferitelor procedee posibile prin piatra litografică ar permite realizări proprii în acest domeniu.

La fel de greşit e să credem că totul în litografie stă în grija, în curăţenia execuţiei, în obţinerea plăcii cu pori de o banalitate exasperantă — toate acestea constituind singurul ideal urmărit de majoritatea desenatorilor litografi. A treia eroare care se naşte din cele două arătate mai înainte, este imitarea perfectă a unei opere pictate sau desenate, imitare botezată pe nedrept litografie originală când lucrarea iniţială şi copia sunt de acelaş autor, fără ca artistul să-şi dea seamă că îi este imposibil materialmente şi nefast să lucreze pe piatră la fel cum a lucrat cu pensula sau cu creionul cu mina de plumb.

Technica mijloacelor întrebuinţate de desenator datorită uneltelor şi materialului este un lucru cu totul diferit de cel al artistului care trebue să ştie că efectuarea imaginii şi piatra litografică ţin de condiţii aparte, depinzând de abilitatea manuală a celui care imprimă, de reacţiile chimice ale acizilor, ale verniului şi de cunoaşterea subtilităţilor desenului abstract, înainte de a trece în forma sa definitivă. Din această cunoaştere complectă se naşte încrederea în puterile litografia! In decoraţia murală, ea ce prin libertăţi şi fantezii care vor face să difere planşele aşa de asemănătoare între ele ca şi cum toţi pictorii ar uza de aceleaşi procedeuri, urmărind aceiaşi imagine de dulcegărie burgheză.

Raporturile între alb şi negru, scopul esenţial al gravurii, par o expresie de doliu aşa de pronunţată încât depăşeşte cadrul în care e închisă pentru a întrista totul în jurul ei, pentru a face din litografie o artă bătrânească, o artă inertă, dând sălilor consacrate ei un aer descurajant, posomorât, funerar.

Şi totuşi, ce artă vie poate fi litografia ! In decoraţia munală, ea este tabloul a cărui sobrietate şi precizie de expresie se potrivesc cu camera de lucru sau cu biblioteca. Iar în ilustraţia cărţilor poate sluji mai bine decât orice alt mijloc, cu condiţia numai ca scriitorul să nu ceară artistului litograf imagini rivalizând cu fotografia. Aici se mai amestecă de multe ori nefavorabil şi editorul, cu o mentalitate incapabilă să se ridice la nivelul acelei a autorului care îi încredinţetză prezentarea unei opere şi-i lasă grija complectării ei prin ilustraţii.

Trebue să existe o colaborare strânsă între ilustrator şi scriitor — sfaturile acestuia din urmă putând fi de mult folos celui dintâi. Artistul trebue să ştie ce vrea scriitorul, iar scriitorul ce poate realiza artistul pentru opera lui literară.

Inţeleasă greşit, supusă unor cerinţe care-i nesocotesc rosturile adevărate şi mărginindu-se la o activitate anemică de atelier cu rezultate ce interesează foarte puţin publicul chiar când ele merită atenţie, litografia rămâne sortită să aştepte zile mai bune.

*

MINA BYCK WEPPER

Cine cunoaşte expoziţiile d-nei *Mina Byck Wepper* este impresionat de felul cum sunt organizate, de munca şi seriozitatea pe care ele o mărturisesc. Inţelegi, privindu-i operele, că singura sa ambiţie este aceia de a lucra: dacă pictează, desenează sau ilustrează o carte, o face pentrucă iubeşte înainte de toate o artă pe care alţii o iau în uşor. Când crede că a redat prin cărbune, tuş sau culori realitatea adâncă ce-i îndeamnă ochiul, e mulţumită; dacă nu, nu-i rămâne decât să reînceapă, până atinge ţelul urmărit. Această modestie a caracterizat-o întotdeauna.

Ceia ce atrage chiar şi pe cei neştiutori, este desenul d-nei Mina Bick-Wepper. Intr'o vreme când, sub pretextul căutărilor sintetice, artiştii au părăsit studiul desenului ce mărgineşte formele şi masele colorate, d-na Byck este unul din rarii pictori şi ilustratori, pentru care desenul înseamnă o necesitate imperioasă.

Desenatoare înainte de toate, d-sa socoteşte că operei pictate îi trebue o armătură, pe care vor veni să se aşeze culorile. Cu toate că observaţia riguroasă şi precizia o fac să privească de aproape realitatea, lucrul rezultat nu-i niciodată rece, supărător de corect, ci fantezia cea mai mlădioasă îl însufleţeşte. Valoarea artei d-nei Wepper o poţi afla privind numai câteva ilustraţii: d-sa întrebuinţează mijloace atât de simple încât nu-i de mirare că ele nu aduc o glorie gălăgioasă autoarei lor: corpurile sunt omeneşti, atitudinile deasemenea, feţele emoţionante; nici o diformare, nici o complicaţie care să facă din personagii rebusuri greu de descifrat.

Observaţia pusă de artistă în studiul naturii şi cunoaşterea amănuntelor de desfăşurare a vieţii le găsim întregi în compoziţiile sale. D-na Mina Byck nu face portretul cuiva, dar îşi iubeşte modelul, simte ceia ce se petrece în inima şi mintea lui. Dacă între model şi artistă s'a stabilit simpatia, aceasta din urmă va exprima cu o uimitoare măestrie viaţa care clocoteşte în fundul fiinţei celei mai liniştite.

Chemată să ilustreze paginile unei cărţi sau ale unei reviste, d-na Wepper n'a stânjenit niciodată lectura, n'a distrat atenţia, nu şi-a impus concepţia despre eroi, ci a prelungit, a complectat gândul unui scriitor. E un lucru rar care trebue semnalat.

Indiferent care este subiectul tablourilor sale, un colţ de uliţă, câteva lucruri, o pagină dramatică de viaţă, un crâmpei de frescă, peste toate se revarsă o poezie care înconjură şi fiinţele cele mai obscure şi dă naturii înfăţişări unde ochiul ca şi sufletul găseşte bucurii de autentic frumos.

TACHE SOROCEANU

Şt. Dimitrescu : Spre casă

Mina Byck-Wepper : Balcic

Mina Byck Wepper : Desen

SFÂRȘITUL UNUI GANGSTER

Dillinger faimosul gangster

Melvin G. Purvis cel mai celebru detectiv american al secolului al 20-lea își petrecuse tinerețea într'un orășel locuit mai mult de fermieri. Aci învăță el să călărească și să tragă la țintă, lucruri cari i-au fost extrem de folositoare în cariera sa de detectiv. Fusese multă vreme nehotărît asupra carierei de ales. Singurele ocupațiuni ce-l ispiteau erau acele de negustor și de avocat. Alese pe cea de avocat dar nu practică decât douăzeci de luni. Se plictisi și ceru intrarea în biroul de investigațiuni din Washington. Și ca detectiv avu destule eșecuri iar ziarele americane nu-l cruțaseră de loc. Aceasta îl îmbărbătă și-l făcu să lupte cu și mai mare încăpățânare. Luă ofensiva împotriva bandelor de gangsteri și-și creă un corp de detectivi care mână în mână cu poliția ducea o luptă de exterminare contra acestora. Capitolul final al acestei lupte constituie subiectul povestirii noastre.

D. Williams din St. Paul Minesota, venise la Washington să-l caute pe Melvin Purvis. Dela reorganizarea sa din 1928, Biroul de Investigațiuni căpătase denumirea de Scotland Yard al Americei. Datora mult lui Melvin Purvis, dușmanul gangsterilor, care în cercurile de răufăcători era supranumit „Pumnul de oțel".

D. Williams credea că se va afla în fața unui domn energic, puternic și autoritar. In loc de aceasta se pomeni cu un tânăr subțirel, îmbrăcat cât se poate de îngrijit care cu un surâs simpatic îi oferi o țigare.

— Scuzați-mă, spuse Purvin, nu mă pot concentra când nu fumez. De două zile și două nopți nu m'am desbrăcat. Desigur că vreți să-mi spuneți ceva important. Fumați liniștit o țigară. Veți vedea că va fi mai ușor.

D. Williams își aprinse tacticos țigarea după ce aruncă o nouă privire asupra tânărului.

— Sunteți chiar d. Purvis? Am auzit multe despre d-voastră. Ați distrus jumătate din banda lui Dillinger și chiar pe faimosul Touhys l-ați făcut nevătămător.

Peste tânăra figură deabea rătăci o scurtă lucire de satisfacție.

— Suntem încă în război. E un război ca toate războaiele și este dus cu toate mijloacele. Dillinger nu este un adversar oarecare. Șapte ani a stat în temniță. Printr'un concurs fatal de împrejurări a putut să evadeze: șeriful era o femeie. Deatunci a înarmat pe cei mai periculoși criminali ai Americii. Avem de luptă cu o secție motorizată și cu armele cele mai bune. Am reușit să împrăștiem elita acestei trupe îngrozitoare. S'au retras în toate statele. Și trebue să-i gonim din toate statele smulgându-i de pe victimile însângerate. Știți, d-le Williams, că fiecare stat are legea lui. N'am mai avut un an de lupte ca acesta. Sper că va fi ultimul.

Purvis era așa de enervat încât nu lăsă aproape nici o pauză pentru interlocutorul său.

— Sunteți foarte tânăr, d-le Purvis, reuși să intervină d-l Williams.

— Sunt de șease ani în organizație. Mai mult de opt sau nouă nu voi putea rezista.

Inainte am fost avocat. Nu aveam nici o presimțire a greutăților ce mă așteptau.

— Știm cu toții cu câtă energie vă urmați țelul d-le Purvis. Pentru aceasta, de altfel, m'a trimis familia Bremer la d-vs.

*

— D. Bremer din St. Paul a fost răpit.

— Cine-i d. Bremer?

— Prietenul meu Bremer este bancher și restaurator la St. Paul. La 17 Ianuarie și-a dus copilul în automobil, la ora 9, la școală. La întoarcere se opri în fața unui semnal luminos roșu, apoi probabil că a fost smuls din mașină. Automobilul fu găsit mai târziu cu urme de sânge.

— Un accident e exclus?

— Cu siguranță. Este vorba de una din multele răpiri care au de scop obținerea unei sume de bani prin șantaj. N'am mai auzit nimic de Bremer o vreme. După câteva zile fui chemat la telefon și o voce voalată îmi declară că se cere pentru liberarea bancherului 200.000 de dolari. A doua zi dimineață găsi într'o sticlă din fața ușii Bremerilor, un bilet ce conținea aceiași ofertă ce mi se făcuse la telefon se punea nîsă un termen și era specificat și felul de transmitere al banilor.

— Banii trebuesc plătiți, spuse Purvis. Am început să cunoaștem metodele acestor răpitori. Vom căuta să-l eliberăm pe cel răpit; ceva e de neînțeles căci banda lui Dillinger nu se dă înapoi de la uciderea unui copil dacă e cazul. Gangsterii au ucis acum cinci luni o fată pentru că nu se plătise prețul de răscumpărare. Au așezat cadavrul lângă locuința ei. Fiecare viață de om e mult mai valoroasă decât orice sumă de bani. După cum spuneți, d. Bremer e milionar. Indepliniți deci cererile răpitorilor. Aștept vizita d-lui Bremer imediat după întoarcerea sa și atunci vom vedea ce se poate salva din prețul de răscumpărare.

O săptămână mai târziu d. Bremer era liber și-l căuta pe Purvis foarte enervat pe poliția americană. Dacă un cetățean liber american poate fi răpit în plină zi fără ca nelegiuiții să-și primească pedeapsa, atunci înseamnă că poliția Americei nu face cât o ceapă degerată.

Purois dădu din umeri compătimitor și zise:

— Trebue deci să avem pentru fiecare American un jandarm. Momentan serviciul nostru are deabia 500 funcționari. Sunteți din St. Paul Minesota?

— Da.

— Știți cum e numit orașul St. Paul în lumea pungașilor? Orașul cel bun. Orașul d-tale este locul principal unde se vând obiectele și bancnotele furate. St. Paul geme de pușlamale și gangsteri. Cine vrea să facă vreo potlogărie e primit în orașul dvs. cu „bună ziua, băiete". Noi, cei din poliție, suntem din cauza aceasta neputincioși. Minesota are legile ei și ne stă împotrivă ori de câte ori vrem să stârpim gangsterii. Au influență politică extraordinară, d-le Bremer.

— Știți prea bine, d-le Purvis, cum e la noi cu politica. Fiecare trebuie să țină cont de dorința alegătorilor. Și cred că nu se poate ca toți alegătorii din toate statele să fie de aceiași părere.

Purvis râse.

— Vedeți că am dreptate. Vă rog să-mi povestiți tot ce ar servi la clarificarea cazului d-tale. Ajută-ne.

Bremer începu să povestească:

— După ce mi-am dus copilul la școală am oprit la semnalul unor bărbați ce pe neașteptate au năvălit în mașina mea. Mă regăsi legat cu o bandă la ochi, în alt automobil. Nu puteam să-mi dau seama încotro mă duc. La întoarcere, după plata răscumpărării, m'au dus legat, cu automobilul câtăva vreme, apoi pe neașteptate m'au împins afară. Niște țărani m'au deslegat. Dela ei am aflat că sunt în apropiere de Rochester. Dela răpirea mea trecuseră trei săptămâni.

— Prietenul d-tale care a plătit prețul de răscumpărare nu poate să ne dea alte lămuriri.

— Nu. Banii au fost depuși la încrucișerea șoselei din Chicago cu drumul de care. Nimeni nu era acolo

— Nu e prea mult, spuse gânditor Purvis.

— Cum ați fost tratat în timpul prizonieratului?

— Foarte bine. Despre asta nu mă pot plânge. O femeie îmi aducea zilnic dejunul. Era bogat și bun și obținui chiar și țigările preferate. Dar nu eram singur; mereu stătea un păzitor lângă mine. N'aveam voie să scot legătura de pe ochi. Poate că am făcut o greșeală.

— Care?

— Intr'o zi mă întrebă păzitorul dacă vreau să joc cărți. N'am acceptat. Dacă însă făceam contrariu, desigur că îmi scotea legătura de pe ochi și ași fi văzut ceva din cameră.

— N'ați observat chiar nimic.

— Prea puțin. Când și când îndepărtam pentru moment legătura și observam puțin. Afară de tapet n'am văzut nimic. Ați putea să-mi arătați desenul?

D-l Bremer desemna un tapet de modă veche.

Purvis chemă imediat pe asistentul său:

— Acest tapet trebue multiplicat și trimis tuturor fabricilor de tapete din St. Unite. Trebue să aflăm unde a fost expediat acest tapet. Se adresă din nou lui Bremer:

— Scuzați-mă, d-le Bremer, sunt obosit; ați mai observat altceva ce poate ne-ar servi...

— In apropiere probabil că se găsea o gară. Auzeam mereu șueratul trenului dimineața și seara.

— Un moment. Știu că oamenii ce n'au simțul vederii îl au pe cel al auzului mai desvoltat. Se auzea sgomot de locomotive sau trenuri electrice?

— Trenuri electrice. Imi mai stărue încă în urechi sgomotul.

Ana Sage

— După cum mi-ați spus auzeați animale, deci nu erați într'un oraș mare. Nu erați nici la țară căci trenurile electrice merg la noi numai între orașe și suburbiile lor. De aci deduc că ați fost prizonier într'o suburbie a unui mare oraș. Poate că vă amintiți cam cât timp a durat călătoria dvs. în automobil până ce v'au abandonat la Rocester? Un călător experimentat ca d-ta poate să-și dea seama exact de timp.

— Ba și mai mult. Când am fost urcat în mașină unul din păzitorii mei a întrebat cât e ceasul. Era 8 Când am fost liberat era 11.

— Vă mulțumesc; după cunoștințele mele în ceea ce privește autostradele nu mai există nicio îndoială că v'ați petrecut concediul forțat într'o suburbie a Chicago-ului. Chicago este însă mare. In ce suburbie ați fost și la cine? Vă mai amintiți altceva ?

D-l Bremer dădu din cap.

— Nu mai știu nimic.

— Vom urma deci pe calea asta.

Cercetarea în ceeace privește tapetul mergea greu căci în Statele Unite se comandă cam 60.000 de tapete anual demodate. Curând însă aflară că o fabrică din Chicago îl livrase dar de multă vreme și cercetările în registre pentru a afla pe cumpărător nu dară niciun rezultat. Pe de altă parte toate băncile Statelor Unite primiseră numerile exacte ale bancnotelor date drept răscumpărare. Trebuiau însă să fie gangsteri experimentați căci nici una din bancnote nu apăru pe piață.

— Când ați fost adus la Rochester păzitorii d-tale și-au luat o suficientă benzină pentru ca să parcurgă drumul înapoi fără niciun impediment?

— Desigur că nu. Știau că voi găsi la înapoere unde să se aprovizioneze.

— Și asta mi-o spuneți deabia acuma?

— Pentru un călător cu automobilul e foarte natural.

— Desigur. Dar aci fiecare fleac are importanță. Au umplut rezervorul direct la stație sau și-au luat cu ei benzină.

— Și-au luat benzină într'un bidon. Mai departe au oprit și-au umplut rezervorul, după aceia au aruncat bidonul.

— Drumul spre Rochester e puțin umblat. Să cercetăm deci cine s'a aprovizionat în ziua aceia cu benzină.

Purvis dădu ordin să fie cercetate toate stațiile de alimentare cu benzină între Rochester și Chicago. Fu găsit bidonul și după ce amprentele digitale fură fotografiate. Purvis plecă la Washington, vizită Palatul justiției unde zăbovi câteva ore într'o muncă încordată. In acest timp ironia ziarelor americane continua să-l țintuiască pe Purvis sub săgețile ei. Deși împrăștiase banda lui Dillinger totuși opinia publică dorea ceva mai mult. Șeful necontestat și temut al bandei se afla în libertate. Il dorea sub lacăt și sub cheie. Purois trebuia să facă minuni fără a se atinge însă de viața privată a vreunui liber cetățean al Americii.

Bremer îl primi și el cu o bucurie ironică în ochi pe Purvis. Curând însă fu minunat de deslusirile acestuia:

— Ați fost prizonier în Bensenville, cea mai mare periferie a Chicago-ului. Casa în care ați stat aparține unui oarecare Harald Alderton. Femeia ce vă aducea masa era ma Barker. Puteți să vă felicitați că nu vi s'a întâmplat nimic în drumul spre Rochester. Căci Doe Barker care vă întovărășea, are multe suflete pe conștiință.

— De unde știți toate acestea, d-le Purvis?

— Bidonul pe care l'a aruncat însoțitorul d-tale mi-a povestit totul. Am găsit pe el amprentele digitale lui Doe Barker. Un vechiu cunoscut al meu. Familia e compusă dintr'o mamă și cinci fii. Mama este capul bandei căruia îi mai aparține încă douăzeci de bandiți. După povestirile vecinilor în ultima vreme era un animat dute-vino în Bensenville. Numerele banilor dvs., d-le Bremer, sunt acum răspândite în toată America și vor apărea curând. Desigur că vă veți recăpăta banii și toată banda va fi prinsă. Vom face o vizită la Bensenville. Vă previu că nu va merge chiar așa ușor.

De abea plecase Bremer, când Purois primi o nouă vizită. O doamnă, foarte voalată, luă loc.

— Sunteți d-na Ana Sage? întrebă Purvis. D-na răspunse afirmativ.

— Washingtonul mi-a trimis referințe asupra d-tale. Sunteți româncă. Țineți aici în Chicago o pensiune în care se învârtesc diferite persoane. Concesiunea vi se sfârșește anul acesta. Ați venit pentru o prelungire. Trebue să vă spun că Washingtonul e la curent cu caracterul casei d-tale și că s'a ajuns chiar la concluzia să fiți expulzată.

D-na Sage îngălbeni.

— Dar cu asta mi se năruie tot ce am creiat pentru existență. D-le Purvis nu puteți face ceva pentru mine?

— Nu pot să vă promit. Dar ceea ce vă promit sunt 5000 de dolari. Cu asta în patria d-tale vei putea să începi ceva.

Femeia nu răspunse. Purvis o privi drept în ochi.

— D-nă Sage, unde e Dillinger?

Figura femeii se transformă într'o clipită. Râse forțat.

— De unde vrei să știu eu unde e Dillinger?

Purvis continuă mai departe neturburat.

— Să vă povestesc unele amănunte ce le cunoașteți din gazete? Cred că nu mai e nevoie?

— Nu vă pot spune nimic. In pensiunea mea nu vin decât gentlemeni.

— Bine... zise Purvis și făcu un gest ca și cum ar fi vrut să termine convorbirea.

După câteva momente de tăcere Ana Sage reluă:

— Sunteți sigur că voi fi expulzată?

— Foarte sigur.

— Atunci primesc cei 5000 de dolari, dar cu o condiție: să mă asigurați că voi ajunge teafără pe vapor. Prietenii lui Dillinger m'ar ucide imediat.

— Vei fi arestată și lăsată liberă numai pe bordul vasului.

— Vă înșelați când credeți că Dillinger locuește la mine. Așa de neprevăzător nu e: Nici eu nu-i cunosc locuința. E împreună cu Poly Hamilton. Amândoi vin mâine să mă ia la cinematograf Manhatan sau Biograf. Veți supraveghea deci amândouă cinematografele. Dacă sunt scăpată din vedere un moment vă voi chema.

Ana Sage părăsi biroul lui Purvis fără a mai adăuga nimic.

DILLINGER E INCERCUIT

Imediat după emiază porniră automobile înarmate din cinci direcții spre Bensenville. Toate drumurile fură ocupate. Deabia atunci îndrăzni Purvis să bată la ușa casei bănuite și să ceară să i se deschidă în numele legii. In acelaș moment începu o canonadă. Din toate ferestrele casei izbucniră împușcături. Doi polițiști căzură victimă primei salve. Și Purvis fu rănit la mâna stângă. Polițiștii se retraseră și ei în loc mascat și deschiseră și ei focul.

Pe neașteptate doi bărbați încercară să iasă. Deschiseră o ușă din dos și alergară fără a se mai uita înapoi spre păduricea apropiată.

De oarece nu voiau să stea la somație gloanțele începură să le sbârnâie pe la urechi. Amândoi fură atinși. Erau Belton și Wilson, doi din cei mai temuți membri ai bandei.

Deabia după o jumătate de oră încetă focul dela fereastra casei.

Prevăzători polițiștii se apropiau din ce în ce. Ușa era baricadată. Reușiră s'o deschidă. Pe coridor, pe scări, în mijlocul complicilor se aflau morți patru din fiii „Mamei Barker". Chiar pe mama Barker o găsiră lângă o fereastră cu un glonte în inimă. Mâna i se mai afla încă pe mitraliera de care se servise. Numai un singur membru al familiei mai era în viață Artur Barker supranumit Doe.

Spre seară câțiva oameni păzeau atenți străzile ce duceau spre cinematografele Biograf și Manhatan. Directorul cinematografului i se păru suspect interesul ce-l arătau localului său acești indivizi. Seziză poliția. După o scurtă explicație a lui Purvis totul se lămuri. Minute lungi de așteptare trecură. Cinematograful aproape că se umpluse. Chiar și detectivul începu să-și piardă răbdarea. Oare l-a mințit d-na Sage? Ca un răspuns la gândurile sale intră în cinematograf un bărbat însoțit de două femei. Una din ele era d-na Sage. Banditul era de nerecunoscut. Anumite operațiuni îi schimbaseră și fizionomia. Dillinger se simțea în siguranță. Oare nu purta arme. Poate că ar fi mai bine să fie arestat acum? Nu, la plecarea din cinematograf.

Purvis luă un bilet de intrare și se așeză la câteva scaune depărtare de Dillinger.

Puțin înaintea sfârșitului, detectivul părăsi locul și merse să se întâlnească cu ai săi. Curând apăru Dillinger între cele două femei. Purvis se apropie de gangster și îi puse mâna pe umăr. O secundă cei doi bărbați se fixară. Apoi cu o iuțeală fulgerătoare scoase Dillinger din buzunarul pantalonului revolverul. Impușcături răsunară. Cele două femei fură arestate. Dillinger grav rănit, muri a doua zi la spital.

America respira ușurată. Inamicul public No. 1 nu mai exista. Când Bremer se prezintă să-l felicite detectivul îi spuse cu oarecare amărăciune:

— Americei îi trebue în fiecare săptămână un erou. Acum sunt eu. Săptămâna viitoare poate fi un monstru cu două capete și așa mai departe. De un lucru sunt sigur însă că la cel dintâi eșec ce voi întâmpina voi fi din nou acoperit de ironii.

Amărăciunea ce-o punea Purois în afirmația sa îl hotărî, după ce distruse întreaga bandă a lui Dillinger, să se retragă din poliție.

In românește de
M. SĂVEANU

Logodnica gangsterului și asistența la proces.

DOAMNA CURIE

de MAURICE SCHEYER

STATUIA DOAMNEI CURIE

Viața Doamnei Curie e atât de bogată în fapte mari și totuși simple. încât — cu toată apropierea de noi — biografia ei pare că aparține mai mult legendei decât Istoriei.

Marie Curie a murit la 4 Iulie 1934, în vârstă de 67 de ani, păstrând până la urmă o prospețime sufletească. pe care nici încordarea unei lupte înverșunate, nici laurii unei glorii neasemuite n'au izbutit s'o altereze. „Era în ultimile zile — scrie Eve Curie despre mama sa — tot atât de blândă dar tenace, de timidă, dar iscoditoare ca în vremea anonimului său debut".

IN FAMILIE...

Și cât de obscure și anevoioase i-au fost începuturile... Familia Sklodowskis din Varșovia avea copii mulți și griji multe — încolo, totul puțin: tatăl, un insuficient plătit profesor gimnazial de matematică și de fizici: mama — deși tuberculoasă într'un grad avansat, obligată să țină pensiune în și așa prea strâmta lor locuință. Cu o resemnare colorată de un invincibil humor, doamna Sklodowska știe să facă față situației, păstrând surâsul și pe patul de moarte, pe care se întinde încă tânără.

Mica Marie Sklodowska se distinse repede. dela primii pași în școală și dorința-i cea mai arzătoare fu să poată urma studii universitare; pentru aceasta ar fi trebuit să plece însă în străinătate, la Paris, spre pildă — căci în Rusia secolului al 19-lea accesul Universității e interzis femeilor Dar studiul în capitala Franței costă bani și bani nu sunt — cel puțin pentru Maria, care, cu intransigența catifelată a caracterului său, a hotărât să se sacrifice pe sine, spre a permite unei surori mai în vârstă — Bronia — să studieze dânsa medicina la Paris.

„O GUVERNANTĂ NU SE IA DE SOȚIE"

Intr'acelaș scop, energica fetiță de 17 ani pleacă în provincie ca guvernantă la o familie de fabricanți bogați, acceptând o despărțire de ani de zile de ai săi. acceptând o atmosferă de sufocantă izolare sufletească și intelectuală, acceptând însfârșit, o serie de amari umilinți.

In scrisorile — atât de calme în aparență — pe care Maria le trimitea acasă, se găsește rezumată întreagă dramă socială a guvernantei. Guvernanta Sklodowska, ce va fi mai târziu, de două ori, laureata premiului Nobel, scrie: „Singurele teme de conversație, aci. sunt calcanurile, vecinii balurile, vizitele. Nici odată nu pot vorbi despre învățământul superior feminin. **Păstrez, de altfel, în toate rezerva ce îmi este impusă de poziția mea".**

Se întâmplă, apoi, o aventură, pe care observatorul superficial ar fi tentat s'o califice drept conjunctură de coincidențe, dar care izvora, în realitate, din adânci imperative sufletești: Casimir, fiul mai mare al casei, în care lucra Maria Sklodowska, reîntors din Varșovia într'o vacanță, se îndrăgostește de distinsa și frumoasa guvernantă, atât de deosebită de toate celelalte fete care avusese ocazia să le cunoască. In sufletul Mariei, sentimentele agreabilului tânăr găsesc ecou și Casimir cere consimțământul părinților la căsătorie. Răspunsul vine scurt și tăios: **„O guvernantă nu se ia de soție".** Nimic nu poate prevala în fața acestei sentințe: nici familia fetei, nici educația ei, nici inteligența ei, nici excelența ei reputație, nici numele cunoscut al tatălui. Verdictul rămâne fără apel: **„O guvernantă nu se ia de soție".**

Maria Sklodowska mai trebue să rămână încă vre-o câtva timp în casa unde fusese astfel umilită, înainte de a se putea reîntoarce la Varșovia, să caute un post de profesoară.

Acolo, primește, într'o zi, o scrisoare dela Bronia, care o înșiințează că s'a logodit cu un medic polonez și o invită. în mod călduros să vină la Paris, unde îi poate acum oferi masă și casă.

Maria începe prin a refuza: bătrânul tată mai are nevoe de dânsa și apoi lipsesc banii de drum.

IN PARISUL LIBERTĂȚII ȘI AL STUDIULUI

Abia după un an, și-a strâns suma necesară. Germania o străbate în clasa 4-a, dar n'ar ceda colțișorul de bancă tare a trenului ce o duce spre Paris pentru nici o comoară din lume.

Iar când scoboară în Gara visurilor ei, modest îmbrăcată și cu bagaje sărăcăcioase în mână, în ochi îi strălucește presentimentul unui minunat destin... Viața devine un basm — „și ea îl trăia".

Maria cunoaște, însfârșit, feeria Libertății și a Științei, voluptatea singurei suveranități, ce dă delirul măririi, fără a subjuga pe nimeni: Domnia Spiritului

In cămăruța sa din Quartier Latin, Maria e fericită. Cei aproape 100 franci pe lună, de care poate să dispună, ajung abia pentru o hrană regulată, cărbuni de încălzit, îmbrăcăminte, etc. Dar chiar dacă leșină, din când în când, de foame sau de frig Maria se simte cea mai fericită ființă de pe pământ, pe dată ce se poate consacra de acum înainte exclusiv studiului Matematicei. Fizicei și Chimiei.

Deși tânără și frumoasă, nu o mai interesa nimic altceva decât explorarea misterelor materiei; și, după cum spunea singură, „se socoate pe veci vindecată de acea boală care se numește iubirea".

MARIA SKLODOWSKA DEVINE D-NA CURIE

Aceasta până în ziua în care întâlnește pe visătorul, neîndemânatecul, sfiosul Pierre Curie.

Pierre Curie, care lucra la Ecole de Physique, avea de pe atunci renumele unui savant apreciat. Un geniu în plină desvoltare, el era omul ce se potrivea pentru Maria Sklodowska, după cum dânsa se potrivea pentru dânsul. Și intuiția profundei lor afinități reciproce, se dovedi întemeiată.

In Iulie 1895 Maria Sklodowska și Pierre Curie se uneau prin legăturile unei căsătorii, care trebuia să fie mai mult decât o comunitate de viață, de simțire și de muncă; mai mult decât o dublare a tuturor forțelor morale și intelectuale — o căsătorie care însemna fuziunea completă a două suflete într'o unitate indestructibilă.

Drept locuință aveau o căsuță modestă, iar drept laborator un șopron în care bătea și ploaia și vântul, în curtea Școalei de Fizică din Rue Lhomond. In baraca aceia primitivă, Pierre și Marie Curie trăiau o viață consacrată exclusiv științei, izolați ca pe o insulă, de malurile căreia valurile agitației parisiene se spărgeau fără a o atinge. Demonul creațiunei pusese stăpânire pe ei — și le transformase micul laborator într'un Univers autonom.

DESCOPERIREA RADIUM-ULUI

E aproape de neconceput că un asemenea lucru a fost cu putință: decoperirea Radiului — cea mai însemnată cucerire a Fizico-Chimiei moderne — se datorește unei tinere femei, mama a două fetițe — Irène și Ev — modestă bucătăreasă a unui menaj lipsit de mijloace, manipulând cu aceiași dexteritate retortele ca și cratițele, termometrul ca și mătura.

Ar presupune cunoștințe prea speciale să trecem în revistă diversele etape ale epocalei descoperiri; ajunge să amintim, aci, că s'au separat succesiv două elemente radio-active, dintre care primul a primit numele de **Polonium** — omagiul doamnei Curie pentru patria-i mult iubită — și al doilea, numele de **Radium,** după proprietatea de a emite raze. Dar merită a fi reținut că ambele prețioase corpuri s'au extras, după eforturi neîntrerupte de aproape patru ani din ganga ce se aruncă a unui oxid de uranium. **Pechblende.**

Cum ideia utilizării unor asemenea resturi a fost inspirată soților Curie din nevoia să facă economie; cum au isbutit să-și procure, cu ajutorul unui funcționar de treabă, o tonă de gangă din Joachimstal, ce luptă titanică au avut de dus spre a scoate din acea tonă, un grăunte de Radium — toate acestea constitue peripețiile unei sublime și mișcătoare drame de geniu și iubire. Căci, pentru a persevera până la capătul dificultăților, n'ar fi ajuns numai credința în izbândă, nici calculul rece al unei previziuni geniale — ci trebuia și căldura dragostei acestor doi oameni cu puteri supraumane.

Mai târziu, doamna Curie scria: „N'aveam bani, n'aveam laboratoriu, n'aveam sprijinul nimănui în greaua operă pe care o întreprinsesem. Această epocă a rămas, pentru soțul meu și pentru mine, epoca eroică a luptei noastre comune. Și totuși, anii petrecuți în hangarul din Rue Lhomond, au fost cei mai buni și cei mai fericiți; au fost singurii, în care am putut **să ne dăruim toată** energia numai și numai **științei.** De câte ori nu preparam un frugal dejun, chiar pe masa de experiență, spre a nu întrerupe o lucrare deosebit de importantă. Uneori, trebuiam să amestec, 24 de ore în șir cu un drug de oțel — mare cât mine — o massă de minereu în fierbere. Seara, cădeam din picioare de oboseală".

Dar cât de duioasă, cât de zguduitor frumoase sunt cele câteva rânduri pe cari Pierre Curie le adresează soției sale, în timpul unei scurte absențe; după ce vorbește despre diferite lucrări în curs, termină cu aceste cuvinte: „Fetița mea, iubita mea, îmi lipsești nespus. **Departe de tine, m'a părăsit par'că și sufletul meu".**

In publicațiile lor științifice, numele lui Pierre și al Mariei Curie, apar, întotdeauna, împreună ca nedespărțiți colaboratori. O separațiune a aporturilor respective sau orice formă de rivalitate — atât de obicinuite în cercurile savanților, era

DOAMNA CURIE

aci exclusă: Dimpotrivă, în public, fiecare caută să evidențieze meritele celuilalt, Intr'aceiași măsură ca și Irène sau Eve, și descoperirea Radiului a fost copilul ambilor soți. Iar exemplul pare că s'ar fi perpetuat în familie: la rândul lor, Irène Curie și soțul ei Joliot, au primit, acum câtiva ani, premiul Nobel pentru descoperiri comune.

Să explicăm ce revoluție a produs radio-activitatea în chimie, fizică, medicină, industrie, etc. — ar depăși posibilitățile de înțelegere ale celor nefamiliarizați cu formele superioare ale problematicei științifice.

Ceeace poate și trebue însă să rețină și cei mai profani într'ale științei, e că, în lumea noastră de cinic materialism, care caută traducerea bursieră a tuturor valorilor, Pierre și Marie Curie au avut demodata mărinimie de a se desinteresa complect de repercusiunile financiare ale descoperirii lor: orice sumă li s'ar fi părut meschină pe lângă bucuria pură a creației. Bogății imense au fost **dăruite** — în sensul propriu al cuvântului — de soții Curie, omenirei. Căci, în definitiv, a obține patente care să le asigure o avere enormă, n'ar fi depășit firescul drept a unui tată cu grijă de viitorul copiilor săi. Dar soții Curie ar fi socotit că a profita și materialmente depe urma descoperirii Radiului, constituia o necinstire a spiritului științific.

MOARTEA LUI PIERRE CURIE

In bani, putere, glorie, ei vedeau doar dușmani primejdioși ai adevăratelor vieți, ai libertăței lor, ai idealului lor. Din umbră pândea însă un alt adversar a unei atât de neobișnuite fericiri: moartea.

Intr'o zi, la 19 Aprilie 1906, Pierre Curie e adus acasă întins pe targă, un cadavru sfârtecat de roțile unui camion. Cu un asemenea macabru non-sens înțelegea soarta să încheie această viață.

Din clipa în care Pierre Curie era astfel răpit celuilalt suflet al său, un văl de impenetrabil mister se așterne peste Marie Curie. Marie Curie a rămas mai singură decât rămâne, deobiceiu, o văduvă. Marie Curie — stăpânindu-se perfect pentru lumea exterioară, făcea par'că din viață încă, experiența morței.

Doamna Curie cucerise deja admirația lumei întregi. O supralicitație a operei realizate părea imposibilă. Și dacă se compara totuși cu ceiace a înfăptuit de aci înainte — s'ar spune că nenorocirea i-a înzecit puterile. Pe un bărbat în cea mai fericită perioadă a vieții sale, l'ar fi doborât o asemenea muncă.

Ea are acum de crescut doi copii mici, de exercitat funcțiunea de profesoară la Sorbona, unde a preluat catedra lui Pierre Curie; de continuat cecetările începute împreună cu soțul ei; de format asistenți și discipoli, de executat — ca un sacru legat — visul lui Pierre Curie, să se creeze un Institut destinat exclusiv tinerilor savanți ai științei celei nouă — Radioactivitatea.

DE DOUĂ ORI PREMIUL „NOBEL"

Si toate acestea fură într'adevăr, îndeplinite de o femeie plăpândă care lucra, ani de zile, fără să-și menajeze, o clipă, forțele fizice sau morale. Că a mai primit, o a doua oară, premiul Nobel, — de data aceasta pentru Chimie — devine aproape o simplă, chiar dacă excepțională curiozitate.

EVE CURIE

In timpul războiului, e, zi și noapte, pe drumuri, spre a înființa stații radiologice în spatele frontului. La vârsta de 65 de ani, lucrează încă 14 ore din 24.

Iar, în apogeul carierei sale, rămăsese tot atât de simplă ca pe vremea când era mica și necunoscuta studentă Maria Sklodowska,

Albert Einstein, de care a legat-o o mare prietenie, a scris despre dânsa: „Dintre toți oamenii celebri, doamna Curie e singura pe care gloria n'a stricat-o".

CEL MAI SIMPLU EPITAF

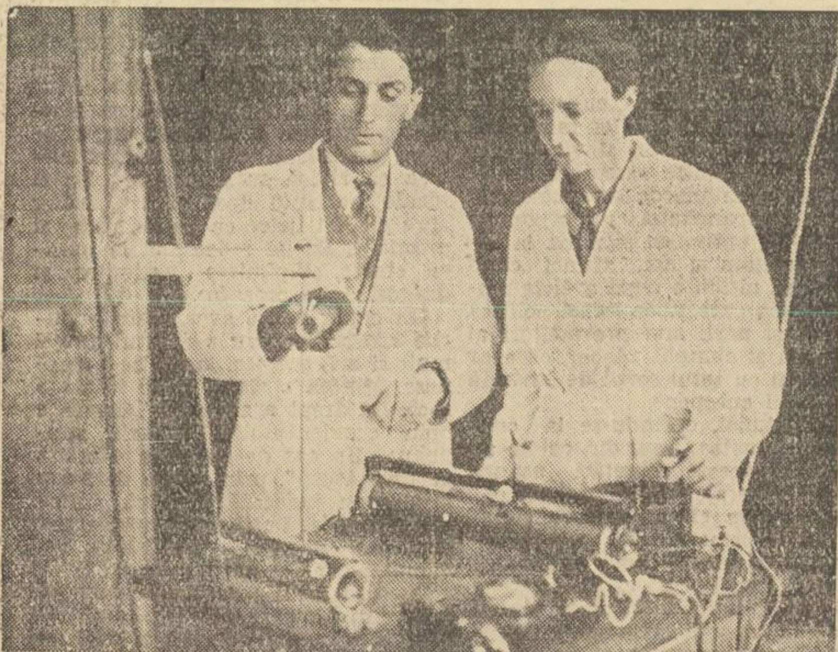
Intr'o zi se îmbolnăvește. Primul ei gând e s'o roage pe sora de caritate: „Nu vorbi nimănui nimic". Boala se agravează din ce în ce. Dar și pe patul de moarte păstrează o luciditate perfectă și, până la urmă, gândurile îi sboară la opera vieții sale. Cei din juru-i n'au înregistrat — drept ultimile cuvinte ale ale. Pe scoarța cenușie, putoric răsunătoare, ci numai recomandații modeste, impresionante doar prin marea lor simplicitate: „Ar trebui refăcut aliniatul". „Toate capitolele trebuesc revăzute". „S'ar putea publica...". „N'am avut timp să controlez dacă..."

La 4 Iulie 1934, închide ochii și la 6 Iulie e îngropată în micul cimitir dela Sceaux, peste sicriul lui Pierre Curie. O înmormântare banală ca și cum s'ar fi condus la groapă un om de rând, o înmormântare pe cât de potrivită felului în care a trăit, pe atât de nepotrivită rolului pe care l-a jucat în Istoria omenirii

Pe piatra funerară, nimic altceva decât: „Marie Curie-Sklodowska 1867-1934". Acest nume și aceste două date rezumă legenda unei vieți pământești care, spiritualmente, se continuă în nemurire.

Un an mai târziu, cartea pe care doamna Curie izbutise să o termine în ajunul morții, aduce tinerii generați de fizicieni, ultima ei solie. In Biblioteca Institutului de Radium din Paris, cuprinzătorul volum a luat loc în seria celorlalte lucrări ale sale. Pe scoarța cenușie numele autorului: „Doamna Pierre Curie, profesoară la Sorbona, premiul Nobel de Fizică, Premiul Nobel de Chimie". Titlul lucrării un singur cuvânt:

„Radioactivitatea".

SOȚII MARIE și PIRERE CURIE

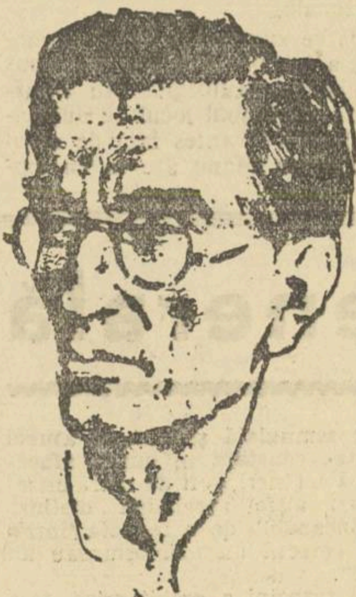

SOȚII JOLLIOT-CURIE

PANAIT ISTRATI:

un om, un destin, o epocă

S'au împlinit săptămâna trecută patru ani de când într'o Miercure cețoasă, străbătută de viforniță și umezeală, și-a dat obștescul sfârșit cel care se chema pe adevăratul lui nume Gherasim Istrati.

Ce a însemnat și ce va însemna pentru noi și pentru omenire, acest om o vor spune veacurile viitoare, pentrucă acum suntem prea aproape de realități; prea multe patimi mai colcăe în noi, prea suntem aserviți cutărui clan, cutărei idei. Dar când sfânta omenie va țâșni biruitoare din adâncurile frământatelor conștiinți al și mai chinuitelor făpturi omenești atunci deabea se va vedea în toată plenitudinea, destinul lui Istrati și tot putregaiul epocii în care ne sufocăm...

*

A fost Istrati Haiducul Siguranței? Pelerinul tuturor utopiilor? Pribeagul iluziilor necontenit desmințite de realități?

Așa îl doreau pe timpul lui, cei care de obicei se erijează în moraliști. Așa l-au făcut în nestăpânita lor ură oamenii cu origine dubioasă și cu meserii echivoce. Unii l-au repudiat, ceilalți l-au renegat pentru ca la urma urmei, Panait Istrati să nu aparție nimănui, să nu creadă în nimic și să-și îndrepte privirile și năzuințele către alte flăcări.

Doborît din astrala lui feudă — cum se complac unii a crede — pe tărîmul unor realități care nu l'au agreat, cântărețul plaiurilor românești de mondială rezonanță s'a pomenit mai străin ca ori cine în țara lui. Mai cunoscut la noi s'a făcut în ultimul timp — nu exagerăm de loc — de când cu o întâmpinare publică adresată d-lui Francis Jourdain în ziua de 16 Ianuarie 1935. Ș'apoi s'a menținut la suprafață până la ultimul sfârșit. O incursiune, chiar romantică, în aventuroasele atavisme ale brăileanului — ni se par premature, știută fiind de toată lumea, geneza talentului care avea să se releve tardiv și eruptiv, după ce omul, poetul, își măcinase viața prin azile de noapte, închisori, docuri.

Dintre cei dela Dunăre care au pornit să cucerească laurii universali se vorbește de Ana de Noilles („care n'are nici o aderență la specificul artistic românesc") de Brâncuș, Enescu, Bibeasca, B. Fondanne, Spayer, etc., etc. Desigur au meritele lor care în nici un caz nu le întrece pe ale lui Istrati. Dar e trecut acesta sub tăcere fiindcă face parte din tagma **aderenților anarhiei interioare** (așa cum îi numește istoria ideilor) și în care se clasează Bakunin, Stirner, Nitsche și Mühsam; nume care pentru mulți împrăștie groaza, dar care în fond nu sunt decât niște vizionari și reformatori prin temperament. Și apoi, cel care a strigat prin gura haiducilor reîntoarcerea pământului la țăran, secularizarea averilor, desființarea robiei și a pedepsei cu moartea, trebuia trecut cu vederea, trebuia înmormnâtat.

Și în acești patru ani dela moarte n'au fost în stare să niveleze discrepanțele, să cimenteze sufletele. într'o binecuvântată osatură. De aceea, generațiile vor prinde alte idealuri ,pe care le bănuim, numai. Atunci vor judeca lucrurile limpede și fără inerenta legătură de cutare putregai.

Am făcut o nemeșteșugită și pioasă recapitulare celui care a fost un OM, a avut un destin și a marcat o epocă...

M. ALUNIȘ

IMPĂRAT

Imi pare rău după dânsul, de câte ori îmi aduc aminte de răul pe care i l-am făcut.

Mergeam cu copiii la iepuri. Luam câinii de lanț și le dădeam drumul în câmp, să se sfâșie. Râdeam de ei bătând din palme și-i îndemnam:

— Nu te lăsa Puița...

— Pe el, flămândule...

— Mușcă-l hămesitule...

Și tăbăram apoi asupra lor și-i despărțeam din mușcături bătându-i sdravăn cu bâtele.

Câinelui meu îi spuneam: **Impărat**. Era voinic și fără păr încâlcit cum aveau ceilalți câini. Când ședea cu botul pe labe semăna foarte bine cu câinele care-l văzusem odată pe-un medalion de aur la gâtul preotesei, într'o zi când preoteasa a stat de vorbă cu mama pe prispă la noi.

Mi s'a părut că-i chiar câinele nostru tipărit pe medalionul acela și am întrebat-o pe mama:

— Cine-a pozat câinele nostru pe medalionul preotesei?

Mama a râs și mi-a spus că nu-i numai un câine cu coada scurtă și roșcat la păr cum îi câinele nostru. Din ziua aceea i-am spus: „Impărat".

Pentrucă așa îmi închipuiam eu că sunt împărații: voinici la trup și cu căutătura mândră.

Când i-am spus pentru întâia oară așa, câinele a mârâit scurt și și-a ridicat botul la cer. Și-a încordat trupul târându-se pe brânci înapoi, să-și facă vânt. Apoi deodată s'a smucit și i-a ieșit capul din legătoare. Câinele Impărat a făcut iama în păsările care cârâiau prin ogradă uitându-se cu câte-un ochiu la surorile lor sălbatice care alergau prin cer.

Am încercat să-l îmblânzesc. L-am amăgit în casă și am închis repede ușa. Impărat a sărit înapoi afară pe fereastra deschisă. După aceea sări peste gard în păpuriște. Eu strigam după el cu o bucată de mămăligă în mână.

— Impărat... Impărat...

Câinele lătra câte-odată înaintea mea. Imi grăbeam fuga și strigam iar:

— Impărat... Mâncate-ar turba... Vino aici, Impărat...

Vecinele care mă auzeau strigând așa, strigau după mine:

— Care împărat, măi? Impărații îs la Rosia și la Viana. Și râdeau.

— Mă temeam grozav de bătaie. Și mai grozav mă temeam să nu se întâlnească câinele nostru prin păpușoi cu câinele turbat care umbla de câtva timp prin grădinile satului. Dacă l-ar încolți javra aceea lățoasă, ar turba și Impărat și ar trebui să-l omor.

Când mă gândeam așa, strângeam mămăliga în mână și-mi ieșeau firimiturile printre degete. Strigam mai tare:

— Impărat, unde ești?

Câinele nu mai lătra. Il bănuiam numai, după clătinarea păpușoilor verzi, la douăzeci de pași înaintea meo.

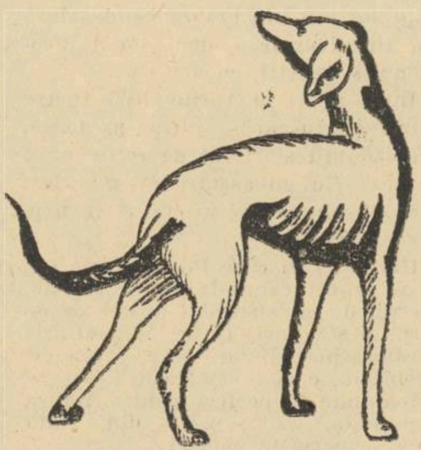
Dincolo de păpușoiete, în luncuță, am auzit de-odată un urlet. Apoi pârâitura gardului: Impărat sărise în luncuță, acolo unde urla câinele turbat.

Când m'am urcat eu pe gard, Impărat da târcoale mârâind câinelui cu gura băloasă, cu ochii roșii. Incercă să sară gardul înapoi în grădină, dar câinele celălalt își arătă colții apoi se aruncă asupra câinelui meu.

Intâi s'au ridicat amândoi în două picioare ca și cum ar fi vrut să se cuprindă, să se îmbrățișeze cu labele. După aceea s'au rostogolit amândoi hârîind, mușcându-se. Am strigat de pe gard:

— Impărat, nu te lăsa, Impărat...

Auzindu-se strigat, Impărat a întors capul spre mine: Atunci câinele turbat i-a înfipt colții în vâna gâtului. Stropit de sânge, Impărat sări cu toate puterile asupra dușmanului sur și-l flocăi ținându-l țintuit la pământ cu labele în sus.

Abea târându-se, câinele turbat se pierdu printre răchiți, cu urechile clăpăuge.

Ce folos că **Impărat** a venit apoi acasă, plin de sânge? Apucasem a spune unor vecini:

— Câinele nostru s'a bătut cu câinele turbat.

Vecinii au smuls pari din garduri și-au tăbărât în ogradă la noi. Numai că eu ascunsesem câinele în stogul de fân și-l acoperisem bine, după ce mai întâi îi unsesem cu seu rana dela gât. Vecinii au răscolit toată gospodăria noastră cu furcile și cu parii. Unul a venit cu pușca.

Se sfădeau și suduiau:

— Javra... Dacă mușcă vr'un copil, sau vr'o vită? Unde-i câinele, măi?

Și se repeziră la mine cu degetele îndoite ca niște căngi de pasăre.

— Nu știu unde-i, bădiță... răspundeam eu.

Și la gândul că l-ar găsi în fân, simțeam ghimpi de ghiață la tâmple și'n lungul spinării.

Venea noaptea și Impărat a scăpat de parii gospodarilor. Numai cel cu pușca umbla prin grădină după urmele câinelui.

Incet, să nu mă simtă mama, care se întoarse dela câmp, am sfărâmat cu piatra o bucată de sticlă apoi am pus-o într'o bucată de mămăligă. La stog, am dat fânul la o parte și Impărat scânci gudurând coada scurtă. Ii spuneam:

— Impărat, mănâncă...

Și-i aruncai boțul de mămăligă cu sticlă pe care-l înghiți de-odată și se'ntinse la loc pe fânul ud de sângele-i care-i curgea din gât.

„Noaptea asta, Impărat va muri... va muri"... spuneam eu fugind dela stog și-mi curgeau lacrimi de-alungul obrajilor.

A doua zi dimineața mama l-a găsit mort lângă prag, cu limba albastră spânzurându-i printre colți.

EUSEBIUS CAMILAR

Din volumul „AVIZUHA".

IN CIMITIR

Soarele'și resfiră-alene, ulti mile-i raze reci,
Furișindu-le sfioase, prin umbrișul din poteci.

Luna pare că așteaptă, palidă și răbdătoare,
Să rămână singurică, peste cer stăpânitoare.

Crucile de pe morminte, par năluci de prin poveste
Zarea par'că estompează, ale dealurilor creste.

Cât de trist și de lugubru, mi se pare acest decor!..
Frunze una, câte una, se îng ălbenesc și mor.

Peste șiruri de morminte salciile par că plâng.
Când s'apleacă să le-alinte, când sfioase, ramu'și strâng.
Șoapte și cântări voioase, mi le-aduce vântul rece.
De departe din vâltoarea târgului care petrece.

Obosit privesc spre cer, cum se prăbușește o stea.
Poate, încă-o viață stinsă... luna s'a întristat și ea.

D. KIRICUTZĂ

Călătorie pe mare cu Don Quijote

In aceste vremuri în care vâltoarea politicului ia totul cu ea și atâtea valori de conștiință, demnitate și spirit cetățenesc se perimează, e reconfortant să citești sau să recitești pe scriitorii sau gânditorii cari reușesc să te facă să evadezi pentru o clipă din contingent și vremelnic pentru a te ridica într'o zonă mai pură.

Unul dintre cei mai mari scriitori germani care fiind cel mai reprezentativ continuator al spiritului goetheian de olimpică literatură și artă e, în acelaș timp, un mare scriitor al lumii, este Thomas Mann.

Autorul monumentalului roman, de adevărată ținută și substanță, *„Zauberberg"* și al frescei obiective a castei patricienilor germani numită *„Buddenbrooks"*, e pe deasupra literaturii sale și un militant care practică o demnitate salutară de vibrantă conștiință a omenirii, ce depășește granița politicului și a vremelniciei.

Deși exilat, cărțile lui Thomas Mann au continuat să apară în Germania, fiindcă dându-și, poate, seama că marele scriitor reprezintă Germania spirituală și eternă, dincolo de graniți și regimuri politice, conducătorii actuali n'au îndrăznit să-i pună literatura sub obroc. Și astfel trilogia lui Thomas Mann: *„Die Gesichten Iakobs"* a putut să apară la vechiul editor al scriitorului, la *Fischer*.

Dar ironia face ca și un volum de esseuri oarecum incompatibil cu starea politică de azi din Germania să fi apărut tot la editura Fischer. E vorba de *„Leiden und Grösse der Meister"*. *) Sunt adunate aci șase esseuri de mare respirație asupra cărora ne propunem să revenim. Roade ale unor cuvântări ținute cu prilejul unor comemorări, ele se ocupă de *„Goethe ca reprezentant al evului mediu burghez*, de cariera lui de scriitor, de *„mărirea și suferințele lui Richard Wagner"*, de *August von Platen* și de *Theodor Storm*. Cel de al șaselea esseu: *„Călătorie pe mare cu Don Quijote"* face obiectul atenției noastre din articolul de față și pe acesta vrem să-l subliniem în mod deosebit.

Pornind să facă înconjurul lumii pe ocean, Thomas Mann s'a gândit la o carte care să-i ție tovărășie intelectuală în această lungă peregrinare între cer și talazuri. Și a ales pe *Don Quijote* de Cervantes.

Zi de zi, săcâit de răul de mare, în luptă cu elementele naturii, între ciclul de zile solare alternând cu altele înnegurate, Thomas Mann va scrie-ia pe marginea lui *„Don Quijote"* ascuțitele sale observații. Făcute în atmosfera de plutire și provizorat pe mare, notele acestui esseu stau cu cinste alături de marele studiu despre Don Quijote scris de Unamuno. Stau prin răstălmăcirea pe care Thomas Mann o face unor sensuri știute din opera lui Cervantes și prin felul cum reflectă asupra ei lumina ageră a unor puncte de vedere absolut noui și personale.

După ce zugrăvește figura psihologică a lui Don Quijote, suprapus pe psihologia autorului său și urmărește tot timpul jocul de duplicitate al lui Cervantes față de eroul său, Thomas Mann are la un moment dat o pagină în care face o aluzie străvezie la situația politică actuală din statele totalitare și la operațiile de mână forte ce se întâmplă de un timp încoace, cât și la structura și personalitatea conducătorilor acestor state. Ca și faimoasa scrisoare trimeasă rectorului Universitătii din Bonn, această pagină te crește în demnitatea ta de om și arată că totul nu e încă pierdut. O transcriem:

THOMAS MANN

— *„Ori ce ar zice istoricii pesimiști, omenirea are o conștiință, fie doar una estetică, o conștiință a bunului gust. Ea se apleacă de sigur în fața unui* fait acompli *al puterei, indiferent de cum se va fi realizat aceasta. Insă nu uită în fond omenescul ce nu este frumos, nu uită brutalitatea și nedreptățirea violentă, petrecută în mijlocul ei; iar fără de simpatia ei până la urmă nu se poate menține nici o izbândă a puterei ori a capacității. Istoria este realitatea comună pentru care trebue să fim vrednici și în fața căreia cade învinsă noblețea neadaptată a lui Don Quijote. Aceste ni se par lucruri cuceritoare și caraghioase. Dar ce ar fi acum dacă ar exista un Don Quijot antiidealist, întunecat și pesimist, încrezător în violență, un Don Quijote al brutalității care totuși să rămână un Don Quijote? Până așa de departe n'au ajuns umorul și melancolia lui Cervantes!"*.

„Omenirea nu uită", spune Thomas Mann, „ea se închină unui *fait acompli* al forței". Dar ea nu poate să uite". Și fără simpatia acestei omeniri orice faptă istorică și orice realizare este lipsită de durabilitate.

Glasul profetic pe care îl așteptam să se ridice din mijlocul scriitorilor germani, s'a produs. Prin declarația sa Thomas Mann s'a integrat într'o unitate de spirit europeană. Și atâta timp cât vor exista capete cari să poată agita în văzduh flamura înțelegerii și spiritualității omenești, un popor nu e pierdut și speranța noastră nu e zadarnică. Nu simțiți prieteni,, că rândurile lui Thomas Mann aduc o adiere proaspătă în atmosfera încărcată de presimțirea unei epoci de sânge și praf de pușcă?

CAMIL BALTAZAR

*) Mărirea și decadența maeștrilor.

MOARTEA LUI LEON CHESTOV

Odată cu moartea lui Leon Chestov, a dispărut una din cele mai frumoase inteligențe care au ilustrat gândirea filozofică modernă.

In exilul său dela Paris, Leon Chestov a adus existența pusnică și solitară a omului înconjurat de marile probleme pe care și le pune conștiința umană.

Moartea sa a trecut neobservată într'o lume, ocupată — după cum singur spunea într'o minunată și adâncă meditație din Exercitia Spiritualia — să facă istorie.

Filozofia lui Leon Chestov nu e cristalizată într'un sistem formal. Ea s'a risipit în splendide și strălucitoare esseuri.

Originalitatea lui Leon Chestov constă în poziția sa non conformistă față de curentele oficiale ale filozofiei universitare.

In cărțile sale intitulate: Revelațiile morții, Filozofia tragediei, Potestas Clavium, Peregrinări printre suflete, Noaptea de pe Ghetsemani (Pascal). In cântarul lui Iov, Leon Chestov fixează liniile mari ale unei gândiri adânci și a unei deosebite sensibilități metafizice.

In drama lui Iob, în nelinistea acestui suflet care primește grozăvia unică a destinului său tragic, ca și în refuzul lui Nietzsche și Dostoewsky de a primi știința și morala ca posibilități de mântuire, Chestov vede și reliefează o filozofie a tragediei, a disperării și a neliniștei.

Prin poarta neliniștei și a desnădejdei, gândirea lui Chestov pășește în domeniul calm și liniștitor al revelației.

El a combătut raționalismul pentru a susține revelația.

Intre Atena și Ierusalim adeziunea lui Chestov e întreagă și certă, pentru aceasta din urmă.

NOU! **CEREȚI**

Romanul-enigmă

Romanul - succes

W. COLLISON

JURNALUL UNEI MOARTE

Sicriul care vorbește... Mâinile negre care sugrumă... Romanul unei curtezane din lumea selectă.

In „ROMANELE CAPTIVANTE" 15 Lei

La chioșcari și librari

Cultura generală

Sub titlul „Cultura generală în pericol" Gaetan Bernoville face o interesantă anchetă în lumea studenților francezi și adună o serie de observațiuni interesante, relative la acest subiect de o actualitate atât de îngrijorătoare pentru lumea de după războí.

Chiar spiritele cele mai optimiste, spune el, în cuvântul introductiv, recunosc o coborîre din ce în ce mai accentuată a nivelului de cultură. Ține să precizeze, că nu se gândește la limba greacă și latină, ci la felul de a judeca, de a simți și de a înțelege aceste discipline ale spiritului pe care, mai mult decât învățătura, le formează acea atmosferă favorabilă, care indică anumită calitate de civilizație a unei societăți evoluate. Un fel de barbarie viguroasă și matematică, izvorîtă din sporturi și afaceri, a turburat lumea de azi".

Dar existența culturii generale, n'ar trebui, spune tot el, să fie în contradicție cu un corp sănătos și viol. Nu putem renunța la ea fără a nimici însăși sursele vieții sociale. Căci cultura nu e un articol de lux. Fizionomia intelectuală și morală a unui popor este una cu structura sa fizică, ea constituie personalitatea sa vitală. Dar o societate moare fără o elită intelectuală.

J. Levergue, explicând apoi rostul acestei anchete, se întreabă: In ce constă oare cultura generală? Constă ea în doze de greacă, latină, istorie, filosofie, etc., absorbită în liceu, sau, numai în metodele pe care aceste studii le impun spiritului, în acea gimnastică echilibrată, care dezvoltă mintea și o agerește? Și se oprește la o definiție veche de 40 de ani, pe care o găsește cea mai justă: **„Cultura generală, atât de utilă în toate direcțiile de activitate, prepară pentru o profesiune, pe care v'o recomand, dacă sunteți în căutarea uneia, la care nu se îngrămădesc prea mulți — profesiunea de om".**

R. Garnie, vorbind, mai departe, de primejdiile ce amenință cultura, citează cuvintele lui Rabindranath Tagore: „Legăturile cele vii ale societății se rup și sunt înlocuite printr'o simplă organizație mecanică... Mecanismul producător de prosperitate se desvoltă neîncetat, dincolo de orice proporție cu toate celelalte nevoi ale societății, și omul se găsește, din ce în ce mai zdrobit, sub greutatea lui... **Omul moral, omul complect**, cedează din ce în ce mai mult locul, aproape fără a-și da seama, **omului politic** și întreprinzător, omului cu intenții limitate..."

Marele dușman al culturii este în primul rând specializarea care prepară pentru o muncă determinată și restrânsă, ori, cultura generală care, pe lângă cunoștințele esențiale, să posezi acea metodă a spiritului, care știe cum să-și însușească cunoștințe noi și cum să echilibreze aceste cunoștințe, cum să le ierarhizeze, după valoarea lor. „Nu e nevoie să știm **mult**, dar să știm **bine**, nu trebuie să știm **toate**, dar din toate, trebue să știm **esențialul**, care se reduce la puțin. Să cerem fiecărei științe, fiecărei discipline artistice, să ne destăinuiască taina sa, metoda sa, mai curând decât totalitatea descoperirilor sale".

Specializarea nu e un dușman al culturii generale, atunci când e bine înțeleasă, atunci când din fiecare fapt căutăm să desprindem ideea generală, firul conducător. Nu studiul dă cultură generală, ci mai curând dispoziția aceea specială a spiritului, care caută în tot ceiace facem, o sursă de îmbogățire a minții în toate direcțiile și înnobilare a sufletului, fie că preocupările specialității noastre sunt de ordin științific sau artistic.

Să evităm mai ales **superficialitatea**, mai rea decât **specializarea**, să rămânem noi înșine. Să ne ferim de ideologie și verbalism. Cunoașteți cu toții prea bine, pe acei oameni, plini de cuvinte, cari n'au trecut nici prin mintea, nici prin inima lor, strălucind în culori de împrumut, **goi**. Ei cred că și-au compus o personalitate luând cu amândouă mâinile, de pe unde au găsit, fără să asimileze, fără să reacționeze. Sunt dicționare, uneori amuzante — dar numai un moment. Cel mai mic contact cu viața, cea mai mică obiecțiune sinceră, îi pune în încurcătură. Cărțile nu i-au învățat aceasta, căci cultura nu e numai o chestiune de inteligență, ci și de **sensibilitate și inimă**.

Alt dușman al culturii ar părea să fie acțiunea, dar aceasta numai în aparență, deoarece în realitate tocmai acțiunea nu trebuie să fie despărțită de gândire; între aceste două nu trebuie să fie o barieră, adevărata cultură se desăvârșește prin acțiune — devine mai bogată și mai umană. Nici acțiunea nu trebuie să anihileze puterea de gândire, nici reflecțiunea activitatea noastră, spre a nu ajunge la acea stare maladivă, pe care o deplora Hamlet:

Și toată strălucirea hotăririi
Pălește'n umbra palidă-a gândirii,
Iar cele mai frumoase întreprinderi
Pierd numele de fapte.

Care ar fi acum cauzele acestei vădite coborîri ale culturii la tânăra generație de azi?

Criza aceasta evidentă este ea de dată atât de recentă?, se întreabă anchetatorii noștri. Nu! răspund unii. Cu mult înainte de războí, ea a fost semnalată și încă de atunci se putea constata în lumea afacerilor că ingineri, șefi de mari întreprinderi, altfel specialiști distinși, erau incapabili de a redacta într'o limbă corectă un memoriu sau un raport".

Deci războiul a grăbit criza, fără a-i fi dat el însuși naștere. S'a produs o ruptură prea bruscă între generația care a făcut războiul și cea care a urmat. Atâtea minți de elită care au fost pierdute, înseamnă o verigă ce lipsește dintr'un lanț. Studiile au fost dezorganizate, profesorii adeseori improvizați. Anii de războí au fost pentru mulți copii — o lungă vacanție, din care a lipsit și disciplina școalei și severitatea tatălui plecat pe front.

„Noi purtăm în viață, țara acestei educații ratate. Noi nu am învățat să iubim preocupările intelectuale. Noi nu eram înarmați spre a ne împotrivi utilitarismului sălbatec care a cuprins societatea a doua zi după **Victorie"**.

„De cum am făcut primii pași în viață, ne-am izbit de puterea care azi domină lumea, aceea a banului".

„Da, marea victimă a războiului a fost studiul dezinteresat și dragostea de cultură. Fiecare se grăbește să-și satisfacă gusturile, fiecare aleargă după o ocupație productivă, în care să muncească puțin și să câștige mult. In lupta aceasta pentru existență, în această galeră, în care fiecare se trudește ca un condamnat, cultura generală n'are ce căuta, ea care este reculegere, meditare tihnită și ambianță prielnică".

Mai mult decât oricând timpul e bani și cum nimeni nu-ți poate calcula în aur cât prețuește cultura generală, timpul ce-i consacri ei este timp pierdut..."

Iată cuvinte ce sunt pe buzele tuturor, cuvinte ce oglindesc perfect mentalitatea de azi.

Și iată ce mai spune un tânăr licențiat, exponent al generației lui:

„Orice studiu lung, care ne-ar absorbi toate sforțările, ne este interzis sub pedeapsă de moarte. Nu suntem spirite cultivate! Să acuzați de aceasta necesitățile vieții și nu buna noastră voință. Noi cei dintâi suferim de lacunele educației noastre. Dar câți dintre noi care ar fi dorit să dobândească acea distincție intelectuală și morală pe care o dă numai adevărata cultură, au trebuit să renunțe la ea, cu moarte în suflet? Curentul era mai tare decât ei, trebuiau să se supună sau să fie nimiciți".

Da, e prea adevărat, cultura adevărată își dă roadele ei minunate, dar mult mai târziu, și viața grea de azi nu permite așteptări, oricât ar fi făgăduințele de surâzătoare.

Concluzia anchetei nu e lipsită însă de un optimism sănătos, la care ne asociăm și noi, atunci când reușim să uităm o clipă grelele momente prin care trece iarăși politica Europei și norii grei prevestitori ai unui nou și cumplit războí, care ar zădărnicii cu totul sorții de izbândă ai culturii europene.

Până atunci, oprindu-se la constatările acestea, unul din cei ce au întreprins aceste cercetări asupra culturii generale, spune:

„A constata că azi cultura generală trece printr'o criză este a recunoaște în acelaș timp posibilitatea unui reviriment, căci ce este o criză, decât lupta unui organism cu boala? Și această criză nu înseamnă totdeauna moartea ci de foarte multe ori sănătatea deplin recâștigată. Asistăm deci la o luptă al cărei rezultat să sperăm că va fi izbânda luminii asupra întunericului".

După cele spuse, să ne gândim puțin și la noi. Francezul doar zice: „orice caritate începe prin tine însuți". Da, și la noi bruma de cultură generală ce am avut a trecut prin faze poate și mai grele. Și e grozav doar se zice".

„Cultură generală trebue să aibă ori ce ins care face parte dintr'un popor cult; și doar noi avem această pretenție. Căci adevărata cultură dă insului stăpânirea de sine și mai ales a patimilor cari aduc criza de virtute. Nu e vorba de științi variate, ci de cele trebuitoare vieței higienice și mai ales moralei. Cu drept ziceau bătrânii: „Intâi să știi trăi și pe urmă a face filosofie". Cunoștinți multe se pot căpăta lesne, dar să știm a le analiza și scoate din ele baza sentimentelor nobile și înăbuși apucăturile sălbatice ascunse în inconștient. Cultura generală păstrează cunoștințele trebuitoare vieței făcând nu numai analiza dar și sinteza ea ridică sufletul spre plăceri ideale, pe când lipsa ei îl împing spre plăceri fizice ca pe animale și primitivi. Ea ne îndeamnă la muncă, cinste, stăpânirea patimilor și dragostea de omenire.

Un popor poate avea toate bunurile civilizației; nu e destul a ști mult și a fi sceptici la tot ce-i omenesc. **Mintea e slabă unde inima e rece.** Cu drept a zis unii: „Cartea e opiul occidentului". Bătrânii spuneau: „Un car de minte și o mână de învățătură", prin minte de sigur înțelegeau judecată, analiză, sinteză și intuiție. De sigur și înfrânarea dorințiilor imorale cari distrug nu numai pe ins ci nația întreagă!

Dacă în Franța se poate vorbi de criza culturii generale, înseamnă că o au și e numai bolnavă și deci se poate îndrepta. Dar la noi!?

SOFIA NĂDEJDE

CĂRȚI REVISTE ÎNSEMNĂRI

Reviste românești

„Viața Românească în numerele sale pe Martie și Aprilie, a. c., conține literatură puțină, dar de calitate excepțională, în paginile grele de frumusețâ nouă, ce reproduc fragmente dintr'o scriere nouă a lui Mihai Sadoveanu, „Divanul persian" și care va însemna un studiu nou în evoluarea și desăvârșirea operei marelui nostru povestitor, precum și în versurile lui Demosthene Botez care sunt o delectare destul de rară a cititorului din vremurile de azi.

Miscellanea este mai puțin vioaie decât în alte numere ale revistei, de și destul de interesante prin citațiile din discursul d-lui ministru M. Ralea cu prilejul sărbătoririi sale, discurs care răspândește lumina cugetării, a reflexiunei ponderate și liniștite, a nădejdilor pentru vremuri mai bune și mai înseninate.

Evocarea personalității profesorului G. Țițeica, plecat de curând dintre noi, în câteva frumoase imagini și bune caracterizări a domnișoarei Ticu Arhip, este încă o compensație pentru prefacerea Miscellaneei din aceste din urmă numere. Dar dacă literatura propriu zisă, și mai ales literatura tineretului nu se deosebește prin bogăție și originalitate, în „Viața Românească", precum și în toată publicistica noastră, cronicile, scrisorile din Londra și Paris, articolele din aceste numere din urmă sunt de o excelentă calitate intelectuală și o bună ținută literară. Talentul d-lui D. N. Ciotori cunoscut ș' apreciat de mult de publicul românesc, excelează în Scrisorile din Londra din ultimul număr, în paginile asupra „Caracterului englez și gentlemenului". Scrisorile din Paris vădesc un talent nou în condeiul d-lui Eugen Ionescu, din ce în ce mai stăpânit și mai îndemânatec în vioiciunea tinereții sale, mai cuprinzător ca fond și mai stăpânit ca formă. Fără a mai vorbi de Cronica externă a domnului C. Vișoian, cunoscută și în deosebi apreciată de cititorii Vieții Românești, de Crónica lingvistică a d-lui Al. Graur și în special de acea în care pune cea mai pasionantă și mai delicată problemă lingvistică, acea a neologismelor, cu măsura și inteligența unei competinți necontestate, și trecând, cu regretul de a nu mă putea opri mai îndelung asupra materialului bogat și de bună calitate, din toată această parte a revistei, aș vrea să spun câteva cuvinte nu numai despre poezia d-lui Al. A. Philippide, care am regăsit-o cu emoție în paginile „Vieții Românești", unde a strălucit cu primele diamante ale expansiunii sale tinerești, nu numai despre traducerile sale din Baudelaire și Hoelderlin, care sunt o încântare, ci mai ales aș vrea să mă opresc asupra articolului „Literatura străinătății" (Paul Valéry și snobismul). Nu voi spune lucruri noi vorbind despre cultura întinsă a d-lui Al. A. Philippide și despre adâncimea pătrunderii sale în problemele culturii pe care și-a asimilat-o atât de perfect încât o răsfrânge în scrisul său cu limpezimea și perfecțiunea unui cristal, aici de forma în care sunt turnate reflexiunile și ideile sale pline de originalitate și de măsură. Fiecare cititor îl caută în reviste și în foiletoane, spre a se opri la cele scrise de el, într'un popas odihnitor, ca un călător însetat, la izvorul răcoros, pe vreme de arșiță. Articolul la care ne referăm, publicat în numărul de pe Aprilie al Vieții Românești, aduce nu numai o limpede și serioasă cercetare a operei și personalității lui Valery, dar și o situare exactă a valorii acestui fenomen sau „caz" literar care e Valéry în gândirea și creația literară a secolului. D. Philippidi nu scrie asupra lui Paul Valéry spre a repeta cele spuse de alții în toată literatura lumii despre valoarea sa autentică și succesul său iute și covârșitor în glorie. Vorbind însă despre influența lui Mallarmé asupra lui Valéry, pune în evidență nu această influență care este indiscutabilă, ci faptul cum a înțeles el să utilizeze învățăturile rămase dela Mallarmé, în realizările sale. „Destinul lui Mallarmé a fost", zice d. Al. A. Philippide să propună viitorului câteva splendide enigme și să rămână prin sforțările, dacă nu prin realizările lui, un exemplu durabil de înalta Viață spirituală în slujba unei Frumuseți imposibilă sau cel puțin inaccesibilă omului de azi".

Valéry a folosit din acest exemplu tocmai elementele care-l puteau apropria de gustul și înțelegerea unei așa pretinse elite a generației următoare. Adică, după cum constată d. Philippide, a păstrat tot ceia ce snobii din generația sa considerau ca o nobleță a poeziei, nobleța unei poezii de „idei", adică tocmai contrariu de cele ce promova Mallarmé, care zicea „Suggérer, voila le rêve".

Poezia lui Valéry „cu o elocință foarte abil dozată, cu o retorică strălucitoare si sigură, cu numai atât hermetism cât trebuia, cu elanuri cerebrale fără emotivitate, foarte lucrată și foarte corectă, rezultat al unei premeditări de altfel vizibilă, de o muzicalitate într'adevăr minunată, „nu suggerează nimic altă ceva decât ceiace spune în chip expres", această poezie care e cu totul deosebită de ceia ce cerea Mallarmé, posedă foarte multe calități, lipsindu-i doar „fiorul" vieții, adică tocmai ceiace face esența poeziei: incomunicabilul.

Acest incomunicabil n'a mai putut trece în construcția „monumentului splendid și greoiu, dar rece și sterp" care sunt poemele Valeryane, poeme „ca niște temple din care zeii au plecat luând cu ei harul care le insuflețea". Articolul acesta ar putea figura cu strălucire în orice revistă străină, fermecând prin forma în care e scris și mulțumind prin fond cerințele celei mai pretențioase intelectualități. Rămâne, pentru toți cei ce cunosc cât de puțin pe Valéry și mișcarea literară din Franța, unul din cele mai subtile și mai interesante articole scrise pe această temă.

ISABELA SADOVEANU

Criza cărții

Nu este un secret pentru nimeni că așa zisa „criză a cărții" este unul din sumbrele aspecte ale vremii noastre, în fond, un corolar al crizei morale, al crizei civilizației. De fapt nu e vorba de absența interesului pentru carte, nici de o criză a cititului în genere, ci de cu totul altceva: lipsesc criteriile înalte de selecționare a operelor literare, filosofice, artistice, științifice, etc. Ceiace absentează e spiritul critic — nu gustul pentru lectură și studiu. Oamenii de astăzi citesc mult, chiar foare mult, dar nu în scopul de a-și forma un Weltauschauung *sănătos, just. Se citește tot ce e la modă și „interesant" sau ceeace face mai mult zgomot — dar nu ceeace pune în mișcare mintea, ceeace hrănește sufletul, ceeace desvoltă personalitatea. Cu excepția oamenilor mai bătrâni și a intelectualilor mai răsăriți, marea massă a celor ce citesc nu face nicio discriminare între bun și prost, între grâu și neghină; tineretul în special se lasă mai puțin condus de rațiune și bun simț; pasiunea sa e pentru romane eclatante, pentru opere teziste sau moderniste — în general pentru producția ultimelor decenii.*

Ceeace e vechi e calificat drept lucru mort, fără priză asupra actualității. Călăuzit în general de o imaginație debordantă, tineretul de astăzi se simte împins către lecturi facile ce-i dau senzații tari. Nu știu ce geniu rău îl atrage numai către cărțile rapide de evenimente și fapte. Să fie oare efectul pasiunei pentru ecran? Sau poate dinamismul excesiv al epocei îl îndeamnă să-și caute mereu prilejuri pentru a-și biciui nervii, a se exalta, a se încorda pentru acțiune? Oricum, se observă tendința de a prețui mai mult acele opere pe cari nu cer nici un efort al minții, ci mai curând adorm conștiința, trezind în schimb energii din adâncurile subconștientului.

Deobiceiu tânărul de astăzi se socoate destul de „cultivat" dacă a reușit să citească și să învețe manualele sau cursurile dela facultate, pentru a trece din materia aceasta — acumulată dealtfel în mod rapid, nu asimilată pe 'ndelete — examenele sale. Restul timpului va fi astfel rezervat pentru literatura ușoară, aceasta servind ca divertisment. Tot astfel în domeniul artelor, tânărul gustă „muzica ușoară", „poezia modernistă" genurile facile în pictură desen, etc. Iată cum se realizează complect înstrăinarea de tot ce e înalt și sublim în manifestările spirituale omenești.

Căci cărțile în adevăr serioase sunt acelea care revelează ceva rațiunei sau intuiției noastre superioare, nu acelea care se adresează instinctelor sau afectivității.

Acele volume compacte, substanțiale, profunde în care fiece frază e condensarea unor raționamente, în care deci totul se înșiră după o logică severă, în care gândirea discursivă se desfășură după un plan ordonat, măsurat nu mai prezintă un interes așa de mare.

Pentru mințile aprinse ale generației de astăzi nu mai au valoare tomurile groase, grele de conținut, ale autorilor clasici.

Ceeace se caută azi e tot ce e contrar logicei și unei ordini raționale. Arbitrariul, iraționalul, absurdul chiar sunt mult mai bine privite. căci sunt în spiritul timpului. Cărțile îmbibate de misticism și prejudecăți sunt poate mai mult gustate.

Sperăm că perioada aceasta de corupție a gustului literar va face loc unei reînoiri în sensul imperativelor morale și culturale cari astăzi sunt înăbușite de un fel de duh rău și vătămător pentru civilizație.

In locul unui dispreț pentru marile valori umane se va reintegra, credem, respectul pentru tot ce e frumos, bun și adevărat în nemuritoarele producții ale trecutului și ale prezentului. In locul barbariei literare, cultul pentru capdoperele umanității. In locul exaltării mistice, cultul pentru știință și rațiune. In locul prețuirii superficialului și banalului, cultul pentru grandios, sublim, adânc.

Iată cum ar putea lua sfârșit și atât de discutata „criză a cărții".

I. BUNESCU

UN NOU DICȚIONAR FRANCEZ ȘI ENGLEZ

Acest nou dicționar datorit lui J. E. Marsion, care după părerea presei literare engleze își va avea locul bine hotărât printre lexicografii istoriei, a apărut în librăriile de la Londra în cursul lunei Martie, anul curent. Partea întâi, francez-englez, numără 920 de pagini și costă 42 shilingi. Partea a doua, englez-francez, 1530 pagini, costă 63 shillingi. Se poate cere un prospect pag. 8 la Harrap (Dep. 23), 128, High Holborn, London W. C. I. pentru a lua cunoștință mai amănunțită asupra acestei cărți de succes, ce îndeplinește o lipsă pentru cei ce citesc în limba engleză, la noi în țară.

INSEMNĂRI IEȘENE
Anul IV vol. X No. 5

Număr închinat lui Mihail Sadoveanu,

„Insemnările ieșene" cari în publicistica noastră ocupă un loc de frunte, a închinat ultimul număr marelui nostru prozator Mihail Sadoveanu

Asupra acestui număr vom reveni într'o cronică mai amplă. Deocamdată semnalăm colaborările d-lor M. Codreanu, G. Bărgăoanu, I. I. Mironescu, G. Lesnea, Traian Bratu, M. Carp, T. M. Bădărău, N. I. Popa, Al. Pogonat, C Meissner, G. Tomescu, T. Hotnog, Oct. Botez, Ionel Teodoreanu, Gr. T. Popa, Tr. Gheorghiu, Eug. Crăciun, N. Carandino, G. Agavriloaiei, C. Mureșanu, Șt. Tita.

Artistele noastre:

D-NA MINA BYCK-WEPPER care expune la **Cartea Românească**

CELE TREI CRIȘURI
Anul XX No. 3—4

Cu următoarele colaborări: Col. G. Bacaloglu, prof. Mehedinți, prof. C. Fortunescu, prof. C. Kirițescu, Radu Cosmin, V. Dudu, Al. Madjarov, G. Vlădoi, Al. Iacobescu, M.-Luise Dromeart, Al. Bădăuțu, Gr. Tăușan, I. Gr. Perieteanu, Lotis Dolunga, I. Stenopol, Tr. Biräescu, ing. C. Vifu, M. Castani, H. Sauret, ing. I. Dumitrescu, George Negrea.

„EU ȘI EUROPA"
Anul III No. 4

Semnează: Al. Dima, Th. Ilea, N. Rusu, I. V. Spiridon, G. Vaida, Ionel Neamțu, A. Munte, A. Fedric, V. Caraianopol, A. Andreescu, G. Drumov, G. Ionescu, V. Postenco, G. Zamfirescu, G. Acsinteanu, N. Munteanu, R. Ioan D. Danciu.

S'AU PRIMIT LA REDACȚIE:

„Interior Cosmic" poeme de George Meniuc.

„Album", poeme de Danilo Solomon.

Prizonierii, roman de Iacob Mihail Grigoriu.

Vom reveni.

PETRE GEORGESCU-DELAFRAS: CUM AM CUCERIT VIEAȚA. (302 pag. Ed. Cugetarea).

Scrisă cu gândul de a pune la îndemâna copiilor săi mărturia împrejurărilor care au dus pe părinții lor la situația de astăzi, recapitulare a etapelor unei vieți de dură încordare a voinții în urmărirea unui țel, cartea d-lui P. Georgescu-Delafras întrunește condiția esențială: aceea a sincerității. Fără falsă modestie, autorul spune lucrurilor pe adevăratul lor nume, își contureazâ fizionomia morală și mărturisește despre sine tot răul și tot... binele pe care l-ar putea gândi sau exprima alții.

Când un om are o viață așa de interesantă și când a străbătut atâtea etape, ridicându-se dela condiția modestă a lucrătorului tipograf la aceea a editorului cu locul pe care îl ocupă, după cum știm, astăzi, îi e îngăduit să facă un bilanț și să arate cum a izbutit să cucerească viața.

Avem, în cartea d-sale, povestea unei vieți plămădită din sărăcie grea, din muncă, din eforturi de a se instrui și din năzuința spre altceva mai bun. Deaceea, neputând să meargă mai departe la școală, intră ucenic într'o tipografie. Părinții i-au murit. Stă într'o odăiță cu un frate surdo-mut, și își fac singuri gospodăria. Se culcă mai târziu seara și se scoală mai de vreme, dimineața, ca să poată citi. Intr'un caiet își notează gândurile. Vrea să se instruiască. Vrea să ajungă ceva în viață. Vrea să fie scriitor. E, în însemnările acestea naive ale micului tipograf, un accent impresionant care amintește destăinuirile sguduitoare ale copilăriei lui Jack London, de exemplu.

Astfel, la 21 ani el scria:

„De ce n'am timp? Da, de ce n'am timp să citesc și iar să citesc? Tot timpul mi-l întrebuințez aproape numai la atelier... Cu trupul trudit de greaua muncă de peste zi și cu ochii obosiți de manuscrisul rău scris sau de litere mici, nu mai pot rezista și citirii la lumina lămpii (cu petrol). Mă simt moleșit, cu mintea întunecată, cu ochii împăienjeniți. Trebue să cedez. Mă culc, pentru a mă scula a doua zi cu o oră mai de vreme, — sau chiar cu două, — când iarăși mai pot citi ceva".

Cu aceste împrejurări a avut de luptat omul care astăzi poate privi mulțumit în urmă. Greutățile pe care le-a întâmpinat nu i-au istovit energia, ci dimpotrivă i-au stimulat-o. O atare existență merită să fie cunoscută, ea servind pentru însuflețirea râvnei altora deopotrivă nealintați de soartă. Titlul pus de d. Georgescu-Delafras cărții sale, departe de a fi prezumțios, exprimă o realitate: d-sa într'adevăr a cucerit viața. Și a cucerit-o prin muncă necurmată, prin stăruință, prin economie, adică, — așa cum declară sigur într'un loc, — prin armele binelui, nu ale răului.

p. a. s.

Ignazio Silone

Acest autor italian a petrecut destul timp în închisoare fie în Italia fie în Spania, pentru a fi avut răgazul să-și facă o asprime obiectivă asupra aspectului filosofic al guvernelor actuale. Humorul este arma cea mai potrivită în lupta cu cei care s'au așezat în „fruntea mesei" pe baza celei mai solide ignoranțe și prin puterea firii celei mai brutale. Râzând bătându-și joc, încearcă Silone în „Thomas the Cynic" (tradus în englezește din italienește) să readucă bunul simț și sănătatea morală în lumea de azi răsturnată pe dos și înebunită. Cine a citit și alte romane ale acestui scriitor nu va fi surprins de noul volum al lui Ignazio Silone, care e autorul cărții „Pâinea și Vinul" și „Fonta mara". „Pâinea și vinul", a fost tradus și în limba franceză (Edit. Bernard Grasset). „Pâinea și Vinul" începe cu o petrecere la care Don Bennedetto, își serbează vârsta de 75 de ani, în casa lui de retragere de la Rocca dei Marsi. El a fost profesor de literaturile greacă și latină, la un colegiu eclesiastic și a poftit pe câțiva din vechii elevi, cărora le citește ultima compunere pe care i-au făcut-o înainte de retragere elevii săi, cu cincisprezece ani în urmă.

Nu există la acest festival cel ce a fost elevul favorit al profesorului: Pietro Spina. El se înscrisese încă din 1921 în partidul socialist, fusese arestat în 1927 și reușise să fugă. Se reîntoarse în 1927, în satul său, deghizat în preot de țară, sub numele de Paolo Spada. Tema principală este sforțarea neistovită a lui Spina de a trezi, în sufletul parochienilor săi, iubirea de libertate, simbolizată în titlul cărții sale „Pâinea și Vinul".

Cartea consistă dintr'o serie de povestiri și comentarii, în care se amestecă strâns legate tragicul și caraghiosul, epizode adunate de eroul cărții, în timpul de opt luni care a precedat campania din Abisinia. La început Spina credea că poporul stătea nepătruns și surd la cuvintele sale. Dar când s'a declarat războiul suferința lui sporește văzând cum se îmbată de vorbe și de propaganda care le speculează credulitatea lor de oameni simpli și-i face să iasă din resemnarea aproape geologică, în care erau cufundați.

El închee oftând: „Trăim într'o societate în care nu mai e loc pentru omul liber". Dar nu se descurajează. Revoluția nu-i mai apare ca o „exaltare lirică", ci ca „expresia nevoii de sinceritate și de adevăr a omului" adversar dictaturii fie el creștin sau atheu.

In „Pâine și Vin", titlu familiar deși simbolic, povestirea dramatică se desfășoară într'o frescă grandioasă socială, urmând pe Spina la țăranii din Abruzzi și apoi printre lucrătorii din Roma unde își caută Spina aliați. Episoadele în partea aceasta a romanului sunt, care de care, mai mărețe, pe cât de savuroase pe atât de semnificative și criticul nu mai poate alege atât de desăvârșită este arta scriitorului și atâtea pagini sunt scrise cu o artă inimitabilă.

Cartea cea mai recentă a lui Silone, este „Thomas The Cynic" și subiectul este încercarea unui American de a descoperi secretul succesului dictatorilor și în acest scop o călătorie în Europa pentru a aplica apoi, după ce se va întoarce în America metodica și tactica acestui succes, la „Casa Albă". La fiecare pas ‚Thomas The Cynic" sparge multe clișee și dă pe față multe neașteptate adevăruri cu o ironie tăioasă și o fantezie plină de spirit, așa cum numai el știe să scrie făcând din cartea aceasta un excelent tonic pentru sufletele slabe și șovăitoare ale vremurilor noastre.

IZ.

MINORITARII
PĂREREA LUI ANDRE SUARES

Patria însemnează țara taților. Sunt tați după trup și tați după suflet. Când e vorba de tați după trup și tați după suflet, în acelaș timp, totul merge fără șovăială: fiii nu au nici o îndoială asupra filiației lor pe care o simt de cum se nasc și mai ales din clipa în care o reneagă. Dar numai aceștia au dreptul să o blesteme și să se lepede de ea ori cât ar fi de absurd sau de rușinos faptul acesta.

Nu e tot astfel cu fiii sufletești, fie că s'au născut sau nu pe pământul unei țări. Aceștia trebuie să fie fii cu sufletul sau să plece. Ei și-au făurit un suflet după sufletul pe care l'au găsit în țara în care s'au așezat, suflet ce s'a alcătuit în acea țară în decurs de veacuri. Dacă nu au chipul, arta, gândul și felul de a fi în sânge, ca fii după trup să dea dovadă că le au în suflet, că au sufletul patriei și că nu le e silă să trăiască după cerințele ei.

S'ar putea ivi un conflict, o luptă între glasul sângelui, instinctul originii lor și sentimentul lor după suflet. In cazul acesta minoritarul trebue neapărat să aleagă. Trebuie neapărat dacă vor să rămână să se pronunțe, pe față și după ce a cumpănit bine, pentru tații sufletești, chiar, dacă ar trebui, să renege pe tații lor trupești. Cu cât sacrificiul e mai simțit cu atât se vede că era mai necesar. Numai lucrurile pentru care ne simțim în stare să facem sacrificii sunt cu adevărat mari, frumoase și bune. Minoritarii n'au dreptul să stea într'o țară care și-a căpătat locul în lume și renumele cu sângele și puterea fiilor săi trupești și sufletești, să prospere și să trăiască bine acolo, să primească totul și să nu dea nimic în schimb. Să nu-i lăsăm să ne strice limba cu jargonul și cu accentul lor urât, să le cerem, să le pretindem să vorbească frumos și corect limba patriei, dacă vor să fie și să rămână fiii ei. Să nu îngăduim învățători și învățătoare dintre minoritari de cât după ce au dat dovadă că vorbesc frumos și corect, fără accent, limba țării. Nu se poate îngădui să fii cetățeanul și fiul sufletesc al unei patrii și să faci politica, să aperi interesele altora din afară sub cuvânt că ești de acelaș sânge cu ei.

Acolo unde nu este vorba de porunca sângelui, trebuie să comande spiritul șiminoritarii trebuie să-și impună iubire pentru patria care și-au ales'o. Cine nu o iubește, trebuie să plece... Evenimentele sunt aci penru a îndreptăți părerea lui Suarès. Ele s'au petrecut de curând, sângeră în amintirea tuturor și dacă nu vom fi atenți se vor mai petrece și altele care sunt în curs.

Pentru ca traiul cu minoritarii să fie suportabil trebuie ca și minoritarii să se poarte astfel în cât să fie tolerabili în moravurile, purtarea și felul lor de trai și să nu le fie silă de patria pe care și-au ales'o.

In loc de ubi bene ibi patria". Saurés propune zicătoarea: „ubi amor, ibi patria". Cine nu iubește patria sufletească trebuie să o părăsească — ea nu are nevoie nici de cârteala, nici de răzvrătirea minoritarilor săi, căci nu le-au dat ea existența, ci și-au ales'o ei...

Dacă minoritarii au drepturi pe cari noi fiii de sânge ai patriei trebue să le respectăm, ei nu trebuie să uite că au, în schimb, datorii care decurg din însăși situația lor în patrie.

Drepturi și datorii, iată cuvinte care se aud rar în învălmășeala haotică a lumii de azi.

Adeverul
Literar și Artistic
DIRECTOR:
M. SEVASTOS
Prețul abonamentelor:
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu
Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREȘTI
Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Taxa poștală plătită în numerar con orm aprobării No. 15585/939

ST. ANTIM
ALTE STUDII ȘI PORTRETE
Problemele cele mai grave ale ceasului de față, probleme de totdeauna ale vieții politice și sociale tratate de un maestru al gândirii și de un artist al portretului.
Editura „ADEVERUL"

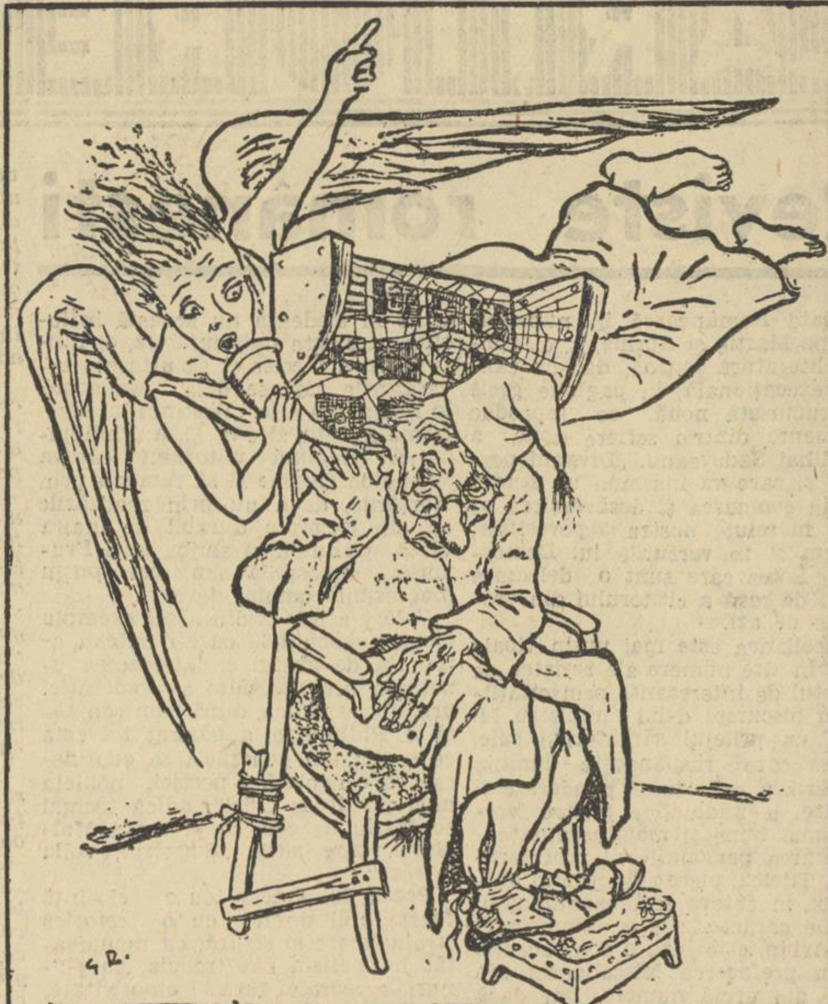
Adevĕrul
LITERAR şi ARTISTIC

HUMOR

IN PARADIS

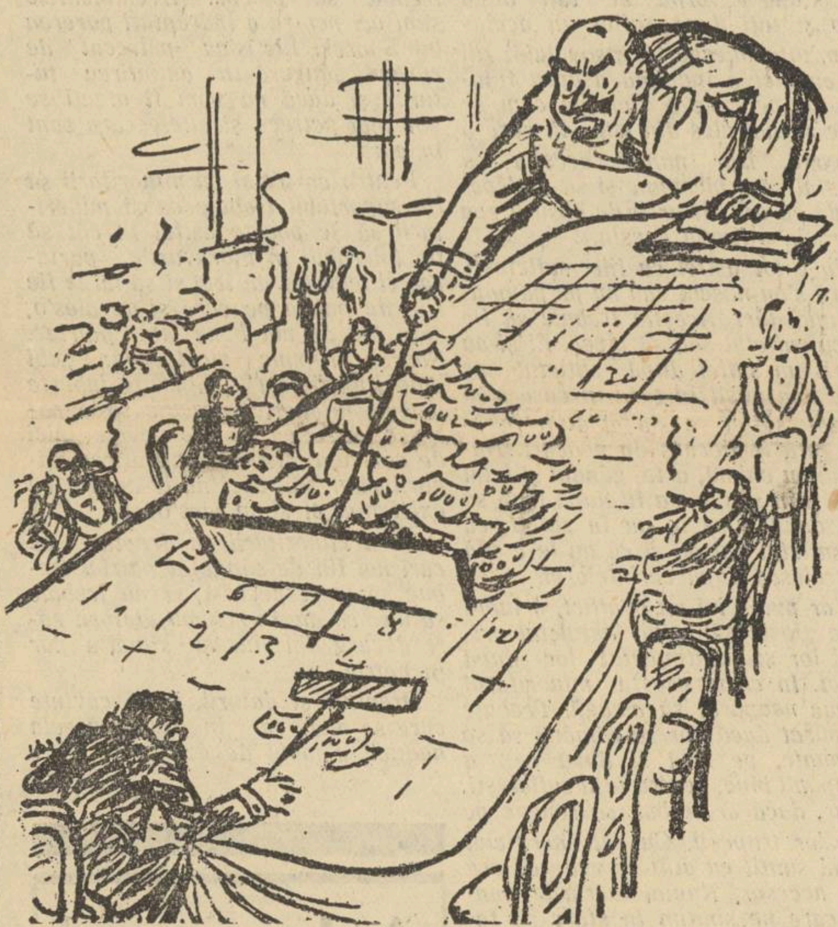
— Ce întunerec e azi!
— Napoleon a rechiziţionat pe Regele-Soare ca să reconstitue bătălia dela Austerlitz.

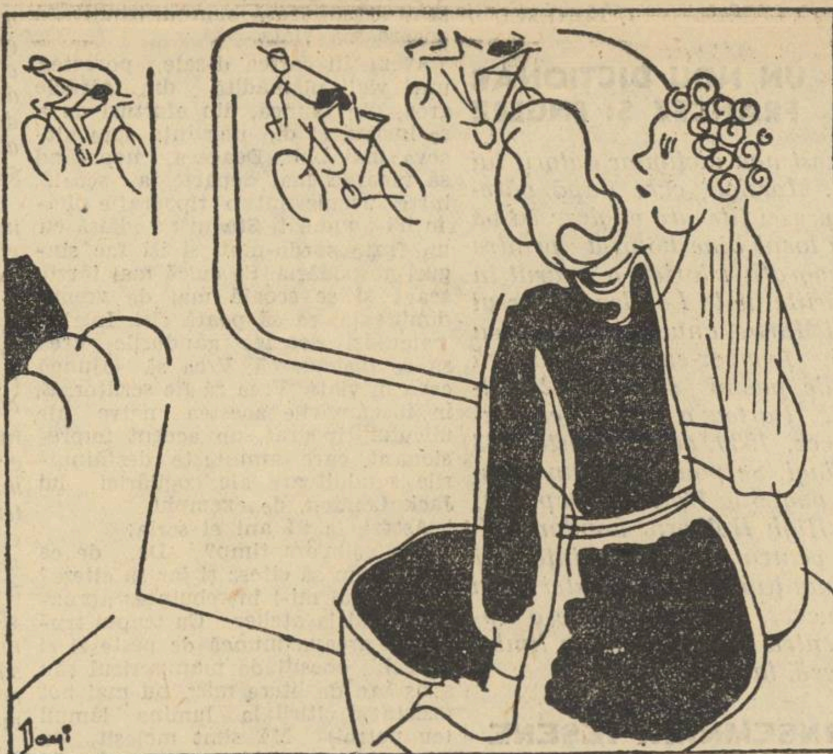

Ingerul păcii: **Scoală-te a izbucnit războiul în Est.**
Societatea Naţiunilor: **Ce? Unde? Când?**

— Cred că ar fi mai bine să-i dăm dreptate!

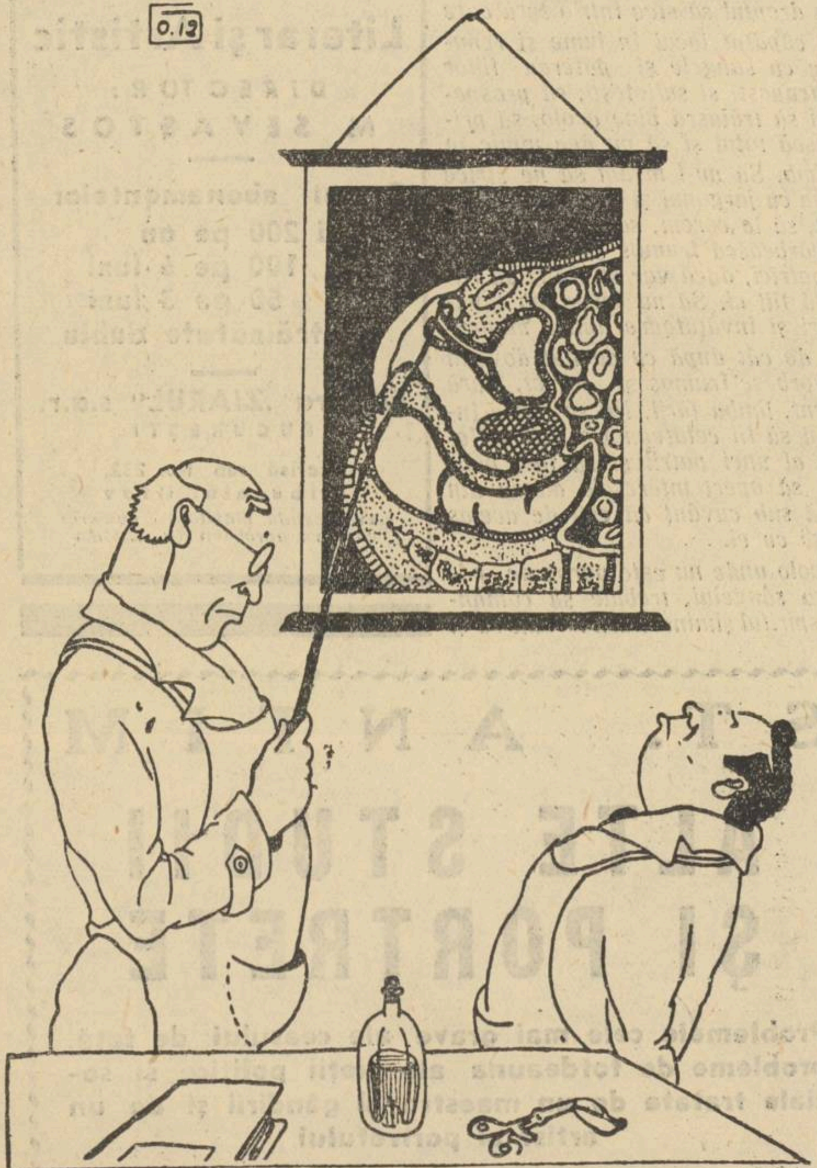

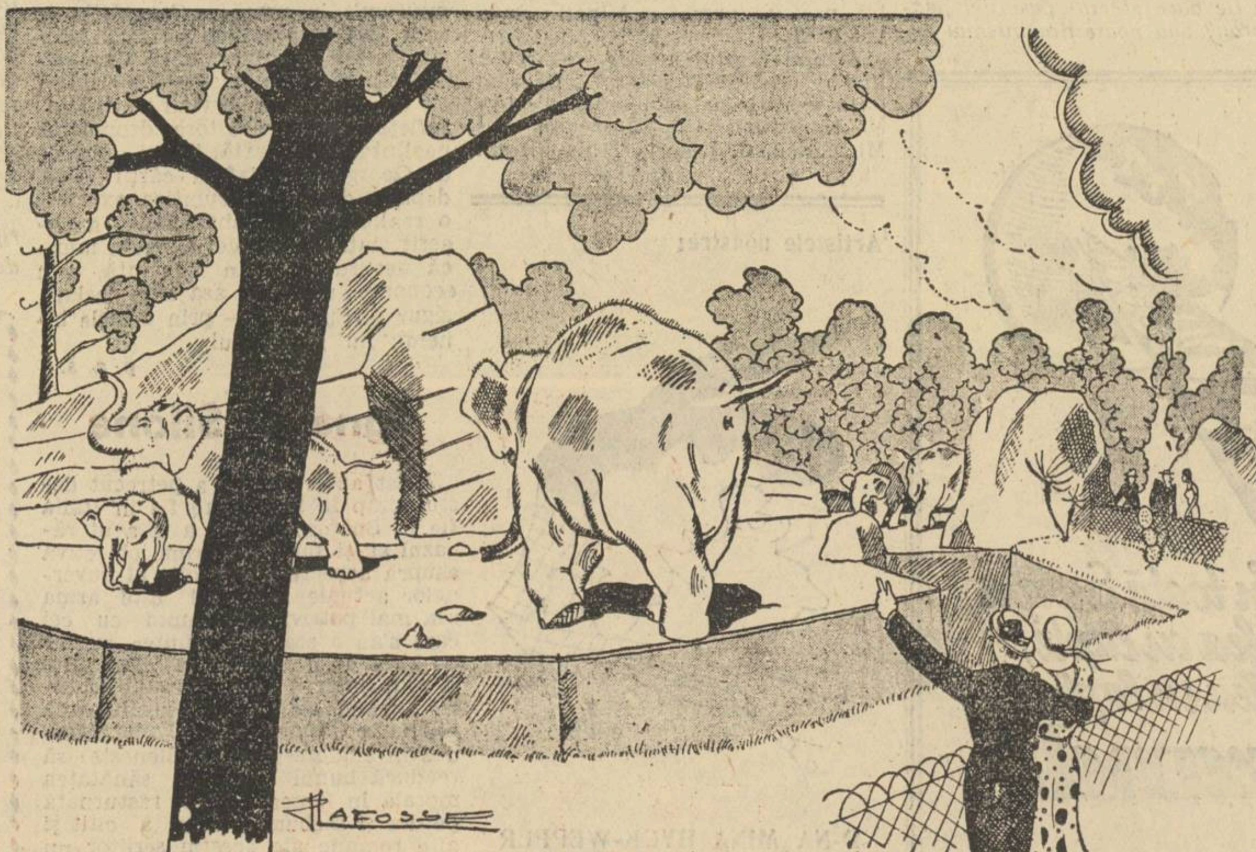
— Eu am să mă mărit cu un alergător.
— După dotă, dragă...

— Repede un taxi.
— Suntem în grevă, domnule, dar lăsaţi-ne adresa; vă înştiinţăm noi.

PROFESORUL: — Nu ştii, deci, ce e asta.
STUDENTUL: — Curios, am uitat, dar nu e un sfert de oră de când o aveam în vârful limbii.

— Uite ce caraghios cap are; ce trompă şi gură mică.

— E un loc provizoriu, domnule. Indată ce va fi o masă liberă, vă vom scoate acolo.

Imprimeriile „Adevĕrul", S. A. Str. Const. Mille No. 5-7-9, Bucureşti

12 PAGINI, ILUSTRATE

ANUL XIX. SERIA III. No. 961 — PREŢUL LEI 5 — DUMINICĂ 14 MAI 1939

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Adevĕrul LITERAR ŞI ARTISTIC

Cuvântarea M. S. Regelui Carol II la deschiderea Expoziţiei Cărţii

Cu prilejul deschiderii expoziţiei cărţii care s'a făcut la Pavilionul culturii, M. S. Regele a rostit următoarea cuvântare:

Această serbare anuală a „Cărţii", nu este numai o tradiţie de formă, ci pentru foarte mulţi a devenit o nevoie, — pentru idealişti o nevoe a sufletului, pentru ceilalţi, poate, una comercială.

Dar în meseria cărţii, nu trebue niciodată să uităm că aceste două laturi eterne ale vieţii umane, cea sufletească şi cea materială, se leagă pentru că oricât idealism ar pune mânuitorul condeiului, dacă nu are partea materială, care să aducă opera sa la cunoştinţa tuturor, ea rămâne în nori şi nu se poate cobori pe pământ.

Iată dece, serbarea de astăzi întruneşte într'un mănunchi: scriitorul, editorul şi librarul.

A fost la noi în trecut o luptă între aceste trei elemente. Văd cu mare bucurie, că pe zi ce trece lupta s'a schimbat în prietenie şi prietenia în colaborare.

Această „Lună a cărţii" a fost aceea care, folosind năzuinţele acestor trei factori, a reuşit să le întrunească în acelaş mănunchi şi să arate în faţa tuturor nevoia strânsei conlucrări între scriitori, editori şi librari.

Sunt nesfârşit de fericit, că iniţiativa luată de Mine prin fundaţiile Mele a dat acest rezultat.

Sunt fericit pe de altă parte, că aceste trei elemente mână în mână

cu publicul, au răspuns într'un mod aşa de frumos şi de îmbucurător la chemarea noastră.

Noi, conducătorii, nu putem să socotim însă toate acestea decât ca un fericit început.

Cele ce s'au spus aci sunt singurele lucruri pe cari le-aşi dori îndeplinite cât mai repede. Vremurile sunt însă grele, nevoile ţării noastre cer în momentul de faţă înainte de toate o oţelire a braţelor şi deci, anumite chestiuni cari să întărească cealaltă parte a Neamului nostru, vor trebui lăsate, poate, pentru ziua de mâine.

Lucrul acesta, pe care până azi cei însărcinaţi cu conducerea ţării, nu l-au pus la locul de cinste, dar care cu noua orânduire a ţării va trebui pus în frunte, este o politică a culturii, o politică a cărţii.

Nu e suficient ca cele trei elemente ale mănunchiului, de care am vorbit, să colaboreze. Va fi de acum înainte o absolută nevoe ca Statul, printr'o largă şi chibzuită politică culturală, să aducă imboldul eforturilor scriitorilor, editorilor şi librarilor, fiindcă prin acest imbold se va atinge în adevăr scopul unic „cititul".

Acest scop a fost o vreme uitat. Astăzi nu mai este aşa, deoarece tocmai prin întrunirea celor trei elemente, s'a avut în grijă şi pacientul — şi cred, că pacientul a început a fi lecuit.

Dar aş vrea să mai adaog ceva. Dacă cititorul este totdeauna mulţumit, nu se întâmplă tot aşa şi cu editorul. Cartea bună nu este o marfă eftină. Şi dacă această marfă se dă eftin, aceasta înseamnă că acela, care o produce, face sacrificii importante pentru ea.

Aş dori ca mulţi să priceapă acest lucru.

Terminând cuvântarea Mea de astăzi, ţin înainte de toate să mulţumesc acelui mănunchi pentru eforturile şi pentru înţelegerea care o arată, iar de altă parte să fac un călduros apel pacientului, adică cititorului, ca el să vină să ajute.

S'a vorbit de denigrarea literaturii române. Această denigrare, din nenorocire, nu a fost până acum o operă venită de peste hotare, ci una pornită din mijlocul nostru, în care Românii nu au înţeles, că şi ei sunt la aceeaş înălţime ca şi celelalte naţiuni, în ce priveşte puterea de creaţie culturală.

Este deci necesar ca toţi acei cari au în sufletul lor o cât de mică năzuinţă pentru înălţarea acestui popor, să priceapă că trebue să vie fiecare cu obolul lui ori cât modest ar fi ei să aducă o părticică de suflet şi de materie la opera cea mare de reconstrucţie a culturii româneşti.

LACRIMI...

Reproducem, pentru a vedea cititorii de azi cum a fost primită vestea morţii Regelui Carol I, următorul articol scris la 29 Septembrie 1914 de d. Tudor Arghezi. E o pagină de antologie şi în acelaş timp, socotim, cel mai bun portret al Marelui Rege.

Acum când draperiile mortuare repauzează goale şi neclintite deasupra ţărânei Lui auguste, cade-se cu o mâhnire gravă să ne gândim la Regele Carol, cârmaciul nostru senin, timp de o jumătate de veac.

Puţine morţi pot râvni să se asemene cu moartea cumintelui nostru purtător de purpură, coroană şi sceptru.

Despre oamenii ca Regele nostru de până eri, rostirea franceză spune: „Il est mort comme il a vécu — *şi-i elogiul cel mai mare ce poate fi adus unui muritor, proletar sau domnitor. In faţa morţei care L-a mai încercat în ultimii ani de câteva ori, El avu ca şi în faţa spectacolului frământat şi luminos al vieţii, o atitudine hotărâtă, liniştită de cezar anahoret, şi nu ne-am putea închipui că însăşi moartea, înfăţişată de clasici ca o fiinţă ce se strecoară în palate, săracă şi aproape goală, s'a putut apropia de această personificare patetică a demnităţii şi a voinţei, fără să îmbrace o mantie deosebită, violentă sau de aur, şi fără ca, înainte de a-i trece sufletul în relicvarul ei cu eternităţi, să-i fi sărutat, îngenunchiată, mâna culcată pe piept ca o decoraţie simbolică de energie şi stăpânire.*

Pentru sineşi regele Carol a ştiut să aibă un sfârşit cu desăvârşire frumos, de vreme ce acesta coincide cu un act de voinţă, dus până la capăt, cu o voinţă ce n'a sfârşit înaintea Lui, asociata fiindu-i în ceasul din urmă, imaginea naturei în zorile zilei.

Cine cunoaşte oamenii şi viaţa pentru a fi suferit laolaltă cu dânşii de micşorimea pe care ţi-o impun împrejurările, de concesiile triste, de revolta, de amărăciunile fără leac în care te târăsc violent, de jertfele silnice impuse — acela ştie ce este voinţa, ce poate voinţa, ce întemeiază voinţa, ce îngenunchie voinţa. Regele Carol a fost şi rămâne voinţa definitivă şi egală, inuzabilă, perpetuă şi calmă — împotriva piedicilor, a temerilor, a confuziei — într'un cuvânt: a slăbiciunei obşteşti.

Această voinţă a început întotdeauna de acolo de unde trebue să înceapă voinţa, dela sine. Carol I s'a disciplinat pe sineşi mult ca să lase acea impresie de siguranţă, de puritate şi de înalt creştinism, cu care îţi despărţiai ochii de figura Lui filosofică şi papală. In mijlocul poporului său numai în mijlocul lui a trăit, aşezat ca un soclu ce năzueşte să-şi primească neştirbit statuia. Prizonier credincis al datoriilor de Rege, el a putui să-şi facă despre această datorie şi despre individualitatea Lui în ipostasă regală, o concepţie la care s'a închinat cel dintâiu. Din ziua ridicării Lui pe tronul românesc, ce n'a mai cunoscut o domnie atât de îndelungată decât sub Ştefan, şi până în ziua încetării lui din viaţă, Regele Carol a fost neîncetat şi de-amăruntul, deopotrivă cu sineşi, supus aceloraşi reguli, credincios aceloraş principii. El a fost o linie dreaptă.

Nu-i de mirare că figura Lui a străbătut atât de departe şi a atras atâta veneraţie din toate părţile lumii. Acolo unde alţi împăraţi sau regi erau necunoscuţi, figura Lui era familiară. De câte ori se vorbea de Orient, ea era fără voie evocată, ca atunci când gândindu-te la şesuri îţi apare spicul bogat de grâu. Apoi, alianţa Regelui Carol cu o poetă, adăoga la Coroană şi la puternica-i autoritate, un romantism primitiv de poveste, o bucolică frăgezime. Era Cântecul şi Împărăţia.

Ni-l amintim de a-l fi văzut şi contemplat de aproape de mai multe ori, cuprinşi de un sentiment identic întotdeauna, pe care l'am tradus cu nuanţe deosebite şi totuşi alcătuitoare, de încredere, de eternitate şi de teroare. Masca Lui magnetică era totuşi rece — şi zâmbetul lui particular, care n'a atins niciodată volumul râsului întreg, a fost comparabil cu ceeace poate ceda un mare artist cititorului, ca să-i lase regretul că ar fi putut cu alte facultăţi, să-l înţeleagă deplin... O licărire, într'o carte întredeschisă la zălog.

Şi toată mişcarea Lui era măsurată, gândită, întocmită, dela salutul cu degetul arătător, pe streaşina sticlitoare a chipului, până la purtarea treburilor de stat, prin dificultăţile uneori insurmontabile pentru puterile unui om normal. Sub povară, pasul Lui era tot atât de drept şi de sigur ca atunci când cu o mână la cheotoarea tunicii, Regele Carol se îndrepta, singuratic, în urma semeaţă a codrilor Sinaiei. Mai variat decât o rozace milichromă de catedrală, El primea pe fiecine cu ceeace socotea că trebuie întâmpinat. Nici o exagerare, dar neîncetat, o economie în atenţii şi cuvinte. Se înţelege din partea unui asemenea om o strângere de mâna întreagă, o rostire mai caldă, ce preţ trebuiau să aibă şi ce însemna o tăcere sau o distracţie aparentă.

Toţi cei care au lucrat cu Regele Carol au apreciat până'n ultima zi luciditatea prevedrilor Lui în chestiunile cele mai complicate — şi ce poate fi mai complex şi mai gingaş decât împrejurarea în mijlocul căreia noi am ţipat cu toţii în câte un fel, nerăbdători şi turbulenţi, şi în mijlocul căreia El a murit cu liniştea unei stele şi cu direcţia unei păsări într'un mormânt de pomi înfloriţi...

Se spune despre un mare număr de oameni că sunt culţi. E-o cultură răspândită, care se câştigă prin învăţături şi toată cultura e şi rezultatul unei munci intelectuale. Dar cultura aceea, care face parte din plăsmuirea secretă a individului moral care-i singură o natură care armonizează şi confundă tot ce ştiinţa îngrămădeşte disparat, câţi oameni se poate spune că o au? Acea cultură e-o pregătire universală, o atitudine universală, nesurprinsă niciodată, a tot prevăzătoare: cheea tuturor porţilor hermetic ferecate. Regele Carol avea această pregătire, pe temeiul căreia putu fără greş să facă faţă oricărei împrejurări.

Meritele excepţionale de mari ale Regelui nostru sunt astăzi date pe faţă în toată presa cu o abundenţă care nu poate fi alăturată decât cu neîncrederea unor slabi de înger, de mai deunăzi. In scrisul câtorva ziare simţim mâhnirea tardivă, care pe noi şi pe alţii ca noi ne copleşeşte. Trebue să ghicim că din ochii purtaţi către o slavă omenească deşartă, acum plecaţi, se strecoară lacrima durerii ce nu se mai poate înăbuşi... Facă-se ca acest sentimente unanim de suferinţă să ne reunească laolaltă şi ca prietenia tuturora, regăsită în faţa draperiilor grele aruncate peste catafalc, să ne rămâie ca o legătură definitivă, nouă celor rămaşi ca să ne strângem rândurile prin care a trecut năluca nenorocirii.

Şi Regelui Carol, veghiat de făcliile singure ale despărţirei şi de inima şi mai singuratică şi pustie a Reginei, i-am dori acum, ca să-l glorifice în auzul ţării încercate şi al cerurilor deschise peste măcelul european, geniul lui Bossuet, ridicat într'o predică de munte.

Un „fapt-divers" britanic

Săptămâna trecută când lumea întreagă aştepta, cum aşteaptă de altfel şi astăzi, veştile aduse din marile capitale europene unde se hotărăşte despre pace sau războiu, când afişele ziarelor româneşti şi străine se întreceau parcă în publicarea de titluri în cari curentul „senzaţional" ocupă locul de onoare, afişul marelui ziar englez „Times" anunţă doar acest fapt divers „Patru milioane de case au fost construite".

Explicaţia o găseau cititorii în corpul ziarului: dela încheerea războiului s'au construit în Anglia 4.000.000 de case. Fără îndoială că această cifră record este şi merită să fie considerată ca un eveniment, dacă ne gândim cât de puţin s'a făcut în alte părţi pentru ridicarea nivelului de trai al populaţiilor nu prea înstărite. Se va spune că mijloacele materiale de care dispune Anglia sunt incomparabile cu ale oricărui alt stat; evident, dar fiecare stat putea face ceva în proporţie cu mijloacele de cari dispune. Or, o anumită politică—desigur greşită — s'a făcut mai pretutindeni căutându-se a se investi capitalurile în industrie şi comerţ şi foarte puţin din ele în construirea de locuinţe eftine pentru muncitori şi micii funcţionari.

Problema locuiţelor salubre pentru muncitori şi micii funcţionari fusese rezolvată de fosta municipalitate a Vienei în condiţii excelente; o campanie în vederea construcţiilor de acelaş gen începuse şi în Franţa pe la jumătatea anului 1936. Dar ambele acţiuni au fost întrerupte din cauza evenimentelor. Şi în alte ţări s'au făcut încercări şi s'au realizat chiar unele progrese. Dar nicăieri munca n'a avut caracterul grav, serios, pe care l-a avut în Anglia, unde totul a fost făcut cu modestie şi fără sgomot.

Corespondentul londonez al unui ziar bucureştean, comentând evenimentul de care ne ocupăm, scrie: „Noi înşine avem în faţa ochilor exemplul uneia din nouile cetăţi create de întreprinderea particulară. Acolo unde în 1929 am văzut o pădure sărăcăcioasă, se înalţă azi casele cochete ale unui orăşel care numără de pe acum 25.000 locuitori şi a cărui populaţie creşte mereu. Totuşi numele lui este necunoscut: deoarece autorii lui nu fac nici o reclamă pentru opera lor atât de bine îndeplinită".

In aceste câteva cuvinte sobre se reflectează mentalitatea britanică şi prin ele se caracterizează şi un întreg sistem de lucru. Fără reclamă inutilă, fără frazeologie, Anglia a creat populaţiei sale condiţiuni mai bune de viaţă, după cum tot în tăcere procedează la înarmarea ei formidabilă concomitent cu introducerea serviciului militar obligatoriu, fapt care echivalează cu o revelaţie ce a răsturnat una din cele mai puternice tradiţii ale poporului englez.

Nu e inutil să meditam pe marginea acelui „fapt divers" anunţat de afişul ziarului „Times" acum câteva zile.

G. SPINA

Ce se poate face pentru carte

de ION PAS

E bine că Săptămâna Cărţii a fost fixată în această lună a rozelor şi a liliacului deoarece activitatea editorială se simte îmboldită să mai arunce pe piaţă câteva volume care, altminteri, ar fi trebuit să-şi aştepte rândul abia la toamnă. Fiindcă, din păcate, cartea cunoaşte la noi un sezon scurt a cărui explicaţie său, — s'a spus, — în lipsa de interes a onoratului public cititor pentru literatură.

Că, în această aserţiune, este mult adevăr, nu vom tăgădui. Ne întrebăm, însă ce s'a făcut pentru a-l îndemna pe individ să intre şi în alte luni din an, în librărie, ca muşteriu nu numai pentru o pereche de butoni dar şi pentru, să zicem, un roman.

Răspundem noi în locul dumneavoastră: nimic, sau aproape nimic.

Dacă dădeam, în aceste pagini, într'alt număr, scriitorilor, sfatul să nu desconsidere a-şi îmbrânci opera în braţele cititorilor, cu atât mai îndatoraţi sunt editorii să acorde lansării cărţilor toată preocuparea.

Editorul e un domn curios care bagă o sută de mii de lei într'un volum, dar nu consacră încă zece mii pentru publicitatea în măsură să asigure cărţii răspândirea, şi să-i salveze neguştorului capitalul. Până mai acum câţiva ani, nici micile anunţuri editoriale, de 10 şi 20 de linii, nu se vedeau prin ziarele de tiraj, — obligaţia reclamei căzând în seama scriitorului care făcea uz de legăturile personale pentru a-şi anunţa cartea într'o notă de două rânduri.

Măcar că unii editori urmăresc fluctuaţiile modei literare streine, le-a scăpat din vedere singurul lucru pe care puteau, cu folos, să-l adopte: publicitatea, — aşa

Continuare în pag. 10-a

„Omul sintetic"

Profesorul Olaf Rasmusen era fericit. In sfârşit, după îndelungată trudă, opera la care lucra fusese încoronată de succes. Era o înfăptuire demiurgică, o realizare formidabilă, ce ţinea mai mult de legendă.

După benzina sintetică, după cauciucul, lâna, zahărul sintetice, iată, profesorul Rasmusen realizase omul sintetic. Părea de necrezut. Şi totuşi era adevărat.

Cu ajutorul câtorva eprubete, retorte, pipete şi furnale, tânărul profesor isbutise să reconstitue şi să dea viaţă unui om autentic. Nu un robot din plăci de metal, baterii electrice şi sârme, ci un om din carne şi oase. Era o adevărată minune, ce costase energie multă, nopţi de muncă titanică. Punctul de plecare a fost acesta: în definitiv, cum s'a ajuns la realizarea benzinei sintetice, de pildă? Cunoscându-se în primul rând formula chimică şi stabilindu-se apoi, printr'o serie de experienţe, modul de preparare.

Cunoscâdu-se deci şi formula chimică a omului, dece nu s'ar fi încercat o reconstruire a lui pe cale chimică? Formula o cunoştea: puţin azot, puţin oxigen, puţin hidrogen, puţină albumină şi aşa mai departe... Nu-i rămânea decât să se apuce de lucru. Ideea îi fusese inspirată de teoriile eugenetice şi rasiale. Care era rostul acestor doctrine? De a dovedi existenţa unui tip uman superior, perfect şi de a-l realiza pe calea selecţiunii acest tip. Fireşte, în privinţa fixării tipului perfect erau oare cari divergenţe de păreri... Unii susţineau perfecţiunea tipului nordic, alţii pe cel meridional... Desigur această neînţelegere era un impediment întru realizarea omului sintetic. Profesorul Rasmusen nu ştia la care tip să se oprească. In cele din urmă se hotărî să realizeze o sinteză de tip nordic şi meridional. Astfel omul sintetic va fi omul perfect!

Când s'a aflat de experienţele profesorului Olaf Rasmusen şi mai ales că ele au fost încoronate de succes, reporteri din toată lumea au dat năvală în oraşul Finkden unde se afla laboratorul.

Ziarele aveau zilnic coloane întregi de reportagii şi articole. Titlurile acestor articole şi reportagii erau următoarele: „Triumful vieţii asupra morţii". „Un nou Adam: Prof. Rasmusen şi o nouă Evă: eprubeta!" „Un mag al zilelor noastre". Apoi după o scurtă trecere de vreme:

„Consorţiul Vanderfordt se interesează de descoperirea prof. Rasmusen". „In curând se va deschide prima fabrică de oameni sintetici": producţia iniţială va fi de 10.000 de oameni pe zi'. „Trebue oprită industrializarea oamenilor sintetici: ei vor mări şomajul!" „O conferinţă internaţională va reglementa industrializarea oamenilor sintetici". „Tirania va cumpăra tot stockul de oameni sintetici pentru a-şi mări efectivele armatei teritoriale", etc. etc. etc.

In ziua de 30 Februarie 193..., prof. Olaf Rasmusen hotărî să-şi prezinte în public descoperirea.

Aula Academiei de ştiinţe din Finkden gemea de lume. Erau de faţă somităţi ştiinţifice, plenipotenţiari, oficialităţi, multimilionare americane venite să ceară în căsătorie omul sintetic, reporteri şi reportere din întreaga lume.

După o scurtă prelegere, profesorul Rasmusen îşi prezentă descoperirea. Inimele femeilor îşi accelerară brusc bătăile. Omul sintetic era un tânăr de toată frumuseţea, înalt şi svelt. Ştia să vorbească, să scrie, să socotească, să facă gimnastică, să danseze. Intr'un cuvânt era un om ca toţi oamenii. Realizarea era într'adevăr uluitoare, formidabilă. Un produs al laboratorului era aidoma cu ori şi care din cei prezenţi în aula academiei de ştiinţe din Finkden.

Cu toate acestea un savant, Doctorul Giacomo Geb Rardel crezu că este cazul să ridice anumite critici. Ele au fost astfel formulate:

„Iubite domnule Coleg, descoperirea d-tale merită în adevăr toate laudele. Este unică. Te-ai substituit Creatorului. Ne-ai dăruit un „confrate", dacă vrei, dar un confrate ieşit din eprubete şi retorte. Totuşi acest om sintetic este departe de ceeace ai afirmat d-ta în prelegerea d-tale că este, adică o sinteză de tip nordic şi meridional care să ne ofere calitatea omului perfect! Vezi, aici. nu ai ajuns încă. Nu. Omul d-tale este ca oricare din noi şi câţi dintre noi se pot lăuda că sunt perfecţi. Doctrinele eugeniticei şi cele rasiale n'au fost doborîte".

Fireşte, această critică, care la 'nceput miră, găsi imediat susţinători. Ar fi urmat ca profesorul Rasmusen în faţa acestei critici colective care sublinia insuccesul său, să se fâstâcească. Dar n'a fost aşa. Când tumultul se potoli, prof. Rasmusen rosti următoarele:

„Doamnelor şi Domnilor, fiindcă am prevăzut criticile confraţilor, sunt gata să vă fac dovada afirmaţiilor mele. Omul sintetic este. în adevăr tipul omului perfect! Credeţi că este ca oricare dintre noi, dar vă înşelaţi. Omul sintetic nu ştie să râdă şi, mai ales, nu ştie să plângă. Omul sintetic n'are inimă"!

Şi ca o completare a acestor afirmaţii, ca o ilustrare a lor, prof. Rasmusen făcu să se aducă o cuşcă cu un tigru mare şi fioros. Omul sintetic intră în cuşcă. Se angajă imediat o luptă de o cruzime fără pereche. Omul sintetic sfâşia bucăţi din carnea tigrului, cu dinţii şi cu unghiile. Bietul tigru însângerat nu ştia unde să se mai cuibărească. In cele din urmă fu răpus şi devorat în faţa spectatorilor cari exultau de entuziasm.

Era un vacarm şi o frenezie de nedescris. Cum este de obiceiu la un match de football sau de box. Când vacarmul se potoli puţin, când ultima bucăţică din ţigrul acela mare şi fioros fu înghiţită pe nerăsuflate şi nemestecate de omul sintetic, care-şi ştergea satisfăcut mustăţile de sânge, doctorul Giacommo Gebhardel emoţionat se urcă la tribună şi-l îmbrăţişă pe profesorul Olaf Rasmusen. Apoi cu glasul tremolat de emoţiune rosti aceste puţine cuvinte:

— „Iubite confrate, te rog să mă ierţi. Fac „mea culpa"! Criticile mele au fost cu totul nedrepte! Iartă-mă. Dreptatea a fost de partea d-tale: ai realizat nu numai omul sintetic, dar şi omul prefect!"

Ultimele cuvinte au fost acoperite de ropote de aplauze.

ŞTEFAN TITA

ECRANUL

Hélène Willfuhr. După „Grand Hotel" şi „Lac aux dames", iată un alt roman al scriitoarei Vicki Baum transpus pe ecran.

Temele favorite ale lui Vicki Baum sunt dintre acelea care emoţionează lesne şi se potrivesc unui mare număr de variaţii. Intâlnim în opera ei tragedia femeii care îmbătrâneşte şi nu vrea să renunţe la bucuriile tinereţii, tragedia fetei sărace ori nefericite în dragoste, drama intelectualului fără ocupaţie, drama bolnavului, drama mizeriei. Nu sunt subiecte noui, nici prea originale. Care este atunci secretul succesului imens al cărţilor acestei scriitoare?

Mai întâi Vicki Baum izbuteşte minunat să convingă pe cetitor că existenţa cea mai banală conţine puternice elemente de grandoare. Coafeuza, portarul, croitorul sunt văzuţi cu aceeaşi tandră curiozitate ca şi cântăreaţa celebră sau romancierul de succes. Vicki Baum nu ne lasă niciodată să uităm că oamenii victorioşi în viaţă sunt tot atât de nenerociţi ca şi ceilalţi şi faptul face plăcerea lumii, plină de învinşi şi de fiinţe şterse.

Apoi ea are un simţ ascuţit al realităţilor materiale şi a ceia ce putem numi posibilităţile romantice ale banilor. Sunt puţine romane, în afară de cele ale lui Balzac, unde problema banilor să fie totdeauna atât de obsedantă. Pentru bani oamenii abdică dela delicateţa lor, lipsa de bani stimulează pe unii şi doboară pe alţii. Citind unele romane dela inceputul secolului nostru, ne întrebăm câteodată: Din ce oare trăiau acele ducese costisitoare şi acei artişti leneşi? Vicki Baum răspunde acestei întrebări cu surprinzătoare minuţiozitate. E poate ceeace dă cărţilor sale accentul de autenticitate.

Grija sa de actualitate, arta de a desprinde poezia mizeriei, cunoaşterea nuanţelor de sentiment nu sunt deajuns pentru a explica succesul său. Dar, în fiecare carte, ea arată că fiinţele preocupate de strictul necesar sunt pradă sentimentelor „de lux", rezervate dacă nu numai lumii mondene, cel puţin celor fără grija zilei de mâine. Toate aceste personagii ne sunt prezentate „ca prea mari pentru ele însuşi", însufleţite de aspiraţii confuze, vibrând de dorinţi dezordonate. Această lipsă de renunţare, această revoltă contra soartei, le înobilează. Ne amintim de o carte mică de sfaturi practice care a avut mare succes în Statele-Unite şi care se chiamă: „Orchidee în buget". Eroii lui Vicki Baum au adesea pantofii rupţi, dar nu pot renunţa la orchideele lor.

Héllne Willfuhr aduce acelaş suflu de viaţă autentică şi filmul este realizat cu o mare grijă pentru simplitate şi pentru nuanţa psihologică. Interpretarea o susţin strălucit Madelaine Renaud şi Jean Louis Farrault.

Scenă din Helene Willfuhr

„Interpretarea" filmelor

E incontestabil că omul e mare iubitor de povestiri, de basme, de poveşti, iar importantul pentru ascultător este deznodământul sfârşitul, iar sufletul său cere un deznodământ fericit. Atracţia ecranului vine în mare parte de la acest „sfârşit bun", elementul capital pentru succesul unui film, oricâte îmbunătăţiri s'ar aduce decorului, machilajului, fotografiei ca şi înregistrării sunetului, rămâne tot „scenario", imaginea, care a ajuns să fie mai tare ca expresie decât graiul mai ales când filmul sfârşeşte bine ceiace se întâmplă mai în totdeauna, căci „producerii" şi-au dat socoteală că majoritatea dintre ascultătorii şi spectatorii lor sunt iubitori de aventură şi optimişti, aşa că pe lângă grija de a le furniza aventuri, au mai avut şi pe aceia de a-i sătura şi de sfârşituri bune. In Statele Unite, unde naivitatea publicului este mai sistematic exploatată decât ori unde, multă vreme „toate" filmele se sfârşeau cu o sărutare amoroasă bine situată pe gură şi îndestul de lungă ca durate. Apoi filmele care se trimiteau din Danemarca în U. R. S. S., între 1904 şi 1914, nu numai că se terminau toate fericit, dar li se mai adăugă şi câte un epilog în care, adversarul, erou încarnat decâte un actor rus machiliat atât de bine încât să semene cu cel danez, se sinucidea, sau era ucis de rivalul său, numai ca să răspundă nevoii populare de a da satisfacţie până la urmă erolui admirat.

In Germania în epoca dela 1920-1925, cinematograful n'a făcut decât să „exprime" deznădejdea naţiunii, după cum se vede nu numai din filmele zise expresioniste, dar şi din adaptările operelor celebre şi reconstituţiile istorice, realizate în vederea câştigului. De pe timpul lui Moliere se cunoştea încă slăbiciunea aceasta a publicului, dar dramaturgii nu se învoiau să facă după dorinţa lui decât în ultima scenă.

De altfel asemenea „potriveli" se fac la teatru şi în ziua de azi, astfel Alfred Savoir a schimbat, fără nici un fel de sfială, între repetiţia generală şi premieră, deznodământul piesei Banco.

Apoi când Jean Duvillier a realizat „la Belle Equipe" au fost rulate două scene finale, una în care Gabin ucidea pe Vanel şi alta în care aceşti doi rivali se împăcau. Cu prima versiune a fost o cădere zgomotoasă la Paris, pe când cu cealaltă piesa a avut un succes onorabil în provincie.

Filmele americane care rulează în Republica Sovietelor sunt adesea amputate în scenele ultime, de organizările guvernamentale care cumpără de obiceiu drepturile dela autor. Această amputare se face însă nu din cauză că le lipseşte gustul şi „atracţia pentru nenorocire", ci din considerente politice. In regimul capitalist decretează aceste organizaţii, totul trebue să se termine cu dezastru, chiar căsătoriile oricât de fericite.

Sau dacă sfârşitul trebue să fie fericit, atunci optimismul tot atât de obligatoriu ca şi optimismul din scenarii din ţările capitaliste, căci se ajunge la concluzit, că: cine-şi bate capul să schimbe o lume în care femeia iubită tot e cucerită până în cele din urmă?!...

Ceiace e mai interesant, însă, e faptul că din punct de vedere artistic filmele nu au nimic de suferit.

I. S.

A APĂRUT No. 555

RADIO-Adeverul

Cu următorul sumar:

RADIO-MONTAJUL
— Un procedeu artistic în scrisul pentru microfon —

MUZICA MODERNĂ
— Causerie în jurul unei controverse —

NOUTĂŢI RADIOFONICE
„Casa radiofonică"—Lămpile americane — Scaun electric pentru muşte

SPORT-SPECIAL 3+1
— Montaj pentru amatorii pe unde scurte —

Programul posturilor europene pe săp. 7 Mai — 14 Mai 1939

VIAŢA TEATRALĂ

Deşi s'au schimbat în decursul acestei stagiuni, doi directori, Teatrul Naţional a păstrat în linii largi o remarcabilă unitate a repertoriului.

Putem spune că anul teatral care se termină a fost dominat de poemul dramatic. După „Clopotul scufundat" de Gerhardt Hauptman şi „Ingerul a vestit pe Maria" de Paul Claudel, stagiunea se închide cu tragedia pastorală a lui Gabrielle D'Annunzio „Fata lui Jorio", piesă care se menţine pe acelaş plan de concepţii cu cei două poeme care au precedat-o.

Unitatea repertoriului pentru un Teatru Naţional înseamnă o încercare de culturalizare a publicului, şi o sistematizare a difuzării literaturii dramatice clasice.

Iată petru ce socotim stagiunea 1938 — 1939 a Teatrului Naţional, deşi s'au făcut nenumărate erori, ca find cea mai bună stagiune a ultimilor zece ani. Nu e puţin lucru să se reprezinte trei piese de o certă valoare în teatrul universal, trei piese atât de gândite şi care mai cu seamă dau de gândit spectatorului după ce au fost vizionate. Eforturile făcute de directorii primei noastre scene, sunt astfel încununate de un frumos succes.

„Fata lui Jorio" de Gabrielle D'Annunzio la Teatrul Naţional. Deschiderea stagiunei de vară a Teatrului Comedia: „Nu există surprize"

Teatrul lui D'Annunzio este foarte puţin cunoscut în România. Iniţiator al acelui „Teatru di poesia" care domină literatura dramatică italiană modernă, D'Annunzio manifestă în lucrările sale pentru scena, un temperament liric fără precedent, cum şi o vigoare dramatică nebănuită, realizată însă cu un maximum de simplicitate.

„Fata lui Jorio", ca schemă dramatică este un modul de simplicitate technică. Cele trei acte evoluiază cu o preciziune matematică, iar conflictul este prezentat scenic după toate regulile clasicismului celui mai curat. Un prim act, de prezentare, în care personagiile apar în mod descriptiv şi sunt caracterizate, fiecare într'o scenă. Apoi spre sfârşitul actului, ele se desbracă de haina descriptivă pentru a se consacra ritmului plin de dinamism al conflictului care isbucneşte în toată ţăria lui. Suntem în casa lui Lazaro di Roia şi al Candiei de la Leonessa, părinţii lui Aligi. Se pregăteşte nunta lui Aligi cu Vienda. Nu numai personagiile ne apar aci din punct de vedere descriptiv — atenţia se concentrează toată asupra lui Aligi, o fire mistică, religioasă şi aproape bolnăvicioasă în sensibilitatea ei — dar şi cadrul acţiunii ne este înfăţişat cu mijloace descriptive, toate obiceiurile unei ceremonii pre-nupţiale fiind relatate cu o mare bogăţie de amănunte. Asistăm astfel la gătirea miresei în rochia de nuntă, la primirea darurilor din partea rudelor, la binecuvântarea părintească. Deodată în mijlocul ceremoniei irupe Mila, fata lui Jorio, care este urmărită de cosaşi şi care cere ajutor. Mila se bucură de o reputaţie proastă în sat, findcă tatăl ei a fost vrăjitor. Toţi se leapădă de ea. Aligi, porneşte să o dea afară, unde o aşteaptă cosaşii, dar deodată are viziunea unui înger care o apără. O crede sfântă şi pleacă împreună cu ea în munţi.

Actul al doilea este rezervat în întregime conflictului care va atinge punctul culminant. Aflam că Mila şi Aligi se iubesc, dar dragostea lor a rămas pură. Lazaro di Roia, vine însă să-şi îndemne copilul să se intoarcă acasă. In mijlocul discuţiei, Aligi îşi pierde mintea şi în momentul în care Lazaro încearcă s'o brutalizeze pe Mila, îşi omoară tatăl.

Actul al treilea este epilogul acţiunei: conflictul s'a consumat; asistam la urmările lui. Inceputul acestui act ne înfăţişează din nou un obicei local: înmormântarea lui Lazaro, cu cântecele jalnice ale bocitoarelor. Este iarăşi un tablou descriptiv în piesă. D'Annunzio este şi rămâne chiar în teatru, un povestitor, un romancier.

Scene întregi din „Fata lui Jorio" sunt adevărate capitole de roman liric. Evident D'Annunzio ştie să le integreze cu multă uşurinţă în ritmul general al piesei. Nu e mai puţin adevărat însă, că autorul aduce pe scenă şi elemente care nu aparţin teatrului. Aligi e condamnat la moarte, dar în momentul când să fie dus la locul executării, Mila ia groasnica faptă a lui Aligi asupra-şi şi declară mulţimii înfuriate că ea l-a omorît pe Lazaro.

Mila fericită de a fi scăpat omul pe care-l iubeşte se duce zâmbitoare şi plină de seninătate spre rug.

Se vede din rândurile de mai sus cu câtă simplicitate este concepută şi realizată scenic această tragedie, plină de accente lirice şi dominată de adânci probleme a reacţiunii omului faţă de credinţă în Dumnezeu.

D. Alexandru Marcu ne-a dat o versiune românească remarcabilă în care ritmul lui D'Annunzio a fost redat cu mijloace din cele mai variate.

N. BRANCOMIR

D. G. CIPRIAN
Actor şi autor dramatic

Regisorul italian Fernando de Cruciatti, a realizat un spectacol omogen, foarte bine pus la punct şi de o corectitudine exemplară. Nu am regăsit însă niciodată în punerea în scenă a d-lui de Cruciatto, un moment excepţional, în care să se afirme genialitatea regisorului. Poate ca d. de Cruciatti, s'a gândit să nu aducă nimic personal în montarea acestei piese, astfel ca „Fata lui Jorio" să se înfăţişeze publicului românesc într'un spirit clasic şi deci mai uşor accesibil unor spectatori cari n'au putinţa să cunoască până acuma teatrul lui D'Annunzio.

Ceeace ne-a încântat în regia d-lui de Cruciatto, au fost în special realizarea acelor momente descriptive de care vorbeam mai sus, redate cu mult stil de către regisor, întocmai ca nişte tablouri aparte din piesă. Mişcările de ansamblu au fost studiate cu multă trudă şi redate în linii largi, armonioase, sugestive.

In cele două roluri principale — jucate în Italia de majoritatea actorilor mari — au fost încercate două elemente tinere ale Teatrului Naţional. Dacă d. N. Brancomir, a fost corect şi a jucat cu multă convingere, în schimb d-na Aglae Enescu ne-a dat măsura tuturor posibilităţilor sale, pe care întotdeauna le-am socotit mari. Creaţiunea d-sale merită a fi subliniată cu toată tăria. Rolul Milei, — care constitue o piatră de încercare pentru actorii mari, — a fost jucat de d-na Aglae Enescu cu mijloace variate şi cu o deplină înţelegere.

D-na Sorana Ţopa a avut accente tragice de toată frumuseţea, iar d. G. Ciprin a fost un Lazaro di Roia brutal, dintr'o bucată, aşa cum cerea personagiul.

Ansamblul a fost complectat de d-nii C. Duţulescu, Ovid Brădescu şi d-nele Fifi Mihailovici — greşit distribuită — Getta Kernbach şi Emilia Cozachievici.

Un spectacol de un nivel artistic ridicat şi un succes deplin pentru Teatrul Naţional.

*

Ne vine foarte greu să coborîm de la „Fata lui Jorio" la „Nu există surprize", dela o tragedie ce ridică probleme de înaltă morală, la un vodevil scris cu unică preocupare de a amuza. Şi n'am vrea, din această cauză, să micşorăm întrucâtva meritele noului spectacol prezentat de d. Sică Alexandrescu.

Pentru a judeca un text de valoarea celui pe care l-a jucat Teatrul Comoedia, trebue să judecăm fără nici un fel de pretenţie, fără nici un alt gând decât acela de a constata dacă spectacolul a stârnit sau nu în timpul desfăşurării lui hohote de râs.

Din acest punct de vedere, trebue să recunoaştem că „Nu există surprize" a repurtat un succes categoric. Măsura pe care directorul Teatrului Comoedia o luase de a ne preveni că „se inaugurează stagiunea de vară" a fost inutilă. Această comedie cu situaţii complicate şi amuzante, scrisă — şi mai cu seamă adaptată — cu multă vervă, este vădit superioară celor câteva comedii muzicale pe care le-am văzut în lunile de iarnă, pe scenele conduse de d. Sică Alexandrescu.

N'am auzit în toată seara nici o glumă proastă, nu ne-a parvenit nici un ecou vulgar, totul desfăşurându-se cu mult tact.

D-na Leny Caller, în fruntea unui numeros ansamblu, a jucat unul din acele roluri care-i convin şi pe care le-a mai jucat de nenumărate ori în ultima vreme.

D. G. Timică i-a fost un partener bun. Deşi nu-şi ştia rolul aproape de loc, d-sa a jucat cu multă siguranţă. Dealtfel ne-am obişnuit cu felul d-lui G. Timică de a se prezenta aşa puţin stăpân pe rolurile d-sale, şi pentru a-i gusta talentul suntem nevoiţi să recurgem la sugestiile comediei del arte, cât priveşte bine înţeles, improvizaţia.

Or, d. Timică a devenit maestru, în arta de a improviza...

D-nii V. Maximilian, Mişu Fotino, Sylvia Fulda şi Sylvia Dumitrescu au alcătuit două cupluri amuzante.

In special jocul d-nei Sylvia Dumitrescu ne-a dat din nou ocazia să constatăm cât de variate şi de mari îi sunt posibilităţile. Un cuvânt de laudă d-lui M. Şeptilici, în progres.

AGLAE ENESCU

D. Sică Alexandrescu — un regisor ce-şi cunoaşte meseria — a stăpânit cu multă autoritate un numeros ansamblu.

Nu putem termina această cronică fără a sublinia încă odată cât de neglijent sunt întocmite programele şi cum ele în loc să aducă publicului o serie de informaţii necesare, sugerază mai degrabă enigme greu de dezlegat.

Astfel, în distribuţia programului figurează numele d-lui G. Groner în rolul unui poliţist. Nu l-am văzut nici pe d. Groner, nici măcar un poliţist. In schimb alături de d. Tomasoglu, care juca pe un servitor, mai apare pe scenă un actor tot într'un rol de servitor. Il chiamă... Silvia Chicoş şi juca pe fata dela garderobă. Cel puţin aşa ne arată programul.

Insfârşit, am vrea să ştim şi noi cu preciziune, cari sunt adevăraţii autori ai piesei. Programul ne vorbea de d-nii Francois Lille şi Maurice Berger, iar invitaţia dela intrare purta numele d-lui André Sollt.

Mărturisim că tuturor acestora, l-am preferat pe d. Tudor Muşatescu a cărui vervă am recunoscut-o în nenumărate pasagii.

O mai îngrijită întocmire a programelor n'ar strica.

G. NENIŞIOR

Teatrul lui Priestley

Nu am uitat încă succesul mondial al lui J. B. Priestley cu romanele sale „Les Bons Compagnons" şi „Le Heros".

Pentru moment, pasiunea sa pentru teatru l'a absorbit cu desăvârşire

„Adevărata mea iubire, mai scumpă decât ochii din cap, este piesa care se află acum în repetiţie „Johnson over Jordan", mărturiseşte el unui interwier cu prilejul călătoriei la Paris făcută în luna din urmă. Piesa aceasta e fantastică şi genul pe care l-a reînviat şi la cultivat J. B. Priestley în cea mai nouă literatură engleză a fost tocmai acesta. In adevăr subiectul ei e viaţa unui om după moartea lui.

Primul tablou cu care se începe piesa e înmormântarea eroului.

Asistăm apoi la diferite epizode din viata sa trecută, fără nici o ordine cronologică. Procedeul este cam acel al lui Aldons Huxley în „Paix des Profondeurs".

El a renunţat a scrie romane şi din motive practice. „Căci, se întreabă el cine mai citeşte romane lungi ca o zi de post în vremea noastră în care evenimentele aleargă ca într'un ritm nebun, scăpate din frânele timpului şi ale realităţii. Expresiunea poetică nu este posibilă decât dacă poetul este în stare să-i smulgă libertatea şi posibilităţile din ghiara conducătorilor, a ducelor şi a Fuhrerilor de toate felurile şi în toate culorile.

Autorul si-a pus el singur piesa în scenă, utilizând, alături de trupa de actori, o orchestră simfonică, iar la sfârşit eroul în melon şi haine moderne de culoare închisă, se urcă în cerul albastru ciupit de stele, pe când corpul de balet evoluiază pe scenă. „Nu am dat îndărăt dela nici un fel de exprimare şi dela nici o cheltuială"... — Zice Priestley. — Am terminat piesa în versuri libere. Cu romanul e mult mai greu decât cu piesa de teatru.

Rămâi veşnic în urmă pe vremurile aceste când lumea trăeşte cu iuţeala fulgerului. Lumea merge atât de pe de-a'ndărătelea încât eu cred că numai scriitori cu bunul lor simţ şi imaginaţia lor, i-ar mai da de leac. Autorii trăesc şi ei mizerabil: publicul nu mai are bani. Piesele de teatru nu mai găsesc „comanditori", cărţile nu mai au cumpărători. Lumea trebue schimbată şi Pristley este foarte ispitit de cariera politică fiind convvins că va putea să devină un excelent deputat, rămânând şi un bun scriitor, căci de meşteşugul de scriitor e atât de îndrăgit în cât nu se poate să-l părăsească.

„Au trecut vremurile când autorii se închideau în Turnul de fildeş. Chiar în ceiace priveşte tehnica literatura e foarte strâmtorată în lumea aceasta şi scriitorii trebue să se pună serios pe muncă pentru a o schimba. Omului de azi nu-i e îngăduit să se rezerve şi să se specialize. El trebue să fie bun pentru orice, iar Priestley nu e singurul autor englez care posedă cât se poate de bine mai multe meşteşuguri.

Dar mai ales scriitorul englez e stăpânit de optimism şi energie pe care nimic nu le poate atinge şi destrăma. El este şi va rămâne acel „Bun Tovarăş" căruia îi datorim cele mai vioaie şi mai dinamice povestiri, fiind în acelaş timp un meseriaş îndemânatec, ori de ce s'ar apuca, fără a înceta de a fi un eminent scriitor. — Iz. Sd.

Cinematografe

CAPITOL: Oameni de mâine şi jurnal. jurnal O. N. C. cu vizita d-lui ministru Gafencu la Berlin.
ARO: „Helene Willfuhr" cu Madeleine Renaud, Louis Barrault şi Constant Remy.
SCALA: „Fracul Verde" cu Elvira Popescu Jules Berry Jurnal Paramount.
CARLTON: „Dineu la Ritz" cu Annabella şi Paul Lukas, Jurnal şi Complectare O. N. C.
TRIANON: „Fecioare nebune" cu Marie Bell, Jurnal Paramount.
REGAL: „Mis catastrofă" cu Joan Blondell Melvyn Douglas, Jurnal Paramount.
SELECT: Necunoscuta din Monte-Carlo cu Dita Parlo şi Albert Prejean
FEMINA: Viaţa furată.
ELYSEE: Continuarea marelui succes dela „TRIANON" „ALEXANDRU NEWSKY" marele film rusesc. Regia Eisenstein.
A.R.P.A. (Bd. Elisabeta 2): „Vulturul negru" cu Bob Livingstone.
ROXY: Miss Rafles, jurnal şi complectare.
PALAS BULEVARD: Gunga Din şi Dejun în doi; Jurnal O. N. C.
SAVOY: Robin Hood şi Stan şi Bran alpinişti.
CORSO: Valsul nemuritor şi Tigrul din Arizona.
FORUM: Champs Elisées, strada amintirilor şi Vâltoarea valsului.
BIZANTIN: Insula ocnaşilor; Sclavii onoarei şi revista „S'o vezi şi p'asta"!
NISSA: Paradisul furat şi Aventurile lui Tom Sawyer.
AIDA: Femei în lanţuri şi Baroana şi Valetul.
EDISON: Dincolo de civilizaţie şi Amanda.
LUCIFER: Gunga Din, Hollywood Hotel şi jurnal O.N.T.
MILANO: Gunga Din şi Detectivul Doamnei.
PACHE: Suflete în ceaţă şi Cântăreţul tristeţei sale.
RAHOVA: Conflict şi Panică în Univers.

IMNURILE NAŢIONALE ALE POPOARELOR LUMII

CUM CIRCULĂ SCRISORILE CÂND MIŞIUNĂ SPIONII

UN SISTEM INFAILIBIL PENTRU A CÂŞTIGA LA RULETĂ

AVEŢI APTITUDINI PENTRU TEATRU?

OCNELE BRAZILIEI

DE CE N'A AVUT ANGLIA O ARMATĂ PERMANENTA

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:
24 PAGINI MARI tipărite la heliogravură în culori şi
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"

48 pagini 20 lei

FERIŢI-VĂ DE CURENT

căci curentul vă poate provoca o serie de neplăceri, deseori grave. Citiţi în această privinţă, un documentat articol din excelenta revistă „Medicul Nostru". In acelaş număr mai găsiţi interesante articole despre: Luarea de sânge; Endocarditele; Copilul furios; Sfaturi practice pentru blenoragie; Entero-colita disenteriformă; Cum putem asista la operaţii; De la grafologie la grafoscopie; Psihologia unei femei însărcinate; Cum se bandajează umărul; Sfatul medicului; Viaţa sexuală; etc.

Cereţi, deci, la primul chioşc de ziare No. 117 al excelentei reviste

MEDICUL NOSTRU

16 pag. tipărite in heliogravură. 5 lei

DUȘMANUL SOARELUI

De douăzeci de ani nu mai văzuse soarele. Se întorcea acasă în zori, în clipa când luna agoniza pe cer; ziua, dormea sau ședea în casă cu transperantele lăsate și cu electrica aprinsă, dacă avea nevoe să dea ordine servitorului, agentului de bursă sau intendentului; iar când luna își reîncepea călătoria siderală pe bolta albastră, pleca la treburile și viciurile sale.

De douăzeci de ani nu mai simțise căldura razelor solare; de douăzeci de ani nu mai văzuse lumina zilei.

Noctambul incorigibil, Florin Skileru eșea din casă ca liliecii, numai noaptea, și ducea o viață de club, de baruri și de restaurante nocturne.

Țârâitul ceasornicului deșteptător îl trezea precis la ora 7 după amiază. La lumina electricei, mânca, poruncea servitorilor și primea vizita bărbierului, croitorului și a celorlalți furnizori.

Moștenise o avere frumoasă pe care o toca sistematic. Cu toate insistențele bancherului său, nu își dădea nici o silință să-și amelioreze situația materială, deși știa prea bine că într'o zi va rămâne pe drumuri.

Prietenii săi, căci — lucru ciudat — avea câțiva prieteni buni, îl porecliseră „Dușmanul soarelui". L'ar fi putut porecli „Liliacul", „Vampirul", „Cavalerul noctambul" sau „Cucuveaua", însă „Dușmanul soarelui" își avea semnificația deplin justificată.

După ce moștenise frumoasa lui avere, de bucurie o ducea din chef în chef. Intr'o dimineață călduroasă de August, se întorcea dela o petrecere monstră, îmbrăcat în frac și purtând pe cap un strălucitor țilindru. Afară de această pompoasă ținută vestimentară, mai avusese fantezia să se ducă pe jos acasă. Din această cauză, Florin Skileru căpătase o gravă insolație și căzuse, între viață și moarte, câteva săptămâni.

Din ziua aceea, a devenit dușmanul soarelui!

Ura lui contra astrului blond, s'a manifestat în fel de fel de chipuri. Intâi ,s'a hotărît ferm să nu mai iasă decât noaptea; al doilea a scos din casă toate tablourile reprezentând răsăriturile; a păstrat numai apusurile de soare, căci se bucura de moartea de o clipă a inamicului său. Nu mai vorbim de „Regele Soare"... Florin Skileru îl alungase complet din istorie!

Prietenii au căutat să-l convingă că ceeace face întrece marginile rațiunii, dar totul a fost zadarnic; se vede că insolația avusese o influență nefastă asupra creerului său! Probabil că bietul Florin se smintise și, ca o idee fixă, ura contra soarelui îl preocupa din ce în ce mai mult.

Dându-și seama că felul de viață pe care îl duce Florin va avea drept rezultat ruina totală, prietenii s'au decis să-l însoare. L-au invitat seara, bineînțeles punându-l față în față cu Dulcineea. Fata era într'adevăr frumoasă și bogată. Prietenii se bucurau de izbânda planului lor, când, fatalitatea a vrut ca Florin să afle adevăratul nume al viitoarei sale soții: se numea d-ra Sorescu.

Din clipa aceea Florin n'a mai vrut să audă de căsătorie.

Dar toate au un sfârșit: chiar și averea lui Florin. A trebuit să își concedieze servitorii și să se mute într'o cameră mobilată la mahala. Prietenii s'au făcut luntre și punte ca să-i găsească o slujbă. Dar Florin nu putea munci decât noaptea. După multă trudă, i s'a găsit o slujbă potrivită: aceea de crupier.

Florin era fericit. Noaptea muncea, iar ziua se odihnea.

Odată însă, în zorii zilei, pe când se întorcea acasă, i-a căzut o firmă în cap și l-a omorît. Era o firmă cu emblema: „La soarele de aur".

Prietenii l-au bocit și într'o minunată după amiază, l-au dus la cimitir. Era o splendidă zi cu soare, când l-au îngropat...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Portretul lui M. Sorbul

O sută cincizeci de ani dela Revoluția Franceză

La Versailles a avut loc în ziua de 5 Maiu cea dintâu manifestație oficială care deschide seria festivităților pentru comemorarea marei Revoluții Franceze.

In prezența membrilor parlamentului, d. Albert Lebrun, președintele Republicii franceze, a evocat istorica ședință de deschidere a Statelor Generale în care pentru prima dată apărură pe față inconciliabilele interese ale reprezentanților clerului și nobililor pe deoparte și acele ale reprezentanților poporului pe de alta.

Ziua de 5 Mai 1789 e considerată ca preludiul marilor evenimente ce aveau să se succeadă aproape fulgerător, trecând dela transformarea Statelor generale în Adunarea Națională la 10 Iunie și apoi la dărâmarea Bastiliei în ziua de 14 Iulie.

Cu prilejul solemnității de la Versailles, d. Albert Lebrun, amintind că odată cu Revoluția se comemorează și victoria de la Marna, a spus: „Națiunea, una și indivizibilă, pusă în fața unui nou atac, cu sentimentul că patria este în primejdie, își descoperă din nou în inimă flacăra revoluției, care arde mai vie ca oricând în sufletele noastre, ca și în zilele dela 14 Iulie și dela Valmy.

Comemorarea Revoluției franceze în vremea aceasta tocmai, va fi un prilej de întărire a celor cari au rămas fideli marilor ei cuceriri.

Clișeul nostru reprezintă pe Rouget de L'Isle cântând pentru întâia dată Marseilleza.

Autobiografie

Era o stradelă strivită între două rânduri de palas-uri ce se luau la întrecere cu cerul, pornind din Cișmigiu și revărsându-se, la fel unui pârâu, într'un bulevard. Nefiind străbătută de vehicule sgomotoase, ulița aceasta pitorească mai avea ceva care era numai al ei, în tot orașul: liniștea.

Rar, prea rar auzeai ceva, și atunci numai scâncetele copiilor mfturși pe cari bonele îi târau cu dea-sila în paradisul parcului.

Pe hudița asta cu tăceri îndelungate de țintirim, mă angajasem ca intendent al unei case de raport, fiindu-mi stăpân nu vre-un domn gras sau slab, pe cari în nevinovatele mele conspirații de simbriaș să-i numesc „borțosul" ori „nemâncatul", ci o femee. Era pentru prima dată când mi se întâmpla să fiu salariatul unei femei și abia așteptam să văd ce roade va da gașca aceasta. Dintru început însă îmi dădui seama că stăpână-mea era o fată bună ca pâinea lui Dumnezeu. De o frumusețe rară, bogată ca puține alte fete la vârsta ei, mai purta și un nume primăvăratec: o chema Zambila.

Zâna, fără ghilimele, își petrecuse iarna la Nissa și tocmai se înapoiase în țară. Știam aceasta din gura Lenuței, fata „la toate" a domnișoarei Zambila, care nu obosea în a-mi vorbi despre felul de viață al stăpânei noastre. Intâlnindu-ne la vremea prânzului în bucătărie, Lenuța își trăgea tăcută scaunul lângă masa unde ospătam; scoțând apoi din buzunarul șorțului niște cărți poștale ilustrate cu priveliști din acea Nissă îndepărtată, începea cu pace în glas:

— Vezi pomul ăsta curios? Cum i-o fi zicând dom'le itindent?

— E un chiparos...

— Ah, da, chiparos îi spune! se dumirea servitoarea, lovindu-și fruntea cu palma. Subt el se hodinea duduia noastră în fiecare zi, astă iarnă. Apoi urma alte poze: — Imi spuse dânsa (d-șoara Zambila adică) că în palatul ista dansa până dimineață și juca la ruletă în tovărășia prinților arapi. Ci-că aveau ăștia niște buze... Aci, pe pajiștea ce se vede, venea la cursele de cai... La restaurantul ăsta lua masa... Din magazinul de colea își cumpăra pălării... De dincoace își lua flori... Intr'o zi venea cu mașina pe șoseaua aceasta lucioasă, când se ciocni de altă mașină, în care se găsea un american cu un câine-lup. Deodată americanul sări jos din automobil și se îndreptă răcnind spre duduia noastră...

Auleu, stai că mă duc s'o scol... e târziu.

Ca un făcut, de câte ori ajungea cu povestea la accidentul de automobil de pe șoseaua din preajma Nissei, Lenuța își amintea subit că e vremea s'o trezească pe aZmbila din somn, astfel că n'am mai aflat ce s'a întâmplat. Intotdeauna mă lăsa în prada curiozității, ducând cu mine povara unei imagini apăsătoare: a americanului înfuriat ce stă să se repeadă asupra unei femei fără apărare, în plin câmp.

Intr'o zi, după ce sporovăisem ca mai sus, slujnica revenind din apartamentul stăpânei, mă vesti laconic: — Te cheamă duduia!

Infulecai ditamai ciosvârtă din farfurie, după care mă înfățișai d-șoarei, gata de a primi poruncă.

— Te vei duce la băcănia din colț, îmi zise dânsa numai decât, de unde vei primi câteva pachete. Vezi, ai de grije să nu spargi sticlele cu șampanie. Pe urmă mă trimise și după alte târgueli.

Cel din urmă drum fu la un muzicant, întorcându-mă chircit de o voluminoasă tobă de jazz.

In seara aceea aveam petrecere: se serba întoarcerea duduiței din străinătate.

Și pe la nouă petrecerea începu, cu lumină, cu muzică, flori, mezelicuri fel de fel, vinaturi, veselie și dans.

Lipsa femeilor dela serată mă făcu să cred că duduia Zambila își ura semenele. Ea singură dănțuia cu vre-o nouă bărbați. Zău că n'ași fi dorit să fiu în pielea ei...

In toiul petrecerii îmi face semn să mă apropii, să ies din dosul paravanului de unde priveam zaiafetul fără să fiu văzut.

Zâna, de astă dată cu ghilimele, avea obrazul congestionat ca după o fricțiune cu spirt și duhnea a tutun ca o cerșetoare. Rochia-i de mătase fină crem, împodobită cu un enorm crin, i se lipse de trup, aburind.

Imi zise: — Fii atent la domnii cu care am să dansez, e în interesul serviciului d-tale domnule... Intâiul va fi Georgel, al doilea Sandy, al treilea Mironel, al patrulea Virgilică, al cincilea Iosifel, al șaselea Tony, al șeptelea Lucuță, al optulea Gigel. Ultimul o să fie Rebeagă. Iți repet că trebuie să știi, cum îl cheamă pe fiecare. Am să te întreb la sfârșit și de n'oiu ști...

Ce rost avea lecția aceasta? Grea treabă. Toți tinerii erau blonzi, brunet fiind doar Rebeagă, pe care Zambila nu-l prea avea la inimă de vreme ce nu-i găsise un diminutiv: Rebegel, Rebegică, etc.

Pe măsură ce partenerii jucau cu amfitrioana, mi-i întipăream în minte, luând seama la trăsăturile și grimasele fiecăruia.

Și întru târziu serata lu sfârșit prin întronarea liniștei acolo unde fusese zarvă.

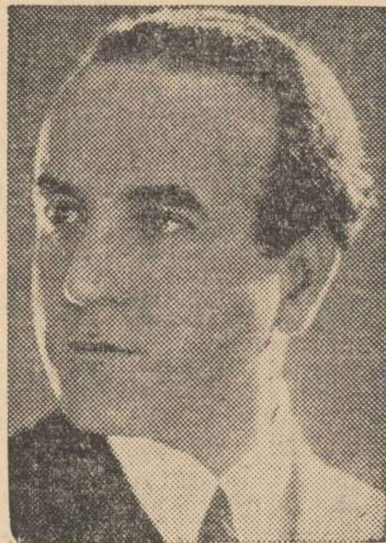
— — — — — — — — —

Ce o mai fi și asta?

Auziam niște ciocănituri ce

Continuare în pag. 10-a

Poezii

Vânătoare*

Pe miriștea deatâta vară istovită
Mai trece toamna, cu împușcături.
Tăcerea, ca o pasăre lovită
S'a dus să moară în păduri...

Primăvara

Vin puhoaiele în șir
Duc cirezi și clăi și porți
Iar pe deal, în cimitir
Ape hoațe fură morți...

Cad florile de ghiață

Cad florile de ghiață, cad mereu
Albind și drumuri noi și vechi morminte...
An nou, pe sufletul bătrân și greu
Pe cântecul mai vechi ca Dumnezeu
An nou pe nerostitele cuvinte...

Nu mai privesc nainte...

Nu mai privesc nainte... Prea e lung
Și neschimbat acelaș drum din mine:
Spiral bătut pe nouile coline
La fel cu cele ce'n trecut mi-ajung.

Șerpuitor în amintiri să moară...
Eu voiu tăia declin săgetător
Cu ochiul van de orice viitor
Cu suflet greu deatât odinioară.

Balada marei plecări

De-acuma nu-i mult pân'departe...
I. CREANGĂ

Adună-ți ciolanele grele
Și pune în scrin rânduială:
Se scurse a vieții spoială
Te leagă vecia'n curele
Curând? Se prea poate! Fii gata!
Os alb și os negru desparte.
Vestitu-s'a neașteptata;
Deacuma nu-i mult pân'departe.

N'auzi cum nechează în noapte
La negrul hotar, telegarii?
In scripete colcăie carii
Și'n vinele inimii coapte.
Fanare pe brumele văii
Fac semne verzui și deșarte
Pegașii își prind zurgălăii,
Deacuma nu-i mult pân'departe.

Azururi în baltă, răsfrângeri
De stele și flamuri, adio!
Tăcerea de buhă vei ști-o
Și lacrimă n'ai să mai sângeri.
Mai strânge harțoage, întoarce
O filă din prima ta carte
Și ultimul cântec mai stoarce...
Deacuma nu-i mult pân'departe

INCHINARE

Ci hai, surugioaico, dă bice,
Nu-ți tot suna oasele sparte!
Văzduhul porni să se strice
Deacuma nu-i mult pân'departe.

VICTOR EFTIMIU

*) Din noul volum de versuri,

CAROL I. Un fragment din panoul pentru Luna Bucureștilor, executat de pictorii Dan Bâjenaru, Ionescu-Sion, Velisaratu, Cernescu si Labin

Pagini din vechea religie armeană

Religia primitivă armeană, ale cărei începuturi se pierd în obscuritatea vremii ca și religia celorlalte popoare vechi cum erau Egiptenii, Fenicienii, Perșii, Parții și Asiro-Babi- Janadur — zeul anului — căruia i se altă dată, — era religia naturii, ale cărei puteri erau adorate și contemplate.

Păgânismul armean, din cauza influențelor politice și culturale ale diferitelor popoare cu cari venise în contact, ni se prezintă în aspecte variate, încât se observă un amestec și al credinței acestor popoare.

Fără îndoială, începutul păgânismului armean înainte de a suferi influențe străine, era național după cum și zeii armeni erau naționali.

Dintre acești zei principalul era *Vanadur* — zeu anului — căruia i se închinau la începutul fiecărui an, iar mai târziu — desvoltând înțelesul lui — l-au numit *Amenaper*, adică cel care da țării totul, zeul timpului și al anotimpurilor. Templul de seamă al acestui zeu se găsea în Pacavan din Pacrevant (Alașgherd) care era centrul de pelerinaj al poporului până la introducerea creștinismului, iar după aceasta în locul acestui templu a fost ridicată celebra mânăstire „Sf. Ioan" unde mai târziu au fost așezate moaștele Sf. Ioan Botezătorul de către Sf. Grigore Luminătorul, fondatorul bisericei armene. (Numele de Pacavan în limba partă însemna locul zeilor). Serbările de cinstire aveau loc în ziua de Navasart, la 10 August, — socotit atunci început de an, — când era și ziua florilor. Acolo unde se ridica un templu ce închinare zeului Vanadur, se construiau alături și case în vederea adăpostirii credincioșilor și pelerinilor, cari erau întotdeauna în număr foarte mare.

Din timpurile cele mai vechi, armenii idolatrizau și adorau Soarele și Luna. Primul ca zeu și secunda ca zeiță, au lăsat în popor urme atât de profunde, încât până în timpurile cari au urmat creștinismului — recunoscut ca religie de Stat — se pomenea în literatura eclesiastică de aceste zeități. Cu toate prigonirile, adoratorii denumiți „Fiii Soarelui" perseverară mai mult timp încă în credințele lor închinându-se în taină acestor zeități. Numele unor orașe ca și numele uneia din lunile anului, erau atribuite acestor divinități, care era efectul venerațiunii lor.

Ca și la popoarele ce înconjurau Armenia veche, acțiunea Soarelui și a Lunii era considerată ca premergătoare întâmplărilor zilnice; în aceste acțiuni vedeau ei taina destinelor lor, răsăritul și apusul învățaseră și armenilor noțiunea schimbării zilelor, lunilor, anotimpurilor și anilor, de unde reglementaseră muncile lor agricole și orânduirile politice.

Veche credință armeană era îndreptată și în existența unor duhuri reale, care era un animism la fel cu adorația celorlalte rase primitive. Ditre aceștia era Aralez, un spirit care lingea rănile soldaților aflați în războaie, pentru a fi vindecate.

Mai erau și o mulțime de genii bune și rele; pentru cele din urmă s'au păstrat anumite cuvinte, cari exprimă numai idei, ca de pildă minciună, secetă, înșelăciune, femei vrăjitoare, etc. fără a se ști însă dacă au fost sau nu personificate. Dintre cele mai bune se amintesc de Paric, geniul pădurii și al poenii și Kacic, geniul vitejiei, care prindea pe cei răi — rătăcitori prin munți — și îi sugruma în trecători. Aveau însă și „Fii de balaur" cari locuiau pe muntele Masias, considerat și el la rândul său sacru și legenda ne spune că în prăpăstiile lui și-a găsit sfârșitul regele Artavasd, pe când mergea la vânătoare, blestemat fiind de tatăl său Artașes Cuceritorul.

Cu timpul însă, începându-se a se resimți influențele străine, ale popoarelor limitrofe — Perșii, Parții și Asiro-Babilonienii și mai târziu și Elenii — ale căror cultură și civilizație erau mai înaintate și superioare și „grație uimitoarei calități de absorbire a armenilor" astfel cum arată Herodot, zeii naționali sunt înlocuiți încetul cu încetul prin divinitățile acestor popoare.

Cea mai mare înrâurire se simte prin influența iraniană, reprezentată la început prin Perși și apoi prin Parți în timpul Arșacizilor. O influență covârșitor de puternică și totodată și stabilă, care se epxlică prin lunga cucerire și dominație a acestor popoare, încât lasă rădăcini adânci. Cu toate că dominanții nu-și impuneau religia sau credința lor, totuși armenii nu se puteau eschiva influenții irezistibile a culturii și să nu se supună acestei influențe, venită dela o rasă superioară și învingătoare. Au acceptat satrapii (guvernatorii perși și l'au consacrat ca o dinastie națională. Foloasele ce le culegeau de pe urma acestei dominații îi îndemnau a se asemăna cu stăpânii lor și repede au arătat oare care contribuție religiei lui Zora-Astru, aducând jertfe. Pe de altă parte, numele multor senatori armeni erau nume împrumutate dela Perși, iar multe orașe construite de regi și satrapi purtau deasemenea nume persane. Poporul în delictele ce comitea, era judecat după legile persane. Până și regele Tigrane Cel Mare își petrecuse tinerețea în palatele din Partia Intr'un cuvânt, clasa conducătoare, ca și celelalte organizațiuni, erau venite din Persia și era firesc deci ca moravurile și religia armenilor să fi fost dependente influenții iraniene. Armenia era socotită ca o a doua ramură a Statului Iranian, iar după arătările lui Xenofon, până și cel mai umil, cu o cultură cea mai redusă, poseda limba persană, așa încât cu adevărat Armenia fusese „iranizată" cum spune H. Kelzer.

Așa dar au adoptat zeul Ahura-Mazda al Perșilor adorându-l sub numele de Aramazd. Și pe când Perșii nu puteau concepe ierarhia între zei — lipsiți fiind de ideia unui Dumnezeu superior, — Armenii — naționalizându-l — l-au considerat, după concepția greco-latină, zeul suprem, „tatăl tuturor zeilor" și creatorul cerului și al pământului.

După legendă, zeul Aramazd s'ar fi născut fără zămislirea vreunei mame și de aceia regele Hazghert II al Perșilor, într'o epistolă a sa, condamna pe Armeni pentru că se închinau unui zeu care a luat naștere prin minune dintr'o fecioară.

Orașul principal unde se găsea templul lui și unde i se închina poporul era Ani, construit prin sec. VI a. Hr. precum și la Bagat.

De aceiași origină iraniană era zeul sfaturilor înțelepte, asigura succesele pământești ale adoratorilor și nota faptele bune și cele rele ale oamenilor în „Cartea Vieții" ca apoi, la judecata din urmă, să fie conduși în fața „tatălui zeilor" și judecați după cele notate în această „carte".

Ca fiica lui Aramaz, zeița Anahit în venerația poporului armean ocupă un loc de frunte. Istoricii creștini au asemănat-o cu Artemis și cu Atenas. De popor era numită „Doamna Anahit" și statuile ei — numai din aur — se găseau în mai multe centre principale ale țării. După legenda, ea a luat naștere cu corpul de aur, pentru care a fost numită și „mamă de aur". Pentru a arăta importanța mare ce se dădea acestei zeițe, voiu aminti caracterizarea ce a făcut Regele Tiritade III, atunci când îndemna pe Sf. Grigore Luminătorul de a se închina acestei zeițe: „Doamna aceasta magnifică, fala Neamului, este aceia care împarte bunătățile vieții, toți regii i se închină, în special Regele Grecilor; este mama întregei înțelepciuni, binefăcătoarea rasei omenești, fiica zeului Aramazd; prin grația ei trăește și înflorește Țara Armenească, e demnă închinării ei. etc."

Localitățile principale unde i se închinau erau Eria (Erzingean), Agtneatz (socotit ca Mecca al Armeniei), Armavir (lângă Ecimiadzin), Artașat, Aștișat, Taurus, etc.

Pentru că Romanii prădau localitățile pe unde treceau în luptele ce duceau atât în contra Regelui Pontului, Mitritade, cât și în contra Regelui Tigrane Cel Mare, când Lucullus intră în țara Armenilor, în popor se născu o mare temere, întrucât vedeau amenințate templele și statuile zeităților lor mult adorate.

Cicerone se referea la aceste temple, când spunea că „multe popoare au fost ațâțate în contra generalului nostru, pentru că au fost înfricoșate acele popoare, pe cari poporul roman nu vroia nici a le ațâța la războiu și nici a le dușmăni, dar o altă frică mai grea și mai mare domina inimile acelor popoare barbare, ca și cum soldații au intrat în frontierele lor pentru a jefui templele lor cele mai bogate și respectate".

„Templul bogat și respectat" la care se referise Cicerone, era tezaurul templului din Elimais, care număra 10.000 talanți.

Deasemenea fusese prădat și templul din Eriza de către soldații romani; și Pliniu povestește cum în timp ce Antoniu se lupta cu Parții, soldații romani distruseră statuile de aur ale templului și le topiră. Istoricul povestește într'un astfel de mod despre această zeiță că este lesne de ghicit că templul pomenit este același pe care Cicerone o numește „Fanum locupletissimum et religiosissimum" și arată că unul din veteranii lui Antoniu — un nobil polonez — cu ocazia sosirii divinului August, oferă un banchet și, venind vorba de legenda după care primul care viola și prăda templul acestei zeițe, devenea orb și paralizat, acest veteran răspunde că toată cheltuiala banchetului era acoperită din piciorul statuii zeiței și toată averea lui este compusă din prădarea acestui templu.

Procopiu în „de bello Persico" povestește că Ifigenia — fiica lui Agamemnon — când fugi împreună cu Oreste și Piulat, au dus împreună cu ei și statuia zeiței Anahit. Și mai departe arată că boala lui Podogam urma să fie vindecată numai în acea localitate, care va poseda un templu identic celui din Taurus.

Serbările pentru cinstirea acestei zeițe aveau loc de două ori pe an, în primăvară și toamnă. Când i se aduceau jertfe, templul era împodobit cu ramuri, ghirlande și buchete de flori și se organizau mari banchete.

Influența Asiriană începe a se evidenția sub domnia lui Tigrane Cel Mare, când începe a se mări simțitor frontiera Armeniei. Poporul armean dominând poporul asiro-babilonian, începe a-l asimila și de pe urma contactului cu poporul sirian — care era mai dezvoltat și superior din punct de vedere religios — încep a se împrumuta destul de des la început diferite cuvinte, și mai târziu zeitățile lor.

Dintre zeitățile de origină asiriană era Parșamin (în limba asiriană Bel-șamin sau Barl-șamin), zeul cerului și al pământului; dar Armenii acest caracter l-au atribuit lui Aramazd; și, pe lângă alte câteva de minimă importanță, au împrumutat și pe zeița Asthic, care în limba armeană înseamnă steluță, așa cum în limba asiriană, cuvântul „Kaucabta", are acelaș înțeles.

Așa dar, Armenii s'au mulțumit împrumutând și traducând numai numele acestei zeițe. Pentru adorarea ei, i s'au ridicat temple la Aștașat, Bagat și în ținutul Taron, ai cărui locuitori la început au fost Asirieni și apoi armenizați.

Prin aceași influență a fost introdusă și zeița Nane sau Nanea, de origină Chaldeană, zeița-fecioară a războiului, care în venerația poporului armean diferea puțin de zeița Anahit. Templul ei se găsea în partea apusă a țării, care fusese la început locuită de semiți ca fenicieni, asirieni și celelalte popoare din Asiria.

Cultul focului sau mazdeismul era foarte dezvoltat la Armeni și puternic înrădăcinat în popor. De origină persană era adorat sub acelaș nume de Mihr. Ca descendent al zeului Aramazd, Mihr era considerat simbolul focului integru, numai că focul la Armeni era reprezentat printr'o flacără nevăzută, odată pe an sub forma unui rug, pe când la Perși, focul lor material era viu, păstrat încontinuu nestins. Jurămintele de orice natură se făceau în numele și în prezența acestui zeu. El examina inimile oamenilor și, răzbunător pentru sperjur, stabilea adevărul și dreptatea. După Xenofon, i se jertfeau chiar oameni, mai ales în templul lui principal ce se găsea în Dergian.

Dintre divinitățile vetice, cel mai popular și venerat era Vahagni. Unii îl numeau zeul războiului, pentru că inspira curaj și vitejie; alții îl comparau cu Hercules, îl credeau a fi Ares-Mars pentru că sugruma balaurii, iar multiplele legende adunate în jurul acestui zeu, îi atribuiau fapte eroice. De origină iraniană, Vahagni însemna purător de foc, iar anumite păreri tind a dovedi că acest zeu se poate traduce cu numele propriu de Veretragna (Veretra-învinge, gna-acoper) deci spiritul Victoriei sau Bahram, — asemenea zeul Victoriei la Iranieni și adoptat de Armeni sub numele de Vahagni sau Vahram. Din cauza prea marei popularități de care se bucura acestui zeu, i-a fost consacrată a 27-a zi a lunii, când i se închinau și îl adorau.

Legenda ne transmite că Vahagni a luat naștere din trestiile arse la orizontul mării, al căror fum a născut acest copil cu ochii și părul de foc, pentru care cauză îl considerau a fi zeul focului.

Localitățile cari dispuneau de temple închinării acestui zeu erau Aștisat „oraș bogat în donațiuni de aur și argint", în Dospi și micul Ahbac.

Ca și poporul egiptean și Armenii aveau grupați zeii lor, treimile ca Aramazd-Anahit-Vahagni, cari erau adorați mai ales în forma această reunită de cei din sud-estul țării și erau considerați ca păzitorii patrimoniului public (penates publici).

Cu timpul însă, slăbind influența iraniană, poporul armean începu a veni în contact cu poporul elen, primind influența lui și eclipsând cultul focului.

Sub domnia Regelui Artașes și mai târziu a lui Tigrane Cel Mare, pătrund în Armenia obiceiurile simulacre. Incep a se aduce din Grecia statui si monumente grandioase de zei — poate mai mult din punct de vedere artistic decât din sentimente religioase — și cu toate acestea, poporul armean își păstrează cu încăpățânare particularitățile zeilor naționali, confundându-i numai, pe Aramazd cu Zevs, Mihr cu Hefaists, Nane cu Atena, Tyr cu Apolon, Asthic cu Afrodita, etc.

Divinizarea și cinstirea zeilor, la Armeni, se făceau pe vârfuri de munți și în păduri — a Lunii în special pe creștetul Muntelui Sebuh prin sacrificii de animale.

Multe din templele și statuile arătate mai sus au fost distruse din ordinul Regelui Sabor I al Perșilor, prin anul 262 d. Hr., întrucât la ei adorația zeilor nu se făcea prin manifestări materiale, cum era adorația la Armeni.

In principiu zeii descendenți ai lui Aramazd erau în număr de 7 și această tradiție era atât de stabilă încât Regele Hosrov, tatăl Regelui Tiridate, în urma victoriei avute în contra Perșilor, în hrisoavele sale invita poporul să sărbătorească această victorie aducând jertfe pe 7 altare.

Iar în urma adorației zeului Vahagni, numărul zeilor ridicându-se la 8, panteonul armean se putea compara cu cel persan, care și el avea deasemenea 8 zei. De aceia, Vahagni care se bucura de o venerație tot atât de mare ca și celelalte zeități, fu numit al 8-lea zeu.

Pentru că și Fenicienii aveau 8 temple de închinăciune, se crede a fi o coincidență numai, pentrucă influența lor — în comparație cu cea iraniană — este aproape inexistentă, cu toate că cu un secol înainte de Hristos, prin Asirienii elenizați, s'au transmis Armenilor oarecari moravuri și au avut oarecari raporturi între ei.

O. Calpachian

NOTE ASUPRA ROMANULUI FRANCEZ

Pentru observatorul deprins a lăsa la o parte amănuntele nesemnificative și obișnuit a încerca să descopere și să pună în evidență liniile generale ale fenomenului literar, romanul francez contimporan se înfățișează ca o moștenire a veacului al XIX-lea. Intr'adevăr, pe la mijlocul secolului trecut, odată cu apariția scrierilor lui Flaubert, romanul francez a intrat într'o fază de evoluție care durează și astăzi. Urmând dela această dată încoace, mereu aceeași direcție, el este în tot acest răstimp „romanul unui destin care se împlinește și, de cele mai adeseori, al unei existențe care se destramă" (Thibaudet).

Exemplarul său tipic e fără îndoială *Madame Bovady*, scriere după modelul căreia s'au construit în ultimii șaptezeci de ani cele mai multe din romanele franceze, tot așa după cum în tot secolul al XVIII-lea tragedia franceză s'a scris după modelul celor două piese de început ale teatrului clasic, *Cidul* și *Andromaca*. Cuvintele: „...E vina fatalității"... cu care Charles Bovary își explică propria-i soartă ar putea fi puse drept motto nu numai în fruntea romanului lui Flaubert dar și în aceea a celor care i-au urmat, până la *Les Thibault* al lui Roger Martin du Gard, — toate romane ale fatalității aducând în scenă declinul unor existențe, scoborîșul unui destin potrivnic, acceptat nu fără luptă dar suportat cu deplină resemnare.

Iată un fapt care vine în vădit contrast cu obișnuita înclinare către raționalism a francezului și în care nu putem să nu recunoaștem dovada unor categorice înrâuriri străine, între altele aceea a romanului rusesc și a teatrului scandinav, în special al lui Ibsen. Dar fără a insista mai mult asupra acestei caracteristici, să notăm că ea nu este singura legătură ce unește romanul francez contimporan cu înaintașul său din secolul al XIX-lea. Deși toate „școlile" și curentele literare ale acestei epoci au murit odată cu vremea lor și n'au depășit data fatidică 1914 decât sub forma de supraviețuiri sporadice și fără de ecou, ele continuă totuși să exercite o înrâurire destul de puternică asupra epicei timpului nostru. La această încheiere ne conduce cel puțin analiza atentă a unuia dintre cele mai de seamă fenomene din evoluția romanului francez contimporan, — cu alte cuvinte apariția și uimitoarea ascensiune a romanului-fluviu.

Se știe ce anume se ascunde îndărătul acestui nume convențional care, deși nu exprimă decât ideea de proporție, totuși n'a fost încă înlăturat și înlocuit un un altul, adecvat națiunii. *Romanul-fluviu* nu este altceva decât un roman social de vaste proporții în care fresca socială este fixată într'un cadru istoric și în care, alături de personagii fictive angajate într'o intrigă imaginată, ni se înfățișează personagii istorice acționând în cea mai strictă conformitate cu adevărul istoric. Creație compozită, împletire de ficțiune și realitate, romanul-fluviu prezintă deci ca trăsătură caracteristică principală încercarea de reconstituire istorică a unui fragment din viața unei grupări omenești, într'o epocă dată. Așa, bunăoară, în *Les hommes de bonne volonté*, impunătorul său roman ciclic, Jules Romains își propune să prezinte o frescă a întregei societăți franceze începând cu anii imediat anteriori războiului din 1914 și sfârșind cu zilele noastre. De intenții și proporții mai modeste, *Les Thibault*, romanul lui Roger Martin du Gard, urmărește dealungul unui interval de trei generații istoria unei familii burgheze franceze din a doua jumătate a veacului al XIX-lea și dela începutul secolului nostru, familie a cărei desagregare și al cărei tragic sfârșit se confundă cu acelea a întregei burghezii din vremea celei de a treia Republici.

Apariția romanului-fluviu — fenomen autentic francez, — trecut abia mai târziu și pe cale de împrumut în literaturile italiană și americană — tocmai în patria realismului și a naturalismului și în literatura care a dat pe Balzac, pe Flaubert și pe Zola, nu poate fi privită ca o simplă întâmplare. Intr'adevăr, acest gen de roman coboară de fapt în linie directă pe de o parte din *Comedia Umană*, pe de alta din *Les Rougon-Macquart*, cu care el are în comun preocuparea de a zugrăvi viața unei grupări sau a unei categorii omenești în întreaga ei complexitate de fenomen social. Dar pe când Balzac izolează în chip arbitrar, după cerințe impuse exclusiv de tehnica romanului, fragmente limitate și decisive de existență, iar Zola, împins de simțimântul de revoltă a individului în potriva societății, este adus în chip firesc la construcția artificială și moralizatoare și la pledoaria oratorică și tendențioasă, romanul-fluviu se menține departe de astfel de erori și preocuparea lui de căpetenie rămâne reconstituirea *obiectivă* a vieții colective. Avantagiile pe care le prezintă o astfel de formulă sunt nu numai de ordin literar dar și documentar, și faptul că după apariția sa în Franța ea a trecut în literaturile străine fiind adoptată de romancieri ca John Dos Passos sau Leonida Repacci pare să indice că acest gen de roman este sortit unui viitor excepțional.

Alături de romanul-fluviu care, după cum am văzut, e romanul unei colectivități, vine să se așeze în chip firesc așa numita „dramă de familie", romanul acestei pluralități restrânse și definite care e familia. Departe de a fi o formulă caracteristic franceză, deoarece o vedem ivindu-se în chip constant și în romanul rus și, mai ales, în cel englez, drama sau criza de familie constitue una din temele tradiționale ale romanului francez și ea prezintă încă și astăzi destulă vigoare și destulă popularitate pentru a putea fi așezată, mai departe, în primele rânduri ale epicei contimporane.

Ivit în jurul anului 1870 ca o manifestare timidă și nesigură ce-și caută calea și mijloacele de realizare, romanul „domestic" și-a găsit un strălucit apărător în persoana lui Paul Bourget care, cu însușirile franceze ereditare — pasiunea pentru idee și pentru morală, simțul compoziției, înclinarea pentru retoric și dramatic — l-a reprezentat fără întrerupere timp de cincizeci de ani, până în zilele noastre. Cultivat de literatura de dreapta, privit cu bunăvoință de Academie, ușor colorat de cele mai adeseori în sensul catolicismului, acest gen de roman a primit în vremea din urmă un nou suflu de viață datorită unor scriitori aparținând nouei generații dintre care nu vom pomeni aici decât pe cel mai de seamă, adică pe François Mauriac. Ințelegând erorile și exagerările în care căzuse Paul Bourget, Mauriac a încercat să înlăture măcar pe cea mai importantă dintre ele. Renunțând la formula romanului cu teză, atât de scumpă venerabilului romancier, Mauriac a izbutit să dea dramei de familie mai multă libertate și mai multă suplețe. Toate romanele sale, începând cu *Le noeud de vipères* și *Les chemins de la Mer*, sunt construite după această nouă formulă în care toată greutatea accentului cade mai ales pe criza sufletească și în general pe adâncirea psihologiei personagiilor și pe analiza și reconstituirea reacțiunilor lor sufletești în fața unei situații date. De formație și de sensibilitate catolică, Mauriac nu se poate împiedeca de a deslega drama interioară a personagiilor sale în sensul catolic, fie salvându-le prin mijlocirea credinței, fie sortindu-le, în lipsa ei, pierzaniei. De aci nuanța de arbitrar și de artificial ce apare pe alocuri în compoziția scrierilor acestui romancier, ca și nota de convențional pe care unele dintre personagiile sale, în ciuda arhitectonicei lor solide și conștiincioase, o dau uneori la iveală. Cu toate aceste neajunsuri, nu se poate tăgădui totuși că datorită lui Mauriac romanul tratând tema dramei de familie a fost scos din impasul în care îl adusese în ultimul timp Bourget pentru a fi îndreptat pe un drum sănătos, dealungul căruia îl pot încă aștepta biruinți onorabile.

Numele lui François Mauriac ne va îngădui să trecem la o altă variantă de roman de care avem a ne ocupa aici, romanul catolic. Cu toată importanța publicului cetitor catolic, romanul și în genere literatura catolică nu ocupă un loc de seamă în literatura franceză actuală. In adevăr, dela sfârșitul veacului al XVII-lea încoace, literatura catolică fiind exclusiv opera laicilor, Biserica a înțeles să aibă față de dânsa o atitudine plină de rezervă, care nu rareori s'a transformat în desaprobare ori chiar în fățișă împotrivire. Romanul, mai ales, a fost considerat multă vreme ca o scriere cât se poate de primejdioasă pentru sufletele catolice și când, în cele din urmă, Biserica a consimțit să-l încuviințeze și să-l așeze între mijloacele sale de acțiune, ea l-a supus unei continui supravegheri dintre cele mai severe, care n'a putut face decât să-i stânjenească și să-i întârzie evoluția.

JEAN GIRAUDOUX

In clipa de față romanul catolic francez se înfățișează sub o întreită ipostază. In primul rând ar putea fi considerate ca aparținând domeniului romanului catolic scrierile datorite unor literați de educație catolică cum sunt Mauriac sau Henri de Montherlant, în a căror operă se poate identifica cu destulă ușurință prezența unor numeroase supraviețuiri ale mentalității catolice în mijlocul unei vieți complet indiferente din punct de vedere religios. Alipite cu mai multă ușurință romanului catolic pot fi în al doilea rând romanele cu teză care își propun să demonstreze o dogmă sau o teorie catolică. Două dintre cele mai bune romane ale lui Bourget, *Un divorce* și *Le Démon du Midi*, — cel dintâi justificând teza catolică a indisolubilității căsătoriei, al doilea desbătând chestiunea celibatului eclesiastic, — ilustrează această variantă de roman catolic; dar dela Bourget încoace niciun alt scriitor n'a mai îndrăsnit să-și ia asupră-și o sarcină atât de dificilă și de ingrată.

In sfârșit, o a treia specie de roman catolic e aceea care are drept subiect însăși viața catolică, — trăită dinăuntru, simțită în toate exigențele și în deplinătatea severității sale, — și care prezintă și analizează o criză sufletească rezolvată în sensul dogmei și al disciplinei Bisericei. A. de Chateaubriand și G. Bernanos sunt singurii scriitori contimporani francezi care ne-au dat romane catolice de această natură și care par meniți — mai ales cel din urmă cu lirismul său biblic și cu entusiasmul său vulcanic de misionar — să continue pe această cale atât de plină de primejdii și de dificultăți.

Pentru a completa aceste note asupra romanului francez contemporan ne mai rămâne să spunem câteva cuvinte despre doi scriitori care înfățișează caracteristica puțin obișnuită de a fi ajuns la roman plecând dela poezie și de a fi păstrat în roman o doză neobișnuită de lirism, de fantezie, de visare, dându-i astfel o înfățișare pe cât de puțin conformă cu formula genului, pe atât de originală și de neașteptată. Scriitorii aceștia sunt André Gide și Jean Giraudoux.

Asupra lui Gide romancier nu ne-am putea opri mai îndelung nici într'un studiu mai cuprinzător decât schița de față deoarece puținele sale scrieri de caracter epic — dacă acest cuvânt se poate aplica lui Gide — nu ating decât prin tangentă tehnica romanului, — ele fiind mai mult povestiri, sau mai bine zis expuneri și dramatizări ale unei crize sufletești ori ale unei probleme. Această trăsătură o înfățișează atât *L'Immoraliste*, cât și *La porte étroite*, *Isabelle*, *La symphonie pastorale* și chiar *Les faux monnayeurs*, singurele scrieri ale lui Gide în care predomină analiza migăloasă și în care fantezia și lirismul nu ocupă decât un rol secundar. Lăsând la o parte volumul *Isabelle*, care aduce în scenă viața interioară — cu elanurile și cu neliniștile ei — a unei adolescente obsedate de drama pe care o ghicește între părinții săi, celelalte „romane" ale lui Gide sunt construite după un model comun: ele înfățișează istoria unui caracter avântat în viață și oprit în drum de izbucnirea neașteptată a forțelor interioare pe care le purta într'însul fără să le cunoască. Tema aceasta apare în special în *L'Immoraliste*, scriere în care personagiul principal, Michel, scăpat cu zile ca prin minune dintr'o boală extrem de primejdioasă, se atașează de viață în mod atât de absolut și de egoist încât, schimbat într'o ființă de o cruzime monstruoasă, poate privi cu indiferență chiar moartea soției sale, căreia, totuși, îi datora viața. O temă până la un oarecare punct analoagă găsim în *La porte étroite* și în *La symphonie pastorale*, scrieri care, iarăși, se înfățișează mai de grabă ca studii de psihologie religioasă decât ca romane. Din fericire, cu lealitatea și cu probitatea sa intelectuală cunoscută, Gide nu încearcă să dea concluzii pozitive chestiunilor pe care le desbate, nici nu pledează într'un sens sau în altul. De aceea, ca mai toate operele lui Gide, și romanele sale se mulțumesc să fie „puncte de vedere *vii* asupra unei probleme" (Thibaudet) și nimic altceva.

Cazul lui Jean Giraudoux este încă mai pasionat decât acela al lui Gide. Acest scriitor oferă fenomenul curios și neașteptat al ivirii unui romancier simbolist, al unicului romancier simbolist de valoare, într'o epocă în care curentul simbolist nu mai există, decât doar sub formă de reminiscențe întâmplătoare și demonetizate. Ceeace e mai interesant însă este faptul că Giraudoux a știut să creieze și să pună în valoare în opera sa unul din elementele cele mai prețioase și mai rare ale simbolismului, element care până acum nici n'a fost realizat în literatură, ci doar numai în pictura și în muzica simbolistă. Este vorba de acea artă a discontinuului, a intensităților fragmentare, a notelor locale, a clipelor unice dar intense. Realizată de către Claude Monet în pictură și de către Debussy în muzică, ea apare acum cu Giraudoux pentru întâia oară în literatură.

Intreaga operă a acestui scriitor și în primul rând toate romanele sale, dela *Simon le Pathétique* la *Suzanne et le Pacifique*, și dela *Bella* la *Choix des élues*, se sprijină pe acest element esențial, pe această artă a discontinuului. Giraudoux a renunțat aproape cu desăvârșire la invențiune și la povestire. Personagiile sale, care nu sunt de altfel uneori decât variantele unui tip elementar reprezentând figura autorului în diferite ipostaze mai mult sau mai puțin apropiate de realitate, trăesc numai și numai prin viața lor interioară, pe care scriitorul o urmărește cu meticulozitate în toate meandrele ei capricioase și neașteptate. Intrigă, aventură și episod, — toate acestea nu par să existe pentru Giraudoux decât în funcție de detaliu *și mai ales de stil*. Și stilul acesta e tot ce poate fi mai nou cu putință și mai opus „oratoriei" de tradiție clasică și romantică. Amplu, liber, capricios, înflorit și saturat de imagini, el e în acelaș timp sclipitor de vioiciune și fantezie și plin de asociațiile cele mai neașteptate.

Alăturată de descoperirea și utilizarea artei discontinuului în compoziție, această înnoire a stilului face din Giraudoux scriitorul cel mai original și mai interesant din întreaga literatură epică franceză a vremii de față.

EMIL COLIU

GRAVURA

M. BEREZOWSKA: Arlechin

Sunt două mari categorii de gravuri: gravura în relief (în general efectuată pe lemn) și gravura în adâncime (în general efectuată pe metal). Prima constă în a scobi lemnul în jurul părților care vor trebui să fie imprimate, cea de a doua, din contra, în a trage în adâncime liniile care trebuesc reproduse.

Gravura pe lemn sau xilografia, prin însuși simplitatea ei, stă la originea tuturor mijloacelor de reprodus ori care ar fi ele, cuprinzând și imprimarea tipografică. La început ea a servit la fabricarea cărților de joc, pe urmă pentru tipărirea imaginilor religioase. (Cea mai veche imagine cunoscută a fost descoperită la Malines. Infățișează pe Sfânta Fecioară înconjurată de patru sfinți. Și este datată în anul 1418). — Dela notițele aflate în josul acestei icoane și până la un text gravat în plină pagină (xylografie tabulară) nu era decât un pas și, dela această imprimare fixă până la literile mobile, nu era decât un alt pas, care a fost făcut tot așa de repede ca și primul, pentru a se ajunge la presa tipografică.

Considerată ca o falșificare a manuscriselor, gravura a fost practicată la început clandestin. Un asemenea procedeu, mai avantajos și mai rapid, înlocuia pe copiști, care aveau tot dreptul să fie din această pricină nemulțumiți. In epoca începuturilor, gravorii pe lemn se intitulau modest și savuros: croitori de povești. Multe cărți datând dela originea tipografiei au fost ilustrate cu mâna. Abea mai târziu, către sfârșitul secolului al 15-lea, apar în cărți imagini xilografiate. Operele din timpul acela sunt de un gust de simplă meșteșugărie: liniile sunt trase elementar, având câteva hașuri pentru umbre. Primele perfecționări nu se datoresc decât lui Duerer și elevilor săi. Infine, gravura pe lemn nu-și ia întregul avânt decât când lemnul de merișor, mult mai omogen, mai dens, mai tare, ia locul lemnului de păr și de când englezul Bewick, către anul 1770, părăsește tăetura în direcția fibrelor spre a lucra lemnul în grosime. Astfel, acul, dalta sau cuțitul nu mai puteau aluneca. Această tăetură deschide drum liber artistului, care descopere toate posibilitățile liniilor întretăiate, turtite și ciuruite. Vom adăoga că xylografia fiind în relief, e firesc să fie groasă și câteodată greoae, dar oferă frumoase și sigure contraste de alb și negru. Ea cere în preajma ei litere grase și puternice.

Cu totul altfel se prezintă gravura în adâncime, cu acul, pe aramă, numită și tăetura-dulce. E cea mai grea dintre gravuri dar poate și cea mai artistică. Datează din mijlocul secolului al 15-lea. Germanii atribuesc invenția ei lui Martin Schwen, din Culmbach, în timp ce italienii, cu mai multă dreptate, se pare, o socotesc creația lui Finiguerra, bijutier florentin, dela care s'a păstrat un calendar gravat cu acul pentru anii 1465 și următorii.

In gravura de adâncime, desenul este trasat pe o placă de aramă roșie care cere îndelungi preparații. Arama trebue să fie întâi bătută, netezită și lustruită. Pregătită astfel, artistul o acopere cu un strat de lac în general un amestec de terebentină, ceară curată, sacâz, asfalt afumat. Pe acest lac, gravorul va așeza tiparul desenului de reprodus și va trage contururile apăsând mai tare sau mai slab cu acul pe aramă. Se poate deasemenea trece direct la gravatul metalului, urmărind liniile trase de mai înainte cu o cerneală specială.

Burinul sau dalta este un bețișor de oțel în formă de patrat sau romb, al cărui capăt este tăiat pieziș, având astfel un vârf și un unghiu tăios. Vârfurile variază ca formă după felul lucrării de executat și după maniera personală a artistului. Placa se așează pe o perniță. Celelalte unelte ale gravorului sunt: un instrument sortit să înlăture resturile de metal rezultate după săpătură, răzuitorul care servește la șters, un ciocănaș cu care se bate arama pentru a restabili egalitatea suprafeții și după o corectare cu răzuitorul și în fine un ac foarte ascuțit, numit în franțuzește pointe-séche care are rostul creionului. E un instrument pentru pus ultimele accente. Dar mulți artiști se servesc de el pentru a grava în întregime plăcile, înscriind un desen cam subțire însă mai liber și foarte elegant.

Toată arta constă aici în a reproduce modelul, lumina și umbra prin singurul joc al tăeturilor și al hașurilor mai mult sau mai puțin adânci, viguroase, strânse. Gravura prin daltă sau burin este adesea rece și afectată. Mult mai suple sunt posibilitățile oferite de apa tare care nu opune nici o rezistență temperamentului unui gravor. Metalul, atacat chimic, este mai puțin rebel. Duerer în Germania și Parmesan în Italia își dispută gloria acestei descoperiri. Se întrebuințează, ca și pentru burin, arama roșie și uneori oțelul. Altădată, se acoperea placa cu un lac tare care se jupea și sărea ca smalțul, astăzi se întrebuințează un lac moale. Se încălzește ușor placa pentru întinderea lacului cu ajutorul unui tampon de bumbac scămoșat pe care-l plimbăm după cum ne convine. Nu există reguli. Orice fantezie e liberă. Pe urmă gravăm. Placa este apoi mărginită cu ceară spre a face din ea un fel de chiuvetă în care se varsă apa tare: acid nitric amestecat cu apă sau ori care altă preparație care atacă metalul. Infine, nu avem decât să înlăturăm lacul și gravura e gata.

Varietățile și derivatele acestei gravuri pe metal sunt numeroase: există mai întâi gravura în puncte, unde în loc de tăeturi se fac împunsături mai apropiate sau mai depărtate unele de altele. Inaintea litografiei și a zincografiei, a fost inventată gravura asemănătoare desenului în creion, unde porii sunt imitați fie cu nisip fie cu rotița.

Rembrandt a mânuit strălucit gravura numită mezzèo-tinta unde se caută efecte de lumină pe fond negru. O altă varietate practicată și astăzi este aquatina sau gravura în laviu. Ultimul mijloc de reproducere manuală, litografia, nu este, propriu zis, o gravură. Inventatorul ei a intitulat-o imprimare chimică. Dar rezultatele obținute apropiindu-se mult de cele analizate până acum și oferind posibilități din cele mai mlădioase, fac s'o putem trece în rândul gravurilor. Ușurința mânuirii ei, care nu cere nici un efort, o pune la dispoziția oricărui bun desenator. In afară de aceasta, litografia permite reproducerea în culori, fiind nevoe natural de atâtea pietre câte tonuri vrem să imprimăm.

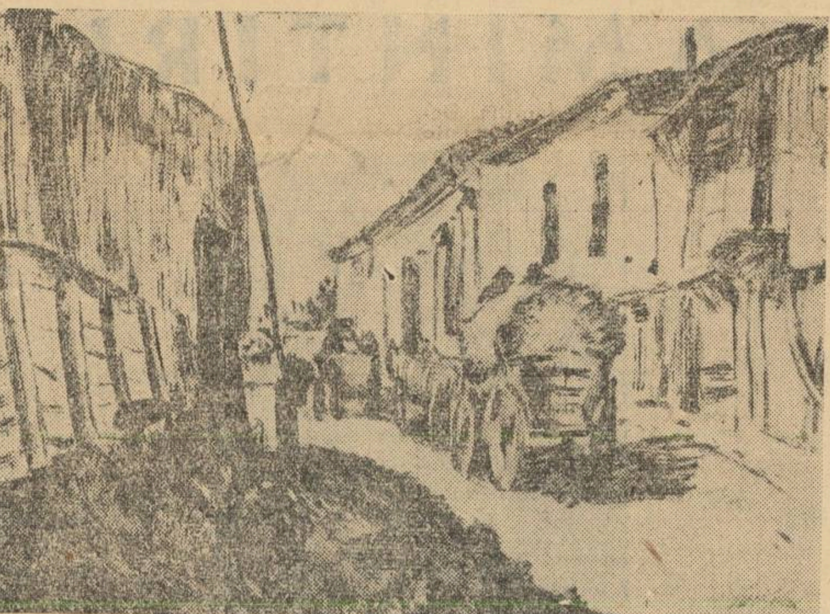
GABRIEL POPESCU : Gravură pe aramă

PIERRE GANDON
Gravură

PIERRE GANDON
Xylografie

E. VAVILYNA : Stradă în Turtucaia

Litografia se datorește unui muzicant și autor dramatic, Alois Senefelder, care a pus-o în practică în 1796, la Muenchen. El a voit întâi să graveze piatra ca și metalul dar a ajuns, ca și Cristofor Columb, să descopere din întâmplare un lucru nou mult mai frumos decât ceia ce căuta. Intr'o zi, neavând la îndemână hârtie, a făcut o socoteală pe o piatră pe care își urmărea experiențele. Pe urmă, împins de curiozitate, voi să vadă rezultatul reacțiunilor chimice și posibilitățile de a unge cu cerneală liniile rămase. Așa s'a născut litografia. Procedeul ei este acesta: se desenează cu o materie grasă — creion sau cerneală — pe o piatră calcaroasă cu pori foarte fini, piatră care se spală după aceia cu o soluție acidulată, ce atacă suprafața neacoperită cu linii. Cerneala cu care se unge planșa neatingând decât părțile în relief, desenul poate fi reprodus. Se înțelege că piatra, ca și arama, trebue cu grijă preparată.

Senefelder a primit dela Electorul Bavariei o bursă de o mie de florini cu care a deschis un atelier. Afacerile n'au mers însă de loc. Frații André au încercat și ei, dar fără succes, să popularizeze descoperirea la Paris. Litografia pentru a ajunge la glorie a trebuit să aștepte anul 1814, când devenind moda zilei, în înalta societate, aproape fiecare casă avea atelierul său de litografie.

Astăzi, gravura servește foarte puțin pentru reprodus, pentru lucrările de imitare. Se întrebuințează mijloace numite fotomecanice extrem de perfecționate, cum sunt fotogravura, simili-ul, heliogravura, offset-ul și altele.

Timp de 500 de ani, gravura a fost una din cele mai puternice răspânditoare a gândirii, egalând poate rolul tipografiei. Gravura a ilustrat istoria, legendele, politica, a împodobit cărțile, a creiat afișul.

Duerer, Holbein, Rambrandt care a scos din ea adevărte picturi monocrome, Abraham Bosse, Callot atât de vioi, Goya cu fantasticul său de coșmar, înțeleptul și conștiinciosul Meryon, Nanteuil, Daumier mai mult sculptor decât desenator, Doré, Gavarni și atâția alții dela Schongauer la Debucourt, dela Lepautre la Jean Gigoux, au dat strălucite dovezi de vitalitatea și bogăția acestei arte care se cheamă gravură și care poate sta alături de ori care alta.

Am socotit necesar să dăm aceste amănunte asupra gravurii în legătură cu prea frumoasa expoziție „Turismul în țările române acum un veac" organizată de Subsecretariatul de Stat al Propagandei. Pe lângă interesul documentar al pieselor adunate din diferite colecții, publicul găsește aproape toate varietățile genului. Sunt gravuri în lemn, aramă, oțel, aquaforte, aquatinte, litografii, cromolitografii, semnate de artiști modești dar foarte conștiincioși ca Bartlett, Bouquet, Doussault, Valeria, Lancelot și alții grație cărora au putut apare mai multe albume închinate unor locuri și țări deosebit de pitorești — gravura slujind astfel și unei propagande turistice.

P. Iorgulescu-Yor

P. IORGULESCU-YOR Autoportret

Abea s'a împlinit o lună de când arta românească a pierdut pe Teodorescu-Sion și iată că acum un alt mare talent dispare în plină putere creatoare.

După semnele din totdeauna, s'ar părea că viața pictorilor se află sub o zodie nefastă. Trăesc sbuciumați, chinuiți și adesea înfometați și disprețuiți, iar zilele lor sfârșesc întunecate de boli cumplite, sfârșesc înainte de vreme.

Cine știe cât de greu și după câtă vreme ajunge un pictor la stăpânirea mijloacelor artei lui, rămâne impresionat de potrivnicia destinului care îi curmă puterile la jumătate de cale sau chiar la început de cale. Atâtea comori de observație, de taine deslegate, de cuceriri meșteșugale rămân pierdute pentru totdeauna.

Nu-i numai o dorință egoistă de viață regretul pe care-l încearcă pictorii în clipa morții, ci dragoste adâncă pentru arta lor. Fiecare din acești nefericiți, chiar când sfârșitul ar fi firesc, visează noui plăzmuiri de frumos — fiecare moare cu gândul la un tablou viitor, la cel mai minunat tablou din cariera lor. Nimeni nu se poate deprinde cu gândul că va părăsi pentru totdeauna culori și pânze, creioane și hârtii.

Ce dramă se va fi petrecut în sufletul lui Iorgulescu-Yor ca să-și grăbească sfârșitul, ca să se hotărască să-și părăsească pentru vecie atelierul! Era bolnav de multă vreme și chinurile trupului, cu ecouri și mai dureroase în suflet, în loc să se potolească, au crescut și le-a crezut atunci fără sfârșit și fără leac. Ce ar mai fi însemnat viața fără putința lucrului de fiecare zi!

Acum, când Iorgulescu nu mai este, înțelegem câtă tărie i-a trebuit să-și stăpânească suferințile și câtă discreție și nobleță a pus în toate actele vieții. La o vârstă când alții sunt deja bătrâni, Iorgulescu era de o uimitoare tinerețe. Dar avea un fel al lui de a consilera lucrurile, de a se exprima, de a exista, împletit din bunătate, delicateță și distincție. Nu era făcut să se impue prin orice mijloc, să lupte cu arme felurite. Părea un rătăcit. Poate că a suferit adesea de unele nepotriviri între el și camarazii lui, de unele nesocotinți și gesturi în fond nevinovate.

Abea acum aflăm ce om sensibil a fost Iorgulescu, — toate îndoelile, toate temerile, toate chinurile lui din care abea răzbăteau șoapte, erau adevărate și adânci. Il țineau ca într'o plasă blestemată, dar a avut puterea să rămâe copil la suflet și luminos în pictura lui.

Modest în toate, n'a ținut să forțeze o prețuire care credea că-i va reveni normal. In ultimul timp expunea numai la colective, pânze alese cu grijă care contribuiau strălucit la succesul acelei manifestări. A fost un pictor deosebit de înzestrat și dela începutul carierii s'a dovedit sigur pe meșteșugul lui, sigur pe viziunile și concepția lui. Nici o șovăire, nici o scădere, nici o criză. Toată opera lui Iorgulescu este expresia aceleiași maturități de gând și sentiment.

Incă nimeni nu i-a socotit-o în întregimea ei, — nu se obișnuește la noi sau era prea devreme. Cât a trăit, n'a fost înțeles ca om și prea puțin ca artist. Și unul și altul meritau altă soartă.

Am avut dintr'odată fericirea să primim darurile atâtor talente — și faptul pare să ne fi copleșit. Să știm să le păstrăm opera și amintirea la loc de cinste. Această învrednicire o așteaptă și pictorul Petre Iorgulescu-Yor.

TACHE SOROCEANU

O PARTIDA DE ŞAH

Pedro Martinez şedea pe lada de scânduri care-i servea în acelaş timp şi de pat şi de scaun şi privea cu ochi împăinjeniţi de oboseală, prin gratiile ferestrei, ploaia îngheţată de afară.

Câteodată vântul arunca picăturile de ploaie până în mijlocul celulei şi Pedro le simţea pe obrazul înfierbântat de febră, ca pe nişte înţepături de ace. De alaltăeri, de când şedea închis în cuşca aceasta groaznică, potopul de afară nu mai contenea. Sgomotul monoton şi continuu ce-l făcea în căderea lui pe acoperiş îi sfredelea nervii, chinuindu-l cumplit.

— Incă o noapte şi voi înebuni cu siguranţă, îşi spuse el; dar de data aceasta nu mai simţi nici o revoltă, nici o împotrivire faţă de gândul care-l teroriza.

Frigurile începuseră din nou să-l sguduie; muşchii i se încleştară şi dinţii porniră să-i clănţăne în gură cu sgomotul acela nesuferit, ca un ţăcănit de mitralieră, ce-l izbea direct în creeri. Senzaţia era nespus de chinuitoare. Pedro Martinez şedea ghemuit, cu palmele strânse între genunchi şi cu capul băbat între umeri. Orice mişcare, cât de mică, devenea de nesuportat.

Deodată simţi peste picioare o atingere uşoară, un fel de mângâiere catifelată, care-i încrâncenă tot trupul. Se uită cu groază la animalul cenuşiu care se oprise fără frică lângă el şi-l privea la rându-i cu ochii lui mici şi rotunzi, ca nişte mărgele. Nu avea nimic fioros în el dar cu toate acestea Pedro simţi cum un fior de spaimă îi îngheaţă năduşeala ce i se prelingea pe subt haine, în râuleţe dese, gâdilându-i spinarea.

Venea noaptea şi odată cu ea apăreau şobolanii. De unde ieşeau oare atât de mulţi şi de spăimântători? Zadarnic încercase toată ziua să astupe găurile din zid cu aşchii de lemn. Iată-i, acum apăreau din nou. Parc'ar fi ieşit din pământ sau ar fi picat din aer, ca într'un vis rău.

Două nopţi nu l-au lăsat să închidă ochii, înebunindu-l cu sgomotul ce-l făceau în goana lor prin întunerec, sgomot ciudat ce semăna cu un vâjâit de vânt sau cu o rostogolire de mosoare.

Şi aceasta încă n'ar fi fost nimic! Dar vietăţile drăceşti aveau îndrăzneli de fiară. Se urcau pe lada ce-i servea de fapt, alergau peste el, îi săreau desmetice peste picioare şi noaptea trecută un guzgan îl muşcase de deget. Amândouă nopţile le-a petrecut stând în picioare, urcat pe ladă şi lovind într'una în scândură ca să-i sperie şi să-i îndepărteze puţin.

Dar acum Pedro Martinez simţea că a ajuns la sfârşitul puterilor.

— Incă o noapte şi voi înebuni cu siguranţă, repetă el, privind cu ochi sticloşi de febră la şobolanul care acum fugea învârtindu-se prin încăpere într'un galop nebun şi hilar.

Intunerecul învălui atât de repede şi neaşteptat celula, de parcă ar fi năvălit din pereţi.

Lui Pedro îi trecuse acum criza de friguri dar ca totdeauna îl lăsase vlăguit, sfârşit de puteri.

— Nu voi mai avea putere să mă mişc, gândi el cu spaimă. Nu mă voi mai putea apăra şi mă vor mânca şobolanii de viu.

Gândul îl îngrozea dar totuşi nu găsea energia necesară ca să se mişte sau să reacţioneze într'un fel. O toropeală imensă ce părea că-l pătrunde din afară, îl strivea subt greutatea ei ca de plumb. Ar fi vrut să se întindă jos pe scândură, să închidă ochii şi să adoarmă pentru totdeauna. Ştia însă că în felul acesta nu putea muri şi atunci îi veni în gând să se spânzure cu bretelele. Primi ideia aceasta aproape cu bucurie. Totul era numai să găsească energia trebuitoare ca să se ridice de pe ladă şi să-şi pună ideia în aplicare.

Era atât de preocupat de gândul acesta încât nici nu băgă de seamă când se deschise uşa. Tresări speriat, auzind vocea aspră a soldatului spunându-i: — „Haide".

— Cum? Haide? Unde să merg?

Dar omul dela uşă repetă, de astă dată cu o voce mai răstită: — Haide.

Pedro Martinez se ridică depe ladă şi văzu cu mirare că se mai putea ţine destul de bine pe picioare. Işi trase şapca mai tare pe cap şi ieşi din celulă.

Afară aerul rece şi umed îi izbi obrazul cu violenţă, pricinuindu-i prin tot trupul o senzaţie extrem de dureroasă. Se temea să nu-l apuce iarăşi o criză de friguri. Ploaia se mai domolise oleacă. Acum cădea în picături fine pe care vântul năprasnic le împrăştia ca pe nişte jocuri de apă.

Pedro Martinez îşi înfăşură haina mai strâns pe corp şi porni să păşească alături de soldatul acela înalt şi aplecat de spate care-l însoţea tăcut şi misterios. La început îi fu greu să umble repede. Picioarele îi erau amorţite iar genunchii îl dureau la fiecare pas de parcă l-ar fi lovit cineva cu ciocanul peste ele. Dar curând se obişnui şi mersul acela vioi îi produse chiar plăcere. Incerca să nu se gândească la nimic ci doar să respire adânc şi să-şi afunde unul după altul, picioarele, în noroiul cleios şi alunecos depe câmp. Cu toate că întunerecul făcea să nu se mai vadă nimic în jur, totuşi îşi putea da seama că acum străbăteau câmpia din spatele gării.

Curând însă, frigurile îl cuprinseră din nou şi îi înţepeniră toţi muşchii. Parcă îl asaltau din toate părţile valuri imense de frig pătrunzându-l prin toţi porii şi înţepenindu-i fiecare fibră din corp.

Clădirea neagră a gării îi apăru deodată în faţă ca răsărită din umbrele nopţii. O ocoliră şi apoi străbătură peronul pustiu şi întunecos. Doar la o fereastră se vedea o lumină slabă. Când soldatul îl îmbrânci în săliţa mică şi scundă a gării avu un sentiment de uşurare.

Era cald aici, teribil de cald şi senzaţia aceasta de căldură făcu să-i dispară ca prin minune frigurile. Se apropie de sobiţa de fier ce dogora într'un colţ al încăperii şi încercă să-şi desmorţească mădularele.

Dar era atât de ostenit încât îi era greu să-şi mai frământe creerul ca să dea un răspuns întrebării. Se rezemă de perete şi închise ochii.

— Am să adorm dea 'n picioarelea, îşi spuse şi râse singur, fără rost.

In clipa aceea cineva din camera cealaltă strigă cu o voce puternică.

— Adu-l imediat încoace.

Pe urmă se deschise o uşă şi duşumeaua scârţâi sub paşi grei.

„De mine e vorba, gândi Pedro Martinez, dar nu deschise ochii decât atunci când se simţi sguduit de umăr.

Odaia în care intră era ceva mai luminoasă decât cealaltă şi aerul cald era îmbâcsit cu fum de tutun. Deoparte şi de alta a unei mesuţe erau aşezaţi doi inşi care jucau şah.

Unul din ei, care purta uniformă de căpitan, un uriaş cu fălci proeminente şi cu o cicatrice mare pe obraz, îl privi mânios.

— „Te previn că trebue să-mi răspunzi drept şi limpede la toate întrebările, spuse acesta. Dacă te prind cu minciuni, te împuşc imediat. Ai priceput?

— Da, răspunse liniştit Martinez.

— Faci parte din armata lor?

Lui Pedro Martinez îi trebui câteva secunde ca să înţeleagă despre ce e vorba.

— Nu. Nu fac parte, răspunse însfârşit cu o voce domoală.

— Atunci eşti spion.

— Cum? Spion? Cine? Eu? Nu. Nu sunt nici spion.

— Ce căutai dar în tovărăşia lor?

— Mi-am căutat fratele.

— Aha. Aşa dar frate-tău e în armata lor.

— Fratele meu acum e mort, murmură Pedro Martinez cu aceeaşi voce scăzută, aproape şoptită.

Căldura din cameră îl pătrundea, moleşitoare, până în măduva oaselor şi orice urmă de energie i se topise. Era atât de sleit de puteri încât n'ar fi fost în stare nici de cea mai mică reacţiune.

Privea fix mesuţa pe care era aşezată cutia de şah cu piesele răvăşite şi în minte îi veniră imagini din vremea nu prea depărtată când, student strălucit şi iscusit jucător de şah, câştigase la Madrid, campionatul universitar.

— Ştii să joci şah? îl întrebă uriaşul cu vocea parcă mai îndulcită.

Pedro ar fi vrut să răspundă că nu ştie dar deodată simţi pironită asupra lui privirea a doi ochi iscoditori, ce-l priveau din dosul unor ochelari enormi şi abia atunci băgă de seamă pe celălalt personagiu din cameră. Când desluşi în umbră figura aceea mică cât un pumn şi boţită de nenumărate riduri, tresări.

Da, el era, Alfiera, celebrul şahist Alfiera, adversarul lui din şcoală, duşmanul lui din totdeauna. Apăruse deodată acolo, ca un duh rău şi şedea acum dinainte-i, privindu-l batjocoritor din dosul ochelarilor.

Cu faţa strâmbată de zâmbetu-i răutăcios, se uita la el străin, de parcă nu-l recunoştea.

Pedro întoarse ochii cu scârbă şi răspunse uriaşului.

— Da, ştiu să joc. L'am bătut, de altfel, şi pe campionul Alfiera odată, la un concurs universitar.

Omuleţul nu vorbi nici de data aceasta, ci se mulţumi să scoată un mârâit scurt, printre dinţii încleştaţi.

— Aşa? Eşti tare atunci, se miră căpitanul cel fălcos şi faţa-i păroasă exprimă deodată o mare bucurie.

Incepu să aşeze repede piesele pe tăblia cu pătrate negre şi albe.

Pedro Martinez era într'o astfel de stare de spirit încât nimic nu-l mai putea mira.

Atâtea lucruri extraordinare i se întâmplase în ultima vreme, atâtea evenimente neaşteptate îi sguduise sufletul încât avea impresia uneori că trăeşte în vis. Nimic nu-l mai făcea să se mire, nimic nu i se mai părea ciudat.

Luă aşa dar un scaun şi se aşeză dinaintea mesuţei. Incepură jocul. Căpitanul juca impetuos, nervos şi cam dezordonat în timp ce Pedro Martinez muta piesele cu calmul unui automat. N'ar fi fost în stare să-şi încordeze mintea ca să judece, să raţioneze, să-şi calculeze mişcările. Combinaţiile apăreau însă singure, neforţate, cu o claritate uimitoare. Era vădit că adversarul îi era cu mult inferior; de aceea căuta să-l menajeze. Incepu să joace în defensivă, dar oricât de slab juca se găsi totuşi la un moment dat într'o situaţie cu mult mai bună decât partenerul său. Acesta părea grozav de enervat. Se agita, înjura scrâşnind din dinţi, arunca împrejur priviri furioase de animal încolţit, în timp ce, depe tâmple, sudoarea i se rostogolea în valuri nesfârşite ce se prelingeau pe lângă rădăcina nasului, picurând pe tăblia de şah.

Pe Martinez atitudinea uriaşului îl intimida puţin, dar în acelaş timp îi producea şi milă. Se hotărî să se lase bătut şi începu să facă greşeli. Deodată însă, în tăcerea încordată ce domnea în cameră, izbucni un hohot de râs subţirel şi cam răguşit ce semăna foarte bine cu un behăit de ţap. Pedro ridică privirea depe tăblia de şah şi întâlni ochii ironici ai lui Alfiera. Vru să-l întrebe de ce râde dar în momentul acela intră în odaie un ofiţer şi spuse:

— Căpitanul Riezza e chemat la telefon.

Uriaşul se ridică în grabă.

— Vin numaidecât, strigă el dela uşă. Tu Alfiero observă-l pe ăsta să nu mute piesele în lipsa mea.

După ce ieşi căpitanul, urmară câteva clipe de tăcere grea. Insfârşit Alfiera vorbi cu acelaşi ton batjocoritor:

— De când joci atât de prost, colega? Oare nu cumva în faţa căpitanului Riezza ai uitat de tot nobilul joc al regilor? Poate ţi-e frică să nu te trimeată dinaintea unui altfel de pluton de pioni? Parcă erai mai curajos altă dată, domnule campion universitar.

Pedro Martinez îl privi fără să răspundă. Pentru prima dată în seara aceea, toropeala şi inerţia în care îl aruncase oboseala fizică, păru că-l părăsesc o clipă. Simţi cum i se urcă prin vine spre creer un val de sânge. Strânse cu mânie pumnii şi-şi înfipse unghiile în palme. Totuşi nu scoase o vorbă şi aşteptă, liniştit în aparenţă, până ce se întoarse Riezza.

Continuară partida şi Pedro jucă febril, atent, înverşunat. Uitase inferioritatea partenerului şi nu mai băga în seamă enervarea lui din ce în ce mai mare. Prin mişcări repezi, sigure, ajunse în câteva mutări în situaţia de a-l face mat. Uriaşul spumega de furie.

— N'ai să mă baţi tu pe mine, ticălosule, strigă el cu ochii holbaţi şi faţa congestionată, de parcă cine ştie ce lucru grav s'ar fi întâmplat. N'ai să mă baţi tu pe mine, banditule, pungaşule, tâlharule. Acum ştiu că faci parte din armata lor, a tâlharilor, a criminalilor. Acum ştiu că eşti un spion. Am să te strivesc, canalie. Am să te împuşc ca pe un câine.

Sub potopul de injurii şi ameninţări, Pedro Martinez se făcuse alb ca varul. Mâinele începură să-i tremure şi câteva momente îi fu, cu adevărat, frică. Mai avea încă posibilitatea ca, printr'o întorsătură dibace să lase pe adversar să câştige partida. Dar în clipa aceea privirea lui întâlni din nou ochii batjocoritori ai lui Alfiera şi din nou îi sbârnîi în urechi behăitul lui de ţap. Atunci, fără să mai stea pe gânduri, luă regina albă şi ducând-o lângă regele negru, spuse scurt, aproape răstit:

— Şah şi mat.

Pumnul uriaş al lui Riezza se abătu peste mesuţă, făcând să sară piesele în toate părţile.

— Piei din ochii mei, banditule. Am să-ţi arăt eu ţie să mai umblii cu duşmanii Spaniei.

Se ridică şi îndreptându-se spre uşă cu paşi grei care făcură să se cutremure odaia, chemă doi soldaţi şi le spuse:

— Luaţi-l pe ticălosul ăsta de aici şi împuşcaţi-l.

Lui Pedro îi ţiuiau urechile şi îi era cald, teribil de cald. Simţi pe gât mâna aspră a soldatului care-l înhăţase de guler şi-l trăgea spre ieşire. Merse fără împotrivire. Afară îl izbi iarăşi în faţă aerul rece şi umed.

— Mi-e frig; gândi el. Am uitat să-mi iau şapca. Dar îşi aminti, numaidecât că trebue să moară şi că putea s'o facă şi cu capul descoperit.

Mergeau prin întuneric toţi trei, păşind anevoios prin glodul cleios. După câteva secunde se opriră lângă un zid. Un gând stăruia chinuitor în mintea lui Pedro.

— Nu vreau să mor, nu trebue să mor.

Il cuprinsese o frică subită, teribilă, aproape fizică. Parcă fiecare părticică din corp îl durea de spaimă.

Intunerecul îi mărea teroarea. Deşi nu putea să vadă nimic, simţea însă cum se pregătesc soldaţii să-l împuşte. Acela care-l ţinea de guler încerca probabil, să scoată cu cealaltă mână pe care o avea liberă, revolverul din tocul lui de piele şi nu reuşea. Injura printre dinţi şi-l sgâlţâia de guler.

Deodată însă se întâmplă o minune. Din întunerec, pe neaşteptate, ţâşni vocea groasă a căpitanului Riezza.

— Măi băieţi, aduceţi-l înapoi pe ticălosul acela.

Lui Pedro nu-i venea să creadă că a auzit bine.

Intâmplările acestea îngrozitoare, neverosimile, pe care le trăia de câteva zile încoace îl zăpăciseră de tot. In mijlocul întunerecului, torturat, de teama morţii, nu-şi mai putea aduna gândurile, nu mai putea raţiona. Ii se părea că e bolnav şi aiurează în prada febrei sau că doarme şi trăieşte într'un coşmar care va înceta poate, dacă va face o mişcare violentă. Se lovi cu pumnul în obraz şi lovitura îl duru.

— Curios, nu visez, îşi spuse el.

Intră din nou în odăiţa caldă din clădirea gării şi revăzu pe cei doi oameni de adineaori şezând pe aceleaşi scaune, lângă mesuţa cu tăblia de şah şi cu piesele răsturnate pe ea. Căpitanul cel uriaş şi cu fălci proeminente de urangutan îl privi dispreţuitor.

— Lăsaţi-l dracului, spuse el întorcându-se spre soldaţi.

— De ce nu mi-ai spus, măi prostule că Alfiera te-a învăţat mişcările în timp ce am ieşit eu din cameră? Era cât p'aci să te trimet pe lumea cealaltă. Norocul tău că mi-a spus Alfiera cum stă chestia.

Izbucni într'un hohot de râs ce făcu să se sgâlţâie ferestrele. Pedro îl privea prostit. Se aplecă să-i ridice şapca pe care o văzu subt un scaun.

— Haide, ia-ţi catrafusele şi şterge-o, adăugă Riezza. De data aceasta ai avut noroc. Dar să nu care cumva să-mi mai cazi vreodată în labă că e vai de tine.

Pedro păşi în vârful picioarelor spre uşă. Parcă îi era teamă să nu-l supere cu sgomotul paşilor pe căpitan şi acesta să-şi ia vorbele înapoi. La uşă se opri o clipă şi întorcându-se spre celălalt, spre omuleţul cu ochelari enormi, spuse încet:

— Mulţumesc, Alfiera. Dar acesta îl privea iarăşi cu ochi străini de parcă nu l-ar fi mai văzut niciodată.

PETRU ŞERBANESCU

AMINTIRI

Profesorul universitar, Paul Bujor, este astăzi un pensionar român şi voinic, care şi-a păstrat nu numai vigoarea unui trup matur, ci şi sufletul arzător al tinereţii, prospeţimea unei tonalităţi spirituale, care nu îngăduie a condamna pensionarul la starea de „fost om“, cu care-l gratifică, cu atâta generozitate, tineri ce nu sunt ei, înşişi, capabili încă de a produce cu vigoarea, cu care scrie acest om de ştiinţă, din generaţiile marilor creatori ai epocii ante-belice.

In cartea sa „Amintiri de A. Vlahuţă şi I. L. Caragiale“ (edit. „Cartea Românească“) se resimte sufletul acelei generaţii de talente remarcabile, care ne-a redat simţimântul de „cetăţean al democraţiei româneşti“ atât de nesocotit şi ponegrit astăzi.

Al Vlahuţă, „fratele de cruce“ al lui Paul Bujor, I. L. Caragiale, purul şi lucidul intelectual cu forma sa literară sobră şi desăvârşită ca un cristal, G. Coşbuc cu glasul său de o muzicalitate unică în care se exprimă pur şi simplu în care se răsfrâng direct şi cu emoţie profundă, durerile şi bucuriile în faţa naturii, sufletul unui om de cultură adâncă şi întinsă, dar de o proaspătă emotivitate impregnată de poezia naturii şi a sufletului ţărănesc, încă sub forma ei primitivă şi avântată precum şi atâtea alte talente de planuri diferite, care gravitau în jurul lor, şi al lui Barbu Delavrancea, artistul neîntrecut al cuvântului...

PAUL BUJOR

Toţi aceşti mari oameni ai vremii lor se întruneau în cercul de strânsă şi inalterabilă prietenie, în care am pătruns şi eu şi alţi „tovarăşi“ întâmplător, ca ascultători, cititori şi modeşti admiratori ai acestor mari oameni. Pătrundeam acolo, cei mai tineri, cu pietatea cu care am fi pătruns în lăcaşul unor zei şi îi primeam în cercul nostru tineresc din modesta casă a doctoriţei Elena Proca, plecată de mult dintre noi, şi a fratelui ei poetul „O. Carp“, savantul profesor de azi G. Proca, în acea adunare pe care am numit-o „Casa Poporului“ şi prin care au trecut, în tinereţele lor, toţi cei ce au devenit „personalităţi proeminente“ mai târziu, îi primeam pe mai marii noştri „oameni celebri“ cu sfinţenia cu care am fi primit nişte „trimişi din cer“.

Paul Bujor era în „cercul lor“ şi fiecare din cei ce am mai rămas ne amintim simplicitatea, bunăvoinţa, sănătoasa voioşie a acestui om de ştiinţă, care se simţea la el acasă în acel empireu. Eram se 'nţelege socotiţi, nu ca nişte răsvrătiţi, ci ca „un cuib de refractari“, nu numai noi cei tineri, adepţi ai socialismului, legaţi cu sufletul de conducătorii săi, Ion şi Sofia Nădejde şi Ion şi Sofia Gherea, ci chiar şi mai marii noştri, maeştrii iubiţi în spre care căutam toţi ca în spre lumina soarelui.

Erau refractari şi I. L. Caragiale, „la care“, zice Paul Bujor, în „Amintirile“ sale, „durerea cea mai tragică“, „provenită mai ales din prostia şi răutatea oamenilor“, îl făcea să devină „mai scânteetor în vervă şi mai captivant în glumă“ în cercul prietenilor. Era refractar şi blândul, „bunul de o bunătate îngerească“ Al. Vlahuţă, refractar şi maestrul neîntrecut al cuvântului Barbu Delavrancea şi tăcutul, marele poet cu suflet atât de românesc, G. Coşbuc.

Eram cu toţii refractari“ şi noi toţi în largi cercuri în jurul lor, dar oare nu erau şi naţionalişti? Refractari la o anumită autoritate, acea care nu ne îngăduia să cercetăm înainte de a crede şi a accepta. Nu avea oare naţiunea drepturile ei imprescriptibile şi nediscutabile pentru acei refractari dinainte de războiu? Dar ceiace nu voiam să recunoaştem erau drepturile Naţiunii de a recurge la forţă pentru a ni se impune.

Un cetăţean din cuibul „refractarilor“, nu recunoaştea nimic din ceiace i se cerea sau i se impunea cu sila... „Cetăţeanul democraţiei româneşti“ de pe acele vremuri poseda o uitare de sine, un dar de sine complect desăvârşit, era o flacără şi un avânt nebunesc, o exaltare stranie, de care a dat dovadă în războiul pentru întregire. Dar care nu se dezlănţuia de cât când era atinsă de cei ce ştiau să-i facă sufletul să vibreze. El nu primea să i se indice de o autoritate, ori care ar fi fost ea. Era o cinste pentru el să fie lovit, să nu fie încurajat de „autorităţi în materie“ care să-l oblige la o atitudine, căci se simţea în atitudinea sa de „refractar“, „non conformist“, cum se zice azi, mai aproape de adevăr de cât mulţi dintre acei, care se pretind înţelepţi şi a tot ştiutori.

Paul Bujor redă acest nonconformism în vorbele, atitudinile şi reacţiunile diverse ale marilor săi prieteni, pe acest teren.

Iată un exemplu. Vorbind odată despre viitorul lor de glorie literară, Delavrancea prevedea că cel dintâi care va intra la Academie va trebui să fie „Grecul“ (Caragiale) „pentru că“, zicea el, „Grecul e mai îndrăcit“. După Caragiale pronostică mai departe, „va intra Vlahuţă“ şi în urmă el.

Dar lucrurile s'au petrecut cu totul altfel, Delavrancea a ajuns cel dntâi la Academie, dar a ajuns datorită politicii, adică darului său de vorbire şi darului său literar. Vlahuţă, prezintându-şi versurile la un premiu al Academiei, în 1888, a fost respins. Iar când Academia l'a poftit, să intre printre membrii ei după recomandarea prietenului său Delavrancea, el a refuzat la rândul său această cinstire târzie. Cât despre Caragiale, nici nu s'a vorbit vreodată să fie propus la Academie. De ce? Pentru că aceşti trei mari literaţi erau refractari. Ei nu au voit nici odată să facă parte din Cenaclul literar din Bucureşti, al puternicului Titu Maiorescu, Caragiale mai având încă un adversar neîmpăcat şi puternic la Academie, pe D. A. Sturza!... Adică aveau adversari pe doi conformişti, oameni care se impuneau cu autoritatea lor nediscutabilă şi pe care constelaţia marelor talente din acea vreme nu voiau să o recunoască, căci recunoşteau numai o singură autoritate, care nu era scrisă nici în cărţile, nici în sufletul acestor pretinşi deţinători ai puterii de a crea elite!...

Dar tocmai această neconformitate întreţinea focul clocotitor al puterii de creaţie din sufletele lor. Barbu Delavrancea s'a zbuciumat mult în lupta cu sine însuşi între talentul său de orator şi talentul de scriitor. Iar dacă a rămas până la fine maestru neîntrecut al vorbirii, acestea se datora legăturii sale cu „refractarii“ în ale căror „ape negre“ venea adesea să scufunde şi să-şi aprindă făclia inspiraţiei, căci ei nu a încetat niciodată de a suferi de răutatea şi prostia omenească şi în special de cele ce se întâmplau în ţara de după războiu, în vremurile de dezmăţ şi nebunie.

Cartea lui Paul Bujor, este frumoasă, plină de duioşie, mai ales în zugrăvirea omului bun, delicat şi împăciuitor care a fost Vlahuţă, pe care l'a cunoscut poate şi mai bine fiind prieteni de pe băncile şcolii. Este şi o carte de „reînvigorare“ a sufletului generaţiilor de azi, pe care le roade şi le disolvă veşnica nesiguranţă a momentului şi acea legănare când într'o parte când în alta a forţelor ce ar trebui să fie legate într'un echilibru statornic. Acest profesor pensionar, atât de vioi în povestirea sa, atât de sigur pe pământul pe care piciorul, poate fără nici un fel de îndoială să rămână o călăuză vrednică de acest nume şi generaţiilor de azi, fiind în acelaş timp şi un fermecător povestitor.

IZABELA SADOVEANU

Eumene

Era odată un înger — un crin —
Dincolo de Cetatea Turnului, dincolo de obişnuitul senin;
Păru-i de aur se revărsa ca o metaforă — era o fată
Fiinţa ei cu numele Eumene era îmbrăcată.
Marea cu stelele, freamătul tăcerii
Ii scăldau inima. Trupul Primăverii
Era trupul ei!
Da, era Primăvară.

Intr'o zi Moartea ne-a dăruit dragoste;
Intr'o zi Moartea ne-a dărui t dragoste;
Valurile au îngropat-o în lumina lor,
Luceferii ochilor au coborît în balada crin
Icoana ei trăieşte acum în sufletul meu.
Strălucitoare şi eternă — Dumnezeu.

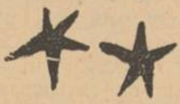
Era odată un înger — un crin
Dincolo de Cetatea Turnului, dincolo de obişnuitul senin.

D. ORFANU

Scriitori ai Bisericii
Arhim. SCRIBAN

CRESCUT IN PUF

de Rudyard Kipling

A crește un tânăr „în puf", cum se spune în unele familii, nu este prea prudent mai ales când acel tânăr trebuia să ia contact cu lumea și să-și facă drum cu coatele. Afară că ar fi o excepție extrem de rară, va trebui să evite multe crize, să îndure suferinți îngrozitoare tocmai din cauza necunoașterii proporției reale a lucrurilor.

Lăsați un cățeluș să mănânce săpun în baie sau să roadă pantofii lustruiți. Va continua să roadă până își va da seama că săpunul și pantofii îl îmbolnăvesc. De aici va trage concluzia că aceste elemente nu valorează nimic din punct de vedere al sănătății.

Bătrânul câine de casă îl va învăța curând că este imprudent să muște urechile câinilor bătrâni.

Fiind tânăr păstrează în memorie aceste învățăminte și la vârsta de șase luni poate pleca în lume căci simțurile îi sunt disciplinate.

Dacă ar fi fost ținut la distanță de pantofi, de săpun și de urechile câinilor mai mari și apoi ajuns la maturitate s'ar fi găsit în fața acestei formidabile trinități, gândiți-vă ce rău bolnav ar fi fost sau ce bătae ar fi mâncat.

Aplicați aceste principii la sistemul educației „în puf" și vedeți ce va rezulta.

Această povestire nu sună prea bine la ureche dar din două rele e cel mai mic.

A fost odată un băiețel ce a fost crescut „în puf"; din cauza acestui sistem își pierdu viața. Își petrecuse toate zilele cu familia din momentul nașterii până ce plecă la Sandhurst unde se clasă printre primii. Era admirabil de pregătit de către un profesor particular și avea încă și meritul special de „a nu fi cauzat nicio oră de neliniște familiei".

Ceea ce învăță la Sandhurst afară de rutina obișnuită nu merită s'o pomenim. Privi în jurul lui și găsi, dacă putem să ne exprimăm așa, un gust foarte bun săpunului. Avu imediat un conflict cu familia care aștepta mult dela el. Apoi trăi un an „departe de murdăriile lumii" într'un batalion de depozit de gradul trei unde toți tinerii erau copii iar bătrânii niște babe. In sfârșit plecă spre India unde nu mai avu niciun sprijin dela părinți și nu avu pe cine să se bizue în afară de el însuși, în timpul greutăților. r India este mai ales țara unde lucrurile nu trebuesc luate prea în serios afară dacă nu e vorba de soarele de amiază. O muncă exagerată, o energie prea mare omoară tot așa de repede ca și excesul viciilor sau al băuturii. In ce privește flirtul n'are nici o importanță: toată lumea într'o zi sau alta trebue să se deplaseze; de altfel sau *tu* sau *ea* părăsesc regiunea pentru a nu mai reveni niciodată.

Lucrul bine făcut n'are nici el prea mare importanță căci se măsoară capacitatea individului după ceea ce face mai prost și de sforțările în plus în cele mai multe cazuri alții beneficiază nu el. A lucra rău nu interesează căci alții lucrează și mai rău: India este ținutul cu cei mai mulți incapabili

Distracțiile n'au nicio importanță pentrucă reîncep imediat ce le-ați părăsit și în cele mai multe cazuri a te distra înseamnă a încerca să câștigi banii altuia.

Boala n'are nicio importanță pentrucă ea e pâinea zilnică și dacă mori un altul îți ia locul în cele opt ore ce se scurg între moarte și înmormântare.

Nimic n'are importanță decât concediul și solda pentrucă amândouă sunt rare. Este țara neglijenței, țara *Koucha* unde toată lumea lucrează cu instrumente imperfecte. Lucrul cel mai înțelept e să nu iei în serios nici persoanele, nici lucrurile și de a evada atât cât se poate într'un ținut unde distracția este distracție și merită osteneala să-ți faci o reputație.

Dar acest tânăr băiat — povestea e veche ca și India — luă toate în serios.

Era politicos, i se râse în nas. Luă în serios și-și făcu sânge rău pentru femei care nu meritau să pui șeaua pe un poney să le faci o vizită.

Găsi mult farmec în viața liberă ce-o gusta în India pentru prima dată. Părea atrăgătoare la început pentru acela ce judecă lucrurile ca un plutonier major —nu vede decât poney, camarazi de joc, dansuri și restul. Găsi ca și cățelușul un gust bun săpunului: numai că gustă prea târziu și atunci când avu dantura completă.

N'avea instinctul echilibrului, ca și cățelușul, și nu putea înțelege pentru ce nu e tratat cu tot atâtea menajamente ca și sub acoperișul părintesc.

Asta îl zăpăci complet.

Se luă la ceartă cu alți băieți și cum era sensibil până'n măduvă purtă pică acestor cercuri și se afundă în joc. Găsea o plăcere deosebită la whist, la gymkhanas și la altele de soiul acesta inventate pentru a te distra după orele de muncă, dar le luă așa în serios, ca toate lucrurile de altfel

Whistul și gymkhana îl făcură să piardă bani mulți căci toate erau noi pentru el. Luă în serios aceste pierderi. Aceasta din neexperiență și din cauza trecerii de la o viață liniștită la o viață mai animată. Nimeni nu-i vorbi de săpun pentru că cei mai mulți dintre oameni consideră că un individ de inteligență mediocră știe să se ferească îndeajuns. Era penibil de a-l vedea cum se afundă din ce în ce ca un călător prins într'un sorb de nisip.

Această goană după plăceri dură șase luni adică tot timpul anotimpului rece. Atunci crezurăm că sentimentul de aș fi pierdut vremea în zadar, căldura, paguba bănească îl vor face pe tânăr să se astâmpere.

Asta s'ar fi întâmplat în nouă zeci și nouă de cazuri din o sută în toate ținuturile Indiei.

Dar acest caz e excepțional căci tânărul era sensibil și lua lucrurile în serios pe care cred că am repetat-o de cel puțin șapte ori până acum.

Sigur nu putem să spunem ce impresie îi făcea lui însuși acese excese: poate că avea nevoie de oarecari îngrijiri.

O zi de căldură ar fi ars amintirea tuturor escapadelor. Un cămătar l'ar fi putut ajuta să iasă din încurcăturile bănești. Dar desigur că a avut cu totul altă părere și s'a crezut ruinat, fără nicio speranță de redresare.

Colonelul lui îl mustră când trecuse anotimpul rece.

Aceasta îl făcu mai nefericit decât a fost vreodată și totuși colonelul îi trăsese o „săpuneală" ca la toți; nimic în plus.

Ceea ce se petrecu după aceia este un exemplu curios al felului cum depindem unul de altul și suntem făcuți responsabili de actele altuia.

Lucrul ce-l sgudui profund pe tânăr fu o observație a unei femei. Nu ar servi la nimic s'o reproduc căci era o frază crudă de care sunt atât de capabile femeile. Roși până la rădăcina părului.

O ținu în el trei zile; apoi ceru un concediu de două zile pentru a merge la vânătoare la treizeci de km. de garnizoană. Obținu concediu și în seara aceia fu mai sgomotos, mai vesel ca deobiceiu. Spuse că se duce să vâneze vânat mare și plecă la zece jumătate cu o *eka* (1).

Potârnichile erau singurul vânat din regiune; nu era vânat mare și toată lumea râdea de gasconada lui.

A doua zi unul din plutonierii întorși din concediu află că tânărul era plecat „la vânătoare".

Plutonierul se interesase puțin de tânăr și căuta să-l rețină în perioada anotimpului rece. Acum rămăsese ca trăznit și făcu o percheziție în camerele băiatului.

După câteva minute ieși și mă întâlni când mă ridicam tocmai de la masă.

Nu era nimeni în vestibul.

—Tânărul a plecat la vânătoare, îmi spuse el. Oare se poate vâna potârnichi cu un revolver și o călimară?

— E absurd; căci știu ce avea de gând.

— Absurd sau nu merg în căutarea lui. Mă simt neliniștit.

Reflectă un moment apoi spuse:

— Ști să minți?

— Te mai îndoești? E meseria mea.

— Foarte bine, încheie plutonierul. Atunci hai cu mine acuma... repede într'o *eka*.

Maiorul era stăpân pe sine și știam că nu dădea ordine fără vreun motiv. Ascultai. La întoarcere îl găsi pe major instalat într'o *eka* complect echipat pentru vânătoare. Concediă pe conductor și conduse singur. Merserăm fără a ne grăbi cât timp am fost în jurul garnizoanei imediat însă ce furăm în drumul prăfuit făcu poneyul să sboare.

Animalele astea fac minuni în caz de urgență. Am făcut cele 30 de mile în trei ore dar sărmanul animal era aproape mort.

— Dar pentru ce această grabă?

Replică cu un ton calm.

— Tânărul e singur în intimitate cu el însuși de una...două... cinci... paisprezece ore, acum. Iți repet nu sunt liniștit.

Această neliniște mă cuprinse și pe mine și începui și eu să biciuiesc poneyul.

1) Trăsurică ușoară indigenă.

Când ajunserăm la casa cu pricina, majurul chemă pe servitorul tânărului dar fără niciun rezultat. Ne apropiarăm atunci și-l strigarăm pe el.

Mereu niciun răspuns.

Tocmai atunci am zărit prin una din ferestre o lampă arzândă. Era ora patru după amiază.

Amândoi ne oprirăm scurt pe verandă, reținându-ne suflarea pentru a nu pierde cel mai mic sgomot și auzirăm în interiorul camerei bâzâitul unui roiu de muște.

Majurul nu zise nimic își scoase însă casca și intrarăm.

Tânărul zăcea în mijlocul camerei. Glonțul îi zdrobise capul. Nimic din ustensilele de vânătoare nu era despachetat iar pe masă se vedeau niște fotografii. Fugise tocmai în colțul odăii ca să moară întocmai ca un șoarece otrăvit.

Majurul murmură încet:

— Sărmanul băiat, sărmanul, sărmanul diavol.

Apoi se îndepărtă de pat:

— Am nevoie de d-ta în această afacere, îmi spuse el.

Deoarece tânărul se sinucisese nu prea știam cam de ce avea nevoie așa încât mă așezai la masă și începui să caut printre hârtii în timp ce majurul privindu-mă îmi spuse:

— Am sosit prea târziu... ca un șoarece în gaură... sărmanul.

Tânărul trebue să-și fi petrecut toată noaptea scriind familiei, colonelului, unei tinere fete din țară și imediat ce a terminat scrisul și-a sburat creerii căci murise de multă vreme când am sosit. Am cetit tot ce a scris și pe măsură ce am terminat o filă o trecem majurului. Văzurăm, după povestea lui, cât luase în serios anumite lucruri. Era vorba de o „desonoare ce nu era capabil s'o suporte", „de o rușine de neșters", „de o nebunie criminală", „de o viață pierdută", etc. Apoi erau lucruri particulare ce le transmitea mamei și tatălui; nu se mai termina; sunt lucruri prea sfinte pentru a fi imprimate.

Scrisoarea către tânăra fată din țară era cea mai emoționantă

Citind-o am simțit că mă sufoc. Majurul nu făcu nicio sforțare pentru a nu plânge. Asta îmi inspiră respect pentru el.

Ceti, se balansă dintr'o parte în alta și plânse ca o femeie fără a încerca să se ascundă.

Scrisorile erau foarte sentimentale, înduioșătoare. Am uitat toate prostiile tânărului și nu ne mai gândirăm decât la sărmanul ce zăcea pe podea și la scrisorile cetite. Era absolut imposibil să fie lăsate să sosească la adresă astfel de scrisori. Ar fi distrus părinții omorându-le încrederea ce-o aveau în fiul lor.

In sfârșit majurul își șterse ochii și zise:

— Iată lucruri nu prea comode de spus unei familii engleze. Ce e de făcut?

Știind pentru ce majurul m'a adus am răspuns:

—Tânărul e mort de holeră. Am fost aici în ultimele-i momente. Nu putem scăpa altfel. Să mergem.

Atunci începu una din cele mai teribile scene comice la care am luat vreodată parte.

Era vorba de a se fabrica o minciună mare prin scris, confirmată de probe pentru a consola părinții pe care tânărul îi avea în țară.

Am început prin a redacta o ciornă în care majurul semăna ici colo indicațiuni în timp ce aduna paginile scrise de tânăr și le ardea în cămin.

Era într'o seară caldă și liniștită când ne puserăm la lucru și lampa ardea foarte prost.

Având tot timpul brodai o întreagă poveste în care declaram că tânărul a fost un model al tuturor virtuților, adorat de regiment și promițând din toate punctele de vedere de a face o carieră strălucită și așa mai departe; și spuneam cum l'am îngrijit în timpul boalei — nu era timp pentru minciunile mici, mă înțelegeți — și cum a murit în suferințe.

Eram foarte abătut când scriam toate acestea și mă gândeam la bieții părinți care o vor citi. Apoi începui să râd de latura grotescă a afacerii... și majurul spuse că ar fi bine să bem ceva.

Nu îndrăznesc să declar cantitatea de whisky ce am băut-o înainte ca să termin scrisoarea. Whisky nu produse asupra noastră niciun efect. Apoi luarăm ceasul, medalionul și inelele tânărului.

In sfârșit majurul zise:

—Trebue să trimetem o șuviță de păr. E un lucru la care ține o femeie.

Ne fu imposibil să tăiem o șuviță de păr.

Tânărul avea părul negru, majurul avea și el părul negru. Tăiai cu un briceag o șuviță din părul majurului de deasupra tâmplelor și o pusei în pachetul ce-l făcusem.

Mă apucă din nou râsul dar mă opri.

Majurul nu mai era deloc stăpân pe el și știam că ne mai rămăsese partea grea a chestiunii.

Puserăm totul într'un plic: fotografiile, medalionul, inelele și bucla de păr și sigilarăm cu sigiliul tânărului.

Atunci majurul spuse:

— D-zeule, să ieșim afară din camera asta și să reflectăm.

Am ieșit; ne-am plimbat o oră dealungul canalului, am mâncat și băut tot ce am adus până ce răsări luna.

Știu acum precis care sunt senzațiile unui asasin.

Am reușit cu mare greutate să intrăm în camera în care se găsea cadavrul și lampa și ne așezarăm la treaba ce mai trebuia îndeplinită.

Nu vreau să scriu nimic relativ la asta: fu prea oribil.

Am ars toată lingeria și am aruncat cenușa în canal; am ridicat covoarele din casă ca să le tratăm la fel.

Mă dusei în sat și luai două lopeți — căci nu voiam să recurg la ajutorul țăranilor — în timp ce majurul se însărcină... cu restul.

Ne trebuiră patru ore de muncă încordată pentru a săpa groapa.

Tot lucrând discutam dacă n'ar fi bine să spunem ce știm din rugăciunea morților. Aranjarăm lucrurile recitând orațiunea duminicală iar eu adăogai o rugăciune personală ce n'avea nimic ritual pentru odihna sufletului tânărului.

Am astupat groapa și ne-am dus pe verandă, nu în casă, să ne culcăm.

Eram pe jumătate morți de oboseală.

Când ne-am deșteptat, majurul îmi zise grav:

— Nu ne putem reîntoarce înainte de mâine. Trebuie să-i lăsăm timpul să moară. A murit azi dimineață, foarte devreme, amintește-ți. Aceasta este cât se poate de natural.

Deci majurul nu dormise toată noaptea gândindu-se.

Spuse:

— Pentru ce nu am adus corpul la cantonament?

Majurul reflectă un moment:

— Pentrucă țăranii ar fi luat-o la goană când ar fi auzit de holeră. De altfel *eka* ne-a părăsit.

Asta era adevărat. Uitasem cu desăvârșire poneyul și el plecase liniștit acasă.

Am stat deci singuri în acea lungă zi de căldură înăbușitoare în casa de lângă canal mereu repovestind cazul sărmanului băiat pentru a vedea părțile slabe.

Un indigen apăru după amiază dar îi spuserăm că un Sahib murise de holeră și o luă la goană.

Când se lăsă întunerecul majurul îmi povesti toate temerile sale în legătură cu tânărul și apoi relatări de sinucideri sau încercări ce-ți făceau părul măciucă.

Spuse că și el a scoborît ca și tânărul această vale a umbrei când deabea sosise în India și că știe ce s'a petrecut în sufletul acestuia.

Arătă cum naivilor li se par păcatele mai grele decât sunt în realitate.

Am vorbit în tot timpul serii și repetarăm istoria morții tânărului.

In momentul când luna răsări și tânărul fu *îngropat* după versiunea noastră am plecat peste câmp spre cantonament. Am mers de la ora opt seara până la șase dimineața, dar cu toate că eram rupți de oboseală n'am pregetat să ne ducem în camera tânărului să punem revolverul la locul lui cu numărul reglementar de cartușe. Puserăm la loc și hârtiile.

Merserăm la colonel pentru a-i anunța decesul simțind din ce în ce mai mult senzațiile unor asasini. Apoi ne duserăm la culcare și dormirăm 24 ore căci eram distruși de oboseală.

Povestea fu crezută atâta timp cât trebuia căci cincisprezece zile mai târziu lumea uitase pe tânăr și tot ce-l privea.

Desigur că s'au găsit unii care au spus că majurul s'a comportat scandalos neaducând corpul să-i se facă funeralii regimentare.

Din toate acestea ce fu mai trist era scrisoarea pe care mama tânărului ne-a scris-o, majurului și mie, cu pete mari ce lăbărțaseră cerneala semănate pe hârtie. Ne scria lucrurile cele mai măgulitoare posibile despre bunătatea noastră și despre recunoștința ce ne-o va purta toată viața.

Bineînțeles că ne datora ceva dar nu în sensul pe care-l credea dânsa.

In românește de
M. SAVEANU

Stradela Umbrei

Deşi situată într'un cartier destul de central al Capitalei, Stradela Umbrei a păstrat, totuş, un aspect de ulicioară provincială cu căsuţe vechi şi gospodăreşti, cu copii cari îşi înalţă, alergând dealungul caldarâmului, smeele turcaleţe, legate cu aţă de cusut furată din mosorelele materne, cu orătenii ieşite să ciugulească în libertate, iarba crescută abundent prin spărturile trotuarelor municipale, sub paza somnoroasă a căţeilor de rase nedefinite tolăniţi în porţi ca nişte praguri vii.

Sgomotul cartierului nu pătrunde până aci, clopotul tramvaielor nu se aude, iar automobilele trec rar şi parcă numai atunci când rătăcesc drumul.

Fiecare casă are grădiniţa ei de flori şi fiecare proprietar papucii lui de casă.. In fiecare grădină e un pom cu o masă sub umbra lui. O linişte dulce de fermă pluteşte în toate curţile şi un ceas bun de somn se consumă după masă în toate locuinţele.

Pe Stradela Umbrei toţi locatarii din cele patruzeci şi opt de gospodării cari o încadrează, — câte douăzeci şi patru pe fiecare parte, — se cunosc între ei, îşi ştiu obiceiurile, ocupaţiile şi legendele. Işi cunosc pe nume copiii, câinii, rudele moarte şi canarii din colivii. Işi ştiu pe degete veniturile, bolile interne, proectele.

Sunt ca membrii unei familii mari, nedespărţiţi între ei, decât prin gardurile, cu viţă americană şi cu zorele, ale proprietăţilor respective.

Viaţa tuturora se desfăşoară uniform ca după o lege proprie, adoptată tacit, de toţi, deopotrivă.

Pe Stradela Umbrei toată lumea se scoală dimineaţa la şase, mănâncă la prânz la unu şi un sfert fix (din cauza soţilor funcţionari) şi seara se culcă la nouă, adică exact un ceas după cină.

*

Asemeni României care, de îndată ce a intrat în rândul Statelor civilizate, a fost decretată drept o ţară eminamente agricolă, Madam Săraru, acum cincisprezece ani când a devenit proprietară pe Stradela Umbrei, a fost decretată din prima clipă drept o persoană eminamente corpolentă. De atunci greutatea ei a oscilat între 85 şi 90 kilograme. O singură dată, în urma unei gripe care a ţinut-o două săptămâni în pat, greutatea ei şi-a pierdut echilibrul normal. S'a ridicat până la 95 de kilograme, având în vedere că şederea în pat, priise grozav făpturii dumisale, obişnuită să se agite de dimineaţă până seara. Odată însă însănătoşită, Madam Săraru, în câteva zile numai, a revenit la media obişnuită şi a rămas aşa până azi.

*

Când se stabilise pe Stradela Umbrei, în calitate de stăpână a imobilului dela numărul 8, nimeni nu ştia cine e şi de unde vine Madam Săraru. Se ştia numai că a cumpărat dela Credit imobilul cu pricina şi că avea o fetiţă care îi purta numele. O fetiţă de câţiva anişori, blondă ca un cocon de borangic şi aşezată cu grije, ca cel mai preţios obiect al gospodăriei, în braţele servitoarei, coţată pe capra camionului care se oprise la poartă aducând averea nouii proprietare.

In scurt timp Madam Săraru, datorită firii ei comunicative şi vesele, datorită poate grăsimii ei simpatice şi bonomiei ei incomparabile, isbutise să câştige bună voinţa Stradelei întregi şi să se încadreze în felul de viaţă al acestia ca şi cum de când lumea s'ar fi pomenit acolo.

Dar trecutul ei rămânea totuş o taină de nepătruns.

Unii aflaseră că înainte de a veni pe Stradelă, fusese „madamă" la un hotel rău famat şi că fetiţa o luase de suflet dela una din pensionarele hotelului, moartă într'o zi de tuberculoză. Alţii ştiau sigur că fusese măritată cu un tânăr fără ocupaţie care îi mâncase o bună parte din zestrea ei de fată de negustor înstărit, lăsându-i ca despăgubire, alături de poliţele semnate în fals, copilul cu nume de floare.

Margareta, e adevărat, nu semăna deloc cu mama ei. Era o făptură ciudată, fină, cu gesturi şi gusturi de copil aristocrat. De aceea, cei mai mulţi înclinau să creadă a treia versiune, aceea că Madam Săraru fusese servitoare în casa unui burlac — vlăstar în ultimă generaţie al unui neam de spiţă domnească — şi că Margareta n'ar fi altceva decât rezultatul unei partide de vânătoare dela care stăpânul se întorsese acasă beat şi încărcat de iepuri.

Madam Săraru ştia de toate câte se vorbesc pe socoteala ei şi se făcea că n'aude. Işi creştea fata într'adevăr ca pe o prinţesă şi-şi dezarma răuvoitorii cu surâsuri şi sarmale, ştiut fiind că nimeni nu surâdea mai captivant şi nu făcea sarmale mai bune decât ea.

Ani după ani, cu cât Margareta creştea în înălţime, cu atât scădea în stima Stradelei.

Deloc comunicativă, foarte puţin copil pentru copilăria ei, cu un fel de a privi lucrurile şi oamenii de sus, pe deasupra lor, fără pic de tandreţe faţă de o mamă prea tandră, rece şi distantă, îşi petrecea tot timpul închisă în casă, devorând caramele de ciocolată şi cărţi de toate felurile.

La paisprezece ani, după cunoscuta ei fugă dela călugăriţe, începuse să fumeze şi să bea cafea neagră după fiecare masă. La cincisprezece, se ducea singură la teatru şi la cinematograf. La şaisprezece, nu lipsea la nici o conferinţă, era abonată la concertele simfonice şi vizita toate expoziţiile de artă. La şaptesprezece ani, începuse sporturile. Vara tennis, iarna patinaj.

Toate acestea le făcea cu bani puţini şi aplicaţie. Mamă-sa nu-i refuza niciodată nimic. Şi Margareta nu profita. Niciodată n'o însoţea nimeni acasă sau în plimbările ei. Scrisori nu primea şi nici nu scria. Prieteni sau prietene nu i se cunoşteau. Deşi fată mare „mondenă", cum îi zicea în ironie Stradela, Margareta nu se farda niciodată. Pielea ei arsă de vânt şi de soare, sub casca părului de aur vechi, tăiat scurt, avea o strălucire vegetală, de fruct copt. Toată înfăţişarea ei avea, de altminteri, ceva de plantă. Cu aerul ei de sănătate biruitoare, cu trupul ei plin de graţie naturală a unei mlădiţe, cu culorile ei necontrafăcute, părea că nu se hrăneşte decât cu aer, cu ploaie, cu arşiţă şi cu sucurile anonime şi dumnezeeşti ale pământului.

Pe mamă-sa o trata ca pe o servitoare. Fără aroganţa stăpânului parvenit. Cu arta stăpânului înăscut, învăţat să comande fără să jignească, să pretindă fără să umilească, să se facă ascultat fără să insulte. Şi Madam Săraru se supunea fără să crâcnească. Acceptase situaţia asta de subaltern ca pe una din cele mai mari bucurii pe care putuse să i le dea viaţa. Era atât de mândră, pentru ea însăşi, pentru substanţa ei inferioară, că Margareta era a ei, că putuse să scoată din carnea ei multă, mediocră şi nefasonată, din sângele ei gros de femee de treabă, din creerul ei pané, făptura aceasta superbă, fină şi inteligentă, — c'ar fi fost în stare să se înhame ca un japonez la trăsurică şi s'o poarte, ca pe un trofeu, dealungul lumii întregi.

Stradela nu pricepea lucrul acesta. Pasiunea lui Madam Săraru pentru Margareta rămânea dincolo de înţelegerea ei comună. Stradela îşi da seama numai, instinctiv, că Madam Săraru e sinceră în dragostea ei oarbă şi că a-i critica copilul, însemna a-i sfâşia inima. Şi pentru dragostea pe care o avea pentru mamă, Stradela suporta pe Margareta fără comentarii. Adică, fără comentarii în faţa ei.

Şi anii trecuseră, aşa cum trec anii pe Stradele. Muriseră câtiva, se născuseră alţii. Copiii începuseră să miroasă a tutun şi fetele de şcoală a Eau de Cologne. In locul bătrânilor dispăruţi din porţi, se instalaseră alţi bătrâni cari aduceau la trăsături cu ei. Căţeii Stradelei începuseră să semene toţi între ei. Fetele de vârsta Margaretei se măritaseră toate. Acum unele erau mame, altele numai însărcinate.

Margareta aştepta. Ce? Nimeni n'ar fi ştiut să spue.

„Partidele" pe cari i le-ar fi putut oferi Stradela rămăseseră simple prezumpţi. Nici unul din viitorii proprietari ai uneia din cele patruzeci şi opt de case, nu îndrăznea să-şi închipue c'ar putea deveni soţul „prinţesei dela numărul opt". Iar altă parte, din lumea de dincolo de Stradelă, nu se vedea iarăş nici un indiciu, nu se făcea nici un gest.

Margareta împlinise nouăsprezece ani.

Madam Săraru era nedumerită. Ea ştia că, până la nouăsprezece ani, nu văzuse nici odată pe Margareta în tovărăşia unui bărbat. N'o auzise niciodată pomenind de numele vreunuia, cu intonaţia specială pe care glasul unei fete o dă oricărui nume care a început să însemne ceva pentru ea.

Şi în inima ei, dacă nu de „mamă care o făcuse", dar cel puţin de slugă care o crescuse, îşi făcea loc, ca cernută dintr'o clepsidră, o amărăciune discretă, ponderată. Uneori, în singurătatea odăii ei de pe sală (în cele trei camere „din faţă" locuia Margareta) când zorile o apucau cu ochii lipiţi de tavan, parcă regreta că Margareta ieşise un copil atât de deosebit. Işi zicea că poate ar fi fost mai bine să nu fie nici atât de frumoasă, nici atât de deşteaptă, nici atât de distinsă. Să fie ca toate celelalte fete de pe Stradelă. Să aibă aceleaşi gânduri ca şi ele. Să se mărite ca şi ele şi să-şi poarte, surâzătoare, sub ochii ei de mamă, pântecul diform şi nasul turtit de maternitate.

Dimineaţa însă, când intra în vârful picioarelor să ducă cafeaua cu lapte la patul Margaretei şi când o vedea atât de frumoasă, atât de pură, atât de altfel decât celelalte — ca un crin mare, culcat în aşternuturi — îi părea rău şi se certa în ea însăşi că se putuse gândi o clipă măcar că Margareta să semene celorlalte. Şi atunci, urma lacrimilor plânse peste noapte, se schimba într'o bucurie ciudată, ca o lumină sleită pe faţă.

TUDOR MUŞATESCU

Ce lipseşte omului modern

Omul de astăzi se simte neliniştit sau în imposibilitate de a ajunge la un echilibru interior, la o armonie lăuntrică. Care să fie explicaţia?

Este el nesănătos prin structură sau imprejurările sociale îl influenţează în rău? Oare de vină este însăşi civilizaţia modernă sau poate tocmai lipsa unei **adevărate** civilizaţii în care nu numai valorile exterioare, materiale să fie cultivate ci şi cele spirituale, morale? Nitzche avea desigur dreptate să acuze „intelectualitatea" orgolioasă şi falsă a timpurilor moderne de decăderea generală a omului; dar el făcea aceasta dându-şi seama că progresul umanităţii s'ar realiza mai degrabă prin cunoaşterea de sine a omului şi prin apropierea pe cale intuitivă de sursele profunde ale creaţiilor şi valorilor umane. De fapt Nietzche nu-şi dădea seama că ceeace critică el nu era decât lipsa de frâu şi de conştiinţă a oamenilor; iar când zicem „conştiinţă" — fie conştiinţa de sine, fie conştiinţa despre lumea înconjurătoare — implicit ne gândim la facultăţile noastre superioare şi nicidecum la afectivitate sau intuiţie simplă.

Nietzche vedea astfel cu un sentiment de oroare şi de profundă amărăciune cum celebrau compatrioţii săi dela 1870 marea „victorie" germană. Precum mărturiseşte filosoful în ale sale „Unzeitgemässe Ubertrachtungen", nimic n'a dovedit mai bine cât de departe este poporul german de viziunea sănătoasă a vieţii şi de împlinirea adecuată a destinului său decât mult trâmbiţata victorie. Marile glorii nu sunt cele ce au rezultate materiale. Marile glorii sunt cele ale sufletului care simte şi gândeşte, nu ale sufletului care e lacom şi vanitos, cu apetituri josnice şi crude.

Adevăratele succese nu le are decât spiritul, adică partea cea mai nobilă a fiinţei noastre. Ceeace trebue să relevăm cu privire la mentalitatea omenirii de astăzi este mai ales lipsa totală de interes pentru tot ce este spiritual şi omenesc deci un fel de abdicare a conştiinţei însăş. Când activitatea conştiinţei slăbeşte, intră în funcţiune mai mult forţele inconştientului; este o constatare de ordin psihologic şi chiar de ordin medical.

Desechilibrul modern îşi are cauzele sale multiple. Nu le enumărăm acum; sociologii, economiştii, psihologii le-au relevat desigur; dar afară de cauze sociale şi psihologice, mai sunt şi altele de natură mai profundă. E vorba de sensul insuşi al civilizaţiei. Departe de a ne duce la un echilibru sufletesc şi la o ridicare morală, civilizaţia prin cele două aspecte mai însemnate ale ei: maşinismul şi sportivitatea, ne-a depărtat de izvoarele pure ale spiritului uman. Punând accent pe tehnică, deci pe acţiune, pe cheltuirea exagerată a forţelor fizice (sau a celor psihice, dar slujind interese materiale), ea a înăbuşit cealaltă tendinţă firească a omului: reculegerea şi comprehensiunea oamenilor. Nevoile de adaptare ca şi toate exigenţele existenţei noastre naturale nu contrazic câtuş de puţin celelalte năzuinţe fireşti; viaţa socială însăşi cere afirmarea nu numai a instinctelor războinice, ci şi a celor paşnice: omenia, comunicativitatea, iubirea şi simpatia pentru tot ce trăeşte şi există în cosmos. Dacă natura ne-a înzestrat cu cinci simţuri indispensabile, ea ne-a hărăzit însă şi un al şeaselea simţ fără de care nicio temeinică organizare a vieţii în societate n'ar fi posibilă. Acest al şeaselea simţ este cel al omeniei, al frăţiei. El presupune o anumită disciplină a spiritului, o înfrânare a tendinţelor prea egoiste, prea impulsive. Deaceea omul civilizat — cu adevărat „civilizat" — nu poate să fie mulţumit şi împăcat cu sine dacă nu-şi tempereazã simţimintele şi pasiunile sale printr'o activitate sistematică, ordonatoare a gândirii sale. Desechilibrul modern este provocat de incurajarea tendinţelor impulsive în pofida tendinţelor inhibitorii. Contradicţia între acţiune şi conştiinţă duce la haosul interior şi la haosul social, deci la dezorganizarea societăţii.

Prin maşinism şi sportivitate, civilizaţia modernă a făcut din om un robot inconştient care distruge şi omoară spiritul omenesc şi valorile înalte aşa cum roboţii din piesa „R. U. R." a lui Karl Ciapek pornesc cruciada lor nebunească contra celor cari i-au creat cu mâinile lor. Mecanizarea şi artificializarea noastră se datoreşte deci exagerării peste măsură a spiritului materialist şi pozitivist.

Totul e privit prin prisma interesului personal şi imediat; nimic nu e raportat la vreun criteriu mai înalt şi mai uman. Oamenii de astăzi nu caută să-şi cultive şi laturile lor mai profunde; totul este privit din punctul de vedere al cotidianului, al pieritorului. Nimic nu e raportat la vreo valoare eternă. Dreptul? Principiile? Ideile? Toate sunt tranzacţionale, pasagere, efemere, schimbabile. Nimic nu e veşnic şi imuabil. Există numai actualul, clipa. Deci: carpe diem!...

Ceeace lipseşte omului de azi este un anumit centru de greutate. Oamenii din alte timpuri îl aveau. Credinţele lor alcătuiau sisteme de orientre în lume şi viaţă. Desvoltarea culturală la care au ajuns implică deasemeni o credinţă; e vorba de credinţa în posibilităţile umane — posibilităţi nu numai de ordin tehnic şi material, ci şi de ordin etic şi spiritual. Credinţa în umanitate nu este în opoziţie, de altfel, cu credinţele vechi în zei, divinitate etc.; ea nu face decât să rezume toate religiile şi sistemele din trecut, să le reducă la un singur sentiment acela al universalităţii.

In fond — şi mulţi gânditori au remarcat-o în cercetările lor asupra culturilor din trecut — religiile şi credinţele metafizice ale popoarelor n'au avut în vedere atât organizarea sistemelor lor teologice cât organizarea vieţii sociale şi morale.

Dumnezeu însuş a fost conceput după chipul omului; nu suntem îndreptăţiţi atunci să considerăm aspiraţiile acestea ale oamenilor drept un zbucium necesar pentru a se regăsi pe ei înşişi? Omul s'a descoperit astfel pe sine şi şi-a desvăluit propriile sale puteri.

In prezent e nevoe de o trezire din orbirea şi orgoliul său; omul nu trebue să uite că fericirea, buna starea sa individuală atârnă de fericirea şi bunătatea întregii comunităţi umane. El nu este decât o simplă moleculă în marele organism al umanităţii; ca în orice organism, legea diferenţierii şi a armonizării funcţionale (sau a interdependenţei) se aplică şi în acest caz. Contravenind deci acestor imperative fireşti şi necesare, işi semnează singur sentinţa de pieire. Acest adevăr e valabil şi pentru individualităţi sociale mai mari: state, rase, clase, etc. Un echilibru statornic presupune deci fixarea după norme raţionale a unei unităţi de gândire şi interese, ceeace nu înseamnă decât armonizare, nu uniformizare. Numai astfel oameii vor regăsi tot ce au pierdut astăzi: liniştea, încrederea în ei înşişi şi în alţii, echilibrul interior. Omul e legat de omenire; ceeace lipseşte omului astăzi lipseşte omenirei în genere. Remediile pentru omenire înseamnă remedierea omului.

I. BUNESCU

INFĂPTUITORUL

Domnul Petre Georgescu Delafras a avut în toate timpurile vieţii sale un strâns contact cu cartea, fiind nu numai un meşteşugar al ei, ci şi un cititor pasionat şi un scriitor în clipele de răgaz pe care i le-a lăsat o viaţă închinată muncii şi realizărilor pe care le-a înfăptuit.

Regăsesc în cartea scrisă acum în urmă „Cum am cucerit viaţa", aceiaşi pasiune pentru carte, aceiaşi năzuinţă spre intelectualitate pe care am cunoscut'o în lungile mele zile de prietenie cu lucrătorii şi mai ales cu lucrătorii tipografi, din vremea petrecută în mişcarea socialistă. Una din cauzele care au făcut la noi zădarnică lupta împotriva analfabetismului şi lipsurile culturii poporului este, fără îndoială, faptul că s'a nesocotit acest interes pasionat şi real din sufletul muncitorului, încredinţându-se „numai" învăţătorilor misiunea aceasta. Cu tot zelul şi devotamentul multora din ei, nu s'a ajuns decât la slabe rezultate pe această cale, tocmai pentru că s'a transportat în instruirea unor oameni adulţi maşinăria şi organizarea învăţământului copilului din vârsta şcolară.

Cartea d-lui Georgescu Delafras este un document şi o mărturie de mare preţ în această privinţă şi merită atenţia şi serioasa reflecţiune a celor ce se îndeletnicesc, la noi, cu crearea şi organizarea culturii populare.

In ţările, unde există o asemenea organizare, opera constituie un tot, un ansamblu educativ complex, care se adresează lucrătorilor adolescenţi pentru ai forma în vederea unei profesiuni, juniorii, dar şi adulţilor pentru a rivaliza şi în ei elementele ce vor contribui nu numai la bună starea lor materială, ci şi la buna stare morală şi intelectuală. Sinceritatea, candoarea şi pasiunea cu care d. Georgescu Delafras povesteşte viaţa sa, care este cum zice el „o cucerire", face să se citească această carte cu un interes ce nu şovăie şi nu se trădează până ce închidem cartea, după „Ultimul său cuvânt".

Adevăratul „Infăptuitor" se vădeşte în autobiografia d-lui Georgescu Delafras nu numai prin calităţile morale proprii unui om normal şi echilibrat, şi mai ales prin pasiunea cu care munceşte şi competinţa neobosită de a se întrece, năzuind mereu spre o treaptă mai sus de cât acea pe care a atins'o şi ţinând socoteală în acelaş timp de nevoile trupului şi de ale sufletului.

Intrarea sa în viaţă nu este intrarea la şcoală, ci intrarea în atelier, la tipografie, unde ia primul contact şi cu „meseria", contact concretizat în plata muncii sale de ucenic, precum şi încrederea în viitorul său de înfăptuitor, fără a se descuraja nici de viaţa grea cu un frate surdo-mut şi singurătatea sufletească şi fără a se gândi la altă izbândă decât acea făgăduită de meseria sa de tipograf şi ajutată de o mare şi pasionată iubire de carte. Viaţa povestită în paginile numeroase ale volumului ar fi puţin interesantă în amănuntele sale de viaţă a ori cui, dacă nu ar fi fost mânată de avântul unei energii şi al unui impuls neostoiat, al unei puteri de muncă neobişnuite şi un temperament tare, ce se vădeşte în realităţile sale cu cotidianul şi cu oamenii în micile şi neînsemnatele împrejurări ale vieţii. E în această autobiografie o spontaneitate naivă şi un elan de înfăptuire neîntrerupt, care cucereşte în afară de ori ce altă consideraţie şi de toate greutăţile şi obstacolele pe care un om de condiţia sa trebuie să le învingă la fie ce pas, în luptă cu cucerirea unei culturi, a unei limbi potrivite, în luptă cu pedicile materiale ce se opuneau unei instituţii ca aceea a editurii pe care o întreprinsese şi a greutăţilor de tot felul pentru un om, care avea ambiţie să învingă, să învingă cu orice preţ, căci îşi pusese în joc şi soarta materială şi un ideal, construit după puterile şi mijloacele sale.

Pentru cel ce nu cunoaşte nici persoana, nici opera de editură a autorului, adică pentru cititorul obişnuit, adevăratul erou al cărţii este sforţarea în luptă cu viaţa şi destinul a unui om mânat de un avânt spre un ţel şi un ideal, lupta eroică a unui simplu lucrător tipograf, pentru a creia, a înfăptui instrucmentul de cultură, cartea, care a fost pasiunea ce i-a luminat calea spre izbândă. Sunt de asemenea unele sugestii interesante şi câteva pagini din istoria culturii noastre sub forma „editură" care ne dau unele detalii şi aspecte necunoscute de cei ce nu sunt în secretele ei. In totul o carte care trebue citită.

Iz. Sd.

BUNICUL INCORIGIBIL

— E pentru ultima oară că-ţi spun. Dacă nu încetezi să-ţi razi unghiile îţi sechestrezi dantura falsă.

Un inventator a găsit mijlo-cul de a face muzică fără instrumente.

Când se va inventa căsătoria fără nevastă?

„HATMANUL"

PIESĂ INEDITĂ DE I. L. CARAGIALE

ACTUL II

Sicia sau tabera Cazacilor din Ukraina în insula Mortitza pe Nipru. O răspântie înconjurată de bordeie şi corturi. In fund o movilă, d'asupra căreia este un stâlp; de stâlpul acela atârnă un disc de aramă. Ici şi colea ard focuri soldăţeşti, în jurul cărora stau Cazacii. In planul din fund se văd cataractele Niprului. In fund la stânga, Marucha stă rezimată d'un bordeiu. In faţă Stenko dă ordine.

SCENA INTAIA.

Stenko, Marucha, Remen, Galgan, Pavluck, apoi Smul.

MARUCHA, *(cu ochii înfipţi în zare şi vorbindu-şi singură).* [1]

SMUL *(intrând):* M'ai chemat, Marucha.

MARUCHA *(arătând pe Stenko):* El te-a chemat.

SMUL *(In parte):* Iar alţi noui veniţi azi noapte. A! câinii ăştia din Ukraina aleargă cu haita: e ceva mai mult decât o răscoală, mai mult decât o turburare. *(tare)* Salut, Stenko! Vrei să-mi vorbeşti, iacă-mă.

STENKO: Vrei să mai câştigi o mie de florini?

SMUL: Fireşte că voiu. *(în parte)* Fericite vremuri de furtună! plouă aurul în punga mea.

STENKO: Ia spune-mi mai întâi nu eşti obosit de drumul nostru d'alaltăieri?

SMUL: De alaltăieri până azi am avut destulă vreme să mă odihnesc. Şi la urma urmelor, când e vorba să faci un serviciu prietenilor, trebue să dai d'oparte osteneala!...

STENKO: Tu vezi ce se pregăteşte, vezi că s'a apropiat ceasul, şi că nu mai e vorba d'o întreprindere nesigură, ci de marea deşteptare a unui popor întreg.

SMUL: Cum să nu văz? *(aparte)* Asta-i meseria mea, să văz.

STENKO: Incalecă repede şi pleacă degrabă.

SMUL *(în parte):* Tocmai căutam eu mijlocul să scap d'aci; iaca ce bine mi se deschide drumul.

STENKO: Să mergi să găseşti pe Frol Gherasz la Lublin.

SMUL: A! foarte bine! A! văz eu ce dorinţă ai.

STENKO: Dacă-l chem aci, nu-l chem în ajutorul meu; deşi mă simt singur în stare să biruesc, însă crez că i-aşi răpi onoarea şi rangul lui, dacă tocmai azi, când poporul său e gata şi răsbunarea aproape, aşi lăsa pe Frol Gherasz în necunoştinţă de cele ce se petrec aci.

SMUL: Prin urmare trebue să mă duc să găsesc pe tata hatmanul.

STENKO: Spune-i numai că pornim în curând; spune-i la ce ne aşteptăm; spune-i ce sperăm, ce se petrece în fine, şi... lasă-l să facă apoi ce vrea.

SMUL *(blând)*: Dar fiica lui, stăpâne, fiica lui?

STENKO: Ei! ce?

SMUL: Nici-un cuvinţel nu-mi dai pentru dânsa?

STENKO: Tacă-ţi gura, câine. Dacă aşi avea ceva să-i spun, aş spune... Du-te de fă ce ţi-am zis şi nimic mai mult.

SMUL *(umilit)*: Bine, stăpâne. *(în parte)* Sărmanul ruşinos! Crede că-şi ascunde mâna, pe care o întinde; ar spune el mult, dacă nu s'ar gândi aşa de mult la dânsa...

STENKO *(aruncându-i o pungă):* Iacă, ţine-ţi banii!

SMUL *(luându-i punga):* Cazi, mană cerească. *(aparte)* Rogovian are să-mi dea de două ori pe atât. *(tare)* Să ne vedem sănătoşi, Cazacilor! *(în parte)* Dumnezeu ştie când... *(iese)*.

---

1) Câteva linii nescrise. Caragiale, poate nesigur de unele cuvinte nu a tradus câteva rânduri.

SCENA II-a

Aceiaşi, afară de Smul.

STENKO *(unui cazac)*: Adu-mi armele şi calul; trebue să mă cobor în tabără.

GALGAN: Dar peste un ceas se adună consiliul.

STENKO: Tocmai d'aceea n'am vreme de pierdut. Aide degrabă; rămâi sănătoasă, Marucha.

MARUCHA: Du-te cu Dumnezeu, fătul meu.

SCENA III-a

Aceiaş, afară de Stenko.

GALGAN *(către Marucha):* Corp de fier şi suflet de foc are băiatul ăsta! De două zile de când a sosit aci s'a copt răscoala ca grâul de razele soarelui. E neobosit, înväpăiat şi e cu tot sufletul al nostru; Lupuşorul tău dă de ruşine pe lupii noştri cei bătrâni.

MARUCHA: Să dea Dumnezeu să fie al meu lupuşorul ăsta iubit! Având aceeaşi inimă, să am acelaşi sânge ca el, şi auzindu-vă că vorbiţi astfel de dânsul, mândria inimii mele să fie pentru că-l voiu fi născut iar nu numai hrănit!

GALGAN: Pre legea mea, părerea ta de rău înţeleaptă nu mi se pare deloc. Cine a cules pe bietul orfan din cea mai fragedă vârstă? Cine i-a insuflat sfânta iubire de ţară? Stenko e ce este numai şi numai prin Marucha; pentru că cu toate foloasele învăţăturilor sale răsboinice, Frol Gherasz nu mai e om...

MARUCHA: Tăcere, fraţilor; dacă-i vorba despre acela tăcere şi respect numelui său!

GALGAN: Da, după ce ne-a lăsat în părăsire.

MARUCHA. — Ne-a lăsat ori nu, nu e vorba de asta; el ne-a servit aşa de mult, încât orice vină ar avea d'acuma, trecutul său îl apără în deajuns şi vârsta îl desvinovăţeşte de orice.

PAVLUCK: Mai e vorbă! Ce mândru cazac! adevărat cazac era acela! Ce bine mergeam noi când era în fruntea noastră Frol! Cine uită pe Frol Gherasz e un ingrat, cine-l învinovăţeşte e un blasfemator.

UN CAZAC *(urmând tare o convorbire ncepută încet):* Ce! râul cel bătrân şi negru?

REMEN: Da, râul cel bătrân chiar! L-am văzut azi noapte, cum te văz şi mă vezi; de paisprezece ani nu s'a mai arătat pân'acuma.

GALGAN: Cam pe la ce ceas era?

REMEN: Nu ştiu; era cerul noros şi întunecat; dar sabia ceea de foc, care spune Marucha că-i semn dela Dumnezeu ca să ne îmbărbăteze şi că l-a pus pe cer ca să ne făgăduiască izbândă, — sabia ceea de foc strălucea tocmai d'asupra râului. Atunci cu fruntea încoronată de trestie, vedenia cea luminoasă se ridică d'asupra apelor. Kasian dormea lângă mine; îl deşteptaiu, şi dânsul fără să se uimească d'acea minune, zise: „Tată, Niprule, ce ne prevesteşti? moarte sau biruinţă?" Şi după ce tăcu Kasian, Niprul — par'că încă-l auz şi tot nu-mi vine să crez— Niprul răspunse de două ori: „Biruinţă! biruinţă!"

GALGAN: Vedenia ta a fost o oglindire a apelor şi glasul pe care l-ai auzit era ecoul. Şi afară de asta, ce nevoie mai aveţi să căutaţi prevestitori de vedenii, când aveţi aci pe Stenko? Vă plâng, dacă pentru a le mări prestigiul, la spatele unui om vă trebue o vedenie, şi în fapta cea măreaţă o minune, — vă plâng.

REMEN: De ce vrei tu să te 'ndoieşti de o vedenie care e de bun augur pentru alegerea lui? Nu şti că astăzi au să-l numească hatman?

GALGAN: Eu ştiu că omul ăsta are inimă, am văzut că e om, şi dacă e vorba să-l numească hatman, apoi n'ar fi deloc nevoie să mai cerem sfaturi dela apele râului şi dela focurile cerului.

REMEN: Ei! tovarăşe, dacă vrei să-ţi râzi de noi, trebue să ai minte mai înţeleaptă sau cel puţin mai sănătoasă. Ştiţi ce mi-a povestit alaltăeri seara?

GALGAN: Ce ţi-am povestit era adevărat.

REMEN: A putut umbra tatălui tău mort să ţi se arate ca aievea?

GALGAN: Da, fireşte. Sângele-i curgea încă din rana lui deschisă; şi-a aţintit asupră-mi ochiul său strălucitor... Nu mi-a vorbit... însă ce-mi putea vorbi? Cum m'ar fi putut face mai bine să'nţeleg că sângele nu se răsbună decât numai prin sânge?

REMEN: De! şi ceeace spun eu i se par minuni.

GALGAN. — Dar când a trăit vreodată râul tău, ca să ţi se poată arăta ca vedenie? Aşa vedenii din chiar senin nu sunt sunt cu putinţă.

REMEN: Vedenia mea a fost cu putinţă.

MARUCHA: Oameni fără de credinţă care vă'ndoiţi unul de altul, amândoi sunteţi greşiţi, pentrucă amândoi aveţi dreptate; minunile sunt un câmp care nu are zare. Cine zice: cutare lucru nu se poate, vrea să pună ţar lui Dumnezeu. Cu cât Dumnezeu ni se arată mai mult în bunătatea lui cerească, cu atât ni se întregeşte mai mult dreptul să sperăm. Prin urmare, nu vă mai certaţi pentru semnele voastre, alăturaţi-le mai bine.

REMEN: O auzi?

GALGAN: O auz, ba o şi ascult. Ruşine pentru cel ce nu crede, şi atât mai rău pentru cine se îndoeşte.

SCENA IV-a

Aceiaşi, Mosy

MOSY *(prăfuit):* Salut, fraţi Cazaci.

MARUCHA: Uite bătrânul Mosy.

MOSY. — Chiar dânsul, mamă, împreună cu o mie de oameni.

MARUCHA: De unde vii?

MOSY: Dela Stoblof tocmai, şi încă pe nerăsuflate. Am pornit ieri seara şi până să nu răsară soarele am sosit. Eram să las pe drum mulţi cazaci; însă au venit toţi după mine, mulţumită focurilor din tabără, căci numai Niprul cu sgomotul valurilor sale nu mi-era de ajuns ca să-mi îmbărbătez oamenii; în zadar le tot ziceam: uite colea, aproape; ascultaţi sgomotul cela surd şi măreţ, este chiar Niprul, cu valurile, stâncile şi ostroavele lui, e râul cel bătrân, păzitorul culcuşelor noastre; câtiva paşi mai avem peste Nipru şi dăm de tabără! Aşi! până şi cei ce nu ostenisera de tot, până şi aceia nu mai voiau să m'asculte.

Strigăte şi înjurături îmi ajungeau la urechi prin întunerec; chiar eu începusem să mă'ntristez şi să mă posomoresc... când, din vârful movilei din urmă văzurăm în vale tabăra. Ce privelişte! ce semnal plin de elocuenţă! Vedeam, cu ochii plini de lacrămi, ochii scânteetori ai patriei armate! De astădată, efectul farmecului isbuti: toţi începură să strige de bucurie, toţi deteră năvală în goana mare, şi iată-ne.

REMEN: Să trăieşti, Mosy, ţi se cade un cântec de laudă.

MOSY: Dar mai bun cântec decât care mi l-a făcut Marucha se mai poate?

PAVLUCK: Şi dup'atâta umblet nu eşti obosit?

MOSY: Ei! tinere, se vede că tu nu ştii ce e suferinţa. Cum? vii din Stoblof, unde domneşte Tarnovski unde ruşinea ne striveşte, unde frica ne pleacă la pământ! Vii din Stoblof, unde ai noştri sunt ca şi o turmă de vite, unde loviturile de biciu ne cresteazä carnea, unde suntem pedepsiţi fără dreptate şi judecaţi fără cercetare, unde semnul unui mangnat face să ne sboare capetele! Şi când, pentru a încerca să scap pe ai mei, viu din iadul cela — căci par'că în adevăr e iad — când intru libert în matca ţării mele, când pot să-mi potolesc cel puţin, dacă nu să-mi vindec ura şi am d'asupra capului cerul acesta şi pământul acesta sub picioare — tu mă întrebi dacă sunt obosit!

MARUCHA: A! viteazul meu Mosy, ce bine vorbeşti!

MOSY: Adevărat, zău! copiilor ăstora trebue să le mai dai învăţătură.

GALGAN: Ştii că avem un căpitan?

MOSY: Ştiu. Tatăl său era prieten cu tata şi cu mine. Dimitrie Stenko nu-i aşa?

REMEN: Tocmai, Dimitrie Stenko.

MOSY: Numele e destul, ca să fie primit.

REMEN: Şi omul merită să fie iubit.

MOSY: Nu zic ba.

REMEN: Poţi fi sigur. Afară de de asta alegerea se va face azi dimineaţă, ai să-l vezi şi tu... A! dar îmi pare că dreptul de prezident ţi se cade ţie, ca cel mai vechiu... A! sărmane Mosy, ceata bătrânilor s'a rărit rău de tot.

MOSY: Ei! cel puţin atâta onoare ne-a rămas din căderea noastră, că am plătit-o scump. Ia ascultă, adevărat că Gherasz a refuzat?

GALGAN: Adevărat.

MOSY: Rău, de o sută de ori rău pentru noi!

REMEN: De o mie de ori rău pentru el!

MOSY: Cestălalt e încă tânăr de tot.

MARUCHA: Nu se socoteşte vârsta acelora al căror curaj este călit în ură, cari, crescuţi în exil, îmbătrâniţi de lacrimi şi pregătiţi pentru moarte, sunt destul de maturi pentru luptă.

MOSY: Dumnezeul Cazacilor să te auză şi să fie cu noi.

GALGAN: Iacă, vine Stenko cu tot consiliul.

SCENA V.

Aceiaşi, Stenko şi Consiliul celor vechi.

MOSY *(mergând cătră Stenko):* Salutare, Stenko.

STENKO: Salutare, Mosy.

MOSY: Imi ştii numele?

STENKO: Cine nu ţi-l ştie aici? Cei ce au luat parte la sfărâmarea noastră cea mare, şi te-au văzut până 'n seară luptând fără preget şi strângându-ţi împrejur necontenit sfărâmăturile cetei tale, cine este prieten al datoriei ş'al onoarei poate să-ţi uite numele, te poate uita?

GALGAN *(lui Mosy):* Ce! plângi? tu, Mosy! plângi?

MOSY: Mi-a văzut bărbăţia, îmi poate vedea şi lacrămile. Bine faci, Stenko, de ne vorbeşti astfel! Bine faci; tânărule, că-ţi aduci aminte de cei bătrâni! Iţi mulţumesc!

MARUCHA *(lui Stenko):* A! cum te iubesc toţi! In sufletul tău cel tânăr care e vatra răsbunării, arde focul care-i înflăcărează pe toţi. Ce bine îi susţii şi-i uneşti pe toţi. Te văz în adevăr mare şi te binecuvântez!

STENKO: Nu, mamă, pe dânşii trebue să-i binecântezi. Privirile lor mândre, urmele lor de răni, în sfârşit înfăţişarea vitejească a acestui popor întreg mă însufleţeşte, şi ridicându-mă până la dânsul mă face să m'arăt mare. Ş'apoi, tu ştii, mamă, tu care citeşti în cer lucrurile de pe pământ, tu ştii la ce cununie voiu să mă duc biruitor, şi că în sufletul meu străluceşte o stea. A! după ce voiu îndeplini sarcina la care Dumnezeu mă cheamă, dacă el îmi va da mărire şi mă va lăsa cu viaţă, dacă liber, ţara îmi va fi datoare libertatea ei, dacă mă voiu întoarce, biruitor în picioare sau adus pe mâinile altora, — care va fi cea dintâi privire care-mi va alina durerea ranelor! In ce transporturi cereşti, în ce friguri curate, se vor realiza toate fericirile pe cari le-am visat! Şi cât de mult are să mă iubească ea c'am scăpat pe ai mei!

MARUCHA: Dacă te-ar auzi cineva vorbind astfel!

STENKO: Tu, care m'auzi, te poţi îndoi de bărbăţia mea?

MARUCHA: O inimă stăpânită de amor nu mai ştie comanda.

STENKO: Când amorul vrea mărire, ştie să ne ducă la dânsa!

MARUCHA: Ţara ta vrea să fii cu totul al ei, şi-i aduce ocară dacă umblând după răsbunarea sa, tu urmezi numai amorului tău.

STENKO: Şi dacă-mi servesc bine ţara, ce-i pasă ei că servind-o mă supun amorului meu?

MARUCHA: A! n'aşi vrea să te văz vitează în felul acesta...

STENKO: Eu sunt viteaz ca soldat.

MARUCHA: Nu, eşti viteaz ca un sclav! Şi dacă singura legătură care-ţi ţine inima se rupe, s'au dus atunci şi tăria şi speranţa şi ardoarea.

(In vremea acestei scene cazacii s'au înşiruit în care şi s'a adus sabia de comandant la picioarele stâlpului. Mosy loveşte cu mâna pe discul de aramă. Tăcere deplină).

MOSY: Cazacilor! hotărîrea e repede când hotărăşte inima. Pe cine vreţi voi de căpitan? Pe cine alegeţi să ne călăuzească? Cine să ia sabia asta şi să ne comandeze?

REMEN, GALGAN, PAVLUC, CAZACII: Stenko!

MOSY: Dimitrie Stenko, fii hatmanul nostru!

(Ii dă sabia. Stenko o scoate din teacă şi o sguduie în aer).

STENKO, CAZACII şi MARUCHA: Ura!

SCENA VI.

Aceiaşi, Frol Gherasz

FROL GHERASZ *(a sosit prin fund fără să-l vază cineva şi a auzit cele din urmă cuvinte ale Maruchei):* Să n'o credeţi, să nu cumva s'o credeţi. Femeea aceasta vă duce la peire vorbindu-vă de biruinţă. Gândiţi-vă, copiii mei, gândiţi-vă la morţii dela Stagra. Regele Poloniei m'a trimis să vă spun că vă acordează tot ce-i cereţi.

MARUCHA: Cine vorbeşte astfel? Cine vine să stingă văpaia noastră cu aceste amintiri negre şi cu aceste făgădueli mişeleşti? Doamne Sfinte! de sigur că nu eşti tu Frol Gherasz.

FROL GHERASZ: Ba tocmai eu sunt.

MARUCHA: El este! vai! vai! Şi eu chiar mai adineaori ... Iată ce au făcut din tine cinci ani de lipsă. Cei ce te învinovăţeau aveau mare dreptate: prizonierul din închisoarea lui şi-a făcut un cuib! Şi mi-e destul a nu ne mai fi folositor şi a trăi nepăsător într'o fericire servilă; acum viteazul d'odinioară se întoarce ca să insufle frică celor ce vor să moară fără dânsul.

REMEN: Da, bătrâna are dreptate, Flor Gherasz ne insultă.

FROL GHERASZ: Nu, nu's d'ajuns treizeci de ani de bărbăţie, atâtea lupte fericite, atât sânge cât am vărsat; nu-i de ajuns numele care va rămâne neşters pretutindeni pe unde am trecut; nu, nu-i de ajuns că pe calea onoarei v'am fost atâta vreme călăuză; ce am putut să fac eu, ar putea şi altul să facă. Dar cine voieşte să se potrivească cu mine trebue să se ridice şi mai sus; trebue să judece mai bine şi să facă ceva mai de merit. Punându-şi viaţa 'n joc precum şi mărirea, servitor credincios şi vrând a servi cu orice preţ, el singur liniştit în mijlocul poporului turburat, împărtăşind durerile poporului său fără să-i admită turbarea, şi presimţind soarta nenorocitei porniri, să vie, în mijlocul sunetelor de trâmbiţe, să vie a trage clopotele!

MARUCHA *(către Kazaci):* A! mărire lui Dumnezeu! Cazacilor, e chiar Flor Gherasz omul acesta, şi ne vorbeşte astfel pentrucă ne iubeşte. El este, căpitanul întâielor noastre lupte ştiam eu bine că nu se poate el schimba. *(către Fr. Gherasz)* Insă teama ta este din amăgire, şi iubirea ta e rătăcită după ce-ţi voiu spune toate câte se pregătesc, după ce-ţi voiu arăta tot poporul gata şi toată ţara în picioare, — tu care vrei să fie poporul tău puternic şi mare, să vedem ai să mai zici că e smintit?

FROL GHERASZ: Şi ce-mi poţi spune spre a mă convinge? Ai să-mi spui că învinşii de ieri sunt astăzi gata să'nvingă? Ştiu eu ce rămâne din întâiul avânt: furtuna vâjâie şi se năpusteşte ca uraganul cel mare, ş'apoi când vine vântul dela miazănoapte să risipească vârtejul, nu mai rămâne în ţarina cea neagră decât un pustiu presărat de morminte.

MARUCHA *(lui Stenko):* Vorbeşte-i tu, Stenko, spune-i, desluşeşte-l.

MOSY: Pe legea mea, băiatul a'nmărmurit de spaimă două vorbe spuse la 'ntâmplare i-a stins toată văpaia.

STENKO *(în parte)*: Cum a venit el singur? De ce a venit fără dânsa? *(tare)* Da, tată, bine zic ei, ai dreptate... au...

MOSY: Ei! nu merge cu cuvinte încurcate aici; trebue vorbă scurtă şi limpede. *(către Gherasz)* Tată hatmane, eu am servit sub tine şi mă'nchin ţie; însă când un popor suferă şi este sătul de suferinţă, nu-i mai rămâne decât un cuvânt: a lupta!

FROL GHERASZ: Şi altu-i mai rămâne: a muri!

MARUCHA: Unul fără altul nu merge şi amândouă au mărirea lor.

FROL GHERASZ: Insă niciunul n'are înţeles dacă n'au de scop biruinţa.

MOSY: Apoi, tocmai scopul acesta—l avem şi noi.

FROL GHERASZ: In inimi ca ale voastre speranţa este înrădăcinată şi neclintită! Dar eu zic şi ştiu că răsboiul acesta este un răsboi smintit; că sângele ce se va vărsa va fi sânge risipit zadarnic. Am trecut prin tabără, şi am putut vedea pe ce grozav nimic se întemeiază speranţa voastră. Voiţi a încerca o luptă de moarte şi de viaţă, şi toate cele trebuincioase vă lipsesc: tunuri, puşti, iarbă, tot.

MOSY: Pentru că încă nu ne-au sosit carele cu muniţii.

FROL GHERASZ: Şi chiar când vor sosi, credeţi că sunteţi scăpaţi cu atât? Vă vin în număr îndestulător pentru o încercare cu folos? Douăspreze mii de soldaţi nu pot bate douăzeci de mii.

MOSY: Nu se ştie.

MARUCHA: Nu, speranţele noastre nu sunt aşa de smintite cum crezi tu; cazacii de Don vor merge cu noi.

FROL GHERASZ: V'au dat făgăduinţă?

MARUCHA: Le aşteptăm răspunsul.

FROL GHERASZ: Atunci nimic nu dovedeşte că vor primi.

MOSY: Nu-i nimic; toate ne dau speranţa că vor primi; nu ne pot respinge chemarea ce le-am făcut.

FROL GHERASZ: A! totdeauna nesiguranţă, niciodată realitate; arme n'aveţi, dar le aşteptaţi; aliaţii nu ştiţi de vor primi, dar visaţi că da; şi pe astfel de temeiu se răscoală un popor întreg! Cine nu se îndoieşte de nimic nu ştie la ce capăt are să iasă.

MOSY: Dar cine se îndoeşte de toate nu iese la niciun capăt.

FROL GHERASZ: Inchipuiţi-vă că sunteţi învinşi...

MOSY: Inchipueşte-ţi că suntem liberi! In ce slăbiciune ciudată trebue să fi căzut inima ta pentru ca, fiind martor al unei redeşteptări, să poţi cu sânge rece a cântări toate.

FROL GHERASZ: Mi-e teamă pentru ţara mea.

MOSY: Mie nu mi-e teamă şi nimănui ca şi mie. Ş'apoi nu e în starea în care te temi tu că este această ţară nenorocită, a cărei redeşteptare strânge prin legături sfinte nenorocirile tuturor.

MARUCHA: Ridică-ţi ochii, Gherasz, şi vezi aceste chipuri mândre! Toţi căpitanii celor mai mici sate se află de faţă: Remen, Galgan, Pavluc, şi alţi o sută cu dânşii. Fiecare dintre ei dă piept cu zece vrăjmaşi. E adevărat că niciunul dintre ei nu plăteşte cât Stenko, sau cât tine; dar te asigur, şi ştiu ce-ţi vorbesc, că toţi cei de faţă sunt nişte soldaţi din cari vor ieşi eroi, şi ar fi păcat de Dumnezeu să-i trimiţi pe mâna călăului.

FROL GHERASZ: Dar dacă regele făgădueşte...

MOSY: Făgădueli deşarte! Nu mai putem pune temeiu decât pe sângele din vinele noastre. Sclavia îndulcită e tot sclavie; aşa vrea soarta: poporul ăsta trebue ori să trăiască liber ori să moară!

REMEN: Bine ai vorbit, Mosy: eu să spun şi părerea mea: onoarea e pentru cazaci ceea ce e frunza pentru stejar: copacul cât are frunză, să stea în picioare; dacă se usucă, trebue tăiat! Asta zic eu.

FROL GHERASZ: Dar dacă în căderea lui copacul cel mare striveşte vlăstarele din preajmă-i. Părinţi, cari m'ascultaţi, bine-i oare, drept e, să vă jucaţi la noroc cu viitorul copiilor voştri şi să le înăspriţi şi mai mult soarta? Credeţi-mă, un demon rău vă ispiteşte; silinţele voastre de acuma cresc mereu şi vor mai creşte încă prin aşteptare, plecaţi-vă, mai plecaţi-vă sub jugul acesta dureros, şi lăsaţi să se coacă sămânţa ce-aţi semănat-o pentru copiii voştri!

MARUCHA: Părinţi, cari m'ascultaţi, credeţi-mă şi pe mine; poporul e gata, semănătura s'a copt, aşteptarea ar fi de acum o nebunie! Faceţi copiilor voştri o soartă mai bună! Seceraţi voi semănătura şi lăsaţi-le lor pâinea!

FROL GHERASZ: Eu las să vorbească Stenko, a cărui tăcere este ca şi mărturisirea smintirii lui.

STENKO: Dacă tăcerea mea minte, am s'o desmint. Cazacilor, nu lăsaţi

(Continuare în pag. 10)

---

lăsaţi să se coacă sămânţa ce-aţi semănat-o pentru copiii voştri!

Marucha. – Părinţi, cari m'ascultaţi, credeţi-mă şi pe mine; poporul e gata, semănătura s'a copt, aşteptarea ar fi de acum o nebunie! Faceţi copiilor voştri o soartă mai bună! Seceraţi voi semănătura şi lăsaţi-le lor pâinea!

Frol Gherasz. – Eu las să vorbească Stenko, a cărui tăcere este mărturisirea smintirii lui.

Stenko. – Dacă tăcerea mea minte, am s'o desmint. Cazacilor, nu lăsaţi să vi se stingă avântul, nu lăsaţi îndoiala să întârzie biruinţa. Zic şi eu la rândul meu: nu'l credeţi! puterea bărbăţiei se pierde dacă neîncetat se încoardă fără hotărîre, şi cine se întoarce la jug e făcut pentru dânsul. (lui Gherasz) Iartă-mă, tată, că te înfrunt în faţă, dar cele ce trebuesc trebue să se facă. Da, tată, crede pe fiul tău, poporul este gata.

Frol Gherasz. – Doamne milostiv, asta ţi-e hotărîrea?

Stenko. – Aceasta ţi-este respunsul, bătrânule resboinic?

Frol Gherasz. – A! fiule! dacă-ai şti...

Stenko. – Ce să ştiu, tată? Ce-aş putea şti, care să mă facă... A! moarte mie! Fiica-ta e în primejdie... timp... văz... mergând la luptă, o trimetem la martiriu!...

Frol Gherasz. – Nu zic asta.

Stenko. – Nici nu trebue să mi-o zici! Ce cuvinte pot vorbi mai deslușit

Facsimil după manuscrisul lui Caragiale. Actul II

bătrânea mi-a fost mare, dar n'am văzut slab, înjosit căzut, o! dar mult am suferit! – O iubesc mult, crede-mă! Eu ... cu despreţ de ceea ce-ţi spun; chinurile mele nu ating inima ta nepăsătoare... Eh! cel puţin pară-ţi rău de ... vătările ce'mi făcuşi; pentru că află că'n momentul când ea mama intra, noi plecam!

Marucha. Plecaţi; – Doamne resbunător! – plecaţi! asta ţi-e apărarea! Pentru aceasta ar trebui să'mi pară rău că te-am insultat? Pentru aceasta, imputările mele sunt nedrepte! Vai! totdeauna prin urmare e adevărat că pe cine vrea Dumnezeu să'l piardă îl sminteşte. Jurământul pe care l-ai călcat, taina pe care o desvălue, domnirea regelui îndată ce'l va vedea că ai fugit, – nimic nu vede din toate astea, nu, nimic, nimic alt decât dânsa e a lui. Ce! când patria cerând ... aştepta ceasul din urmă; când, sub cerul acesta de exil unde plânge libertatea, ruşinea fuge şi ne recăpătam lumina; când, ca vulturul, cu zborul repede ca dânsul, deschizându-şi aripele, încercând vânturile şi tinzând mărirea, un popor de biruiţi s'aruncă către biruinţă; când în sfârşit, cuvântul din urmă al luptei noastre de moarte nu e: a câştiga sau a pierde, a lua sau a păstra, ci: a fi sau a nu fi! – atunci, uitând în momentele supreme în cari ne aflăm, uitând că

Facsimil după manuscrisul lui Caragiale. Actul III

a vi se stinge avântul, nu lăsaţi îndoiala să întârzie biruinţa. Zic şi eu la rândul meu: nu-l credeţi puterea bărbăţiei se pierde dacă neîncetat se încoardă fără hotărîre şi cine se întoarce la jug e făcut pentru dânsul. *(lui Gherasz)* Iartă-mă, tată, că te înfrunt în faţă, dar cele ce trebuesc caută să se facă. Da, tată, crede pe fiul tău, poporul este gata.

FROL GHERASZ: Doamne milostiv, asta ţi-e hotărîrea?

STENKO: Acesta ţi-este răspunsul, bătrânule răsboinic?

FROL GHERASZ: A! fiule! dac'ai ştii...

STENKO: Ce să ştiu tată? Ce-aşi putea şti, care să mă facă... A! moarte mie! Fiică-ta e în primejdie... simţ... văz. Mergând la luptă o trimitem la martiriu!...

FROL GHERASZ: Nu zic asta.

STENKO: Nici nu trebue să mi-o zici! Ce cuvinte pot vorbi mai desluşit decât privirile părintelui în privirile amantului!

FROL GHERASZ: Ei! aşa e! dacă vrei şi-ţi trebue s'auzi acest din urmă cuvânt, află că fiica-mea e ţinută la Lublin ca ostatic: moartea ei va încorona opera pe care tu o urmăreşti, şi-mi vei pierde copila fără să poţi mântui ţara.

STENKO: Eu s'o pierz!...

(Sgomot de glasuri şi strigăte în depărtare).

MOSY: Ce strigăte sunt astea?

MARUCHA: Carele noastre cu arme. A! tată hatmane, iată ce-ţi va risipi temerile: vezi tu carele celea cu arme, cu puşti; vezi tunurile celea cari ori să fumege în curând; şi mai încoace, în faţa noastră, uite-te, bătrânule, vezi tu călăreţii ceia cari descalecă şi vin încoace către noi? Ia uite-te, de! Istia sunt trimişii fraţilor noştri dela Don. Ce tot nu zici nimica? A! nu mai eşti de-ai noştri!

STENKO *(în parte)*: Părinte din ceruri! ce scopuri ai tu?

SCENA VII

Aceiaşi, Trimisul Cazacilor de Don, Cazacii de Don.

TRIMISUL: Dumnezeu să apere pe toţi cazacii! Salutare vouă, Domnilor ai Ukrainei; viu în numele hatmanului nostru, Franck Sergeief să vă spun;— dar voi ştiţi cât e de viteaz, şi că frica n'a pătruns niciodată în sufletul lui; ştiţi că niciodată...

MARUCHA: Ei! spune: refuză?

TRIMISUL: Nu refuză. Zece mii de oameni sunt gata cu armele 'n mâini. Opt zile ni's de ajuns ca să coborîm în Ukraina; însă nu pentru luptă deşartă sau încercare nebunească. Sergeief vrea să fiţi toţi gata şi bine comandaţi; în scurt, am venit să vă 'ntreb dacă aveţi o căpetenie.

MARUCHA: Dumnezeu fie lăudat! Mi se strivise sufletul! Dacă hatmanul vostru pretinde să avem o căpetenie, apoi... *(lui Stenko)* vino 'ncoace, fiule, şi spune-ţi numele. *(către solul dela Don)* Tânărul ăsta este Dimitrie Stenko, fiul lui Stenko Cap-rotund, care a gonit pe Turci dincolo de Trapezund; trei hatmani au ieşit din acest sânge nobil şi venerat; în sfârşit, dacă străbunii nu-i vorbesc în de ajuns, el însuşi are destule pentru a fi cunoscut: a avut pe Marucha de călăuză şi pe Frol Gherasz de învăţător.

STENKO: Ei! Şi ce-mi pasă mie de acel trecut măreţ? Ce-mi pasă mie de datoriile, de învăţătorii şi de străbunii mei? Ce-mi pasă mie chiar de acest popor? O! chinuri îngrozitoare! ce-am făcut, ce-am făcut eu, ca să sufer şi să vă îndur? Cerul mi-este martor că pentru a vă libera, venisem să vă dau tot sângele ce-mi curge prin vine. Dar ostaticul din Lublin este prea scump... O! nu! nu mai sunt căpetenie a răsboiului vostru. Dumnezeul patriei, în numele căruia vă serveam, îmi impun [2]) datorii prea grele, şi nu le pot îndeplini. *(după ce aruncă sabia la picioarele stâlpului, iese în fuga mare).*

SCENA VIII

Aceiaşi, afară de Stenco, Frol Gherasz abătut şade la picioarele stâlpului.

(Mare mişcare de uimire şi de indignare printre cazaci).

MOSY *(către cazaci)*: Fraţilor, toţi ne trădează şi ne părăsesc; ştiu că numele meu n'o să ne aducă nici un aliat; ştiu că cel mai bun soldat e cea mai rea căpetenie; dar dacă vrea cineva să vie cu mine, eu merg: să vie!

REMEN: Aidem, venim toţi cu tine!

CAZACII: Da, toţi până la moarte!

(Cazacii ridică armele; mişcare de plecare a deputaţiei Cazacilor de Don).

MOSY: Şi voi, cazaci de Don, care, când Ukraina cade...

FROL GHERASZ *(apucând sabia de comandant şi ridicându-se d'odată)*: Cazaci dela Don, mergeţi a spune lui Franck Sergeief că pe câtă vreme trăeşte Frol Gherasz, cazacii Ukrainei au căpetenie!

CAZACII: Să trăiască Gherasz! Ura Frol Gherasz!

MARUCHA: Ei, bătrânule, ţi s'a risipit îndoiala, te-a pătruns focul lor, acuma crezi în ţara ta?

FROL GHERASZ: Doamne preaputernic! mă 'ntrebi de crez în ţara mea?... Fiica mea a rămas pentru mine ostatic în mâinile Regelui Poloniei!...

FINELE ACTULUI II.

2) impune.

Câteva consideraţii în marginea manuscrisului inedit al lui I. L. Caragiale

De ce găsirea manuscrisului traducerii lui Caragiale [1] *constitue un eveniment pentru mişcarea noastră literară? Mai întâi pentrucă se cunosc astfel două traduceri ale genialului scriitor de teatru: „Roma învinsă" şi, acum, „Hatmanul", după Déroulède. (Atribuirea traducerii piesei „Lucreţia Borgia" lui Caragiale este încă una din nenumăratele născociri ale d-lui O. Minar). Apoi, prin aflarea traducerii „Hatmanului", — adevărat exerciţiu dramatic pentru pregătirea unei opere proprii, de o atât de mare valoare, — o dâră de lumină limpezeşte ceva din laboratorul de creaţie al scriitorului.*

NOTTARA

O mai fi tradus Caragiale şi alte piese? Lucrul este cu putinţă şi, în materie de istoriografie literară, este riscant să crezi că ai epuizat subiectul. Surprizele nu sunt excluse, şi — cine ştie? — poate că într'o zi va apărea încă un manuscris de-al scriitorului şi atunci se va şti că piesa cutare, al cărei afiş indica traducătorul prin trei stele — semn foarte la modă pe vremuri — a fost tălmăcită de Caragiale.

CARAGIALE ŞI MANUSCRISELE SALE

Ce s'au făcut manuscrisele pieselor „O scrisoare pierdută", „O noapte furtunoasă", „Conu Leonida", „Năpasta"? Poate că într'o zi vor ieşi la iveală, deşi, în această privinţă, nu trebue să avem prea mari speranţe.

D. Paul Gusty îşi aminteşte că, în vremea când a fost director al Teatrului Naţional, Caragiale a cerut dela bibliotecă manuscrisele pieselor sale, pentru, explica el, a le da la tipar. De atunci, preţioasele caete au dispărut. Să le fi distrus Caragiale, în vremea când, nici astăzi nu se ştie pricina, şi-a renegat opera? Lucru greu de crezut. Mai de grabă, manuscrisele s'au rătăcit pe la tipografi.

CEARTA CU ION GHICA

„Hatmanul" s'a reprezentat la Bucureşti în stagiunea 1881—82, pe când director al Teatrului Naţional era generalul C. Cornescu, cel care a prilejuit lui Al. Odobescu faimoasa prefaţă la manualul de vânătoare.

Desigur, Caragiale a oferit traducerea, care-i fusese jucată la Iaşi, directorului venit după Ion Ghica. Cu acesta Caragiale nu se avea deloc bine, după ce Ghica, fără asentimentul lui Caragiale, i-a schimbat mulţime de pasagii din „Noaptea furtunoasă", piesă care, după cum voiu arăta cu alt prilej, a avut nu mai puţin de trei versiuni. „Moş Virgulă", cum singur se numea Caragiale, nu putea îngădui, fără măcar să fie consultat, schimbările lui Ion Ghica.

PRINTRE HARTIILE LUI NOTTARA

Cum a putut s'ajungă manuscrisul „Hatmanului" la Nottara? Până pe la 1887, o strânsă prietenie lega pe autor de interpret. Nottara, după moartea lui Mihail Pascaly, a moştenit aproape toate rolurile acestuia. „Hatmanul" sau „Cazacii şi Polonii", piesa lui Déroulède, avea un rol de efect — cel al lui Frol Gherasz, în care Pascaly obţinuse succes. Caragiale l-o fi sfătuit

I. L. CARAGIALE

pe Nottara să joace rolul, încredinţându-i manuscrisul. Nottara nu a jucat rolul, întâmplările s'au succedat cu repeziciune, prietenia Caragiale-Nottara s'a năruit, şi manuscrisul a rămas uitat printre atâtea altele ale păstrătorului actor şi om ordonat.

Chiar Nottara îşi uitase de el, pentrucă, nu odată, la cererea mea, mi-a mărturisit că în afara unui bilet (publicat în volumul de amintiri), nu avea nici un manuscris de-al lui Caragiale.

Dar toate ies la lumină — mai de vreme sau mai târziu.

IOAN MASSOFF

1) Vezi Adevĕrul Lit. No. 960 din 7 Mai 1939, în care a fost publicat actul I al piesei „Hatmanul".

Fericirile din vale

— Fericiţi cei ce râd, că aceia vor birui.

— Fericiţi cei obraznici, că aceia fiii norocului se vor chema.

— Fericiţi cei cari pot uita, căci ei nu vor cunoaşte părerile de rău.

— Fericiţi veţi fi, când viaţa va ucide în voi gândirea şi când dorul de a şti nu vă va mai sbuciuma. Bucuraţi-vă şi vă veseliţi, căci atunci viaţa voastră o lungă şi liniştită rumegare va fi.

— Fericiţi cei fără suflet, căci aceia nu vor suferi.

— Fericiţi cei orbi, căci ei răutatea lumii nu o vor vedea.

— Fericiţi cei surzi, căci plânsul altora nu-l vor auzi.

— Bucuraţi-vă cei fără simţire, că voi deapururi tineri şi sănătoşi veţi trăi.

— Fericiţi cei cari nu iubesc, căci aceia vor fi iubiţi.

MYST.

Autobiografie

(Urmare din pag. 3)

se înteţeau pe măsură ce curgea timpul. Iritat, îmi frec pleoapele moleşite de somn şi mă întind din toate mădularele. După asta privii în stradă pe fereastra aproape de tavan a camerii de subsol, defilând prin faţa mea jumătăţi de oameni, mai bine zis părţile dela şolduri în jos. Trecu un copil cu glesnele goale, o călugăriţă a cărei rasă neagră se târa pe trotuar — judecând după linia oblică a poalelor dinapoi —, un militar cu cisme şi în fine unul cu picioarele crăcănate.

Intre timp ciocăniturile în uşă se înteţeau. In cap îmi cântau toţi muzicanţii decuseară.

Saxofonul gâlgâa aci batjocoritor, aci insinuant, vesel şi îndurerat ca un pârâu iute fărămiţat de stânci. Aţipii din nou...

— Sus omule, haide odată!

— Cine e acolo?

— Eu, stăpâna...

Deodată îmi dădui seama că prea mă întrecusem cu somnul. Nu puteam totuşi să pricep de ce venise tocmai domnişoara Zambila să mă scoale? In strâmtul coridor din faţa uşei mă întâlnii cu dânsa, gata-gata s'o dărâm în zelul şi emoţia ce mă cuprinse.

Privindu-mă o clipă în tăcere, tânăra femee, parcă alta decât cea de aseară, isbucni: — Domnule, te rog să uiţi ce a fost aseară sus la mine. Domnii să mă slăbească! Nu trebuie să-l mai văd pe niciunul. Mâine mă mărit! Prin urmare nu permiţi nimănui să mă deranjeze... Ai înţeles?

Apoi se sui la al patrulea, intrând în apartamentul pe care îl locuia.

Schimbarea Zambilei mă uimi, ce e drept, dar slujba era slujbă.

Erau ceasurile trei după amiază. Pe stradelă se scurgeau pâlcurile de copii ca de obiceiu. Micuţii îşi sugeau pumnişorii graşi cu poftă, fiind urechiaţi pentru crima asta de guvernante.

Mai încolo de zidurile uliţei fermenta văzduhul de zvonul oraşului. Cerul părea încropit din solzi mari de peşte.

Stând de veghe la intrarea principală, când să mă plictisesc apăru Rebeagă, boxeurul căruia stăpâna mea nu-i prea dăduse atenţie, decuseară. Era un tip muşchiulos, lat în umeri şi lung în braţe.

— E acasă domnişoara Zambila? mă întrebă cu o voce de bas.

— A ieşit în oraş.

— Nu minţi, anunţă-mă!

— Dar nu e aici, dom'le Rebeagă reluai stăpân pe mine, n'am de ce vă ascunde adevărul.

Astfel ne împilduirăm îndelung. Rebeagă una, eu alta, fiecare din noi vroiam să câştigăm partida. Zambila avea un apărător bun, fiind hotărît să împing devotamentul şi mai departe.

Pe când judecam şi chibzuiam cum să mă decotorosesc de acest musafir nepoftit, văd că Rebeagă se face roşu de mânie, apoi se aruncă în lift. Eu după el.

— Nu e voe dom'le!

— Tacă-ţi gura javră! mă apostrofă prompt boxeurul, privindu-mă cu ură.

— Domnişoara nu e acasă.

Părăsirăm liftul. Luându-i-o înainte mă proţăpesc în faţa uşei apartamentului şi încep să gesticulez, să vorbesc, să mint.

— Termină odată, canalie!!! se deslănţui Rebeagă şi-mi trimise trei pumni în piept de gândeam că-mi scuip plămânii. Ameţii.

Cu toate acestea nu aveam de gând să mă predau. Incă dimpotrivă, trebuia să-mi fac datoria, s'o apăr pe Zambila. O, ce prostie! Pas de păzeşte pe o femee de bărbaţi! Căci stăpâna-mea deschise binişor uşa şi-l primi pe Rebeagă cu braţele întinse.

Trădare, o trădare scump plătită de bietele mele coaste. De atunci mă feresc de al face pe cerberul femeilor.

STOIAN GH. TUDOR

Nuntă în cer

Roman de Mircea Eliade Edit. „Cugetarea", Bucureşti

Literatura lui Mircea Eliade este, „fără nici o discontinuitate" a „for- după războiu care a pasionat mai mult lumea noastră intelectuală. „A pasionat", dar nu „a influenţat" tânăra noastră literatură. Cititorii mai mult au presimţit de cât au coprins valoarea reală a operei sale. Vina este poate şi a autorului, dacă de „vină" poate fi vorba. Personagiile din cărţile sale, create cu avânt, bine împlântate în lumea lor de fiinţe existente, nu se dezvoltă cu logica necesităţii lor interioare, de cât până la punct, până la o limită, care nu este limita naturală a dezvoltării lor. Conflictul bine legat, ajuns la maximum de încordare, se dezlânează în loc să se soluţioneze şi aceasta lasă un regret în sufletul cititorului, ca o deziluzie pentru o făgăduială ce nu se împlineşte.

„Nuntă în Cer" deşi se resimte de această repulziune a autorului pentru o încheere bine desemnată şi o compoziţie cu o arhitectură definitivă, este totuşi un mare pas înainte. Fără îndoială compoziţia nu se impune ca un plan arbitrar, compus de mai înainte şi conştient, iar cărţile lui Mircea Eliade sunt prea mult organisme vii, autorul a înţeles, ca orice creator de viaţă, că trebuie respectat ritmul, în procesul de creştere şi desăvârşire, ritm care se desfăşoară în mod firesc, trecând dela sine din etapă, în etapă, după condiţiile în care s'a produs. Aceasta nu înseamnă, bine înţeles, că dezvoltarea compoziţiei trebuie abandonată şi lăsată la voia întâmplării.

Se simte că autorul s'a apropiat, de maturizare, cu acest volum, şi că nu e departe clipa când va atinge acea cumpănire intimă în care să se distribuiască într'un echilibru definitiv umbrele şi luminile, massele şi imponderabilul, glasurile şi tăcerile, spre a realiza totul armonic ce este „adevărul" însuşi al autorului.

Romanul „Nuntă în Cer" este alcătuit din două lungi povestiri cu personagii diferite, dar cu aceiaşi „temă" fundamentală care-i dă structura organică, unitatea de operă întreagă şi-l îndreptăţesc pe autor să scrie, sub titlu, cuvântul roman. Tema aceasta e năzuinţa veşnică spre „unitatea absolută" a fiinţei, aspiraţia neostoită a omului de a prinde din jocul destinului şi veşnica schimbare a vieţii „forma însuşită" care să fie complectarea ideală „fără nici o discontinuitate" a „ormei" sale proprii, ceia ce înseamnă „dragostea mare", dragostea „unică şi divină", adică un adevărat „miracol" şi apoi să realizeze al doilea miracol, „permanenţa" clipelor acestora unice, în deşanţata zbuciumare a lumii, uitarea absurdităţii, veşnic neînţeleasă, a existenţii umane.

Conflictul se naşte din lupta cu stăvilarul puternic, ridicat de viaţă şi de sufletul însuşi al celor ademeniţi de mirajul veşnicei Iluzii. „Nunta" în înţelesul în care o caută şi o vor cei în care nevoia de unitate absolută precumpăneşte, nu se poate săvârşi de cât „In Cer".

In ambele povestiri tipul femenin este aproape acelaş, imaginea ademenitoare, în care, doi bărbaţi, foarte deosebiţi unul de altul, cred că şi-au găsit complectarea ideală, strânsă şi indisolubilă contopire trupească şi sufletească a „perechei" într'o unitate desăvârşită.

Tema fundamentală, plutind uşoară şi fragedă pretutindeni, impregnează romanul de poezie. Epizoadele povestirii care se succed violent şi precipitat sau lent şi tărăgănat, întăresc încă şi mai mult impresia de „suită muzicală", de variaţii bogate pe aceiaşi teme fundamentale

Primejdia era aci, ca în toate romanele de dragoste, dulcegăria, tonul romanţă şi banalitatea, în notele grave ale spiritualităţii sau vulgaritatea în scenele de materialitate şi voluptate. Mircea Eliade însă scrie acest roman cu atâta despoiere de tot ce ar apărea ca ornament şi elocinţă eftenă, cu atâta naturală simplicitate, încât s'ar părea că nu e artă de loc. In realitate e artă adevărată. Prin întruparea dragostei în realitatea ei materială, în clipele de voluptate şi în paginele cele mai dense de senzualitate, se simte încă deşteptarea şi înălţarea avântului omenesc spre lumea intangibilă a spiritualităţii. Cuvintele scriitorului înseamnă realităţi, care la rândul lor dezvăluesc alte realităţi pe care le ating şi astfel ele se răspândesc în unde, succedându-se, până în „Cer", unde trebuie să se înfăptuiască „Realitatea ultimă" a dragostei absolute.

Mircea Eliade nu transportă direct în artă materialul brut cules, din Viaţă. El îl transpune în alte planuri echivalente, cu ecouri poetice şi rezonanţe muzicale. De aceia înconjoară primejdia banalului, a sentimentalului romanţă, ca şi vulgaritatea realismului scenelor de voluptate şi senzualitate, obişnuită în aşa zisele noastre romane moderne.

Nu este însă aci vorba numai de o interpretare arbitrară a unei năzuinţe speciale a spiritului, cum ar fi de pildă dragostea în volumul de care vorbim.

Opera lui Mircea Eliade e interpretarea absolutului ca principiu ontologic, ca „esenţial" al făpturii în toată integritatea ei, un absolut mereu prezent în sufletul omului, chiar când desemnurile încurcate ale Destinului nu-i îngăduit să iasă la lumină. De aci acea atenţie tainică şi persistentă a autorului de a surprinde armonia sub curgerea capricioasă a vieţii, sub lămuririle precise ale raţiunii şi legile inflexibile ale determinismului.

Dificultatea în dezvoltarea operei unui literat sau artist din această categorie este a găsi calea care să depăşească anecdota fără a încălca hotarul metafizicii. Autorul a tatonat, dar e pe cale de a izbuti.

Marginile între creaţia liberă şi gândirea metafizică sau teosofia orientală par a se şterge din ce fiecare absorbindu-se în cealaltă şi supunându-se mai ales în „Nuntă în Cer" tonalităţii unei senzibilităţi plină de emoţie caldă, dar stăpânul de o neobişnuită luciditate, care face pe autor să ia o atitudine din ce în ce mai simplă şi mai discretă spre a lăsa pe cititor singur în faţa misterului existenţii, autorul mărginindu-se numai la pătrunderea din ce în ce mai adâncă în suferinţele personagiilor spre a ni le apropia şi a ne face să luăm parte la viaţa lor.

Cartea aceasta a lui Mircea Eliade este o povestire şi încă o povestire la persoana întâi. Prin însuşi faptul că e roman, trebuia să fie o povestire şi deşi e la persoana întâi este totuşi lipsită de indiscreţia şi gălăgioasa prezenţă a celui ce-şi povesteşte viaţa cu întâmplările ei, deşi se aude glasul povestitorului, ca unele inflexiuni proprii şi cu accentul tonalităţii personale, care departe de a obosi cititorul, îi comunică dimpotrivă căldură şi dă un farmec deosebit confidenţei. E o carte de evaziune dacă întrebuinţăm cuvântul acesta în înţelesul de poezie, adică în înţeles de uşor accent muzical care schimbă valoarea ideelor şi a sentimentelor dar nu natura lor, căci autorul nu părăseşte nici o clipă contactul cu pământul, deşi ne răpeşte adeseori din spaţiul şi timpul omenesc spre a ne face să călătorim în... Cer! Dar mai ales ne face să evaluăm din literatura vitrinelor noastre de librărie, în care se târăşte de obiceiu o lume larvară, urâtă şi vulgară, din care nu ne vine nici un sprijin sufletesc, căci ele nu răsfrâng decât o mocnită şi apăsătoare plictiseală.

„Nuntă în Cer" este o carte rar întâlnită, căci e o carte frumoasă. Recenzenta a citit-o de mai multe ori nehotărîndu-se a o analiza de frică să nu-i împrăştie aroma şi să nu-i altereze savoarea.

IZABELA SADOVEANU

Ce se poate face pentru carte

(Urmare din pag. I-a)

cum confraţii lor de aiurea ştiu s'o organizeze, cu inteligenţă şi fără sgârcenie, pentru a creia în jurul unei opere o atmosferă de interes, şi pentru a face din fiecare carte scoasă de sub teasc un eveniment literar.

Stăruiesc prejudecăţi care trebuesc înlăturate şi inerţii care merită să fie scuturate. Acţiunea de integrare a cărţii în interesul permanent al publicului nu poate da rezultate dacă se limitează la ce se face şi cât se face pentru ea în patru săptămâni din an. Vedem dealtminteri că elanul, în loc să crească, scade. Unde sunt vitrinele din alţi ani, şi deasemeni reducerile de preţuri, şi conferinţele, şi autografele care, toate, înviorau măcar pentru o lună apele de iaz adormite ale vieţii noastre literare?

Au căzut în baltă până şi premiile care, date cu mai multă sau mai puţină competenţă, stârneau totuşi o brumă de interes pentru carte sau pentru scriitor. Ne bucuram acum câţiva ani că ele se aglomeraseră, deschizând fiecărui autor perspectiva distingerii de către un juriu. Chiar dacă se dădeau după criterii de mântuială, încă era bine, căci până şi zarva iscată de o răsplătire fără de merit atrăgea publicul în dispute, îl familiariza cu aspectele vieţii literare şi îi strecura sub braţ o revistă sau un teanc de cărţi.

Cu timpul s'ar fi pus ordine în ierarhizarea şi recompensarea valorilor. Ca în Franţa, de exemplu, unde, alături de Academia Franceză şi de Academia Goncourt, se îmbulzesc să înfiinţeze premii pentru literatură toate instituţiile şi grupările, fie acestea profesionale, sportive, de cultură sau de simplă trăncăneală. Preferinţele sunt, de cele mai multe ori, stranii, şi aşa se face că într'un timp se constituise un grup care îşi propunea să premieze cele mai... proaste opere alese din grămada lucrărilor remarcate de alte jurii

Dar se cheamă că, în felul acesta, se menţine vie atmosfera în jurul producţiilor literare, că publicul este angrenat să participe, că aiurea interesul pentru carte şi pentru scriitor nu sălăşlueşte o clipă. Esenţialul este păstrarea, acestui interes. Că se scriu şi cărţi proaste, şi că uneori ele cunosc succesul, nu e nicio nenorocire.

Mai gravă este indiferenţa totală a cititorului, cu consecinţa ei: descurajarea celor ce scriu şi a celor ce tipăresc.

ION PAS

Cronica epigramatică

A zis Domnul: „Fiat lux"
Şi s'a iscat un clar de lună,
Iar Doamna-a zis: „Să fie lux!"
Şi s'a iscat... o ceartă bună!

LUPUS

CĂRŢI • REVISTE • ÎNSEMNĂRI

Amintiri şi gânduri despre Mihail Sadoveanu

In ultimul număr al revistei „Insemnări ieşene" închinat d-lui M. Sadoveanu, d. M. Carp publică o serie de amintiri şi gânduri despre marele nostru prozator. Reproducem fragmentul de mai jos:

Nu ştiu dacă cei mai mulţi dintre

D. MIHAIL SADOVEANU

cititorii şi admiratorii lui Ibrăileanu cunosc faptul că el şi-a început cariera didactică în şcoala secundară şi anume ca profesor la Liceul Internat „C. Negruzzi" din Iaşi. Spun aceasta pentrucă el este cunoscut în deobşte ca strălucitul profesor al Universităţii Mihăilene. Cele ce vreau să povestesc însă aici se petrec cu mult înainte.

Eram colegi la aceiaşi şcoală, unde ne vedeam cel puţin tot atât de des ca şi acasă, ori prin oraş. Trebuie să se ştie că Ibrăileanu pe-atunci nu era pustincul retras pe care l-au zugrăvit mai toţi cei ce l-au cunoscut mai târziu, prin „Viaţa Românească". Era un mare iubitor de preumblări pe străzile Iaşilor, în special pe frumoasa stradă Carol, care duce la grădina Copou şi mai departe la Ronduri, şi mai era şi un statornic vizitator al librăriilor, unde-şi trecea zilnic multe ceasuri în cercetarea şi alegerea cărţilor. (Pe atunci, profesorii secundari îşi puteau cumpăra cărţi...)

In special, librăria Barasch din Piaţa Unirii, care avea numai cărţi străine şi aducea toate noutăţile franceze, era locul lui de predilecţie. Poate din pricina acestei preferinţe a lui, poate numai fiindcă eu eram mai iscoditor, — s'a întâmplat că am dat eu înaintea lui peste cel dintâi volum al lui Sadoveanu.

Intr'o sară din 1904, intrând într'o librărie care aducea şi cărţi româneşti, am găsit proaspăt volumul *Povestiri* şi citind câteva pagini fără a-l tăia, m'am simţit îndemnat să-l cumpăr.

Imi aduc aminte că l-am citit în noaptea aceia, neputându-mă despărţi de carte, iar a doua zi, cum ştiam că Ibrăileanu avea şi el ore, am dus volumul la Liceul Internat, ca să-i arăt fericit, dar cu oarecare ezitare, impresia mea că în literatura română a apărut un scriitor de mare talent.

Citeam noi multe reviste, dar nu-mi aduceam aminte să fi citit vreuna din bucăţile din „Povestiri"; în orice caz, citite una după alta, în volum, îmi produsese o impresie susţinută, pe care poate nu aş fi avut-o dela o singură bucată, în revistă. Iar mai târziu, când am ştiut că *M. S. Cobuz* era pseudonimul lui Sadoveanu, îmi amintii că citisem, cu această iscălitură, versuri care însă nu mă impresionaseră mai mult decât poeziile curente din reviste.

Aşteptam dar cu oarecare nerăbdare părerea lui Ibrăileanu, căruia îi împrumutasem cartea cam cu deasila,— şi avui plăcerea să aflu, peste câteva zile, că, fără a împărtăşi în totul entuziasmul meu tineresc şi fără rezerve, era şi el de părere că autorul este un scriitor de talent.

Aşa am luat noi primul contact cu Sadoveanul, scriitorul.

Realizarea unui gând regal: „Enciclopedia Română"

„Enciclopedia României", măreaţa operă in curs de realizare, a fost provocată de un indemn regal.

Majestatea Sa Regele Carol II a fost urmărit de multă vreme de gândul unei Enciclopedii — scrie profesorul Gusti în prefaţa lucrării — ca o sinteză a naţiunii şi a momentului istoric.

La temelia acestui gând, câţiva oameni de bine mari români, d-nii Orghidan, Gigurtu, Bujoiu şi Murgăşanu au zidit comorile lor. Şi gândul înalt a devenit realitate.

Cele două volume apărute până azi sunt evidentă mărturie de seriozitatea şi temeinicia intenţiilor „Asociaţiei ştiinţifice pentru Enciclopedia României". Cele două care vor urma, volumele închinate economiei româneşti ca integritate, un studiu care să fie o contribuţie originală la ştiinţa naţiunii noastre.

Evident, o asemenea lucrare ne pune în faţă încercarea unui inventar al potenţialului nostru economic dar şi o icoană a tendinţelor contradictorii, a lipsurilor şi defectelor mecanismului economiei naţionale. Fiind o cercetare ştiinţifică obiectivă în marginea documentării şi informaţiei eixstente, nu a urmărit decât stabilirea pe cât cu putinţă a situaţiei reale în trecut şi prezent, judecând drumul urmat şi perspectivele ce se deschid în vitor, cu toate greşelile şi piedicile ce trebuesc evitate.

Const. Cojan: ALBĂSTRELE *(versuri). Ed. Cartea Românească*

D. Const. Cojan s'a făcut remarcat în paginile revistelor noastre literare printr'o puternică originalitate lirică.

D-sa a publicat versuri de subtilă inspiraţie. Acum, în volumul „Albăstrele" şi-a adunat o parte din aceste versuri. Volumul cuprinde 25 de poeme.

In fiecare din aceste poeme găsim amprenta unui talent autentic. Iată de pildă, acest sonet, cu gingaşe accente de pastel:

Când soarele se joacă în ţărnă, pe alee
Cu bucle de mătasă şi pietre de amnar,
April, hoinarul vremii şi al firii năvodare
Ne'ncolţeşte 'n inimi,—în martii de-orchidee,

Dulci flori de neastâmpăr, capricii de femee...
Şi dăngăt lung de—aramă venind dispre altar
Adună credincioşii la denii tot mai rar...
Când lacrimi tremurânde pe obraji rozalbi scântee,

Psalmodiază imnuri în svonuri de lumini
Duci mâna'n dreptul frunţii, cucernic te închini
Dar, de pe--o zi pe alta, îţi schimbi ca pe o haină

Părelnica simţire, ce'nchide marea Taină...
April, solia vieţii, surâsul primăverii
Mi 'nspicuie iubirea şi'n zbor de albine, merii...

Sau această strofă din poemul „Decor" pe care, din lipsă de spaţiu, re-

gretăm a nu-l putea reproduce în întregime:

Acum, în ghiol aleargă dulci stropi de argint în soare
Şi — un stol hoinar de fete — fantasme vii pe unde,
Colindă neastâmpăr şi unică splendoare,
Când valul desgoleşte mai mult de cât ascunde...

Poemele d-lui Cojan sunt străbătute de vervura unei mari sensibilităţi. Dsa excelează însă în deosebi în pastelul fin, cu strofă sprintenă şi rimă alertă şi rară. „Albăstrelele" d-sale nu constituesc o simplă promisiune ca aproape oricare volum de debut, ci o definitivă afirmare.

ST. TX.

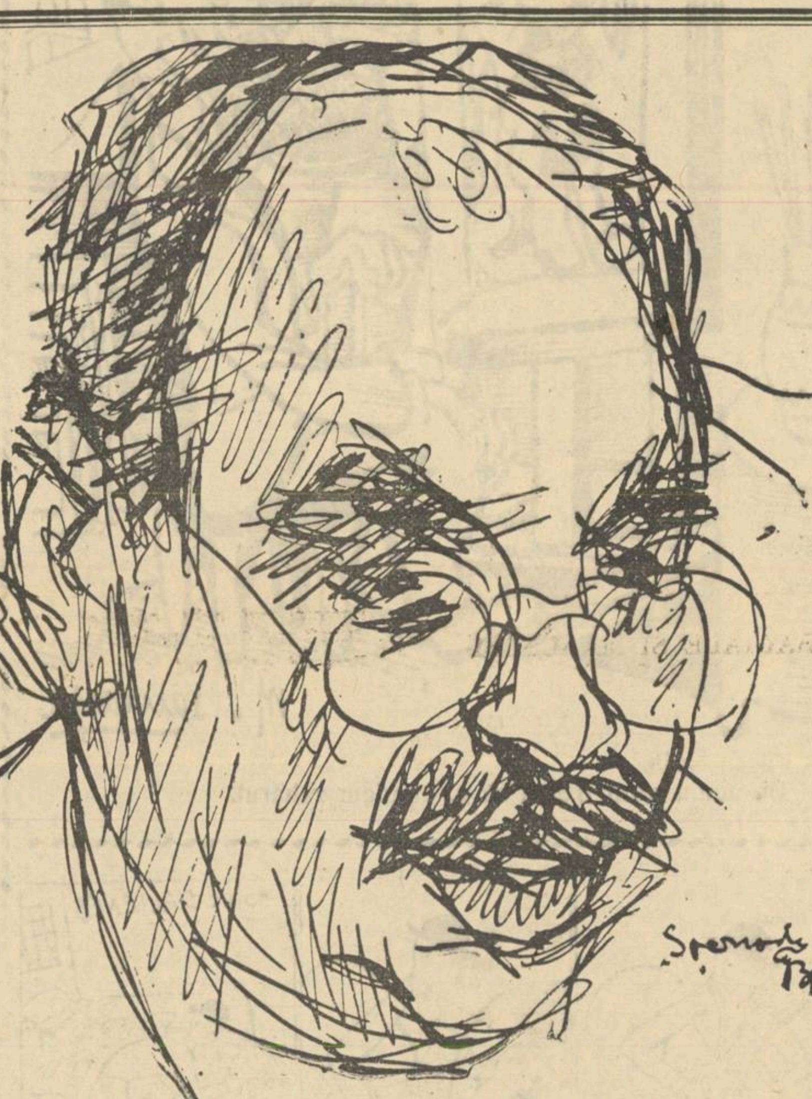
Două cărţi româneşti

Două cărţi româneşti de mare însemnătate pentru cultura noastră naţională au apărut în decursul anului 1939, „Indurare!" o culegere de schiţe şi nuvele de Paul Bujor (edit. Cărţii Româneşti) şi „Scânteetoarea viaţă a Iuliei Haşdeu" de Generalul C. Manolache (edit. Cugetarea") o biografie romanţată, prima de această calitate superioară ca documentare şi tratare literară.

Nuvelele şi schiţele pofesorului Paul Bujor sunt cunoscute publicului cititor din revistele unde au fost publicate şi au impresionat puternic opinia literară, încă de la apariţia lor, atât prin calitatea observaţiei şi darul vioi al povestirii, cât şi prin emotivitatea sa în care se îmbină fericit înduioşarea cu surâsul. Culegerea aceasta de povestiri, care merită o mai amănunţită dare de seamă se va face într'un număr viitor al Adevărului Literar, este o carte care oglindeşte nu numai sufletul autorului, ci răsfrânge şi sufletul unei generaţii, a unei epoci din viaţa noastră culturală în unul din momentele cele mai interesante al curgerii sale. Cititorii îi vor gusta farmecul cu atât mai mult cu cât el este de o natură cu totul alta decât acea care ne e servită de literatura actuală şi de care am fost „saturaţi" peste măsură.

Cartea d-lui general C. Manolache este cu totul de altă factură şi întrece aşteptările cu care eram în drept să o primim, după celelalte opere ale sale, cu vădite şi necontestabile merite literare. Documentarea serioasă şi amănunţită, „pietatea pusă în utilizarea materialului", tratarea justă şi cumpănită în elanul său de simpatie şi înţelegere, darul fericit al evocării acestei vieţi scurte şi strălucitoare, care-şi poartă atât de bine titlul de „Scânteetoarea viaţă a Iuliei Haşdeu, fac din această scriere una din cele mai valoroase şi mai interesante, din cele apărute acum în urmă. Tragedia acestei lumi care se închide şi se dă înlărât dela cea care ar putea cere orice vieţii este redată fără emfază şi patos, dar se comunică, poate tocmai din cauza aceasta, cu atât mai zguduitor cititorului. Nu se simte din această minunată carte gustul morţii, ci se ridică puternic şi covârşitor simţul şi cultul vieţii. Iulia Haşdeu ne e redată cu individualitatea sa unică şi de neînlocuit, dar e şi învăluită de atmosfera unei meditaţii dramatice asupra lumii, în care personalitatea acestei „scânteetoare" condamnate la moarte, ia constanţa propriei sale vieţi.

Despre această carte care e menită a fi un adevărat eveniment în literatura noastră va trebui să vorbim mai pe larg, într'un alt număr, mărginindu-se a o semnala publicului nostru cititor, ca o lectură din cele mai interesante şi mai mişcătoare, din acele al căror interes se amplifică şi creşte dela pagină la pagină, persistând multă vreme după ce ai închis cartea.

D. ŞTEFAN ANTIM

autorul volumului „Alte Studii şi portrete", apărut zilele acestea în editura „Adevĕrul". Cartea cuprinde o seamă de portrete care au stârnit un răsunet considerabil încă înaintea marelui război şi o nouă serie de studii îmbrăţişând problemele sociale şi politice ale actualităţii.

Cartea aceasta de adevărată desfătare intelectuală, cunoaşte un impunător succes de librărie.

Se 'nţelege dela sine că vom reveni asupra ei cu stăruinţa cuvenită unei opere de mare însemnătate.

„Cercuri în apă"

„Cercuri în apă" este titlul romanului pe care d. Ion Biberi l-a făcut să apară de curând.

Este un roman de fină analiză, ca o lucrare de traforaj sufletesc şi în care calităţile d-lui Ion Biberi apar încă şi mai evidenţiate.

Vom reveni într'o cronică amplă, asupra acestei cărţi a cărui apariţie constitue fără'ndoială un eveniment literar.

Orizonturi

Revista Asoc. Profesorilor secundari din Galaţi. Anul II. No. 1.

Cu următoarele colaborări: E. Caraman, I. Pajură, Const. Giurescu, Gh. Hagiu, Vl. Cavarnali, D. Dan, C. Farago, V. Hondrilă, Gh. Bujoreanu, I. Dumitrescu-Pietrari, T. Iordache, S. Cadan, Gh. Popescu, M. Răpeanu, Al. G. Popovici, O. Buhociu, Dr. V. Odobeşteanu, D. Profu, Gh. Ursu, G. Ungaretti, E. Maur, N. Conţ, I. Licea, I. Totolici, I. Argintescu.

Raza literară

Anul VIII. No. 56.

Colaborează: Victor Eftimiu, St. Stănescu, S. Ivanovici, A. Doineanu, V. Dorneanu, V. Treboniu, N. Gherculescu, G. Tavală, Marinescu-Fulga, S. Rareş, I. H. Munteanu, E. Cobzalău, E. Laurian, Dim. Rădulescu, V. Manoliu, C. Bour, I. Gheorghe.

O TRADUCERE DIN CEHOV

In biblioteca „Vremea" a apărut un volum de schiţe datorite marelui scritor rus Anton Cehov.

Volumul intitulat „Bârfeala" cuprinde 12 schiţe de fin umor psihologic, traduse de d. R. Donici.

Muncă şi Voe bună

Numărul de 1 Mai al acestei interesante publicaţii tipărită de Ministerul Muncii, aduce următoarele colaborări: M. Sadoveanu, Paul Teodorescu, C. Vâlcovan, C. N. Negoiţă, Dr. Doran, M. Straja, Boris Oceakovsky, Al. Vasiliu, St. Cârstoiu, Mircea Florentin, C. Popov, Preot I. Marina, Petre Bruteanu, etc.

Interesant articolul d-lui Boris Oceakovsky, „Carenţa în arta grafică", din care reproducem cele ce urmează:

Urmaşii lui Gutenberg, printre cari figurează: Gh. Asaki, M. Cogălniceanu, Anton Pan, Petre Ispirescu, Heliade Rădulescu, C. A. Rosetti şi alţii cari au răspândit „gândurile" tiparului, au astăzi continuatori pe contimporanii noştri, preocupaţi de scopuri meschine.

De unde până eri, instituţiile de Artă Grafică erau conduse şi însufleţite de maeştri tipografi, cari s'au consacrat meşteşugului grafic din sfânta dragoste a răspândirii ideilor, astăzi sunt înlocuiţi cu oameni nepricepuţi, cari n'au nimic comun cu sufletul acelora cari au văzut în arta grafică un mijloc pentru luminarea minţilor, neglijând interesele lor vitale.

Acei cari au urmărit evoluţia tiparului, cunosc foarte bine pe aşa numiţii culegători cari au „cules" gândurile celor mai mari făuritori din lumea literară, colaborând întotdeauna cu resursele lor spirituale, pentru reuşita operei concepute.

Tipografii de altă dată erau consideraţi în lumea marilor gânditori ca o adevărată călăuză a creatorilor literaturii, dând şi ei aportul preţios pentru luminarea masselor. Din rândurile lor au ieşit chiar mari scriitori, cari au rămas neşterşi în istoria literaturii universale.

S'au primit la redacţie:

Fl. Căruntu: Podarul dela Olt
Povestiri. — *Editura Pavel Suru*
Versuri

Aurel Ivănescu: Cetatea cu flamurile albe, versuri

Colecţia „Cuget Moldovenesc"

Versurile d-lui Ivănescu cuprind originale acente lirice învestmântate într'o impecabilă formă. Remarcabile rondelurile şi peisagiul citadin; „Seara în cetate".

George Negru: Icoane, *poeme*
„Editura Noastră"

Poemele d-lui G. Negru vădesc oarecare sensibilitate şi îndemânare în construirea versurilor. Volumaşul apărut este o serioasă promisiune.

Adeverul
Literar şi Artistic
DIRECTOR:
M. SEVASTOS
Preţul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu
Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREŞTI
Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării No. 16585/939

W. B. Yeats şi teatrul irlandez

Deşi îndreptăţiţi să credem că viteazul şi mult încercatul popor irlandez ar avea de povestit atâtea sbuciumate episoade, din lupta lui pentru libertate, dealungul anilor de îngenunchiere şi îndârjire, ei bine, aceşti Celţi sunt mult prea încrezători în bunul lor destin, ca să se plângă într'un fel sau în altul. O discreţie, o pudoare a suferinţei seculare, cum numai un popor viguros construit sufleteşte, o putea avea. Acestea, vorbind de Irlandezi ca rasă — fără pretenţiuni puriste — ca grupare social-morală independentă.

Dar, pe trupul de robust optimism original al literaturii irlandeze, secolul XIX, spre sfârşit, şi secolul XX, au impus curente „organizatoare", cu rădăcini din afară, după cum peste spiritul realist şi exuberant de viaţă al literaturii franceze de totdeauna, a planat, o vreme, un „mal du siécle" important. A fost ceva hibrid în sine, deşi cu fructuoase efecte, după cum pe un alt plan, hibridă ar fi tentativa de a inocula cu beţia atotputerniciei, o naţiune paşnică, puţin anacroică sufleteşte, în fond lipsită de veleităţi agresive.

Cu începutul sec. XX, William Butler Yeats impune în literatura irlandeză un gen foarte puţin agreat de public, apoi asimilat cu timpul: drama.

Puţină vreme înainte, Ibsen şi prietenul său Bjorsen, împreună cu Ole Bull întemeiaseră Teatrul Naţional Norvegian, în scopul de a utiliza drama, împotriva influenţei germane şi daneze în Norvegia. Trecuseră 30 ani şi, înainte ca piesele lui Ibsen să fie reprezentate la Londra (la Independent Theatre al lui J. T. Grein, cu un capital strâns în pripă de Miss Annie E. Horniman şi câţiva prieteni ai acestuia) a fost pusă în scenă, tot acolo, prima piesă a lui Yeats, — „Ţara dorinţei" —, dramă care s'a jucat şi încă se joacă greu, din pricina lirismului „poetic" exagerat, un defect care la lectură devine o lăudabilă calitate.

Această experienţă a direcţiei lui Independent Theatre, duse la constituirea unei societăţi dramatice — Incorporated Stage Society — al cărui obiectiv era dirijarea tinerilor dramaturgi spre capodoperile scenei străine. Din acest Consiliu a făcut parte şi Yeats, care în 1904 scrise drama în patru acte „Acolo unde nu-i nimic", primită mai favorabil şi cu mai puţine protestări de către public.

Ultimii ani ai veacului trecut, văzură apărând în Irlanda, faimoasa „Gaelic League" sub conducerea Doctorului Douglas Hyde, o asociaţie apolitică, non-sectară, al cărui obiect era reînvierea tradiţiilor irlandeze.

Societăţile literare irlandeze din Dublin şi Londra, în cari Yeats era membru activ, se alipiră acestei renaşteri, şi se spune chiar că într'una din celebrele meeting-uri ale Ligii, Yeats ar fi cunoscut pe Lady Gregory of Gost, nedespărţita sa colaboratoare de mai târziu. Ajutat de dânsa, care avea un deosebit talent organizator, el fondă o Irish Stage Society pentru turnarea pieselor irlandeze, idee la care se alipiră îndată Edward Martyn şi vărul său George Moore.

„Teatrul literar Irlandez" debutează la Dublin, în sala veche de concerte, cu o producţie a lui W. B. Yeats: „The Countess Kathleen", după părerea celor mai mulţi, cea mai bună operă dramatică a scriitorului. Sucesul „Contesei Caterina" deschise porţile tuturor teatrelor, pentru Irish Literary Theatre şi sala „Gaiety" din Dublin îşi stabili un repertoriu din: „Câmpul cu buruieni" şi „Maeve" ale lui Edward Martyn, „Cel din urmă ospăţ" de Alice Milligam „Ramura plecată" a lui George Moore şi, în colaborare cu W. B. Yeats, „Diarmid şi Grazia", toate drame cu subiecte comune, fără deosebită valoare artistică.

In curând apăru şi o dramă în dialect, „Casad an Sugan" (Funia împletită), în care jucă şi autorul, Dr. Hyde; aceasta a fost ultima producţie a Teatrului literar irlandez.

Ideea a degenerat apoi, şi într'un scurt istoric al dramei irlandeze, W. G. Fay explică această decadenţă prin permisiunea de a fi jucate piese irlandeze de actori străini; se ajunsese chiar la adaptarea cadrului irlandez la evenimente imaginare, incompatibile cu psihologia insularilor. Alarma literaiţlor irlandezi conştienţi, în frunte cu George Russel, poet şi ziarist de seamă, aduce din nou la ordinea zilei problema unui Teatru Naţional irlandez. „The Gaelic League" asista în această vreme, la o neaşteptată creştere a numărului membrilor săi şi leader-ii se gândise că ar putea-o transforma într'un redutabil partid politic. Conducătorii ligii, Arthur Griffiths şi Mand Gonne, nu uitaseră însă scopul iniţial al asociaţiei, aşa încât, cu ajutorul lor, se realiză în curând o idee fără precedent, aceia de a se juca o piesă în dialect, cu acţiune, actori şi producători irlandezi.

Toată cheltuiala a fost suportată de primul Partid Naţional al Irlandei („Cumann na o Gaedael") cu sprijinul însufleţit al lui Yeats şi al fraţilor Fay. Ca să ne putem da seama de entuziasmul acestor oameni, e deajuns să notăm amănuntul că rolul principal femenin în piesă (Cathleen Ni Houlihan) îl juca Maud Gonne, şefa partidului.

Intreprinderea s'a bucurat de o foarte cordială primire, care se concretiză într'un considerabil număr de noui înscrieri. Preşedinţia Societăţii i se oferi lui A. E. (pseudonimul literar al lui George Aussell) care la rândul său o solicită pentru Mr. Yeats, sub conducerea căruia s'au mai jucat sucesiv douăsprezece piese, în cadrul Societăţii, dintre care patru, scrise de el însuşi. Inscenarea lui „The Shadowy Waters" a fost prima tentativă de piesă de teatru în versuri dialectale, cu lungi tirade, gen Operă, fără prea mult răsunet în lumea teatrală.

Aceste sporadice performanţe au avut calitatea să introducă pe scenă câteva nume noi, menite să facă astfel carieră: Lady Gregory — deja cunoscută prin multilateralitatea activităţii ei; — Padriac Colum, poet şi dramaturg, reprezentând genul vieţii ţăranului irlandez; şi J. M. Synge primul poet dramatic realist, a cărui primă producţie a întâmpinat o foarte ostilă campanie de presă literară şi care a reuşit totuşi să se impună.

Principala obiecţiune care i se aducea era că resortul acţiunii personajelor sale femenine era exclusiv de natură conjugală. A doua piesă a acestuia, „Pribegi pe mare" este unică în literatura irlandeză prin perfecţiunea tehnicei şi linia distinsă a dialogului; e „adâncă ca tragedia antică greacă şi universală pe cât de adevărat că pretutindeni oamenii călătoresc în corăbii pe mări"...

După incendiul dela Teatrul cel Mare din Chicago, care a cauzat o enormă pagubă guvernului naţional din Dublin, stipendiul anual a fost suspendat pentru o vreme. A urmat apoi o încercare de restaurare a Teatrului Naţional irlandez, cu piesele în versuri: „Răspânditorul de veşti" de Lady Gregory şi „On Baile's Strand" de Synge, care a dus la înfiinţarea unei săli perpetue la Dublin Abbey Theatre. Acum se tinde spre o localizare a genului dramă, cu o proectare în trecut, paralelă cu o mişcare de aderare la lupta popoarelor pentru libertate.

Ultimele piese de teatru ale lui Yeats sunt slabe; structura lui sufletească n'are limitările unui dramaturg. A rămas însă un director fără egal al nouei generaţii de artişti, dotat cu o nesemuită intuiţie în faţa unor talente ca: Edvine, O'Casey, Robinson, Murray, ca să-i numim numai pe aceştia. Şi mai presus de toate, creatorul dramei irlandeze este astăzi, cel mai mare liric al timpului şi un neîntrecut mânuitor al stilului clasic, în proză.

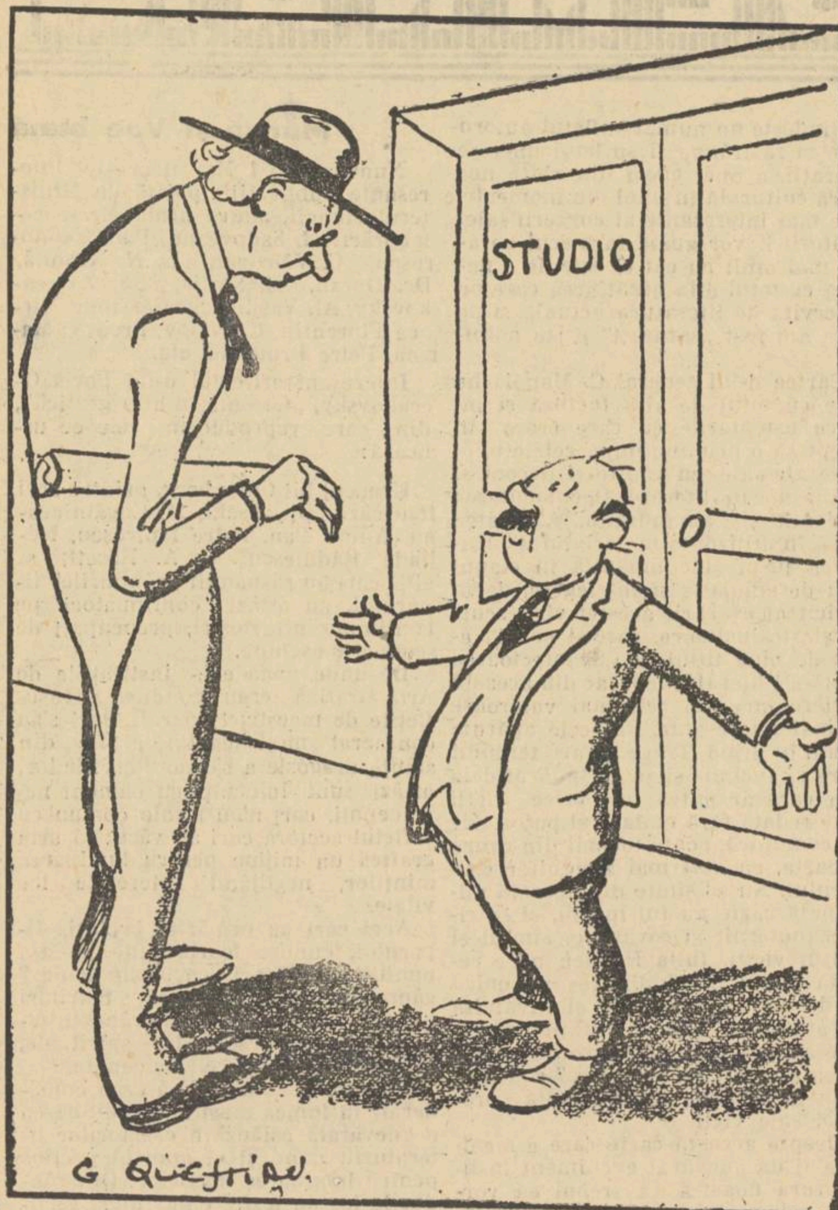
MIHNEA GHEORGHIU

Adevĕrul
LITERAR şi ARTISTIC

HUMOR

TELEVIZIUNE

Nu vă pot angaja. Cum vreţisă încăpeţi pe un ecran de douăzeci şi cinci de centimetri.

— Văd că ai un pardesiu nou. Lucrezi undeva ?
— Da, am intrat într'o bancă.
— Noaptea ?

— Parcă-i viu.
— De-acum vom trebui să as cundem zahărul.

Ion Ion îşi calculează impo-zitul

VECHIUL PĂLĂRIER DEVENIT NEGUSTOR DE PANTOFI

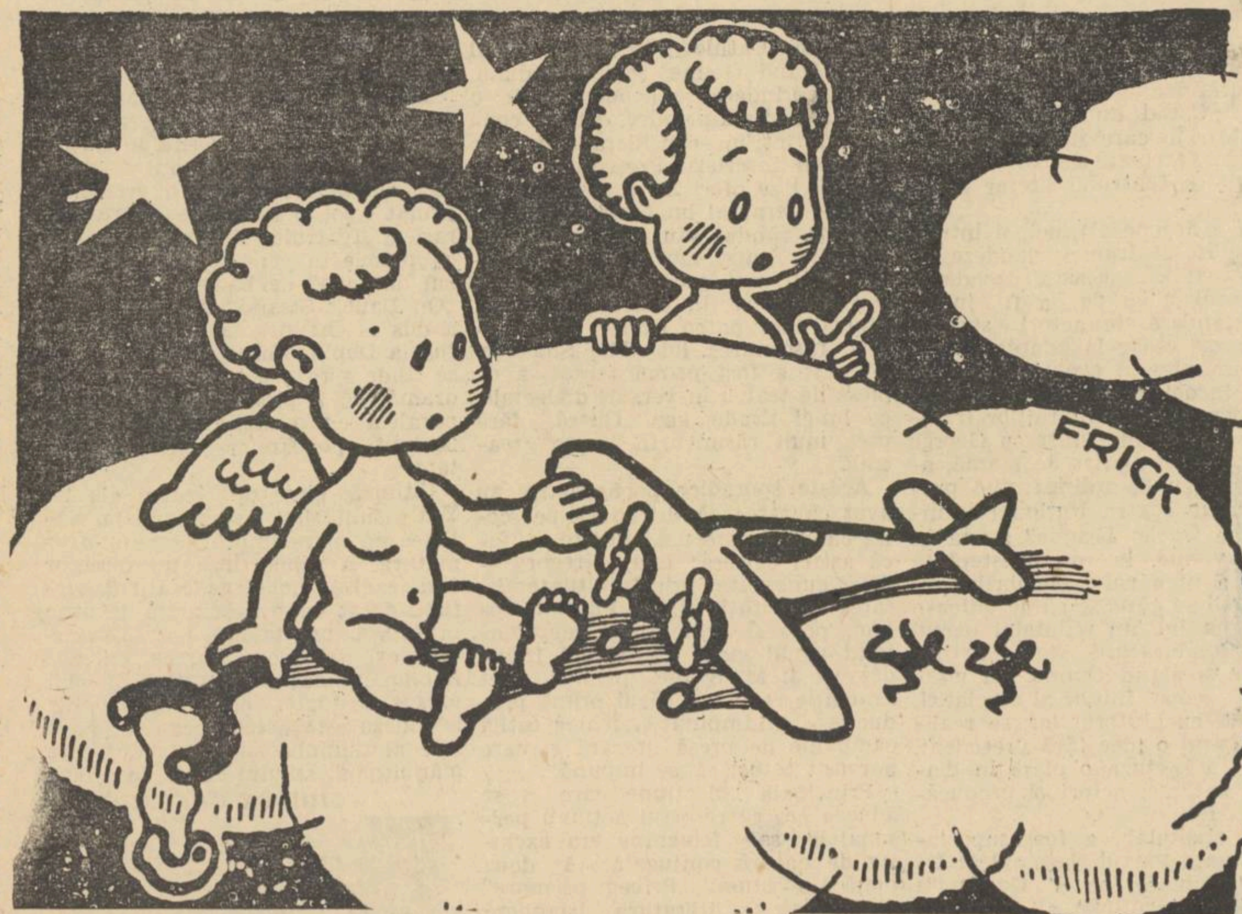

— Iniţialele, vă rog?...

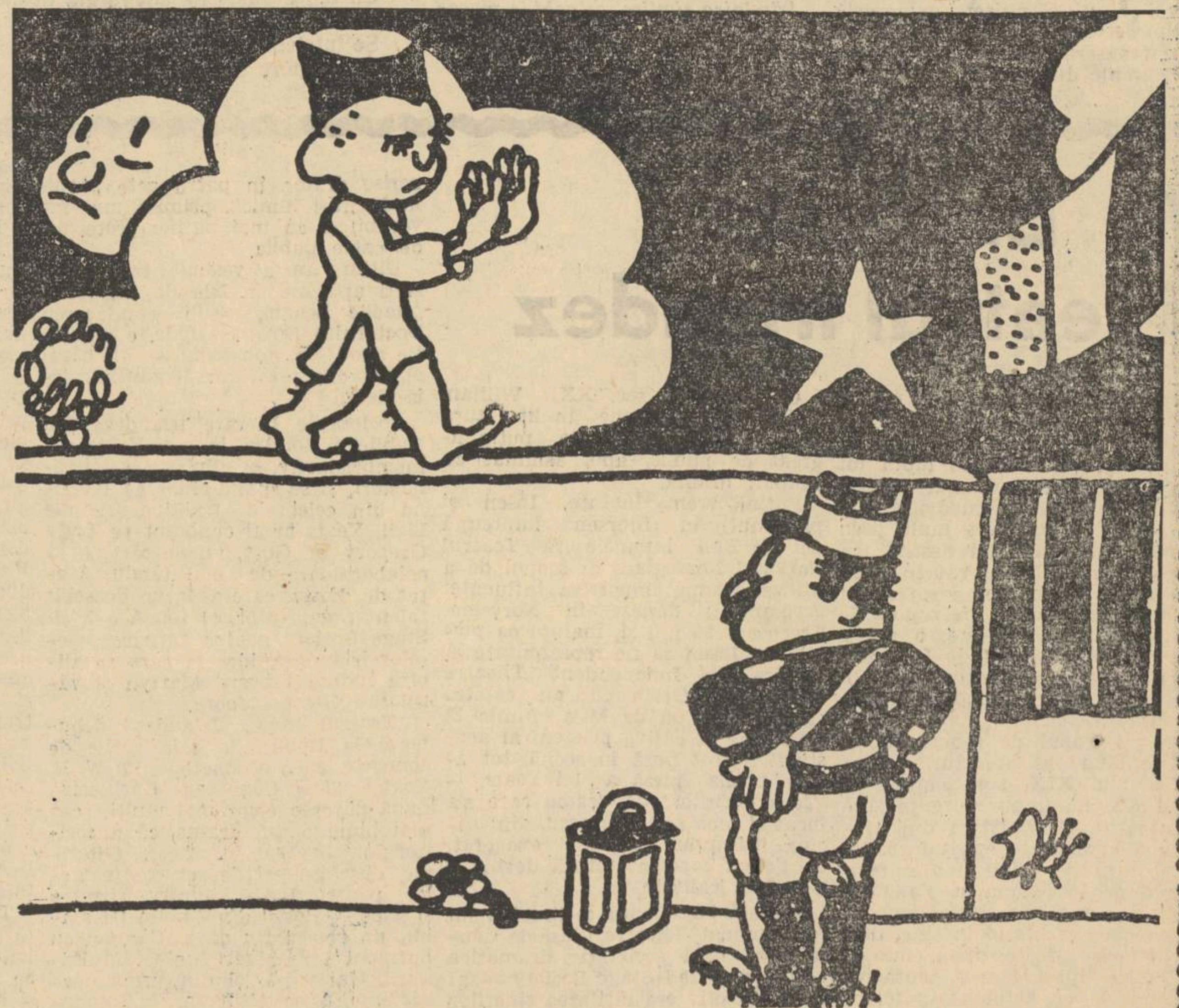
NOUA BONĂ

— Îţi plac copiii, fetiţo?
— De sigur, doamnă. Dar ar fi mai bine ca domnul să fie precaut.

— Priveşte ce frumoasă pasăre am prins.
— Nu vezi... are pureci.

Somnambul sau nu, nimic nu te 'mpiedică când mergi să ţii capul sus, să-ţi bombezi pieptul....

12 PAGINI, ILUSTRATE

ANUL XIX. SERIA III. No. 962 — PREȚUL LEI 5 — DUMINICĂ 21 MAI 1939

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIU

Adevěrul

LITERAR ȘI ARTISTIC

O sărbătorire

de M SEVASTOS

Revista „Insemnări eșene" a închinat un număr sărbătoririi d-lui Mihail Sadoveanu, cu prilejul atingerii unei culmi, prin decernarea titlului „doctor honoris causa" de către Universitatea Mihăileană.

Revista unde d-sa s'a manifestat cu o amploare deosebită a fost „Viața Românească".

Aici d. Sadoveanu și-a publicat multe din operele-i de căpetenie.

Inainte de războiu, acest mare scriitor a locuit mult timp la Fălticeni — fugând din Capitală, pentru a găsi liniște și răgaz.

De-acolo soseau în redacția „Vieții Românești" manuscrisele cu literă măruntă, pe care criticul G. Ibrăileanu le alegea din maldărul corespondenței și, cu degete nervoase, deschidea scrisoarea — nu cu coupe-papier-ul, ci cu podul palmei introduse într'un colț al plicului.

Deși fiecare bucată a d-lui Sadoveanu mergea cu siguranță la tipografie — niciodată însă manuscrisele d-sale nu erau date zețarului înainte de a fi cetite: uneori de G. Topârceanu care citea foarte frumos, alteori de însuși profesorul Ibrăileanu, dornic să-și facă și sieși, dar și nouă, o plăcere artistică.

Cu greu se citea bucata până la capăt fără de izbucnirile admirative ale criticului Ibrăileanu — încântat de-un nume sau de-o expresie, pe care-o repeta săptămâni și luni.

Câte-odată însă manuscrisul era adus la redacție de însuși d. Sadoveanu, care venea foarte des la Iași — unde ocupa postul de director al Teatrului Național.

Când intra d. Sadoveanu în redacția „Vieții Românești" era o sărbătoare. Nu era numai un omagiu adus unei înalte personalități sau venerație pentru autorul unei opere care încântă — ci și o iubire adâncă pe care membrii redacției o aveau pentru mosafirul dorit.

Intâiu Ibrăileanu, apoi Costică Botez, pe urmă Topârceanu — se atașaseră de d-sa printr'o adâncă prietenie.

Sufletul lui Topârceanu era închis pentru mine.

Ceilalți doi însă — în nenumărate rânduri — mi-au arătat pentru d. Sadoveanu o iubire, cum rar am întâlnit. Și unul, și altul — doi oameni de-o distincție și de-o discreție fără termen de comparație — nu și-au manifestat față de d. Sadoveanu întreaga lor dragoste. Se destăinuiau doar nouă — când rămâneam singuri.

De câte ori aducea d. Sadoveanu vre-un manuscris — era rugat să-l citească... Și-l citea, cu vocea-i blajină, caldă și stăpânită în același timp — care punea muzică în frazele atât de armonioase... O intonație într'un dialog... o subliniere a unei descripții de natură (de pildă: „tălăngile păleau lin"...) — aveau, rostite de autor, o mângâiere de cântec.

Când bucata se isprăvea, și farmecul se curma. Toți rămâneau muți. Doar Ibrăileanu schița un compliment șters. Niciodată, el n'a spus în fața d-lui Sadoveanu laudele — pe care, cu atâta culoare și vioiciune, le rostea în fața noastră.

Chiar când nu erau în redacție, numele a doi oameni reveneau veșnic pe buzele tuturora. Se pomeneau mereu expresii ale d-lui Sadoveanu și păreri literare ale lui Costică Botez, spiritul artistic plin de finețǎ și de ascuțime.

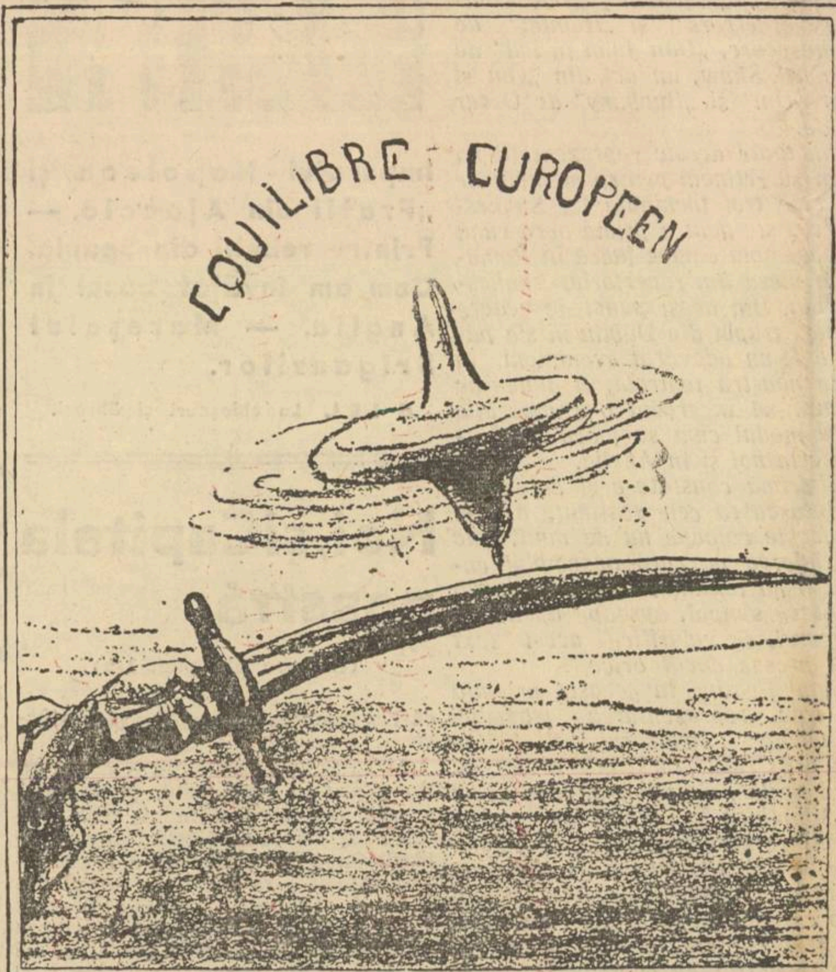
Deși legați atât de strâns, acești oameni aveau — totuși — o indoială: li se părea că iubirea lor imensă pentru d. Sadoveanu nu-i egalată de dragostea acestuia față de ei.

Amândoi au dispărut din lumea unde ne-au lăsat — vremelnici călători...

Această îndoială a fost până azi o taină. Am divulgat-o, fiindcă — acum un an și ceva — d. Sadoveanu, într'o zi de vânătoare, a vorbit de prietenii morți ca de niște frați despărțiți pentru totdeauna.

Mi-am dat seama atunci, cum nu se cunosc oamenii — chiar cei mai buni prieteni... Trec unul pe lângă altul — și parcă pentru dânșii e o rețea de sârmă ghimpată...

Când moartea scufundă însă trupurile în tainițele ei, adevărurile se dau pe față. Dar ce folos? Indoelile au intrat și ele în pământ.

DAUMIER: Echilibrul european.

Scriitorii și pacea

Mesajul lui Jules Romains către scriitorii lumii

New-Yorkul este fără indoială cea mai grandioasă cetate modernă a planetei, cea mai uriașă aglomerație citadină a tuturor timpurilor. Ceiace se gândește, ceiace se întâmplă acolo are ecou în lumea întreagă. Mai cu seamă în ceasul de față când omenirea freamătă, iar curenții de neliniște și temere străbat inimile: celor din Balcani, din stepele Asiei, depe malurile Missisipiului, ale Gangelui sau ale Guadalquivirului, din China martiră, din Australia, din cele două Americi, ca și de pretutindeni unde oamenii și-au făurit așezări diriguite de legi, centrate pe ideia de ordine morală și progres. Din New-Yorkul — care nu poate lăsa indiferent pe nimeni — Jules Romains, președintele Asociației mondiale a P. E. N.-Cluburilor, a lansat un apel către scriitori, cerându-le „să lupte pe meterezele unde se apără libertățile exterioare".

Ne place să vedem în cuvântarea de deschidere a Congresului P. E. N. Cluburilor — ținută, în anul când se comemorează un veac și jumătate dela luarea Bastiliei, pe pământul Americei — un mesaj simbolic care nu interesează numai pe profesioniștii condeiului, ci și mulțimile largi ale tuturor națiunilor.

Jules Romains s'a născut și a crescut în Franța unde cultul libertății este deapururi viu și s'a adresat camarazilor din lumea întreagă din țara care, cea dintâi, a tradus în faptă limbajul libertății pe temelia căreia a clădit o civilizație și o cultură ce reprezintă un model tip urmărit și adesea imitat de alte popoare.

Un actor al marei drame omenești a vorbit dintr'o țară care, prin situația ei geografică, și-ar putea îngădui poate luxul de a privi ca spectatoare obiectivă la frământările și sbuciumele continentului european, dar e animată de o atât de mare pasiune pentru nobilele valori ale civilizației și culturii, că se simte datoare să intervină și să tempereze zelul apostolilor „misticei violenței".

„Astăzi, a spus Jules Romains, dovada e făcută: ne-ar trebui o ipocrizie mai mult decât fariseică pentru a nu vedea de care parte este suprema primejdie de care parte este răul. Ca scriitori suntem răspunzători de menținerea valorilor esențiale ale civilizației. Aceste valori sunt amenințate: ele sunt atacate cu furie, împotriva lor se duce o ofensivă sistematică și convergentă.

Nu mai putem îngădui nici o dare înapoi, fără să nu demisionăm din condiția noastră de scriitori, din condiția noastră de oameni.

Trebue ca din această mare adunare din New-York să iasă o condamnare fără apel a misticilor violenței...

...nu trebue să ne despărțim fără a fi luat un oarecare număr de angajamente cari nu depășesc, mi se pare, nici rolul nici puterea noastră și, dacă putem lua aceste angajamente într'o declarație ce va fi adusă la cunoștința opiniei universale, adunarea din New-York nu va fi fost o manifestare zadarnică, într'un timp când soarta spiritului sau viitorului speciei atârnă de clar-vederea noastră, de voința noastră".

Jules Romains a fost unul din acei cari au aplaudat acordul dela München. O mărturisește în cuvântarea sa fiindcă socoate că datoria scriitorilor și a cugetătorilor este să salveze unul din supremele bunuri umane: pacea.

Astăzi însă „când se știe de unde vine primejdia" scriitorii trebue să aducă popoarelor mesajul unei mari speranțe de pace și nu de amăgire.

Este vădit că mesajul se adresează nu numai purtătorilor de cuvânt al marilor națiuni, a căror limbă este răspândită pe mari întinderi ci, și mandatarilor sufletului micilor națiuni amenințate cu distrugerea de forțele violenței expansioniste.

Scriitorii au cunoscut în anii de după războiu o permanentă tensiune. Cum această tensiune s'a transmis în masse și riscă a se converti în panică și desnădejde, ei trebue să-și păstreze cumpătul și să tâlmăciască în vorbe simple, directe, bucuria de a trăi, nădejdea de mai bine și unitatea genului uman.

Când viața umană e subevaluată, ca monetele devalorate de inflațiile catastrofice, ei sunt datori să proclame sus și tare că, cred mai mult ca oricând în miracolul vieții, că nu vor războiul, dar mai mult de a nu vroi războiul, doresc nimicirea focarelor de infecție a provocatorilor și sunt gata să apere până la sacrificiu independența națiunilor indisolubil legată de libertatea indivizilor.

In ceasul acesta, când așa zise idei eroice, dacă se poate spune așa, circulă pe arterele lumii, semănând derută și desamăgiri, scriitorii trebue să-și facă datoria lor de dascăli ai națiunilor — prin, pentru și cu națiunea lor — cu ajutorul alfabetului lor modest și a mijloacelor lor de luptă.

Cuvântul de ordine—pacea demnă, pacea libertății, pacea independenței naționale — dat de confrații lor dela New-York trebue mereu și pretutindeni repetat.

Scriitorii nu mai cred astăzi în afirmația fraților Goncourt, a lui Miguel de Unamuno și a altor cugetători ai disperării că din patru în patru sute de ani omenirea trebue să rebarbarizeze, căci altfel s'ar înnăbuși de civilizație. Barbaria n'a dispărut cu desăvârșire și niciodată, în nici una din marile perioade istorice n'a existat atâta abundență de bunuri și atâta exces de civilizație, ca să se simtă nevoia unei întoarceri la bar-

ION CALUGĂRU

(Continuare în pag. 2-a)

Noi, și Capitala noastră

de ION PAS

„Luna Bucureștilor" e organizată în acest an sub semnul culturii, dar și al unor înfăptuiri de natură să dea orașului mai mult decât o spoială, adică atâta cât i se dădea altădată. Vanitatea noastră decretase, înainte de războiu, că țara e o Belgie a Orientului, iar Capitala, — un mic Paris. E drept că titulaturile nu rezistau unei mai atente examinări, însă noi eram asemenea părinților cari nu vedeau nici privirea crucișe a copiilor, nici purtarea lor proastă. Pentru noi, țara și Bucureștii reprezentau desăvârșirea, — aceasta deoarece adoptasem constituția belgiană, pe care în felul său, o recunoștea și Pristanda, și deoarece Capitala poseda un bulevard, o cale a Victoriei, câteva magazine șic, plus câteva cocote foarte manierate.

Iluzia perfecțiunii stărilor de la noi și a Bucureștilor nu ne-o puteau răpi nici musafirii streini cari se abăteau rar pe aci, nefiind lăsați să vadă decât ce ne convenea nouă. Eram, dealtfel, sincer încredințați că Bucureștii se rezumă la centru, și a fost o revelație când acum vreo doisprezece ani abia, un teatru a jucat piesa unui scriitor tânăr. Autorul aducea pe scenă lumea periferiei bucureștene, absolut necunoscută publicului ce frecventează teatrele.

Excepție nu făceau nici gospodarii comunei a căror solicitudine se oprea la la centru, lăsând periferiile în voia Domnului căruia îi conferiseră demnitatea de primar permanent al săracilor. Iar pentrucă Dumnezeu nu putea coborî, din lipsă de mijloace, până în mahalale, și pentrucă nici fonduri nu i se puneau la dispoziție, mahalagiii trăiau cam ca orbeții, înotând în praf și în noroaie, scrântindu-și picioarele prin șanțuri și pocnindu-și, noaptea, capul de câteun gard.

Deatunci și până astăzi ceva tot s'a schimbat. S'a schimbat în primul rând concepția urbanistică potrivit

(Continuare în pag. II-a)

Poezia nouă engleză

In 1916, Edith Sitwell, cunoscuta poetă, foarte tânără atunci, edita **Wheels** (Roate), o antologie anuală a poeziei moderne, prin care căuta să impună un anumit gen de expresie poetică, revoluționară față de lirica unui De La Mare sau Drinkwater, o poezie nouă, care pornea dela tinerețea, cinismul și simțul acut al frumuseții, cu care Brooke, mort în timpul războiului, își făcuse intrarea în literatură.

Desigur, în patria clicilor conservatoriste, Edith Sitwell a fost ridiculizată cu tot sarcasmul de care e capabil un englez învrăjbit. Totuși vremea ei a trecut lăsând urme adânci în calmul de ape limpezi al poeziei tradiționaliste engleze.

De foarte curând însă, lansată cu mare sgomot de Walter de la Mare — poetul care ne obișnuise cu florile, cu copiii și cu minunatele regate ale zânelor, teme poetice luate în serios, — a apărut o plachetă intitulată pompos **„Penthesperon"** și semnată de tânărul **Christoper Hassal.** E vorba de un poem „de longue haleine", în realitate o serie de poeme scurte cu teme înrudite de departe, pe care cunoscutul poet, W. de la Mare, îl compară, în mod cu totul personal, cu acuitatea și perfecțiunea poeziei unui **George Crabbe;** dar evident, sunt prea puțin numeroase și prea efemere scânteierile poetice care să-l înalțe pe Hassal la nivelul lui Crabbe. Pretutindeni, penelul său miraculos întâlnește numai livezile cu pomi înfrunziți „pe care le adoră țăranii", soarele care desface ceața și copiii cari se joacă voioși; naivitățile din „Penthesperon" nu numai că aduc zâmbetul pe buzele cititorului, dar revoltă chiar, pe cel obișnuit cu o poezie anti-salonardă și plină de sevă, cum e de pildă acea a lui **Walt Whitman.**

Grija nespusă pentru stanțe, metrică și rimă, sacrificând ideea, dovedește de altfel deplina simplicitate a autorului. Uneori, ca atunci când se dedă la reverii în fața unui clar de lună, pe mare, poetul are accente de proză pură.

Dar volumul lui Christopher Hassal se vinde; probă că o „recomandație" înaltă are oricând „trecere" înaintea unui public desorientat de prea mulți îndrumători...

Un caz aparte îl constituie poetul **Julian Bell,** care s'a format în cercul literar al familiei Woolf, între Leslie Stephen și Roger Fry. Acesta a trăit o existență aproape fericită; poate fiindcă și-a putut totdeauna și deplin ajunge țelurile. Când a fost ucis, anul trecut, în războiul civil din Spania, pe când conducea o ambulanță militară, a murit cum nădăjduise totdeauna: de o moarte eroică.

Volumul său complet **(Essays, Poems and Letters),** a îndeplinit astfel în mod satisfăcător și cordial, o nevoie de a se afirma a tinerei generații de scriitori. Deși în mare parte, opera lui Julian Bell, conține stângăcii, nu numai în exprimare, cititorul surprinde o deplină sinceritate și o grație discretă pretutindeni în acele greoaie întorsături de stil, așa încât accentele de maturitate, pe care le întâlnim mai ales în poeme, sunt admirabil ilustrate în selecțiunile reprezentative din acest volum.

Printre altele cartea cuprinde răspunsurile lui Day Lewis și E. M. Forster la câteva esseuri provocatoare ale lui Bell, o schiță destul de tăioasă a lui David Garnett asupra poetului și câteva impresii generale ale lui J. M. Key și Charles Mauron, personalități cunoscute în lumea literelor engleze.

Filosofia lui Julian Bell se poate distinge cu ușurință din lunga scrisoare în care autorul descrie impresia pe care a lăsat-o asupra sa prietenia adâncă cu **Roger Fry,** confidentul său literar. In capitolul scrisorilor din China (unde a făcut profesoratul la o catedră de limbă și literatură engleză) și apoi al celor din Spania, Bell nu apare mai abrupt și mai concentrat în expunere, prin faptul că acolo, idealismul său aristocratic era controlat de temperamentul viguros și energic al luptătorului.

Poemele sale se resimt de această bizară îmbinare de intelectualism romanesc în sensibilitate educată, mai ales în „Cântecul Vanessei Bell", unde acest antagonism se reliefează precis.

In genere, dorința poetului, netăinuită, fusese aceea de a fi un pastelist în genul poeziei lui Jefferies, regionalistă și calmă, iar nereușita lui este motivată de spiritul său turbulent și inegal.

Cuvintele nu-și găsesc modelul interior, expresiile sunt rigide, greoaie, cu rare sboruri de sensibilitate caldă; calitatea de seamă a poeziei lui Bell este însă farmecul sincerității ei, cu accente blânde de adâncă înțelegere umană:

„un simțimânt neted și statornic,
răbdător și tăcut, cinic și blând"...

cum singur se descrie în poemul „Autobiografie".

Volumul omagial, alcătuit cu grijă și dragoste de prietenii poetului brigadier, s'a bucurat în Anglia de un frumos și meritat succes.

MIHNEA GHEORGHIU

LA MOARTEA LUI FERDINAND VANDEREM

Cu câtva timp înainte de a închide ochii pe vecie a publicat o culegere de portrete și povestiri care s'au bucurat de un mare succes. Acest succes a venit tocmai la timp căci se credea cu totul uitat, după ce fusese prea puțin și rău cunoscut. Totuși a fost un romancier de mare talent, un cronicar subtil, un ziarist format prin toate resursele ziaristicii și un scriitor pasionat, tipul literatului parizian al cărui reprezentant era, căci plecând a luat cu el o întreagă epocă.

Primul său succes a fost în clipa în care Doamna Aubernon a descoperit „La Cendre" cartea sa de debut, vorbind de talentul său în salonul literar în locuința sa, pe vremea când existau saloane literare celebre în Paris.

Eroul său favorit în „Cendre" ca și în „Charlie" era omul cu noroc în dragoste, care însă căzuse în dizgrație pe la sfârșitul epocei dinainte de războiu.

Vioi, spiritual, adeseori crud, el avea simțul epocei sale foarte ascuțit, dominând'o fără a se pierde în nori, „știind multe lucruri și spunându-le cu o vervă plină de spirit. Deși nu înțelegea adevărata măreție și nu iubea poezia, a simțit totuși pe Baudelaire, și l'a apărat cu destulă înțelegere.

Ii plăcea să necăjească, fără să-și dea seama cât de mult putea uneori jigni, cu tachinăriile sale. In acelaș timp foarte susceptibil și supărăcios el însuși, brusc și dintr'o bucată. Dar avea o inimă sensibilă și era credincios în prietenie.

Avea în ținuta sa acea eleganță discretă, învăluită, strictă și rafinată, fiind așa cum îl arată Battaille „tout en gris".

Scria tocmai al doilea volum al amintirilor sale „Gens de qualité" când l'a surprins moartea...

El știa să redea anecdotele cele mai neînsemnate— totdeauna însă autentice— sub forma unor mici comedii pe care ni le oferă viața când știm să o privim fără părtinire. „Gens de qualité" va rămânea fără îndoială unul din documentele cele mai prețioase asupra vieții literare și moravurilor pariziene din ultimii ani ai secolului al XIX-lea și primii ani ai secolului al XX-lea.

Păstorul

Mărite Aldeo, baci înalt
Ca'n evul dac purtând zăbunul
Primește-al inimei tresalt:
Tu ne ești mâine și străbunul...

Din munți ai dus bătrânul grai
La șes de seminții străine
Și'n alviile lor depline
Ca pe-o năframă-l fluturai.

In drumul tău, iobagul rob
De veacuri, brazde, în neștire,
Insămânța cu-acelaș bob
Pământul plin de cimitire.

Și pe când el trudea la plug
Tu vânturai, voios, lumina
Din Maramureș pân'la Bug
Și de la Bug la Samarina.

Tu ești cuvântul românesc
Purtat pe creștetul mioarei
Străbuni prin tine se unesc
Naintea Descălecătoarei.

Intregitor de neam, hoinar
Și mare preot pe noroade
Sărutu-ți dreapta, Voevoade
Și ctitor pretutindenar!

Pastel cu corbi

Calmă, bună, seara lunecă domol
Pe culmi de ulmi în parc, subt cerul de cenușe.
In fire de zăpadă, licurici în stol
Aleargă'n alb de-argint cu focuri jucăușe.

Alai de doliu s'a lăsat pe legănarea culmilor:
Vin stoluri negre'n noaptea visătoare ca un jind
Și fâlfâind în falnic fâlfâit în vârful ulmilor
Se surpă corbii și se rup în rânduri, croncănind.

VICTOR EFTIMIU

VIAȚA TEATRALĂ

„Moștenitorul" de Anton Bibescu la Studioul Teatrului Național. Reprezentațiile ansamblului „The Dublin Gate Theatre": „Macbeth" de Shakespeare

Piesa „Moștenitorul" a d-lui Anton Bibescu nu este lipsită de calități: o vervă susținută în dialog, un conflict condus cu îndemânare, și unele situații care dau de gândit.

A trebuit însă să facem sforțări uriașe pentru a desprinde din spectacolul realizat pe scena Studioului, calitățile textului, atât de rău a fost înțeleasă intenția autorului și atât de fals redată pe scenă.

Dacă „Moștenitorul" n'are să fie apreciat de public la justa lui valoare, singurul care va purta pe umeri întreaga responsabilitate va fi, regisorul ei d. V. Bumbești.

Rareori ne-a fost dat să vedem din partea unui regisor o mai flagrantă neînțelegere a textului, o mai neîndemânatecă realizare scenică. Atât de mare a fost incopetența d-lui Bumbești, încât, mărturisim că, la un moment dat eram convinși de slăbiciunea textului. Nu reușeam să înțelegem ce a vrut autorul, și mai cu seamă pentru ce scrisese această piesă. Din fericire la sfârșit, ca din senin, a țâșnit adevărul, luminându-ne complect asupra intențiilor d-lui Bibescu cât și asupra valorii piesei.

Dacă n'ar fi fost această providențială lămurire din ultima scenă, am fi criticat desigur pe autor, și am fi adăugat în concluzie, banala frază pe care o întrebuințăm de atâtea ori „regisorul a căutat să salveze tot ce se putea".

Pentrucă, un spectator, — și criticul nu este decât un spectator mai atent și chemat să-și generalizeze impresiile în scris, — poate să fie adese ori indus în eroare de spectacolul ce i se prezintă, neputânru-și da seamă întotdeauna de posibilitățile pe care le oferă textul, de valoarea lui reală, de aptitudinele lui pentru a fi adaptat scenei. De multe ori nu suntem în măsură să cunoaștem textul ce se joacă, obligați fiind să-l asimilăm spectacolului realizat, confundând aceste două noțiuni atât de distincte, textul și spectacolul.

Din când în când însă, cum spuneam mai sus, eroarea ese la lumină, adevărul se arată și vinovatul este identificat. Un simplu hazard, care însă dezleagă atâtea enigme, care este atât de bogat în consecințe.

Să concretizăm vina d-lui Bumbești. E simplă și flagrantă. „Moștenitorul" este o farsă. Toate elementele piesei, personagiile, intriga, situațiile duc către aceasta. Cum a procedat regisorul? Dintr'o farsă a făcut o melodramă, iar toată verva autorului, de o natură mai mult rabelaisiană, cu un fățiș accent de comedie simplă, presărată dealungul unui dialog incisiv, brutal chiar, din care nuanțele lipseau cu desăvârșire — o influență desigur a teatrului clasic, — d. Bumbești a umbrit-o, i-a scos tot coloritul, toată savoarea, căutând să dea piesei d-lui Bibescu, tendințe pe care nu le are, să ridice probleme pe care nu le pune, reușind itr'un cuvânt să zădărnicească tot ceea ce era mai de preț.

Actorii sub impulsul regisorului, și-au luat personagiile în serios—și nimic nu este mai ridicul într'o farsă decât să vezi interpreții căutând să fie conștienți, gravi, ponderați, greoi, — și au jucat o melodramă, melodramă ce desigur nu-și găsea nicio stabilitate pe scenă și nu avea nici o bază statornică, fiindcă nu se întemeia pe nimic, pretinsa dramă fiind în realitate o farsă în toată puterea cuvântului.

Piesa d-lui Bibescu este împletită în jurul unui marchiz englez, bătrân și zgârcit, care se însoară până în cele din urmă cu o doctoriță. Acțiunea plină de dinamism și bogată în situații ajunge la un moment dat pasionantă, fiindcă doctorița va da naștere unui moștenitor, al cărui tată marchizul știe că nu este moștenitor care însă îi dă satisfacția de a nu mai lăsa averea unui nepot pe care nu-l simpatizează. Amănunt specific de modul cum a înțeles autorul să-și situeze personagiile într'un cadru de farsă, nepotul este în realitate tatăl „moștenitorului". E ceva molieresc în acest final, o situație pe care o întâlnim adeseori în teatrul francez clasic.

Suferința doctoriței în clipa când află că va avea un copil, d. Bumbești nu a încercat să o stilizeze sau în orice caz să o încadreze în ritmul general al piesei, ci a lăsat-o pur și simplu să se manifeste în mod normal, natural, omenesc, întocmai ca într'o dramă naturalistă, gen Bataille sau Bernstein. E ușor de închipuit ce frântură s'a produs în piesă când după această scenă melodramatică a succedat un final de farsă.

Nu putem aprecia interpretarea tinerelor elemente chemate să valorifice piesa d-lui Bibescu, din cauza indicațiunilor greșite pe care le-au primit din partea regisorului.

Am putut totuși observa marile posibilități ale d-lui D. Grigoriu, un element de valoare al Teatrului Național, cum și jocul fin și degajat al d-nei Lilly Carandino.

Dacă spectacolul de Joia trecută a fost realizat în cadrul școalei de regie experimentală, o singură concluzie se poate trage: căderea la examen a d-lui Bumbești.

●

Excelentul ansamblu englez „The Dublin Gate Theatre" a dat sub auspiciile asociației anglo-române, o serie de reprezentații la București.

S'au jucat „Night must fall" (Noaptea trebue să vină) de Emlyn Williams", „Macbeth", „The commedy of errors" și „Hamlet" de Shakespeare, „Don Juan în iad" de Bernard Shaw, un act din „Om și Supra-Om" și „Bunbury" de Oscar Wilde.

Din toate aceste reprezentații nu vrem să reținem pentru moment decât cele trei închinate lui Shakespeare. Este pentru prima oară când un ansamblu englez joacă în România o piesă din repertoriul shakespearian. Din acest punct de vedere turneul trupei din Dublin ni s'a părut a fi un adevărat eveniment în viața noastră teatrală, el dându-ne putința să încercăm o comparație între modul cum se joacă Shakespeare la noi și în Anglia.

O primă constatare și care vine să întărească cele susținute de noi în aceste coloane nu de mult, este precăderea pe care ansamblul englez o dă textului, căutând printr'o montare simplă, aproape lipsită de decoruri, să valorifice acest text mai presus decât orice.

Semnificativă în această privință a fost reprezentarea tragediei „Macbeth". Regisorul, d. Hilton Edwards care era și interpretul rolului titular, n'a făcut altceva decât să simplifice la maximum cadrul scenic în care trebuia să se valorifice textul. Decorurile erau reduse la ultima expresie, aceasta nu dintr'o exigență a turneului (am văzut la celelalte spectacole un aparat scenic destul de complicat) ci cu totul intenționat. Un fundal negru, două scări în dreapta și în stânga, și la mijloc o coloană care se scotea după cum scena se petrecea în castelul dela Clamis sau nu. Costumele tot atât de simple dar sugestive, astfel ca ele să se imprime clar pe fundul negru, iar toate mișcările personagiilor să se reliefeze cu ușurință. Interpreții se căzneau să nu facă nici un gest inutil, atențiunea lor fiind concentrată în debitarea textului astfel ca nici un vers să nu treacă neobservat, nici o nuanță să nu rămână neînțeleasă. Era mai mult o lectură jucată decât un spectacol obișnuit. In modul acesta actorii au părut poate lipsiți de personalitate. In schimb muzicalitatea versurilor shakespeariene s'a evidențiat cu folos, dominând întregul spectacol.

Din reprezentarea lui „Macbeth" am mai reținut două lucruri, și anume: întâi jocul grațios al vrăjitoarelor, care deși aveau figuri hidoase se mișcau totuși armonios, ca și cum într'adevăr nu ar fi fost ființe de pe pământ. La noi vrăjitoarele abia schițau gesturi greoaie, fiind mai mult babe decât ființe eterice. In al doilea rând spectrul lui Banquo, ca și celelalte spectre, erau adevărate incarnațiuni omenești, neavând nimic nenatural în aparițiile lor, nici o proecțiune de lumină blafardă asupră-le, nici un chip înfricoșetor. Aceasta explică modul cum sunt concepute de mintea englezească aparițiunile de fantome, aproape „în carne și în oase", explicând în acelaș timp și numărul mare de spectre ce se întâlnește în teatrul shakespearian.

Spațiul nu ne îngădue să comentăm spectacolele realizate cu „Comedia erorilor, și „Hamlet", cum și creațiunea atât de personală a d-lui Mac Liamoor în rolul nefericitului Prinț al Danemarcei. Pentru moment trebuie însă să subliniem frumoasa ținută de ansamblu a trupei din Dublin, cum și succesul neobișnuit de care s'a bucurat acest turneu în rândurile publicului românesc.

GH. NENIȘIOR

SCRIITORII ȘI PACEA

(Urmare din pag. I-a)

barie. Formula „sensul tragic al vieții" pe care au luat-o drept paravan unii scriitori, ca să-și justifice simpatia lor pentru barbarie este o scornire de intelectuali singuratecă, care n'are nici o legătură cu optimismul masselor, cu năzuința lor adevărată, dârză și veșnică de a evada din robia barbariei.

Astăzi, mai puțin ca oricând.

Moda „barbariei" a fost artificial cultivată de arivişti disperați și a fost folosită de acei cari tind să răpiască libertatea și dreptul la viață și cultură a națiunilor mici și a indivizilor.

Scriitorii nu pot sta decât pe meterezele unde se apără pacea cea adevărată, pacea generatoare de creațiune, nu pacea tăcerii funerare și a supunerii față de „violența mistică" și barbaria blindată.

Acest înțeles îl are mesajul dela New-York al lui Jules Romains și suntem siguri că ne putem îngădui nădejdea că, nu numai scriitorii, ci și popoarele celor cinci continente, l-au simțit aproape de inima lor, ancorat în cugetul lor.

ION CĂLUGĂRU

POLTAVA. Viața lui Petru cel Mare, reformator, soldat și om, nu putea încape într'un film. Cel care ni se prezintă acum e al doilea și poate să urmeze și al treilea. Spectatorii n'au motive să se plângă: vor rămâne și de data aceasta uimiți de formidabila putere de înscenare a cinematografului rus.

E drept că un asemenea subiect oferă posibilități vaste prin ritmul, dramatismul și intensitatea lui elementar omenească, e drept că realizarea a fost încredințată unor oameni de mare talent: regia lui Petrov, scenariul lui Alexis Tolstoi, simbolul sălbătăciei și al delicateții rusești. Faptele lui sunt cunoscute și uimesc mereu; ceia ce însă dă preț filmului este această pictură a clocotului sufletesc, prin imagini dinamice ca fulgerele ori potolite ca marea înainte de furtună.

Mai mult decât istoria interesează spectacolul individual: fețe eroilor, răsfrângerea evenimentelor în ochii lor, în gesturile lor. Și în această privință, Poltava ne aduce atâtea capete de expresie desprinse parcă din pânze celebre de muzeu, încât ori cine poate prețui munca uriașă ce s'a depus pentru găsirea

Tarasova în rolul Țarinei

interpretarea lui Simonoff, Cercasoff și Tarasova. Dar toate aceste elemente le întâlnim deja în primul film și le apreciasem valoarea, — ce mai putea să urmeze când se părea că ni se dăduse totul?

Ei bine, Poltava întrece cu mult reconstituirea istorică precedentă, ducând scenele la maximum de expresie, fără efecte căutate, fără contribuții simbolice. Ni se impune desigur adevărul artei celui al foilor îngălbenite de cronică. Dar printr'un mijloc pe care nu-l prea întrebuințează ceilalți producători de cinematograf: prin realism, prin libertate absolută a exprimării sentimentelor.

E primitivism în Poltava: oamenii sunt simpli, ascultă de instincte, se deslănțuesc ca fiarele și luptă ca și ele când sunt încolțiți, iar peste toți, Petru cel Mare e parcă și așezarea lor la locul și în cadrul cerut.

E un popor întreg în Poltava și mai este un om cum viața produce rar: Petru cel Mare. A fost de toate: lucrător, soldat, comandant, constructor, reformator, dar mai cu seamă om. Și nu i-a fost frică să fie om. Rău, bun, sălbatec, delicat, puternic și cu slăbiciuni — a trăit din toate fibrele ființei lui.

Despre Simonoff, actorul care-l întruchipează, ar fi prea puțin să spunem că joacă admirabil — simțim că așa a fost Petru cel Mare. Și nu-i ușor lucru să te poți identifica cu un asemenea erou. Dealtfel, și ceilalți actori și figuranții sunt apariții de neuitat.

Simonoff în rolul lui Petru cel Mare

Poltava ne răsplătește atâta timp pierdut cu filme de stearpă rutină.

T. S.

PRIMĂVARA

este anotimpul turbărilor

Invățați să vă feriți de acest flagel, urmând sfaturile publicate în ultimul număr al excelentei reviste „Medicul Nostru". In acelaș număr mai găsiți articole documentate tratând despre: Avortul criminal; Medicul de familie; Bilanțul sifilisului; Nasul omului; Mâncărimile; Anatomia centrelor nervoase; Fetișism și antifetișism; Viața sexuală; Poziții vicioase ale mitrei; etc.

Cereți, deci, la primul chioșc de ziare No. 119 al excelentei reviste

MEDICUL NOSTRU

16 pag. tipărite la heliogravură, 5 lei

NOU! **A APĂRUT**

Impăratul Napoleon și „Frații din Ajaccio. — Printre rebelii din Spania. Cum am învățat boxul în Anglia. — Mareșalul Briganzilor.

8 LEI. La chioșcari și librari.

Noi, și Capitala noastră

(Urmare din pag. 1-a)

căreia Bucureștii începeau și se sfârșeau la centru.

In căderea noastră nu e să facem un bilanț al realizărilor pe tărâmul acesta. Dar constatăm că, mai puțin măgulită cu epitete și comparații, Capitala a încetat a fi asemenea femeii care cunoaște fardul, nu însă și săpunul. Toaleta a devenit ceva mai atentă și s'a întins asupra tuturor părțile ei, căci boala de aci se trage: din locurile nevăzute și neglijate.

Ați băgat de seamă, ca și noi, vizitând Parcul Carol acum trei ani, că saltul cu adevărat remarcabil a fost făcut de orașul lui Bucur abia în ultimii ani. Da, erau pitorești lucrurile de acum o sută de ani, dar întrucât mai puțin pitorești sunt cele de acum un sfert de veac, pe care noi, bucureștenii, le-am văzut cu ochii proprii?

Ehei, Trică și Merin, juveți cari, în vârful cobeletelor lor, purtau spânzurate trei categorii de mărfuri, rând pe rând, într'o singură zi: coșurile cu zarzavat dimineața, iaurtul căimăcel proaspăt la jumătatea zilei, și petrolul la amurgit! Harnic era Trică, și tot harnic era Merin. Și aveau oltenii nădragi lungi, brâuri de-o palmă și-o pungă de trei coți cu gologani de-aramă. Dormea citadinul pe-o parte când se sculau juveții pornind spre piață, și se răsucea omul pe altă parte când Trică și Merin spărgeau liniștea dimineții cu vestea că au doldora coșurile cu verdețuri și zarzavaturi. Aduceau în coșuri primăvara și purtau în ele belșugul greu al verii.

Ehei, sacagiul și birjarul de lux, mustăria de toamnă și... măcelarul ambulant, felinarele chioare și ulițele strâmbe, și cireada care străbătea bulevardul, și transbordările cu barca de la o încrucișare de străzi la alta atunci când ploua și când domnișoarele dela mahala, care lucrau la „Bon Goût", venind din Lizianu până în strada Teilor, cu o pereche de ghete bărbătești în picioare, le schimbau aci cu pantofii din jurnal, — ehei, casele cu ferestre cât palma în care ciocăneau rațele dimineața, și maidanele și hingherii care răscoleau în chiote barbare șapte mahalale, și cadavrele animalelor umflate pe trotuar, cu milioane de muște roind în jurul lor, — toate acestea datează deabia de-un sfert de veac, adică de pe vremea când în cafenele literare simbolismul era desbătut cu pasiune, când la curse Marghiloman arbora plastronul scrobit numai la Londra, și când dela Paris veneau cu promptitudine trufandale pentru Ciobanu, monocluri pentru snobi și femei de consumație pentru varieteuri.

Evocăm Capitala asta numai spre a căsca la ea gura provincialii, și a stârni melancolia bucureșteanului ante-belic, sentimental. Noi dăm prețuire celei de astăzi, din care poezia mizeriei a fost smulsă, șantier febril, grăbit să-și facă acelaşi obraz și în centru și dincolo de el. Ceeace nu înseamnă că, în stadiul în care se găsește, o considerăm ideală. Visăm Capitala de mâine cu bazinuri și parcuri pretutindeni, loc de activitate dar și loc de destindere, — orașul care să nu exaspereze nervii citadinilor, să nu le tuberculizeze plămânii, să nu le dea senzația că vara se găsesc în Sahara și iarna în Siberia.

ION PAS

Cinematografe

CAPITOL: Femeea care primește palme, jurnal Metro și complectare.
ARO: Poltava și jurnal Fox și O. N. C.
SCALA: Nanette are trei iubiți, cu Janet Gaynor, Robert Montgomery, Franchot Tone; Jurnal Paramount.
CARLTON: Romanța întunericului, jurnal Fox.
TRIANON: Frumoasă-i tinerețea" cu Mickey Rooney. Jurnal Românesc și Paramount.
REGAL: Bosfor cu Viviane Romance, John Lodge, jurnal Paramount.
SELECT: Vârsta ispitelor, cu Louis Jouvet și Claude Dauphin.
FEMINA: Eroul dela Marna.
ELISEE: Fecioare negune și jurnal Paramount.
ARPA: Suez și D-ra Vedetă cu Shirley Temple.
ROXY: Cauciuc, cu Renée Deltgen și Vera V. Langen, jurnal și complectare.
PALAS BULEVARD: Copiii părăsiți, Abuz de incredere și jurnal O. N. C.
SAVOY: Femeia diabolică și Neapole sub sărutul focului.
CORSO: Valsul nemuritor și Tigrul din Arizona.
FORUM: Champs Elisées, strada amintirilor și Vâltoarea valsului.
FRANCLIN: „Olimpiada".
NISSA: Revista revistelor și Fiul păcatului.
OMNIA: Atac în Mediterana și Penitenciarul.
RIALTO: Champs Elisée și Viață de artist.
BIZANTIN: Submarinul D. 1, Frații Marx la curse și Artiști.
AIDA: Suez și Nopți princiare.
AMERICAN: Alexandru Newske și Totul pentru tine.
BARCELONA: Uraganul. Alarmă în noapte și artiști.
COTROCENI: Trei camarazi și Nunta cu repetiție.
EDISON (Grădina și sala): Trader-Horn, Nopțile albe în Peterburc și artiști.
FLORIDA: Paradisul furat și Penitenciarul.
GLORIA: Bestia umană și Arme pentru China.
IZBANDA: Alexandru Newsky și jurnal.
LUCIFER: Colivia de aur. Schanghai în groază și Stan și Bran alpiniști.
MARCONI: Conflict, jurnal românesc O. N. C.-Paramount și artiști.
MARNA: Serenada primăverii. Familia judecătorului Hardy și trupt de reviste Titi Mihăilescu.
MILANO: Bestia umană și Senorita.
PACHE: Oameni care înfruntă moartea și Toată lumea cântă.
RAHOVA: Aventuriera și Valetul și contesa.
TOMIS: Necunoscuta din Monte-Carlo și Sally-Irene-Mary.
UNIREA: Omul cu masca (Mascatul).
VENUS: Seducătorul și Cel mai bun prieten.
VOLGA: Zaza și Oameni și fiare.
VOLTA BUZEȘTI: Seducătorul, Sisy idilă imperială.
NONI: Nopțile albe în Petrograd și Prima noapte.
ILEANA: Vraja albă și Jockeul roșu.
PAX: Eroul junglei (Tarzan). O lacrimă pe mormânt și jurnal.
PARIS (Sala și grădina): Vulturul negru. Operă complectă.

Festivalul regisorului Mihail Muratov

Pentru comemorarea a 35 de ani de activitate artistică a regisorului Mihail Muratov, un comitet format dintre valoroșii artiști români sub președinția d-lui director al Teatrului Național Camil Petrescu, organizează sub patronagiul d-lui ministru sub-secretar de Stat al Artelor Ion Marin Sadoveanu, în seara de 23 Mai a. c., la Teatrul Regina Maria, un festival artistic.

Regisorul Muratov bine cunoscut în lumea teatrală a realizat mai multe spectacole între cari și frumoasa punere în scenă a dramei „Azilul de Noapte" care s'a bucurat de cel mai mare succes pe scena teatrului „Regina Maria" în acest an.

In programul festivalului, afară de act. III al „Azilului de Noapte" figurează și următoarele comedii ale lui Anton Cehov: „Ursul" și „Chirurgia" la care colaborează: d-nele Eugenia Zaharia, Tanți Cocea, Dina Cocea, Beate Fredanov, V. Teodoru, A. Bogoslava. D-nii Tony Bulandra, G. Storin, George Vraca, R. Bulfinsky, Ion Morțun, Vasiliu Birlic, I. Talianu, Mișu Fotino, V. Ronea, G. Chamel Ion Iancovescu, G. Niculescu-Bruno, N. Antoniu, A. Sion, N. Botez.

Partea a II-a a festivalului este consacrată canto-ului și baletului cu concursul d-nelor: Maria Snejina, Eugenia Lucezarscaia, Șerban Tassian, Floria Capsalli, Elena Penesco-Liciu, Ira Lucezarscaia, Paolo Procopieni și Petre Lescenko.

NUMĂR SPECIAL CU SERBĂRILE DE LA 8, 9 și 10 MAI

CELE MAI COMPLETE REPORTAGII FOTOGRAFICE

CIUDATA AVENTURĂ A UNUI BOXEUR ROMÂN IN AUSTRALIA

BUCUREȘTII CARI SE DUC — NOUA PIAȚĂ A PALATULUI REGAL

CE SE PETRECE INTR'O ORĂ IN AMERICA

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

VISUL

de Frank Heller

— Cum se face Ahile? Ai predat barul din Menton şi ai devenit hotelier la Lavandou.

— Da, d-le doctor. Cu ce vă pot servi d-le doctor? Ahile se înclină râzând până aproape de pământ iar îndărătul lui se zărea în aceiaş poziţie servilă fratele lui, Theodoros. Doctorul Michelsen le surâse şi-şi depuse sacul de călătorie.

— Imi place mai bine să fiu primul în Lavandou decât al doilea în Menton. Ai o casă pentru un biet rătăcitor? Şi o baie? Şi ceva de mâncare?

Ziua de Noembrie se apropie de sfârşit, când medicul se întoarse în restaurantul hotelului. Se aşeză la o masă din stânga spre a fi servit de fratele hotelierului Theodoros. Ii adresă câteva cuvinte dar abea atunci îşi dădu seama că e surdo-mut. Il servi totuş mai bine decât un chelner poliglot. Ii cetea dorinţa de pe buze ca şi un cititor obişnuit din carte. De obicei era cel mai voios om din lume dar acum doctorul îl găsea schimbat, aproape melancolic. Când Theodoros se îndreptă în altă parte doctorul folosi momentul pentru a-l întreba pe fratele lui ce este cu el. In loc de răspuns Ahile clătină din cap.

— Sărmanul Theodoros, murmură doctorul. E îndrăgostit?

Ahile îşi apropiă un scaun de cel al doctorului.

— Şi ea e surdo-mută. Il iubeşte. Dar tatăl e grozav de mândru — e American.

Işi clătină într'o parte şi alta corpul. Când auzi venind pe fratele său sări din loc şi spuse:

— Nu spuneţi nimic, domnule doctor. Vă va povesti desigur toate el singur.

Când doctorul îşi termină cina cercurile pe care le descria Theodoros în jurul mesei deveniră din ce în ce mai mici. Când servi cafeaua i se păru că a sosit vremea. Arătă pe ceas şi-şi arătă o faţă întrebătoare. Doctorul aprobă din cap şi blocul de scris îşi făcu apariţia. Primele cuvinte scrise de surdo-mut îl surprinseră pe doctor enorm.

— Domnule doctor, se poate visa adevărul?

Doctorul Michelsen clipi. Era oare vorba despre vis al viitorului? Poate că a visat ceva bine. Să nu cumva să-l deziluzionez.

— Dragă prietene, răspunse doctorul Michelsen, cu râsu-i ironic, credinţa în realitatea visurilor a existat la toate popoarele, în toate timpurile. Gândeşte-te numai la Iosef din Egipt. Până acum câteva secole avea fiecare monarh tălmăcitorul său de visuri.

Tocul scria:

— Visul meu e neaşteptat. Oare înseamnă că pericolul mă pândeşte.

Doctorul se gândi câteva clipe. Eşuase în dorinţa lui de a nu desamăgi pe interlocutorul său dar nu putu da înapoi. Inainte de a putea răspunde ceva tocul continuă să scrie:

— Visul meu nu e deloc ca un vis. Se pare că e ceva real. Oare poate să fie adevărat ceea ce visezi? Oare am trăit vreodată această realitate?

Dragul meu prieten, continuă doctorul, asta e cu totul altceva. Vrei să spui că ai trăit în altă încarnaţie? In ceea ce priveşte transmutaţia sufletelor nu mă prea pricep. Aş fi cel din urmă să mă opun la ceeace jumătate din lume crede orbeşte. Dar ca să vorbesc despre asta ştiinţificeşte, asta, de, nu mă încumet. Ştiinţa cere reacţiuni chimice, cifre, fotografii.

Făcu o pauză şi se gândi: Incă o o formă a chinurilor iubirii. Ochii albaştri cufundaţi în faţa arsă de soare îl fixau însă întrebător ca ochii unui copil mirat. Continuă:

— Fără să mă adâncesc mult în

DR. MICHELSEN

chestia transmutaţiei sufletelor problema se pune în felul următor: E posibil ca experienţa umană să apară în vis? Nu ştiu pentru ce n'ar fi posibil.

Theodoros părea că nu dă nicio atenţie cuvintelor doctorului. Luă tocul şi scrise ca un somnambul.

— Ce am visat e asta: Navigam pe o mare întunecată...

Tocul încetă deodată să scrie. In faţa doctorului nu mai era nimeni. Theodoros îl părăsise şi fugise în holul hotelului. Acolo se afla o tânără fată. Era mlădioasă şi purta un costum de sport. Theodoros îi vorbi în gesturi repezite. Ea îi răspunse cu gesturi mai uşoare, blânde. Pe neaşteptate se ivi o piedică. Un domn voinic cu o ţigare în colţul gurii intră din stradă. Făcu un semn înfuriat către tânăra fată şi-l îndepărtă pe Theodoros. Peste câteva momente tânăra fată era în apartamentul ei iar Theodoros în bucătărie. Achile veni în sufragerie cu mâinile ridicate spre cer.

— Şi-au plătit camera. Pleacă, d-le doctor. Cei mai buni clienţi. Pentru ce-şi bagă pretutindeni nasul acest Theodoros...

Doctorul privea melancolic spre mare. Apoi cu o încetineală căutată spuse:

— Pfui, Ahile, cum poţi vorbi astfel. Ai uitat oare iubirea strămoşului şi tizului tău pentru Brizeis? Când îl văd pe fratele tău şi blonda-i Brizeis mă gândesc că nimic n'ar fi mai potrivit. Trebuie s'o capete şi o va căpăta.

— S'o capete? Se vede că nu-l cunoaşteţi prea bine pe tată. Fata se teme de el ca de ciumă şi eu trebue să mărturisesc că eu la fel. De ce oare îmi nemulţumeşte Theodoros pe cei mai buni clienţi?

— Eşti un materialist rapace şi nimic altceva îi răspunse doctorul. Theodoros trebue să-şi câştige pe Brizeis a sa şi cum Hera nu vrea să intervie ca în războiul de la Troia o voi înlocui eu. Unde e barul căci desigur că în calitate de american trebue să se găsească acolo.

*

Barul era mic, aşa de mic încât vizitatorii aproape că se atingeau. Nu servea Theodoros ci un tânăr Italian. Doctorul îl întrebă despre perechea americană dar tot ce află fu că fata e *bellissima* şi tatăl *ricchissimo*. Numele de familie era Vanlow. In mijlocul convorbirii intră tatăl.

Comandă un grog şi nu dădu nici o atenţie doctorului. Doctorul căscă demonstrativ; Americanul căscă şi el şi mai comandă un whisky. Intră un alt treilea în bar un domn cu obrajii purpurii şi părul blond, foarte corect îmbrăcat. Se apropie de American şi începu cu el o convorbire şoptită. Tatăl tinerei Diane îi strecură interlocutorului său un plic. Acesta îi cercetă conţinutul. Americanul reluă plicul îl sigilă şi-l dădu celuilalt înapoi. Tânărul scoase un carnet de cecuri din buzunar, scrise un cec pe care Americanul îl puse în buzunar, indiferent. Apoi **comandă încă două whysky-uri.**

— Şi d-ra Vanlow? îl auzi doctorul pe tânăr întrebând.

— Nu se simte prea bine astă seară. Nu e nicio primejdie. La revedere, Emund, şi mulţumesc pentru serviciul prietenesc.

— La revedere ·răspunse tânărul cu o voce oarecum schimbată. Doctorul apropiindu-se de American, acesta plăti la bar şi plecă.

— Vanlow? murmură doctorul. **Oare n'am mai auzit de acest** nume? Sau poate mi se pare? Nu era încă complect edificat când se culcă cu singura dorinţă să unească pe Theodoros cu prietena lui jucând astfel rolul prea înţeleptei zeiţe Hera.

*

Deabia a doua zi îl revăzu pe Theodoros. Tânărul grec era palid şi amărât dar făcea tot posibilul ca să nu se observe. Americanul şi fiică-sa plecaseră de dimineaţă.

— N'ai reuşit să-mi povesteşti tot visul, zise doctorul.

Theodoros se împletici. După puţin timp începu tocu-i să alunece pe hârtie. Scrise cam acestea:

— Călătoream pe o mare întunecată. Bărbaţi cântau într'o limbă străină. Lângă comandant stăteau şapte bărbaţi şi şapte tinere fete. Tinerele fete plângeau. Corabia se sălta mult deasupra valurilor. Soarele scăpătă şi noi continuam să rătăcim.

Acesta este primul meu vis.

— Corabia zace într'un golf plin de vapoare. Golful este construit din blocuri mari fără ciment. Pe marginu era un turn în care ardea un foc zi şi noapte. Golful era plin de oameni bruni. Văzui şi multe femei în rochii multicolore.

Acesta e un al doilea vis al meu.

Rătăceam într'un gang întunecos jurîmprejur. Mă învârteam în cerc şi eram pierdut. Mă urmărea o fiară îngrozitoare. Ştiam că sunt pierdut şi răsuflarea fiarei se apropie din ce în ce. Alergai şi pe neaşteptate zării în întunerec o lumină. Era strălucirea ei. Mă îndreptai spre ea şi în acelaş moment fiara era asupra noastră şi...

Tocul încetă să scrie şi numai după o pauză continuă:

— Atunci m'am trezit. Acesta e al treilea vis. Doctorul fixă. Theodoros era foarte palid şi faţa-i părea scăldată în sudoare.

— Ai visat-o într'adevăr Theodoros?

Tânărul grec aprobă cu capul.

— Primul vis a fost cu zece zile înainte de au venit Americanii. Al doilea în noaptea venirii lor şi al treilea noaptea trecută.

Doctorul Michelsen îşi schimonosi buzele până ce semănă cu un triton antic.

— Ce înseamnă? Dacă aş traduce după cartea ştiinţei mele aş scoate ceva ce te-ar impresiona neplăcut Theodoros. După psihanaliză labirintul ar însemna un singur lucru. Dar, dar... Doctorul tăcu şi privi lung spre tânărul grec. Pe neaşteptate întrebă:

— Spune-mi Theodoros vasul cu care mergea-i era un vas cu pânze?

— Da.

— Şi golful spre care ai mers era la Sud, Nord, Apus sau Răsărit?

Theodoros scrise:

— Era la Nord. Când am plecat soarele a răsărit dela stânga castelului celui mare.

— Hm, hm. şi animalul ce v'a urmărit. Ce fel de animal era?

— Nu ştiu.

Tocul şovăi şi din nou apărură broboane de sudoare pe faţa tânărului.

— Câte odată mă gândesc că nu era un animal ci un om rău. Am auzit însă răcnind şi bubuind şi apoi...

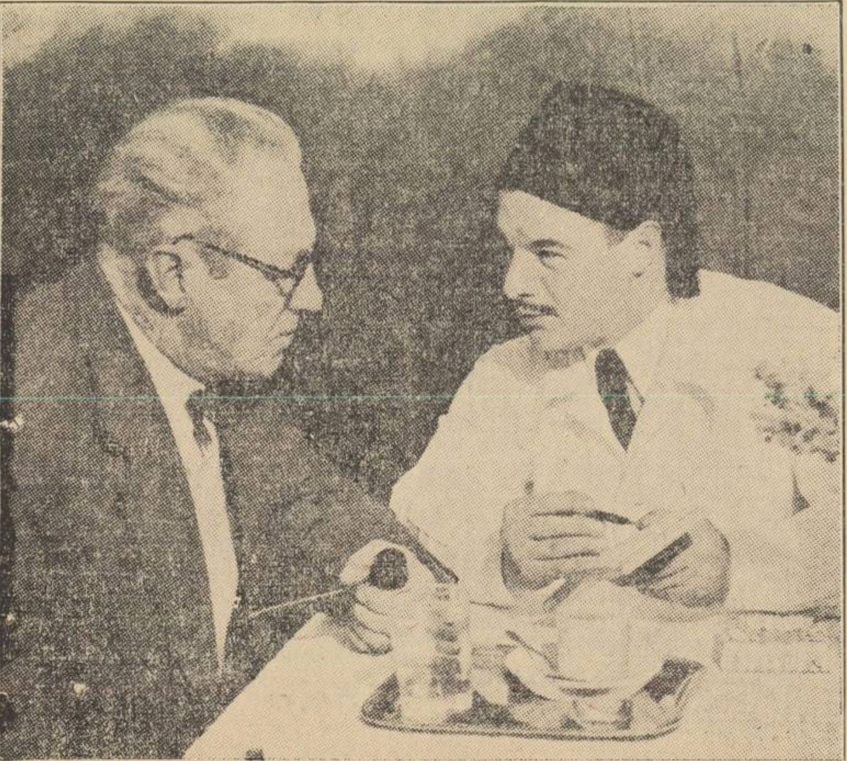
Theodoros îşi şterse fruntea.

— Inainte, n'ai mai visat ceva asemănător înainte de sosirea d-lui Vanlow?

— Nu.

— Curios, foarte curios. Nu poţi să-ţi explic exact ce este. Desigur însă că chestiunea merită studiată.

Theodoros plecă şi doctorul rămase pe gânduri

Oare poate exista un vis care să se realizeze? întreba Theodoros.

Din toate popoarele ce au stăpânit această mare şi cele o mie de insule poporul lui Theodoros a lăsat urme neşterse. A dat întunerecului şi haosului formă şi ritm. A umplut pământul cu temple şi a populat cerul cu zei împrejurul cărora au ţesut mituri splendide. Oare e o nouă răbufnire sub formă modernă a acestor mituri?

*

Trecu o săptămână. In fiecare zi doctorul făcea lungi călătorii pe jos. Şi în fiecare zi Theodoros arăta mai rău.

O săptămână exact după plecarea americanilor se întâmplă ceva. Tânărul pe care-l văzuse doctorul în barul hotelului apăru. Vru să afle de la Achile dacă d. şi d-ra Vanlov s'au întors dela Monte Carlo sau pe când să-i aştepte.

— Din Monte Carlo? Au plecat **spre Monte Carlo? Asta n'o ştiam,** răspunse Achile mirat. Un lucru e sigur; nu aveau de gând să se întoarcă. Atunci la rândul lui tânărul se mira. Mirarea-i era aşa de mare încât se aşeză copleşit pe un scaun.

— N'aveau de gând să se întoarcă... cred că nu o crezi serios.

— Ba da, răspunse Achile cu amărăciune. S'a întâmplat desigur ceva care a avut ca urmare să nu mai vină.

Doctorul îmi amintea perfect scena din bar. Işi amintea perfect faptul că d. Vanlow îi dăduse tânărului un plic iar acesta îi completase un cec.

— Scuzaţi-mă, domnule, zise doctorul Michelsen cu surâsu-i ironic, scuzaţi-mă domnule dacă mă amestec şi eu aşa insolit. Am fost însă martorul unei convorbiri a d-tale cu d. Vanlow. I lcunoaşteţi de mult? Tânărul puse batista în buzunar, privi lung pe doctor şi-l întrebă:

— Ce sunteţi, domnule? îl întrebă cu o voce rece ca ghiaţa.

—Doctorul Jan Michelsen din Amsterdam.

— Numele meu e Beverley, Edmund Beverley. Aş vrea să ştiu ce interese vă fac să-mi cercetaţi cazul?

— Dintr'un inters pur psihologic. Sunt psiholog şi mă amestec în toate problemele ce nu mă privesc.

— Ultima parte a caracterizării e foarte nimerită spuse Beverley ironic.

— Ha, ha, ha, râse doctorul. Credeţi? Nu, într'adevăr mint când spun că interesul meu e numai de natură psihologică. Numai o întrebare: câţi bani erau în plicul ce vi l-a dat d. Vanlow? Era aşa de gros. Cincisprezece mii? Douăzeci de mii? Sau mai mult?

D. Beverley se ridică aproape furios.

D-le Beverley ai auzit de aşa numita pungăşie „cursa confidenţelor". Văd că aţi auzit şi ştiţi despre ce e vorba. Intr'o cafenea, restaurant, sau de ce nu într'un bar? — se întâlnesc doi bărbaţi distinşi. Fac cunoştinţă şi imediat unul spune celuilalt că ar vrea să doneze zece mii de mărci, de lei sau de dolari pentru săracii ţării. Ii încredinţează celuilalt ca un semn de încredere. Dar încrederea pentru a fi complectă nu poate fi unilaterală.

Dar încrederea trebue să fie reciprocă. Aveţi de depus o sumă de bani. O depuneţi în mâna prea simpaticului domn.

D. Beverley devenise nerăbdător.

— Nu mă mai plictisiţi. Vă spun că cunosc astfel de escrocherii. Pierdeţi însă din vedere două lucruri: întâi că astfel de trucuri se fac tinerilor naivi care pentru prima dată în vieaţa lor călătoresc. Eu, domnul meu, am călătorit timp de 2 ani prin toată Europa.

— Şi al doilea? întrebă doctorul.

— Al doilea, spuse enervat d. Beverley, eu am primit bani de la el nu el dela mine.

— Dar i-aţi dat un cec, completă doctorul. Sunteţi sigur că nu l-a încasat?

Roşeaţa obrajilor d-lui Beverley se transformă în purpură.

— Tăceţi! Vă rog să nu mai insinuaţi astfel de blestemăţii despre un domn care e tatăl unei fete...

— Fiţi liniştit. Nu o preţuiţi pe d-ra Vanlow mai mult decât mine. Dar câteodată mărul cade departe de trunchi. Spuneţi-mi pentru ce v'a lăsat d. Vanlow să credeţi că pleacă la Monte Carlo şi când colo a plecat într'o direcţie necunoscută.

— De unde ştiţi? Ce mai poveşti...

— Numai purul adevăr. După scurte investigaţii am aflat unde a

Theodoros zăcea rănit şi lângă el d-ra Vasilow

plecat d. Vanlow şi îi cunosc adresa.

După o scurtă tăcere doctorul adăugă:

— Mai aveţi plicul la dvs.?

Tânărul făcu o mişcare spre portmoneu dar se reţinu.

— E ceva înăuntru ce nu poate fi arătat faţă de martori (făcu un semn spre Ahile). D. Beverley scoase plicul.

— Am să-ţi povestesc tot ce i-aţi vorbit când vi s'a dat plicul. D. Vanlow spunea: „Dragă, d-le Beverley, plec spre Monte Carlo şi deoarece nu vreau să iau toţi banii cu mine ţi-i încredinţez d-tale". Numără nişte bani într'un plic apoi adăugă: „Ca să fie în regulă vă rog să-mi daţi un cec".

— D-zeule, aţi tocmit spioni?

— Deloc. Dar sunt psiholog şi cazul d-tale nu e aşa de complicat ca să nu...

Tânărul luă, nervos, un cuţit de pe masă şi dintr'o singură mişcare desfăcu plicul. Inăuntru nu erau decât 40 de serveţele de hârtie.

— Ii cunoaşteţi adresa. Unde este? Repede.

— Nu trebue să mergem prea departe ca să-l găsim, zise doctorul. Locueşte pe insula Porquerolles ce se vede în largul mării. Numele de Vanlow a devenit puţin cam nepractic aşa că se numeşte aci Excelenţa Sa d. Van Loo.

*

O scurtă expediţie în insulă a doctorului, a lui Theodoros şi al tânărului Beverley nu dădu niciun rezultat. In după amiaza zilei a treia când toţi trei se despărţiseră şi începeau să fie neliniştiţi de lipsa prelungită a lui Theodoros îl descoperiră zăcând rănit, aproape de ţărm. Lângă el stătea şi-l îngrijea tânăra fată a d-lui Vanlow.

— Ce-i asta? spuse Beverley. D-ta aici şi încă cu chelnerul?

— Theodoros nu e chelner, zise doctorul. E fratele unui cunoscut proprietar de hotel de la Lavandou. Strămoşii familiei lui au ramificaţii până în timpul culturii egeice şi unul din ei, acum trei mii de ani s'a dus în Labirint ca să lupte cu Minotaurul pentru logodnica-i.

— Ce tot vorbiţi. Până acum aveam o părere bună despre dvs. Acum...

— Acum o modificaţi. Imi pare foarte rău, râse ironic doctorul Michelsen.

D-ra Vanlow continua să-l îngrijească pe Theodoros. Spre marea mirare a doctorului acesta scoase un bloc şi scrise:

— Doctore, a fost un vis adevărat. M'a urmărit şi când m'a văzut împreună cu fiică-sa a vrut să mă ucidă. A fost un vis ce s'a adeverit. In timp ce doctorul şi tânărul Beverley mergeau tăcuţi spre ţărm, doctorul zise:

— Am vorbit cu poliţiştii. 40.000 de franci nu sunt nici 2000 dolari. Reputaţia d-rei Vanlow merită mai mult. Nu-l voi urmări pe d. Vanlow.

Când, întors la hotel, doctorul intră în camera lui Theodoros acesta scoase un bloc şi scrise:

— D-le doctor toate s'au întâmplat ca în vis. Dar ce înseamnă Kefti? Cuvântul ăsta mi-a revenit mereu şi totuşi, nu ştiu dacă e greceşte.

— Era un vis adevărat Theodoros. Ai fost urmărit pe o mare neagră. Şi dacă vrei să şti Kefti este numele poporului al cărui print Monos a clădit labirintul minotaurului.

In româneşte de

M. SĂVEANU

Visam, dar îi zăream figura ca şi cum ar fi aevea

Al. Philippide: Visuri în vuetul vremii

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II" 1939

Condiția marii poezii este scufundarea în singurătatea lăuntrică. Acolo, orbecăind prin tărâmurile somnului, ale visului și ale tăcerii fluide poetul încearcă să afle de unde vine și unde se duce, să înțeleagă ce este dincolo de aparențe și de timp și cu încetul, din liniște, va desluși

Sunete stinse, susur de astre,
Vârtej de vis și amintiri de vânturi
Sonoră 'nchipuire ce poate fi lumină
Prezență care'nlătură cuvântul.

Numai astfel enigma umană și fiorul cosmic se pot comunica sonor sau plastic, de-adreptul și fără știre, sufletelor noastre, purcese fratern, toate, din acelaș nucleu al „haosului astral".

Acesta este văzduhul de zămislire și creștere al poeziei d-lui Al. Philippide care l-a descoperit și l-a vânturat încă din vremea *Aurului sterp*. Dar azi poetul are văzul mai limpede ca altădată, și mai avântat, când pornește la drum în explorarea lumii sale lăuntrice.

Deschideți iară vechile atlase;
Pornim spre zările miraculoase.
Dar niciun vers pentru contemporani!
Și poate-așa din nou ne vom deprinde
Să socotim cu veacuri nu cu ani.

Trăind poezia d-lui Philippide, te îmbie gândul de a-ți lămuri impresia de cu totul particular și propriu pe care ea ți-o lasă. Raportată la ambianța poetică a momentului de acum, confesiunea d-lui Philippide e prețioasă nu numai prin ceea ce e, dar și prin ce nu e, ca sens și structură. Nu se află în poemele sale nici una din podoabele vechi prin noutatea lor căutată; nici urmele sau măsura uneltelor îndemânatece ale altora. Nu găsești în ele fascinație a cuvântului rar, sensuri cățărate pe culmi de amețeală, imagini somptuoase pe dinafară valorând cât o „boîte à surprises" sau tumbe frumoase de saltimbanc desexat Lirismul lor nu se resfrânge peste lumea din afară ca poleiul de soare sau bruma de lună. Poetul e numai el în stihuri simple — uneori abrupte, — are urechea țintă dincolo de timp și ochiul absorbit de miezul lucrurilor din vieața lui.

Dar, dacă nucleul de generare a emoției poetice e gândirea, poemele d-lui Philippide, departe de a fi meditații filosofice, sunt cristalizări de stări sufletești, murmure grave de viziune trancendentă, chemări de abis, fiori ai cunoașterii de sine și nostalgii de vis spulberat — lirism simplu neîncăput în vorbele altuia decât ale poetului. E atâta lipsă de poză și de convențional în expresia intelectuală, străbate în vers atâta sinceritate dreaptă a simțirii, încât măsura se subțiază sau se revarsă peste stăvilare, cadența aleargă neted sau se poticnește ca bătaia de vânt, după voia gândului slobod și tăria emoției elementare. E grea jertfa poetului care rupe un ritm și pierde o rimă de dragul „cuvântului ce exprimă adevărul" — dar e ușurare de suflet după ce l-ai spus și bucurie străbătătoare pentru cine l-aude.

Deși fundamental contrar poeziei imagiste, lirismul d-lui Philippide, de origină și rezonanță interioară se rezolvă în forme de concret plastic, de imagini tangibile și de ideie geometrică, pură.

Procesul de creație al unei astfel de poezii e o sbatere în îndoială, în chinul nimicniciei vorbelor, în dureroasa încercare de a te desrobi de uitare și timp:

Sfărâmături de glasuri în suflet răspândite
Din prăbușiri trecute vechi rămășiți pustii
De ce să vă mai vântur în cântece voite?
Trăesc din voi, vă știu în mine vii....
Cu vorbe vechi nu vreau să turbur încă
Durata voastră tainică și-adâncă.
Pustiile uitării s'aștern în mine-acum
Invălmășite'n ele dorm sute de izvoare
Și niciun fluviu încă nu le-a cules în drum
Mânându-le, voinice și sprintene, spre mare.

Dar la capătul trudei și desnădejdii lui dârze, sufletul își adună avânturile din pulbere și sfărâmăturile trecutului într'un miraj nou:

Și totuș, frânte glasuri cu lungi ecouri grele,
Voi izbuti în clipa culesului suprem
Să vă adun în mine și iarăși să vă chem,
Sfărâmături ale tăcerii mele,
Zdrobite fulgere din vechi furtuni,
O singurele mele rugăciuni.

In suprema încordare spre ideal, spiritul se ridică dincolo de contingențele materiei, în azur:

Un singur gând ca o mireazmă tare:
Să te desprinzi din tine și să zbori
Asemeni continentelor de nori
Pe valuri de văzduhuri viitoare;
Și'ntr'un tărâm de inedit azur
In care nicio amintire nu vibrează
S'ajungi în calea ta văzduhul pur:
Miraculoasă, veșnică amiază...

Dar clocotul lăuntric nu țâșnește ca o flacără măreață sau o coloană de sgură fierbinte, în afară. Peste furtuna dorurilor, din frământarea „duhurilor rele" sfârnite în străfunduri, gândul rece împietrește podoabe mărunte, dar statornice în curgerea vremii — singura putință de potolire a setei de veșnicie:

In horbote de vorbe călite'n ideal
Furtuna dinăuntru se încheagă:
Până se naște spuma pe coama unui val
Se zbuciumă'n adâncuri marea 'ntreagă
Dece să'ncerc s'astâmpăr cutremurul din fund?
Mai bine alba spumă trecătoare
S'o 'ncremenesc statornic în gerul unui gând:
Zăpadă cu străfulgerări de soare.

Lipsită de efuziuni patetice și de vibrații sensoriale, confesiunea poe-

AL. A. PHILIPPIDE

tului nu va căuta cuvintele nespuse, nici drumul spre mai departe, ci se va întoarce în trecut unde dorm sau veghează atâtea existențe.

Ce sunet plin dau vorbele străvechi
Rostite—acuma parcă'ntâia oară!
Mă'ntorc din nou la fluviile vechi
Din care am băut odinioară.

Când stai de taină cu tine însuți, cu gândul în cumpănă deasupra abisului, moartea adie lângă tine cu orice sunet, în orice umbră și cu orice aripă. Nu știu dacă misterul morții cu haosul și îndoielile ei va fi fost mai plastic și mai adânc mărturisit în literatura noastră, ca în poema *M'atârn de tine, poezie*. Cutreerat de întrebarea dacă „la capătul de dincolo al lumii' va fi singur, va gândi ca acum sau își va aminti de el însuși, poetul se alătură unui cântăreț de stihuri egiptene de acum cinci mii de ani, credincios naiv în cele trei suflete ale sale:

Mumia lui mai zace poate încă
Și-acuma în vreo tainiță adâncă,
Privind cu ochi uscați de așteptare
Tavanul cu inscripții funerare.
Și poate noaptea când șacalii latră
Re'ncepe viața robilor de piatră.
O stafie de torță se aprinde;
Scot robii milenarele merinde;
Străvechile bucate pe vatră fierb în bliduri
Dănțuitoare roșii coboară depe ziduri
Și-și farmecă stăpânul, fantomă ca și ele.
— Și sufletul cel veșnic plutește printre stele

Cel de azi însă a pierdut credința și nădejdile celui de demult:

Dar eu, vlăstar al unei lumi bătrâne
Ros de 'ndoeli, bolnav de nostalgii
Zădarnic caut o cerească pâne
In raftul vechilor mitologii.
Zădarnic caut să privesc și eu
Spre sigure limanuri viitoare;
In peșterile sufletului meu
Torța nădejdii pâlpâie și moare.
(O, blestemat să fie gândul care

Mă'ndeamnă s'o aprind mereu!)

Totuși incertitudinea naște la sfârșit o nouă nălucire:

O prea ciudată nălucire
In noaptea inimii învie!
Văd o străveche mânăstire
In preajma anului o mie
In care — un scrib extatic scrie
Pe-o foaie veche de psaltire,
Cu gând sfios de veșnicie:
E-aproape marea ispășire,
M'atârn de tine Poezie!

Poezie de singurătate metafizică, de ceață și de vedenie gravă a lumii interioare, întruchipându-se adesea în simboluri sobre și în imagini de pitoresc puternic și sincer, „Visurile în vuetul vremii" ne fac să ne înfiorăm de necunoscutul din noi și din jur, deschizându-ne pierdute porți de pâcle sau de azur, ca muzica, și să uităm un moment „poezia vremii noastre" din care atâția stihuri fac jucării ingenioase, prestidigitație plăcută și primitivism cu folos.

M. D. IOANID

SURASUL DANEMARCII

Serge de Chessin: „Les Sourires de Danemarque"

In neliniștea de aspră furtună a Nordului, omul caută a-și domoli apele sufletului — adâncindu-le în trecut, limpezindu-le în matca largă a reintoarcerii definitive către Dumnezeul care dă lumină cerului mohorît și deschide cartea veacului la capitolul care definește însuși senzurile vremii și rosturile tainice ale lumii — lăsând sufletului, rodul tuturor nădejdilor de mai bine.

Astfel, din jocul negurilor cu lumina, se iscă — pentru ochiul uimit al călătorului un colț de tărâm care se avântă spre feeria strălucitoare a zărilor boreale... cu toate formele de idilică faimă, care încheagă desăvârșit, pe vârfurile lor înaintate în mare, povestiri cu minuni, grele de înțelesuri tainice, tărâm cu insule, peste care plutește lumina într'un „surâs" în care stărue mereu viața rodnică și în care se răsfață strălucirea atâtor mări și limane.

Spre miază-noapte — Danemarca surâde ca o nesfârșită desfătare...

Surâde — în aurora zilelor de vară, care se revarsă peste micile orășele adormite în pitorești vestminte, sau se rostogolește în mii de culori peste nisipul coastelor, aprinzând deasupra lor ceața, ca un imens incendiu ce se stinge în mare.

Surâde — peste râvna de împletire omenească care a durat istoria și pământul ei — surâde, în zidirea de gând și de vis, din care au eșit atâtea posibilități de a turna rod, în seva de viață a acestui popor: limpede la gând, întreprinzător la faptă, scrutător cu el însuși — tenace și rezervat cu cei dimprejur.

In aceste minunate pagini de istorie care alcătuiesc cartea cu titlul de mai sus, se ascunde minunea vremii de azi — minune de credință întru puterile ființei sale puteri care l-au ținut departe de vălmășagul lumii europene, în căutarea unui Dumnezeu care să lumineze sufletele, în statornicirea unor forme de viață prin care să poată înfrunta zbuciumul veacului.

Prin colțuri de văi ce se îngustează spre mare, se strâng căsuțe minuscule, cu frunțile împodobite— ridicate spre întunecimea pădurilor de brad, în care viața se istovește într'o înăbușită resemnare și care se ridică totuși spre sensurile ei superioare — până la sublimul unei existențe, încărcată de toate vijeliile trecutului, avântată spre furtunile talazurilor, mânată mereu de cine știe ce doruri neîmplinite.

Danemarca înfățișează o neobicinuită înmănunchiere de farmec și de bizar: peisagiul te farmecă, te invită, te înalță pe liniile lui complicate; viața dinăuntru se concentrează suprem, alternând între rusticitatea străveche și umanitatea prezentă, într'o unitate în adevăr bizară.

Trăesc, în lumea aceasta de insulari, oameni cu sufletul viteaz, care nu se turbură de nimic — eroici în fapte și reținuți în aparență — rasă care s'a păstrat tăcută și blândă purtând prin lume armonia formelor și complexitatea spiritului, îmbinate într'o vieață care se încadrează în trecut, păstrând ritmul de vibrație a vremurilor noui.

Parcă nicăeri nu se simte mai desăvârșit liniștea de profundă solemnitate în care cadențează viața — cu participările ei directe, cu realitățile ei.— uneori dure — peste care înfloresc mereu nădejdi, care cad deplin în suflet, așa cum rodul plin de sevă cade greu de pe ramul întins stăruitor către cer.

Nu e fără de explicare faptul că, între aceste orizonturi largi de mare, s'a desfășurat atâta istorie, într'un alt ritm al înțelegerii, în care atenția cade îndeosebi pe sensul însuși al vremii și vieții ei colective — realizată fără izbucniri violente, în care democrația a cunoscut realizările ei integrale.

Semnificativ este faptul că Danemarca a rezistat cu atâta forță latentă curentelor de idei, către care a privit mereu cu îngrijorare, pentru a se reîntoarce definitiv spre așezările ei statornice.

O țară fericită în care înfloresc încă instituțiile orânduite în slujba unui ideal crescute pe forța și vitalitatea trecutului, animate de voința și de acțiunea prezentului. Pe ele se sprijină efortul de înoire a vieții moderne. Or, din acest punct de vedere, al înoirii formelor de vieață, Danemarca dă dovada strălucită a ceia ce poate însuma efortul unei organizări constructive.

S'a realizat aici un centru de existență generală unde se afirmă cea mai sănătoasă și trainică democrație.

E, în această minunată carte a lui Serge de Chessin, o remarcabilă pagină de sinteză istorică — dar și o mai temeinică mărturisire de credință — îndreptățită de observația atentă a spiritului politic care a rămas definitiv fixat pe linia adevărurilor: libertatea individuală și valorificarea drepturilor omului.

Iată pentru ce, Les Sourires de Danemarque — oglindește, printr'o prezentare documentată și corectă, aspectele variate și pitorești ale unei țări cu spiritul ei — venit ca un ecou al tuturor nelinistilor ca un „surâs ispititor, care luminează un chip sbuciumat".

LUCIA OPRESCU

Demnitatea înainte de toate...

Eram patru: eu, Anatol voiajorul, Bungo, cel ce făcea deobicei cinste și domnul Firică Andronescu, subșeful dela Albastru.

— Ceea ce nu pot suferi la voi, generația tânără, — ne admonestă dânsul părintește, — este lipsa voastră de demnitate. Noi aceștia, bătrânii, — „babacii"! cum ne spuneți voi, — suntem singurii păstrători ai sentimentului demnității și deviza aceasta s'a perpetuat la noi din tată'n fiu: — Demnitatea înainte de toate!

Pe vechiul nostru amic, domnul Firică Adronescu nu-l puteai contrazice, pentrucă deslănțuiai prin aceasta toate fulgerele și trăsnetele iadului asupră-ți, sau, odată-l vedeai că-și ia pălăria și bastonul și părăsea cu demnitate masa, fără să te'nvrednicească măcar c'un bunăziua. Deaceea, ne feream să-l contrazicem și primeam în față câteodată și mustrări neîntemeiate, dar, de cele mai multe ori, vorbele sale pline de duh și îmbibate cu acea mireasmă patriarhală a trecutului, ne pilduiau despre alte vremuri, despre alte obiceiuri, despre alți oameni.

— Da, da, demnitatea... Păi pe vremea mea, măi flăcăi, demnitatea nu era o virtute, era un ce înăscut în firea omului. Mai ales noi, în familia noastră, eram de-o demnitate excepțională. Bunicul meu, mi-l aduc aminte, era demnitatea personificată. Fusese moșier, mare latifundiar, și, pe vremea învoielilor agricole, țăranii îi aduceau la curte care câte-o găină, care câte 20 de ouă sau vreun purceluș de lapte. Așa era obiceiul pământului... Demn, bunicul meu, Dumnezeu să-l erte, apărea în cerdac și refuza mândru darurile aduse. Parcă-l văd:

— Măi oameni buni, la mine e o vorbă: Demnitatea înainte de toate! Eu știu că voi vreți să cumpărați bunăvoința mea prin cele câteva găini și ouă aduse. Dar noblețea mea mă împiedică dela acest lucru. Luați-vă darurile înapoi și duceți-vă cu Dumnezeu, căci eu nu pot primi mită dela voi.

La acest refuz categoric, gloata plugarilor se burzuluia. Nu puteau pleca așa dela curte.. Dar bunicul știa să'mpăciuiască lucrurile.

— A, nu zic... care dintre voi are vreun covor, vreun țol de lână sau vreo iapă de prăsilă de care mare trebuință ași avea, liber e să vie și să le lase logofătului la curte. Dar eu... demnitatea înainte de toate!

Tot astfel în timpul războiului mondial, un unchiu al meu fusese lăsat custode peste averea unui neamț, fugit din țară, de frică. Știți, „Deutschland ueber alles" aveau ei lozinci d'astea criminale...

Cu o demnitate pe care nu v'o pot descrie în amănunt, acest unchiu al meu, băgând de seamă că neamțul acesta este un inamic al nostru, prefăcu fabricile și mobilierul rămase aci, în bani lichizi, iar când, după încheerea păcii, neamțul reveni în țară, primi acest răspuns care merită să fie dat ca pildă:

— Domnule Frantz, demnitatea mea mă oprește de a mai sta de vorbă cu Dumneata!...

— Ehei, alte timpuri...

— Da, aprobarăm noi, alte timpuri....

— Eu însumi, continuă Domnul Firică, am salvat dela înec o familie întreagă. Nu știu dac'ați citit în ziare, acum vreo 25 de ani...

Ne ținurăm râsetele, deoarece acum 25 de ani eram cu toții niște prichindei de 3—4 ani, cari încă nu știam az-buche-le.

— E cea mai frumoasă pagină din viața mea... se lăsa dânsul furat de amintiri. Mi-aduc aminte, parcă era acum. O vară călduroasă, să te sufoci, nu altcvea. Eram la gârlă, la Răchiteanca. Familia Popescu intrase să se scalde, când, la un moment dat, aud din apă un țipăt:

— Ajutor, săriți, mă'nnec!....

Fără să fiu solicitat de nimeni, dar cu toată demnitatea cuvenită momentului, mă zvârlii în apă îmbrăcat și scosei la mal întreaga familie. Se înecau, nu altceva!

Pe mal, Domnul Popescu-tatăl își scoase verigheta și mi-o întinse:

— Salvatorule, poartă-o în amintirea mea!

— Nu, răspunsei eu demn. E păcat ca o relicvă de familie să se piardă și să se înstrăineze. Vă rog să-mi dați contravaloarea în bani...

Fost-am demn?

— Fost...

— Tot astfel vă mai pot spune că, la insultă eu unul știu să ripostez fără cruțare și știu să-mi apăr onoarea până la infinit. Demnitatea înainte de toate! Sunt sigur că în Evul Mediu, arborele meu genealogic prezinta o sumă de cavaleri neînfricați, cari știau să moară cu zâmbetul pe buze pentru o femee. Pentrucă adeseori, când sunt pus în situația de a apăra sexul slab, o fac cu toată demnitatea cuvenită.

Știți c'am avut deunăzi o logodnă în familie. Se logodea vară-mea Luxița, sora lui Troancă. Și ăsta un om, pot zice, demnitatea în persoană.

Troancă? Bag mâna'n foc! Trunchiu și tulpină din familia noastră. Ce se'ntâmplase? La logodnă, deh... ca omu... se cam chirchilise el puțin, vară-mea așijderea, eu idem, mă rog... eram, cum să zic, ca în familie... Dădeam pe gât bateriile. cum nu se afla. Viitorul ginerică, un băiat foarte cumsecade, Andrei Ruptu, parlagiu în Abator. Demn până'n măduva oaselor și el. Eram, vasăzică, unul și-unul. Gospodari așezați, oameni de societate, care funcționar, care pensionar deblocat, care comerciant cu firmă 'nregistrată, mă rog, nu eram decât elită. Noi, la ceremonii oficiale, la nunți, la botezuri sau la'nmormântări, nu invităm lichele. Și totuși...

— Totuși...?

— Totuși, ne spuse el în șoaptă, printre noi s'a strecurat o lichea!

— ?!?

— Garofache dela Intendență!

— Garofaaache?... Ala care...

— Ala, arde-l'ar focu... Din cauza lui... Dar, stați să vedeți...

Andrei Ruptu, oricât ar fi fost el parlagiu, avea maniere alese. Ruptu se purta cu mănuși în mână, ba chiar când a fost s'o ceară pe vară-mea Luxița în căsătorie, a venit c'un buchet de flori la mine, i-a adus nevesti-mii un carton de prăjituri și din „Coane nașule" și „Coană nășico" nu ne scotea. Băiat, carevasăzică, Ruptu, manierat. Așa ginere visam eu de mult pentru Luxița. Și... să vă spun acum de Garofache. Masă mare, tămbălău, chef... Pupături, urări și.... iar trage-i cu stacanu! Când, la un moment dat, odată, nu știu cum, îl văd pe ginerică, pe Andrei Ruptu, că-i spune Luxiții, viitoarea deh...:

— Mai isprăvește-o!

Luxița, tocmai sta de vorbă cu Garofache, dar, ce-are aface, vorbeau despre ultima revistă dela Tănase. Luxița îi cânta la ureche cuplete fără perdea și Garofache o acompania cu mâna, arătând cum fac baletistele când ridică piciorul. Nu era chiar motiv de supărare, dar, așa sunt tinerii, supărăcioși. Când Ruptu i-a spus: „Mai isprăvește-o" Luxița i-a ripostat demnă:

— Mai pardon, Ruptule, că domnu Garofache mi-e prieten din copilărie. Ruptu, mai bău două pahare pe nerăsuflate și, neconvins, spuse:

— Mda... Cunoaștem noi la marfă...

Intre timp, noi ceilalți, mai ciupeam o pulpuliță de curcan, mai înfulecam o murătură, mai trăgeam pe gât un păhăruț, ca la logodnă. De unde să știm noi că...

— Că...?

— Că întretimp, demnitatea noastră a fost terfelită.

— Cine, cine-a terfelit-O?

Garofache!

— Cum? In ce fel?

— A fost ceva ca în basme, ca în romane, pot zice. In timp ce noi ne firitiseam, Troancă, fratele Luxiții, i-a spus lui Garofache:

— Pân-aici! Să nu fii porc, Don Juan de mahala!

Auzind aceste cuvinte, Andrei Ruptu, viitorul ginere, își scoase mănușile și-i trase lui Garofache două palme, de-i merseră la inimă. Inainte de a se desmetici, mă repezii eu și-l pocnii pe Troancă drept între ochi (cred c'a văzut stele verzi) și-i țipai:

— Să nu insulți musafirii la mine'n casă. Demnitatea înainte de toate!

Atât a așteptat Troancă. Parcă era pe arcuri, așa sărise! Nici una, nici două, toată lumea era pusă pe bătae. Parc'am dat drumul unui vulcan. Țipete, zbierete, urlete. Pas de-i mai oprește! Troancă luase un sifon, zor-nevoe să-i crape capul lui Garofache. Andrei, ginerile, se'ncurca printre mese, clamând furios, că neam de neamul lui n'a pățit rușinea asta și că, la ei în familie, când mireasa e „așa și pe dincolo" ei, neamul Rupților din Abator, ehei!... lichidează curând „chestia" asta. In mâini îi lucea un cuțitoi lucios:

—Ori îi mușc nasul, ori o bag în spital...

Nu era timp de pierdut cu Ruptu. Gândiți-vă, o apucase de păr pe Luxița și era în joc demnitatea familiei mele. Mă repezii ca un viteaz între cele două tabere.

— Stai, dă-i drumul de coc...

— Nu, am boală s'o tărnui...

— Ești prost crescut, striga Garofache, primind două palme de la ginerică.

— Să fii demn, răspundea Andrei Ruptu. Și iar îl pocnea.

— Demn, demn, da'ți dau cu scaunu'n cap!

Printre victime și sfărămături, abia putui să-l iau de piept pe Troancă. Acesta, cu o demnitate neștirbită, care nu poate suferi echivocurile, sări peste masă și-i mușcă urechea lui Garofache. Apoi trase două palme soră-sii de-i răsunară urechile și era gata-gata să spargă patefonul.

— Stai, nebunule, că spargi placa cu Zavaidoc!

El nu, pornit pe distrugere, începu să se dea la oglinzi. Abia'l țineam, căci el, înarmat c'un picior de scaun, lovea în convivi fără să mai aleagă, mai-mai să-mi dea și mie la mir cu bumerangul său improvizat. Ce să vă spun, a fost o hărmălae, de s'au strâns vecinii la poartă. Troancă, zvârlea la pumni cu nemiluita, Ruptu rupea tot ce'ntâlnea în cale, Garofache se apăra de proectile, Luxița își refăcea coafura, când nevastă-mea avu o idee genială:

— ?!?...

— A stins lumina, ca să nu spue vecinii că e scandal la noi. Și lucrurile s'au potolit ca din senin, demnitatea noastră a fost salvată și Luxița, vară-mea, e azi fericită.

— Felicitările noastre, spuse unul dintre noi. L'a luat pe Andrei Ruptu?

— Nu, s'a'nhăitat cu Garofache.

— Cu licheaua de Garofache?...

— Cu el! Lichea, lichea, dar băiat demn. E casier la Finanțe, nu parlagiu în Abator. Ce știți voi? Demnitatea înainte de toate! Ea intelectuală, el intelectual...

Deh, noi, intelectualii!...

IULIU LAZĂR

Școala flamandă — Extaticii

VIAȚA ARTISTICA

Panoul Regele Carol I: Incoronarea

Monumentul Regelui Carol I. Capitala s'a îmbogățit cu o nouă operă de artă: începând din ziua de 9 Mai, în piața Palatului se înalță statuia regelui Carol I.

Tăiată în linii simple și sobre, ea uimește prin dimensiuni și prin puterea de dominare a spațiului. E o creație adevărată prin frumusețea materialului de înfăptuire, prin siguranța distribuirii volumelor, prin închegarea perfectă a ansamblului.

Carol I ne revine ca o apariție legendară, coborând din istorie și din ideea veșnică pe care omenirea și-a făcut-o despre marii ei eroi. Este

Jean Martin: Compoziție decorativă

cel dintâi rege al nostru și chipul lui de bronz ne va aduce mereu aminte, în inima acestui oraș, de vitejia faptelor lui și de tăria lui de caracter, dar oricine înțelege, fără să cunoască trecutul, că a fost un conducător, un suveran, așa cum au existat în momentele de seamă ale vieții unui popor.

Meritul de a ne fi dat o icoană care să întreacă pământul și să se înalțe în glorie eternă și în lumină de apoteoză, este al autorului acestei statui, sculptorul iugoslav Ivan Mestrovici.

Carol I cioplit de el diferă poate ca asemănare și amănunte de viață reală, dar cuprinde toate dominantele personalității acestui hotărât și înțelept rege. Este un chip, o amintire, așa cum trebue să rămâ în conștiința unui popor, așa cum trebue să se proecteze în perspectiva istoriei. Un om sigur pe el, liniștit, privind departe pentru toți supușii lui. Un om al forțelor lui interioare, al vieții lu întregi și nu al unui moment, al unei măști trecătoare.

Așa se toarnă în bronz, marele figuri ale istoriei unui neam.

Panoul Regele Carol I. Implinindu-se 100 de ani dela moartea regelui Carol I, întemeetorul României, Municipiul Capitalei consacră la Expoziția Lunei Bucureștiului un pavilion acestei aniversări. Vor fi strânse acolo amintiri rămase dela marele suveran și istoria vieții lui va fi evocată în imagini de amplă desfășurare.

Printre altele, un panou mare va reprezenta faptele de hotar în viața de începuturi a României, fapte care stau sub semnul domniei înțeleptului rege. Icoanele se leagă armonios între ele, se nasc parcă una din alta și transpun emoționant povestea unui prinț și a unei domnițe care și-au închinat sufletul și puterile pentru înflorirea și creșterea în frumusețe și belșug a unei țări minunate, dar până atunci suferind de îndelungi împotriviri și grele încercări.

Pânza începe cu scena venirii în gară a domnitorului, într'o căleașcă condusă de surugii pe drumuri pitorești, și sfârșește preamărind vrednicia atâtor strălucite realizări. La un capăt al tabloului: surugii pocnind din biciu și troițe; la celălalt: palate mărețe și podul de peste Dunăre.

Cu ochii, trecerea dela un hotar la altul e ușoară. Dar câtă energie și câtă hărnicie au trebuit în viața adevărată ca să se împlinească schimbările și prefacerile toate!

Panoul Regele Carol I evocă o lume, un trecut scump și pilduitor. Pictura este opera d-lor **Dan Băjenaru, Velisaratu, Lorman, Cernescu, Ionescu-Sin** și **Labin,** artiști de merit care și-au unit puterile pentru înfăptuirea ei.

Panoul Regele Carol I: Horă

Expozitii. Cunoaștem dela început pictura d-nei **Dudu Alexandrescu.** Artista aceasta a ajuns, în câțiva ani, la o maturitate care ne face să-i prevedem o operă din cele mai serioase. Cât a expus până acum e deajuns pentru a-i putea aprecia personalitatea.

Ceia ce atrage dela prima aruncătură de ochi, în pânzele d-nei Dudu Alexandrescu, este felul cu totul diferit față de producția obișnuită. Sub diverse influențe, mulți artiști disprețuind paleta clară a impresioniștilor, întrebuințează armonii întunecate și înăbușite, sau duc la extrem gustul pentru diformare și pentru culoarea vie. Pânzele d-nei Alexandrescu sunt cu totul opuse. Luminoase, delicate, ele nu ne oferă nici un efect de materie; culoarea întinsă pe pânză ascultă de îndemnuri sufletești. Pe lângă o calitate destul de rară astăzi, observația atentă și rafinată a valorilor, d-sa nu ezită să se exprime sincer, femenin, într'o îmbinare de romantism și de iubire pentru rodirea sănătoasă a vieții. Ca și Renoir, d-na Dudu Alexandrescu ține la formele rotunde, la strălucirea de fruct a fețelor, la bogăția veștmintelor. De obiceiu, culoarea e transparentă, nuanțată, scrisul fin, cu subtilități stilistice, dar fără complicații. Tonurile sunt perfect juste și sună cu o rezonanță argintie ca a unui glas pur cântând o melodie de Mozart.

Sunt în expoziția dela Fundația Dalles, două pânze cu flori și două sau trei portrete care ar putea face cinste oricărui pictor. Delicatețea lor este cu totul altceva decât slăbiciune, decât lipsă de vigoare în expresie. Raportul între motivul principal și decor este studiat cu grijă și nimic nu poate fi înlăturat fără ca să nu strice armoniei.

Predilecția d-nei Dudu Alexandrescu merge spre portret unde caută să definească, în adevărul caracteristic, un individ și să tindă spre acea reconstrucție ideală despre care vorbea Baudelaire.

Legătoria de lux este o artă care altă dată a cunoscut succese mari mulțumită încurajării dată de prinți și nobili. Era o vreme când aristocrații se întreceau să aibă în colecțiile lor exemplare de lux pe cât de bogate în ornamentație și materialul întrebuințat pe atât de măestrit lucrate.

Astăzi, amatori pentru o asemenea artă se găsesc destul de rar. Foarte puțini sunt intelectualii care simt nevoia să citească o carte îmbrăcată în scoarțe de piele scumpă, încrustată cu aur. Deși condițiile nu sunt prea favorabile ca în trecut, legătoria n'a încetat să existe și să producă piese de rar rafinament, în stilul simplu și elegant al epocii.

Ca să atingă mai lesne un rezultat practic, artiștii decoratori și-au extins activitatea la obiecte felurite cărora se pot aplica elementele de estetică și ornamentație ale legătoriei. Este și cazul d-rei *Viorica Ma-*

(Continuare în pag. 6-a)

Viorica Manoliu Tețeanu: Copertă de album

Dudu Alexandrescu: Entr'acte

Panoul Regele Carol I: Intrarea în țară

Dudu Alexandrescu: Fantezie spaniolă

Dudu Alexandrescu: Portret

Discipolul lui Sherlock Holmes

Sub-comisarul Ceptura se întorcea spre casă.

Era târziu. Luna, ca o cadână de aur, trona pe azurul cerului, înconjurată de haremul stelelor.

Tăcerea se incrustase adânc în noapte. Țârâitul greerilor bătea tactul liniștii, iar, din când în când, lătratul unui câine aducea svonuri prozaice în decorul de vraje.

Sub-comisarul Ceptura avusese o zi grea la circumscripție și, deși muncise plin de râvnă, își atrăsese dojana Șefului.

De aceea își înecase amarul în nenumărate halbe cu bere, în tovărășia unor prieteni.

„Incă o noapte pierdută, își spuse sub-comisarul, după ce se despărțise de tovarășii bachici. Prietenii nu sunt buni decât să te încurce! Dar ce să-i faci, prea eram amărât!..."

Ca în atâtea alte nopți, sub-comisarul o luase pe jos spre casă, deși era un drum bun până să-și regăsească Penații...

Dar noaptea era atât de frumoasă, iar el atât de amărât...

Dela „Carul cu bere", o pornise drept pe Calea Victoriei până la Capul Podului.

Acum, trecea prin Parcul Filipescu unde domnea o tăcere deplină și nici o țipenie de om.

Ce liniște minunată! Ce aer curat!

Până ajunge acasă, i se va limpezi capul, înbâcsit de tutun și amețit de bere. Astfel va putea dormi liniștit, uitând dojana mojicului de Șef și ironiile grosolane ale colegilor inculți...

Dar amintirea rușinii ce-i o făcuse Șeful, îi turnă din nou amărăciunea în suflet, amărăciune pe care reușise să-i o alunge cheful din noaptea aceasta.

Sub-comisarul Ceptura își blestema și acuma clipa în care Șeful îl surprinsese citind un roman de **Wallace**, în traducere franțuzească.

— Ce citești acolo, Ceptura? îl întrebase Șeful.

— Un roman, Domnule Șef.

— Polițistul trebue să citească numai circulările Domnului Prefect și codul criminal. Altă lectură nu e permisă, spusese tăios Șeful.

— Păi e un roman polițist!

— Roman polițist! Astea sunt prostii. Interzic astfel de lecturi la mine în circumscripție.

Ușa rămăsese deschisă. Colegii Vasilescu, Georgescu și Stoian auziseră acest schimb de cuvinte.

Fusese de ajuns să-l ia Șeful în primire, pentruca bădăranii de colegi să-l zeflemisească toată ziua:

— Domnul face pe intelectualul!

— Domnul Ceptura citește romane franțuzești!

— Dumnealui e boer mare!

— O să-i vorbim de acum înainte cu dicționarul!

— Ba o să-i angajăm o guvernantă cu care să converseze!

Ziua întreagă i se păruse un infern. Colegii aveau pică pe el, deoarece era mai bine îmbrăcat decât dânșii și descindea dintr'o familie boerească.

Oare ce vină avea, dacă făcea parte din faimoasa familie Ceptura ce stăpânise cândva tot ținutul, și tatăl său, mare moșier, îl crescuse în străinătate cu guvernante?

Din nenorocire, însă, părintele său — cartofor renumit — își sburase creerii, după ce-și pierduse toată averea la Monte-Carlo.

Și, acum, el, ultimul descendent al renumitei familii, era silit pentru o pâine amară să îndure bădărăniile unui Șef stupid și ale unor colegi și mai stupizi...

Noaptea era din ce în ce mai adâncă. Pomii păreau apariții fantastice.

Sub-comisarul Ceptura, ros de gânduri, își încetinise mersul.

Monologul interior continua:

„Inculții, să-și bată joc de mine! Auzi, d-ta, polițistul nu trebue să citească decât circularile și codul! Parcă polițistul n'are nevoe de cultură! Dacă sub-comisarii nu se instruesc, vor ajunge hoții să știe mai mult decât ei și să-i combată cu succes!

„Dar într'o zi soarta tot îi va surâde. Nu degeaba citește romane polițiste de **Conan Doyle, Wallace, Oppenheim și Agatha Cristhie.** El știe lucruri de care habar n'au colegii săi.

„Ah, dece n'are norocul să ancheteze vre-un caz misterios și să deslege firul enigmei? Atunci va râde el de cei ce l-au batjocorit până acuma..."

Imaginația lui Ceptura începu să lucreze: își vede portretul publicat în toate ziarele. Revine favoritul opiniei publice. Prefectul îl cheamă și-l decorează, avansându-l comisar-Șef și punându-l în fruntea circumscripției unde mai era bătaia de joc a colegilor..."

— Ajutor! Ajutor! Săriți, mă omoară! răsună deodată în noapte.

Trezit brusc din minunatul său vis, sub-comisarul Ceptura tresări. Apoi, creerul începu să-i lucreze harnic: „O crimă, în apropiere. Cineva a strigat după ajutor! Iată prilejul unic de a mă distinge!"

O luă la fugă în direcția de unde pornise strigătul.

Degeaba ai chemat pe cineva! Nu te aude nimeni! Ți-a apus steaua, nefericită victimă! răsună sarcastic în noapte.

Sub-comisarul Ceptura ciuli urechile... Cuvintele amenințătoare veneau din preajma unei vile cufundate în întuneric, dar cu o singură fereastră luminată și deschisă în spre stradă.

Fără să mai raționeze, sub-comisarul își scoase revolverul din buzunarul pantalonului și, cățărându-se pe iedera ce acoperea vila, intră pe fereastră.

— Sunteți arestați! strigă Ceptura cu revolverul întins spre cei doi bărbați ce se aflau în cameră, foarte surprinși de o apariție atât de neașteptată.

A doua zi, în cabinetul Prefectului de poliție, un personagiu simandicos perora extrem de enervat:

— Și, cum vă spun, Domnule Prefect, ședeam cu cumnatul meu și ascultam un foarte interesant sketch radiofonic, când, deodată intră pe geam dobitocul acela de subcomisar cu revolverul amenințător.

„Am crezut întâiu că am de a face cu un nebun scăpat de la balamuc; dar pe urmă, am constatat că era... discipolul lui **Scherlok Holmes!...**

„Auzi, D-ta, Domnule Prefect să-mi violeze domiciliul!...

— Lăsați, Domnule Ministru, voi lua măsurile de rigoare împotriva lui răspunse Prefectul, arborând o înfățișare gravă, dar de abia stăpânindu-și râsul...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Destăinuirea

Port moartea în suflet...

Vorbele ei curgeau rare, calde ca și lacrimile din ochi...

N'am întrerupt-o odată măcar. Dealtfel îmi făcea impresia că nici nu mai existam pentru ea, își vorbea singură, se destăinuia eului ei, se certa, se aproba, se învinuia. La o mișcare a mea involuntară, mă fixă cu teamă ca și când atunci m'ar fi descoperit, ca pe un intrus în alcovul intimităților ei. Și așa era: eram străin, străin complet, nu știa cine sunt, precum eu nu știam cine e.

— M'am măritat din calcul, nu-mi iubeam bărbatul, care era mult mai în etate ca mine, îl stimam însă căci făcea parte din aceia care iubesc, fără să ceară să fie iubit. Dar această stimă nu m'a împiedicat să-l părăsesc, îmbrâncită de aceeași iubire, dar... pentru altul apărut în calea vieței mele la o răscruce a sentimentelor. Și viața mea a curs ani de zile.... sacrificiile făcute și de mine și de iubitul meu, deși destul de mari, mi se păreau fleacuri pentru că efam convinși de iubirea noastră curată.

Până într'o zi când o străină a apărut cu drepturi asupra iubitului meu... El s'a jurat că nici nu o cunoaște măcar. Lama rece a geloziei și a urei s'a înfipt în sufletul meu. O femeie rănită în amorul ei, devine o fiară căreia-i se răpește puiul. Eu am fugit să nu-l mai văd. M'a căutat, m'a găsit, s'a aruncat la picioarele mele cerându-mi iertare, nici nu am vrut să-l văd, mi se părea caraghios, schilod la suflet și la corp... și am plecat mai departe în lume.

Dar o nenorocire nu vine singură niciodată. Mă ascunsesem departe de lume, cu gândurile mele, viața mondenă cu plăcerile ei frivole mă sufoca. Rar la teatru... mai mult cu cărțile mele dragi îmi petreceam timpul. In orașul în care mă găseam vizitai ruinele unei cetăți. Acolo mă ajunse și mă îngenunchie a doua nenorocire.

Un străin îmi tăia calea și-mi atrase atențiunea, mai mult ne-am privit decât am vorbit... Am fugit acasă... M'a urmărit, mi-a scris, m'a implorat... Am părăsit imediat orașul. De două luni sunt aici la mii de kilometri de el. Am comis imprudența de i-am scris, așa în glumă și rezultatul.... Privește, și-mi întinse o telegramă: „Sosesc săptămâna aceasta".

Tăcu.

O privii atent. O femeie în puterea vârstei, cu ochii frumoși rotunzi, negri, cu sclipiri scânteietoare, aci blânde, aci pline de puteri hipnotice.

— Și nu te bucură, îi șoptii eu, întrerupând-o pentru prima oară?

Tresări și mă privi lung.

— Nu, nu vreau să-l văd, deși știu că mă iubește, mă divinizează. E prea târziu, îmi dau perfect seama, nu aș mai putea suporta această nouă nenorocire, această lovitură de grație, care vine sub chipul iubitului meu.

— ???

— Nu înțelegi, sigur nici n'ai cum să înțelegi, dar fiindcă ai fost duhovnicul meu, îți voiu spune: Vârsta, vârsta, am îmbătrânit, el e mult mai tânăr ca mine, peste un an, doi, cinci voiu deveni un lest.

Soarta bărbatului meu se răzbună.

Și din ochii frumoși, rotunzi și negri, lacrimile înmuguriră bogat, ca o recoltă din ani de belșug.

AL. GR. PIEPTEANU

O fire contemplativă

Extenuat de procesele pledate în cursul după amiezei, advocatul Ghețu, intrând în dormitor și punându-și servieta în mâinile soției, avu un oftat de ușurare:

— Nici mâncare nu-mi trebue, așa sunt de obosit. Dacă m'așteaptă cineva, trimite să spuie că nu vin astă seară la masă.

Punându-și arătătorul la buze și întorcând privirea spre birou Magda, soția sa, făcându-i semn să vorbească mai încet, îi șopti:

— Te-așteaptă de-un ceas Jeni Scărlătescu.

— Iar! Alt proces!

— Nu știu, pare foarte supărată. Treci în birou.

— Trec, dar să știi că nu scot o vorbă: a devenit obositoare. Parcă ne-a luat în antrepriză.

Intr'adevăr de când îi murise și-al doilea soț, abuzând de recunoștința pe care fostul secretar o datora patronului, văduva îl uza în nesfârșite procese de moștenire, îl lua arbitru în meschine certuri familiare.

Un moment, Magda Ghețu avusese impresia că d-na Scărlătescu ar fi urmărit să-și aleagă și al treilea soț așa cum și-l alesese pe al doilea: luându-l advocat în procesul de moștenire ce se iscase între dânsa și copiii decedatului, din cauza casei pe care i-o lăsase prin testament. Dar, foarte curând, identificată asupra scopurilor pe care văduva le urmărea în viață, vizitele sale, atât de dese, n'o mai supărară. In schimb, ele sfârșiseră prin a epuiza buna voința avocatului.

Acum, mai enervat ca oricând, dorind s'o vadă cât mai repede plecată, dădu un „bună seara" grav lăsând să-i scape ușa din mână.

Contrar așteptărilor, d-na Scărlătescu nu tresări la sgomotul ușii, dar nici nu-l primi cu surâsul obișnuit, ci, aparent absentă la intrarea sa, suspină adânc.

Din politețe avocatul păru interesat:

— Ce este, coniță? ce lucru grav s'a mai întâmplat, de sunteți atât de abătută?

Drept orice răspuns, d-na Scărlătescu ridică spre dânsul o privire pierdută, oftând sfâșietor.

Prea plictisit ca să mai facă și oficiu de consolator„ avocatul Ghețu își strigă soția:

— Magda, vezi tu ce are d-na Scărlătescu, că mie îi e greu să-mi spuie.

— Ce s'a mai întâmplat? iar familia? —întrebă Magda Ghețu, luând loc lângă dânsa, pe canapea.

— Iar! Nu mai pot! Nu mai am putere să lupt cu atâtea nedreptăți — de abia se poate prinde sensul cuvintelor, din cauza suspinelor care, cu tot efortul depus, rămân secetos uscate și numai puternic sgomotoase.

— M'au îmbătrânit, au să mă omoare — se tânguie Jeni Scărlătescu, străină de ridicolul unor atari afirmații din gura unei persoane exultând tinerețea și sănătatea.

Cum cei doi soți nu insistă să cunoască cauza ultimelor nenorociri, ci o lasă să divagheze, simte singură nevoia să atace fondul subiectului.

— D-le Ghețu, ai fi crezut una ca asta din partea lui Alecu? Fiindcă îmi câștigase procesul cu copiii lui Dinu, le dădea omul o sumă de bani. Auzi slăbiciune! Acum mă somează să le-o plătesc mai departe: altfel îmi iau casa. Oameni fără suflet. Câini!

— Poate că nu sunt chiar atâta de învinuit. Era casa părintelui lor. Și d-voastră v'ați apucat și ați locuit cu alt bărbat în ea — nu-și mai ascunse gândurile avocatul.

— Adică de mine nu era dator să aibă grije? Nu mi-am sacrificat tinerețea ca să înveselesc viața lui mohorâtă, de om bătrân? se consideră victimă, Jeni Scărlătesu, cu ingenuitate.

— Atunci de ce v'ați mutat din casă când a murit maestrul?

— Era prea dureros pentru mine să rămân mai departe în ea.

— Atunci vindeți-o și se termină povestea — propune, plictisit avocatul. Nu cred c'are să fie greu. După câte știu testamentul a fost recunoscut ca autentic — adaogă, numai așa, ca să se piardă tonul primei fraze.

— Nu e mai bine să mă mut înapoi în ea?

— Desigur că e mai bine — aprobă fără reticență avocatul. Cu aceeași grabă ar fi fost peste cinci minute, de părere contrară: numai s'o vadă odată plecată. Se întreba totuși, de ce venise. Care era adevăratul motiv, pe care-l ocolea mereu.

— Ce curaj îmi dai, d-le Ghețu! — se înviorează văduva: printre atâția dușmani numai la d-ta mai găsesc un sfat prietenesc. Și eu m'am hotărât să mă mut, dar îmi fac mizerii.

— Cum adică?

— Da, îmi fac mizerii, — revine la tonul plângător dela început. Fiindcă tot trebuia să repar casa, pe urma chiriașilor și fiindcă tot mi-au rămas ceva bani dela Alecu, m'am gândit să-mi montez un interior.... să am și eu odată o casă pe gustul meu. Cât a trăit bietul Alecu n'am putut să-mi satisfac nicio dorință. Și nici acum nu-mi tihnește. Le-o fi spus invidioasa de vară-mea că aș fi dispusă să cheltuesc 2-300 mii lei și m'au amenințat că mă reclamă la fisc că n'am declarat sumele aflate în casă la moartea lui Alecu.

— Cine vă reclamă?

—Cine? Cine se ține într'una de capul meu? Copiii lui Dinu!

— N'au nicio probă... Totuși, de ce nu le-ați declarat? Despre asta n'am știut nimic.

— De cum era să le declar? Erau dreptul meu, când l-am luat îmi promisese c'are să mă ție ca pe-o regină, și numai eu știu cât am suferit.... — lungește cuvintele, în chip de bocet.

Prin fața ochilor soților Ghețu, alunecă vaporoasa silueță a celei de-a patra soție a avocatului Alecu Scărlătescu, evoluând într'un cadru de mare lux, într'o atmosferă de fast și bogăție.

— Nu fii nedreaptă, coniță, s'a purtat cu d-ta ca un nabab — îi reproșează Magda Ghețu.

— Așa mi-a fost mie dat: să am parte numai de nenorociri. Numai eu știu cât am suferit și cât sufăr... răzbat cu greu cuvintele, prin batista mutată trepident dela gură la ochi și înapoi la gură.

— Damnule Ghețu! nu mai pot să rabd! Scapă-mă de ei. Să-i reclamăm la parchet: să-i închidă — își desvăluie, brusc, scopul vizitei — m'au amenințat cu moartea.

Vor să mă omoare — se înfioră, adâncindu-și capul între umeri și dând privirii, o lucire sticloasă.

— Inchipuiri! — exclamă exasperat advocatul, sculându-se de la birou și îndreptându-se spre dormitor. Totuși ca o ultimă datorie de conștiință se întoarce din drum și întreabă:

— Cum v'au amenințat cu moartea? Ați primit vre-o scrisoare?

— Nu... Dar mă omoară dacă-mi iau averea. Eu nu pot avea grija existenței... Eu sunt o fire contemplativă... se caracterizează, cu candoare, neluând în seamă privirile jenate ale celor doi soți, neînțelegând graba avocatului de a pune capăt consultației.

SANDA POPESCU

Viața artistică

(Urmare din pag. 5-a)

noliu-Tețcanu care în afară de cărți, a împodobit cu delicatețe și aleasă fantezie cadre, mape pentru birou, blok-notes-uri și alte lucruri ce fac plăcere ochilor dacă sunt prețios realizate. Le avem la îndemână în fiecare zi și frumoase fiind, ne vor da mici bucurii care pot influența asupra unei stări sufletești.

Deși la prima sa expoziție, d-ra Manoliu-Tețcanu arată o bună cunoaștere a meșteșugului, mânuind cu siguranță un motiv decorativ, colorându-l cu discreție și imprimându-l în piele ireproșabil.

Calitățile principale ale legătoriei moderne, grija pentru stabilirea unei corespondențe între conținuunei cărți sau între rostul unui obiect și felul decorației, preocuparea de a rezuma, de a sugera ochilor o imagine, o impresie, le întâlnim și în lucrările expozantei dela Fundația Dalles.

Tache Soroceanu

A APĂRUT No. 556

RADIO-Adeverul

Cu următorul sumar:

RADIOFONIA

„mod de expresie a timpurilor moderne

EMISIUNILE CIRCULARE

— O interesantă inițiativă a radiodifuziunei române

CURIOZITĂȚI TECHNICE

— Televiziune în avion — Cinematograf portativ — Lectura clasică —

PROVINCIAL 2 + 2 U

— Montaj cu monobloc, pe 3 game, la sectorul universal.

Programul posturilor europene pe săp. 14 Mai — 21 Mai 1939

Mircea Septelici, Leny Caler, G. Timică, Sabina Mușetescu, V. Maximilian, G. Chamel, Mișu Fotino și Niculescu-Cadet în „Nu există surprize

desene de NER

Căpitanul Gheorghe

de ARGHIR EFTALIOTIS

Ați pomenit vreodată o așezare de oameni, un schit părăsit, o măgură ori un turn care să nu-și aibă „stafia" lui. De când este lumea și pământul așa a fost! Cercetând cu mare băgare de seamă, vedem că aproape nu se află casă în care să nu sălășluiască câte un duh rău. Intr'una, seceră moartea, într'alta patima urîtă a beției și tocmai acolo unde ai crede că traiul se scurge în îndestulare și fericire, un duh rău pândește la tot pasul.

In insula noastră, „stafia" locului a fost vreme îndelungă căpitanul Gheorghe. Azi, sărmanul odihnește în pace, împăcat în sine că și-a găsit un vrednic urmaș. Cu douăzeci de ani în urmă, în locurile acestea sfinte, se înălța un oraș mândru, străjuit de cete de viteji, iar oamenii temători de Dumnezeu înălțau altare de închinăciune, cioplite numai din marmoră. Azi, toată acea măreție a trecutului s'a năruit, s'a prefăcut în praf și pulbere. In partea dinspre miază-noapte s'a ridicat reduta ce se vede în zare, o altă parte s'a schimbat în decursul vremii în cimitir, iar la mijloc se țin ogoarele, frumos orânduite. Deseori, în după amiezile ploioase, când porneam să adun verdețuri de salată ori melci, mă întorceam cu pumnii plini de obiecte ruginite, medalii vechi și opaițe sfărâmate. Satul este sus pe dâmb. De acolo, oriunde ți-ai roti privirea, ai în față o priveliște minunată. In dreapta, cât poate cuprinde ochiul, se întinde nesfârșitul mării. In față ai portul, iar în depărtare dealurile și pădurea cu măslini prin care șerpuiește un râuleț. Bătrânii spun că este pădurea în care în vremuri legendare a poposit cântărețul Orfeu și și-a spânzurat lira de un copac, iar de atunci s'au pornit să cânte acolo privighetorile cu neîntrecută măestrie până acum unul sau doi ani, când de prigoana Turcilor, s'a năruit teiul. Tot de atunci a secat și râul. Bietele păsărele! S'au deslipit anevoe de locurile în care ne-au desfătat treizeci de veacuri.

Dar să nu uităm pe căpitanul Gheorghe. Era un bărbat între două vârste, de statură potrivită, cu trăsăturile regulate, cu fața și trupul arse de soare. Trupu-i era negru căci nu se îmbrăca decât cu zdrențe. Dacă îi da careva de pomană vreun surtuc, se așeza în apropierea vreunei stânci, îl spintеca mai întâi în fâșii pe care le prindea cu acul și apoi îl îmbrăca. Cu toate că nu destăinuise niciodată nimănui pricina acestei ciudățenii, noi o știam cu toții. Căpitanul Gheorghe era nebun, vorbea o limbă pe care o înțelegea numai el. Din cuvintele ce-i ieșiau fără nici o noimă din gură, rareori prindeai câte unul. Grav și totdeauna dus pe gânduri, până și râsul lui — dacă se întâmpla să râdă — era ciudat. Părea că-și zicea necontenit în gând: „Bucurie, bucurie, te cunosc bine și știu cât ești de amăgitoare, de acum încolo nu mă mai poți înșela". Venea în sat numai când îl răzbea foamea sau când ducea lipsă de ceva. Adăpostul lui era sub cerul liber, în bătaia vântului, pe ruinele vechiului oraș. Intâlnindu-l printre dărâpănături, îți părea că ai în față umbra vreunui străbun, deșteptată să plângă starea nenorocită a orașului. Cine era acest căpitan Gheorghe nu am putut afla nici când dela concetățenii mei. Când îl întrebam, drept răspuns se întorcea cu fața spre mare și mormăia cuvinte greu de înțeles și ar fi rămas o veșnică taină pentru mine, dacă n'ași fi coborît odată în port să cumpăr pești și să văd corabia străină ce se adăpostea în apele noastre. Ca să-ți dai seama de bucuria ce simțeam la ivirea unei corăii străine, este destul să te gândești la entuziasmul ce-l stârnește azi sosirea unui transatlantic. Mare zarvă se ridica atunci din pricina peștilor. Până și geamurile caselor se cutremurau. Ca orice om, aveam și eu slăbiciunea mea. Imi plăcea ce-i drept peștii, dar mă prăpădeam cu firea privind corabia cu șiragul ei de lopeți și pe dreapta și pe stânga. La răstimpuri regulate, lopețile se cufundau în apă, alte ori lunecau în gol, mișcându-se atunci fără folos. Ți se părea că tinerii care le mânuiau erau puși direct sub comanda ta. Rotocoalele ce le desemnau undițele pe suprafața lină a apei, mă duceau cu gândul la turburarea din adânc; la visul ciudat, ce trebuia să-l fi avut peștișorii în ajun, vis care-i mâna zăpăciți încoace și încolo până cădeau prinși; și gândindu-mă la primejdia ce-i amenința continuu, fără s'o poată niciodată înlătura, îmi venea să strig să îndepărtez undița ucigașă.

După o jumătate de ceas, barca se afla legată la țărm. Lupii mării, înșirați pe două rânduri, trăgeau otgonul de mijloc, apoi se întorceau rând pe rând să strângă sfoara. Se prindeau din nou la otgon și iar trăgeau. Câtă voinicie și grație în piepturile de oțel ale marinarilor, în gâturile lor încordate, în capetele lor întoarse spre mare, în mâinile sprijinite pe otgon. După o jumătate de ceas de așteptare, corabia se zări din nou. Peștii luceau în undiță, asemenea stelelor pe întinsul boltii cerești. Flăcăii adunați în jur, deșertau în coș smaride, calamari, sardele, barbuni și multe alte bunătăți de ale mării. In undiță se rătăcise și o sinagridă, grea de vreo oca. Un vechiu cunoscut al meu, căpitanul Iani, se grăbi să-i treacă un capăt de sfoară în urechi, o legă și mi-o aduse zâmbind. Om darnic din fire, nu primi nici un fel de răsplată, de aceea mă simții îndatorat și-l pofti la mine să-l cinstesc după cuviință.

Seara, căpitanul Iani, răspunse invitației. După ce își lăsă papucii în cerdac, intră. Purta cercel de aur în ureche, fes lunguieț pe cap și batistă roșie, prinsă sub vestă. Avea cincizeci de ani și era rușinos ca o fată mare. După schimbul de cuvinte, obișnuit în asemenea ocazii, sosi și tratația.

— Ura! să trăiți și bine v'am găsit! închină căpitanul Iani.

Dădură cu toții mastica pe gât, apoi luă câteva migdale și le sparse. In timp ce le curăța cu degetele-i noduroase, povesti câteva întâmplări hazlii. Mai sorbirăm câteva rânduri de mastică și apoi ne așezarăm la masă. Căpitanul Iani cu șervetul prins cu un capăt de guler, se ospăta ca un voinic. Vinul îl sorbi cu mai mult curaj, așa cum le stă bine oamenilor mării. Când se ridică dela masă, ochii lui aveau sclipiri de foc. Sfiala dela început îi pierise ca prin farmec și ne desfăta cu felurite istorioare și întâmplări minunate. Din vorbă în vorbă, pomenirăm și de căpitanul Gheorghe. Dar norii ce-i impresurară deodată fruntea, arătau că întrebarea nu-i era pe plac. Mă bătu atunci gândul că acest om știa neapărat ceva despre „stafia" noastră și căutai să-l descos. La început se împotrivi dar după stăruitoare rugăminți și făgădueli că voi fi mut ca un pește, și numai după ce se retraseră femeile, căpitanul își șterse fruntea de sudoare și ne povesti următoarele:

— Gheorghe mi-e consătean. Mi-e chiar cumnat. Din tinerețe, măcar că era fiu de pescar îl muncea o neîntrecută ambiție. Ii căzuse dragă o fată care la rându-i îl iubea și pe bună dreptate, căci Gheorghe era un tânăr chipeș cum rar se vede. Dar flăcăul nu se putea însura ușor, căci socotea de a lui datorie să-și mărite întâi surorile și apoi să agonisească și pentru ei puțină avere. Băiatul se învoi cu fata să aștepte câțiva ani și apoi s'o pețească. Cu astfel de gânduri, porni Gheorghe în lumea largă. Muncind fără preget, isbuti la sfârșitul anului, să-și aibă caicul lui. Cu ce agonisi în anul următor își cumpără o corabie. Când se împlini anul căpitanul se întoarse vesel din străinătăți, cugetând astfel să-și mărite, rând pe rând surorile. Și Doamne, ce nuntă mândră le-a făcut! Dar oricât de mare va fi fost bucuria mirelui și a miresei, a lui era și mai mare, căci îl făcea să întrezărească mai apropiat timpul hărăzit propriei lui fericiri. Soarta voise ca eu să-i fiu cel de-al treilea cumnat. Gheorghe se gândi să pețească chiar atunci fata și ce bine ar fi făcut! Dar n'avu curajul, deși satul tot îl știa de om de ispravă și acest lucru era destulă chezășie pentru el. Il muncea cumplit gândul că-și ipotecase casa. Trebui s'o facă și pe asta ca să ridice casele fetelor! Il sfătuirăm de aceea cu toții să mai umble un an prin țări străine și apoi să pețească fata, al cărei tată era cunoscut ca un om peste fire de mândru.

Il văd par'că și acum, trecând în toiul nopții cu lăutarii pe sub ferestrele fetii, cu grijă mare să nu prindă de veste ai casei. Iată cum îi cânta:

Te las cu bine albă porumbiță,
Eși, te rog, la fereastră
Să mi se însenineze gândurile!

Fereastra catului de sus se deschidea în semn de încuviințare. In ziua următoare Gheorghe ridică ancora și-și saluta logodnica cu focuri de armă. Timp de unsprezece luni nu primirăm nici o veste dela el. Când să se împlinească anul, o veste grozavă se răspândi ca fulgerul printre vecini. Fata cea bogată se logodea tot cu un bogătaș, venit de prin alte meleaguri. Cununia era fixată pe curând iar fata trebuia să-și urmeze logodnicul. Cu toate rugămințile și cu toată împotrivirea fetii, svonul se adeveri. Intr'o săptămână totul fu împlinit și străinul pornea cu fata și cu zestrea, la el acasă. Intâmplarea ne întristă pe toți peste măsură, mai ales că fata se îmbolnăvi de piept și după câteva luni se prăpădi.

Corabia lui Gheorghe intra în port tocmai în clipa când din partea opusă satului pornea convoiul de înmormântare. Noaptea era liniștită, iar pe colinele din împrejurimi se auzeau salve de pușcă. In port mă grăbi să-i întâmpin eu cel dintâi — singurul care-i știam taina — de frică să nu-și piardă mințile, din pricina neprevederii cuiva. Căpitanul întrerupse aci povestirea ca să-și șteargă din nou sudoarea de pe frunte.

— Jupâne, cuvintele mele nu-ți pot arăta ce noapte chinuitoare am petrecut. Mateloții strângeau pânzele, Gheorghe îi da zor cu cântecul și cu salvele de pușcă, în timp ce eu așteptam în port, frământat de gânduri negre. Și cum corabia aștepta să-și facă drum printre caicele de pescuit, Gheorghe porni nerăbdător cu barca și în câteva clipe fu în fața mea. Văzându-mă pe gânduri, mă întrebă:

— Mă Iani, ce ți s'a întâmplat? A murit careva? Hai, vorbește odată! Aflând că nu era vorba de nici o moarte, mă descusu să vadă ce aveam și dacă nu cumva fata se măritase. Pe mine mă podidiră lacrimile. Gheorghe mă privi atunci în ochi, mut și galben ca ceara. Mușcându-și furios mustața, sări grăbit în barcă și porni îndărât. In zăpăceala ce mă cuprinse, nu putui să săr după el. Ii strigai, îi rugai stăruitor, în numele părinților să se întoarcă. Dar nici gând să mă asculte. Curând, corabia se pierdu în larg.

Corabia lui Gheorghe pluti în voia valurilor până ce vântul o duse în locul numit de voi Plati Ialo. Era noapte, la două mile depărtare de uscat, Gheorghe plăti marinarilor simbria și le porunci să plece cu barca oriunde vor voi. La început, băieții s'au împotrivit, dar văzând că Gheorghe nu glumea și că-i amenința cu pușca, se supuseră și porniră în larg, fără să piardă însă o clipă din vedere pe căpitanul lor, cu care înțeleseră că se petrecea ceva ciudat. Nu trecu mult și corabia cu pânzele umflate de vânt, se lovi de o stâncă, la jumătate milă depărtare de port. Barca flăcăilor porni pe urmele lui spre stâncă. Dar când s'o ajungă, caicul lui Gheorghe se și duse la fund. Unul dintre mateloți grăbi să-l ridice și-l duse în barcă, mai mult mort decât viu. Cu toate că respirația îi revenise, nu mai putea vorbi și nici gândi. Băieții au încercat să-l ducă într'o casă până să vină unul dintre ai noștri, dar el s'a împotrivit. L-am găsit stând la țărmul mării. L-am îndemnat să se întoarcă cu mine acasă. Zadarnic. Vorbeam cu el ca și cu o piatră. Din cuvintele ce le îngăima, ca și acum, am înțeles că nu-și mai putea veni în fire. Intr'una din zile, l-am urcat cu sila într'o corabie, el a sărit în apă, a înotat și a eșit afară. Il vizitez odată sau de două ori pe an. Il găsesc de obicei în cimitir. Cu toate că este nebun, se ferește să afle lumea că mi-e rudă. Vrea să-și ducă zilele necunoscut de nimeni. De câte ori vin, îi aduc și câte o haină pe care o îmbracă numai după ce o spintecă. Este și el ca o corabie cu catargurile rupte. I s'a oprit mintea în loc ca și corabia care s'a dus la fund cu toate comorile ei.

Buzele căpitanului Iani tremurau.

— Mai dă-mi jupâne un vinișor, doar s'o duce amărăciunea la fund. Asta ți-e lumea. Deșertăciune!

— Noroc să dea Dumnezeu, jupâne, să ne vedem cu bine!

Sorbi vinul în picioare, căutând cu tot dinadinsul să-și înghită amarul. A doua zi când corabia pornea, văzui pe căpitanul Gheorghe sfâșiind o haină și murmurând ceva de neînțeles, cu ochii ațintiți spre mare.

Traducere din limba greacă modernă de
Maria Himu

Scrisoare celui dus departe...

In seara asta de primăvară te simt alături, prieten drag... oricât de mare e depărtarea în care ai dispărut!

Au trecut luni de zile de când nu te-am văzut, (cât sufeream, anul trecut, dacă nu-ți vorbeam o zi!) dar în sufletul meu dorul fără nădejdi nu s'a stins, cu toată lupta mea îndârjită. Totuși, sbuciumul dureros dela început a devenit mai puțin chinuitor; am tot mai multe clipe de liniște — o liniște cu gust de cenușă și putregai...

Desigur, pentru tine rândurile mele nu sânt decât „literatură"! Logica, bunul simț și mentalitatea de om sănătos și tânăr te împiedecă să crezi că te-am iubit, pentrucă am fugit de tine. Și, totuși, tocmai pentrucă te iubeam prea mult, mi-a fost frică să-mi ating fericirea. Nu e o frază de roman, dragul meu, ci doar simțirea unei ființe care a întâlnit prea mult întuneric în viață, încât lumina o sperie. Tot ce-am dorit, tot ce-am visat, tot ce am așteptat, zadarnic, atâția ani, — ceream dela iubirea ta.

Dar tu, oare mi-ai fi putut umple golul sufletesc, copil vesel și neastâmpărat? Nu cred...

Dacă aș fi avut curajul să te ascult, azi aș fi alături de tine — și, poate, mult mai departe decât acum... Monotonia vieții zilnice ar fi întunecat poezia simțirii ce-ți purtam. Ne-am fi cunoscut și, cine știe, tot ce iubeam unul în celălalt, s'ar fi irosit... Azi iubirea mea neîmplinită te-a ridicat deasupra oamenilor. Eu simt nevoia de a îngenunchia în fața unui idol, mereu drag și mereu departe — și tu-mi ești acel ideal. Știu că nu mă poți pricepe. Afară e primăvară; mugurii se transformă în frunze; mii de gângănii prind viață — sângele circulă mai vajnic, viața își urmează cursul. Doar eu am rămas în urmă, îngenuchiată pe mormântul iubirii pe veci pierdute...

In zilele când — obosită de lucru, în biroul cenușiu și trist unde îmi petrec viața — plictiseala, dezgustul și desnădejdea îmi apasă prea tare sufletul, cu ce dor mă gândesc la tine, prieten drag! Trec peste realitate și, furată de vis, îmi închipui că peste câteva ore, când voi sfârși lucrul, nu mă voi îndrepta spre camera-mi pustie, ca în fiecare seară — ci spre căsuță veselă și caldă, unde mă știu așteptată de tine. Mă văd urcând în fugă scările, dornică să nu pierd nicio clipă din scurtul timp ce-l putem petrece alături.

Cum ți se luminează afaț când mă zărești și ce puternic mă strâng în brațele tale. E atât de mare fericirea mea, încât mi s'au umplut ochii de lacrimi. Tu, observând, vrei să faci pe ironicul, dar mâna ta tremură în jurul capului meu...

E cam mică sala noastră de mâncare și n'are alte podoabe decât vasele cu flori. Dar mie îmi place pentrucă astfel stăm mai aproape unul de altul. Ascultându-te, uit să mănânc, căci e atât umor, atâta fină observație în tot ce-mi povestești. Și ochii tăi limpezi ce drept mă privesc: sufletele noastre n'au nimic de ascuns unul altuia.

Cu capul rezemat de umărul tău întinși alături pe divan, ascult fericită glasul cald, emoționat cu care-mi citești din autorul nostru favorit. E ora noastră de lectură, atât de plăcută,- pentrucă de fie care dată sufletele ni se întâlnesc și vibrează în fața frumuseței unui vers, a adâncimii unei fraze. De multe ori avem impresia că noi formăm o singură unitate sufletească...

Și cât farmec, poesie și neprevăzut știi tu să aduci în mângâerile ce ne contopesc târziu, când liniștea și întunericul din jurul nostru ne dă impresia nemărginirii...

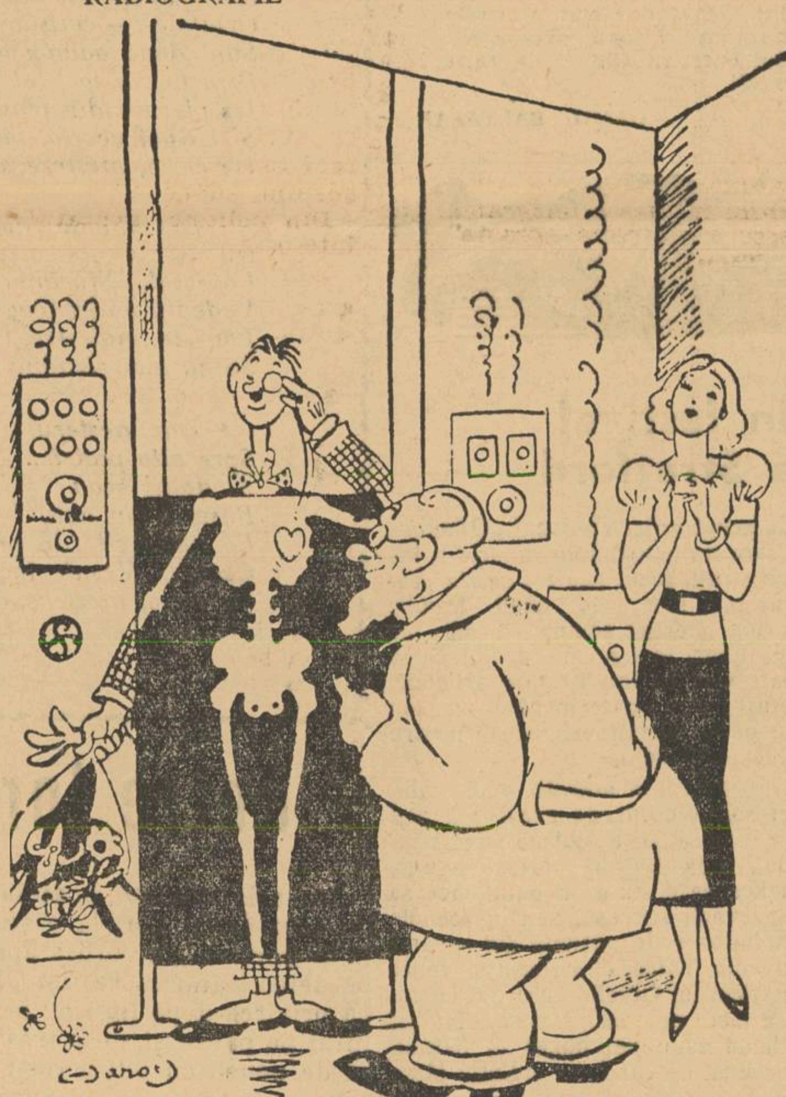
Viața asta de iubire mare și frumoasă am visat-o, de mult, în adolescență, când lumea ni se părea ofeerie, când căutam realitatea între filele volumelor de versuri... Și n'am putut renunța la ea, oricât de aspră mi-a fost calea... Iubirea ta mi-a reînviat și mai puternic visul primei tinereți. Oare mi l-ai fi putut împlini?

N'am avut curajul să încerc... Am fugit de tine, dar iubirea ta am luat-o în suflet, deși era încărcată de regret chinuitor. Și în noaptea asta cu liliac înflorit și lună plină, cu ce desnădejde te chem, dragul meu îndepărtat... Știu că n'am dreptul să mă plâng. Am dorit imposibilul. Am refuzat ceeace puteam avea — pentrucă nu semăna cu visul meu... Cu cât chin mi-am plătit această încăpățânare în fața vieții, care distruge orice ideal, întunecă orice vis...

Și, totuși, nu regret... Durerea mea mi se pare mai prețioasă decât fericirea vulgară, superficială, fără entuziasm și fără poesie a celor din jurul meu. Dacă n'am putut câștiga iubirea mea de vis... tot am ceva din ea: durerea ce mi-a lăsat în suflet scurtul timp cât am crezut că am atins-o.... Poate exista mulțumire și în suferință, dacă prin ea plătești un vis drag...

LUCREȚIA DĂSCĂLESCU

RADIOGRAFIE

— Foarte bine, ai o inimă mare îți dau mâna fiicei mele.
— Niciodată n'a existat iubire ca a noastră.

Preînoirea în teatru

Teatrele așa zise de avant garde din Franța au fost de multe ori ironizate și luate în zeflemea. Astfel nu știu ce autor le-a definit, foarte spiritual, drept întreprinderi destinate falimentului chiar înainte de a fi luat ființă, sau cel puțin nefiind de loc surprinse când li se întâmpla așa ceva, ba chiar mângâindu-se, oarecum, în taina sufletului de aventura prin care trec.

De multe ori promotorii lor au fost mai bogați în intenții bune de cât în talent sau competență adevărată și soarta lor de a se prăbuși în datorii și a fi dați uitării a fost bine meritată. Dar de multe ori cei care încearcă aventura sunt oameni de cultură, posedând meșteșugul și talentul necesar. Totuși nu isbutesc să se mențină cu toate sforțările, cu toate sacrificiile cu tot succesul încercărilor pentru care au jertfit timp, bani și deși au put tot devotamentul în slujba „artei" dramatice. Aceștia ar avea toată dreptatea să fie mândri cu toată neizbânda. Așa s'au petrecut lucrurile cu „Theatre Libre" al lui Antoine, cu „Viena Columbier" al d-lui Copeau și aci nu mai încape vorba de zeflemea.

Teatru de „avant garde" e bine zis, pentru că adesea asemenea teatre au fost pe teren de luptă, s'au manifestat ca semne ale unei preînoiri reale, au adus culturii ceva nou. Astfel „Théatre Libre" a fost o reacțiune reală și adevărată împotriva rutinei, introducând în scenă „realismul". „Théatre de L'Art" a fost apostolul simbolismului, „Viena Colombier" o reacțiune împotriva întregului conventionalism al scenelor învechite și a afirmat pentru întâia oară grija de a crea, din elementele sale prime, instrumentul cel mai desăvârșit în mâna autorului dramatic. Aceste teatre pot fi, cu drept cuvânt, denumite teatre de „avant garde", militante în preînoire, distrugătoare ale unor vechi și ruginite apucături ale teatrului rutinar.

In imaginația noastră ele apar ca niște scene înguste și lipsite de aer, ceva cam desmățate în organizarea lor. De ce? Pentrucă au fost silite de nevoi să se strămute din local în local și au fost condamnate să nu aibă de cât un public restrâns din cauză că au fost întotdeauna în slujba unei minorități.

Au trecut însă timpurile când se puteau face asemenea experiențe aproape fără nici un ban în pungă, mânat numai de încredere în noroc. Trupa trăia cum putea, datoriile se plăteau încetul cu încetul, furnizorii făceau credit. Condițiile de viață sunt din ce în ce mai aspre. Când Rachel s'a hotărât, în plin romantism, să joace tragedii, a fost silit să joace câteva seri în fața unor săli aproape goale. Dar au fost deajuns câteva foiletoane de ale criticului teatral Jules Janin, pentru ca rețeta să se ridice la sume importante în câteva săptămâni. Azi nu se mai văd asemenea minuni, iar critica și-a pierdut aproape cu totul prestigiul din cauza inflației reclamei.

In teatrele de „avant garde" din prezent nu s'a mai produs apoi. nici o încercare de valoarea teatrului lui Antoine sau Copeau și nu s'a mai ivit nici vre-o estetică nouă care să pasioneze publicul pentru școala pe care o prezenta.

Pe scenele teatrelor actuale stăpânește un colectism peste măsură de larg, însuflețit de experiențe numeroase și de multe ori contradictorii. Teatrul de „avant garde" a devenit la Paris „Teatru de Artă" în prezent, bucurându-se uneori de succese care au influențat pe celelalte teatre consacrate și le-au dat imbold să iasă din rutina în care se complăcea și le-o impunea publicului obișnuit. Comedia Franceză, ea însăși s'a renovat, făcând apel la arta unor regisori consacrați. Dar technicele și esteticele asimilate în grabă sunt lipsite adeseori de ceia ce făcea valoarea teatrelor de avant garde, căci prin simpla imitare a unor noi mijloace de expresiune în teatru nu se ajunge la nimic, dacă cei ce conduc și fac teatrul, nu sunt pătrunși de spiritul și scopul însuși al jocului dramatic. O renovare nu este un scop în ea însăși, ea trebue să fie „artă vie" printr'o evoluție neîntreruptă și lupte neîncetate spre a se preînoi mereu și a fi într'o veșnică mișcare, de a reîncepe altă și mereu altă împrospătare. După experiențele unui Reinhardt și Gemier, punerea în scenă cere un material neînchipuit de bogat, personal formidabil, aparate costisitoare. Regisorii consacrați nu mai au libertatea de a face experiențe cu piese noi, care încă nu și-au făcut proba. Acestea ar putea fi încercate pe scena unor asemenea teatre de „avant garde", bine înțeles dacă ar exista asemenea teatre cu valoarea celor de odinioară.

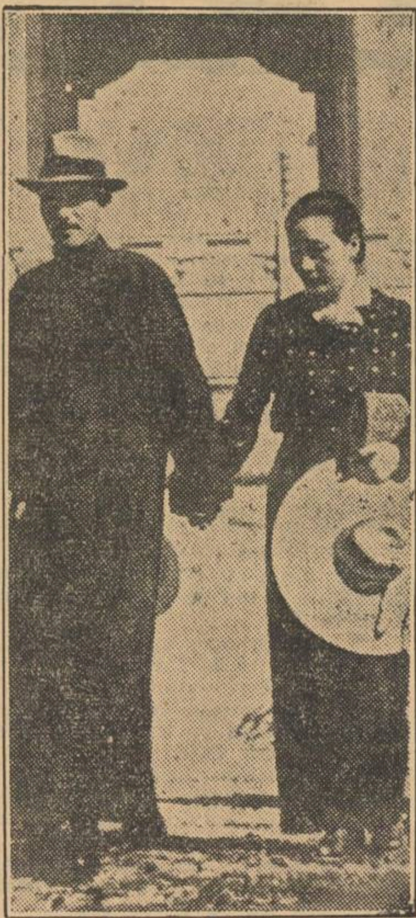
La noi venirea în fruntea teatrului Național a unui director ca d. Camil Petrescu este o nădejde de preînoire căci în afară de valoarea sa literară, domniasa are și pregătirea necesară prin experiența sa de critic dramatic, de membru în comitetul de lectură al Teatrului Național și ca autor dramatic, care și-a pus în scenă el însuși piesa „Suflete Tari". O experiență complectă, disponibilitate complectă a primei scene românești, și toate manifestările sale ca om de cultură și scriitor sunt garanții de încredere pentru renovarea ce se așteaptă de la d-sa în fruntea Teatrului Național.

Iz. Sd.

Ciudată, tainică şi nepătrunsă ţară: China

Roman Fajans un strălucit gazetar polon şi un reporter din rasa marilor investigatori şi aventurieri spirituali (cunoscut publicului nostru şi dintr'un mare reportaj publicat în ziarul „România") a cutreierat un an şi opt luni teritoriul pe care se află actualul teatru al războiului chino-japonez, vizitând şi China şi Japonia.

Fructul acestei ahasverice călătorii şi peripeţiile ei, deadreptul fantastice, ne sunt zugrăvite, cu multă vioiciune şi spirit disociativ, în volumul „China". Locurile, oamenii şi faptele cunoscute şi cercetate de gazetar îi oferă tot timpul prilej de reflecţii şi comentarii în legătură cu economicul şi politicul, reflecţii şi comentarii de o mare actualitate în momentul de faţă. Cartea ce cuprinde rodul acestei aventuroase călătorii are întreitul merit că, I) aduce un material bogat şi inedit informativ de date geografice şi geo-politice, autorul nu se opreşte la suprafaţa lucrurilor, fie că e vorba de materialul uman sau de evenimentele cercetate şi vigilenţa sa descoperă senzuri şi semnificaţii mai presus de ce ar fi putut descoperi un cercetător improvizat; II Gazetarul, deşi participă vădit la cele auzite şi văzute, acuză totuşi în concluziile investigaţiilor sale o obiectivitate desăvârşită şi lasă să vorbească ambele părţi ale beligeranţilor sau, uneori chiar un al treilea martor neutru; III) cartea e şi instructivă şi amuzantă şi, prin aceasta depăşeşte simplele breviare de călătorie, integrându-se în cărţile de literatură bună care, pe lângă un jurnal de voiaj aduc şi noutatea viziunii şi experienţii unui temperament şi a unei sensibilităţi.

CIANG-KAI ŞEK CU SOŢIA LUI

Cartea mai prezintă avantajul că întâmplarea face ca acest priceput şi original călător gazetar să aibă norocul a face voiajul către ţări exotice în tovărăşia unui mare investigator al ţărilor exotice care e şi un celebru scriitor, Claude Farrére, tot astfel cum în voiajul lui va avea prilejul de a cunoaşte o serie de oameni cari, în măsura în cari sunt mai cosmopoliţi, sunt şi providenţiali pentru iniţierea şi călăuzirea curiosului călător în misterele unor ţări pline de vălul tainei, cum sunt China şi Japonia.

In discuţiile şi controversele pe cari Romand Fajans le are cu diverşi călători aduşi cum spuneam mai sus par'că de providenţă, să lămurească tocmai necunoscutele cari îl frământă, are norocul de a întâlni pe vaporul care părăseşte Marsilia, pe doi ofiţeri francezi cu cari va continua documentarea.

Scriitorul Claude Farrére îi va prezenta problema conflictului dintre China şi Japonia văzută de un european care a luat contact intim cu Extremul Orient, în decursul a nenumărate voiajii şi priveşte problema ca vizionarul care a prevăzut, încă înainte de războiul ruso-japonez, victoria şi înălţarea Niponului la putere de primul rang. Cei doi ofiţeri vor căuta, în ore întregi petrecute în convorbiri amănunţite, aplecaţi asupra hărţii, să desluşească, împreună cu gazetarul de azi, complexul tuturor intereselor concentrate în Pacific, ale căror date le cunosc perfect fiindcă, deşi au pornit la drum împreună, se vor despărţi curând: unul pleacă spre Apele Indochinei, iar celălalt spre marile fluvii engleze. Pentru că e vorba de Pacific şi de intenţiile Japoniei cu privire la stăpânirea niponă asupra Oceanului, să sacrificăm o clipă problemei, studiind poziţiile celor interesaţi în mod deosebit în marea şi istorica luptă care se va desfăşura negreşit în viitorul apropiat, pe ape, pe insule şi pe litoral, luptă care, — cine ştie — poate chiar în momentul de faţă se găseşte în curs...

E VORBA DE COLONII...

Cum se cunosc foarte puţin la noi aceste chestiuni capitale, e necesar să spicuim din această interesantă lucrare care ne informează documentat asupra unor locuri geografice în jurul cărora se va hotărî cât de curând destinul unei bune părţi din omenire. E vorba de imensul rezervor de apă sărată pe care noi îl numim Oceanul Pacific. Marile puteri au început de mult înarmări pe litoralul oceanului, fortificaţii de cari va depinde pacea sau războiul şi de care e legată în prezent criza mondială. Privirile puternicilor lumii sunt îndreptate către Răsăritul îndepărtat şi în faţa mizei ce se joacă acolo, obiectul litigiilor europene pare într'adevăr un lucru nu prea însemnat.

Trei sferturi din coloniile Marei Britanii sunt aşezate în jurul Pacificului. Aceste proprietăţi coloniale livrează, în afară de cărbuni, partea cea mai mare de materii prime necesare industriilor engleze, livrări cari se ridică uneori până la 90 la sută din nevoile totale. Pe Pacific se găseşte apoi puterea mondială a Statelor Unite... Şi tot Pacificul continuă să fie izvor de viaţă pentru Japonia, pentru imensul Imperiu colonial al Olandei, pentru Indochina franceză cu douăzeci şi patru de milioane de locuitori, pentru insulele Oceaniei şi, în sfârşit, pentru China şi, indirect, Rusia Sovietică. Tu vorbesc oare destul de clar aceste câteva reamintiri din geografia politică. Nu precizează ele limpede ce înseamnă o dominaţie asupra Pacificului?

Pentru această dominaţie a început deja jocul mare, iar puterile interesate au luat poziţiunile de atac.

Ambele porţi de intrare în oceanul Pacific se găsesc în momentul de faţă în mâinile popoarelor anglo-saxone. Anglia stăpâneşte intrarea Singapore, iar Americanilor le aparţine Canalul Panama. Prin Canalul Panama trece, dus şi întors, circa 20 la sută din tonajul Pacificului, în timp ce restul de 80 la sută se scurge prin strâmtoarea Singapore. Studiind numai această poziţie statistică ne putem da seama de rolul covârşitor pe care îl joacă reduta dela Singapore şi puterea pe care o deţine Marea Britanie în Pacific mulţumită acestei fortăreţe. Afară de asta, în posesiunea ei colonială nu se găsesc numai Singapore şi insulele Malaeze, ci şi Hong-Cong, partea de Sud a insulei Borneo Australia, partea de Est a Nouei Guineea, Noua Zeelandă, Canada şi în sfârşit, arhipelagurile şi alte insule mai mari sau mai mici, nu atât de importante.

In atari împrejurări Anglia exercită cea mai importantă influenţă asupra oceanului Pacific. De aci reiese clar că „statulquo" în ce priveşte Pacificul, constitue pentru Marea Britanie un ideal.

Pe aceste imense întinderi de ape, Anglia reprezintă un pronunţat element conservator, pe când Japonia frământată de dinamismul său, chinuită de nevoile sale demografice şi geopolitice, silită de un naţionalism mistic, care nu poate fi tăgăduit, constitue un element de nesiguranţă şi mişcare, de schimbare şi luptă.

Dela intrarea Marei Britanii în posesiunea teritoriilor vaste din jurul Pacificului până în momentul de faţă, s'au schimbat multe în Extremul Orient. Evoluţia neobişnuit de accelerată a Statelor Unite într'o parte a Pacificului, progresele realizate de Japonia în altă parte, au pus Anglia în faţa unor situaţiuni noi şi au provocat un proces fulgerător de realizări în proprietăţile ei coloniale.

Americanii au terminat expansiunea puţin timp după terminarea procesului analog britanic. Chiar şi această împrejurare pune Statele-Unite cot la cot cu Anglia, ca a doua mare putere, conservatoare în Pacific care se sbate şi ea pentru menţinerea „statului quo" cu orice preţ. Aşa dar apare în mod logic paralelismul de interese în această parte a globului ale ambelor puteri anglo-saxone. Frontul comun mai atrage după sine încă trei puteri: Franţa Olanda şi Rusia Sovietică, interesate şi ele tot atât ala menţinerea statului quo.

In faţa blocului de puteri stă, singuratică, Japonia, hotărîtă cu înverşnare la asigurarea dominaţiunii nipone asupra Oceanului Pacific.

Intre ambele fronturi, cu interese diametral opuse stă, paralizată, China care, în prezent este primul câmp de luptă şi dacă vreţi, prima piesă aruncată în desfăşurarea acţiunii.

Roman Fajans studiază poziţiunile şi forţele fiecărui actor din acest mare joc început în Oceanul Pacific şi cu ajutorul ofiţerilor francezi de marină, procedează la trecerea în revistă a poziţiilor albe şi galbene de pe Pacific şi de pe coastele lui.

Pe acelaş vapor cu gazetarul polonez călătoresc şi câţiva reprezentanţi ai finanţei internaţionale. Sunt chemaţi în Extremul Orient de situaţia neliniştitoare a capitalurilor, blocate parţial sau total, din cauza războiului.

Primul, un mare bancher american, considerat unul din aşii Walstreet-ului şi Bursei New-York, capitalurile lui imense lucrează de vreme îndelungată în China de Sud, mai ales în provincia Kwantong. A participat la finanţarea construcţiei de cale ferată Hon Cong-Hankeu, terminată de curând, linie de comunicaţie de o importanţă covârşitoare în China, atât din punctul de vedere strategic, cât şi economic.

Al doilea personaj, un francez, directorul unei mari bănci din Paris specializat în afacerile cu China. Banca de sub conducerea sa posedă în China căi ferate, tramvae electrice, hoteluri şi fabrici; capitalurile investite în aceste întreprinderi înglobează milioane.

Personajul al treilea şi cel mai interesant din toţi e un mare potentat financiar japonez, un marchiz — înrudit cu familia Mikadoului — proprietar a numeroase fabrici şi instituţii comerciale.

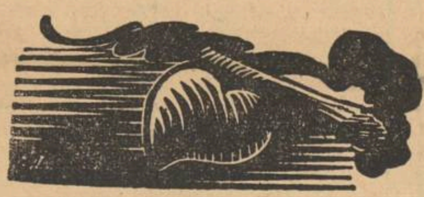
Aceşti trei mari reprzeentanţi ai finanţelor americane, europene şi japoneze, discută conflictul din Extremul Orient. Americanul şi francezul reprezentând interese oarecum comune, vor avea opiniuni asemănătoare, iar japonezul, evident, va privi altfel chestiunea. Părerile acestor potentaţi financiari sunt de interes tot atât de mare ca şi opiniunile reprezentanţilor armatei şi marinei, sau ale factorilor politici. Ţinând în seamă că războiul din Extremul Orient se desfăşoară în primul rând pentru obţinerea de materii prime şi pieţei de desfacere, nu e riscat să se afirme că uneori părerile marilor financiari primează chiar să le spicuim aşa dar.

Americanul şi Francezul constată unitar că: Japonia a reuşit fără să aibă materii prime de bază, să inunde cu produsele ei trei sferturi din lume, şi să provoace o criză care a luat, adeseori proporţii catastrofale. Au trebuit eforturi economice, ca Statele Unite şi Marea Britanie, pentru a stăvili această supra producţie de mărfuri Japoneze. Eforturile însă n'au reuşit decât în cazuri izolate.

In momentul de faţă ne găsim angrenaţi în rezolvarea unei întrebări tragice. Care va fi situaţia industriilor în cazul eventual în care Japonia se va găsi în posesiunea bogatelor izvoare de materii prime ale Chinei? Până la ce grad se va mări puterea de expansiune a industriilor şi care va fi efectul acestei revărsări, dacă americanii şi europenii n'au putut respinge decât cu greu atacurile industriei nipone pe pieţile mondiale, atunci când japonezii nu aveau izvoarele de materii prime necesare. Ce forţe potrivnice s'ar putea utiliza?

Astfel China se poate considera irevocabil pierdută pentru expansiunea economică a rasei albe şi faptul în sine constitue o catastrofă. Ea a fost ultimul teritoriu de expansiune transoceanică, unica ţară de care au putut fi legate speranţele Europei şi Americei în secolul al XX-lea. Veacul trecut a fost epoca industrializării Statelor Unite şi Japoniei, veacul prezent era o promisiune pentru industrializarea Chinei. Iată dar cum va trebui să renunţăm la toate speranţele în cazul cuceririi Chinei de către Japonezi!

CAMIL BALTAZAR

Un festival la Stratford

Cu acest prilej s'a jucat „Othello", în care un actor, John Laurie, a întrecut prin jocul său tot ce s'a realizat mai bine, de când Randle Ayrton a creat acum în urmă un rege Lear, mai presus de tot ce se poate visa ca interpretare artistică. Totuşi nu se poate închipui un om mai puţin înzestrat fiziceşte pentru rolul lui Othello.

Nu posedă în adevăr nici talia nici suflul cerut de acest rol, nici chiar vocea sa, destul de plină pentru a reda poezia supremă a unui Shakespeare, nu ar fi putut face să se prevadă succesul său în scenele zguduitoare de pasiune din această tragedie. Totuşi el a reuşit să redea pateticul lui Othello cu o putere care a făcut pe spectatori să simtă că Othello este mai bogat în patetic, pe scenă, de cât Lear şi Lady Macbeth. Rolul a fost interpretat în întregime, cu atâta fineţă şi cu atâta lipsă de preocupare de succes şi aplause, încât a provocat, numai prin această atitudine, o emoţie de un nivel rareori atins pe scenele teatrelor celor mai bune. Regisoratul, punerea în scenă, crearea atmosferei celei mai potrivite piesei şi jocul celorlalţi actori, au făcut din această reprezintare a lui Othello, o reprezentaţie desăvârştiă, privită astfel chiar la Stratford, unde se ştie la ce nivel artistic s'a ajuns cu teatrul lui Shakespeare.

Programul festivalului anual dela Salzburg

A fost anunţat programul festivalului care are loc la Salzburg în fiecare an.

Spre deosebire de programele altor ani şi în special de cel al anului trecut, programul anului acesta cuprinde mai multe piese şi comedii din repertoriul englez şi francez.

Astfel în timp ce autorii germani lipsesc cu desăvârşire, Shakespeare şi Molière figurează la loc de frunte.

... Să fie oare un început de destindere? Oare ce n'a putut să facă diplomaţia să poată realiza clasicii Shakespeare şi Molière?

Balada meşterului mut

Fragment dintr'o comedie

Cunosc un meşter ursuz şi stingher,
Ce'ntr'una loveşte cu dalta de fier;
I's veşnic privirile crunte...
Şi'n piatra lovită... aşa... ca din joc,
Sub dalta ce sare din loc în loc,
Apare ceva... ca o frunte!...
Apoi se'nfiripă sub noi lovituri,
Un zâmbet... în colţul şăgalnicei guri...
Scăldaţi în lumină... ca soarele'n zări,
S'aprind doi ochi mari şi plini de'ntrebări!...
Priviţi-o... Priviţi minunata copilă!...
Opreşte-te, meştere, aici!...
Aibi milă de chipul acesta, aibi milă!...
Opreşte, că'l strici!...

Dar... dalta aleargă grăbită...
Crestează în zâmbet ispită!...
In ochii copilei, scânteia
O 'mbină cu vrajă de lună,
Pe frunte îi pune cunună
Şi-apare un idol: Femeia!...
O lume îi stă la picioare'n extaz,
Dar.,. dalta aleargă fără răgaz!...
O, meştere, nu mai schimba!...
Crezi tu că în locu-i vei pune
Vre-o altă mai mândră minune?!...
O, meştere, lasă-o aşa!...

Dar iată: în locul măiestrei făpturi,
O faţă cu dese şi-adânci zbârcituri,
O gură ce-atârnă la colţuri în jos,
Crispată de-un rictus amar... dureros...
Cum?!... Asta-i icoana suavă,
Mai ieri ridicată în slavă?!...

Şi totuşi... sub bucle cărunte,
Sub brazde săpate în frunte,
Văd ochi ce păstrează în ei
O urmă de stânse scântei...
Pe chipul acesta sărman,
Au ce mai caută dălţi şi ciocan?!...
Opreşte, bătrâne hain,
Opreşte-te aici cel puţin!...

Dar dalta aleargă sălbatec şi-acum,
Din frunte, din bucle... rămâne doar' scrum!...
Orbitele, — cuib de minuni! —
Sunt două adânci văgăuni...
Prin bezna lor, tot mai des,
Ies viermii din ţeastă şi intră şi ies...
Şi chipul acesta, tot zâna e?!...
De ce, o, meştere, de ce?!...

Din blânda făptură ruptă din rai,
Nu-i scris să se-aleagă de cât putregai?!...
Loveşte!... Sfărâmă cu dălţi şi ciocane
Vedenia hâdei icoane!...
Loveşte, maiestre, loveşte, zic,
Să nu mai rămână nimic, nimic!!...

Dar meşterul s'a întors liniştit
Spre altă piatră...
Al dălţii ecou
Răsună din nou,
La nesfârşit... la nesfârşit!...
Cum?!... Veşnic jocul acelaş e?!...
De ce, o, meştere, de ce?!!...

ADRIAN VEREA

Petre Iorgulescu Yor

Am asistat odată, în atelierul lui Iorgulescu Yor, la o şedinţă de portret. Nu vorbea aproape deloc, când lucra. Işi plimba privirea depe figura modelului pe pânză şi, cu o trăsătură de penel, cu puţin roşu pe care-l adăuga la colţul buzelor, schimba cu totul expresia portretului. Apoi, se depărta puţin de pânză, închidea pe jumătate ochii şi iar înrepea, înverşunat, lupta pentru a transpune în colori taina unui suflet.

Ii plăcea, mai ales, să facă portretele femeilor frumoase şi elegante şi ale copiilor. Lucra repede, după ce pleca modelul continua, din memorie, să picteze. In 5-6 şedinţe un portret era gata. Avea o memorie plastică extraordinară. Intotdeauna începea peisagiul la faţa locului — notându-şi mai mult cadrul — şi îl termina acasă, în atelier. Pentrucă, în portrete ca şi în peisagii, Iorgulescu Yor îşi exprima propria lui personalitate, în care un lirism cald se îmbina cu o înţelegere rafinată a lucrurilor şi cu un preţios intelectualism.

Inzestrat cu un talent excepţional de desenator, Iorgulescu Yor a evoluat spre coloare, izbutind să realizeze armonii cromatice de o mare intensitate.

Avea o paletă caldă şi bogată, cu tonuri strălucitoare, cu accente preţioase.

Din şcoala Parisului — în atmosfera căreia a trăit ani dearândul — n'a luat nici o teorie, ci a desprins numai un fel de a simţi, o sinceritate şi un curaj în atitudinea şi expresia artistică, trăsături cari îi definesc personalitatea şi locul în plastica românească.

Nu se poate spune că Iorgulescu Yor a fost discipolul vreunui maestru consacrat. Dimpotrivă, a avut el numeroşi discipoli, printre cei tineri, pentru a nu aminti decât pe V. Hoeflich, Vânătoru, Năsturel, etc.

Căldura pe care o punea în strălucirea pastei, accentele însorite şi predilecţia pentru tonurile vii, rafinamentul şi preţiozitatea cu care îşi construia armoniile cromatice asigură operei lui Petre Iorgulescu Yor un loc special în istoria plasticei noastre.

Ca om, Iorgulescu Yor a avut trei mari pasiuni: arta, coloarea şi prietenia. A ajuns la adevărata sa vocaţiune artistică târziu, după ce începuse prin a fi mai întâi magistrat şi apoi deputat. Deşi încă din liceu îşi câştigase o adevărată reputaţie ca desenator şi portretist, nu s'a dedicat picturii decât după răsboi. Dar pasiunea sa pentru artă, care i-a îngăduit să învingă toate stavilele ivite în cale, avea să-i domine întreaga viaţă, până la sfârşit. Artist, Iorgulescu Yor a fost nu numai prin calităţile sale excepţionale, ci şi prin temperament.

Anumite trăsături de boem se îmbinau cu o distincţiune şi, uneori, o rezervă cari indicau pe adevăratul boer.

Pasiunea pentru colori, Iorgulescu Yor şi-a arătat-o nu numai în pictura sa, ci şi în felul cum se îmbrăca, în modul cum îşi alegea o cravată, un fular, în fantezia pe care o punea adesea în nuanţele vestimentare.

Pasiunea pentru prietenie, şi-a manifestat-o prin devotamentul şi credinţa pe care le punea în legăturile sufleteşti ce apropie pe oameni în drumul adeseori greu al vieţii.

O boală îndelungată l'a adus pe pragul desnădejdii. N'a putut să-şi afle, ca alţii, scăparea în arta sa. Iubea prea mult „Frumosul" pentru a suporta privelişte propriei sale năruiri ca om. Şi de aceea, a vrut să-şi închidă capitolul vieţii, printr'un act de voinţă, printr'un gest care să pună capăt suferinţii.

Cu Iorgulescu Yor, pictura românească pierde una din cele mai de seamă forţe creatoare, o personalitate puternică şi un artist de valoare, care a deschis un drum şi a lăsat o operă ce aparţine patrimoniului artistic al acestei ţări.

IONEL JIANU

Romanele lui Marivaux

Marivaux a fost un scriitor fără noroc, căci a fost neglijat încă de pe când era în viaţă şi s'a bucurat de prea puţine aprecieri favorabile după moarte numai pentru opera sa dramatică, ignorând romancierul şi esseistul şi neputând fi clasificat încă în nici un gen. E adevărat că sub forma cea mai limpede el rămâne autorul cel mai cu multe înţelesuri. In adevăr acest moralist, acest om de bine şi cinstit, se dedă la multe lucruri alături de morală şi de caritatea creştină, numai de dragul de a fi lucid.

E spiritul cel mai strălucitor şi mai preţios, dar e şi un om înţelept, observator şi mergând mult mai adânc de cât se pare în reflexiunile sale. De şi stăpâneşte scena repede şi plină ca maestru a trăsăturii precise şi a cuvântului revelator, e uneori limbut, îşi dă drumul alte ori şi oboseşte pe spectatori.

El singur se tânguie la bătrâneţe că a scris „atâta neant mai mult sau mai puţin spiritual". A scris e drept prea mult şi cu prea multă lenevie, dar a fost scriitorul cel mai „independent" din epoca sa. S'a format încet, dar odată format rămâne credincios naturii, glasului şi posibilităţilor sale. El nu se întreabă dacă e scriitor mare sau „petit maître". Aceasta nu-l importă, ceiace urmăreşte el „să fie şi el să rămână el". Originalitatea lui are calitatea de a nu fi forţată câtuşi de puţin. In romanele sale mai ales se vede această libertate de spirit, care e şi caracterul rasei şi al civilizaţiei franceze. Nu vrea să ştie de tradiţie, nici de cerinţele romanului. El îşi scrie romanul său, un roman pe care nimeni altul afară de el nu l'ar fi putut scrie şi îl scrie aşa cum ştie el, povesteşte, explică, se opreşte, porneşte din nou.

De aceia „Marianne" e o operă neegală are lungimi, monotonii, părţi plicticoase, potop de lacrămi şi multe viclenii femeeşti. Se oprise la partea a IVa a acestui roman şi dacă s'ar fi oprit chiar la jumătatea părţii a VI-a încă ar fi scris un roman foarte bun, dar publicul l'a silit să-l scrie. Totuşi „Marianne" cu toate imperfecţiile este o carte dintre cele mai ciudate şi pe unele locuri una din cele mai admirabile opere „romaneşti" ale literaturii franceze şi o operă de romancier adevărat.

Romanele sale, opere de tinereţe ca „Pharsamon", „Les Effets surpremants de la sympathie" şi „La Voiture embourbée", sunt de sigur mediocre dar dovedesc darul real al lui Marivaux. Marivaux ne face să presimţim pe Stendhal.

Lui Marivaux îi plăcea mai mult să zugrăvească diproporţia claselor sociale, iar dela o clasă la alta egalitatea unor suflete alese, ca în „Le Poyson parvenu" sau în „L'Epreuve" sau în „Fausses Confidences" şi chiar în „Jeu de l'Amour et du Hasard".

Ori cum romanele sale nu sunt inferioare teatrului său, nu sunt nici eclipsate de romanele din secolul al XVIIIlea, cu care se aseamănă prin caracterul lor romanesc. „Marianne" este printre toate aceste opere acea care dă impresia de a fi mai de calitate, chiar după două secole de când au fost scrise. Dar meritul cel mare al acestor romane este că ele sunt instrumentul ideal pentru evocarea unei societăţi pe care o redă vie, neprevăzută, pitorească, o omenire mediocră redată pentru prima oară în literatura franceză fără intenţie satirică şi fără spirit burlesc.

„HATMANUL"

PIESĂ INEDITĂ DE I. L. CARAGIALE

ACTUL III-lea

(Un salon mare de așteptare în palatul regesc la Lublin. In fund, ușa camerei consiliului pe dinaintea căreia trece o galerie. La dreapta o ușe duce în vestibulul de intrare al palatului. La stânga, ușa apartamentelor regelui și o mică ușă ascunsă sub tapet).

SCENA INTÂIA

ROGOVIAN, SMUL, *intrând însoțiți de ofițerul palatului.*

OFIȚERUL: Marele Consiliu regesc și-a deschis ședința, dar Domnia-voastră puteți intra, căci după consiliu o să fie vânătoarea de lupi.

ROGOVIAN: Bine. Voiu intra dacă mi-o plăcea să intru. Lasă-ne. *(Ofițerul ese).*

SCENA II

ROGOVIAN, SMUL

SMUL: A! stăpâne, tare mi-e greu să fac pasul ăsta! Dacă vreunul din câinii ceia ai Ukrainei ar bănui că omul lor de încredere i-a vândut regelui... iar vânzare publică!...

ROGOVIAN: Vânzare pe preț de aur cred!

SMUL: Da, prețul poartă'n sine o îndreptățire îndestulătoare, dar cazacii sunt răsbunători și haini!.. Prin urmare ce folos ar fi stăpâne, să merg chiar eu să spun regelui cele ce se petrec la dânșii? Te întreb eu numai, ce încredere insuflu eu; mai bine ar fi chiar d-ta să spui amănuntele ce ți le-am adus.

ROGOVIAN: Ei! Dragul meu! un „se zice" nu plătește cât „am văzut cu ochii mei". Cea mai bună povestire făcută de a doua gură, pierde nu știu ce din puterea convingătoare și din căldură, își pierde arătările anumite, cuvintele adevărate, cari fac dintr'o povestire o icoană vie.

SMUL: Și ce fel de icoană vie aș putea eu zugrăvi dacă d-ta vrei ca să adaog la model, și prefăcând adevărul curat să spun că a fost și ce n'a fost?

ROGOVIAN: Mai întâi, nu știi nimic despre asta!...

SMUL: Tocmai pentrucă nu știu nimic, mi-e foarte greu! Cum să povestesc eu, bunăoară, că am văzut pe Frol Gherasz în Ukraina; cum o să spun că hatmanul cel bătrân, amăgit de Stenko, luptă alături cu hatmanul cel tânăr? Astea sunt curate născociri...

ROGOVIAN: Niște născociri în cari nu se arată nimic peste putință, și al căror efect, pe cât de important pe atât și de sigur, are să fie negreșit că regele n'o să mai aștepte pe Frol Gherasz și astfel noi o să câștigăm șapte zile, ceeace ne și trebue; căci dacă răscoala este precum mi-ai spus, nu ne va ieși nimica la bun capăt, dacă nu vom lucra degrabă; nimic nu vom isbuti dacă le vom lăsa la vreme să se întărească și dacă nu i-om năvăli cu un asalt neașteptat.

SMUL: Este un pericol, la care d-ta îmi pare că nu te-ai gândit...

ROGOVIAN: Care pericol?

SMUL: Dacă cumva Frol Gherasz, văzând că nu poate face nimic în partea locului, se va întoarce înapoi?

ROGOVIAN: Nu se va mai întoarce. Am prevăzut eu toate, dragul meu; când cazacii lui vor auzi că viu împotrivă-le, au să-l crează de trădător; am pus la cale bine totul, încât dacă nu le-o fi Gherasz mare hatman, are să le fie prizonier.

SMUL: Ei! planurile d-tale sunt minunate în totul! Ce mai rege ai fi fost!... Ce mai guvernator ai să fii!..

ROGOVIAN: Calea mi-e trasă și bătută de mai înainte, am să merg repede și departe. Trebue însă să spui regelui că Gherasz comandează alături cu Stenko; pentru că neapărat, dar neapărat îmi trebue să câștig șapte zile; d'aci atârnă toată izbânda luptei; și bagi tu de seamă că acesta fiind jocul cel din urmă, de aci atârnă și aci se va sfârși totul.

SMUL: Fie! să intrăm în consiliu!...

ROGOVIAN: Nu!

SMUL: Dar stăpâne, după consiliu nu știi că regele pleacă la vânătoare, unde dracul o să-l mai pot întâlni?

ROGOVIAN: Aci.

SMUL *(cu mirare)*: A:

ROGOVIAN: Totdeauna mi-a ieșit bine jocul ăsta, adică; în potriva obiceiului, la consiliu să vorbești vorbe despre lucruri deșarte și în treacăt despre lucruri însemnătoare. Un om pe care-l oprești în cale, când merge la o petrecere, n'are vreme să stea să-și cântărească gândurile și să aleagă mult. Adeseaoară două vorbe șoptite în treacăt fac să plece o poruncă grabnică și să isbucnească un răsboiu.

SMUL: Adânc ești stăpâne, la minte și la planuri. Cu toate că ieri seara ți-ai prea arătat slăbiciunea inimii; în iubirea d-tale pentru frumoasa prizonieră, te-am văzut făcând cea mai absurdă încercare pe care ar fi făcut-o vreodată un om de lume pentru doi ochi frumoși. Inchipuește-ți acum ce grozavă întâmplare, dacă vreun soldat ori vreun om de curte te-ar fi prins noaptea bătând la ușa ceea! și dacă ușa s'ar fi deschis până'n sfârșit, ia gândește-te prin câte ar fi trebuit să treci, prin ce greutăți și pericole!.. și când colo, pentru care folos?..

ROGOVIAN: A! mult aș fi voit s'o scap dela osânda ei! căci, de unde știu, dacă aș fi putut-o scăpa, dacă i-aș fi fost mântuitorul chiar eu... poate că... A! însfârșit să nu ne mai gândim la asta.

SMUL: Să nu ne mai gândim, stăpâne.

ROGOVIAN: Soarta măririi și puterii mă cheamă; asta e partea mea... Cine vine?.. Ea.

SMUL: Să plecăm, stăpâne.

ROGOVIAN: Du-te, du-te! pleacă tu. Când va veni regele, te chem eu. *(Smul iese făcând un gest de adâncă abatere. Rogovian, stă d'o parte. Mikla și o femee de casă polonă intră prin galerie fără să vază mai întâi pe Rogovian).*

SCENA III

MIKLA, FEMEEA, ROGOVIAN

MIKLA: Așa, pe aici trebue să treacă regele?

FEMEEA: Da, de-aici trebue să pornească la vânătoare. Așteaptă-l numai aici; eu mă duc, să nu mă vază cineva în locurile acestea; dacă regina ar afla că eu te-am adus până ici...

MIKLA: Dela cine să afle?

ROGOVIAN *(înaintând)*: Dela mine, dacă aș vrea să spun.

MIKLA *(în parte)*: A! Mizerabilul!

FEMEEA: A! Seniore!...

ROGOVIAN: N'ai nici o teamă. Cine servește pe Mikla este servit de mine. Nu te-a văzut nimeni; aide, pleacă... pleacă degrabă... *(femeea iese).*

SCENA IV

MIKLA, ROGOVIAN.

ROGOVIAN: O! Mikla, Dumnezeu te-a adus aicea! Dacă am cutezat azi noapte să-ți bat în ușe...

MIKLA: Scuză-te înaintea regelui, nu înaintea mea.

ROGOVIAN: Tu vrei...

MIKLA: Vreau să știu dacă nu cumva m'a oprit aici numai pentru a fi necontenit urmărită de d-ta.

ROGOVIAN: In adevăr, sărmană fată, îți pierzi mintea; regele are să râză de tine.

MIKLA: Vom vedea dacă are să râză. Eu nu-l crez atât de ușor pe cât îl crezi d-ta. Regele m'a oprit aici pe cuvântul său de onoare, și pe câtă vreme bănuiala lui nu e încă pe deplin lămurită, eu fiindu-i ostatic, el îmi este oaspetele.

ROGOVIAN: Dar aceea ce-am făcut eu nu se poate numi ofensă; ba din potrivă ar trebui să-mi fii recunoscătoare, ca unui prieten, care...

MIKLA: Prieten d-ta cu mine?

ROGOVIAN: Pentru ce nu? Frol Gherasz nu mi-a fost cel dintâi tovarăș de arme? Ori ce au putut aduce împrejurările vieții, dacă tatăl tău mă urăște, eu tot îl iubesc pe dânsul; da, și am văzut că'n adevăr îl iubesc când am aflat în ce pericol se află aici fiica lui; pentru că trebue să știi că răscoala e gata, e sigură, nimic nu mai poate opri avântul și pornirea Ukrainei; Regele trebue să afle acestea; și cel dintâi gând al meu a fost să răpesc pe ostaticul lăsat aci de Frol Gherasz, să te scap dela moarte.

MIKLA: Ce zici?

ROGOVIAN: Zic că Stenko al tău te uită, tatăl tău, târît și el de pornirea răscoalei, nu se mai gândește la tine, și că amândoi te-ar părăsi aci celor din urmă pedepse. Aceasta zic.

MIKLA: Minți! Nu înțeleg tocmai bine pentru ce minți, dar știu că minți, da, minți, sunt sigură.

ROGOVIAN: Momentele sunt scumpe de tot și nu le putem pierde în vorbe zadarnice; ți-am spus primejdia în care te afli, și-ți voiu spune singura scăpare ce-ți rămâne: castelul meu dela Sionim este aproape de oraș; primește să te duci acolo, acolo vei fi la adăpost.

MIKLA: Da, vezi bine; pentru ca apoi regele aflând de fuga mea să crează că răscoala e sigură și să și pornească de grabă ca s'o stingă!

ROGOVIAN: Crede-mă, crede-mă că te pândește moartea, se apropie... eu sunt mântuirea...

MIKLA: Ești Rogovian, soldatul cel trădător, căpitanul vândut vrăjmașilor, a cărui infamie ne-a pierdut. Și cutezi a mă ruga să te crez? Și stăruește să-l crez, vândutul, renegatul, omul căruia poporul său îi încredințase, liniștit și mândru, o parte din mărirea lui, o fâșie din carnea lui; omul care jefuind acest depozit eroic, pentru a-și cruța sieși un sânge cu care trafică și lăsând pe ai săi pierzării fără să intre în lupte, și-a făcut din acest infam asasin o treaptă pentru a se urca la mărire.

ROGOVIAN: Iată cum se vorbește și cum se cugetă! Astfel de devotament găsește astfel de răsplată, insuflând numai groază, insultă și mânie! Și eu mă făceam umilit și bun, și închizându-mi inima la orice mânie, mă sileam să nu-i zic o vorbă neplăcută măcar! A! destul m'am ascuns sub această mască înăbușitoare! A! fată smintită, mai mult decât smintită, oarbă și absurdă! Ce! cutezi să mă'nfrunți când ești în puterea mea! Când te țiu în mâna mea, cutezi a mă numi trădător! Și nu știi tu, nu'nțelegi, că cea mai grozavă insultă este s'aduci aminte criminalului despre crima lui? Nu, nu'nțelegi, că redeșteptându-mi rușinea, îmi sgudui nu remușcarea, ci turbarea. A! mă insulți, mă batjocorești; prea mult! Asasin am fost, așa e; tu o să mă faci însă călău.

SCENA V

Aceiași, Regele, Prințul Osieki; prezident al Consiliului și Consilierii.

REGELE: *(în mișcare de mânie iese din camera Consiliului, fără a vedea pe Mikla și pe Rogovian, cari stau retrași spre galerie)* Cu astfel de consilieri, toate sunt peste putință.

PR. OSIESKI: Maiestatea Voastră are drept să se crează nebiruit; dar și noi avem dreptul, noi consilierii, să-i spunem că Suedia are aliați. Afară de asta nu putem ști la sigur ce fac sau ce au de gând să facă în Ukraina cazacii. Având la noi în țară o așa primejdie amenințătoare, dacă am pleca astfel împotriva Suediei, ar fi ca și cum am pleca la goană de cerbi când lupii au intrat, în staul. Ș'apoi pentru care folos să ne aruncăm într'un răsboiu așa de lung când știm că chiar de nu vom pierde nimic, nici un câștig nu putem avea.

REGELE: Pentru ce nu mergi cu argumentul d-tale și mai departe? zi, că nu veți câștiga nimic și că veți pierde tot; când zic: veți pierde tot, zic despre d-voastră, domnilor din nobilime, pe cari puterea mea vă supără și mărirea mea vă atinge, cari v'ați făcut un stat în stat, și tot încă nemulțumiți de un așa rezultat, nu țintiți nici la mai mult nici la mai puțin decât să stăpâniți și pe regele chiar.

PR. OSIESKI: Nobilimea regelui servește bine pe regele care o iubește.

REGELE: Cum se poate! Eu propun un scop folositor și măreț, un răsboi care a fost speranța strămoșilor voștri, un tron de cucerit, o țară de căpătat și nobilimea stă încă la 'ndoială dacă trebue sau nu să pornim? A!... eu vă citesc în fundul inimii teama ce aveți; nu vă temeți a fi învinși, vă temeți a mă vedea învingător.

PR. OSIESKI: Pentru ce să fim bănuiți de astfel de idee? Afară numai dacă Maiestatea sa regele nu crede întemeiată această idee, afară numai dacă speranța Maisetății Sale nu este — îndoiala e îngăduită — nu atâta de a fi învingător, cât de a ne îngenunchia pe noi!

REGELE *(în parte)*: A! smintiți ambițioși, smintiți mișei ce sunteți! Cine oare va îngenunchia această idră cu o sută de capete? Ce Ercul, mai tare și mai fără preget ca mine, îi va face mai mari rămânând el în adevăr rege? (văzând pe Rogovian, care a înaintat și salută) A! tu ești Rogovian?

ROGOVIAN: Da, sire, eu, care împărtășesc nobilul avânt al regelui către străvechia lui moștenire. Suedia este a Maiestății Voastre, mare rege, și o vom cuceri. Insă domnii ăștia spuneau un mare adevăr ca niște consilieri cu minte: Cazacii răsculați...

REGELE: N'avem până acuma nicio dovadă. Stenko a fugit poate pentru un alt scop, ce nu se știe; de trei zile de când a plecat și nu văz încă nimic mișcând.

ROGOVIAN: Nu, și dacă trebúe să crez instinctului meu sigur, eu zic că până nu va trece termenul pe cari l-ați dat lui Frol Gherasz, până peste șapte zile încă, nici o mișcare nu se va face, Sire. După aceea, fiind mai numeroși, și mai bine armați, Cazacii răsculați se vor ridica d'odată fără veste.

REGELE: Tu vorbești ca și cum trimisul cu făgăduielile mele n'are să poată pune pe calea adevărată și cu minte pe nebunii ceia, și ca și cum Mikla nu mi-ar răspunde în locul lui!

ROGOVIAN: Eu vorbesc astfel, pentru că știu ce se petrece acolo, Sire, pentru că mi s'au adus știri și amănunte sigure, că Frol Gherasz și Stenko sunt căpeteniile răscoalei.

REGELE: Cine? Frol Gherasz și Stenko, zici? Dar Mikla? Atunci trebue să-mi fi fugit și ostaticul?...

MIKLA *(venind între rege și Rogovian)*: Ostaticul este aici, Sire.

REGELE *(lui Rogovian)*: Și cutezi a'mi povesti așa basme glumețe; cutezi a mă crede așa de lesne crezător; crezi că având în mână un astfel de ostatic din parte-le, am să mă pornesc asupra-le atrăgându-i asupra mea? A! ai poftă de domnia Ukrainei, dar ai săvârșit o greșeală nebunească, Rogovian, și graba d'a te urca la putere o să te prăvălească curând fără să-ți mai lase nici o speranță.

PR. OSIESKI: Sire, o așa părere merită să i se dea luare aminte; și mi se pare că primejduim mult îndoindu-ne de acea mână care e gata să isbucnească. Vi se pare că nu-i adevărat și atâta tot și cu toate astea pare-mi-se că lucrul mai mult seamănă a realitate decât a născocire.

REGELE *(către Pr. Osieski și către consilieri)*: Da, răsboiul cu cazacii este bun răsboiu pentru d-vs. căci după luptă vine împărțeala: eu și dvs. luăm fiecare ce ni se cuvine; dvs. luați averile confiscate, și mie îmi rămâne sângele risipit. De aceea cu cât mai mult stăruiți, cu atât mai mult bănuesc.

ROGOVIAN: Sire, pentru toate câte v'am spus eu pot da dovezi lămurite.

REGELE: Dă-mi-le, aștept să mi le dai; însă nu voi dovezi numai lămurite, voiu dovezi fără doar sau poate, dovezi la cari să nu se mai poată răspunde.

ROGOVIAN: Eu cred că nu pot aduce mai lămurită dovadă decât chiar vorbele unui om care a văzut lucrurile cu ochii.

REGELE: Un spion?

ROGOVIAN: Regele știe oare un alt mijloc mai bun pentrtu a smulge un secret bine păstrat? Cazacii nu sunt un popor diplomat și nu din vreo scriere se poate dovedi gândul ce au. Eu mulțumesc soartei care a binevoit să ne trimeață, tocmai la vreme, un martor plătit sau nu.

REGELE: Și martorul acela le-a văzut toate câte mi-ai spus.

ROGOVIAN: Da, Sire.

REGELE: Și ar fi în stare smintiții să jertfească pe Mikla...? O! nu, nu crez să ajungă la asemenea uitare.

ROGOVIAN: Nici eu nu pot înțelege bine această jertfire, dacă în adevăr este din pornire sau din viclenie; însă știu că este. Poate că ei gândesc că Maiestatea Voastră o să aibă îndurare...

REGELE: Greșiți sunt. Dacă vor fi cutezat să mă joace, să mă amăgească astfel, vai de mielul lăsat în vizuina mea! Vai de cei ce se joacă cu ghiarele leului! Dar nu, eu încă mă 'ndoesc. Să-ți vedem pe spionul cela.

ROGOVIAN: Sire, vă previu că omul meu e sfios; și că văzând în față-i a cărei soartă are să se hotărască, poate să se rușineze la vederea ei...

REGELE: Cine se mai gândește la rușinea spionilor! Chiar dacă se va încurca puțin în vorbă, nu face nimic, adevărul nu se acopere cu un nour, ba din contră strălucește și mai mult; adevărul e ca soarele, risipește norii și ceața.

ROGOVIAN: Soarele o să strălucească, Sire, dar oare trebue să strălucească în ochii îngroziți ai acestei copile? Mi-e milă s'o știu că ascultă...

MILKA. — Nu, sire, nu-i este milă, ci frică. I-e frică că acela care se zice că vine din Ukraina nu o să poată da dovadă sigură, și că, prin întrebările mele, am să-l desmint....

UN SOLDAT: *(d'afară)* Stai! nu e voie să treci!

STENKO *(d'afară)*: Voiu să vorbesc regelui, trebue, am să-i spun....

MIKLA *(radioasă)*: O! inima și sufletul meu nu m'au înșelat! E glasul lui Stenko!

REGELE: Să dea Dumnezeu!

(Ușa se deschide, Stenko se arată pe prag)

MIKLA: O! Sire, privește-l; Dumnezeu vrea! iată.

SCENA VI

Aceiași, Stenko, Ofițerul, Soldați de gardă

MIKLA *(în brațele lui Stenko)*: A! Stenko, viața mea!

STENKO: Mikla, sufletul meu! am sosit la vreme.

REGELE *(lui Rogovian)*' Ei! domnule cu dovezi lămurite! iată hatmanul care comandează răscoala.

ROGOVIAN: Aduceți pe jidanul Smul. Sire, Smul e martorul despre care am vorbit.

OFIȚERUL: Jidanul Smul? Acum trebue să fie departe. Cum a văzut pe domnul acesta intrând în curte, s'a îngălbenit, a început să tremure, a sărit fără veste pe fereastră, a încălecat calul și a plecat ca fulgerul în goana mare.

REGELE *(către Rogovian)* Complicele care fuge dovedește cel puțin un complot. Ei! nu zici nimic?... Tăcerea aceasta este peirea ta.

ROGOVIAN: Când soarta mă părăsește, eu nu mai lupt. Ce hotărește regele: exilul sau închisoarea?

REGELE: Dacă e numai greșală, mai puțină pedeapsă decât ceeace ai spus; dacă este trădare, mai multă. Dar fiindcă nu voiu să-ți iau orice mijloace de apărare, am să întreb pe omul ăsta față cu tine.

ROGOVIAN: Dar va spune el ceea ce fac ai lui? In sfârșit!...

PR. OSIESKI *(lui Stenko)*: Domnule cazac, fii bun și te apropie.

STENKO: Iată rușinea *(aparte)*: aidem, trebue să mă târăsc.

REGELE: De unde te'ntorci Stenko ?

STENKO: Din Ukraina, Sire.

REGELE: Ai văzut pe Frol Gherasz?

STENKO: Pentru ce eram să-l văz?

REGELE: Atunci, dacă nu l-ai văzut, pentru ce te-ai întors?

STENKO: Sire, după plecarea mea *(în parte)*: O! durere nesfârșită! Eu să mint astfel! Să mint față cu ea!

REGELE: Pentru ce te turburi?

STENKO: Oboseala drumului... Sire, osteneala... (aparte): Să deșert paharul amar dintr'o sorbitură... *(tare)* Sire. cazacii cari vor să pornească Turcilor răsboiu, și-au adus aminte de tatăl meu, care a fost de trei ori biruitor. Mi-au trimis propunerea să le iau eu comanda; am plecat degrabă, fără să mă informez chiar dacă regele se învoiește să iau asupră-mi această înaltă sarcină: deaceea m'am și întors, Sire, să cer învoirea regelui.

MILKA: Sărmanul Stenko, *(aparte)* d'abia își poate stăpâni turburarea.

REGELE: Mă'nvoiesc.

PR. OSIESKI *(regelui)*' Fără a ști..

REGELE *(încet prințului Osieski)*: Dimpotrivă, tocmai pentru a ști. Mi s'a urât să tot merg din taină în taină; nu mai voiu să pierz încă șapte zile, în cari Ukraina s'ar pregăti și s'ar înarma și mai bine; și de aceea deschiz ușa de perete lui Dimitrie Stenko. Vrea să se întoarcă în tabăra cazacilor, ducă-se! Dacă va pleca singur, atunci sunt încredințat că merge împotriva Turcilor; dacă va lua cu dânsul și pe Mikla, atunci de sigur se va bate împotriva mea. *(lui Stenko)*: Da, Stenko, mă învoesc să primești înalta sarcină ce ți se dă. Du-te de te bate cu Turcii, risipește pe necredincioși. Frumoasa Mikla rămâne aici la curtea mea, și la întoarcerea ta vom săvârși cununiile voastre.

ROGOVIAN *(aparte)*: Aide, firul încurcat se poate descurca.

REGELE *(lui Rogovian)*: Tu, să reintri în palatul tău și să nu mai ieși d'acolo până la a doua poruncă.

ROGOVIAN: Rog numai pe regele să nu uite ce rang mi s'a făgăduit pentru răsboiul viitor *(iese).*

SCENA VII

Aceiași, afară de Rogovian

REGELE: Dacă speranțele nu-i sunt întemeiate, cel puțin el este stăruitor. Cale bună, Stenko! Iar noi vânătorii, aidem la vânat. Aidem să dăm goană lupilor în păduri, dacă n'avem altă goană mai bună de dat; să lăsăm pe copiii ăștia să-și ia ziua bună.

(Ies regele și toți seniorii)

SCENA VIII

Mikla, Stenko

MIKLA: O! zi de fericire, de bucurie și de veselie! Oare pe tine, se poate chiar pe tine să te mai văz, Stenko al meu? Se poate? Dumnezeu are îndoita bunătate să mă mântuie și să mi te dea iar înapoi? Tocmai tu să-mi fii mântuitorul?

(Continuare în pag. 10-a)

Stenko. — Nu fi așa de mândru. Mosy: trimisul nostru poate să facă aceea ce nici tu nici eu n'am putea face; nici tu nici eu n'am putea (Ziua mare) merge și dumnealui, merge și ... adăraș așa de departe.

Mosy. — Și cine oare să fie acel soldat mai minunat ca toți?

Stenko. — Când ții voiu spune numele, poate că vei ghici: Maricha!

Mosy. — Bătrâna este în tabăra trădătorului? S'a dus, atunci, să'l omoare?

Frol Gherasz. — Ba nicidecum! Nu se liberează popoarele prin asasinat. Un Rogovian mort nu vezdă noi viața. Poporul acesta vrea să fie liber: trebue să se libereze, nobil, mândru, fără să'și mânjească viitorul. Bătrâna s'a dus să cerceteze, să afle, să știe ce se petrece, ca să ne spue și noë.

Mosy. — Atunci, n'am teamă că n'are să se mai întoarcă.

Scena IV

Aceiași, Maricha.

Maricha — (încă gâfâind, și de departe văzând pe Frol și pe Stenko) Prin strâmtorile dela Alcna, copii! Dumnezeu să vă ajute!

Frol Gherasz. — In adevăr, el ne ajută, și cea d'întâi mulțumire a mea este pentru Dumnezeul răsbunător, care ne protejează astfel. Apoi îți mulțumesc ție, voinică, răsboinica bătrână! (către stegar) Klib, du-te degrab în tabără; trâmbița de luptă să strige de trei ori; și să publice că toți căpitanii mei de polcuri să vie pe dată aici. Să scriu lui Sergeief. (merge la masa de dinaintea cortului și scrie)

Facsimil după manuscrisul lui Caragiale

Mihail Pascaly, protagonistul piesei „Hatmanul Cazacilor"

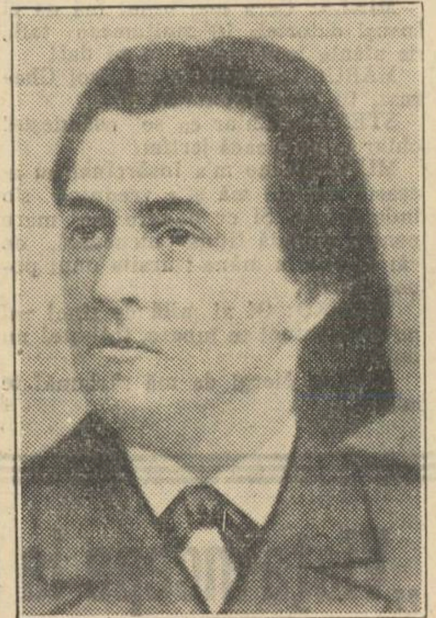
Găsirea manuscrisului traducerii lui I. L. Caragiale, după autorul Paul Deroulède, ne poartă gândul la actorul Mihail Pascaly. Căci, de bună seamă, acesta a sfătuit pe I. L. Caragiale, fost sufleur în trupa sa, pentru transpunerea în românește a piesei „Hatmanul", poate văzută la Paris și în care el găsise în personajul Frol Gherasz, un rol pe măsura sa, rol în care marele actor putea să pună în cumpănă toate darurile sale scenice.

Rolul acesta — a lui Frol Gherasz — a fost și ultimul jucat de Pascaly, pe scena teatrului Național.

Iată ce spune, în această privință răposatul Const. I. Nottara în „Amintirile" sale:

„La 1881 Pascaly se reîntoarse la Teatrul Național, dar prăpădit de boală. Cu toate astea încă putu să creeze în „Hatmanul Cazacilor", o piesă patriotică de Paul Deroulède, rolul lui Frol Gherasz, un bătrân războinic și puse în interpetare destulă vigoare și mult entuziasm; însă tusea nu-i da pace; uneori rămânea în culise, rezemat de câte un decor, aproape fără respirație și numai după câteva minute începea să-și vie în fire și să prindă iar graiu. Dar cum intra în scenă era altul, era eroul: slăbiciunea pierea și-și termina jocul în aplauzele unanime ale publicului. Boala însă îl rodea cumplit: și ajunsese, în cele din urmă, atât de palid și slab, încât îți era mai mare jale să-l privești, mai ales pentru noi, care-l cunoscusem plin de energie și vioiciune". („Amintirile din teatru ale lui Const. I. Nottara, publicate și adnotate de Tatiana Nottara și Ioan Massoff, editura „Adevĕrul", p. 173).

De altfel peste un an, în 1882, Pascaly a murit, tocmai în ziua când se hotărâse deschiderea stagiunii Teatrului Național. Deschiderea teatrului a fost amânată, deși

MIHAIL PASCALY

unii au fost de părere că moartea aceluia care a contribuit atâta la înjghebarea unui teatru românesc, nu constitue un lucru care să împiedice deschiderea Teatrului.

Se spune că în ziua înmormântării lui Mihail Pascaly, cineva ar fi întâlnit pe stradă pe Matei Millo, tocmai la ora când la cimitirul Bellu era coborât în groapă tovarășul său în lupta vieții:

— Musiu Millo, cum se face că nu v'ați dus la înmormântarea lui Pascaly?

— Amicul meu, dacă ar fi după mine, eu nici la înmormântarea mea nu aș vrea să asist — a răspuns Millo, cu humorul său, în care se afla, întotdeauna, și o doză bună de cinism.

IOAN MASSOFF

STENKO: A! nu mulțumi acestui Dumnezeu, a cărui nedreptate amestecă în sufletul meu speranța cu remușcarea... Și cu toate astea, mă știam născut mândru, născut bun și drept!... Mikla, poporul nostru înarmat se răscoală împotriva regelui.

MIKLA: Asta ți-e remușcarea, Stenko? Asta ți-e greșeala? Nu-ți apleca fruntea, amice, pentru că sufletul tău e mare; și dacă înțelegându-te va să zică a te și ierta, eu nu numai că te-am înțeles, ceva mai mult: te-am ghicit.

STENKO: Nu, tu de sigur mă judeci ca pe un om de nimic. Vai! între inimile noastre așa de strâns legate odinioară, s'a deschis acum o prăpastie ce nu se mai poate cu nimic astupa, pentru că m'ai văzut mințind.

MIKLA: Nu, te-am văzut iubindu-mă! Care-ți este vina? Privește-mă în față; vezi-mi ochii în cari știai odată să citești foarte bine: nu vezi încă mai multă iubire decât oricând? nu citești în ei că silința inimii tale a pus în uimire inima mea?

STENKO: Ș'apoi. crede-mă că n'am pus nimic la cale mai dinainte. Am plecat numai și numai cu un singur scop: scăparea ta! Prin cine, când, și cum trebuiam să te scap? Nici eu nu știam. Sosii aci. Dedeam ocoale palatului; eram adâncit în vise nesfârșite, în proiecte încurcate și fără rost; când — cazacul care mai alaltăieri ne-a călăuzit în fuga noastră recunoscându-mă de departe, aleargă la mine și-mi zise: „Smul jidanul este un trădător; Smul se află acum la regele". Atunci eu, străpuns de durere și amețit, fără să mai stau a gândi ce are să se întâmple, fără să cuget că o să trebuiască a minți, și că tu ai să fii de față, alerg, regele-mi vorbește...

MIKLA: Și scapi pe Mikla! Afară de asta n'ai făcut alta decât ceeace trebuia să faci! dacă nu pentru mine, cel puțin pentru ai tăi, Stenko, cel puțin pentru tata...

STENKO: Pentru ai mei! A! Doamne sfinte! Eu stau la vorbă! Să fugim!

MIKLA: Spune-mi mai întâi...

STENKO: Nu!, îți spun pe urmă, pe urmă!, când îmi voiu fi reluat locul între oameni. Rușinea, primejdia, crima se află în locurile acestea unde suntem acum. Să fugim! Cel puțin tatăl tău, văzând că am plecat eu, căpitanul, să nu-mi risipească soldații....

MIKLA: Așa dar, nu e tata căpitanul lor?

STENKO: Vai! dânsul stă la îndoială și se silește să desarmeze răscoala aceasta de ale cărei urmări se teme; zice că poporul nu e încă pregătit și că are să fie biruit!

MIKLA: Dacă zice astfel, tu pentru ce nu i te supui?

STENKO: Pentrucă orișicum ar fi acest viteaz bătrân, oricât de sincer ar fi, nu mai poate vedea adevărul; simțindu-și fiica în mâinile călăilor, nu mai vorbește în el viteazul războinic, ci tatăl.

MIKLA: Crede-mă, Stenko, că dacă răscoala ar fi fost în adevăr precum speri tu că este, n'ar fi vorbit tatăl, ci răsboinicul, dacă fapta voastră ar fi fost binecuvântată și scopul ei lămurit, nu te-ar fi lăsat pe tine să vii, ar fi venit el însuși.

STENKO: Să nu mai stăm la vorbe, vremea fuge, ceasurile sboară; lipsa regelui ne îndoiește sorții de scăpare; acum nu se mai întreabă cine trece pe dinaintea soldaților de pază; să ne folosim de această împrejurare și să fugim!

MIKLA: Nu! nu, când am pentru mine pe tata și gândul lui, când încă războiul n'a început, când aci e fericirea și acolo întâmplarea, nu voiu să pun soarta la ispită, nu voiu!

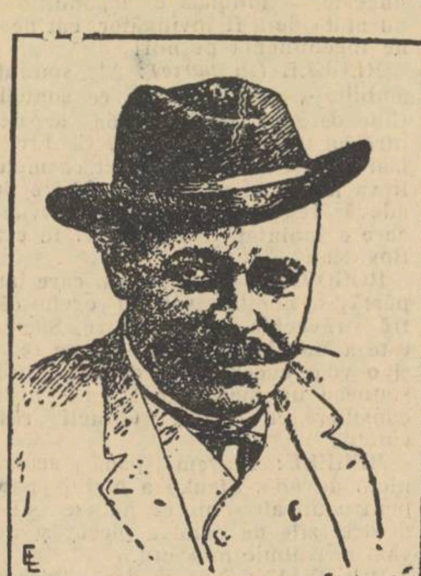
STENKO: Ascultă-mă, Mikla, știi că te ador, știi că...

MIKLA: Nu, Stenko al meu, să nu plecăm încă; nu-mi întuneca de acuma cerul ce d'abia mi s'a deschis. Vai, Stenko, am plâns și am suferit destul!

STENKO: Dar când ai știi!...

MIKLA: Nu voiu să știu nimic, voiu numai să simț frigurile amorului fericit cari mă pătrund în suflet. Cum se poate? Ne regăsim într'un asemenea moment, și te întrebi pentru ce? și vrei să știi cum? A! bucuria mea e mai adâncă și mai puțin cuminte! Toată ființa mea rătăcită are o singură gândire: el e colea lângă mine; îl văz, îl simt, îl auz!... Tu, care zici că mă adorezi, de ce nu mă iubești și tu atât de mult?

MIKLA: Și tu știi la ce soartă mă duci dacă plecăm împreună acuma? Tu ești orfan prin războiu, ești crescut într'o tabără; ție ți-au zâmbit răsbunarea, onoarea și mărirea; în sgomotul armelor se simte bine mândria ta bărbătească; tu, Stenko, știi ce-i sângele; eu știu ce sunt lacrămile! Partea voastră, a bărbaților este frumoasă, lupta pentru voi își are plăcerea, beția ei, lupta noastră nu; soră, mumă, soție, fiică... A! femeile! Dumnezeu știe cât le luați voi soldații din inimă! Dumnezeu știe câte flori smulgeți de pe frunțile lor, câte flori ce nu mai răsar la loc. Când încep detunăturile armelor, când începe măcelul, femeea stă pe vârful dealului, jalnică și rugându-se la Dumnezeu, și sigură că la fiecare lumină ce lucește trebue să pice unul, zice: „Doamne, Doamne, de n'ar fi al meu!" Și când este chiar al ei!... Iată, Stenko, iată unde vrei tu să mă duci. Spune-mi că e rău din parte-mi că nu-mi urmez datoria, că e o mișelie ce fac, dar nu preferi în oarba ta

I. L. CARAGIALE

mândrie, nu preferi amorului ce zici că ai pentru mine amorul tău pentru mărire!

STENKO: Nu mă chiamă ambiția și mărirea; mă chiamă ceva și mai amețitor și mai poruncitor, mă chiamă onoarea din care e omul făcut tot atât cât și din sânge: am fugit, sunt fugar! cum vrei să mai rămân aici?

MIKLA: E cu putință? Și eu, geloasă ca în toate preferi soției patria, pentru că tu iubești Ukraina cu un amor adânc, nu-i așa? — eu te învinovățesc! A viteazule fugar, cum de mă mai iubești tu pe mine?

STENKO: Vii cu mine? spune.

MIKLA: Viu, domnul meu, ia-mă.

STENKO: Sala aceasta este goală, și am putea...

MIKLA *(oprindu-l)*: Nu p'acolo, nu. *(arătându-i ușa cea tainică)*: Pe acolo e o trecere tainică pe care mi-a arătat-o ieri un cazac de ai noștri. Trecerea răspunde tocmai la postul pe care-l comandează el, și pe acolo, fără să se facă cel mai mic sgomot, putem intra în pădure, putem recăpăta scumpa libertate, și iarăși vei fi al onoarei, căreia vream să te răpesc.

STENKO *(ținând-o în brațe)*: A! ce sunt toate relele mele pe lângă această îmbrățișare!

(Ușa tainică se deschide și Marucha se ivește condusă de cazacul regesc).

SCENA IX

Aceiași, Marucha, Cazacul

CAZACUL: Sunt singuri, poți intra, fii fără teamă, eu stau la pândă *(iese)*.

STENKO *(ducând pe Mikla)*: Aidem, vino, Mikla!

MARUCHA: Iată-i! *(Stenko și Mikla rămân încremeniți).*

STENKO: Tu, Marucha, ce vii să cauți aici?

MARUCHA: Viu să văz dacă omul ăsta, în prada acestei femei, își va înjosi până în capăt sufletul; viu să văd dacă îndoiala care m'a cuprins este adevărată, și dacă putând a fi fugar, ai putea fi și trădător!

STENKO: A! mamă, ce insultă mi-arunci cu bănuiala ta! Da, greșeala, rătăcirea mi-a fost mare; da m'am văzut slab, înjosit, căzut! dar mult am suferit! O iubesc mult, crede-mă! Tu zâmbești cu dispreț de cele ce-ți spun; chinurile mele nu ating deloc inima ta nepăsătoare... Ei! cel puțin pară-ți rău de învinovățirile ce-mi făcuși; pentru că află că 'n momentul când tu, mamă intrai, noi plecam!

MARUCHA: Plecați, Doamne răsbunător! — plecați! asta ți-este apărarea? Pentru aceasta ar trebui să-mi pară rău că te-am insultat? Pentru aceasta, imputările mele sunt nedrepte! Vai! totdeauna prin urmare-i adevărat că pe cine vrea Dumnezeu să-l piarză îl sminteşte. Jurământul pe care-l calcă, taina pe care o desvăluie, domirirea regelui îndată ce-i va vedea că au fugit, — nimic nu vede din toate astea, nu, nimic, nimic, alt decât dânsa e a lui! Ce! când patria cernită își așteaptă ceasul din urmă; când, sub cerul acesta de exil unde plânge libertatea rușinea fuge și ne recăpătăm lumina; când, ca vulturul, cu sborul repede ca dânsul, deschizându-și aripele, încercând vânturile și țintind mărirea, un popor de biruinți s'avântă către biruință; când însfârșit, cuvântul cel din urmă al luptei noastre de moarte nu e: a câștiga sau a pierde, a lua sau a păstra, ci a fi sau a nu fi! — atunci, uitând momentele supreme în cari ne aflăm, uitând că șapte zile câștigate sunt zece mii de oameni câștigați; atunci acest nebun lipsit de suflet și plin de porniri cutează pentru amorul lui să sfarâme ursita noastră!

MIKLA: Femeea asta are dreptate; aci, chiar în locul ăsta Rogovian spunea Regelui ceeace se petrece, și numai înfățișarea mea a putut risipi orice bănuială. A! sărmanul său, Stenko, femeea asta are dreptate.

STENKO: Aibă sau nu dreptate, te iubesc și trebue să trăiești! Ori prin ce mijloc, trebue să te scap. Tu nu trebue să suferi partea ta din zile rele pe cari, în ticăloșenia lor, ni le-a lăsat părinții noștri de moștenire.

MARUCHA: De când oare se poate împărți cu atâta cutezanță acea sfântă moștenire? Relele patriei trebuesc împărtășite la toți cei ce s'au bucurat de bunurile ei. Dacă părinții voștri s'au vădit a fi răi păzitori ai acestor bunuri, datoria se moștenește ca și avuția; din tată'n fiu onoarea e una, datoria una. Și pentru ca să o plătiți pe de'ntregul și să vă desrobiți de ea, dacă trebue aur, plătiți! dacă trebue sânge muriți!

STENKO: Da, voiu să mor; da, voiu să lupt; dar copila asta, floarea această fragedă, pe care o să o răpuiă.

MARUCHA: Coasa taie d'arândul, n'alege firele de iarbă.

MIKLA: Ferice de cine s'a născut în vremuri mai senine!

MARUCHA: Da, de sigur, ferice de aceia a căror patrie e liberă; care deschizând ochii în lume găsesc lumea precumpănită, și ai căror pași dintâi îi duc fără ocol dela liniștitele lor datorii la amoruri liniștite! Fericit acel popor plin de veselie, fericită acea țară în necurmată zi de sărbătoare! Dar viața aceasta nu mai este pentru noi; dorul ei ne-o spune mai bine decât orice judecată. Vremea în care trăim vrea să trăim în altfel; e vremea silințelor bărbătești, a inimelor sublime, cari trebue să numere morții, să caute victimele. Când mântuirea unui popor stă să se cumpănească, cine se mai gândește a-și alege locul în luptă?

STENKO: Insă nimic nu s'a făcut cu desăvârșire, ca să nu mai putem pune la cale; lucrul mai poate întârzia, mai se poate aștepta.

MARUCHA: Dacă s'ar fi putut, tatăl ei ar fi așteptat!...

STENKO: O! nu, este peste putință, am auzit rău...

MIKLA: Tata?

MARUCHA: Este căpitanul nostru.

STENKO: Tatăl-său o părăsește, ceva mai rău: o dă el însuși călăului!

MIKLA: Ceva mai bine: mă dă el însuși datoriei; îți mulțumesc tată, de sfânta însărcinare ce-mi dai!

MARUCHA: Fiică a lui Frol Gherasz, fii binecuvântată!

STENKO: Chiar ea se osândește! chiar ea se pleacă jertfei!

MIKLA: Cine m'a însărcinat cu această datorie mă știe vrednică s'o îndeplinesc. Și ce onoare mai mare pentru o biată ființă omenească, de cât să știe în mâna-i ursita unui popor întreg!

STENKO: O! ai milă de tine! ai milă de mine! te iubesc, trăiește! nu muri!

MIKLA: Mergi de mă răzbună! te iubesc.

FABULE PENTRU ADULȚI

Ciorile curajoase

Pentru Ti

Pe câmpul pe care se adunau în fiecare zi să-și caute grăunțe pentru hrana puilor lor și pentru ele, ciorile au găsit într'o bună dimineață o sperietoare.

Imbrăcată cu niște zdrențe cari fluturau în bătaia vântului, în cap cu o pălărie spartă, cu o mătură în mâna dreaptă și cu un vătrai în cealaltă, sperietoarea putea fi nu numai spaima ciorilor, dar chiar și a oamenilor.

De sigur ciorile n'au mai îndrăznit să vie pe câmp. A trecut o zi, au trecut două. au trecut nouă. In cuiburi puii plângeau de ți se rupea inima de mila lor. Ciorile se învârteau de colo până colo, se rotiau prin văzduh dar nu puteau aduna o hrană îndestulătoare. Lucrurile nu mai puteau să meargă așa. Trebuia să ia o hotărîre într'un fel sau altul. Și atunci s'au adunat ciorile la sfat.

Una din ele, mai înțeleaptă mai frumoasă și mai lucioasă cârâi:

„Dragele mele, eu sunt de părere să ne'ntoarcem pe câmp și să ne luăm hrana tot de unde ne-am luat-o și până acum. In definitiv așa, hotărât lucru, nu mai merge. Vom sfârși prin a muri noi și puii noștri de inaniție. Ei bine, decât să murim în condițile acestea mizere, mai bine murim pe câmp luptând eroic pentru ce este al nostru lăsat de Dumnezeu. Noi am fost înaintea tuturor aici pe câmp. El este al nostru și al copiilor noștri. El este mijlocul nostru de viață. Trebue să ni-l apărăm. E dreptul nostru!".

„Adevărat!" „Adevărat!" cârâiră ciorile în cor într'o pornire de entuziasm delirant. Dar cioara cea frumoasă, deșteaptă și lucioasă ripostă:

„Stați! Ca să ne putem apăra drepturile la viață trebue să fim solidare. Numai astfel vom reuși!" Și le expuse un plan organizat admirabil de asistență colectivă.

A doua zi, urmând consemnul, ciorile erau pe pământ. Cu ochii la sperietoare, ele își umpleau în grabă gușile cu grăunțe, apoi în grup așa cum veniseră porniră înapoi la cuiburi. Erau fericite. Aveau din nou hrană pentru pui. Lucrul se repetă a doua, a treia ,a patra zi... Sperietoarea desigur nu le-a făcut nici un rău. Era doar o simplă sperietoare..

Ciorile se obișnuiră cu ea, când într'o bună dimineață se stârni un vânt năprasnic. Mătura și vătraiul din mâinile de lemn ale sperietoarei se agitau încoace și încolo. In panică, ciorile părăsiră grabnic câmpul.

Urmă iar o săptămână de lipsuri și desnădejde, apoi alt sfat al ciorilor, un alt îndemn al frumoasei, deșteptei și luciosei ciori și un avânt de apărare și rezistență. Cu orice preț. De data aceasta chiar cu acela al unei morți eroice. Zis și făcut.

Din nou ciorile se aflau pe câmpul pe care-l socotesc pe bună dreptate numai al lor, când, un vânt puternic începu să scuture și să bălăbănească sperietoarea. Vătraiul și mătura se agitau cumplit. Cu sufletul în cioc de spaimă, dar hotărâte să moară și să reziste, ciorile rămaseră pe câmp.

Bineînțeles, nu pățiră nimic. Când vântul se potoli, se potoli și sperietoarea. Și atunci una din ele, care se întâmplă să fie aceiaș cioară deșteaptă, frumoasă și lucioasă cârâi următoarea observație:

— Ei, comedie! Vrasăzică vântul ne-a jucat festa. El a agitat sperietoarea și noi ne-am înspăimântat. Ce proaste am fost! Auzi, să ne speriem de „vânt!" și se porni pe un râs atât de contagios încât în curând tot văzduhul răsună de hohotul suratelor ei brune.

Chiar atunci, cum se întâmplă în viață, ca un semn al Providenței sau ca o pedeapsă a Cerului, o trombă de vânt mai puternic zmulse sperietoarea și o trânti la pământ. După o clipă de nedumerire, veselia izbucni și mai tumultoasă. Se apropriară de cei ce fusese cu puțin înainte, spaima, teroarea lor și începură să râdă și să danseze ca într'o fabulă de La Fontaine. Sperietoarea ajunsese de râsul ciorilor...

Morală:

Sperietoarea e bună numai pentru ciorile proaste!

ȘTEFAN TITA

CRONICA MUZICALĂ

Cu prilejul concertului Cionca

S'ar putea spune că maestra Aurelia Cionea s'a întrecut, pe sine însăși, la ultimul recital de piano, dat la Dalles. Intre altele, a interpretat, în primă audiție marea *sonată în Fa diez minor, op 11, de Schuman*, precum și opera postumă a lui *Liszt*, „Rapsodia română", pe care a făcut-o cunoscută și în streinătate.

A fost un entuziasm cum rar se vede la un concert. Suntem mândri că marea noastre pianistă a fost auzită, de curând, și peste graniță, cu o parte din același program, care a fermecat pe cunoscătorii din București.

PROPAGANDA ROMANEASECA

D-sa dădea concerte, în centrele muzicale din Ardeal, încă înainte de războiu, ude — după cum observă un critic din Oradea Mare — activitatea ei pe tărâmul artistic și petagogic este de mult urmărită cu atențiune, — de toți iubitorii de muzică adevărată.

Absolventă a Conservatorului din Lipsca, clasa de perfecțiune a maestrului *Alfred Reisenaner*, este prima pianistă, care s'a hotărât să popularizeze în toată țara și în streinătate, operele compozitorilor români, fiind recunoscută peste graniță, de către cei mai pretențioși critici muzicali, ca o pianistă de mare rasă, o virtuoasă de stil mare, o eminentă muziciană, care are un repertoriu dintre cele mai bogate.

RAPSODIA ROMANA IN STRAINATATE

Credem că cititorii sunt curioși să afle cum a fost primită, peste graniță, „Rapsodia română". Pentru acest motiv, spicuim din unele dări de seamă apărute în ziarele străine, ce ne-au căzut în mână:

Celebrul critic vienez, *Julius Korngold, dela* „Neue Freie Presse", analizând cu deamănuntul, într'un lung articol, motivele românești din opera postumă a lui Liszt, atrage atenția că unele dintrânsele au mai fost exploatate de Liszt în așa numitele lui „rapsodii ungurești". Este o observație foarte interesantă.

Despre maestra romăncă, criticul vienez spune că are strălucire și avânt, cu virtuozitate pianistică lisztiană.

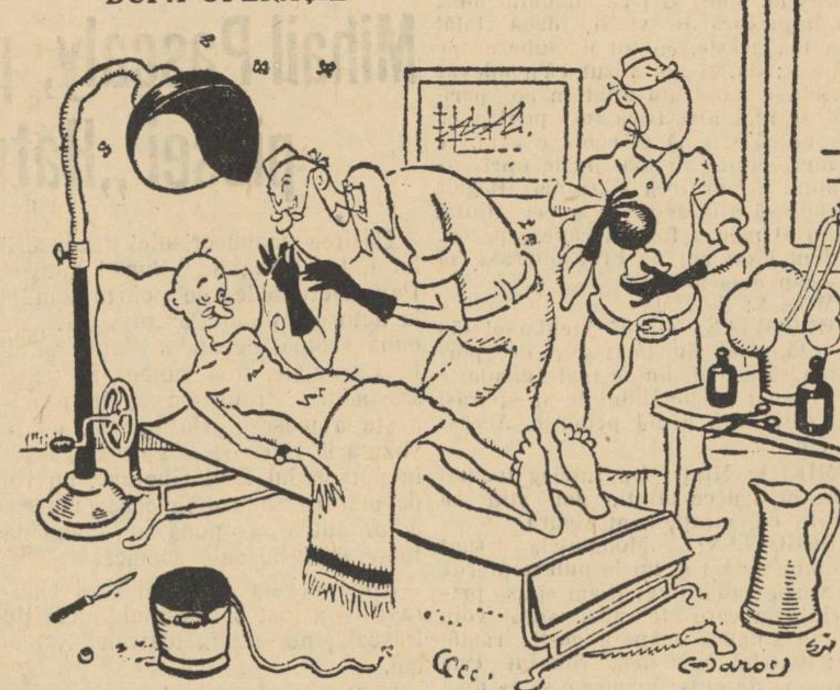
Leipziger Zeitschrift für Musik, fondat de Schuman în 1834, apreciază că „romănca Aurelia Cionca, este o virtuoasă pianistă de mare stil, atât ca înaltă cultură muzicală, cât și ce privește suverana ei stăpânire a tehnicii muzicale.

Ziarele poloneze *Kurier Porani, Kurjer Warszawski, Robotnic*, etc. nu au decât cuvinte de laudă pentru pianista romăncă „care are o înaltă concepție practică". In mod extrem de elogios s'au exprimat și ziarele din Praga, de câte ori maestra a concertat acolo.

După câte suntem informați, în cercurile muzicale din Budapesta se așteaptă, cu mult interes o primă audiție a „Rapsodiei române".

Sezonul muzical fiind sfârșit, opera postumă a marelui F. Liszt, descoperită la Neimar de d. Octavian Beu, consilier de legație, va fi auzită pentru prima dată în Capitala Ungariei, la toamnă.

DUPĂ OPERAȚIE

— Iartă-mă dar nu văd bine; te rog punem ață 'n ac.

„Viața începe la patruzeci de ani"

„Dacă aș fi întrebat — scrie de curând un intelectual „declasat"— în paginile unui ziar englez — care este suferința mea cea mai mare, aș fi răspuns probabil, că nu este lipsa mijloacelor materiale; nu numai foamea, mă deprimă și mă face să sufăr ci neputința de a întreține viața intelectului. O bucată de pâine, din când în când — aceasta liniștește stomacul, dar nimic nu poate liniști foamea intelectului"...

Rândurile citate, exprimă ceva din sbuciumul armatelor de intelectuali, care nu-și găsesc o întrebuințare deplină în viața economică-socială, și aparțin așa zisei „generații pierdute".

E destul de numeroasă această generație „pierdută". Deși nu există statistici oficiale și în cele mai multe țări, datele sunt dosite cu grije, astăzi nu mai este un secret pentru nimeni că declasarea intelectualilor tineri, nu este un fenomen local sau întâmplător ci simptomul unui proces general care amenință evoluția culturală a umanității.

Crizele economice de după războiu, care au permanentizat șomajul muncitorilor manuali, au cauzat și fenomenul șomajului intelectual în masă, care nu putea să nu neliniștească opinia publică a tuturor țărilor interesate.

Inginerii au început să primească lefuri mai mici decât muncitorii calificați, învățătorii mai puțin decât hamalii, ziariștii mai puțin decât zețarii, iar sute de mii de „profesioniști liberi", avocați, doctori și alții, au fost de multe ori, definitiv excluși din procesul vieții economice.

Fenomenul a fost general și a atins toate țările.

In Statele-Unite ale Americii, după cum afirmă prof. Walter Kottcyng — autorul unui studiu consacrat șomajului intelectual — numărul celor care se îndreaptă în școlile superioare, devine din ce în ce mai redus, iar fenomenul intelectualilor care în viața economică ocupă cu totul alte funcții, decât cele la care sunt pregătiți — devine general.

In Japonia, după datele oficiale ale Biroului de muncă, numai 51.5% dintre cei care au absolvit universitățile, au căpătat în ultimii ani, o muncă plătită.

Reichul german, avea în 1933 o imensă „armată de rezervă" de diplomați universitari fără lucru, care se cifra la 50.00 oameni. Măsurile politice și rasiale din ultimii ani, eliminarea dela muncă a „nearienilor", marxiștilor" și celor „nesiguri" a micșorat numărul șomerilor.

Totodată o politică școlară bine trasată — reducerea numărului studenților, eliminarea fetelor dela unele profesiuni — a contribuit și ea la o oarecare rezolvare a problemei intelectualilor fără de lucru.

In celelalte țări situația nu este mai bună.

Toate măsurile, de majoritatea cărora se reduc la „maltuzianism intelectual", s'au dovedit ineficace.

In discuțiile purtate la Geneva, la sesiunea „Institutului internațional de cooperare intelectuală", delegatul francez Anry Bonné, a constatat că măsurile propuse sau aplicate de diferite guverne pentru micșorarea șomajului intelectual, s'au dovedit ineficace".

Prof. Kottcyng, pe care l'am amintit mai sus, ajunge la concluzia că toate speranțele de a găsi de lucru pentru fiecare, trebuesc abandonate".

Un alt cercetător al problemelor șomajului intelectual, Victor Rousseau, autorul unei teze asupra „muncitorilor intelectuali în fața crizei și a dreptului social" — după ce declară drept „utopice", toate măsurile de lichidare a șomajului în țările capitaliste, ajunge la concluzia că: „Toate măsurile propuse în acest fel, nu pot aduce de cât cel mult, oarecari ușurări păturilor intelectuale lovite de criză și șomaj. In general însă, ar fi nelogic să limităm problema numai la șomajul intelectual. Acest fenomen este numai unul din aspectele crizei generale, provocată prin dezechilibrul economic și dispariția sa este în funcție de reorganizarea economiei mondiale și de ameliorarea soartei muncitorilor și a claselor mijlocii.. Acest rezultat însă poate fi atins numai prin cooperare între muncitorii intelectuali și cei manuali în noua organizare economică și socială, care va fi adoptată nevoilor omenirii".

Victor Rousseau nu este singurul cercetător care vede problema în acest fel, lămurind clar cauzele răului și posibilitățile de îndreptare.

Intelectualii progresiști ai apusului, au înțeles în ultimii ani, neputința paleativelor de a schimba ceva din destinul lor și căile adevărate care ar putea duce la repunerea intelectului în drepturile sale.

Modul de producție al societății se opune la folosirea din plin a forțelor intelectuale, după cum acelaș sistem economic împiedică folosirea tuturor bogățiilor planetei.

Declasarea intelectualilor, aruncarea peste bord a unor oameni tineri pregătiți pentru un loc de conducători în viața economică — nu este decât urmarea firească a aruncării în mare, mii de tone de cafea, a arderii voluntare a „prisosului" recoltelor.

După distrugerea bunurilor urmează distrugerea omului. Și care ar putea contesta că șomajul intelectual, declasarea unor pături largi de tineri cu diplome universitare, nu constitue cel mai concret preludiu al distrugerii ființei umane?

In această situație, cartea unui autor american, Walter B. Pitkin — scrisă special pentru consolarea tineretului — nu găsește altceva de cât argumentul indolenic că „viața începe la patruzeci de ani".

După terminarea studiilor, șaisprezece ani de foamete, inactivitate și speranțe — căci „viața începe la patruzeci de ani", *nu este aceasta cea mai semnificativă și dezolantă expresie a tragediei unei generații, a* bancrutei unei culturi?

CONST. VĂLCOVAN

CĂRȚI · REVISTE · ÎNSEMNĂRI

„Miracolul", roman de Dan Petrașincu

Am citit cartea d-lui Petrașincu cu acea mulțumire de a găsi toate bunele făgăduinți din cărțile sale anterioare — cărți ce i-au configurat un loc aparte în literatura noastră tânără.

Miracolul este, fără îndoială, cea mai bună, cea mai realizată carte a d-lui Dan Petrașincu. Un subiect dificil — și până la urmă uman—este elucidat cu măestrie, în așa fel în cât lectura nu se poate opri până la sfârșit.

Există în cartea aceasta câțiva eroi și câteva probleme obsedante și noui în literatura noastră. Acel straniu tip de femee. Irène, de ex., o ființă halucinată, sterilă, azonică, se fixează în galeria de tipuri feminine alături de eroinele unui Gib. Mihăescu, H. P. Bengescu, Anton Holban, Laciu Demetriu, etc. De altfel, întreaga proză a d-lui Petrașincu face parte din familia acestor scriitori.

Miracolul mai pune o problemă nedesbătută în literatura noastră: aceea a artistului în luptă cu căsnicia, cu realitatea. Este o pendulare plină de sugestii în roman, între vis și realitate, între concret și ficțiune, între artă și viață pendulară, prin care d. Dan Petrașincu reușește să-ți impue ideea unui destin, acea tainică generație a lucrurilor imponderabile din viața eroilor.

G. C.

„Extemporal"

A apărut numărul pe Martie—Aprilie al revistei „Extemporal", scrisă de profesorii și elevii liceului „Mihail Eminescu" din Capitală.

Extemporal cuprinde un variat material literar și critic, semnat de d-nii prof.: pr. N. Ionescu, prof. Nuși Tulea, prof. Alex. Niculescu, Robert Popelman, Aristide Mateescu și prof. Mărăcinenu, redactorul revistei.

„Iuda" pe scena Teatrului Francez

„Misterele" sunt la modă pe scena teatrelor, ca și tragediile grece și dramele lui Shakespeare. Paul Reynal, atât de modern în tendințele sale, a scris și el o piesă în care caută să reîntinerească și să modernizeze temele evanghelice.

După concepția sa, Iuda a fost un „sărac cu duhul", o victimă a răului, inconștient de rolul pe care i-l impunea destinul. Numai după ce săvârșește păcatul, își dă seama de cele ce a făcut, se căește și se spânzură.

Ideia aceasta aparține lui Arnoul Greban și a fost concepută de el în 1450. Dar cel ce a creat personagiul, a fost științificul doctor, Jean Michel, care a făcut din Iuda un nou Oedip, în opera sa „Mystère de la Passion", reprezentată la Angers 1486 și în care Iuda, părăsit de părinții săi de mic copil, după ce a ajuns în insula Icariot, devine apoi păzitorul comorilor lui Pilat. Vrând, într'o zi, să culeagă mere dintr'o grădină se iea la ceartă cu proprietarul, și îl omoară. Soția acestuia venind să se plângă de fapta lui Iuda la guvernatorul roman, acesta nu găsește altă soluție decât să-i impună ca soț pe omoritor. După ce se face căsătoria, Cyborea, astfel se numea ea, află că acest al doilea soț al ei nu e altul decât fiul părăsit. Pentru a obține ertare și având ca dezvinovățire că nu au cunoscut adevărul, Iuda se duce la Iisus, spre a fi deslegat, al cărui discipol devotat, devine din acea clipă. Isus îl primește și-l face casierul său. In acest mister, însă, el nu prevede de pe atunci trădarea sa, care este provocată din lăcomie și supărare că ar putea fi lipsit de un câștig de către Maria Magdalena, care împrăștie ulei aromat pe picioarele lui Isus. Pe când el e plin de ură împotriva lui Isus, în mister apare Satan, care-l ispitește și îl îndeamnă. Iuda se împotrivește un timp, stând la vorbă cu Satan. Chiar după ce primește cei treizeci de arginți și trădarea s'a desăvârșit, Iuda se zbate într'un monolog de grozavă tortură morală, în piesa din secolul al XV-lea. Totuși el a dat îndărăt banii blestemați, prețul sângelui, dar atât nu e deajuns, ar trebui să fie purificat cu apa botezului iertării. El însă nu se poate căi de crima comisă, căci nu speră în ertare. Atunci ese din apele iadului Desnădejdea. El face un testament prin care-și lasă trupul și sufletul iadului și apoi se spânzură cu frânghia pe care i-o adusese Deznădejdea.

Paul Reynal termină și el „misterul" prin spânzurarea lui Iuda, dar în piesa sa modernă, eludând o idee a lui Victor Hugo, răscumpărarea lui Satan, ne face să întrevedem intervenirea Fecioarei, pentru ertarea lui Iuda și intrarea lui în Fericirea Veșnică.

„Mihail"

A apărut în editura „Cartea Românească", una din cele mai frumoase opere a lui Panait Istrati, „Mihail".

In vasta frescă umană care e opera lui Panait Istrati, paginile din

„Mihail" închinate prieteniei constituie pentru iubitorii de adevărată literatură ca și pentru cei cari n'au pierdut toate iluziile cu privire la valorile eterne ale creației, o deplină satisfacție intelectuală.

Viața lui Mihail Kazanski, unicul și marele prieten al lui Istrati — desamăgit mai târziu de atâția pseudo-amici și admiratori — e trasată într'un stil curgător și colorat, caracteristic autorului, redat în românește cu deosebit talent de d. Alexandru Talex.

O nouă lucrare a Fuehrer-ului

D. Adolf Hitler, Führe-ul Statului german lucrează actualmente la un nou volum cu caracter politic.

Este vorba de o continuare a răspânditului „Mein Kampf" și care va purta titlul: „Deutschlands Kampf" care va încheia ciclul acesta.

In anumite cercuri bine informate se mai vorbește că Führerul ar avea intenția să mai scrie un volum „Erlosung durch Wille unde Gehorsamkeit". Mântuire prin voință și ascultare ce va cuprinde ideile sale filozofice.

ION I. TEODORESCU: Pentru soluționarea problemei funcționarilor publici. *(Editura Institutului Social Român)*

Problema funcționarilor publici preocupă și astăzi cercurile conducătoare din România.

In acest moment social, când se urmărește soluționarea unor serii de probleme vitale pentru organizarea socială și administrativă a țării, broșura d-lui Ion I. Teodorescu este binevenită.

Autorul, care este și profesor la Institutul de Științe Administrative prezentând un punct de vedere personal, analizează cu seriozitate atât chestiunea neajunsurilor biurocrației cât și cea a cadrelor, ținând seama de „considerațiuni bugetare", de moralitate și de necesitatea unei bune gospodării.

Paginile d-lui Ion Teodorescu trebuesc privite cu toată atențiunea cuvenită celor cari aduc contribuțiuni folositoare organizării sociale a țării.

CONGRESUL P.E.N.-CLUBULUI LA STOCKHOLM

Congresul internațional al P. E. N. Clubului va avea loc anul acesta la Stockholm, după invitația P. E. N. Clubului suedez. Printre scriitorii englezi au fost invitați: H. G. Wells, miss James Storm, președinta P. E. N. Clubului englez și Herman Dulo, secretarul general al clubului internațional al P. E. N. Clubului; apoi Thomas Mann, Gerhardt Hauptmann, Romain Rolland, Paul Valery, Benedetto Croce.

Congresul, la care se crede că vor participa 300 membri ai P. E. N.-cluburilor din toată lumea, va avea loc la 4 Sept. 1939, în Stockholm City Hall și se va termina la 8 Septembrie cu un banchet la Grand Hotel. In prima zi oratorul principal va fi Jules Romains, președintele Clubului International. Iar zilele următoare s'a hotărît anticipat să se dea cuvântul lui H. G. Wells și Thomas Mann.

Printre recepții va fi și ceaiul oferit de M. S. Regele Suediei, în castelul său Regal, la o reprezentare a unei capo d'opere a secolului al XVIII-lea la teatrul din castelul din Drothungholm și câte o reprezentare de mare gală, la Teatrul Național și la Opera din Stockholm.

Un nou roman de Pearl Buck

Subiectul acestui nou roman al cărui titlu este „The Patriot", ne descrie suferințele unui Chinez, care se simte altul, cu totul, față de Japonezii printre care trăește. I-wan, fiul unui bancher din Shanghai, a fost trimis în Japonia, de tânăr, spre a fi scăpat de urmările unui complot comunist, în care fusese implicat. Acolo s'a așezat, s'a căsătorit și avea doi copii la epoca în care tenziunea între cele două națiuni devenea din ce în ce mai mare și mai plină de primejdii.

In biroul de export în care lu-

PEARL BUCK

cra trece în registru mărfuri care se expediau în Occident și care nu puteau fi livrate de cât de China, acasă legăturile cu nevasta sa erau în aparență bune și politicoase, dar în fond cu totul distruse, și, ceiace era mai grav, vedea în copiii săi formându-se încetul cu încetul ura și disprețul pentru China. Starea de suferință în acste împrejurări, urmele credințelor sale comuniste, căpătate din contactul primei sale tinereți cu această mișcare, părerile vârstei sale mature care erau cu China cea nouă, la care se întoarce până în cele din urmă spre a lupta, sunt foarte bine redate. Cartea dă în acelaș timp o impresie foarte vie despre o Japonie, în care progresul technic al civilizației nu contribuie de cât la o întărire din ce în ce mai mare a vechilor tradiții.

CENTENARUL LUI MUSSORGSKY

S'au împlinit o sută de ani de la nașterea acestui mare geniu. Cu acest prilej s'a dat „Boris" la Operă și s'a scris pe ici pe colo câte un mic articol. Totuși influența sa a fost mare și binefăcătoare. Deși el și-a scris marea sa operă departe de tratatele de armonie, de contrapunct și de conservator cu o ușurință și o libertate uluitoare. Aceasta nu i s'a ertat de cât cu greu. Numai după succesele triumfale ale lui Boris, înainte de războiu, i s'a dat locul adevărat. Spectatorii de pe atunci, nu au uitat încă pe Șaliapin în agonie, cu o muzică de o simplicitate și o măreție miraculoasă.

Nimic mai deosebit de opera istorică tradițională, dar și de dramaturgia lui Wagner. Muzica franceză trecea prin momente grele către sfârșitul veacului al XIX-lea. Nu mai era loc decât pentru zeul Richard Wagner, când deodată acest mare Rus a făcut lumea să asculte partițiunea sa de o noutate prodigioasă, cu accentele cele mai naturale și mai irezistibile ce s'ar putea închipui. Debussy, cu toată amărăciunea indiferenții publicului pentru Pelléas, scrie cuvinte pline de admirație, pătrunzătoare și de dragoste despre arta acestui mai mare înaintaș și lecția lui Mussorgsky nu a fost pierdută pentru muzica franceză de atunci.

UGO FOSCOLO

Regele și Impăratul Italiei va inaugura la Florența, în biserica „Santa Croce un monument lui Ugo Foscolo.

Se știe că Ugo Foscolo a fugit din Italia pentru a nu depune jurământul pentru guvernul Austriac, trăind la Londra unde a găsit primire bună în cercurile liberale și și-a scris esseurile critice. A murit în Londra și a fost înmormântat în cimitirul din Chiswick. In 1871, Italia a reclamat osemintele marelui său poet, le-a transportat la Santa Croce și i-a făcut toate onorurile ce i se cuveneau.

Pentru a dovedi că au apreciat la valoarea lor primirea și cinstirea lui Ugo Foscolo în Marea Britanie, guvernul italian reeditând opera marelui scriitor în 1927, a prezintat guvernului Britanic primul volum al editurii în sens de osebită gratitudine. Pe pagina de sub învelișul cu titlul cărții, s'a inserat o foaie specială pe care era o dedicație semnată de Duce, în limba italiană. Iată cum sună acea dedicație: „Angliei, refugiul ospitalier și primul mormânt al lui Ugo Foscolo, conducătorul guvernului italian prezintă această carte cu prilejul celebrării centenarului de la moartea poetului italian, în semn de gratitudine și ca o dovadă a permanenței înfrățiri spirituale între aceste două națiuni".

ELIZABETHA DE AUSTRIA de Maurice Paléologue

Cartea e foarte interesantă și prin bogăția materialului documentar pe care Maurice Paléologul, în calitatea sa de diplomat, a putut să-l consulte în arhivele locale și în curțile imperiale. Lucrările sale asupra țărilor sunt cunoscute. Iar în ce privește pe Elisabetha de Austria el a fost amănunțit și sigur documentat de împărăteasa Eugenia, apoi pentru rest s'a documentat singur după metoda sa, și documentele istorice.

Cu acest material el a scris o cărțulie foarte vioaie în care domină punctul de vedere psihologic și chiar psihiatric. Impărăteasa Elizabetha era vara lui Ludovic al II-lea de Bavaria și mai purta încă greaua moștenire a familiei de Wittenbach. Aversiunea sa pentru eticheta rigidă de la Hofburg, decepțiile sale conjugale, frecăturile sale cu soacra, au sfârșit prin a-i ataca nervii slabi și bolnavi. E o nevrozată, mereu doritoare de orizonturi noi, cu toate neîncetatele sale călătorii prin toată Europa. Se regăsesc aceleași tare moștenite și la fiul său Rudolf, tristul erou al dramei de la Mayerling pe care Maurice Paléologue le evocă cu un realism mișcător.

„Știu", zicea nefericita Impărăteasă spre o țintă spăimântătoare pe care mi-a hărăzit-o Destinul...".

Sfârșitul trist, pe care și-l prevedea, s'a împlinit, căci a căzut sub loviturile de pumnal, date orbește de un anarchist, în 1898. Astfel însă s'au pus capăt suferințelor și greutăților vieții sale.

Viața străjerească

Anul I fasc. 2-3 (Februarie-Martie).

Revista ținutului străjeresc Suceava. Director: conf. univ.: Vlad Bănățeanu. Cuprinde un bogat și variat material pentru tineret.

Pregătirea premilitară

Anul III No. 11-12.

Buletinul Inspectoratului pregătirii premilitare. Un sumar bogat și interesant semnat de d-nii general M. Skeletti, Mircea Dem. Rădulescu, Teofil Sidorovici, D. I. Simionescu, colonel Sp. Săulescu, col. Ștefan Corciu, N. Papatanasiu, Lt. colonel A. I. Gheorghiu, Preot A. Crăciunescu, general N. Negreanu, Dragoș Vrânceanu, N. Toporaș, Lt. colonel R. Dinulescu, căp. Al. Dimitriu, A. Cernea.

Conferența

Director N. Lungulescu, anul III, No. 4.

Lumea militară ilustrată

Anul IV, No. 9.

Organ al „Asoc. scriitorilor și autorilor militari români". Semnează d-nii general V. Economu, contra-amiral Negru, Maior Ionescu Daniel, Lt. Cioroiu, general Ion Anastasiu, Maior Al. Dumitrescu, colonel N. Georgescu, Căp. Cornel Marinescu Pleșoiu, col. Vasile D. Chiru, general Ion Pavelescu, col. Popescu-Lumină, Lt. col. P. N. Pancu, Lt. comandor Săulescu. Material viu, interesant, actual.

ANDREI IOAN: Cine este Teodor Martas? O lucrare de prezentare.

Buletinul Camerei de comerț internaționale.

Buletinul Băncii Naționale pentru comerț și industrie, Paris.

Buletinul trimestrial **„Nederlandsche Handel-Maatschappij".** Aprilie 1939.

„L'économie internationale". Revista Camerei de comerț internaționale. Aprilie 1939.

Adeverul

Literar și Artistic

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor

Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.

BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării No. 15585/939

Tudor Arghezi: Hore

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II"

Sunt opere a căror originalitate de viziune sau expresie nu apare lectorului decât pe'ncetul, rod al unei familiarizări îndelungi și răbdătoare cu substanța lor: criticul și cetitorul vor descoperi astfel treptat, dincolo de tehnica consacrată sau expresia corectă, o noutate care nu se vădește decât târziu, atunci când sensul adânc al operei a fost cuprins și lămurit. Sunt însă opere care, prin factură, noutate de accent, originalitate de vocabular sau îndrăsneli formale, se impun din capul locului ca exemple de primenire a materialului sau conținutului de viață al operei artistice.

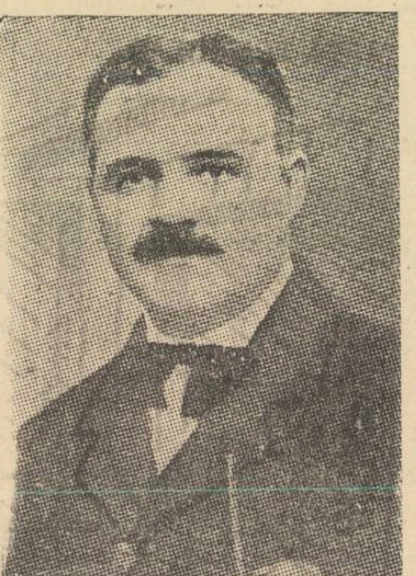
Originalitatea noului volum al d-lui Tudor Arghezi se vădește încă dela primul poem; nu ne aflăm însă în fața unei noutăți datorită elementelor pur formale ale artei și care încă dela începutul carierei sale scriitoricești, impresionase cu deosebire pe cititori. Noutatea pe care o revelează poemul arghezian, avându-și dealminteri rădăcini mai depărtate, ale căror prelungiri le putem urmări în volumele anterioare, este de natură mai adâncă, privind atitudinea spirituală a poetului. Este poziția pe care poetul și-o fixează față de lucruri și față de Dumnezeu: o atitudine calmă, senină, împăcată, lipsită de solemnitate sau de reculegere gravă. D. Tudor Arghezi scriindu-și poemul nu depășește, filtrând, intensificând sau dramatizând, regimul moral al vieții sale obișnuite; el nu stabilește o demarcație între trăirea liberă și spontană a mirărilor și sincerităților sale de fiecare clipă, și fiorul poetic, destinat poemului; el nu se scindează voluntar, pentru a apărea în operă în posturi spirituale adoptate sau elaborate trudnic. Dimpotrivă poemul arghezian, sincer și direct fără efecte căutate, reprezintă o creștere lăuntrică, naturală și liberă. El exprimă un suflet în trăirea lui imediată și permanentă, fără eforturi și poză, fără dramă împrumutată. Nu vorbește un poet, într'un moment de dăruire, sau de revelație fulgerătoare; fără a fi profet sau vizionar, d. Tudor Arghezi exprimă firesc și limpede, fiorul ce-i brăzdează conștiința în momentele de pribegire și bucurie.

Vedem aci o atitudine în fața lumii care susține poemul într'un acelaș nivel moral, dându-i o semnificație de adâncă sinceritate. Atitudine spirituală răsfrântă în tonul poemului, în accentul de ingenuitate pe care îl respiră, în tresăririle sprintene ale ritmului interior al versurilor.

In culegerea actuală de poeme deosebim prelungirile unor vine poetice cu care lirica argheziană ne familiarizase mai dinainte, dar care își găsesc din împlinirea lor organică o împlinire nouă. Deosebim deopotrivă frăgezimea de expresie cu care ne-a deprins poetul lucrând în miniatură, libera revărsare a simțirii populare ajungând la cântec, dar și fiorul metafizic și religios în fața lumii și vieții. D. Tudor Arghezi a contopit aceste vibrări de sensibilitate în aceiaș trăire pe care o exprimă familiar, direct, umanizat. In acest mod, el nu statornicește între om și lucruri, între lume și divinitate, separări pe care se străduește mai apoi să le anuleze prin elan sau vrajă poetică. Există în universul arghezian un fel de participare originară a omului la lucruri, care explică tonul familiar al poemului: Poemul arghezian nu postulează deci o metafizică a corespondențelor; el nu se sprijină nici pe magia verbală pură, incantatorie, nici pe elanul subiectiv care aruncă punți de legătură între om și lume. Poetul nu are nevoe de atari stabiliri de corespondențe, căci el comunică cu lumea fără efort; poemul d-lui Arghezi se dispensează prin urmare de orice armătură doctrinală, de teoretizări și alambicări savante. El împrumută vorbirea obișnuită, reduce universul mare la lumea omenească, menținându-și firescul expresiei și sinceritatea. (Bâlci în Aldebaran. Intr'un Lac, Luna s'a).

Prin atitudinea spirituală care l-a elaborat, poemul arghezian este centrat pe subiectivitatea poetului. Acesta nu se risipește în lume, nu aderă la univers, nu caută să iasă din sine însuși. Mai mult, nu caută, în pribegirile de dincolo de zarea imediată, să anuleze această înconjurime, inserându-se în regimul cosmic. Poetul nu se poate deslipi de concretul imediat; el reduce universul la portativul faptelor familiare care-l înconjoară. Tonul poemului își păstrează astfel accentul vorbirii curente:

Intr'un lac alb, de lumină,
A eșit o lună plină.
Ce mai caută și luna
Tot în lacuri totdeauna
Limpezește și își spală,
Noaptea, farfuria goală
Porțelanu având o pată
De argint necurățată.
Azi, în lacul înghețat
Blidul nu i-a mai intrat
Și-i atârnă'n ceața sură
Vătămat de'o știrbitură.

D. TUDOR ARGHEZI

Vedem aci, nu dovada unui spirit prizonier înconjurului imediat și incapabil de evadare, ci elanul conținut al unui suflet care contopește originar, faptele cele mai depărtate ale lumii, corpurile cerești cu obiectele casnice, stelele cu mărgelele zarea nesfâșită cu orizontul limitat al bătăturii.

Am deslușit mai sus în structura poemelor din această culegere trei nervuri principale de susținere. Găsim în primul rând, într'adevăr, Horele de copii, **fantezii gingașe, deliate, jucăușe, poeme pline de inventivitate și grație, de notații fragede, ca în acest crâmpei din** Hora de șoareci:

Un șoarece pui
Vine'n dreptul lui.
Incepe să joace
Mingea, cu-o găoace.
Dintr'un vârf de bob
Și-a făcut scrânciob.
Dintr'o rădăcină
Funii și-o prăjină.
. . . . .
Dintr'un vârf de ghindă
Și-a făcut oglindă.
Vârful unei pene
Și-l dă pe sprâncene, etc...

Din această fibră poetică se desvoltă gingășia miniaturală, subțirimea de filigran, finețea și irizarea viziunii care personifică și concretizează. (Pui de vânt).

Strâns împletit cu această vână poetică, înrudită cu ea de alminteri prin naivitate și frăgezime, este cântecul arghezian de îndepărtată derivație populară, de structură complexă, căci întrunește în el, deopotrivă, iubire de natură și religiozitate, superstiție, descântec și dragoste.

Doamne, vreau să-ți mulțumesc...
. . . .
Voie dă-mi să spânzur graiul
Și să-ți mulțumesc cu naiul.
Cântecul care mă doare,
Frate-i cu tăcerea mare,
Cu îngerii, cu lăstunii
Și cu șoapta rugăciunii.

Dar, unind aceste teme poetice și dându-le un sens mai adânc, este simțul inefabilului, ascultarea îndelungă a poetului, pentru a putea desluși din zumzetul lumii, tâlcurile mari:

Cu urechea la pământ

Ascult lunecând în foi
Lungi, de cârji de păpușoi,
Graiul din ape și vânt.

Descifrăm aci principiul organizator al poeziei argheziene, care leagă între ele crâmpeele de viziuni, dându-le coherență și viață: antena care unește pe poet de faptele ce se petrec în zona de dincolo a lumii, aceia care se află alături de fluturi, de lăstuni, de flori și lumină, învăluindu-le ca o Prezență. O Prezență, pe care poetul nu o poate însă cuprinde decât arare, nepăstrându-i în suflet decât adierea undei sale călătoare:

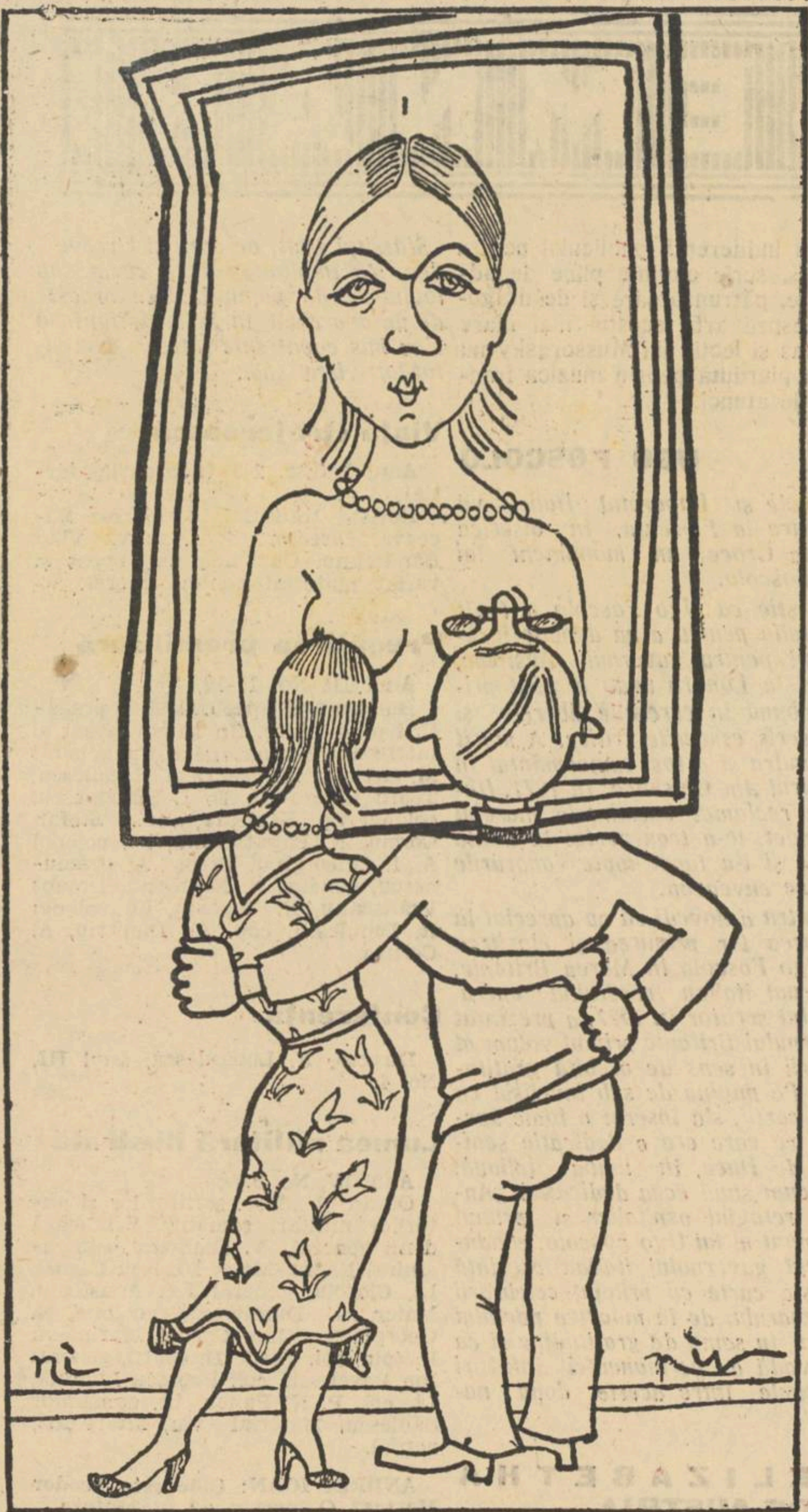
Când a venit? când a trecut?
Nu era vânt,
Nici pasăre, nici de cer nici de pământ,
Nici om, nici vis,
Era ca un lucru scris,
Făptură de șoapte și de scamă,
Se urzește, se destramă.
Ca o licărire de icoană.

Versurile domnului Arghezi revelează un destin poetic: al cutreerării prin lume, printre făpturi și lucruri, pe care le cântă familiar, dar în acelaș timp, al deschiderii de suflet față de tot ceia ce nu se poate cuprinde, ci numai bănui. Poemul domnului Tudor Arghezi notează deopotrivă contururile concretului și împresurările neștiute ale presimțirii.

ION BIBERI

Adevèrul
LITERAR și ARTISTIC

HUMOR

— Ești foarte frumoasă, darîți lipsește acel ceva ce-mi place atât de mult.
— De sigur pentru că e numaibust.

— O întrebare, doamnă, ați venit să cumpărați ceva... sau să ne faceți inventarul?

— Băiețe te-am prins în fla- grant delict
— Scuză-mă d-le căpitan darcred că mai repede pe doamna.

— Și spui că localitatea e bună pentru reumatisme ?
— Da ; eu aici l-am căpătat.

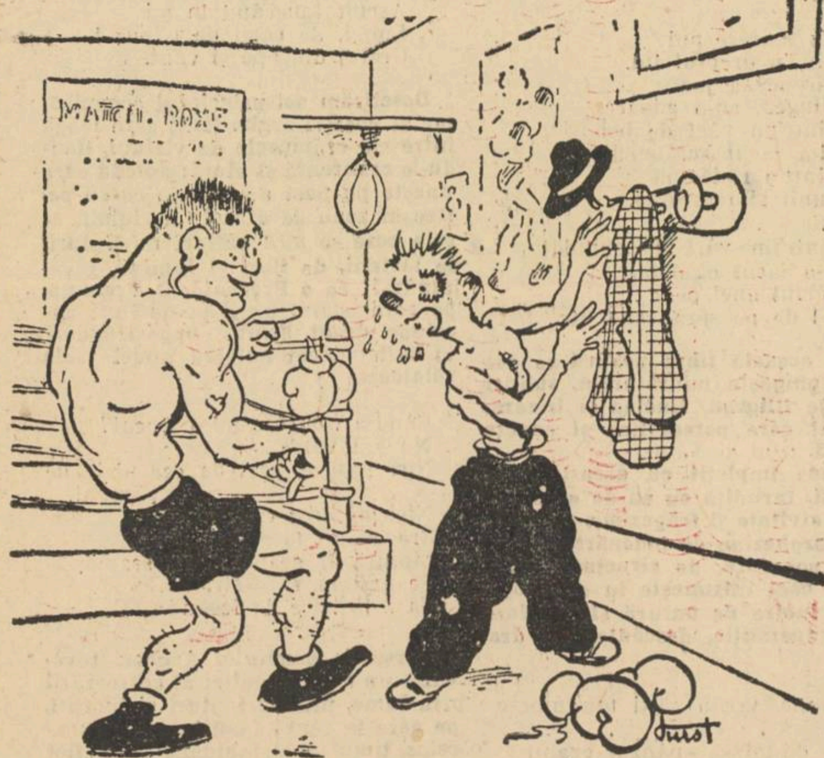
— Nu mai vrei să stai în cușcă. Vrei libertate. Bine. Incearcă să treci strada și apoi să-mi spui ce gândești.

PUTEREA OBICEIULUI

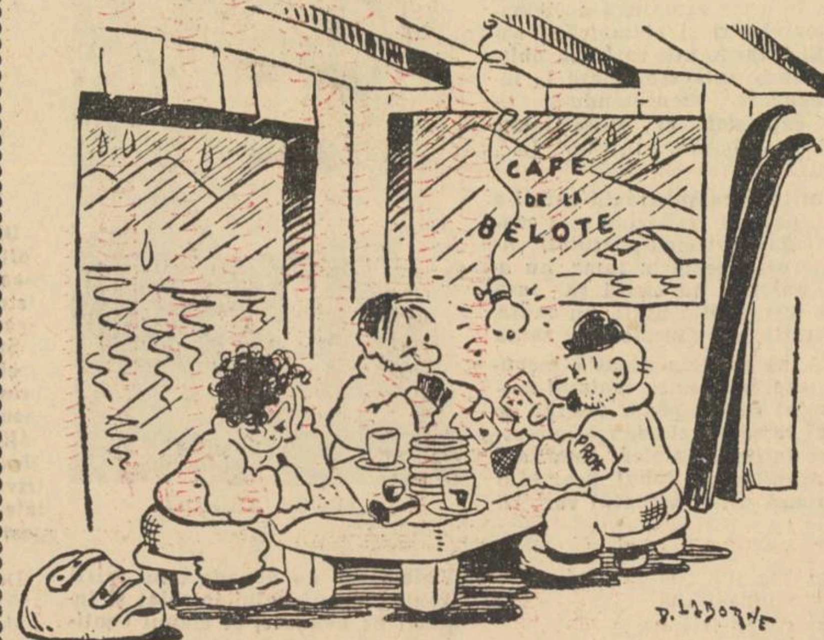
— Ce părere ai despre acest bariton, doctore.
— Bronșită suspectă... plămânul stâng bolnav.

ȘCOALĂ DE BOX

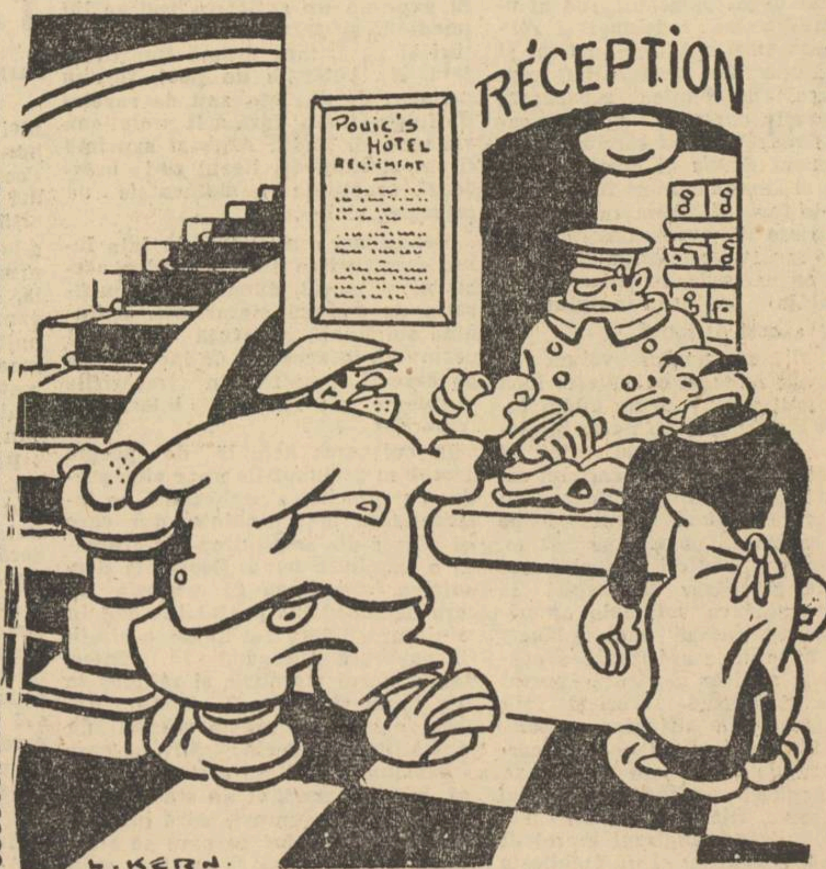
— Pentru prima lecție mai merge, dar mâine să ai pantaloni la fel cu mine.
— Poate ar fi mai necesar un revolver.

ARTĂ EPISTOLARĂ

„Dragă prietenă, timpul e splendid... petrecem toată ziua cu profesorul de sky".

UN CLIENT NELINIȘTITOR

— In ceea ce privește fișa mea adresați-vă poliției judiciare, iar bagajele mi le voi alege astă noapte.

IMPRIMERIILE „ADEVERUL" S. A. — Str. Const. Mille 5—9

CIR6
BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

12 PAGINI, ILUSTRATE
ANUL XIX SERIA III. No. 963 — PREȚUL LEI 5 — DUMINICĂ 28 MAI 1939

Adevěrul
LITERAR ȘI ARTISTIC

Gustul publicului

de IZABELA SADOVEANU

Criza literară din prezent este datorită în mare parte schimbării gustului publicului. Literatura trebuie să se adapteze în prezent la noi categorii de cititori. Dar oare nu au fost astfel de crize și de schimbări în domeniul literar din toate timpurile? Oare Eminescu și epoca sa nu a însemnat o astfel de criză, în care chiar veselul Alecsandri, care „râdea printre lacrimi când o cânta pe Dridi", forțat, însuși dat la o parte, cu oare care brutalitate, de un public ce se săturase de sentimentalismul dulceag și filandros al romantismului din epoca precedentă? Eminescu, el însuși, nu a fost tăgăduit și lăsat la o parte de generațiile care au venit după războí de și ele nu au mai putut produce un geniu care să-l egaleze în forță și în strălucire? E drept oare să ne deznădăjduim și să credem că poezia este pe cale de a se stinge în omenire?!

S'a zis că scriitorul și poetul, trebuind să scrie pentru massa cititorilor care devine din ce în ce mai formidabilă, se va coborî ca nivel și izvor de inspirație, pentru a răspunde la noile cerințe ale acestui nou public. Oare Dickers, Victor Hugo Kipling și alții care sunt și acum în capul listei cititorilor, fiind printre cei mai răspândiți și mai citiți (și poate vor continua să fie în aceiași măsură și în viitor) pierd ceva din valoarea lor prin această „vulgarizare"? Dacă „massa" cititorilor nu este capabilă să simtă unele subtilități de analiză psihologică, unele frumuseți rafinate ale stilului, ea este totuși în destul de capabilă de a reacționa la unele calități de măreție a operei și a răspunde la emoțiile mari, la freamătul îndelung și adevărat al vieții din opera lor, căci această operă face să vibreze în totdeauna unele coarde ce există în orice suflet de om, și la acestea se pot adresa ori când, cu siguranța că vor primi răspuns, toate operele oamenilor de talent sau de geniu din toate epocele.

Chiar precăderea idealurilor politice și sociale, în sufletul generațiilor de azi, nu poate fi considerată ca o condiție ce stăvilește inspirația și creația literară sau artistică în vremea noastră.

Adevărata primejdie pentru arta și literatura din prezent este numai piedica ce s'ar pune „suflului spiritual al vremei" și l-ar împiedica să pătrundă, să însuflețească și să circule în producția artistică și literară a timpului prezent. Dacă ea va fi închisă într'un turn și scoasă din viață fie cât de turbure și de tumultoasă, de haotică a vremei sale, numai atunci vom avea de ce ne teme și de ce deznădăjdui. Ori ce epocă poate invenina, cu stricăciunea ei, domeniul artei și al literaturii, dar îl poate și înviora cu virtuțile și calitățile sale. Nu există cenzură, regrete, apărare cu vre-o linie Maginot, oarecare, împotriva acestei primejdii, nu există nici principii care să apere pe critic sau pe autor de a se altoi cu vlăstarii unor spirite noi și a se ascunde de marele aspirații, oricare ar fi ele, cari împing omenirea pe căile ei.

Aceasta nu înseamnă că nu trebue să fim atenți la unele primejdii urgente și reale, care rezultă din condițiile de viață ale civilizației și vieții actuale și de care trebue să ne preocupăm.

De pildă, de tirania masselor sugestionate la rândul lor de reclama și puterea de influență a reclamei prin publicitate, care adesea își concentrează silințele spre a împinge la succes, nu creatori de valoare, ci o mână de oameni favorizați, lăsând în umbră multe alte valori, care nu au putut promova și nu se pot valorifica, de și merită.

Chiar condițiile de viață materială începând cu locuința omului modern, sunt azi o primejdie pentru artă și literatură, în care omul are abia posibilitatea să trăiască în spațiul atât de îngust în care e silit să se adăpostească. Cine mai poate atunci să-și adune cărțile, revistele, documentele de care are nevoie ca să se mențină în viața spirituală a lumii sale. Este aci o primejdie foarte serioasă pentru viitorul cărții și a operei de artă.

Vremea de aur a încântării pentru frumusețea literară și poetică din trecut, era în mare parte datorită unei civilizații prospere și împăcată, ai cărei stâlpi au început a fi loviți...

Astăzi împrejurările economice, sociale și politice sunt de așa natură încât trebuie să ne îngrijim serios de primejdia unei invazii în domeniul literilor și artelor, a unui inevitabil materialism și demagogism.

Mijlocul ar fi, după părerea englezilor, o inteligentă și activă comercializare a cărților și operelor, care tocmai se ridică deasupra comerțului prin valoarea lor. In ele se găsește acel dar imponderabil care e talentul și care e rațiunea lor de a fi și acesta trebuie încurajat și ocrotit. Aceste adevărate opere de artă și literatură sunt viața însăși a lumii. A le lăsa în voia împrejurărilor ca, ceia ce este pura lor valoare, să fie falsificată și stinsă, nu e îngăduit, oricare ar fi starea de alarmă prin care trece lumea.

POEME

de VICTOR EFTIMIU

Oglinzile

(Din volumul cu acelaș titlu)

Acoperiți oglinzile când înserează
Să nu le umple noaptea cu fantome:
Sbor fugărit în apa sticlei, trează,
Procesiuni și reveniri din come,
Fantomele de ieri, surâsuri pale
Mâini muzicale, frunți fosforescente
Cu remușcări în gesturile lente,
Cu degete uscate puse grav pe buze,
Infricoșate vești, misterioase călăuze
S'or grămădi, cu mari melancolii postume
Și cu mustrări de dincolo de lume
In ora când e sufletu'n răscruci...

Acoperiți oglinzile când înserează
Să nu le umple noaptea de năluci!

Perdele grele în crepusculul ce vine
Pe apa lor verzuie aruncați:
Oglinzile — peisagii submarine —
Rostogolesc, în funduri, înecați...

Pădurea

Când m'am întors acasă după ani lungi de drum,
N'am mai găsit pădurea copilăriei mele;
S'a prefăcut în bârne și jghiaburi de cișmele
In cruci și în sicrie, s'a prefăcut în scrum.

Bunicul doarme 'n lemnul stejarului sub care
Vâna porumbi și granguri și mă'nvăța să 'mpușc
Un plâns adânc mă 'ncearcă și buzele îmi mușc;
Aș vrea să mă îngroape alături, pe cărare.

Pădurea mea oftează în scârțâit de uși
In cumpeni de fântână și plugul smuls dintrânsa
O, vreau să-mi plâng pădurea, pădurea mea, neplânsa
Și totuși îngropata pădure-a celor duși.

Cum fremăta odată pe dealuri! Mă 'nspăimânt,
Când mă gândesc că doarme cu morții laolaltă.
Ce mi-ați făcut, prieteni, pădurea mea înaltă?
Pădurea-i pe morminte, pădurea-i subt pământ!

Hieronime !...

Hieronime, frate-al meu
Ne pedepsește Dumnezeu :
Ne-am abătut prea mult din cale,
Din calea trasă de scripturi,
Pe umeri adunăm ocale
Și sare la încheieturi, —
Cucernice Hieronim
Imbătrânim... îmbătrânim !

Eu suflu greu, tu sufli greu,
Hieronime, frate-al meu !
Prea multe ori am stat la cramă
Gonind codane printre-araci,
Și-am stins prea multe mii de raci,
Cu vin mustit și cu pastramă.
Acum oftăm și scârțâim,
Cucernice Hieronim !

O, frate bun al meu, ce zici ?
Nu-i vremea fiertelor urzici ?
In iarna ce-și coboară slaba
Lumină, haidem în chilii :
Sugându-ne, ca urșii, laba
Ne vom topi făclii, făclii...
Și astfel, frate (ossana!)
Vom hiberna, vom hiberna!

Cântecele mele

Cântecele mele au plecat pe mare
La un loc cu emigranții de la noi
Calomfir de-acasă printre foi,
Printre haine busuioc și iarbă mare
Țară nouă, lume bună, alte stele...
Au plecat pe mare cântecele mele !

Am închis în ele plâns și dor de ducă
Smulgeri din pământul ce le dete sbor...
Cine să le cânte ? Cui să-i fie dor?
Lacrima de mâine cine-o mai usucă?
Țărmuri nouă, grijă nouă, altă inimă aproape...
Cântecele mele au plecat pe ape!...

Val de-a rostogolul și din val în val
Batere de lună, — același, de-acasă...
Frunți îngândurate în palme se lasă
Un bătrân încearcă doine din caval,
Șuer de uzină din zări îi răspunde...
Cântecele mele au murit pe unde...

Meșterii zugravi

Niculae, Radu și Gheorghiță
Meșteri mari, zugravi brâncovenești,
Pe firide și pe zid, pe-o luminiță
Scris-ați paracliselor domnești
Slovă slavă, chipuri elinești.

Radu și Gheorghiță, Niculaie
Mâna meșteră de veacuri vi s'a strâns
Iscusita ochilor văpaie
Răstigniri și cripte n'a mai plâns
Cu Archanghelii aievea se 'ntretaie.

Niculaie și Gheorghiță, Rade!
Lemn de aur și azur, încolăcit
Foc de iad și-ale Edenului răsade
Pe catapetesme ați născocit
Hodiniți în somnul drept ce vi se cade!

Legene-vă sbor de porumbiță
Și chimvale cânte pentru voi,
Pomenire 'n veac și luminiță
Chipul vostru îl vom scrie noi
Niculae, Radu și Gheorghiță!

Din agitata viață de teatru

Cariera unei artiste: Sorana Țopa

de M. SEVASTOS

La Teatrul Național, am văzut-o pe d-na Sorana Țopa în „Fata lui Jorio", tragedie pastorală de Gabrielle D'Annunzio.

A apărut în rolul unei femei bătrâne, îmbătrânită încă de durere, — văzându-și soțul mort, iar copilul paricid.

Artistele nu iau de bună voe roluri de bătrână. Cochetăria lor nu admite să fie considerate bătrâne —nici măcar convențional și nici măcar pentru jumătate de noapte, rămânând să se reabiliteze în restul nopții.

E o prejudecată de cabotin, veți zice. Totuși, această prejudecată domină în teatrul nostru.

De-altfel, grație acestei prejudecăți, am putut-o vedea pe scenă pe d-na Sorana Țopa — care a cules un rol lepădat.

Și — dacă a fost vorba de un rol de bătrână — d-sa l-a jucat aidoma, artisticește, cu mască de bătrân, cu mers de bătrân, cu gesturi de bătrân, cu priviri, intonații și jocuri de mimică, bătrânești...

Artista a pus suflu tragic în rol, impresionându-ne și făcându-ne să ne gândim la atâtea roluri pe care ea le-ar fi ridicat, și care — încăpute pe alte mâini — au căzut în pulbere.

n timp de 12-13 ani, de când este la Teatrul Național din București, d-na Sorana Țopa n'a avut posibilitate să-și pună în valoare talentu-i puternic și original.

Talentul de a scoate lacrimi este un dar divin. Ți-l dă, sau nu ți-l dă, providența. Celelalte meșteșuguri se pot învăța. Nu te poți deprinde însă — prin simple trucuri — să storci lacrimi din ochii spectatorilor.

Oameni buni, cu grijă de buna dispoziție a publicului — diriguitorii Teatrului Național s'au ferit de a spori cantitatea de durere a tragediilor prin adăogarea unui interpret talentat. Un actor șters pune surdină pe durerea lui Shakespeare. Deaceea pesemne, și d-na Sorana Țopa, a fost pusă la carantină.

D-na SORANA ȚOPA

La Iași

Am văzut-o jucând la Teatrul Național din Iași, imediat după războiu. Aducea pe scenă o forță de trup, crescut la țară, în viscol și'n soare — ca și o putere sufletească de expresie a suferinții. In glasul ei cald vibra ecoul trecutului în piesele istorice, vibra — în versurile recitate — șuerul stufișului, frământarea pădurilor în furtună ca și gâlgâirile păsărelelor care se deșteaptă la margeni de dumbrăvi liniștite...

Avea însă uneori o poză pe scenă, o prețiozitate de atitudini și în intonație (grație profesorilor ei) — până și pe stradă — ca și o ținută sfidătoare, de triumfător... care nu mi-o făcea simpatică.

Această ușoară rezervă nu mă împiedeca să nu-i apreciez marele-i talent dramatic, și să nu fiu impresionat de tremurul dureros din sufletul eroinelor sale.

La București

Când am văzut-o pe scena Teatrului Național din București, d-na Sorana Țopa era alta. Scăpase de subt influența dascălilor de prețiozitate. Ajunsese umană și'n expresie — nu numai în clocotul sentimentelor.

In fiecare rol, ca și Dostoevski care căuta în fiecare suflet de om un grăunte de aur, d-na Sorana Țopa descoperea trăsătura de omenie — oricât de ușoară și de ștearsă... Umbla după om, îl găsea și ni-l arăta — parcă într'o lumină pe care, fără dânsa, n'am fi întrezărit-o.

Dacă la Teatrul Național din Iași, d-na Sorana Țopa ne impresiona, — la București d-sa reușea să ne cutremure în rarele-i roluri de mâna a doua.

Când intra în scenă, când se uita cu privirea-i expresivă, când glasul ei răsuna cu intonația cuvenită pentru a produce rezonanța inimii noastre — ochii publicului părăseau pe eroina principală și rămâneau ațintiți în ochii ei care chiamă privirile spectatorilor și le rețineau.

O astfel de actriță s'a dovedit incomodă chiar în roluri secundare — chiar în roluri ultime de slugă.

Și atunci ea a fost trecută între culise. Un director de teatru, i-a micșorat salariul pentru... lipsă de activitate. Nu ne-am fi mirat s'o fi văzut chiar scoasă la pensie.

In ultimul timp însă, directorii de teatru și de scenă — precum și autorii — au descoperit-o în garderoba de talente a teatrului și au readus-o la rampă în aplauzele publicului.

O învinsă

Pe scena bucureșteană, d-na Sorana Țopa n'a avut rolurile cuvenite, nu i s'a dat putința să urce cele mai înalte trepte ale artei dramatice, n'a avut încurajare... îndemn... impuls.

Un ministru de pe vremuri al Muncii — un om puhav și flasc — a vizitat-o acasă și i-a făgăduit roluri (pe atunci teatrul ținea de acel departament). Cum însă, brațele-i moi, întinse după talia artistei, au dat peste un dos de scaun — excelența sa s'a retras, deziluzionat de talentele dramatice ale actriței.

Un alt om ilustru care-i arăta atențiune în văzul public, nu i-a dat sprijin în teatru din pricină că d-na Sorana Țapa a avut un îndreptar în viață, dela care nu s'a abătut niciodată: de a nu se săruta decât cu bărbatul iubit...

...Și d-ra n'a iubit oameni cu trecere politică.

Cu tot talentu-i dramatic, cu toată educația teatrală făcută la Paris, cu toate cărțile cetite până'n zori, — d-na Sorana Țopa n'a izbutit să-și dobândească în teatru locul cuvenit.

O altă artistă, poate s'ar fi sinucis.

Pe d-na Sorana Țopa a salvat-o însă omul din ea. Și-a dat seama că totul nu-i teatrul, că viața care — prin ficțiuni — se reflectă pe scenă... se desfășoară amplă, tristă și veselă, dincolo de fundul culiselor.

D-na și-a întors sufletul spre viață. A vibrat și vibrează cu cei ce vor pace și bună înfrățire între oameni.

Și — cu slabele-i puteri — ea nare odihnă făcând bine în dreapta și stînga. Azi îl ajută pe unul care abuzează de bunătatea ei. Mâine primește în casă o nenorocită, care-i fură banii strânși pentru un voiaj în străinătate. In vizită la niște prieteni, ea sare să ia teancul de farfurii din mâna unei servitoare — să nu se obosească, sărmănica! ...servitoare care chefuește toată noaptea cu golanii în tavernele Bucureștilor.

D-na Sorana Țopa duce bunătatea până la refuzul mâncării de vită și de pasere. Le cruță — fiindcă ele, de durere, țipă... Peștele însă, mai demn — care tace, zbătându-se numai și murind cu ochii deschiși asupra ucigașilor... peste da, d-na mănâncă și încă cu mare poftă.

Vara, d-sa se duce la Omen în Olanda, stă în tabără subt cort — dornică să audă un cuvânt înalt, care să-i vorbească de lumea de de dincolo de materie.

Suferind de nedreptățile sociale, înfiorată în fața bolilor și a mizeriei, privind cu ochi buni în ochii omenești ai vitei de tăiat, în căutarea unor explicări spirituale și religioase, — această artistă sensibilă, răpită din lumea ei de durere doar de un grandios spectacol al naturii, este înainte de toate un caracter demn și o inimă impresionabilă, care (în imposibilitate de a se exprima) îngrămădește în sine idei, impresii, sentimente...

Ce-ar fi fost...

Dacă d-na Sorana Țopa n'ar fi fost oprită în drumul carierei sale, dacă direcția Teatrului i-ar fi dat roluri, dacă directorii de scenă s'ar fi ocupat de dînsa, dacă lumea teatrului și spectatorii ar fi încurajat-o din spectacol în spectacol — am fi avut o artistă de proporții europene.

Ea s'ar fi ocupat numai de teatru, ar fi mâncat pui la frigare și biftece în sânge, ar fi savurat raci prăjiți de vii în mustul lor; și ar fi intrat pe scenă ca o actriță a tragediei elene, actrița care nu se mulțumea numai cu tapioca și cu compot de prune....

Totuși

In lumea teatrului și'n societatea noastră, d-na Soran Țopa este un tip aparte.

Iar — odată și odată — când se va face un istoric amănunțit al Teatrului Național din București, — autorul nu va putea nesocoti trecerea printre culise a unei apariții din altă lume, care purta în suflet — ca întro urnă funerară — daruri teatrale și sufletești. netrebnice pentru epoca noastră, dar poate vrednice de stimă în ziua de mâine.

Pentru un erou anonim

Titlurile bombastice culese cu litera cea mai grasă aflată în tipografii sunt închinate — în ultima vreme — vedetelor politice internaționale cari în majoritatea lor mai mult încurcă decât ajută la descurcarea gravelor probleme sau sunt întrebuințate pentru glorificarea campionilor cu pumnul și piciorul. Reportajii pe pagini întregi de jurnal redau minut cu minut fazele unui match de fott-ball, posturile de radiofonie transmit și ele aceleași faze în atenția încordată a zeci de mii de auditori, gata să se încaere pentru un „goal" și gata să urle de exaltare pentru că în minutul 88 nu știm ce favorit a repurtat victoria mult așteptată.

Eroii timpurilor noastre aceștia sunt: campioni ai pumnului, ai piciorului sau ai cuvântului rostit cu emfază mai mult decât cu inteligență. Spectaculosul e caracteristica genului, lipsa de modestie fiind ridicată la rangul de virtute.

De aceștia află lumea întreagă, pe aceștia îi aclamă. Și totuși mai sunt și alții cari merită nu gloria vulgară ci prinosul adevăratei recunoștințe umane. Nimeni nu-i cunoaște însă, nimeni nu-i află cine sunt: pentrucă ei nu apar în arenele cu mii de spectatori, pentrucă fapta lor nu e trâmbițată de megafoane și nici de titlurile bombastice ale reportajiilor pe pagini întregi cu figuri în text. Anonimi savanți își îngroapă tinerețea în laboratorii pentru a identifica un microb și pe urmă pentru a descoperi serul salvator de la moarte a omenirii întregi poate In noaptea cabinetelor de radiologie, alți savanți își lasă trupul măcinat de razele binefăcătoare pentru pacienți și medici curajoși și devotați științei — ca profesorul nostru Minovici — nu ezită, pentru progresul medicinii, să se supună unor experiențe quasi-mortale de nenumărate ori

Din Atena, acum câteva zile, s'a transmis următoarea veste: „In timp ce un medic opera pe un bolnav, în spital s'a declarat un puternic incendiu. Flacările au ajuns până la sala de operație. Fără a se teme de flacări medicul a terminat operația și a scos pe bolnav din sală. La scurt interval s'a prăbușit acoperișul clădirii".

Atât scria telegrama strecurată în ziare între o reclamă a unui leac pentru bătături și alta pentru niște pilule purgative. Dar în acelaș număr de gazetă coloane lungi erau închinate tribulațiilor unui boxer și faptelor de bocanci ale unui june foot-ballist. Credem că o infimă parte de cititori au aflat de actul eroic al medicului atenian, al cărui nume e necunoscut și al cărui chip — nefiind probabil fotogenic — nu merită să apară alături de acela al cutărui june-prim de cinema ținut icoană de atâția nătăfleți.

In definitiv, ce-a făcut anonimul medic atenian? A salvat — cu riscul vieții lui — viața unui alt om care putea să moară prin întreruperea operației sau cuprins de flacări. Ei și? Ce contează viața unui om astăzi? Ce valoare are un om, un individ izolat, în vremea noastră, când mor sau sunt pe cale să moară în orice clipă sute de mii sub bombardamente din ce în ce mai perfecționate?

Și totuși... Actul eroic al medicului atenian răscumpără toate amărăciunile clipei prezente, răzbună toate nedreptățile și înjosirile aduse în atâtea părți ale lumii ființei omenești, repune în valoarea ei adevărată însăși noțiunea de umanitate, negată și falsificată cu temeritate, redă individului — ca atare — locul ce-l merită.

Hypocrat ar fi mândru de strănepotul lui, după cum mândri pot fi toți cei cari înțeleg sensul superior al gestului științific și uman — sau tocmai uman pentrucă e științific — al anonimului erou din capitala Heladei.

G. SPINA

CINEMATOGRAFUL

POLTAVA

Pe drumurile însorite ale Germaniei veacului al XVII-lea, printre livezile cu pomi înfloriți și satele curate, în cântecele fetelor spun că totul este liniștit și ordonat pe lume — într'o diligență pompoasă trasă de cai focoși, călătoresc doi bărbați. Țarul „barbarilor" dela Răsărit, stăpânul absolut al teritoriului imens „Velichi, Malaia i Belaria Rusia etc. etc." și strălucitul filosof german Leibnitz.

Țarul rușilor e lat în spate„ are mâini bătătorite de muncă, fața bronzată de vânturi marine și o inteligență vie, plină de mari viziuni dar totodată extrem de practică și realistă.

Este Țarul Petru I, care „a deschis o fereastră spre Europa", cucerind o ieșire la Marea Baltică și lăsând aerul și vânturile Europei, vânturile progresului să năvălească libere în stepele Moscovei.

Țarul Petru cere sprijinul celebrului filosof apusan, pentru organizarea unei academii de științe în Rusia.

Leibnitz însă, e uimit. Leibnitz nu înțelege dorința Țarului. Pentru ce au nevoe barbarii de o Academie? Rușii n'ar trebui să tindă spre Europa. Misiunea lor e în altă parte. In Asia de pildă. Spre răsărit...

Acesta este unul din primele episoade ale noului film rusesc „Poltava" — (seria a II-a a lui „Petru I"). Intre Țarul rușilor și filosoful Leibnitz, problema organizării statului rus, a relațiilor sale cu Europa și cu civilizația Apusului, problemele epocii tumultoase în care s'a născut un imperiu — iată ceeace încearcă să deslege și să oglindească arta lui Tolstoi în romanul său, și arta regisorului Petrov în cele două filme consacrate epocii lui Petru I.

De nenumărate ori, reprezentanții burgheziei Apusului, au încercat să folosească bogățiile pământurilor locuite de ruși, să oprească închegarea statului Răsăritean și să folosească oasele locuitorilor săi, pentru aceleași scopuri în care au fost folosite popoarele colorate ale Asiei și Africei.

Din acest punct de vedere, istoria nașterii burgheziei rusești și a consolidării imperiului, istoria figurii gigantice a Țarului Petru I, „reformatorul Rusiei", prezintă multe învățăminte și analogii cu situația actuală.

Rusia de astăzi știe să folosească acest lucru și să lege perfect trecutul cu epoca prezentă.

Filmul „Poltava" ca și „Alexandru Newsky", deși mult deosebit ca tehnică și concepție cinematografică — sunt legate totuși prin această trăsătură comună: Sunt exemple strălucite ale modului în care arta sovietică știe să invie trecutul, să-l lege de prezent, să învețe massele istoria și totodată să le ajute să făurească istoria.

Filmul „Poltava" înscrie o nouă izbândă în istoria cinematografiei sovietice. Remarcabil realizat în toate detaliile sale, fiecare scenă a filmului este grea de conținut și vigoare artistică — desvălue o altă față a unei epoci tumultoase și complexe pe care o oglindește romanul lui Alex. Tolstoi.

Spre deosebire de „Newsky" care subliniază esențialul și elementele legendare ale unei epoci istorice, „Poltava" desvălue toată complexitatea și toate contradicțiile timpului lui Petru I.

Nașterea imperiului rus, faptele de arme care orânduesc destinul unui popor, construcția care schimbă fața stepelor Rusiei, ne sunt arătate pe fondul aspru al unor raporturi sociale semi-sclavagiste. Construcția lui Petru I, clădirea imperiului, se face pe oasele robilor înecați în minele lui Demidov, la fel cum clădirea Petrogradului și a flotei (în prima parte a filmului) se face cu sângele mujicului Fedca — ajuns mai târziu hatmanul revoltaților de pe Don.

Menșicov, primul aghiotant al Țarului este inteligent și viteaz, își cucerește pas cu pas, prin fapte eroice, gradul de mareșal — totodată însă Menșicov fură statul, clădește palatul și vinde oameni. Filmul este adânc realist și în totul conform adevărului istoric, după cum și figura gigantică a lui Petru, energia îndărătnică, geniul omului de stat, ferocitatea și democratismul său, gesturile care stârnesc uimirea în rândurile publicului neinformat — sunt istoricește perfect adevărate.

Grija de a releva în permanență adevărul istoric în toată complexitatea sa, crează filmului și unele greutăți. Astfel „Poltava" pare prea lungă, episoadele sunt uneori slab sudate, spectatorul este ținut în permanență într'o încordare maximă și trebue să-și amintească bine de conținutul primei serii a filmului („Petru cel Mare").

Romancierul Tolstoi care a prezentat epoca lui Petru I în toată complexitatea și contradicțiile ei, a căutat și în scenariul filmului, să păstreze cât mai multe episoade semnificative, ceeace n'a putut să nu creeze și greutățile semnalate.

Lungimea excesivă a peliculei și încordarea spectatorului este însă din plin recompensată, de jocul magistral al lui Simonov și Cercasov.

In „Poltava" regia, tehnica și arta artiștilor au progresat cu un tempo uimitor față de „Petru cel Mare".

Simonov creiază figura lui Petru cu vigoare și măestrie psihologică rar întâlnită pe ecran.

Cercasov în rolul prințului Alexei, depășește cu mult creația sa din „Alexandru Newsky".

Prințul Alexis, sumbru și degenerat, unealta oarbă în mâinile forțelor străine și ale boerimii reacționare în lupta cu Petru — conflictul între tată și fiu, exponenți ai unor forțe istorice care se ciocnesc cu violență elementară, scenele condamnării lui Alexis și conflictul sufletesc al lui Petru — sunt redate cu o putere dramatică desăvârșită. „Poltava" este un film mare, un film de artă și adevăr, care în actualele împrejurări istorice ajută la restabilirea conținutului exact al noțiunii de patrie.

G. VALCOVAN

Comoara dela Târcolul ursului

Nu erau semne de ploaie, dar Ortoapă se strânse în pardesiu-i strâmt, iuțind-o fără a se chema că fuge.

Furtuna i se destrăma în auz cu sgomote dure, făcându-l să se creadă când în vârful unui munte, când pe o mare de spume.

Directorul școalei primare din Stâncești venea în noaptea aceea de Iulie din împrejurimile conacului, unde spionase, veghiase cu ochii aprinși de febră asupra casei ce adăpostea pe fosta sa tovarășe de viață.

De fapt Radu Ortoapă făcea astfel de escapade somnambulistice, ale bunului gelos, noapte cu noapte de când îl părăsise Bița.

In tot acest răstimp dăscălița venea regulat la școală, făcându-și cursurile cu mare râvnă, spre a nu da prilej dirigintelui să-i „trântească" vreun raport la revizorat.

In fiecare dimineață trăsura logofătului dela conac, noul ales al inimii sale, stopa în fața școlii, oprind pentru o clipă atenția țăranilor cari la acea vreme mergeau după treburi pe acolo.

Salutată ca o doamnă mare de vizitiu, Bița cobora dreaptă din trăsură având întotdeauna brațele pline de flori, fie trandafiri, garoafe sau crini, pe cari le punea pe catedră în timpul slujbei.

— Vii la prânz, Pavele! îi svârlea din fugă birjarului și intra grațioasă în școală, înclinând capul la binețea copiilor.

Lui Radu Ortoapă însă, care își făcuse un obiceiu din a o aștepta cu ceasornicul în mână, în toate diminețile, nu-i da decât o foarte neînsemnată atenție. O privire batjocoritoare de femee victorioasă.

Inăbușindu-se de durere și sbucium, dascălului îi venea să se așeze în calea ei, s'o oprească și apoi s'o întrebe dacă salutul acela neîndestulător era adresat directorului școalei sau fostului soț?

Pe de altă parte dirigintele o vedea renăscând, devenind mai frumoasă, mai elegantă, ghicind armonia între dânsa și logofăt. Iar el obosea, îmbătrânea cufundându-se în mocirla desamăgirilor. Neras și cu hainele ponosite aducea cu un derbedeu fără căpătâiu, prostituându-se în măsura în care Bița înflorea.

Dascălul începu să-și dea seama că avusese o comoară de femee, dar o pierduse din vina sa. Cu eforturi mici i-ar fi putut da toate nimicurile după cari Bița alerga acum, ca un copil neastâmpărat căruia îi place să umble la toate borcănelele cu emoții ale vieții.

Totuși, uneori i se strecurau în suflet speranțe luminoase, retrăind în svâcnete puternice de inimă clipele fericite petrecute în tovărășia Biței.

Și atunci se răsvrătea. Pentru nimic nu putea îngădui ca femeea pe cari o iubise dânsul atâția ani, să se sbată în brațele altuia...

Cum pogora noaptea Ortoapă părăsea satul zorind ca un călător întârziat către conac, situat tocmai aproape de poalele dealului numit „Târcolul ursului". De aici privea numai spre casa albă în noapte unde știa că își avea logofătul locuința. In felul acesta avea mulțumirea că de acolo, din taină, îi umbrea fericirea. Fericirea lui, căci pe dânsa n'o ura...

Târziu, cu vaerul furtunei în timpane, Radu Ortoapă pătrunse în camera de dormit, respirând prelung, istovit. Dibuind prin besnă după chibrituri, le găsi pe colțul mesii de lucru, apoi scăpără și aprinse lampa. Dar deodată se întunecă pe dinăuntru ca și cum i-ar fi pătruns un nor întreg în suflet. In lipsa sa careva umblase prin cameră, răscolind toate lucrurile dela locul lor.

O mulțime de obiecte zăceau pe dușumea, într'o desordine sălbatecă. Rămase pironit locului cu statura sa înaltă, ca un drug de fier înfipt în mijlocul odăii. Se obicinuise atât de mult cu rânduiala acestor lucruri casnice, încât tresărea chiar pe catedră, când își aducea aminte că unul din ele nu era așezat la locul lui.

Iată, acum toate fuseseră aruncate barbar de colo, colo, de cineva care n'a tresărit gândind la ele.

Cine o fi intrat în lipsa sa aici? După câte își amintea, încuiase bine ușa la plecare învârtind de două ori în broască, făcând același lucru la întoarcere.

Indreptându-și atenția asupra singurei ferești ce da în grădinița din spatele școlii, nu descoperi nimic ciudat.

Și totuși umblase careva în cameră!

Simți cum îl trec fiorii, groaza, sudorile.

Fără îndoială că cineva era stăpân pe o cheie la fel cu a sa, dar când fu să bănuie cine putea fi acea ființă se prinse din senin cu mâinile de chică și începu să râdă sgomotos. In același timp Radu Ortoapă păli: numai Bița îi răvășise camera servindu-se de cheia pe care o avea încă asupra ei! Da, dânsa fusese aici, simțindu-i-se urma după mirosul florilor de cari era nedespărțită de când fugise la logofăt.

Invățătorul se așeză obidit pe marginea patului, schițând un zâmbet acru-dulce.

Flacăra turtită a lămpii tremura ca și când ar fi călătorit cu docarul prin hârtoape, depunându-și lumina jucăușe pe lucrurile dinăuntru. Ochiul de geam al ferestrei începuse să fie pătat de stropi mari de ploaie.

Pe când cugeta asupra rostului ce-o îndemnase pe fosta-i soție să-și revadă casa în puterea nopții, auzi o voce mormăită pe sala dintre clase.

Ascultă mai atent. Pași zoriți se apropiau cu sgomot, loviți de dușumea c'ai fi zis că sosea un pluton de soldați în marș. Se deschise ușa. In prag apăru doctorul de plasă Marian.

— Tu, doctore! exclamă gazda uimit, sărind în întâmpinarea medicului, întinzându-i scaunul. Incercând să-l scutească de servietă și de mantaua udă de ploaie, în care era înfășurat, doctorul Marian refuză continuând să nămână în picioare, nu departe de ușe.

— Ia loc, d-tore! stărui Ortoapă.

— Mulțumesc, răspunse musafirul rece, privind la omul din față cu groază.

— Ce vânt te aduse în Stâncești la miezul nopții?

— Vânt de suferință... vânt de crimă! rosti medicul pe un ton amenințător. Apoi continuă pe aceiași vocală, după care dispăru tot așa de din senin precum venise: — Viu dela conac, unde am încercat să peticesc viața fostei d-tale soții...

Am încercat dar n'am reușit. Bița muri în chinuri acum două ore. A fost otrăvită cu stricnină pusă în căpșuni ce proveneau din grădina școlii.

Tu nu ești străin de omor, căci la perchiziția făcută adineaori aici s'a găsit proba vinovăției.

Acum fii gata, d-le, vin oamenii legii să te întemnițeze!

. . . .

La a treia chemare, dirigintele nu mai trimise vorbă înapoi prin ștafetă, că nu poate veni, ci o porni la drum să-l întâlnească pe Vărbănache colo sus, în deal, în pustnicia-i dela Târcolul ursului.

Plecarea din Stâncești fu într'o mocneală de ziuă, strecurându-se anevoie pe cărările pitite în tufișurile pădurii ca niște șerpi ce fug la umbră. Urcuș greu. In curând razele soarelui de sfârșit de vară îl prinseră din urmă și-l urmau prin hățișuri, printre stânci, pe marginile prăpăstiilor și ale pâraelor în spume, copleșindu-l cu căldura lor din ce în ce mai simțită.

După un ceas de mers obosi, și de nu s'ar fi oprit într'un luminiș pașii săi nesiguri i-ar fi adus moartea în adâncul vre-unei prăpăstii. Șubrezeala aceasta e în firea lucrurilor. Radu Ortoapă nu mai era cel de altă dată. Il îmbătrâniseră necazurile aduse de moartea Biței. Scăpase dânsul de pușcărie, dar își pierduse tot „hazul" de om, cum spuneau sătenii din Stâncești compătimindu-l. La judecată nu i s'a putut găsi vina, din lipsă de dovezi precum că el a stropit căpșunile din grădinița școlii cu otravă. Așa că l-au lăsat în pace. Dar fără folos! Dascălul deveni un cuib viu al stafiilor, al gândurilor negre și al disperărilor. Era deajuns să-și amintească de răposata Bița și să asude leoarcă, sau să-i tremure dinții în gură. Atât era de cumplit sbuciumul.

Bietul dascăl era năpăstuit de o durere cu trei capete. Deplângând pierderea Biței ca soție iubită, moartea ei și neputința de a se face lumină în această afacere. In dorința de a se mângâia, se lega de cele mai năstrușnice gânduri ce-i treceau prin cap, sfârșind în a crede că el, din pricina lui sfârșise dăscălița.

Exasperat de încetineala cu care trecea vacanța de vară, dăduse în scrânteală. Astfel, numai în câteva minute fabrica — cum și ce fel treaba sa — o monedă de cinci lei, dând-o încă căldută cârciumarului pe rachiu. Tot din jale și plictiseală compunea versuri păsărești, vâna fluturi și căuta comori...

Comorile încaltea îi răpeau cea mai mare parte din timp. Inarmat cu o nuelușe de alun, strânsă între podul palmelor în formă de arc, bătătorea livezile încotro se învârtea bățul...

Revenindu-și din istoveala ce-l ajunsese în luminișul din pădure, tristul călător se afundă din nou pe cărările întortochiate ce duceau la Târcolul ursului.

Ceea ce-l mâna într'acolo era tot o comoară. Prietenul său, Vărbănache, agent silvic în acea regiune îi trimisese vorbă în trei rânduri că la punctul numit Târcolul ursului s'ar afla o comoară, poftindu-l s'o găsească cu nelușa-i de alun.

Inainte de prânz sosi cu bine pe deal. Intâlnirea cu Vărbănache fu o bucurie pentru amândoi. S'au ospătat bine la umbră deasă, au băut apă cristalină de isvor, apoi au început căutarea comorii, care nu fu aflată decât după scăpătatul soarelui.

Răsărind luna, îi găsi pe cei doi scormonind pământul din inima dealului Târcolul ursului.

Ca mai în putere, Vărbănache săpa cu trânăcopul, iar Ortoapă arunca pământul cu lopata în urma sa.

In jur nici un semn de viață. Singure păsările nopții își fâlfâiau aripile pe d'asupra lor, parcă binecuvântându-le munca, pe urmă totul încremenea în liniște.

La un moment dat Vărbănache aruncă târnăcopul cât colo, făcând semn dascălului să-l imite. Acesta se supuse cu resemnare, dar nu fără uimire, urmărind scaiu gesturile agentului silvic.

— Nene Ortoapă, isbucni Vârbănache, hai să stăm colea în marginea gropii și să vorbim. Dă-o naibii de comoară. Nu pentru asta te-am chemat aici.

— Da pentru ce atunci?

— Ca să-ți spun că eu am otrăvit-o pe Bița... Din răzbunare pentrucă m'a înșelat fugind după logofătul dela conac. Ne-am drăgostit trei ierni și două veri. Iartă-mă!

La auzul acestei spovedanii Radu Orpoapă isbucni în plâns. Insă își reveni curând. Când se ridică din marginea gropii avu un simțământ ciudat. Parcă întinerise, parcă zăcuse ani mulți de boală grea și acum se însdrăvenise deodată, ca prin miracol. Delirând de bucurie îl îmbrățișe cu căldură pe Vărbănache, care își ștergea lacrimile într'ascuns.

In noaptea aceea dormiră în cabana din pădure, iar la ziuă se despărțiră mai prieteni ca înainte, îmbogățindu-și amândoi sufletele cu comoara dela Târcolul ursului: liniștea!

STOIAN GH. TUDOR

VIATA TEATRALA

Două încercări de regie experimentală: „Maria Baschkirtseff" la Teatrul Național și „Curierul din Lyon" la Studioul Teatrului Național...

Arătam într'unul din numerile trecute, cât de bine venită a fost ideea d-lui Camil Petrescu. O școală de regie experimentală era necesară pentru a se cântări forțele actoricești de care dispunem.

Directorul Teatrului Național a și pus în aplicare planul său, astfel că în cadrul școlii de regie experimentală, am putut vedea două spectacole: „Maria Baschkirtseff", la Teatrul Național și „Curierul din Lyon" la Studioul Teatrului Național.

Evident, două încercări, după ani și ani de indiferență, nu pot clarifica situațiunea actuală a teatrului nostru, necum a identifica talente care să se impună.

Ne rămâne să vedem roadele acestor experiențe peste câtva timp, atunci când susnumita școală va „preda cursuri mai multe" și va da la iveală mai mulți „elevi".

Pentru moment să subliniem eforturile ce se fac și să încercăm a trage cât mai bogate concluziuni de pe urma lor.

■ ■ ■

„Maria Baschkirtseff" prezentată de Teatrul Național în versiunea românească a d-nei Ticu Arhip, nu trebue judecată ca text, întrucât nu din acest punct de vedere a intrat în repertoriul Teatrului Național.

Totuși — înainte de a trece la realizările interpreților și la felul cum s'au comportat la acest prim examen public — o remarcă se impune. Pentru ce considerațiuni s'a ales o piesă atât de mediocră, atât de lipsită de dinamism? Evident, rolul principal alcătuește pentru interpreta feminină o piatră de încercare. Dar ne întrebăm, în toată literatura dramatică — clasică și modernă — nu s'ar fi putut găsi o piesă, dacă nu strălucită, cel puțin acceptabilă care să fi prezentat actorilor aceleași posibilități de interpretare? Dacă s'ar fi procedat astfel, entuziasmul stârnit printre tinerile elemente ar fi cuprins și publicul, care în curiozitatea ce o manifestă pentru a-și da seama de rezultatele obținute, ar fi fost atras și de calitatea textului.

Piesa prezentată de Teatrul Național este o înșiruire de tablouri descriptive în care eroina se sbate cu moartea și încearcă să creeze ceva care să dăinuiască și după dispariția ei. Lipsită de acea armonie între elementele ce o compun, — armonie atât de trebuincioasă pentru reușita unei piese de teatru — tragedia Mariei Baschkirtseff nu poate interesa publicul, din punctul de vedere al dramei. Pentru noi care veniserăm să fim martorii întrecerii dintre interpreți, lipsa de calitate a textului a putut să treacă uneori neobservată. Pentru ceilalți însă, care vin la teatru să vadă „teatru", ne îndoim de reușita spectacolului.

Să trecem la realizările interpreților.

In rolul titular a fost încercată d-na Didi Teodorescu, și trebue să mărturisim că apariția d-sale a constituit o revelație. Din cele câteva roluri secundare în care am avut ocazia s'o vedem până atunci, nu ne-am putut da seama de realele aptitudini scenice ale d-nei Didy Teodorescu, și din acest punct de vedere, experiența Teatrului Național a reușit. Dar dela o revelație, atunci când nu te aștepți la nimic, și aptitudini ce e logic să se transforme doar mai târziu în realități, până a constata afirmarea categorică a unui mare talent, e destulă distanță, și această distanță d-na Didy Teodorescu n'a parcurs-o. Pentru moment trebue să consemnăm perfecta corectitudine cu care a interpretat rolul Mariei Baschkirtseff și să nutrim speranțe mai tardive. Numai că, se pune întrebarea: D-na Didy Teodorescu este oare însă atât de tânără pentru ca atunci când își va fi desăvârșit talentul, vârsta să-i permită să joace roluri de ingenuă cum a fost rolul în care a fost încercată? Și nu era mai logic, cu riscul de a se găsi o interpretă mai puțin pregătită decât D-na Didy Teodorescu, să se fi încercat un element cu adevărat tânăr, căruia timpul să nu-i fi putut opri ascensiunea în viitor?

Intr'un rol destul de important în economia piesei a apărut d-na Mimy Botta, de astă dată un element tânăr. Pentru moment refuzăm însă orice credit d-nei Mimy Botta, până ce d-sa va fi învățat limba românească. Teatrul Național are o menire precisă întru apărarea limbii românești și în consecință folosirea unor atari elemente nu este cu putință.

Au amuzat aparițiunile d-rei Maria Davidescu, o actriță cu destul umor natural. Dar rolul d-sale era prea ușor pentru a constitui un criteriu de judecată. Ne rezervăm dreptul de a-i cântări talentul cu altă ocazie.

Elementul masculin a avut un rol destul de ingrat în piesă. Nici d. Emil Botta — o speranță care nu îndrăznește sau nu poate încă să se afirme, nici d. N. Pereanu și nici d-nii Holban și C. Rădulescu nu s'au putut impune cu autoritate.

Restul ansamblului jucând cu multă sobrietate — sobrietatea în teatru este un foarte comod mijloc de a ascunde lipsa de talent sau de personalitate — a fost omogen.

Din această primă experiență, un singur rezultat pozitiv trebue reținut: reușita d-lui I. Sahighian. Regisorul Teatrului Național, luptându-se deopotrivă cu un text mediocru și elemente departe de a fi încă stilate, a isbutit totuși să ne prezinte un spectacol bine pus la punct.

■ ■ ■

Să trecem la cea de a doua încercare, când la Studioul Teatrului Național s'a prezentat bine cunoscuta melodramă „Curierul din Lyon", în versiunea românească a d-lui G. M. Zamfirescu.

Nici aci nu vrem să punem în discuție valoarea textului, deși tragedia nefericitului Lesurque a intrat oarecum în domeniul clasicismului, ea reușind să stoarcă șiroae de lacrimi la nenumărate generații care ne-au precedat.

Incontestabil că dacă suntem tentați să facem o paralelă între textele care au slujit de bază celor două experiențe, „Curierul din Lyon" are măcar meritul de a fi ceea ce se cheamă o piesă de teatru și să stârnească în public o anumită doză de interes.

Să examinăm cum s'au prezentat tinerile elemente la acest al doilea examen de regie experimentlă.

D. T. Dimitriu în dublu rol Le Surque-Dubosc s'a rătat a fi un actor de viitor. Jocul d-sale este nuanțat, iar glasul just și cald. Ne-a plăcut în special în creațiunea d-lui Dimitriu o mimică foarte expresivă pe care a întrebuințat-o cu mult succes pentru a marca diferențierea dintre cele două personagii — unul, cel inocent, blând și resemnat — celălalt, asasinul, fioros și cinic. Glasul și mimica sunt două elemente pe care actorul român le neglijează. D. T. Dimitriu s'a arătat înzestrat cu aceste două calități pe care le socotim prețioase, astfel că, după ce d-sa va fi căpătat experiența necesară, va sluji cu brio teatrul românesc.

Din restul interpreților se cuvine a semnala în primul rând pe d. T. Păunescu. Cu o siguranță și o autoritate deplină, d-sa a jucat pe Choppard în actor consumat. Iată un tânăr element despre care vom avea ocazia să vorbim deseori.

A fost remarcat deasemeni d. I. Rădulescu, care a pus multă însuflețire și multă sinceritate în rolul avocatului Fleury.

D. Al. Ilea a avut ocazie să ne arate în două scurte aparițiuni, că este un element înzestrat cu daruri comice înăscute.

Nu aceleași cuvinte de laudă le putem spune despre d. N. Motoc. Acest tânăr actor mai are multe de învățat, în gesturi cum și în atitudini, și mai cu seamă trebue să-și îngrijească dicțiunea, o calitate fără de care niciun progres nu se poate pretinde în teatru.

In roluri mai mici au plăcut d-nii E. Stoiceanu, A. Alexandrescu și G. Atanasiu; în schimb a displăcut d. N. Fagădaru, despre care nu se poate totuși spune că e lipsit de talent.

D-ra Eugenia Popovici este o actriță dotată cu multiple posibilități. D-sa a avut deja ocazia să ne arate cât de mari îi sunt calitățile și putem afirma cu convingere că este una din cele mai serioase speranțe ale teatrului românesc. Din păcate rolul ce i s'a încredințat în „Curierul din Lyon" nu-i intra pe deplin în aptitudini, astfel că talentul d-sale nu trebue judecat după această creație.

Din actorii cunoscuți deja publicului, am remarcat pe d-nii V. Valentineanu, A. Marius (un joc excelent) Fl. Scărlătescu și d-nele Maria Voluntaru (compoziție foarte bună) și Nelly Dordea.

D. Soare Z. Soare ne-a prezentat un spectacol nu tocmai bine șlefuit. Fie din lipsă de timp, fie că elementele tinere cu care a trebuit să lucreze cereau repetiții și mai cu seamă sfaturi mai atente, fapt este că spectacolul a avut unele scăderi, și unele impreciziuni care puteau să lipsească. In ultimul tablou însă, d. Soare Z. Soare s'a simțit la largul său, realizând un final bine închegat.

Dacă ar fi să facem o comparație între cele două spectacole ce au fost realizate în cadrul școalei de regie experimentală, vom declara că cel de al doilea — deși mai slab prezentat — a dat rezultate mai convingătoare.

Și pentru a termina această cronică, vom observa că alegerea textelor nu a fost prea fericită. Mai concludente ni s'ar fi părut experiențele dacă se încercau tinerele elemente în piese clasice, române sau străine, sau în orice caz în piese de o valoare mai ridicată.

GH. NENIȘIOR

— Recunoști că l-ai făcut pe reclamant imbecil?
— Sincer vorbind, d-le președinte, nu-mi amintesc, dar cu cât îl privesc mai mult mi se pare mai probabil.

N. PETCULESCU
va juca în revista „Izbânda"

NOU! A APĂRUT

AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE și PASIUNE

CONAN DOYLE
AVENTURILE COLONELULUI GERARD

Impăratul Napoleon și „Frații din Ajaccio. — Printre rebelii din Spania. Cum am învățat boxul în Anglia. — Mareșalul Briganzilor.

8 LEI, La chioșcari și librari.

Eternul înșelat

de AL. BILCIURESCU

In noaptea instelată, Dragoș stătea la volan și conducea mașina care sorbea chilometri.

Era o goană nebună. O goană ca'n filmele americane cu polițiști și gangsteri.

Dar, in cazul de față, nimeni nu-i urmărea. Era mai mult o beție a vitezei ce-i cuprinsese pe toți, o cursă ultra rapidă al cărei scop nu putea fi decât scăparea din ghiara plictiselii, acea fantomă cenușie și tristă ce te urmărește oriunde și oricând, fără posibilitatea de a face să-ți piardă urma.

— Mai repede! mai repede! striga Mia, excitată de aerul rece al nopții și de viteza cu care sburau.

Dragoș mai mult ii ghicea cuvintele, decât le auzea. Iși scosese pălăria și cu părul biciuit de vânt, se simțea in clipa aceea fericit.

Max voise să se așeze lângă el. Dar Dragoș, cu o ușoară ironie, în glas il refuzase, spunând: „De ce s'o lași pe Mia singură? Stai Stai mai bine lângă ea!"

Și, ca intotdeauna, Max luase loc in fundul mașinii, lângă Mia.

Dragoș, cu amărăciune, iși inchipuia scena: stăteau unul lângă altul, aproape, cât mai aproape„ cu trupurile strânse unul lângă altul, și, mână in mână, contemplau frumusețea acestei nopți de vară, șoptindu-și cuvinte pe care el nu le auzea din pricina vântului.

Ar fi vrut să creadă că între ei nu există nici o legătură vinovată și totuși....

Prima dată, când ii văzuse sărutându-se prin geamul parbrizului, faptul i se păruse monstruos, criminal...

Max, cel mai bun prieten al său, cu Mia...

Dar apoi se obișnuise cu gândul. Și când alte dovezi veniseră să-i întărească bănuielile, transformându-le in certitudine, nici măcar nu mai avusese puterea să schițeze un gest de revoltă.

Din lașitate? Nu.

Mai mult din desgust, din descurajare, dintr'o lipsă totală de energie pentru a lupta și a se revolta.

Max, colegul de școală, camaradul din copilărie; Mia — soția frumoasă, tânără — dar cu creer de păsărică.

La ce bun să-și transforme viața in tragedie?

Pe Mia, de mult n'o mai iubea. In scurt timp după căsătorie, iși dăduse seama că intre el și ea există un abis sufletesc, un abis al caracterelor și al gusturilor deosebite. El ar fi dorit o viață tihnită la țară, o viață de agricultor intelectual. Ar mai fi dorit să aibă și un copil; dar Mia nu asculta decât glasul propriului ei egoism, care ii poruncea un trai de adevărată mondenă.

Cea mai grozavă lovitură pentru Dragoș fusese trădarea lui Max. Din ziua când surprinsese taina lor amoroasă, simțise că intre el și Max s'a surpat acea punte de amiciție care leagă sufletele.

Continua să aibe aceiași purtare față de prietenul său, dar sentimentalicește se indepărtase de el.

In frigurile dragostei, Max nu-și dăduse seama că pierduse un prieten. Era cu totul robit de farmecele Miei.

Dragoș s'ar fi considerat dezonorat dacă i-ar fi șoptit lui Max un singur cuvânt de reproș. Prefera să tacă. Să sufere și să ingroape in suflet toată amărăciunea. Juca deci rolul bărbatului in nesuferitul triunghiu conjugal.

— Mai iute, Dragoș! Mai iute! E minunat! striga Mia, ghemuindu-se in Max. Se simțea fericită lângă amantul care o desmierda și aproape de soțul care iși indeplinea intr'un mod impecabil rolul de șofeur.

Apăsând cu piciorul pe accelerator, Dragoș mări viteza automobilului. Packardul era acum un monstru care inghițea lacom spațiul.

Șoseaua, netedă ca in palmă, se intindea ca o fâșie de panglică, împrejmuită în dreapta și în stânga de ostași în zale de frunziș, și luminată de reflectorul lunii pe cărarea albastră bătută de stele.

Aproape mecanic, Dragoș conducea mașina, lăsând gândurile să-i sboare spre trecut...

„Cum își ratase viața! Crezuse că va fi un invingător și când colo această femee ii paralizase toate avânturile, ii spulberase toate idealurile....

„Cât o iubise de mult! Acum insă n'avea pentru ea decât indiferență. Și dacă uneori mai tresărea la gândul că-l inșelase cu Max, nu era decât revolta orgoliului jignit, jignit in prietenia și in increderea ce le-o arătase lor, amândurora.

„E drept c'ar fi putut să divorțeze, să-și refacă o nouă viață. Dar la ce bun? A doua femeie pe care apoi o iubise și pe care încă o iubea, dintr'un scrupul exagerat de conștiință, refuza să fie a lui.

„Colegă de pension cu Mia, Magda era căsătorită cu un bătrân profesor universitar, care mai curând ii putea fi tată decât soț.

„Când o cunoscuse, Dragoș iși dăduse seama că această femee va fi cândva totul pentru el.

„Intr'adevăr, nu se inselase. Se infiripase intre ei una din acele prietenii amoroase care niciodată nu pot eși din cadrul platonismului.

— E imposibil să-ți fiu amantă, ii spusese ea, ar insemna să degradez iubirea noastră!

— Atunci, divorțăm și apoi îmi vei fi soție! ii replicase Dragoș.

Dar, fie că Magda făcea parte din acea categorie de femei burgheze, incapabile de a lupta dârz pentru triumful dragostei, fie că intr'adevăr ii era milă de de soțul ei, a procedat ca o eroină corneliană: datoria a invins!

Fire extrem de mistică și pasionată pentru spiritism, ea ședea ore intregi la masa evocatoare, cultivând in grădina ei sufletească speranța in viața viitoare, in „Karma" și „Reincarnarea". Era mai mult o teozoafă decât o mistică propriu zisă și deși il iubea pe Dragoș, il povățuia să se inarmeze cu resemnare.

„Viața noastră pământească e scurtă și nu constituie decât un popas.

După moarte, sufletele noastre inălțându-se spre eternitate, continuă adevărata lor existență. Să nu ne temem de moarte, căci viața este un vis urât, iar moartea adevărata viață. A spune: „te voi iubi până la moarte", constitue o banalitate, un sacrificiu infim. Adevărata dragoste se prelungește în eternitate"....

Cuvintele Magdei răsunau în urechile lui Dragoș, ca ecoul unei melodii ale cărei accente sunt plăcute, dar triste și dureroase...

„Dacă viața e atât de sumbră și dacă pentru mine prezentul e atât de mohorit, nu e oare preferabilă moartea?

„Cel puțin neantul e un viitor plin de mister și de promisiuni teozofice..."

Astfel cugeta Dragoș, pe când Packardul atinsese apogeul vitezei nebune.

Pomi — matahale de besnă —, case scunde, luminate de câte un licuric de lumină, stâlpi de telegraf cu firele portative muzicale pentru vrăbii, și câte un car cu boii aproape adormiți, toate acestea erau lăsate in urmă de automobilul care inghițea spațiul, vijelios.

Cel puțin astfel, singur la volan, Dragoș, in bătaia vântului, își putea răcori fruntea înfierbântată de atâtea gânduri chinuitoare.

„Da, mai bine să moară. Pentru el viața nu mai era nici un sens..."

Și, lăsând această idee fixă să-l stăpânească la maximum, Dragoș mări până la extrema limită viteza vehiculului.

— Oprește! Oprește, Dragoș! Ai inebunit?

Ca prin vis aceste strigăte ale Miei încercau să spargă vuetul vântului și să parvie până la urechile lui Dragoș.

Dar nu mai auzea, nu mai vedea. Numai ideea morții, a-tot-stăpânitoare, il conducea.

Ridicat in picioare, Max, ingrozit, incepu să-l sgâlțâie pe Dragoș. Incercând să-l oprească, să-l desmeticească.

Dar, era prea târziu.

C'un sgomot infernal, mașina derapă, se lovi, se prăbuși.

Apoi nimic decât noapte. Noapte adâncă. Un automobil in flăcări și trei flăcări stinse.

CAPITOLUL II
CENACLUL

—Ce groaznică dramă, constată profesorul Răutu, potrivindu-și șervetul la gât și pregătindu-se pentru sorbirea delicioasei ciorbe ai cărei aburi parfumai sufrageria.

Magda il privi rece și nu răspunse nimic.

El spusese: „Ce groaznică dramă", ca și cum ar fi rostit: „ce ploaie plictisitoare" sau „ce bună e pâinea".

Pe profesorul Răutu nu-l emoționa nimic. Sceptic, blazat și egoist, nu-l preocupau decât cursurile sale la facultate; faptele semenilor săi, fie bune, fie rele, il lăsau complect indiferent.

Afară de aceasta, Răutu mai era și liber cugetător: „Suntem materie și ne intoarcem la materie". Din această pricină, il plăcea adeseori să-și râdă de soția sa, al cărei crez filozofic și idealist il ridiculiza cu oarecare bunăvoință.

„Dacă iți vei câștiga locul in pal radis, vei opține poate un strapotin și pentru mine". Și spunea uneori zeflemisind-o.

— Ei, nu zici nimic? reluă din nou firul vorbei profesorul Răutu. De multă vreme n'a mai fost un atât de tragic accident de automobil. Trei pasageri și toți trei să moară!

— E trist, intr'adevăr, murmură Magda. Cu Mia, deși nu exista nici o afinitate intre noi, eram destul de prietenă. Prietene din copilărie.

— Imi face impresia că nu prea trăia bine cu bărbatul ei, observă profesorul.

— Vrei să zici că el nu trăia bine cu Mia, ripostă Magda.

— Nu e oare acelaș lucru?

— Desigur că nu. Deși „despre morți nu se spune decât bine", pentru restabilirea adevărului, mă văd siliți să-ți spun că Mia il înșela cu Max Petrini.

— Așa? N'am observat niciodată. Ești sigură?

— Basmul cu cocoșul roșu. Știa tot Bucureștiul.

— Bietul băiat! spuse politicos profesorul. Prin urmare, a fost o victimă. Știa că nevastă-sa il înșeală?

— Cred că da.

— Și de ce nu reacționa?

— Fiindcă iubea și el pe alta....

Convorbirea între cei doi soți a luat sfârșit aci, deoarece profesorul se grăbea: avea o ședință la Academia Română și trebuia să-și revadă discursul la primirea unui nou membru.

*

Camera era cufundată în intuneric. Toate mobilele de prisos fuseseră îndepărtate. Numai pianul într'un colț, tablourile pe pereți, câteva scaune și fotolii, iar în mijlocul încăerii o masă rotundă în jurul căreia ședeau gravi: Magda, d-ra Polixenia — o institutoare —, d-na Voicu, care, de câte ori era nevoie, servea drept medium, d-ra Sobieski — o fată bătrână, fanatică a științelor oculte și, in sfârșit, „magul", adică doctorul Klein, spiritus rector al adunărilor, teoreticianul și filozoful micului cenaclu spiritist.

Afară de d-na Voicu, un remarcabil medium, ce reușise să producă fenomene de telekinesie și ectoplasmie, celelalte personagii erau doar simple figurante. Ce e drept, figurante cu mult entuziasm și bunăvoință.

Dacă n'ar fi fost doctorul Klein cu ochii săi magnetici și cu vastele-i cunoștințe metapshice, desigur că cenaclul spiritist nici n'ar fi luat ființă.

Dar „magul" știuse să le disciplineze pe cucoane și să coordoneze experiențele.

Dealtminteri, doctorul se simțea la largul său. Putea să comande, putea să peroreze; intreaga asistență il admira.

Fost elev al lui *Charles Richet*, adept al lui *Allan Kardec*, admirator a faimoșilor *Flammarion*, *Hașdeu* și *Annie Bessant*, doctorul Klein poseda la superlativ darul de-a impresiona pe cucoane, azi într'un cerc restrâns, la care se mai adăogau încă trei sau patru persoane.

— Să chemăm spiritul lui Dragoș, murmură Magda.

— Bine, încuviință magul.

Masa însă nu era docilă ca altădată. Spiritul nu voia să se anunțe cu sgomote de lemn trsonind, mobilele nu se ridicau în aer, iar voiajul paharului peste tabla alfabetică întârzia să-și facă primele oscilări.

Dar magul, fără să se descurajeze, ceru un creion și o hârtie: ii venise inspirația.

Apoi, luând o figură de om posedat de figuri supra-naturale, începu să plimbe creionul peste câmpul imaculat al paginei albe (magul era medium — scriitor), pe când cucoanele, infrigurate, așteptau să se producă revelație divină...

CAPITOLUL III
INMORMANTARE CL. I

Mult timp, corpul astral al lui Dragoș a rămas lângă corpul său pământesc. Un trup care de abia putea să-l mai recunoască. Mutilat, însângerat, cu fața desfigurată, alături de trupurile complicilor adulterini și de Packardul sfărâmat, corpul lui Dragoș avea un aspect sinistru.

Cu toate că-și dădea seama că e mort și că viața sa pământească luase sfârșit, Dragoș nu se îndura să-și părăsească trupul. I-ar fi părut o trădare să-l lase aci singur, biciuit de ploaie, flagelat de vânt, poate mâncat de corbi și de câini sau de alte dihănii.

In definitiv, trupul ii fusese un tovarăș credincios și echivala cu o lipsă de solidaritate să-l lase singur. Stătuse in acelaș inveliș timp de 35 de ani și ii venea aproape să plângă in pragul despărțirii.

Așa dar, ca un prieten devotat, l-a păzit până când a venit să-l ridice. L-a întovărășit apoi la morgă. L'a durut mult când l'a văzut spintecat de bisturiul medicului legist. Ar fi vrut să strige: „Dați-i pace! A suferit destul in timpul vieții!"

A urmat parodia inmormântării. Cei îmbrăcați in negru și cioclii ce-și ștergeau sudoarea pe panglicele coroanelor. Flori multe, tăvi cu colivă, asistență selectă care vine ca la premieră.

Comedia morții e lungă și plictisitoare. A trebuit să-și urmeze trupul după dric, cu o ceată de indiferenți și de curioși. Prietenii l-au bârfit, dar s'au bucurat mult când slujba religioasă a luat sfârșit.

Și, după ce ultimii bulgări de pământ au răsunat lugubru peste cosciugul său, Dragoș, cu sufletul împăcat, și-a putut părăsi trupul pentru totdeauna.

Incotro să se ducă?

Să facă un voiaj sentimental în jurul casei sale, imitând pe Xavier de Maistre?

Această călătorie nu i-ar putea face nici o plăcere. I-ar aminti numai lucruri desagreabile: comica lui situație de soț încornorat și caraghiosul triunghiu conjugal.

Să treacă pe la Magda?

Ar fi inutil. Cu o teozoafă și spiritistă, nu poți „comunica" decât in cadrul unei ședințe cu manifestări ectoplasmice, când nici măcar n'ar avea posibilitate s'o strângă în brațe.

Mai bine, deocamdată, să meargă in lumea spiritelor, în lumea care de acum înainte va fi lumea lui.

Și pentru că spațiul și timpul nu mai sunt pentru el decât niște simple noțiuni va putea mai rapid decât cu Packardul să ajungă la țintă.

Pentru un spirit, pentru un spectru, și lumea reală și cea ireală se cufundă, cu singura deosebire că universul celor vii devine irealul, iar regatul fantomelor se transformă în lumea realului, acolo unde transparența corpului astral iți permite să plutești ca un fum, și să călătorești rapid ca gândul și nevăzut ca sufletul...

D. AL. BILCIURESCU

CAPITOLUL IV
IN LUMEA SPIRITELOR

Nu e prea mare deosebire între lumea spiritelor și cea omenească.

Cum a sosit acolo, doi indivizi, fioroși, l'au înșfăcat de guler, sub pretext că e vagabond.

Dragoș a trebuit să se legitimeze — din întâmplare avea pașaportul la el — dar tribulațiunile sale n'au luat sfârșit. L'au dus la percepție, ca să vadă dacă e la curent cu dările. Aflând că e nou venit, i-au dresat proces verbal de impunere și, de-abia târziu de tot, s'a putut prezenta în fața Marelui Spirit.

— Dar pentruce plângi așa, mititico?
— Oh, bunicuțo, pentrucă toată lumea spune că-ți semăn.

Acesta, un bătrân venerabil cu barba până la călcâe și c'un aspect de sfânt de pe vechile icoane bizantine, i-a ținut următorul logos:

— Fii bine venit, tinere, în ținutul nostru. Află că noi toți la o laltă alcătuim o republică democratică. Toți suntem egali în fața legilor pe cari nu trebuie să le călcăm. Cel dintâiu comandant al nostru este respectarea bunurilor altuia și interzicerea adulterului.

„Prin urmare, ia seama: este cu desăvârșire oprită legătura vinovată cu o spirită căsătorită! Altminteri, între spirite admitem uniunea liberă!"

Sub aceste auspicii etice, Dragoș a intrat în lumea spectrelor.

Viața — dacă se poate numi astfel — se desfășoară într'un ritm accelerat. Ca păsările, spiritele trăesc în stoluri, după simpatie, transparența trupurilor permițându-le să plutească nevăzute și să se deplaseze cu mare rapiditate.

Așezată confortabil pe un trunchiu de copac, Dragoș și-a văzut nevasta, bineînțeles, în tovărășia inevitabilului Max.

— Unde ai fost până acum? il întrebă ea, cicălitoare. Ai nevastă și nici nu te ocupi de ea, după ce din vina ta am ajuns unde suntem!

Noua lui viață il făcuse să uite că era însurat. Simți din nou amărăciunea acestei situații. Neplăcuta surpriză de a o fi întâlnit pe Mia, nu-l împiedecă să-i răspundă pe acelaș ton:

—Te rog să mă scutești de scene! Nu mai sunt soțul tău! Moartea ne-a despărțit! Sunt un spectru burlac! Acum să mai aibă și Max grije de tine!

— Dar sunt soția ta, murmură Mia.

— Cu ce dovedești? Ai act de căsătorie? Și, spunând aceste cuvinte, Dragoș se îndepărtă grăbit, lăsând pe cei doi complici împietriți de mirare.

*

In primele zile, Dragoș făcu cunoștință cu câteva stafii ilustre. Regi, politicieni, scriitori, liberi profesioniști, toate activitățile sociale erau reprezentate aci, în lumea spiritelor.

Fantomele păreau extrem de simpatice și de civilizate, afară de una singură. In viața-i pământească, acest spectru gras și bine conservat, fusese administrator financiar. De aceea era îngâmfat, megaloman și autoritar. Nu sta de vorbă cu celelalte stafii, pretextând că sunt de neam prost! Ii plăcea să fie în relații cu defraudatorii și cu ex-comisarii șefi. Aprecia numai puterea banului, luxul și făcea o cheltuială exagerată de ectoplasmă, apărând pe pământ foștilor săi contribuabili și continuând să-i terorizeze chiar și după moarte.

Extrem de sociabili erau strigoii, cari în viața pământească fuseseră *Napoleon*, *Schiller* și *Disraëli*. Ei susțineau că sunt foarte obosiți din pricina muncii intense. Gloria lumească ii urmărea și aci, în republica spiritelor. Nu trecea zi fără să fie chemați de sute de ori la ședințe de spiritism.

Sunt multe spirite cu proastă educație — n'au avut bună creștere nici în timpul vieții — care refuză să apară oridecâte ori sunt chemați. Dar noi nu putem proceda astfel, spuse Schiller cu indignare în glas. Pe mine, bunăoară, toți nerozii mă chiamă pentru consultații literare, pe colegul Napoleon il evocă vre-un moș-teacă, doritor de a rezolva o problemă de tactică, iar pe Disraëli — oamenii politici în dilemă.

„Inutil să-ți mai vorbesc de alți colegi și colege. *Ninon de Lenclos* și *marchiza de Pompadour* s'au îmbolnăvit de oboseală, din pricina institutelor de frumusețe și a curtezanelor care le chemau, printr'un medium oarecare, spre a le smulge, celei dintâiu — vreo rețetă cosmetică, iar celei de-a doua — arta de a seduce.

— Dar cum vă petreceți vremea aci? întrebă Dragoș.

— Acei cărora în timpul vieții le-a plăcut munca intelectuală — răspunse Disraëli — continuă să-și îmbogățească mintea. Merg prin muzee, citesc sau se duc la teatre și la concerte. (Ca spirite avem avantajul că nu plătim!)

— Dar politica vă mai interesează? Il scodi Dragoș.

Disraëli il privi ironic și apoi binevoi să răspundă:

— Politica se repetă. Lumea de astăzi cu sforăriile ei vulgare nu-mi poate trezi fiorul curiozității.

Intorcându-se spre Napoleon Dragoș il interpelă:

— Dar Voi, Sire?

Ciupindu-l amical de ureche și oferindu-i apoi o priză de tabac. Împăratul, după strănutul de rigoare, grăi:

— Am participat ca simplu spectator la războiul fratricid din Spania și am făcut reflecții extrem de interesante. Mă tem să ți le divulg, de teamă să nu mă consideri anarhist!

După o clipă de tăcere, Schiller reluă firul vorbirii:

— Mai sunt și alte spirite, firi flecare și superficiale, care-și omoară timpul altfel decât noi. Cutreeră cimitirele și sperie lumea cu apariția lor lugubră, printre mormintele părăsite și crucile năpădite de buruieni.

„Când eram încă în viață, în singurătatea camerii mele, pe când miroseam mere putrede — ah, ce parfum divin! — și lucram la drama mea „Hoții", auzeam uneori trosnind câte o mobilă și tresăream fiindcă mi se păruse că răsună sgomote ciudate de pași in noapte, pe coridorul ce ducea spre încăperea în care mă aflam. Altădată, aplecat peste manuscrisul meu, săream brusc de pe scaun, îngrozit. (Avusesem impresia că o mână rece, de ghiață, mă atinsese pe spinare. Fusese fiorul morții, spuneam eu). Câteodată, aceaș teamă din copilărie mă urmărea și atunci la vârsta matură, când mi-era frică să intru într'o odae cufundată in intuneric. Și dacă intram acolo cu lumânarea aprinsă, Cineva, poate Necuratul, îmi stingea lumina...

„Dar când mă trezeam din somn, înspăimântat, cu inima svâcnind ca o pasăre prinsă în laț, fiindcă visasem că un vampir mă strângea de gât sau că un spectru îmi implânta in inimă un cui înroșit în foc?

„Despre aceste temeri n'am vorbit nimănui vreodată. Nici măcar scumpului meu prieten *Goethe*, care n'ar fi râs de mine...

„Dar astăzi totul îmi apare clar în minte: E opera acelor spirite răutăcioase cari se țin de pozne și sperie pe bieții oameni...

— O altă categorie de spirite este aceea a sentimentalilor, din care faci parte probabil d-ta, spuse Napoleon, adresându-se lui Dragoș. Aceste firi sensitive regretă viața lor anterioară. In consecință, neputându-se despărți de cele pământești, suferă groaznic și niciodată nu ajungă spirite evoluate. Din această pricină, consumă prea multă ectoplasmă, spre a se arăta rudelor și prietenilor.

„Te sfătuesc, tinere, să nu crezi în această manie, căci astfel nu vei avea niciodată liniște deplină. Oamenii în înțelepciunea lor, au inventat în parastasele, slujbele religioase, pomenile și lumânările pentru iertarea păcatelor noastre. Dar ceeace ne chinuește, nu sunt păcatele, ci amintirea vieții trecute.

CAPITOLUL V
O ȘEDINȚA DE SPIRITISM

Intr'adevăr, Napoleon avusese dreptate. Nu e lucru ușor să fii mort, deși mulți mulți sinucigași caută această eșire, spre a scăpa de tirania vieții.

Dragoș nu mai avea astâmpăr. Amintirile il chemau spre lumea pământească. Ii era dor de Magda și voia să contemple chipul ei, ascuns după perdeaua invizibilității sale și fără posibilitatea de a-și manifesta prezența, din lipsa ectoplasmei ce-i trebuia furnizată de un medium.

Toate spiritele au o activitate. Unele, o ocupație nefastă sau inutilă; dar, in orice caz, o activitate care să omoare timpul. Timpul, acest dictator tot atât de nemilos în lumea umbrelor cât și în cea pământească.

Deci, cu ce să se indeletnicească Dragoș?

Cu Mia? Avea spirit în loc: pe Max!

Așa dar nu-i rămânea alt câmp de activitate decât casa Magdei.

Dragoș a început să fie musafirul invizibil și nelipsit al iubitei sale. Prezența sa prezida toate mișcările casei. De dimineață și până noaptea târziu, își îmbăta ochii cu imaginea Magdei.

Niciodată nu visase o asemenea fericire! O vedea mereu pe Magda când se trezea din somn, când își lua baia, când ședea la masă cu soțul ei și când se ducea la culcare.

La început, i-a fost silă de acest spionaj. S'a rușinat de indiscreția lui, căci calitatea-i privilegiată de stafie ii permitea să-și contemple iubita în atitudini prea intime. Dar, cu acest prilej, descoperind comorile trupești ale Magdei, și-a dat seama că dragostea lui devenea din ce în ce mai puternică.

In consecință, când Magda eșea la plimbare, Dragoș întocmai ca un cățeluș credincios, o întovărășea pretutindeni.

Astfel, timpul s'a scurs, câteva zile s'au luni care însă pentru Dragoș însemnau doar câteva clipe.

Intr'o seară, înconjurată de „cavalerele mesei rotunde" și sub președinția magului, Magda pusese la punct regia necesară bunului mers al ședinței spiritiste.

Se vede că în seara aceea, d-ra Voicu era în formă, căci după primele „passe" ale d-rului Klein, căzu într'o profundă toropeală.

Atmosfera era propice pentru sarabanda spiritelor.

Dragoș, care pândea prin apropiere, reuși să se „materializeze" și, astfel, în lumina lunii, fantoma lui păși prin odae, solemn și grav, cum se cuvine la o ședință de ectoplasmie.

Ținându-și respirația, de teama de a nu face vre-un sgomot care ar alunga apariția supranaturală, spectatorii priveau uimiți scena. Iar Magda, recunoscând pe fostul ei iubit, căruia ii păstra o veșnică amintire, dădu un țipăt ascuțit, leșinând la pieptul d-rului Klein care presimțise acest desnodământ și venise cu mâinile întinse ca un colac de salvare.

*

In timp ce fantoma lui Dragoș se preta la astfel de exibițiuni metapsihice, Mia începuse, lângă Max, să simtă povara plictiselii. Obișnuită cu flirturi diverse și cu o viață extrem de mondenă, se hotărî să pătrundă în cercul select al d-nelor stafii.

Firește că a fost primită cu entuziasm în clubul femeilor frivole, căci în lumea spiritelor ca și pe pământ, se vor găsi totdeauna femei

(Continuare în pagina 4-a)

... de a practica sportul dragostei.

In curând, Mia a ajuns o femee fatală, un fel de „vamp", după care toţi strigoii alergau înebuniţi.

Bietul Dragoş i-a fost dat să asiste la isprăvile erotice ale soţiei sale.

Noroc însă că indiferenţa îl făcuse imun la gelozie. Puţin îi păsa că şi aci Mia continuă să-i pună coarnele pe care i le pregătise din timpul vieţii.

Dar Dragoş avea o singură mângâiere: de data aceasta, Max juca rolul de victimă în comedia încornorării!

CAPITOLUL VI
METENPSIHOZA

Magda se obişnuise cu „materializarea" lui Dragoş. Nu mai leşina de câte ori, graţie însuşirilor de medium ale d-rei Voicu, reuşea câte un fenomen de ectoplasmie.

In camera cufundată în întuneric, la miezul nopţii, „ora misterelor şi a crimelor", cum se spune în romanele senzaţionale, începe ritualul al cărui scop era evocarea vieţii de dincolo de mormânt.

Adeseori, în taina încăperii sumbre, Magda se închidea cu d-rul Klein şi, fără prezenţa personagiilor inutile, cei doi adepţi ai lui Richet colaborau la desăvârşirea cine ştie cărei lucrări oculte.

Clapele clavirului începeau să cânte singure, puse în mişcare de mâinile unui pianist invizibil, mobilele se ridicau în aer, uşile şi duşumelele trosneau, într'un cuvânt o întreagă activitate demonică fierbea în cazanul telechinesiei.

A doua zi, după una din aceste memorabile şedinţe, Magda era extrem de bine dispusă şi la toate zeflemele soţului, răspundea prin voe bună şi indiferenţă.

Faţă de orice ureche şi privire indiscretă, orice secret se poate feri dacă este bine păstrat între cei patru pereţi ai unei camere ferecate; numai un spirit are avantajul de a seziza amănunte care scapă minţii omeneşti.

Peregrinările sentimentale ale lui Dragoş, îl familiarizaseră complect cu locuinţa Magdei; astfel că, într'o seară, atras de fluidul magului, el a apărut pe neaşteptate în sanctuarul întunecat. Dar venirea lui Dragoş a fost sinonimă cu o nouă amăgire; Magda, pe genunchii d-rului Klein, colabora „metapsihic" cu maestrul!

Flirtul spiritist se transformase în dragoste, pe care magul o „materializase!"...

Astfel, Magda distrusese amintirea unei iubiri curate, înşelând pe Dragoş, post-mortem.

Părăsind, scârbit, lumea celor vii, Dragoş s'a întors în republica umbrelor. S'a dus în grabă la Marele Spirit şi, povestindu-i amănunţit păţania sa, l'a rugat ca în profunda-i înţelepciune, să-i dea sfatul cuvenit.

— Fiule, i-a spus Marele Spirit, odiseea ta amoroasă nu constitue nimic nou pentru mine. Eternul înşelat a fost întotdeauna bărbatul. Chiar Napoleon continuă prin a fi încornorat de nestatornica Joséphine!

„De ce, prin urmare, să te crezi persecutat de soartă? In lupta dintre sexe, masculul cade victimă. Şi deşi legile noastre pedepsesc adulterul, printr'un consens unanim, am lăsat să cadă în desuetudine penalitatea!

„Aşa dar, fiule, resemnează-te...". Marele Spirit a continuat pe acest ton împăciuitor. In glasul său se reflecta întreaga experienţă a vieţii, alcătuită din milă, scepticism şi înţelepciune.

— Atunci, ce să fac? îl întrebă din nou Dragoş. Să rămân aci printre voi, alături de o soţie adulterină, este peste puterile mele. Să mă reîntorc printre cei vii? La ce bun dacă şi amanta mi-e necredincioasă. Ce păcat că moartea nu este un somn veşnic! Astfel, cel puţin mi-aşi găsi mângâierea.

Un surâs blând lumină chipul marelui Spirit şi cu glas domol începu din nou să-i vorbească.

Din savant şi lunga expunere a bătrânului, Dragoş pricepu un lucru şi anume: că singura scăpare era plecarea de bună voe din lumea spiritelor şi reîntoarcerea pe pământ, în virtutea metempsihozei. Astfel, se stabilea un compromis: Nici aci, nici dincolo; ci o îndelungată şedere a sufletului în trupul unui animal.

Intradevăr, era singura scăpare...

*

Pădurea, în razele soarelui, îşi mărea misterul cu aurul ce stropea crengile sopacilor şi stufişurile dese.

Tăcerea îşi găsise cuib în inima cetăţii vegetale.

O veveriţă, cu coada de lumină, făcea exerciţii la trapezul unor crengi, iar un iepure se ascunse fricos la ivirea lui Dragoş.

Cu picioare sprintene şi cu trup agil, Dragoş a spintecat cărarea frunzişului, plin de putere ca un animal tânăr.

Se simţea înfrăţit cu pădurea, rudă cu întreaga natură. Avea impresia că sângele îi pulsează în vine cu mai multă putere decât pe vremea când era om.

Dar ce oare era acum?

Curiozitatea îl chinuia.

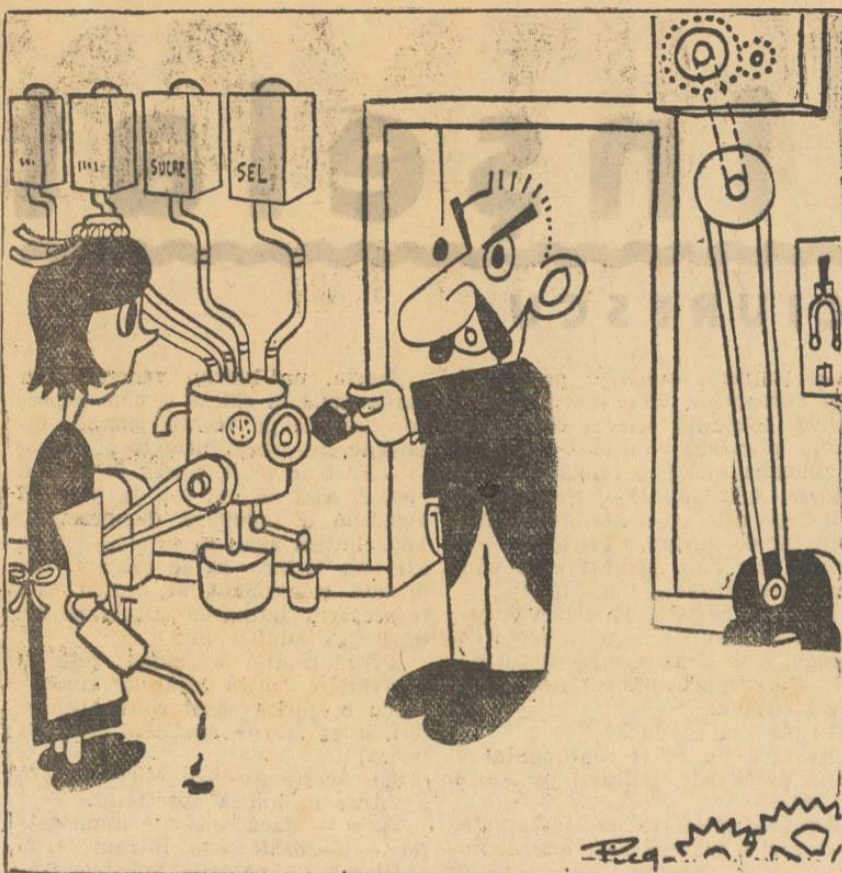
In depărtare, se întrezărea ochiul unui izvor limpede.

In câteva sărituri, ajunse acolo. Privind în lac ca într'o oglindă, voi să-şi vadă chipul.

Lacul oglindi o pereche superbă de coarne şi apoi profilul unui falnic cerb.

...Până şi metempsihoza îi hărăzise să fie un animal încornorat!

ALEXANDRU BILCIURESCU

— E insuportabil. Iar am găsit un şurup în supă.

Grădina lui Dumnezeu

„UN INŢELEPT"

Cercul meu de cunoştinţe nu cuprinde numai „coate goale", acei împletitori de visuri cu titluri de nobleţă recunoscute abia după moarte. Mă întâlnesc şi cu oameni ai realităţilor, exemplare care calcă pe pământ, considerând vieaţa nu ca o trecere ideală, ci ca o materialitate lacomă să se consume.

Intre aceşti burghezi cu lanţ de aur perpendicular pe axa vestei şi cu safe la bancă, un tip interesant e Amos Bâlcu. Mulţi camarazi ai mei îl detestă, dar eu sunt în dezacord cu ei.

Să vi-l prezint şi dumneavoastră. D. Amos Bâlcu e un bărbat ce-a trecut de „între două vârste". Gârboveala-i se arcueşte fin, aşa că jocul cochetăriei încă îi ţine capul sus. Are chipul oval şi ochii verzi-cenuşii, sprinteni şi ascuţiţi.

D. Amos Bâlcu e foarte bogat. Negustoria pe care a făcut-o i-a mers din plin şi acum, sexagenar, s'a retras din afaceri, în piramida lui de aur. E foarte mândru de această retragere, pe care o afişează, fiindcă se vrea aureolat ca înţelepţii din antichitate. Nu mai încape îndoială că d. Bâlcu e deştept. Toţi acei cari reuşesc să acumuleze bogăţii sunt deştepţi. „Deştepţi" fără circumstanţe atenuante. Moştenirea, norocul, avariţia, vicleşugul şi alte determinante ale îmbogăţirii se topesc într'acelaş aliaj cu eticheta: inteligenţă.

D. Bâlcu mi-a fost prezentat la o întrunire socialistă. Imbrăcat în zaua a 20-30 milioane de lei, se simte bine între... proletari. Nu-i o ciudăţenie faptul, ci poate un proces de conştiinţă. Când dă trei lei pentru foaia „Lumea Nouă", d. Bâlcu doarme mai împăcat. Şi-a făcut datoria socială. Căci averea e nu numai un drept, ci şi o obligaţie, a cărei povară, bănuesc, d. Bâlcu o simte uneori.

D. Bâlcu e un singuratec. Nu-i misoghin, nici avar. Dar are simţul proprietăţii atât de dezvoltat, încât nu poate împărţi cu altul, nimic din ce îi aparţine: patul, casa, banii. O, mai ales banii! Să te ferească Dumnezeu să-i fii dator. Imprumută rar şi greu, deşi e un creditor care ştie să execute. Sunt convins că nu s'ar da înapoi nici dela livra de carne din trupul datornicului.

E dreptul lui şi n'ai încotro. Dar e cinstit. Nici un dram mai mult decât i se cuvine. Shylock n'a fost o plăsmuire genială, ci o copie după natură.

Intre scriitori şi gazetari d. Bâlcu e răsfăţat. Potenţialitatea milioanelor impune chiar şi culegătorilor de năluci. D. Bâlcu nu schiţează vre'un gest de Mecena. Totuşi e darnic: distribue speranţe. Să nu cârtiţi, că nu-l costă vorbele. El nu le dărueşte goale, ci pline de simţire. L-am dibuit într'o seară cu viscol pe bulevard. Se plimba cu un romancier, slăbănog, strâns într'un trechcoat. In blană, cu căciulă de astrahan şi cu şoşoni, d. Bâlcu tremura, ca să convingă pe partener că în adevăr e ger mare, iar nu pardesiul lui ar fi de vină. L-ar fi putut invita într'un local cald, să-i ofere un ceai. Dar d. Bâlcu are zahăr — da, când vieaţa e atât de amară, mai sunt oameni cari au zahăr! — şi apoi d-sa e întotdeauna după masă. Aşa că problema gestului mărimimos nu se putea pune.

Se întâmplă însă că d. Bâlcu să nimerească peste tine la cafenea. Işi va ţine tovărăşie şi va comanda un... borviz mic; mic, ca nu cumva să te înfrupţi din el. Nu poate suferi să dea ceva material.

Vrei să-l faci fericit? Plăteşte-i consumaţia. I se vor aprinde atunci în ochi lumini fosforecente şi un zâmbet îi va umaniza figura:

— Mă, tu ai dat lovitura! N'am nevoe să-mi plăteşti, dar primesc, fiindcă mă bucur că ai parale. Şi râde cu toată gura.

Un prieten, la o nevoe, i-a cerut un împrumut.

— Mă, ţie nu-ţi dau, că eşti în stare să-mi achiţi cu o poezie. Apreciet poezia, că-i frumoasă; o citesc cu plăcere, dar nu dau doi bani pe ea.

Şomerului, care nu ştie cum să lege o zi de alta, d. Bâlcu îi vorbeşte de acţiunile sale ce fac pui, şi-i anunţă, nepăsător, că iar a câştigat, de eri până azi, 50.000 lei la nişte S. T. B. sau „Mica". Bineînţeles, nu întinde flămândului de lângă el măcar o ţigară. Dar, nu din zgârcenie, ci dintr'un sentiment altruist, pe care-l explică:

Nu-ţi dau ţigară, că-i din alea fine. Te deprinzi cu ea, e scumpă, n'ai cu ce s'o cumperi, şi ai să suferi.

Intr'un ceas de mărturisiri i-am sondat sufletul. Eram curios să aflu dacă nu-i plictisit de vieaţa stingheră pe care o trăeşte.

— M'am deprins aşa, şi nu concep altfel.

— Măcar o femee, pentru decor...

— Nu mă mai ispiteşte nimic. Sunt purificat, spiritualizat. Accentuează ultimele două cuvinte nu numai timbral, ci şi cu o înălţare a capului, în timp ce mă priveşte drept: vrea să se surprindă crescând în ochii mei.

— Ai putea să ajuţi un tânăr studios, un artist în devenire, o familie nenorocită.

— Bani nu dau. Nu fiindcă'mi plac în sine, ci fiindcă însumează o putere, unica putere reală. Azi când atâţia se zbat în nevoi, e o voluptate să ştii că ai bani din belşug, că poţi să-ţi îngădui orice, chiar dacă nu-ţi îngădui.

— Bine, dar mi se pare că eşti socialist?

— Desigur. Mai socialist decât toţi acei proletari cari activează gălăgios.

Cu cât banii se concentrează în mai puţine mâini cu atât socialismul e mai aproape de izbândă. Nu-i aşa?

D. Amos Bâlcu se ridică în picioare, sigur şi mândru de funcţia socială pe care o îndeplineşte.

N'am surâs, la despărţire, când mi-a spus:

— Mă, voi toţi mă socotiţi drept avar. Eu îs înţelept, mă.

A. MUNTE

TITI BOTEZ
va juca în revista „Izbânda"

MANUC BEI
O LEGENDĂ A BASARABIEI

Pe malul din dreapta al Nistrului este o bucată de Moldovă. Prutul şi Nistrul, vecini la izvorârea lor, îi cuprind fiinţa.

Basarabia nu are drumuri. Are vii întinse şi roditoare, are prisăci şi livezi, are poveşti ce trăesc din tată în fiu.

In Basarabia şi locurile au numiri frumoase: Vadul lui Vodă, Grozeşti, Bălăureşti, Zbieroaia... fiecare loc cu povestea lui.

Călătorul care se apropie de Codrul Hânceştilor basarabeni, este încântat de frumuseţea peisagiului.

La dreapta drumului este o vale, în fund răgoz şi iaz; iar de cealaltă parte a iazului se văd aşezări minunate: copace, biserică cu turle sclipitoare, chiar palat domnesc cu două rânduri şi cu zeci de încăperi.

Se minunează atunci călătorul cum oare un asemenea măreţ palat să se ridice lângă o aşezare de câteva case moldoveneşti.

Intrebând pe oricine din partea locului a cui este palatul acela, cine l-a făcut, orişice copil îţi va răspunde mirat:

— Ce, nu ştii? ?Acesta e palatul lui Manuc bei!...

In aceste rânduri ce urmează sunt câteva însemnări despre trecerea prin viaţă şi moartea lui Manuc bei.

Este legenda prinţului armenin a cărui viaţă plină de mister va rămâne printre cele mai ademenitoare basme ale trecutului basarabean.

I. MARIAM

Acum câteva sute de ani, într'un oraş îndepărtat al Turciei, vieţuia un bogat negustor de pietre nestimate pe care-l chema Avedis.

Acest om era nedrept şi rău, iar averea lui era agonisită din păcate.

Avea grădini frumoase, cai scumpi. Casa lui era cea mai frumoasă: făcută pe malul unei mări albastre, avea ziduri înalte şi chiparoşi împrejur.

Intr'o seară senină de vară, când corăbii de pescari plecau în larg — perdelele grele dela geamul minaretului, se feriră — doi ochi frumoşi şi trişti de fată, într'o scânteere, priviră lucirea valurilor, întinderea nesfârşită de apă.

La fereastra deschisă a turnului Mariam plângea...

Era tristă căci o dăduse tatăl ei de soţie unui neguţător bogat pe care copila nici nu-l cunoştea. Fecioara iubea cu tot sufletul un tânăr deştept şi viteaz cum nu mai era altul: Manuc.

Şi într'o noapte de toamnă când toţi din oraş erau cufundaţi în somn, Manuc şi cu Mariam cea frumoasă fugiră din oraşul de pe malul mării. Au cercetat mulţi urmele fugarilor, dar nimeni nu a mai aflat nimic.

Toată împărăţia a fost cercetată cu deamănuntul nu atât pentru fata negustorului care se pierduse, ci mai ales pentrucă Manuc Miraean fiul unui mare dregător al statului — încărcase în căruţele uşoare cu care trecuse Prutul pe lângă femeia minunată — şi o parte din haznaua de bani care era în paza tatălui său.

Pe semne că cei doi amanţi fugiră într'o altă ţară.

Nu peste mult mama lui Mariam a murit de jale şi de dor; în urma ei s'a stins şi bătrânul Avedis.

Numai casa aceia tainică depe malul apei a rămas neschimbată: cu minaretul şi ferestrele ei în care bătea, în nopţile senine, luna...

II. CODRUL HANCEŞTILOR

Când plouă mult se călătoreşte greu pe drumurile basarabene; roata carului intră pe jumătate în glodul drumului şi peisagiul e trist.

Aşa este astăzi, aşa a fost şi acum multe zeci de ani când, într'o toamnă tristă, deabea se mişcau pe drumul care duce dela Prut spre Hânceşti, două care.

Ploua de mai multe zile, vânturile băteau frunza toamnei şi cei trei călători păreau a fi basarabeni. Aveau port localnic: cuşme de miel pe cap, sumane grele şi cizme.

Erau căzuţi de osteneală, şi cai, şi călători; şi se cunoşteau că vin dedeparte.

Seara era aproape ca şi codrul de mii de deseatine al Hânceştilor ce se vedea la deal, înalbăstrit de depărtare. Codru vestit în care nu se 'ncumeta nimeni să intre asupra nopţii, pentrucă erau vestiţi haiducii care umblau ziua nămiaza mare după potere...

Manuc era foarte nemulţumit. Imbătrânite în aceste câteva zile decând era călător, adică fugar.

Ii crescuse părul feţii, negru. Privirile lui erau ca noaptea de întunecoase şi nu avea pe lângă dânsul decât doi slujitori cu credinţă care să-şi pue vieaţa pentru bogăţiile ascunse în căruţe, sub poclăzi.

Unul era Hagi-Marcorov — armean de neam şi care crescuse alăturea de Manuc: om mic negricios şi viteaz tare.

Pe celălalt îl chema Iordache, grec înalt şi voinic având priviri viclene.

Amândoi înlesniră fuga beiului fugind şi dânşii spre mai bine. Amândoi îi erau slugi credincioase având arme pe sub sumane.

Dar era o copilărie aceasta ca doi oameni numai să păzească comorile pe care prinţul armean Manuc, le aducea cu dânsul într'o gubernie din marginea lumii unde dacă azi dădeai de un sat, tocmai mâine întâlneai un altul.

„Iată, spuse beiul tovarăşilor lui, într'o limbă neînţeleasă, călătorim ca trei ţărani necunoscuţi.

Ce drum greu, ce noroiu nemaivăzut! Dă Doamne să ne isprăvim cât mai repede calea, că umezeala m'a pătruns"!

Mi-e frică de Mariam"...

Copila stătea în nişte blănuri şi nu se cunoştea că îngrămădirea aceea de boclucuri să fie un om.

Nu mai vorbea, nici nu gândea. Ofta din când în când şi se ruga lui Dumnezeu să ajungă mai repede la o casă de om.

Mergând alăturea de cei trei streini se 'ntorceau unul către altul, dădeau din mână şi se sfătuiau.

Iordache zise şi dânsul:

„Socotesc să nu trecem noaptea asta mai departe. Se vede o casă. Ne vom opri, vom afla odihnă. Că nu-i mult până departe şi vom fi în curând iarăşi oameni"...

Şi îl bătu pe spinare pe Hagi Marcarov.

Dar acesta nu spuse nimic: era om ursuz, vorbea puţin şi rar. Tăcu multă vreme şi într'un târziu, arătând înainte cu mâna dădu un sfat:

„Nu am mai văzut niciodată o pădure aşa de întinsă... pe lângă ea va trebui să ne întoarcem şi să ridicăm aşezările noastre, ca să nu se mai ştie de noi...

După popasuri şi griji multe, după osteneli şi speranţe, călătorii neluaţi de nimeni în seamă au ajuns la un oraş. Erau trei ţărani care aveau în căruţă o femee bolnavă.

Ajungând au lepădat hainele şi armele; au scos din lăzi haine bune începând o nouă viaţă.

Manuc devine prieten bun cu căpetenia acelui oraş. In timp scurt şi-a mai făcut prieteni printre boerii dvorenini. El însă îi întrecea pe toţi în bogăţie, destoinicie şi distincţie. Căci Manuc Mirzean era numit de însuşi Sultanul: „Exemplar printre principi şi primul printre persoanele distinse din naţia lui Iisus şi a cărui sfârşit să fie fericit 1)".

De sigur că Manuc a cumpărat scump prieteniile celor cu putere, dar mai pe urmă mulţi i-au căutat prietenia.

In scurtă vreme Codrul Hânceştilor şi moşiile dimprejur, mii şi mii de deseatine fură cumpărate de Manuc bei. Iar acolo unde Hagi Marcarov întinse profetic mâna arătând locul de refugiu, sute de oameni începură lucrul. In scurt timp, în palatul nou, Mariam şi Manuc începură cea mai tihnită şi frumoasă vieaţă. Servitori, ziduri înalte..., având aproape pe Iordache şi Hagi Marcarov, vieaţa trecea an cu an, zi cu zi, liniştită...

Ce-a fost în urmă era ca o poveste pe care o trăiseră alţii.

III. BASM DE IUBIRE

La poarta acelei aşezări de oameni rar dacă bătea câte-un strein. Acolo, în cetatea lui Manuc, nu vieţuiau decât localnicii. Rar când se abăteau de pe la moşiile dimprejur, boerii. Atunci veneau multe şarete mari şi stăteau acolo multe zile veselindu-se, şi boerii şi vezetii.

Apoi mosafirii plecau şi iarăşi beiul Manuc se scula dimineaţa şi pleca pe moşii, călare. Se ducea la vânătoare şi rămânea câteodată prin codru cu săptămânile. Fugea de un gând pe care căuta să şi-l îndepărteze, dar în zadar.

Aflase acest prinţ o veste care i-a tulburat sufletul: Turcii înşelaţi cu atâta aur îl căutau prin lume, neîntrerupt şi puseseră preţ mare pe capul lui.

Un armean care fugise peste hotare cu visteria statului se cuvenea greu pedepsit.

Unii socoteau că Manuc fusese ucis undeva pe drum pentru banii pe care-i ducea...

Se povesteşte precum că în ultima parte a vieţii sale, aşa de mult se aştepta Manuc la răzbunare încât purta pe deget un inel minunat de aur care în loc de piatră scumpă avea o perlă scobită în care să fie mereu cu dânsul, otrava... să nu cadă viu în mâinile celor ce l-au crezut şi pe care dânsul i-a înşelat.

Trecură astfel ani. După o vreme, în floarea vieţii, a murit Marian. S'a isprăvit, prematur şi trist, un basm de iubire. Manuc a plâns, dar n'a murit: ce-îngroapă pământul se uită! A început să bea vin.

Trecea adesea cu caii prin sate; singur sau cu prieteni de-ai lui. Dacă vedea o femee tânără ori poate o fată care să-i placă, se oprea, scotea o pungă de aur dela chimir şi lua femeea cu dânsul.

O ţinea o vreme în palatul său de la Hânceşti, apoi o trimetea să-şi continue vieaţa aşa cum o începuse, dându-i bani pentru ca ea să aibă cu ce trăi nu un an, ci o vieaţă de om.

Din pricina unei asemenea dezordonate vieţi nici slujitorii nu mai cercetau apartamentele unde locuia beiul, decât când erau chemaţi.

Şi vieaţa trecea mereu, ca o apă...

INTOARCEREA LUI MANUC

Intr'o iarnă grea la o poartă din dos a aşezării de lângă Codrul Hânceştilor se opri o sanie ţărănească cu doi călători şi doi cai. Era o spulberare a omătului care orbea, viscol puternic, iar seara căzuse; sania nu mai putea înainta şi bătând la un geam luminat oamenii intrară.

Erau doi călugări osteniţi şi bătrâni. Apucaţi de o asemenea grozavă vremuire, ei fiind dedeparte, cerură găzduire lor şi cailor dela sanie.

Caii fură băgaţi la adăpost, oamenii hrăniţi bine şi apoi culcaţi la cald.

A doua zi se însenină deabinelea. Viforul conteni şi soarele îşi arătă discul dintr'o geană însângerată...

Toţi roboteau şi uitaseră curtenii de cei doi bătrâni care fiind pătrunşi de tăria vremii, desigur odihneau. Cineva băgând de seamă în grajd, văzu că nu-s caii. Cercetând încăperea găsiră laiţele reci şi se mirară toţi cum de au plecat aşa de cu noapte şi nesimţiţi, călugării...

Veniţi în sanie, plecaţi călări, oameni aşa bătrâni: un lucru de neînchipuit.

Cercetară sania lăsată zălog. Dar ea nu putu arăta nici de unde sosise, nici unde porniseră stăpânii..

Iar urmele cailor, cercetate, arătară că cei doi fugari ca să li se piardă urma s'au despărţit la poartă: unul apucând la răsărit, celălalt spre apus. Deabea atunci au început curtenii să se teamă. Au dat de veste în toate părţile şi toţi erau în picioare întrebând şi cercetând ce-a fost.

Numai frumosul şi viteazul Manuc bei nu cerceta.

El se despărţise peste noapte: trupul, pe patul răvăşit şi ud de sânge, iar capul cu ochii îngroziţi, îndesat într'o desagă, se reîntorcea în cea mai mare grabă, călare, peste Prut, pela Reni, către marea albastră.

EPILOG

S'a bucurat nespus întreg oraşul deunde tânăr plecase Manuc bei, auzind că un viteaz şi înşelător călugăr a adus într'o traistă căpăţâna însângerată a fugarului.

Justiţia pământească exista deci.

In vârf de lance, capul fu purtat pe uliţe. Unii, cei mulţi, îl scuipau. Alţii, mai înţelegători, socotind că şi acel fioros cap a trăit şi a simţit viaţa, spuneau:

„Bietul Manuc, ce soartă tristă a mai avut şi el".

Căci aşa sunt oamenii: de puţine ori pătrund rostul vieţii. Ei au râs şi au trecut nepăsători pe lângă închisoarea unde un bătrân, auzind alaiul, se ruga cu lacrimi să fie o clipă slobozit să se ducă şi să sărute căpăţâna pe care toţi o scuipau.

— „Lăsaţi-mă o clipă să-mi sărut copilul! Zbiera bătrânul Mirzaean.

„Manuc, Manuc, iert totul!"

Oamenii au rămas nepăsători. Ei s'au adunat a doua zi, cu multă solemnitate, alcătuind un tribunal şi au adus înainte căpăţâna grozavă, la judecată.

După lungi dezbateri au hotărît să fie capul vinovatului din nou purtat pe uliţe. Apoi aşezat într'un loc unde să se păstreze veşnic.

TEODOR ELEFTERESCU

1) Aflăm aceste lucruri dintr'o copie din 21 Şaban 1227 certificată de Mola-Ali-Beizar, în judecătoria Mahmud Paşa din Constantinopol.

Din trectul nostru—G. G. Bezveconnâi.

VECHILE CASTELE

— Pentru ca să micşorăm cheltuelile am închiriat jumătate de salon unei echipe de football pentru antrenament.

WALT WHITMAN

120 ani dela nașterea lui

WALT WHITMAN
Fotografie din „November Boughs"

„Acolo, aerul tare, scornit din aburul sărat al Oceanului și repezit de briză în clăile inalte de stuf, sparge coșul pieptului"... In Paumanok a sălășluit neamul cel mai dârz de Indieni, fiii apelor fără hotar; acolo e liniște acum, deasupra clădirilor cu furnicar de oameni: americanul nu privește niciodată în urmă...

In dimineața zilei de 31 Mai anul 1819, într'o fermă din West Hills lângă Huntigton, Long Island (pe numele originar Paumanok) se născu fiul cel mai neascultător al dulgherului Whitman. Fiindcă era soare, nicio stea n'a marcat acest eveniment. Când își amintea de copilăria lui, poetul nu uita să adaoge că ouăle de pescăruș sunt o hrană delicioasă după a goană bună prin coclaurile sterpe cu scaeți, meri pădureți și rugi de mure. La Brooklin, la început n'a prins rădăcini, din cauza maniei de a se muta mereu a părintelui său, ocupat cu antrepriza construcțiilor noi care mișunau pretutindeni. După o scurtă trecere prin școlile statului, ocupă câtăva vreme postul de „office boy" la un avocat, apoi la un medic și în urmă lucrează într'o tipografie. Din prima tinerețe, poetul își aduce aminte că două fapte l-au impresionat în mod deosebit: intâlnirea cu Lafayette (vizita generalului la Brooklin în 1824) și mai târziu lectura celor „1001 Nopți". La tipografia ziarului *Long Island Patriot*, Walt Whitman a avut multe de învățat dela un om foarte dotat și mult încercat în viață, William Hartshorne, care i-a proorocit un viitor sbuciumat dar glorios. Intre timp, cu micul Edward, familia bătrânului lucrător ajunse la opt guri, în afară de el și nevastă, așa încât traiul devenise aspru de tot. Când Walt împlini 15 ani, familia se întoarse la țară, de unde cu încetul, fiecare din copii începu a-și căuta de soartă. Intre 1836—41 cu un capital de cunoștințe acumulat din Scott, Shakespeare, Homer și Noul Testament, predă lecții, în școlile ivite în toate părțile în Long Island.

Despre această epocă în vieața lui, Whitman spunea că a fost cea mai fecundă în experiențe de tot felul, — care aveau să mocnească în inspirația poetului de mai târziu. — La 5 Iunie 1838, scoate la Huntting-ton, târgușorul natal, primul număr din *The Long Islander*, o publicație care avea să moară în curând.

Un an mai târziu îl intâlnim în Jamaica, colaborator la *Long Island Democrat* în care și-a publicat primele încercări de versuri și proză. Apoi la New-York, din nou, scriind pentru diverse magazine și alte publicații. Ia parte la fundarea mai multor ziare și reviste, printre care *The Freeman* (omul liber) la Brooklin, apoi la New Orleans și în urmă în Sud. Intre timp viața lui notează decoruri de tot felul: dela sub-podurile docurilor, până la redacțiile cele mai distinse ale vremii *(Evening Post)*, mereu în contact cu oameni de toate rasele și din toate clasele sociale, pretutindeni în apărarea omului oropsit de societate.

Face parte o vreme din mișcarea socialistă jacksoniană, apoi este un „Barnburner" și în urmă deslegat de orice, își creiază un vis mare, neașteptat de mare și de frumos, pe care vrea să-l ducă la bun sfârșit. Adesea, Walt Whitman obișnuia să spună că niciun popor nu va fi mai avid de progres și mai demn să fie cântat pentru aceasta, decât poporul american. „Statele-Unite, ele insile sunt un simbolic poem al umanității". La 1855 apare prima ediție a „Firelor de iarbă" *(Leaves of Grass)*, poeme „fără literatură" menite să arate un soare nou omenirii. Câteva, la început, neluate în seamă decât de câtiva cunoscuți și de Emerson, un intelectual cu vază, care îi scrie o scrisoare plină de îndemn și care îi face o vizită prietenească demonstrativă, cu ocazia tipăririi celei de a doua ediții a *L. of G.*, când toată presa industriei capitaliste fulgera împotriva autorului poemelor-manifest. Se succede a treia ediție, în care Whitman adaogă poeme noi, în ciuda criticilor și campaniilor de presă îndreptate contra lui. In Iunie 1861 începe publicarea unei serii de schițe, la săptămânalul *Standard*, compunând și poemele războinice pe care avea să le publice mai târziu cu titlul *Drum-Taps* (Bătăi de tobă) cu scopul de a stimula recrutarea voluntarilor pentru războiul care începuse în Virginia. Doi ani mai târziu, rănit, revine la Washington unde se alipește serviciului sanitar gratuit al spitalelor Statelor-Unite și trimite regulat manuscrise la ziarele importante. Intors acasă, pregătește totul pentru publicarea volumului *Drum Taps* și îndeplinește funcțiunea de impiegat al biroului indian din departamentul interior, funcțiune din care este concediat, din pricina ideilor sale politice, de către șeful Departamentului, care era adversarul lui Lincoln, idolul poetului.

Indignat de această măsură abuzivă, O'Connor, cunoscutul tribun, răspândește broșura *The Good Gray Poet* în care protestează împotriva motivului copilăresc pe baza căruia unui spirit înalt i se luau posibilitățile de vieață. (In urma acestei intervenții, Whitman este restabilit în funcțiune și primește 1600 dollari anual, sumă cu care nu poate face mare lucru). Până în 1873 apar șase ediții din *Leaves of Grass*, în care vreme poetul întreține corespondență cu toți marii oameni de litere ai vremii (Alfred Tennyson, Carlyle, W. M. Rossetti, Peter Doyle, John Burroughs ș. a.). Stilul acestor scrisori deși nu atinge pătrunzimea celui din scrisorile către mama sa, din timpul războiului — strânse mai târziu în volumul *Wound Dresser* — au totuși un calm și o duioșie care simt omul superior.

După *Passage to India* — poeme pline de nostalgia sudului aprins — și *Democratic Vistas*, apărute la Washington în ediție restrânsă, poetul suferă un atac de paralizie care îi întârzie orice activitate.

Pleacă pe Coastă, la Camdea, în căutarea sănătății dar vestea morții mamei sale îl face să renunțe la vacanță. Restabilit scrie încă articole despre războiu la *Weekly Graphic* și termină faimosul *„Song of the Universal"* tradus în toate limbile. Vara anului 1876 — al celei de a șaptea ediții a *Firelor de iarbă* — o petrece la Timber Creek, o localitate cu ape termale, de lângă Whitehorse, unde scrie fragmentele de proză *Specimen Days*.

Devenit un om cu renume, Walt Whitman primește vizita unor personalități de seamă politice și literare (Twain, Longfellow, E. M. Brucke...) și face vizite la rândul său, pretutindeni în America. Totuși el nu e decât un funcționar inferior, care avea să fie din nou concediat, în urma unei aprinse și foarte apreciate conferințe despre Lincoln președintele liberator. Din nou căzut în mizerie și refuzând colectele prietenilor, Whitman suferă în 1888 un nou atac de paralizie care, dublat în anul următor de o pleurezie îi nimicește ultimele resurse de vieață. După o conferință despre „Libertatea în literatură" care a stârnit nenumărate comentarii și invidii, Walt Whitman moare la 26 Martie 1892 la Camden, și a treia zi e înmormântat în Harleigh Cemetery, la rădăcina liliacului sub care scrisese „Cântecul stelelor căzătoare", în memoria Președintelui Lincoln, pentru glorificarea căruia suferise toată viața lui:

„...cântecul liliacului de argint, în noapte,
„Și al păsărilor cenușii,
„deasupra șueratului prietenos al oceanului,
„pentru toți camarazii înghițiți de cețoasa moarte.."

Cu el se deschide în poetica universală o nouă teorie a valorilor, o axeologie a viitorului.

„Sunt larg: conțin mulțimi în mine" scria Whitman arătându-și astfel disprețul pentru acea „neroadă limitare" despre care Emerson spunea că este spațiul minților strâmte. O nestatornicie de corabie pe mări, o inegalitate structurală străbate poemele din *Leaves af Grass*, acele pagini de aur curat", cum le numește Coleridge, ale omului din Mannachatta, profetul înfrățirii universale. Whitman întrupează fluviul civilizației, al progresului, fără șovăiri și întoarceri din mers, *contrazicându-se* însuși atunci când vremurile se contrazic, numai să nu-și oprească valurile năzuitoare de libertate și infinit.

„Colosul" acesta înfrățit cu natura, ale cărei legi le înhamă la nevoile umanității, își întinde cu căldură mâinile amândouă, dincolo de frontierele dintre continente, omului de pretutindeni:

„... Voi, de pretutindeni
femei și bărbați
încovoiați de munca voastră zilnică,
. . . .
Italieni, Bavarezi, Șvabi, Saxoni,
Wallahi — vecini ai Dunării,
și voi cei din secolele viitoare
toți cei câți mă ascultați vorbind,
. . . .
salut în voi pe toți locuitorii pământului"...

Uneori se cântă pe el, „sunt eu...", egoist, puternic de neînfrânt, dar prin el înțeleg *omul* în ce are comun cu toți ceilalți semeni.

„...cânt pe unul singur
da, fără să țin seamă de masse;
unul singur, din cap până'n picioare,
nu numai cât cer muzele
(frumusețea sau înțelepciunea)
ci de-avalma
— femeea egală bărbatului —
vieața imensă în pasiune, plus, forță
pe calea liberă a divinității:
cânt Omul Modern!..."

Whitman părăsește temele obișnuite ale poeziei; el repetă mereu că „nu face literatură" adunând podoabe de vorbe sau intrigi de dragoste după moda lumii vechi, sau războaie de supremație între națiuni... Tema lui depășește poezia, atingând sublimul Bibliei în viziune, și o măestrie fără egal în urcușul abrupt al ritmului, în melodia sălbatecă a cuvintelor rostogolite: câte unul, ca în melopeele nostalgice ale negrilor, sau în vălmășag, cum duc apele reci de munte bolovani smulși din piscuri.

Viziunea lui se înalță la conceptul OM, ca unitate în fauna și flora universului:

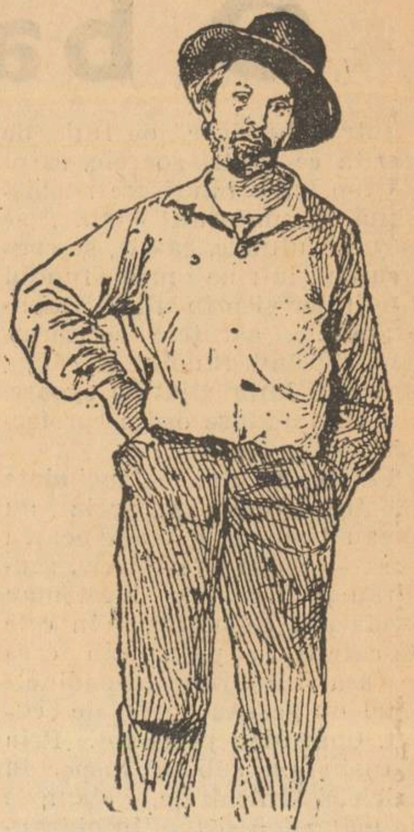
„Da, voi scrie poemul materiei
— acesta va fi cel mai spiritualist dintre toate —
și poemul trupului meu muritor
— fiindcă atunci îmi voi cânta nemurirea —
apoi un cântec pentru liberarea
națiunilor supuse altora tiranice,
parcurgând toată geografia,
și salutând fiecare oraș în parte;
pentru eroism, deopotrivă,
voi face un cântec al camaraderiei,
cu toată dragostea pentru oameni
care sălășluesc în mine..."

Poetul Statelor-Unite, al acestui angrenaj enorm de alipire în cosmopolitism, de egalitate în mulțime, de iubire și înțelegere în antagonism, vede în poezia Europei, oricât de înaltă, o explicabilă lipsă de participare a cosmicului, a dinamismului uman, a sufletului colectiv. Europa n'a trăit marea experiență a Statelor-Unite ale Americii; totuși știe că în adâncul firii omenești există ecouri de fraternizare:

„Aud că enigma Lumii Noui vă cutreeră,
de aceea vă trimit poemele mele
ca să puteți contempla în ele
— ca într'o oglindă —
dorința voastră cea mare."

Criticat mereu și mereu hărțuit, novatorul își explica opera: „fără această ultimă vivificare pe — care poetul sau orice alt artist i-o poate implica — realitatea apare incompletă, depărtată, și știința, democrația și vieața însăși, în sfârșit, par fără sens, făcute ca să fie..."

Dincolo de orice considerații estetice, poemele evoluției eroice a omenirii întrec în grandoare tot ce s'a scris până acum în literatura universală care să nu se lege de mit, ficțiune, feudalism, cuceriri, castă, lupte dinastice, sau caractere excepționale de indivizi. Evident, Whitman, n'a fost și nu putea fi un animator al lui Poe, acest genial egoist, dar a fost printre puținii cari au descoperit în Shakespeare trăsătura etern *umană* și universalitatea operei lui, din această pricină. Adânc cunoscător pe propria fire, a nevoii individului de a se afirma în mod particular, Whitman știe să-și nimicească cu vremea în el veleități meschine, devotându-se marei cauze, (aceasta ne amintește ultimele cuvinte ale lui Panait Istrati: „nu trădați *omul*"):

WHITMAN, în tinerețe
Fotografie extrasă din **„Whitman's Works"**, Putman's London.

Citesc aici o biografie vestită...
— ce se chiamă oare o biografie? —
Dacă vreodată cineva, după ce mor,
va povesti vieața mea,
nu va ști niciodată nimic,
sau prea puțin,
din vieața mea
— din adevărata mea vieață..."

In apărarea „Firelor de iarbă" Whitman scrise nenumărate scrisori și articole. Uneori face observații critice, aprobând sau detestând manifestări puternice din literatura universală.

„Trăsătura fundamentală a oricărui artist a cărui calitate vrea să fie universal recunoscută, trebue să fie: *Umanitatea, Natura și Speranța.*

O mulțime de fapte mai ilustrează această afirmație: priviți opera antichității, pe Shakespeare, Tennyson, Victor Hugo, Carlyle, Emerson... spun doar că cel mai mare serviciu pe care poetul îl poate face cititorului este nu numai acela de a-i satisface inteligența ori curiozitatea cu ceva amuzant, nici chiar descrierea marilor pasiuni sau evenimente, ci acela de a-i umple inima cu religia bărbăției... Lucrurile pe care ni le povestește *Iliada* nu se mai pot întâmpla întocmai, dar *resortul lor intim a rămas neschimbat... „Firele de iarbă"* oferă aceastǎ *„eroică nuditate"* a sufletului omenesc de totdeauna, fără principii și fără fraze emfatice..."

Poetul își întărește astfel cuvintele cu care și-a început opera:

„Pornind din Paumanok,
. . . .
singur,
din West,
am răsărit pentru o Lume Nouă"...

Herder spunea odată tânărului Goethe că adevărata mare poezie (ca aceea a lui Homer sau a Bibliei) nu va fi niciodată rezultatul unui spirit restrâns, ci *totdeauna se va ridica din mijlocul unui popor sau al umanității întregi.*

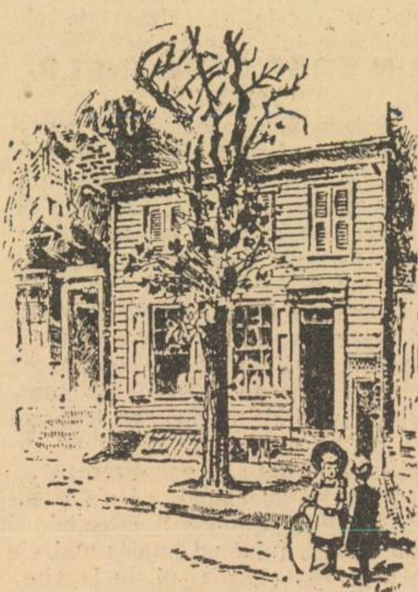
Walt Whitman, poetul-profet (a cărui operă imitată pe tot continentul, este ilustrată azi de lirica lui *Maiacowski)*, spunea că cel mai dulce cântec n'a fost cântat încă..." Astăzi, mai mult decât oricând, popoarele așteaptă luminosul poem al viitorului..

Mircea Gheorghiu

Pornind din Paumanok...

ORNIND DIN PAUMANOK — de unde sunt născut,
ridicat de o mamă fără preget —
dupăce am străbătut, hoinar,
țări fără număr — populate și pustiu —
pe caldarâmuri străine mie,
locuind o clipă în Mannah atta
— orașul meu —
ori în Savanele Sudului,
ori soldat, purtându-mi pușca și sacul de
sau minier în California,
sau rătăcind prin pădurile Dakotei
după hrană,
sau, părăsind totul, cufundat în gânduri
departe de sgomotul orașelor,
așa crescui din învălmășeagul de ape
al Niagarei,
din pământ, din zăpezi, din stele,
lângă sborul păsărilor
ori ascultând din mlaștini
țipătul solitar al sitarilor:
SINGUR,
DIN WEST,
AM RĂSĂRIT PENTRU O LUME NOUĂ

WALT WHITMAN

Casa în care a locuit și a murit Whitman. 238, Mickle Street, Camden, New-Jersey

A APĂRUT | No. 429

Cinema

CU URMATORUL SUMAR

CANCANURI DIN HOLLYWOOD
UN SPENCER TRACY ADOLESCENT: MICKEY ROONEY
TOANE DE PRIMĂVARĂ
Concursul nostru
CANDIDATELE ALESE PENTRU PROBA DE FILM
O fată poate rămâne pură în cetatea filmului american?
ACTIVITATEA STUDIOURILOR americane, franceze și germane ÎN ULTIMA SĂPTĂMÂNĂ

O babă şireată

Intr'o Duminecă de Iulie, de îndată ce răsări soarele, satul Vârtop luă o înfăţişare neobişnuită. Se măturau curţile, se văruiau ulucile, casele, se construiau latrine prin fundul grădinilor şi prin uliţa Delniţii; carele, căruţele se ţineau lanţ, ducând gunoiul la câmp, spre a fi împrăştiat pe ogoare, aşa cum dăduse ordin prefectura.

Fetele satului — înciudate că în Dumineca aceia nu aveau timp de găteală pentru horă — spălau ferestrele, scuturau prin case şi blestemau jandarmii ce umblau în cete de câte trei şi patru, din casă în casă şi înjurau gospodinele când nu găseau destul de curat. Controlau peste tot. Prin paturi şi pe sub ele, inspectau oalele, străchinile, ciaunele de mămăligă şi mai întotdeauna găseau motiv de harţă.

Şi dacă ar fi fost numai atât: „treacă-meargă"! Dar... la ora unsprezece, toţi locuitorii trebuiau să fie la dispensar, pentru vizita medicală pe care o făcea o echipă sanitară, venită acolo să lupte cu frigurile care chinuiau comuna de vre-o zece ani.

Cum se iveau căldurile, boala aceasta punea stăpânire pe sat. După cum spuneau locuitorii, dintr'un castravete, mâncat cam fără sare, dintr'un măr crud, rupt din pom, aşa... pentru poftă, din te miri ce alte mâncări, prindea omul în sguduiri şi'n fierbinţeli şi nu-l slăbea toată vara. Bătrâni, tineri, dar mai ales copii, umpleau curţile, acoperiţi în ţoale, când la umbră când la soare, după frigul sau căldura prin care-i chinuia boala.

De sigur, sătenii i-se împotriviseră destul. O descântaseră în tot felul, au trecut pe cei suferinzi prin fum de ardei, aşa... ca s'o otrăvească. Ba au vrut s'o înece. Când bolnavul adormea greu, obosit de chinurile ei, cineva din ai casei, venia încet cu o găleată cu apă, cât mai rece, şi...: deodată: hâşti, i-o răsturna în cap. Candidatul la tămăduire sărea ca ars, ţipa, căuta să respire, se sbătea ca în laţul spânzurătorii şi apoi răsufla; înţelegea că i-se aplicase un „leac".

Cu toate acestea, frigurile nu voiau să dea linişte satului şi prefectura judeţului găsise că are datoria să-le alunge, cu ajutorul echipei sanitare. Dar locuitorii nu găsiră prea potrivit acest amestec.

— Duce-i-ar necuratu' în fundu' iadului, cu marafeturile lor, săăă-i tot ducăăă, învârtindu-se! se năcăji baba Stanca, când Mitriţă îi ceru să se spele, că are s'o vadă doctorii.

— Hai mamă, ~~lasă~~ blestemele şâ fugi în grădină, curăţă jâgul după picere, spală-te păste tot, că ăia te caută şâ sub limbă.

— Da să-i caute pă ei necuratu'. Nu mă duuuc, nici moartă. Auz'... alungă ei boala! Cu ce? Cu injăcţâi? Să te înţâpe cu acele lor, acolo... Mânca-r'ar dă...

— Taci mamă! Ce... vrei să te auză cineva? Te închide, aşa... pântru ensultă.

— Las' să mă auză. Că... nu să mai satură la oraşă, vin aici să vadă goliciuni dă fomei. Poi să nu crăpi? Te doare capu' şă ei zâc: scoate limba! Te vaeţ' dă inimă şă să năpustesc cu gura: să videm ficalele! Mân...

— Mamă, nu taci? o întrerupse Mitrică. E orden să mergi, ca la miliţâe şi poate ne vor binele.

— Fugi cu binele! Poi cum Mitrică, n'am descântat eu dă friguri şâ nu s'au dus! Dar ei... ce să le facă? Spun că-s icrobi în sânge, îi aduce acolo ţânţarii şâ vor să-i omoare. Au dat pitrol pă gârlă dă n'ai să adăpi o vită, ca să stârpească boleşniţa?...

— Mamă...

— Taci, că nu mă duc. Tu du-ţi nevasta, să-să dăspoae în faţa lor, să-ţ'o caute... Da... mă Mitrică, om eşti tu? Aoleooooo!... Mitrică, s'a dus ruşânea şâ cinstea dân lume. Nu mai sunt nici bărbaţ' dă coraj şâ fomeile, ce să mai spun! Merg în cârd, goale, în faţa doftorilor.

*

Un sunet de goarnă vesti satul că vizita începuse şi din toate părţile, locuitorii se strânseră în faţa dispensarului.

Mitrică Hulubă îşi luă nevasta, cei doi copii şi porni. Baba Stanca îl privi din poartă, cu o mână la gură şi cu cealaltă sub şorţ. Pe lângă ea mai trecură şi alte grupuri de săteni.

— Hei, Stancă, tu nu mergi? i-se adresă Irina lui Buzatu, când ajunse în dreptul ei.

— Ce... ai 'nebunit? Tu te duci?

— N'am 'nebunit, da mă duc. Ce-au să-m' facă? Şâ-apoi te strigă după listă! Dacă lipsăşti te închid.

— Cum strigă?

— Poi uite: stă notaru' cu lista în şusea şâ-i strigă pă toţ' ai casii. După aceia îi bagă în curtea dispănsarului şâ d'acolo în cănţălaria dă vizâte. Nu scapă nimeni.

— Vaz'că-i strigă după listă! se miră baba Stanca. Atunci, trăbue să vin şi eu.

— Să vii, că altfel nu să poate! mai spuse Irina şi porni spre dispensar.

Baba Stanca intră repede în casă, îmbrăcă o rochie nouă, luă cutia cu chibrituri de pe o firidă din vatră şi cu o nueluşă în mână, porni spre marginea satului, şoptindu-şi ceva, cu mulţumire.

La dispensar, după lista notarului, locuitorii satului erau trecuţi mai mult de jmătate în curtea păzită de jandarmi, ca un lagăr de prizonieri, ca să nu sară înapoi peste ulucă, vre'un copil.

Când notarul strigă familia lui Mitrică Hulubă, se constată o lipsă „la apel".

— Stanca Hulubă! Nu este aici? Mitrică, unde-i mamă-ta? Dar până să răspundă ceva cetăţeanul, baba Stanca îşi făcu loc, grăbită, spre intrare.

— Iată c'a venit. Treci la rând babo, ce... aştepţi să te poftim cu plosca?

— Poide ce nu şi cu plosca, domn notar? sări cu vorba moş Constantin, un „prieten" din tinereţe, al babii. Ar fi trăbuit s'o aducă în utomobil domnului doftor.

— Tu să taci, moşmonitule! se răsti baba, încruntându-se spre unchiaş şi trecu în curte. Dar abia urcă scările, în urma lui Mitrică, spre camerile unde echipa făcea vizitele şi un glas, plin de spaimă, cutremură mulţimea.

—Foc! Arde satu'!

— Foc, foc! repetară sătenii şi-i cuprinse o amarnică învălmăşeală.

— Arde în capu' satului, la Niţă Mânzatu. Foc! Se aprinde satu'.

Mânzatu tocmai intrase la vizită. Se desbrăcase şi un doctor îi examina spatele. Când auzi că-i arde gospodăria, ţâşni ca muşcat de şarpe. Şi fiindcă doctorul, neobservând de ce este vorba, se trăsese cam speriat la uşă, Niţă se aruncă pe ferastră, în curte. Femeile începură să ţipe, îşi acoperiră faţa cu mâinile. Mânzatu îşi dete seama că ieşise gol, goluţ, vru să intre înapoi, după haine, dar se împiedică de ceva, căzu, se ridică plin de sudoare şi de praf şi când să se repeadă spre fereastră, doctorul îi svârli cămaşa. O trase pe cap, dar o nimeri deandoselea. O suci, se rupse ceva şi... reuşi să şi-o tragă pe cap, apoi porni în fugă spre casă.

Curtea dispensarului se goli într'o clipă şi echipa fu nevoită să-şi întrerupă lucrul. Doctorii mai tineri porniră după săteni, să ajute, să stingă incendiul. Oamenii alergau din toate părţile; cu găleţi, furci, lopeţi, cu ce apucaseră în mâini, spre casa lui Mânzatu, la marginea satului, de unde un fum gros şi negru se ridica înfricoşător, spre cer. Goarna primăriei începu să sune alarma, clopotul bisericii îşi porni şi el dangătul de primejdie.

Dar.. din toată zarva aceasta nu rămase altă pagubă decât spaima. Şi... Miţă Mânzatu îşi pierdu opincile, lăsate în camera de consultaţii a dispensarului. Focul isbucnise în câmp, ca la o sută de metri depărtare de sat, în nişte grămezi de gunoi.

Din această întâmplare, cel mai năcăjit ieşi doctorul Scărlătescu, şeful echipei. I-se stricase tot rostul vizitelor. Fiindcă mai toţi sătenii, după lista notarului, trecuseră în curtea dispensarului, dar el nu ştia pe care l-a examinat şi pe care nu, dintre aceştia. Iar locuitorii, din voia lor, nu se mai prezentară decât doi..

In schimb, baba Stanca ţupăea prin casă ca o fată mare, şi-şi cicălea feciorul, fiindcă ştia ea ceva, cu aprinderea bălegarului.

— Măi Mitrică, poi bărbaţi sânteţ' voi mă? Să vă duce-ţi nevestele la doftori, să-să dăspoae în faţa lor... Ptiu, bătu-v'ar norocu', să vă bată....

FLOREA CĂRUNTU

Prea târziu

Intr'o seară mohorâtă de Noembrie. — (Ce bine s'aseamănă uneori timpul cu starea noastră sufletească!) — Dorica şi Catuţa descinseră în capitala ţării. Nu dintr'o diligentă ca celebrele „Două Orfeline", ci din compartimentul unui vagon de clasa III-a, şi în locul borcanului cu flori ţinând în braţe: una un căţel, alta o pisică; pe Moţ şi pe Zdup, singurii lor prieteni din zilele vesele şi triste.

Cu ultimii bani din geantă daţi la o trăsură, se văzură înaintea casei unchiului lor, Eremia Lazu; om putred de bogat însă care avea şi faima de „sgârie-brânză" Era o casă mare, boerească, cu peron în faţă şi scară de marmoră, dar care părea nelocuită. Dânsul n'o clădise nici n'o cumpărase; nu-şi băga „bănişorii în acareturi". Dar ca un cămătar ce era împrumutase cu o sumă oarecare pe un boer şi, după câtiva ani de amânări cu dobândă şi dobândă la dobândă, ajunsese stăpân pe casă, cu întregul mobilier, al acestuia). Pe urmă încuiase casa mare. — (Ce nevoie avea de covoare persane şi paturi cu palag? Alea erau acolo numai ca să-i satisfacă vanitatea!) — şi se instalase, împreună cu femeia care-i făcea menajul, în dependinţele din dos. Din cauza asta casa avea aerul de neîngrijire, de părăsire.

Bătură mult în poartă până când veni să le deschidă o bătrân urâtă ca Muma Pădurii.

— Unchiul Eremia-i acasă? întrebară cu glasul tremurător amândouă deodată, ca şi cum s'aşteptau să fie înghiţite ca copiii din poveste.

— Unchiul Eremia?! Dar cine sunteţi?

— Nepoatele... Fetele sorei...

— Aia care a murit? Hai! Intraţi!

Imediat ce dădură cu ochii de unchiul Eremia înţeleseră câtă dreptate avuseseră prietenii din târg când îl descriseseră ca pe un hain fără suflet.

El le ţinu următorul discurs:

— Aţi venit la mine. Zău! Dar unde să vă ţin? Am casa cea mare e adevărat. Dar acolo e greu de stat: trebuesc lemne multe, lumină mare. Noaptea asta puteţi rămâne: v'o culca ea baba pe undeva. Dar mâine să vă căutaţi casă negreşit Aţi înţeles? Şi pe urmă. Nu, nici vorbă: nu pot.

Dar cum de v'a trecut prin cap să veniţi la mine? A! Da! Mi-aţi spus că mama voastră a avut ideia asta. Grozavă ideie, n'am ce zice! Tot o astfel de ideie a avut soră-mea şi când s'a măritat. Şi ce-a folosit? A tras pe dracul de coadă alături de cărturarul care stătea toată ziua cu nasul vârât în cărţi. Pe când eu... N'am nevastă, n'am copii.. Şi trăesc, slavă Domnului!

Şi ziceţi c'aţi vândut tot acolo? Rău! Foarte rău! Mă întreb ce-o să faceţi acum? Dar lasă! Câţi ani aţi spus c'aveţi? Tu optsprezece şi tu şaisprezece? Sunteţi destul de mari ca să vă descurcaţi. O să munciţi şi voi! Munca e totul pe lume. Fără muncă nimic, nimic... Pe urmă se închise în odaia lui şi le lăsă în seama Mumei Pădurii.

*

Punând amanet inelul rămas amintire dela mama lor, putură să închirieze o odăiţă, departe, la marginea oraşului. Unchiul Eremia se arătase scandalizat când îi ceruseră bani; nici măcar cu împrumut nu voise să le dea. („Vouă să vă dau eu? Cu ce-o să-mi plătiţi?" Aşa le vorbi acest Harpagnon No. 2). Apoi conformându-se sfatului dat, căutară şi obţinură de lucru: era la modă broderia plină zisă „artistică" la care se pricepeau foarte bine.

Şi-şi începură viaţa.

Singure, având lângă ele numai pe Moţ şi pe Zdup, prietenii din zile vesele şi triste îşi treceau zilele lucrând; lucru greu, obositor, niciodată suficient plătit; lucrul cu acul.

Dintr'un cadru poleit; ochii mamei lor le privea cu durere: parcă plângeau, aşa cum plâng ochii Maicii Domnului când îngenunchiă înaintea icoanei ei şi-i implori mila...

Uneori erau zile când mai că n'aveau ce mânca. Dar erau şi altele când le rămânea un ban de prisos. Atunci Dorica venea acasă cu'n buchetel de flori în mână; Catuţei îi plăceau florile; Catuţa aducea într'un carton un cataif; cataiful era prăjitura preferată a Doricăi. Căci se iubeau mult aceste două surori. Şi poate că numai datorită acestei iubiri puteau să îndure: neajunsurile, umilirile, lipsurile.

Câte odată cântau. Dar îndată şi-aduceau aminte că trebuia plătită chiria sau cumpărate lemne şi n'aveau bani... Şi cântecul se opria în loc.

Cumplita luptă pentu existenţă le făcea să uite cu totul; şi că erau tinere şi că erau frumoase; mai ales că erau femei... Totdeauna se îmbrăcau în fugă, niciodată n'aveau vreme să se uite în oglindă. Cu toate astea, chiar fără găteală, isbuteau să atragă privirile.

— Azi m'a urmărit un ofiţer pe stradă! mărturisea Dorica, roşindu-se toată.

— Mie, povestea şi Catuţa nu mai puţin ruşinată, mi-a dat un domn locul în tramvai. Şi pe urmă mi-a vorbit. „Domnişoară", mi-a spus el, „păreţi însăşi primăvara".

— Şi tu ce-ai zis?

— Nimic. M'am făcut că nu-l aud. Iar când am vrut. Ajunsesem la destinaţie şi trebuia să cobor.

Dar curând nu le mai urmări nimeni pe stradă, nu le mai făcu nimeni complimente. Catuţei începură să-i cadă dinţii, să-i iasă păr alb; un fir, două, mai multe. Dorica descoperea când o cută la coada ochiului, când alta lângă gură. Bătrâneţea vine repede pentru oamenii trudiţi.

Trecură ani. Ani grei, lungi. Dorica şi Catuţa locuiau tot într'o odăiţă la marginea oraşului. Erau acum două fete bătrâne, acre şi urs uze.

De mult în sufletele lor îngheţate nu mai era loc pentru nici un pic de sentimentalism, pentru nici o fărâmă de poezie. Reciteau romanele din tinereţe fără ca la pasagiile altădată storcătoare de lacrimi să le mai pice vreuna; la cinema priveau fără să clipească cum eroina murea în braţele partenerului. Când se plimbau pe tăcute alei prin frumoase grădini înflorite nu li se mai întâmpla ca în trecut să suspine la auzul unui vals să urmărească cu melancolie şi invidie perechile de îndrăgostiţi. Ci, adulmecând ca nişte copoi aerul cu nările inhalau cu nesaţ mirosul de carne friptă ce se înălţa victorios de pe grătarele restaurantelor. Şi părăseau grădinile doar cu regretul că iarăşi nu-şi putuseră permite luxul unei mese „cu mici şi bere"...

Chiar şi raporturile dintre ele nu mai erau aceleaşi. Se iubeau şi acum, fireşte. Dar fără elanul, fără efuziunile dinainte. Işi vorbeau numai ce trebuia, restul timpului păstrau un mutism absolut. Şi renunţaseră la diminutivele numelor lor. Severele „Teodora" şi „Ecaterina" luaseră locul Doricăi şi Catuţei.

Intr'o seară lucrau de zor. Revenise moda broderiei artistice şi căpătaseră câteva comenzi. Decât acum le executau cu mai multă greutate fiindcă li se slăbise vederea.

Zdup, singurul care rămăsese din cei doi prieteni de zile vesele şi triste — Moţ murise de mult — şi care nu-şi mai merita cu nimic numele fiind un cotoi leneş fără pereche, dormita pe o pernă.

Deodată cineva bătu la uşă. Şi un bărbat înalt, slab, cu ochelari şi servietă, intră în casă.

— Dumneavoastră sunteţi nepoatele domnului Eremia Lazu?

— Da. De ce?

— Fiindcă a murit şi v'a lăsat toată averea. O avere colosală! adăugă, privindu-le fix ca şi cum ar fi vrut să citească în ele efectul produs de palpitanta-i veste. Eu sunt avocatul lui.

Dar moştenitoarele nu se arătau de loc impresionante.

— Colosală! repetă avocatul, intrigat şi'n acelaş timp iritat că cineva putea rămâne indiferent când era vorba de milioane.

Colosală! Posibil. Şi tocmai ele să intre în stăpânirea acestei averi colosale? Se vede că din cauza asta unchiul Eremia nu le dăduse nimic cât trăise: ca să le dea totul murind. Frumos din partea lui! Numai că...

Averea asta venită acum când bucuriile şi plăcerile vieţii nu mai puteau fi ale lor, când tinereţea se dusese şi sănătatea odată cu ea — Teodora avea piatră la ficat, Ecaterina o afecţiune serioasă la inimă — li se părea o batjocură, o cruzime.

Bogate de milioane! Ce folos? Inaintea lor nu se deschidea poarta nici unei fericiri, căci fericirile pierdute, fericirile de care n'avuseseră parte, rămăseseră în urmă. Inaintea lor aveau numai golul unei vieţi sterpe, searbăde. Cu ce să-l umple? Cu moştenirea unchiului Eremia? Ca să fie la fel cu el, sclavele banului?...

Bogate de milioane! La ce bun? Nici una din dorinţele refulate ani de zile nu se trezea, nu ţipa în ele. Ah! De-ar fi fost încă tinere! Cum ar mai fi spus — cu jind, cu patimă — aşa cum spuneau în nopţile de veghe când le apuca zorii cu acul în mână:

— Am văzut într'o vitrină o rochie aşa de frumoasă! Ah! Cum aş cumpăra-o dac'aş avea bani!

Sau:

— De-aş avea bani! Aş colinda ţări şi mări. M'aş legăna în gondolă pe lagunele Veneţiei; aş pivi Parisul din înaltul turnului Eiffel; m'aş culca la picioarele Sfinxului...

Visuri nesăbuite pe atunci care puteau fi realizate acum. Dar unde mai erau ele cele din acea vreme?

Işi aminteau de seara mohorâtă de Noembrie când băteau înfrigurate şi sperioase, la poarta unchiului Eremia. Işi aminteau de el, de cuvintele lui...

„— Câţi ani aveţi? Tu optsprezece şi tu şaisprezece? He! He!..."

Optsprezece? Şaisprezece?... De câte ori optsprezece şi de câte ori şaisprezece aveau acum?...

Aducând ca final al amintirilor ropotul plânsului, Teodora şi Ecaterina căzură una în braţele alteia. Avocatul — care n'avea cum să ştie ce se petrecea în sufletul moştenitoarelor — credea că era bucuria ce se manifesta în felul acesta. Dar ele plângeau peste viaţa lor, peste toată viaţa lor...

Apoi, din obişnuinţă, se aşezară la masa de lucru ca să continuie broderia începută: trebuia neapărat terminată comanda în seara aceia căci doamna care le-o dăduse s'ar fi făcut foc dacă...

Vai! Uitaseră cu desăvârşire că deveniseră milionare!

EUGENIA PETRESCU

TSCHUNG-KINGUL INDUSTRIAL

Iarna chineză e pe sfârşite. Au fost chiar câteva zile în Tschung-King când oamenii se sufocau de ceaţa umedă, după care au venit ploile torenţiale şi oraşul a rămas mult timp învelit în vălul des al pâclei; discul solar apărea din când în când ca o pată albă fără contur bine definit. Toată ziua, oraşul era sguduit de explozii puternice. Se lucra cu ajutorul dinamitei, la amenajarea în stâncile învecinate adăposturilor contra atacurilor aeriene.

Oraşul, situat pe malurile abrupte ale râului Iang-tse, departe de mări de căi ferate — cândva un centru comercial important — a devenit astăzi capitala Chinei de unde se întind legăturile de conducere spre unghiurile cele mai depărtate ale ţării, spre toate fronturile.

UN ORAŞ CARE INFLOREŞTE

Tschung-King a început să crească şi să se desvolte încă înainte de începutul răsboiului de eliberare. Nu degeaba i s'a dat numele de „poarta de intrare" în provinciile Sze-tschman, Kuli-Tschou, Iun-Nan şi Si-ngan. Astăzi, când el a devenit capitala ţării, centrul ei politic şi economic, desvoltarea oraşului se face într'un ritm necunoscut pentru oraşele chineze. Se construesc zeci de clădiri, se trasează străzi, se construesc reţele de apă, electricitate şi canalizare.

Răsboiul nu numai că n'a păgubit vieţii economice a oraşului, ci din contră a dat un impuls mai viu pentru desvoltarea ei. In legătură cu mutarea în noua capitală a mai multor fabrici şi uzini, au crescut cererile pentru materii prime, s'au pus în exploatare bogăţiile naturale ale provinciei. Inainte de războiu, zăcămintele bogate de cărbune şi minereuri au stat fără utilizare. Astăzi, în multe judeţe s'a organizat extracţia de cărbune şi minereu de fier. Prospecţiunile geologice au descoperit deasemenea şi zăcăminte bogate de petrol despre care înainte nici nu se ştia. S'a mărit enorm suprafeţele de cultură a bumbacului şi a orezului. Comerţul e în plin progres. In curând se va termina construcţia primei linii de cale ferată din provincia Sze-tschuan, între Tschung-King şi Iun-nan-fu. Noua capitală a Chinei va fi legată astfel cu Indo-China Franceză. Şosele moderne leagă Tschung-King cu oraşele Tschang-scha, Kuei-jang Kuei-lin şi Iun-nan-fu. Două societăţi de transporturi aeriene au stabilit legături regulate cu oraşele principale ale Chinei, cu Hong Kong şi Indo-China.

UN SUFLU NOU DE VIAŢĂ

In Tschung-King, funcţionează 10 Universităţi (Universitatea centrală naţională, Universitatea Fi-tan, Colegiul farmaceutic etc.) şi 150 de şcoli medii diferite.

Devenind decurând centrul politic al ţării şi fiind un nod important de comunicaţii, Tschung-King poacă astăzi un rol de frunte şi în viaţa industrială şi comercială a ţării, în operaţiunile de import şi export. In oraş, funcţionează 21 de bănci, între care Banca Centrală a Chinei, Banca Căilor de Comunicaţie, Banca Ţărănească. Afară de băncile mari, mai există şi 36 de oficii bancare care finanţează comerţul şi industria locală.

„Corporaţia pentru desvoltarea Chinei de Vest", organizată încă în anul 1932 desvoltă astăzi o vie activitate în toate ramurile industriale. Numai în cursul anului trecut Corporaţia şi-a mărit capitalul de 10 ori. Corporaţia nu-şi mărgineşte activitatea numai la anumite întreprinderi particulare. Ea are legături cu absolut tot ce se extrage, se produce şi se construeşte în China de Vest.

Eri am făcut o excursie în împrejurimile Tschung-king-ului. Am vizitat mai multe făbrici. Pentru omul obişnuit cu uzini moderne, prevăzute cu maşini perfecţionate, făbricile din Tschung-king nu par prea mari. Aceasta nu poate împiedeca totuşi administraţia pentru ingeniozitatea şi spiritul de iniţiativă creatoare de care dă dovadă personalul technic-ingineresc şi muncitorimea calificată chineză în asimilarea procedeelor moderne de fabricaţie.

Maşinile grele ale făbricilor din Schanghai, Nankink, Hankeu, salvate în ultimul moment şi aduse pe plute în Tschung-king au făcut drumul de mii de kilometri pe apele Iang-tse pentru a fi instalate în noile încăperi. Mai mult de 300 de întreprinderi au fost transferate în felul acesta în interiorul ţării. Jumătate din ele funcţionează în provincia Sze-tschman. Desigur că nu s'au putut aduce tot ce ar fi fost astăzi atât de necesar armatei chineze. Dar tot ce lipseşte se face pe loc, cu forţe proprii. La una din uzini am văzut două cuptoare electrice care produc zilnic şase tone de oţel fiecare. Amândouă au fost construite de inginerii şi lucrătorii chineji. Cuptorul american care a servit drept model a rămas la Schanghai. Dar şi cuptoarele chineze îşi fac pe deplin datoria. Şinele de cale ferată, cerute în cantităţi mari, din cauza desvoltării reţelii de comunicaţii se fabrică, din lipsă de laminoare prin turnare.

Cerinţele crescânde de fier brut au forţat extracţia minereurilor. Inginerii făbricei arată cu mândrie fonta fabricată din minereul de fier ce se găseşte în mari cantităţi în împrejurimile oraşului.

...ŞI UN OM NOU

In ateliere, lucrează tinerii chinezi care abia acum au făcut cunoştinţă cu fabricaţia industrială şi care dau totuşi cote de producţie ridicate.

Maşinile sunt admirate ca şi munca iscusită a muncitorilor chinezi.

Iată un tânăr în bluza neagră demobilizat de curând din armată după două răniri. In trecut a fost un simplu ţăran. Şi a învăţat totuşi să lucreze de minune.. Fără să privească pe vizitatori el strungeşte atent o piesă complicată verificând la fiecare moment dimensiunile ei cu cote din desenul de execuţie. Acest tânăr muncitor sfărâmă în bucăţi prin munca lui toate „teoriile" stupide care cer colonizarea chinezilor „incapabili" de a asimila tehnica modernă de producţie.

Acest muncitor industrial care lucrează pentru apărarea patriei n'are nici o asemănare cu hamalii din porturile chineze atât de cunoscuţi călătorilor străini. In toată figura lui, în tot aspectul lui exterior se vede ceva nou: sentimentul de demnitate ce derivă din înţelegerea importanţei şi a folosului muncii ce o depune. A unei munci grele, dar extrem de importante pentru apărarea patriei.

Uzina are câteva mii de lucrători. In jurul atelierelor se fac săpături pentru construirea noilor corpuri ale întreprinderii în plină desvoltare. In port se lucrează la debarcarea maşinelor, cimentului, pietrelor de contrucţie. In curând atelierele noi vor fi puse în funcţiune.

Pe porţile unei alte făbrici, e atârnată o mare placardă „Fumatul interzis". Aci se fabrică benzină din uleiuri vegetale. In alte state, după cum susţine inginerul fabricei, acest fel de fabricaţie a benzinei n'a trecut încă de zidurile laboratoarelor. Aci însă, din îndemnul guvernului, un grup de ingineri entuziaşti a reuşit să pună în practică noul mod de fabricaţie a benzinei. Această mică fabrică dă în fiecare zi 4000 de litri de carburant lichid de calitatea superioară. S'au pus deasemenea la punct şi fabricarea petrolului lampant şi a uleiurilor de uns. Laboratoarelor li se acordă o atenţie deosebită. O bibliotecă bogată de specialitate în toate limbile lumii este pusă la dispoziţia personalului tehnic.

Fabrica textilă evacuată din Hang-tschon produce zilnic 3400 de kg. de stofă, lucrând în trei schimburi. Uzina electrică comunală de 10 mii KW. alimentează cu energie oraşul şi întreprinderile industriale ce se găsesc în raza de 25 km. din jurul lui. Puterea actuală a uzinei devenind astăzi insuficientă, se prevede mărirea ei cu încă 10 mii de KW.

Locuitorii din provincia Sze-tschman au fost cunoscuţi în trecut prin patriotismul lor provincial fără margini. Astăzi preocupările lor de interes locale au trecut pe al doilea plan. Ei sunt mândri de rolul activ pe care sunt chemaţi să-l joace în răsboiul de eliberare. Nu se îndoesc de victorie şi depun toate sforţările ca să desvolte cât mai repede în provincia lor o puternică industrie de răsboiu

I. C.

UN ROMANCIER AL ŢĂRĂNIMII

Mihail Şolohov

O privire sumară asupra literaturii moderne ne poate convinge cu uşurinţă de lipsa unui curent artistic statornic şi amplu care să ne înfăţişeze viaţa ţărănimii. S'a încercat de nenumărate ori redarea vieţii rustice, dar aceste încercări s'au lovit aproape întotdeauna de grave piedici. Uneori, scriitorul nu ieşise din ţărănime şi o prezenta în urma unei apropieri insuficiente şi cu persistenţa unor clişee; alteori, scriitorul eşit din ţărănime era un „desrădăcinat" şi nu mai putea găsi echilibru între clasa din care eşise şi aceea în care încerca să se fixeze.

Literatura cu privire la viaţa ţărănească s'a lovit de clişee, de prejudecăţi, de lipsa unei observaţiuni adânci şi susţinute, de idilizare inutilă sau de netă deformare.

Romancierul sovietic Mihail Şolohov face parte dintre puţinii scriitori ai literaturii europene moderne în care morfologia vieţii ţărăneşti a putut intra cu putere, cu obiectivitate, cu talent epic deosebit şi cu orizont politic lipsit de demonstrativ.

Marele său roman, în câteva volume, intitulat „Donul liniştit" a pus în lumină aspectele psihologice ale unui anumit grup de ţărani — Cazaci de lângă fluviul Don — în afara oricărei inutile deformări sau naivităţi dăunătoare. Câteva grupuri de ţărani sunt înfăţişaţi în acest roman cu o precizie şi o înţelegere uimitoare, răsturnând normele anterioare de prezentare convenţională şi superficială a ţăranilor.

In genenal, romancierul citadin vede în ţăran o fiinţă enigmatică, cu reacţiuni curioase şi cu o elementară înţelegere a fenomenelor. Un prim mare merit artistic a lui Şolokov este faptul că el a pus în lumină structura şi ea complexă a sufletului ţărănesc, că a subliniat existenţa unor sentimente diverse, că a arătat multiplicitatea mobilelor lui. Această îmbogăţire a psihologiei ţărăneşti nu s'a făcut însă prin falsificare, adică prin transferul unor note dela orăşean la ţăran, — ci prin cercetarea atentă şi delicată a unei logici afective anumită şi prin evidenţierea unui alt mod de a aprecia evenimentele din cauza unei alte orânduiri economice şi sociale.

Ţăranii lui Şolokov gândesc, iubesc sau acţionează. Dar coordonatele pe cari se înscriu ideile, iubirile şi faptele lor sunt cu totul deosebite de ale noastre, constituind un univers complex, mişcat de legi particulare.

Lirismul primitiv este unul din primele instrumente ale lui Şolokov în explorarea structurii psihice a locuitorilor depe malurile Donului, metafora primitivă, strâns legată de frumuseţea naturală, ideea izvorâtă din condiţiile vieţii aspre, acţiunile complicate pentru mulţumirea elementarelor nevoi, ilustrează conplexitatea sufletului câtorva ţărani reprezentativi.

Lirismul primitiv pune în evidenţă primul mare factor al romanului: erotismul. Problema dragostei străbate dela un capăt la celălalt „Donul liniştit". Oamenii acestui roman se iubesc cu frenezie, cu desfrâu, cu violenţă. Dragostea este văzută din nou ca moment biologic hotărîtor, cuprinzând într'o ameţeală primejdioasă şi amplă pe eroii principali ai romanului. Astfel ţăranul Grigori Melehov, personajiul central, îşi va desfăşura viaţa sentimentală în deplină libertate artistică.

Dragostea este sentimentul care animează aproape exclusiv alte două eroine ale „Donului liniştit": ţăranca Axinia, şi studenta Lisaveta, fata unui negustor din satul principal descris. Iubirea lor este violentă, întunecă minţile sau exaltă forţele; imaginea sălbatecă colorează aceste năvalnice desfăşurări de forţe primare.

Precisa configuraţie socială a eroilor face şi ea parte din mijloacele artistice ale lui Şolokov. Ţăranul lui Solohov este individualizat. Deoarece romancierul a respins o psihologie — tip, — confuzia între persoane nu mai este cu putinţă. Fiecare ţăran din acest lung roman are note psihologice distincte şi exclusive. Astfel sunt Grigori, ţăranul dârz, lipsit de conştiinţă politică la începutul operii, cu dorinţa de a se îmbogăţi, iubind pe o femee căsătorită sau părăsindu-şi soţia. Trăsătura lui fundamentală este lupta dintre tendinţele sale de personală înstărire şi realităţile sociale opuse, evoluate, modificate prin starea revoluţionară din jurul anilor 1914.

Axinia, înfăţişează aderenţa totală şi exclusivă la sexualitate. Ea reprezintă ţăranca vioae, frumoasă, atractivă, al cărei rol, oriunde ar fi, este de a chema şi fixa pe cei din jurul ei prin elemente erotice.

Configuraţia eroilor se împleteşte cu desvoltarea lor psihologică. Un ţăran, în romanul lui Şolohov, nu are o formulă psihică unitară şi definitivă. Imprejurările schimbă uneori pe oameni, silindu-i fie să se adâncească în albia în care au trăit, fie să o schimbe. Astfel, Axinia, în ciuda tuturor evenimentelor grave care străbat cartea, va rămâne o femee căutând şi chemând mereu pasiuni ilegitime sau obositoare. Dimpotrivă, psihologia oscilantă a lui Grigori prezintă un traseu mult mai complex. Tendinţele lui de cazac, favorizat de funcţionarii ţarismului, care doreşte să-şi mărească averea, se vor lovi de trigicele evenimente din 1914 şi apoi de luptele dintre partizanii roşii şi bandele albe. Şi el va înclina când spre primii, când spre ceilalţi, în conflicte dramatice şi neprevăzute.

Căci Mihail Şolohov este un romancier al cărui lirism se îneacă, fără a se pierde, în aspectul epic şi social al operii. Şolohov nu vorbeşte despre ţărani izolaţi. El vorbeşte despre un grup mare de ţărani şi nu pierde nici-o valenţă socială a momentului pe care l'a ales.

Fără a fi obositor sau pretenţios, acest romancier pune pe ţărani în mediul lor social şi în cadrul geografic existent. Deaceea, dialogurile lui nu sunt simple transcrieri exotice, ci ele obţin un preţios context sociologic. Ţolohov nu uită diferenţele economice din sat, fiindcă ele duc la deosebiri de concepţie. Altfel văd lucrurile ţăranca săracă, un ţăran înstărit sau fata unui negustor din sat. Astfel, pentru unul războiul va fi o şansă de eliberare, pentru cellalt va fi o neplăcută întrerupere a activităţii agricole, pentru al treilea, va fi o posibilitate de îmbogăţire. Locul în producţie creiază, în ultimă instanţă, constantele psihice, — şi Mihail Şolohov ştie aceasta.

După ce descrisese epoca de pace — partea evocând viaţa agricolă a ţinutului, cu recolte bune şi rele, cu obiceiuri vechi sau tradiţii călcate — Mihail Şolohov a redat războiul, cu modificările puternice aduse în conştiinţa masselor aşezate pe malurile Donului. Astfel mobilizarea, lupta, mai târziu, înfrângerea armatelor ţariste sunt examinate cu atenţie de sociolog, — fără ca momentul artistic să fie deteriorat prin aceasta. Sunt examinate raporturile dintre indivizii care luptă; disoluţia armatelor nemulţumite este descrisă în amănunt şi cu toate întorsăturile; cazurile de trezire la o altă conştiinţă sunt prezentate fără grabă şi cu întregul lor mecanism interior. Altfel sunt intelectualii eşiţi din mica burghezie care merg la războiu din desnădejde, altfel sunt soldaţii ţărani cari nu împuşcă pe un soldat german fiindcă el este social-democrat, altfel sunt oamenii din grupul reacţiunii generalilor albi. Fără şarje fără ironie, fără exces nivelator, Mihail Şolohov cercetează lenta constituire a unei noui concepţii de viaţă şi rapida disoluţie a formulelor vechi, ceeace lasă în mintea multor oamenimomente de confuzie şi nesiguranţă. Romanul acesta atât de lung, face parte din cărţile care dau impresia unei masse grele luate de o mişcare lentă. Este o forţă vastă lăsând în urma ei o brazdă adâncă. Nimic nu este sumar, epizodic, lateral în acest roman. Sau, dinpotrivă, totul poate fi astfel calificat, — dar ansamblul creiază o unitate edificatoare. Semnificaţia totală a operii apare cu uşurinţă din maldărul de fapte; epica largă încadrează transversal momentele de lirism intim; fiecare capitol este o nouă contribuţie la definirea unui exemplu psihologic.

Departe de ceeace s'a numit la noi sămănătorism, Mihail Şolohov este un romancier robust şi, uneori, violent. Clipele dramatice nu sunt atenuate de consideraţiuni morale; desvoltarea eroilor nu este împiedecată de pitoresc; jocul sălbatec al pasiunilor nu este decolorat de idilă. Furtuna luptei este evocată cu sânge rece: Rebreanu, evident în „Răscoala" este romancierul român al cărui nume poate fi evocat cu acest prilej, cu menţiunea că Şolohov are o viziune politică fermă şi revoluţionară. Marea deosebire dintre „Răscoală" şi romanul ultimului, este dat de aceea că scriitorul român a privit din afară faptele, pe când Şolohov le-a văzut din interior, în imediata lor izvorîre.

In Europa, poate că numele scriitoarei Mary Webb ilustrează deasemeni o tendinţă literară asemănătoare, — cu aceiaşi rezervă politică şi cu observaţia că romantismul ei este mult mai vizibil.

Intre „Sarn" şi „Donul liniştit" este o comună zugrăvire obiectivă a ţărănimii, — deşi romanul englez este mai delicat, mai poetic, lipsit de conştiinţă revoluţionară şi scris cu un uşor accent protestant.

Forţa epică a lui Şolohov întrece toate descrierile existente — mai ales în primul volum — prin consideraţiunile vii, prin comparaţii psihilogiilor, prin fermitatea dialogului. Şolohov şi-a îngăduit de altfel uneori şi salturi în psihologia micii burghezii: astfel e jurnalul intim admirabil al unui student mort pe front. El a reuşit să redea ţărănimea în agitaţie politică conştientă, — ceeace nu a putut încerca nici măcar André Malraux, în „Nădejdea".

Robust, prezentând o obiectivă desfăşurare a evenimentelor, cu refrenul unui peisaj primitiv, — Mihail Şolohov a dat, poate, în „Donul liniştit", cel mai puternic roman ţărănesc al vremurilor noastre.

D. Trost

PE DONUL LINIŞTIT

FRAGMENT

MIHAIL SOLOHOV

Pe la sfârşitul lui August, Mitia Korşunov o întâlni, din întâmplare, pe fata lui Sergei Platonovici, Elisaveta, la Don. Trăsese la mal şi îşi legase tocmai luntrea, când observă o barcă uşoară, colorată, care luneca pe curentul apei. Barca se apropia de debarcader. Intr'însa şedea Boiaryşkin, cu capul lui gol strălucind de sudoare şi cu nişte vinişoare umflate pe frunte şi la tâmple.

Mitia n'o recunoscu îndată pe Elisaveta. Ochii ei erau umbriţi de o pălărie de pae, iar mâinile ei strângeau la piept un buchet de nuferi gălbui.

— Korşunov — dete ea din cap — m'ai minţit!

— Cum minţit?

— Nu-ţi aduci aminte, mi-ai promis că mă iei la pescuit.

Boiaryşkin dete drumul vâslelor şi lungi spinarea. Luntrea se urcă cu prora pe mal, scrâşnind pe nisip.

— Ţi-aduci aminte? — râse Lisa, sărind din luntre.

— N'am avut timp. Muncă! — se scuză Mitia, observând cu răsuflarea reţinută fata ce se apropia.

— Nu destul! — zise ea lui Boiaşkin. — Eu, Elisaveta Serghevna, nu mai vreau! Destul ne-am plimbat cu barca pe apa asta plicticoasă. Am băşici sângerânde dela atâta vâslit!

Boiaryşkin păşi cu călcâile goale pe pietrişul calcaros, înţepător, şi îşi şterse cu cascheta de student mototolită sudoarea depe frunte. Lisa se apropie de Mitia. El îi strânse neîndemânatec mâna.

— Ei, când mergem cu barca la pescuit? — întrebă ea dând capul pe spate şi clipind din ochi.

— Mâine! Am terminat cu treeratul. Acuma am timp.

— Dar n'ai să mă uiţi iarăşi?

— Nu, sigur că nu.

— Vii devreme de tot?

— Inainte de răsăritul soarelui.

— Te voiu aştepta.

— Vin, zău că vin!

— Dar n'ai uitat la care geam să baţi?

— L'oi găsi eu! — zâmbi Mitie.

— Probabil că voiu trebui să plec în călătorie peste câtva timp, deaceea aş vrea să mai pescuesc odată.

Mitia tăcea, învârtind în palmă cheia ruginită a bărcii sale şi uitându-se la buzele ei.

— Ei? — întrebă Boiaryşkin care examina o scoică cu liniile fin desenate.

— Indată...

Ea tăcu, zâmbi dintr'o pricină oarecare şi întrebă?

— A fost o nuntă la voi?

— Am măritat-o pe sora.

— Cu cine? — şi fără a aştepta răspunsul, ea zâmbi din nou cu surâsul ei neînţeles. — Vino atunci sigur.

Şi tot aşa ca atunci, pe terasa casei Mohovilor, Mitia fu ars de zâmbetul acesta ca de-o urzică.

O conduse cu privirea până la barcă, Boiayşkin dete vânt bărcii. Peste capul lui, Lisa se uita zâmbitoare la Mitia care tot se mai juca cu cheia, şi-l salută din cap.

Când se depărtaseră câţiva metri de mal, Boiaryşkin întrebă încet:

— Cine e flăcăul ăsta?

— Un conuscut.

— Un prieten intim?

Mitia asculta convorbirea, dar nu înţelese răspunsul, care fu înghiţit de scârţâitul port-lopeţilor. văzu numai că Boiaryşkin vâslea puternic, aplecându-se pe spate şi zâmbind. O panglică violet-deschisă care cădea dela pălărie pe rotunjimea desgolită a umerilor ei şi tremura în bătaia slabă a vântului, fermeca privirea aburită a lui Mitia.

Mitia care numai rar mergea la pescuit, nu se pregătise niciodată cu atâta râvnă ca în această seară. Aduse baligă uscată în grădină pentru a face focul pe care să-şi gătească o mămăligă de meiu şi aranjă coada undiţei.

Mihai îl urmărea din ochi şi-l rugă:

— Ia-mă şi pe mine Mitri. Singur n'o scoţi la capăt.

— Ba, lasă c'o să meargă şi singur.

— De mult n'am mai pescuit împreună. Un crap de cinci kilograme n'ar fi rău...

Mitia, ţinând ochii strânşi din pricina aburilor ce se ridicau din cazan, nu răspunse nicio vorbă. Când isprăvi cu pregătirile, intră în casă.

Bunicul Grişaca şedea lângă fereastră; prin nişte ochelari rotunzi, prinşi în alamă, privirile lui lunecau peste o Biblie.

Bunicule! — strigă Mitia şi deschise uşa cu umărul.

— Ce vrei?

— Trezeşte-mă, te rog, mâine la primul cântat al cocoşilor.

— Dar ce vrei să faci aşa devreme?

— Vreau să mă duc la pescuit.

Bătrânului, căruia îi plăceau peştii la masă, făcu de parcă ar fi împotrivă.

— Tata a spus că mâine se treeră cânepa. Aşa că nu-i timp de lenevit!... Te-ai făcut şi tu pescar, aşa deodată!

Mitia zise şiret:

— Mi mi-e totuna. Am vrut şi eu odată să aduc peşti lui bunicul... dar dac ăzici tu de cânepă... bine... atunci nu mă duc la pescuit.

— Nu, nu! — zise speriat Grişaca, bunicul, — ştergându-şi ochelarii, — Las' că vorbesc eu cu Miron. Poţi să te duci... Pescuitul înainte de răsăsitul soarelui e o treabă foarte bună... Las, că te trezesc eu... Du-te numai, mă prostule... Dar dece rânjeşti?

Pe la miezul nopţii, Grişaca, bunicul, ţinându-şi cu o mână pantalonii de in, iar cu cealalta dibuind drumul cu cârja, coborî scările. Trecu ca o umbră albă, tremurătoare, prin curte, spre hambar, şi-l atinse cu cârja pe Mitia, care dormea pe o bancă de lemn. In hambar domnea un miros de cereale proaspăt treerate, de guneiu de şoareci, precum şi mirosul acru, stătut, al păianjenişului din unele încăperi nelocuite.

Mitia dormea pe o bancă, lângă magazia de grâne. Nu se trezi imediat. Grişaca bunicul, îl atinse încet cu cârja, şoptind:

— Mitiuşca!... Mitia... Hei, mă, al dracului!... Mitia!

Mitia sforăia tare, cu picioarele trase la piept. Bunicul, înfuriat, înfipse în burta lui Mitia capătul tocit al cârjei şi începu să-l rotească ca pe un sfredel. Mitia scoase un horcăit, apucă cârja cu mâinile şi se trezi.

— Ce somn! Nu poţi să-l trezeşti! — ocărî bunicul.

— Taci, taci, să nu ne audă! — şopti Mitia somnoros, căutându-şi cismele.

Ajunse în piaţa satului. In sat cocoşii cântau pentru a doua oară. Când trecut pe stradă lângă casa popei Visarion, Mitia auzi pe cocoş din coteţul găinilor bătând din aripi şi scoţând un cucurigu cu un bas de dascăl bisericesc, cucurigu la care găinile începură speriate să cotcodăcească încet.

Pe scara prăvăliei dormea un paznic ,ţinând nasul ascuns adânc în gulerul cald de blană de oae. Mitia ajunge la gardul Mohovilor, sprijini de el undiţele şi uneltele de pescuit şi păşi încet, ca să nu-l simtă câinii, pe terasă. Apăsă clanţa rece — uşa era închisă. sări peste balustradă şi se apropie de fereastră. Obloanele erau pe jumătate deschise. Prin crăpăturile negre îl lovi în faţă adierea unui trup cald de fată şi a unui parfum dulceag, necunoscut.

— Lisaveta Sergeievna!

Lui Mitia i se păru că strigase foarte tare. Aşteptă. Linişte. „Să fi greşit fereastra? Te pomeneşti că acolo doarme chiar Mohov... Am nimerit bine atunci. Mă împuşcă pe loc!" cugetă Mitia strângând puternic în mână clanţa ferestrei.

— Lisaveta Sergeievna, scoală şi hai la pescuit.

„Frumos pescuit oiu avea eu dacă am greşit fereastra'.

— Te scoli? — întrebă Mitia nerăbdător şi vârî capul în odae.

— Ce? Cine-i acolo? — se auzi din întuneric o voce joasă şi speriată.

— Vii la pescuit? Eu sunt Korşunov.

— Da, da, da... îndată!

Din odae se auzi un fâşâit. Vocea ei somnoroasă, caldă, mirosea parcă a ismă. Mitia văzu ceva alb ce se mişca fâşâind prin odae.

„Bine ar fi să te joci aici cu ea în pat până la răsăritul soarelui... Ei, ce, dă-l dracului de pescuit..." cugetă el zăpăcit, absorbind parfumul dormitorului.

La fereastră apăru faţa ei râzândă, legat cu o băsmăliţă albă.

— Viu prin fereastră. Dă-mi mâna.

— Hai, — Mitia o ajută.

Se sprijini de braţul lui şi-l privi în ochi de aproape de tot.

— N'a mvenit repede?

— Nu-i nicio grabă, avem timp.

Porniră spre Don. Ea îşi frecă pleoapele puţin umflate şi zise:

— Bine am mai dormit! Trebuia să dorm mai departe. Prea devreme am plecat.

— Ba, e tocmai timpul potrivit.

Coborîră la mal prin întâia stradă care ducea din piaţa la Don. Apa părea a se fi umflat peste noapte. Luntrea care eri trăsese la mal pe un banc de nisip, stătea acum adânc în apă.

— Trebue să ne descălţăm, — oftă Lisa, măsurând cu ochii depărtarea până la barcă.

— Te duc eu.

— Nu, nu-i bine aşa... mai bine îmi scot pantofii.

— Iţi va fi mai plăcut...

— Nu... ea tăcu încurcată.

Mitia cuprinse cu braţul stâng picioarele ei deasupra genunchilor, o ridică uşor în aer şi trecu bălăcind prin apă spre barcă. Ea cuprinse neintenţionat ceafa lui puternică, râzând încet şi ca un porumbel.

Dacă nu se poticnea Mitia de piatra pe care muerile satului îşi spălau rufele, n'ar fi ajuns nici la acel sărut scurt şi neaşteptat.

Speriată, ea apăsă gura pe buzele crăpate ale lui Mitia. El se opri doi paşi înainte de barcă. Apa îi intra în cisme, îngheţându-i picioarele.

El deslegă barca, îi dete puternic vânt depe ţărmul nisipos şi sări într'însa. Vâsli în picioare cu lopata scurtă. Apa vâjâia, fremăta, plângea sub luntrea care, tăind mândră curentul cu prora ei ridicată, se îndrepta spre celelalt mal.

Undiţele zornăiau, zângănind la fiece mişcare.

— Incotro cârmeşti — întrebă Lisa, privind în jur.

—La celălalt mal.

Lângă ţărmul râpos şi plin de nisip, barca trase la mal.

Fără a o întreba, Mitia o ridică în braţe şi o duse în tufiş. Ea îl muşcă în obraz, îl zgârie, ţipă de câteva ori înăbuşit şi, simţind că puterile o lăsau, suspină amar şi fără lacrimi.

— — — — — — — — — — — —

Pe la ceasurile nouă se întoarseră. O ceaţă brun-gălbue învăluia cerul. Vântul dănţuia peste Don, ondulând apa. Barca se legăna, tăind undele, iar stropşiturile reci înspumate ale apei ce se ridica în vârtej din adânc, udau faţa palidă a Elisavetei, rămânând atârnate de genele ei, de buclele ieşite de sub basma sau scurgându-se în jos pe ea.

Ea închise ochii ei pustiiţi, upând cu degetele coarda unei flori asvârlite de apă în barcă. Mitia vâslea fără a o privi. La picioarele lui se găseau un crap şi o mreană, cu gurile încleştate în agonie şi cu ochii încercănaţi, cu portocaliu ieşiţi în afară. Pe faţa lui Mitia rătăcea conştiinţa unei vini, rătăcea mulţumire amestecată cu nelinişte.

— Te duc la debarcaderul lui Semionov. De acolo ţi-e mai aproape, — zise el încet, lăsând barca să lunece pe curentul apei.

Bine consimţi ea, pe şoptite.

Pe mal nu era nici urmă de om; ulucile pudrate cu cretă ale grădinilor de deasupra Donului lâncezeau, arse de vântul fierbinte, şi umpleau aerul cu mirosul fumegând al unor vreascuri arse. Pălăriile grele ale Floarei-soarelui se aplecau adânc la pământ, lăsând să cadă încet se minţele acoperite cu puf. In depărtare se auzeau mânjii nechezând. Râsetele zurgălăilor lor erau aduse Donului întins de către vântul fierbinte dela Miazăzi.

Mitia ridică în aer un peşte şi-l întinse Elisavetei care ieşea din barcă.

— Ia prada noastră.

Ea clipi speriată din gene şi luă peştele.

— Aşa... acuma mă duc.

— Da...

Ea porni, ducând în mână peştele prins de un fir subţire Jalnică şi tristă, ea părea a fi pierdut în tufiş toată conştiinţa de sine, toată veselia ei.

— Lisaveta.

Ea întoarse faţa; în îndoitura sprâncenelor ei, se citea necaz şi mânie.

— Vine 'ncoace pentru o clipă.

Ea se întoarse la dânsul, iar el, necăjindu-se de propria lui jenă îi spuse:

— N'am observat niciunul... La spate... pe fusta ta... e o pată... o pată mică...

Ea tresări, roşind ca focul până la umeri.

Mitia tăcu o clipă, apoi zise:

— Du-te pe uliţele lăturalnice.

— Dar trebuie să trec prin piaţă... Şi am vrut să-mi iau fusta de culcare închisă... — şopti ea disperată, privindu-l pe Mitia cu ură subit născută.

— Hai, s'o înverzesc cu o frunză... — propuse Mitia simplu, mirându-se de lacrimile ce năvăliseră în ochii ei.

— — — — — — — — — — — —

Ca freamătul vântului şi ca un şuşotit se răspândi vestea prin sat: „Mitia Koşunov a sedus fata lui Sergei Platonovici". Asta îşi şopteau muerile când duceau turmele de vaci la adăpat sub umbra îngustă, acoperită de praf, a cumpănii puţului, sau când băteau sdrenţele lor decolorate pe pietrele lucioase depe malul Donului.

— Da, da, aşai când creşti fără mamă adevărată.

— Dânsul abia are timp să răsufle, iar, mama vitregă mai închide câte un ochiu...

— Deunăzi povestea paznicului Nichita, cel fără degete: „Mă uit, aşa pe la miezul nopţii, văd un bărbat apropiindu-se de fereastra cea mai din colţ. Stai, îmi zic eu, trebue să fie un hoţ. O iau fuga acolo. — Cine? Poliţia! Poliţia!... Şi... era — Mitia!"

— Ei, fetele de astăzi... peste bot să le tragi... îs toate...

— Mitia i-a spus lui Mikisca al meu: „Am să-i trimit peţitori!".

— Mai întâi să-şi şteargă mucii dela nas...

— Cică ar fi silit-o... siluit-o...

— Nu, dragă verişoară, când nu vrea căţeaua nici câinele nu sare...

Prin străzi şi uliţi umblau svonuri şi trăncăneli. Se ungea cu murdărie numele până atunci curat al fetei, aşa, cum se unge o poartă cu păcură.

Svonul căzu pe capul încrunţit al lui Sergei Platonovici ca o grindă dela o schelărie care cade în capul unui om nebănuitor... căzu asupra lui şi-l doborî la pământ.

Două zile nu se duse nici la prăvălie, nici la moară.

A treia zi calul cel vânăt fu înhămat la birjă. Sergei Platonovici pleca în satele de cazaci învecinate, salutând majestuos şi mândru cazacii ce-i întâlnea în cale. In urma lui ieşi urnind din curte o trăsură strălucită. Iemelian, vizitiul, o lulea mică şi strâmbă prin bărbuţa încărunţită, strânse cu prestanţă mătasea albastră a hăţurilor şi doi cai negri ieşiră săltăreţi şi bătând puternic din copite în stradă. Inapoia spinării largi a lui Iemelian, putea fi văzută Elisaveta, palidă de moarte. Ţinea un mic geamantan în mână şi, zâmbind trist, salută cu o mănuşe pe Vladimir şi pe mama ei vitregă care stăteau în faţa porţii.

Pantelei Procofievici, care tocmai intra şchiopătând în prăvălie, întrebă curios pe paznicul Nichita:

— Unde e trimeasă fata mamii?

— La Moscova, la învăţătură...

A doua zi se întâmplă un eveniment despre care se mai vorbi încă mult timp pe malul Donului, în umbra puţului şi la strânsul vitelor... Cu puţin înainte de amurg, (caii care păscuseră în stepă trecuseră de mult în galop), Mitia se duse la Sergei Plaonovici. (Se duse intenţionat aşa de târziu, ca să nu fie văzut de nimeni). Nu venea aşa simplu, fără motiv, venea s'o ceară în căsătorie pe Elisaveta).

O văzuse până în ziua aceea numai de patru ori, nu mai mult. Ultima oară când fuseseră împreună, avuse loc între ei următoarea convorbire:

— Ia-mă de bărbat, Lisaveta.

— Prostie!

— Te voiu purta pe braţe, te voiu iubi... Avem destule mâini care să

(continuare în pag. .a)

Pe Donul liniştit

Sfârșit de CARNAVAL

de C. ASKEW.

In această remarcabilă și dramatică nuvelă asistăm la o serbare de carnaval întreruptă în felul cel mai neașteptat și mai teribil. Avariția umană nu-și pierde niciodată drepturile chiar în mijlocul celor mai îngrozitoare catastrofe cum se va vedea mai jos.

Piața publică din centrul micului orășel de pe Riviera strălucea cu o lumină aproape nefirească. Un rug enorm preparat cu opt zile înainte devora figura uriașă a Majestății Sale regele Carnaval a cărui fizionomie bizară înălțată deasupra flacărilor părea că-și ceartă supușii capricioși.

Ingrații însă nu se sinchiseau deloc și într'o horă drăcească, strigând, cântând își amestecau costumele bizare ca și îmbrăcămintea monarhului decăzut. Din înălțimea balcoanelor vecine o ploaie multicoloră de confetti și serpentine se revărsa asupra mulțimii de jos.

Rita și soțul ei Antonio petreceau voioși. Erau oameni săraci și ocaziile de distracție erau rare pentru ei. Comerțul nu mergea și mica prăvălioară pe care le-o lăsase moștenire tatăi Ritei deabea le dădea cele absolut necesare traiului.

Când se apropia carnavalul afacerile mergeau ceva mai bine și micul câștig suplimentar permitea sărmanei să-și cumepe un domino și bărbatului să guste puțin din vinul acrișor al țării sale.

Focul termină prin a se stinge; regele Carnaval încetează să mai trăiască și zorile zilei de Miercuri se apropie.

— Vino, dragul meu, zise Rita trăgându-și bărbatul de mânecă. Carnavalul s'a terminat pentru anul acesta și nu putem spune că ne-am plictisit. Nu e așa Antonio? Se simțea oarecare neliniște în vocea-i căci îi aștepta răspunsul cam nehotărîtă. Nu pentru că Antonio nu era bărbat bun. In asemenea ocazii însă ispitele sunt numeroase; și din nefericire pentru ea temerile îi erau deajuns de fundate.

— Te voi conduce acasă, Rita, răspunse el. Trebue să fii obosită și e timpul să te odihnești. Eu o să mai reviu pentru o oră, două.

— Te rog, Antonio rămâi acasă. Gândește-te că suntem în postul Paștelui și n'aș dori să lipsesc de la slujbă.

E la șase,ști.

Tânărul începu să râdă.

— Fii liniștită, vei merge la slujbă și voi merge chiar cu tine... Numai acordă-mi încă o oră. Am promis lui Borgoni și lui Sultini și... și lui Guido...

— De ce ești așa de legat de acești oameni? întrerupse ea cu patimă. E rău... după cele ce s'au întâmplat.

— Ași! Eu am câștigat partida, zise răzând Antonio. Nu te-ai căsătorit cu el ci cu mine. Prin urmare pot să mă arăt generos în această privință.

— Și pentru ce'mi făcea curte? reluă ea disprețuitoare. Desigur că nu pentru ochii mei frumoși.

— Ei bine dacă e vorba că pentru comoara ascunsă de tatăl tău cred că a părăsit această idee căci de mult nimeni nu mai crede în această poveste.

Părăsiseră mulțimea care se'mprăștia încet din piața redevenită întunecoasă și se pierdea prin străduleţe strâmte sau se refugiau în cafenelele rămase deschise.

Umila locuință a lor era foarte aproape.

*

Câteva cuvinte schimbate, o nouă încercare, tot așa de zadarnică, de a-și reține acasă bărbatul și sărmana Rita cu ochii înlăcrămați se opri în pragul casei pentru a-l privi pe Antonio cum se îndepărtează în noapte.

După ce traversase prăvălia începu să urce strâmta scară și făcându-și cruce și tremurând trecu prin fața ușii camerii unde tatăl ei, bătrânul avar, murise asasinat de hoți care se 'ntoarseră cu mâinile goale, fără a putea recolta fructul crimei lor, fără să descopere faimoasa comoară despre care toată lumea vorbea și care n'a fost găsită ulterior deci casa fusese scotocită în toate cotloanele.

Legenda supraviețuise mult după moartea bătrânului și Rita care era socotită bogată era înconjurată de o droaie de pretendenți. Cel mai stăruitor dintre toți era Guido, pe care ea nu-l putea suferi pentrucă-l bănuia în mod vag că luase parte la tentativa de furt pe care-l costase viața pe tatăl ei.

Cât despre Antonio, acesta își bătea joc de ea spunând că aiurează și că n'are niciun motiv să se certe cu prietenii săi. El nu crezuse niciodată în povestea comoarei și dacă se căsătorise cu Rita o făcuse din dragoste și nu pentru banii fantomă. In timp ce sărmana femeie se urca singură la culcare tânărul pătrundea în cârciuma afumată unde prietenii lui îl primiră sgomotos.

Guido, care era deghizat în clown se improvizase șeful bandei.

Vinul circula mereu, conversația era din ce în ce mai însuflețită și patronul cârciumii își freca mâinile fericit de a avea o atât de numeroasă clientelă atât de dispusă la cheltuială.

— Ei, Pierrot, strigă Antonio, ți-ai cumpărat un domino frumos cu cele cincizeci de lire ce mi le-ai câștigat aseară. Vino să-mi dai revanșa ca să mă despăgubesc cel puțin pentru carnavalul următor.

— Mai e timp de un an pentru aceasta, ripostă Guido bătându-l pe umeri.

Dar ochi-i străluceau căci era foarte avar și norocu-i la joc devenise proverbial.

Li se aduseră o pereche de cărți unsuroase și cei doi se așezară unul în fața altuia la masa pătrată cu stropi de vin.

Afară domnea calmul nelimitat al nopților meridionale; deabea se distingea murmurul foarte dulce al mării ce nu cunoștea nici flux, nici reflux. Sună două la biserica vecină.

— Hotărît încep să cred că norocul nu mă părăsește, zise Guido punând în buzunar un pachețel de bancnote rupte și unsuroase ce le luase dela prietenul său. Dar nu te descuraja Antonio. Jucăm până dimineața dacă vrei și norocul se poate schimba.

— Trebue să mă duc la slujbă, murmură Antonio cu un aer plictisit. E miercurea grasă și am promis femeii mele...

— *Per Bacco* Antonio al nostru se distinge și dacă continuă așa putem face din el un sfânt, exclamă Guido ironic. Ai oare dorința să te rogi să-ți arăte locul unde se află comoara ascunsă a bătrânului Carlo?

Antonio era gata să răspundă printr'o insultă și se ridicase pentru a pedepsi pe obraznic când în acel moment un lucru curios se petrecu.

★

Un sgomot comparabil cu acel făcut de trecerea unui autobuz greu se auzi, casa tremură, paharele de pe masă se ciocniră și o sticlă căzu pe pământ și se sparse.

Cei doi bărbați se priviră cu stupoare; apoi unul din ei aleargă la ușă, o deschise și se uită afară. Calmul cel mai absolut domnea pretutindeni și locul avea aceleași aspect pașnic ca de obiceiu.

— Ce a fost? se întrebare reciproc băutorii întârziați.

— Nu e nimic.... un mic cutremur, explică Guido. Nu vă emoționați; s'a terminat. Vedeți nu a făcut niciun rău nimănui. Toate rudele și prietenii noștri dorm liniștiți.

Partida întreruptă fu reluată. Cei doi jucători păreau și mai înverșunați acum când sala era goală și nu era nimeni cine să-i privească sau să-i rețină. Antonio, zăpăcit de băutură deveni o pradă ușoară pentru adversarul său care știuse să-și păstreze sângele rece. Ultimii săi bani, prețioasele economii atât de greu strânse în luni de privațiuni dispăruseră de mult și Antonio juca pe cuvânt contractând obligații care nu-l puteau duce decât la ruină.

Trei, apoi patru, apoi cinci sunară. In sfârșit Guido aruncă cărțile pe masă.

— La ce să te încăpățânezi? Ai pierdut până acuma mai mult decât ești capabil să-mi plătești și D-zeu m'ar pedepsi dacă te-aș ruina. Deci ascultă-mă. Ai spus că vrei să-ți iei altă prăvălie. Se pare că nu te simți prea liniștit în vechea pentrucă ți-e teamă să nu întâlnești fantoma bătrânului Carlo. Am să-ți propun un târg. Baraca ta veche n'are nicio valoare dar îmi place. Dacă vrei vom face o ultimă partidă a cărei miză e prăvălia. Intr'un fel sau în altul: dacă voi pierde sau câștiga nu va mai fi vorba de nimic că-mi datorezi. Ce spui?

Propunerea mea e cinstită, cred? Poate că Antonio era mai puțin beat de cât o credea tovarășul său, poate că-i reveneau în minte cuvintele spuse de soția lui însă își dădu seama că căzuse într'o cursă și văzu toată importanta combinație a lui Guido.

Se ridică dintr'o săritură, cu pumnii strânși cu privirea încărcată de furie.

— Nu ești decât o canalie și un bandit. Nu ești mulțumit că m'ai furat vrei să mă și ruinezi. Dar acum știu cine ești. E adevărat ce spune femeia mea despre tine. Dorea-i vechea casă; dar pentruce o dorea-i? Pentrucă ști că bătrânul Carlo și-a ascuns acolo comoara. Tu ai hotărît pe ceilalți să-l omoare. Tu ai fost adevăratul asasin...

Fața măslinie a celuilalt se învineți.

— Taci, imbecilule. Vei deștepta toată casa. Dar Antonio nu e omul care să se liniștească imediat odată ce se'nfuriase. Impingând masa la o parte sări înainte pentru a se repezi spre vechiu-i prieten.

Guido, care avea o constituție de atlet îl apucă cu o mână de gât și cu cealaltă ridică deasupra lui un cuțit lung, curbat. In același moment și fără ca nimic să o prevestească acelaș sgomot sinistru se auzi pentru a doua oară parcă ieșind din pământ. Guido lăsă mâna înarmată în jos și îi dădu drumul lui Antonio.

Cei doi vrăjmași rămaseră un moment ca trăzniți unul în fața celuilalt, cu fața răvășită de o groază fără nume și apoi deoarece casa începu să oscileze ieșiră repede și fugiră cât putură.

Era și timpul căci cum ieșiră se auzi un sgomot sinistru și clădirea ca și un singur bloc se dărâmă.

In piața acum cufundată într'o întunecime deasă o scenă de o groază de nedescris înlocuise petrecerea de cu seară. Bărbați, femei, copii o parcurgeau din toate direcțiile, ciocnindu-se, lovindu-se, încercând zadarnic să scape de pericolul ce-i amenința. Unii era încă îmbrăcați în hainele de carnaval; alții surprinși în somn, se salvaseră deabea îmbrăcați.

— Rita! Soția mea! țipă Antonio desmeticit de pericol!

Fără a pierde o secundă plecă în direcția casei. Pietre, blocuri întregi de zidărie cădeau în jurul lui. Din fericire niciuna nu-l atinse dar la un moment dat fu constrâns să facă un ocol, strada pe care trebuia să apuce fiind complect blocată. Insfârșit cu prețul D-zeu știe câtor greutăți ajunse acasă. Deabia o recunoscu căci toată fațada-i dispăruse și tot interiorul din pod până până în pivniță era expus vederii. Escaladând dărămăturile înaintă în prăvălie dar aci zări că și scara se dărâmase și că nu-i era posibil să meargă mai departe.

— Oh, Rita, draga mea. Unde ești? gemu el doborât de chin.

Observând că mai rămăse-se câteva trepte se urcă pe ele chemându-și femeiea din toate puterile, care însă nu-i răspundea.

*

Din ce în ce mai neliniștit și fără a ține seama de pericolul ce-l amenința și pe el începu să dea totoul la o parte. Deabea se ocupase câteva momente astfel când un obiect greu se desfăcu de pe o treaptă deasupra lui și căzu la picioarele sale. Era o pungă de piele care se deschise căzând și de unde se răspândiră o mulțime de monede de aur. Fără să vrea descoperise comoara avarului.

Antonio ridică ochii. In firida ce apăruse se vedea un cufăr de fier și mai mulți saci asemănători cu cel ce căzuse. Avea în fața lui o avere ce depășea visurile cele mai fericite ale lui; are din ce-și plăti toate datoriile, din ce să-și asigure pentru viitor o vieață luxoasă și independentă pentru el și soția lui.

Soția lui! Oare ce devenise în acest timp? Buimăcirea îi era așa de mare încât pentru un moment încetase să se gândească la ea.

— Rita! Rita! reîncepu el să strige ca un nebun.

Deodată o ideie îi trecu prin cap. Prost ce este: nu-i spusese ea că va merge la slujbă la șase? Și era aproape șase când se produsese cutremurul de pământ. Nu-i mai rămânea decât un singur lucru de făcut: să alerge repede la biserică. Da, desigur asta-i era datoria cu toate că pentru aceasta ar trebui să-și abandoneze comoara la discreția vreunui jefuitor care sunt atât de numeroși la catastrofe de soiul acesta. Murmurând o înjurătură între dinți aruncă la repezeală în ascunzătoare toate monedele ce le zări și puse o scândură în fața deschizăturii pentru a masca de bine de rău. Apoi se 'ntoarse spre a pleca.

Guido era la baza scării!

— Femeia ta e la biserică Antonio, zise noul venit încercând fără a reuși, să-și ascundă turburarea ce i-o pricinuise prezența lui Antonio. Am văzut pe bătrâna Maria alergând după ea. Te asigur că e în mare primejdie. Biserica tremură din încheeturi și amenință să se dărâme dintr'un moment în altul; toată lumea aleargă însă acolo cași cum le-ar fi asigurată vieața.

Antonio sări în josul treptelor.

— Minți Guido! zise el. Minți, pe Madona ai avut alte intențiuni venind aci.

Se întrerupse. Pentruce să divulge secretul dacă celălalt nu-l cunoștea? Ce-i de făcut? De o parte femeia sa, femeia pe care o adora, expusă la una din cele mai groaznice pericole, de cealaltă posibilitata să-i dea celuilalt bogățiile pe care le râvnea de atâta vreme. Trebue să menționăm că ezitarea lui Antonio fu de scurtă durată. Judecând că cel mai înțelept lucru e să tacă trecu pe dinainte lui Guido fără a spune ceva escaladă în sens contrar dărâmăturile strânse în fața casei și se îndreptă în cea mai mare grabă spre biserică. Guido îl privi îndepărtându-se, ironic:

— Noroc bun! îi strigă.

*

Ajungând în fața bisericii Antonio se găsi în fața unei mulțimi îngrozite compusă în cea mai mare parte din femei și copii care încercau să intre în interiorul sfântului locaș.

Deabea zări preotul palid care implora lumea să iasă pentru a nu face pericolul și mai mare pentru cei dinăuntru.

In capela-i preferată Rita se ruga, calmă. Când Antonio se apropia de ea și-i atinse umărul ridică privirea.

Binecuvântat fie cerul că ești teafăr și sănătos strigă ea.

— Da, dar dacă nu vrei să ni se întâmple vreo nenorocire trebue să fugim repede; aci pericolul e mare.

— Pericol? Aci? Cum asta?

— Biserica poate să se dărîme dintr'un moment în altul. Vino, Rita, vino repede.

— Niciodată. Rămâi aci cu mine Antonio. Suntem cu D-zeu... și dacă vrea în mânia lui....

— Ascultă ce spune preotul Rita. In numele lui D-zeu ne cere să ieșim.

Iși pierdea însă timpul zadarnic încercând s'o convingă. Nu voia să asculte nimic. Deodată tăcerea ce domnea în interiorul bisericii fu turburată de un sgomot sinistru căruia îi răspunse mii de strigăte înfricoșate; apoi se auzi din nou acel tunet precursor al dezastrului.

Atunci Antonio fără a mai ezita trecu dela cuvinte la acte și ridicându-și femeia în brațe eși pe o poartă laterală pe care o cunoștea foarte bine. Când ieși în piață i se păru că solul se ridică brusc în fața lui ca valul unui ocean și fu trântit la pământ ducând cu sine trupul femeii sale ce leșinase.

In acelaș moment auzi un suerat curios întovărășit de un sgomot comparabil unui bombardament de artilerie și urmat de strigăte de durere și groază, și ridicând ochii își dădu vag seama că se zăreau crestele îndepărtate ale Alpilor altădată invizibili din acel loc.

Ultimul seism complectase dezastrul nenorocitului oraș.

Până acum Antonio și soția aveau fericirea să fie sănătoși și teferi.

— Ia-mă, ia-mă de aici se ruga femeia înspăimântată.

— Vino, îi spuse el. Mergem spre malul mării; acolo vom fi mai în siguranță.

Și luând-o de mână o trase după el. Pentru a ajunge la plajă trebuia să treacă pe lângă locuința lor dărămată. La vederea ei Antonio se opri și Rita începu să plângă.

— Ce ne mai interesează să mai trăim? Nimic nu ne mai leagă de vieață.

— Nu e destul că am fost salvați amândoi? spuse el cu o voce blândă.

Apoi așezând-o într'un loc ce i se părea mai sigur sări din nou peste dărâmături pentru a pătrunde în casă. Se mai dărâmase și alte ziduri dar treptele rămăseseră în starea în care se lăsase.

Deodată observă ceva în fața lui ce-l făcu să se grăbească și să tremure.

Guido, mort, zăcea sdrobit sub greutatea unui stâlp ce-l doborâse în cădere Avea buzunarele umflate cu monede de aur; o cantitate mare era răspândită în jurul lui și mai avea o mână cramponată de caseta de fer pe care desigur că voia să o transporte când moartea îl surprinsese.

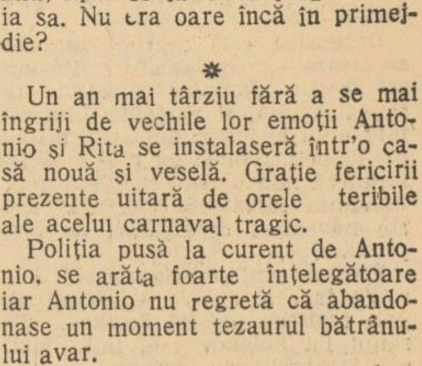
Antonio îl privi un moment pălind; apoi se întoarse lângă femeia sa. Nu era oare încă în primejdie?

*

Un an mai târziu fără a se mai îngriji de vechile lor emoții Antonio și Rita se instalaseră într'o casă nouă și veselă. Grație fericirii prezente uitară de orele teribile ale acelui carnaval tragic.

Poliția pusă la curent de Antonio, se arăta foarte înțelegătoare iar Antonio nu regretă că abandonase un moment tezaurul bătrânului avar.

In românește de
M. SĂVEANU

VIRGINIA POPESCU
va juca în revista „Izbânda"

PE DONUL LINIȘTIT

(Urmare din pag. 7-a)

muncească, vei putea sta toată ziua la fereastră și să citești.

— Ești un prost!

Mitia fu adânc jicnit și nu mai spuse nimic.

In seara aceea veni acasă devreme și-i spuse lui Miron Grigorievici:

— Tată, însoară-mă.

— Fă-ți cruce, prostule, să-ți iasă năsbâtiile din cap!

— Nu glumesc, vorbesc serios.

— Ce grabă pe tine... Cine ți-a sucit capul... te pomenești că Marfușca!

— Trimite-i, te rog, lui Sergei Platorovici pețitorii noștri.

Miron Grigorievici puse încet și la rând uneltele lui de cismar (își peticia tocmai bretelele) pe bancă și isbucni într'un hohot de râs.

— Te-ai cam îmbătat astăzi, fiule.

Mitia nu-l slăbi. Tatăl se aprinse mânios.

— Măgarule! Sergei Platonovici are mai mult de o sută de mii de ruble, e negustor... Iar tu ce ești?... Vezi, de-ți ia tălpășița căci altfel te mai și pocnesc cu bretelele, dragă mire...

— Avem două duzini de boi, o curte mare... apoi el e țăran iar noi suntem cazaci...

— Pleacă! — porunci scurt Miron Grigorievici, căruia nu-i plăcea vorba lungă.

Numai la Grișaca bunicul. găsi Mitia înțelegere; lovind cu cârja în pământ, el se târî în odaia fiului său

— Miron!

— Ei?

— Dece te opui? Dacă băiatul o iubește...

— Ești copilăros de tot, tată... zău! Mitri e prost destul, dar dumneata...

— Tacă-ți gura! — Grișaca, bunicul, bătu cu cârja în pământ.

— Da' ce, nu suntem de nasul lui? Pentru el trebue să fie o onoare că fiul unui cazac vrea să se însoare cu fata lui. Și apoi, el ne-o dă... așa cum e ea acuma... Suntem cunoscuți în tot ținutul. Nu suntem cerșetori, avem pământ... Da!... Du-te la el, Mirosca! Nu trebue să-ți fie rușine! Ca zestre să-i dea moara.

Miron Grigorievici răsuflă adânc și ieși în curte.

Mitia însă hotărî a se duce încă în aceeaș seară la Sergei Platonovici. Cunoștea îndărătnicia tatălui său, era ca un ulm, care, chiar dacă se apleca, nu putea fi frânt de nimeni.

Ajunse fluerând până la poartă, dar aici își pierdu curajul. Se opri o clipă, apoi intră în curte. Pe terasă întrebă o servitoare care foșnea cu șorțul scrobit:

— Acasă stăpânul?

— Bea ceai. Așteaptă.

El se așeză s'aștepte; fuma o țigară își umezi degetele cu salivă, stinse țigara cu degetele umede de scuipat și murdări cu mucul dușumeaua. Sergei Platonovici ieși, scuturându-și vestea de firimiturile pesmetului, și când dete cu ochii de el, încruntă sprâncenele.

— Vino înăuntru.

Mitia intră primul în odaia răcoroasă în care domnea un miros de cărți și tutun și simți că îndrăzneala cu care se încărcase îi ajunsese tocmai până la pragul acestei odăi.

Sergei Platonovici se apropie de masă, se întoarse scârțâind din tocuri.

— Ei? —In spate, degetele lui sgâriau biroul de scris.

— Am venit... ca să vă întreb... — o umezeală rece îi ardea ochii, făcându-l să tresară înfiorat. — Poate mi-o dați pe Elisaveta?

Disperare, furie, lașitate, goneau picături de sudoare în fața încurcată a lui Mitia, picături mici și sgârcite ca roua umedă din vremea de secetă.

Sprânceana stângă a lui Sergei Platonovici se cutremură, iar buza lui de sus se umflă., așa că ieși la vedere fața ei trandafirie dinăuntru. Intinzând gâtul, el se apleacă înainte.

— Ce? Ce-e-e-e spui, mă ticălosule!... Afară!... afa-a-ară cu tine! La hatmanul satului... Porc de câine blestemat..., nelegiuit!...

Mitia, încurajat de țipetele violente, observa cum fața lui Sergei Platonovici devenea vânătă de congestie.

— N'am vrut să vă jicnesc... vroiam să-mi plătesc greșeala...

Sergei Platonovici roti ochii lui injectați de sânge și lacrimi și aruncă o scrumieră masivă în Mitia. Il atinse în treacăt la genunchi. Suportând bărbătește durerea, Mitia deschise ușa și rânjind, devenind obrasnic de durere și umilire, țipa cât putu de tare:

— Cum vrei dumneata, Sergei Platonovici, eu am vrut din suflet să repar totul... Cui îi trebue una ca asta! Eu vroiam să-i salvez onoarea... Cui îi trebue o îmbucătură din care s'a mai mușcat... Nici măcar un câine n'o ia...

Sergei Platonovici strânse la buze o batistă mototolită și se luă după el. In fața intrării principale i se puse în cale; Mitia fugi în curte pe scara din dos. Acolo Sergei Platonovici îi făcu semn din ochi vizitiului și în timp ce Mitia umbla pe la zăvorul porții, din șopron se repeziră afară patru câini de lanț, deslegați, goniră peste curtea frumos măturată și se aruncară asupra lui Mitia.

In 1910, Sergei Platonovici adusese din Nijni-Novgorod doi câini mici, buclați, un câine și o cățea. Aveau părul negru și încrețit și niște guri uriașe. După trecerea de un an erau așa de mari ca viței. La început rupeau fustele muerilor ce treceau pe drum, apoi învățară să trântească muerile la pământ și să le însângereze pulpele. Și abia atunci când omorîseră un vițel al lui Moș Pancratie, porunci Sergei Platonovici ca să fie puși în lanț împreună cu doi câini atepini. Li se dădea drumul numai noaptea și odată pe an, pentru împerechere.

Mitia nici nu întoarse bine fața când primul câine, zis Baian, îi aruncă labele pe umeri și-i înfipse dinții adânc în haina căptușită. Mitia se apără cu mâinile, încercând să nu cadă. Câinii îl smuceau, îl târau, îl mușcau. Arătau ca un singur ghemotoc negru. Mitia observă cum Iemelian, suflând calm mici scântei din lulea, deschise ușa casei și dispăru înăuntru.

Pe terasă stătea Sergei Platonovici, sprijinit de streașina acoperișului, încleștând pumnii lui albi, acoperiți de păr blond, țepos. Mitia se clătina; reuși însfârșit să tragă laoparte zăvorul. Târî afară cu el ghemotocul împuțit și urlând de câini, care tot mai erau prinși de picioarele lui însângerate. Pe Baian îl sugrumă, de ceilalți câini îl scăpară cu greu cazacii ce treceau pe acolo.

DAN DEMETRESCU
va juca în revista „Izbânda"

„HATMANUL"

PIESĂ INEDITĂ DE I. L. CARAGIALE

ACTUL IV

(O răspântie într'o pădure a Ukrainei. La dreapta, cortul lui Frol Gherasz; la stânga, un copac gros, la partea căruia e o bancă de verdeaţă. Doi cazaci sunt de strajă la cort).

SCENA I

Mosy, Galgan, Remen, Pavluc şi Consiliul celor vechi, intrând prin stânga.

GALGAN *(lui Mosy):* Ca mai mare în Consiliu, tu trebue să vorbeşti pentru noi.

MOSY: N'am să vorbesc pentru nişte nebuni, care pentru cea d'intâi înfrângere...

REMEN: După cea d'intâi ciocnire!

GALGAN: Dar ce are să fie cea d'a doua?

REMEN: Ei! are să fie cea din urmă; dacă vom fi duşi tot aşa, o isprăvim repede.

PAVLUC: O! nu prea am pierdut mulţi oameni.

GALGAN: Nu! pentru cuvântul foarte lămurit că nu băgăm pe nimeni în luptă... şi tocmai de asta încep să... încep să mă cam mir.

MOSY: Spuneţi-vă mai bine gândul pe faţă; vă credeţi trădaţi.

GALGAN: D'apoi!

REMEN: Trădaţi... nu! dar nu bine comandaţi.

MOSY: Iată oameni pe cari-i turbură şi le răstoarnă gândurile un nimica; foc de paie, pe care o bură uşoară îl stinge. Flacără şi avânt la întâia pornire, şi după o înfrângere cât de mică, totul se preface cenuşe şi locul avântului îl ia spaima.

GALGAN: Dacă vrem să ne luminăm adică se înţelege că ne înspăimântăm... Mai întâi eu voiu să ştiu...

MOSY: Adică vrei să zici că „ai vrea" să ştii... pentru că de! ori că se va fi schimbat mult bătrânul Frol Gherasz după cât îl ştiu eu, ori că vai de cel ce ar cuteza să-i facă vreo întrebare...

GALGAN: Nu vrei să-ţi îndeplineşti datoriile postului tău?

MOSY: De o mie de milioane de ori nu!

GALGAN: Atunci, mă însărcinez eu *(către strejer)* Frol Gherasz şi Stenko aicea sunt?

STREJERUL: Nu, sunt la Sergeieff.

MOSY: Aveţi noroc. Folosiţi-vă de vremea pe care v'o dă întâmplarea şi gândiţi-vă asupra cui vă aruncaţi bănuiala. Aduceţi v'aminte de numele, de bărbăţia, de strălucirea căpitanilor, pe cari cutezaţi să-i bănuiţi; uitaţi înfrângerea şi gândiţi-vă la Mikla.

PAVLUC: Adevărul e că n'avem dreptul să fim aşa de severi; însă se amestecă nenorocirea, şi orice-am face...

MOSY: Dacă soldaţii tăi ar şti că ai astfel de gânduri!

PAVLUC: Am şi eu aceleaşi gânduri ca şi ei.

MOSY: Ruşinea ta este; căci datoria cea dintâi a unui căpitan, şi singura lui tărie este să fie pentru soldaţii lui ceeace trunchiul copacului pentru ramuri, să le toarne suflet şi să fie mândru a zice: Soldaţii mei gândesc şi cred ca mine, care sunt viteaz ca ei.

REMEN: Fireşte, asta e şi părerea mea!

GALGAN: Şi a noastră. Dar dreptul consiliului celor vechi, este un drept netăgăduit şi Frol Gherasz nu se poate supăra deloc, când cei din consiliu vrând a se folosi de dreptul lor, îl vor întreba să le spună ce planuri, ce gânduri are.

MOSY: Eu îl cunosc şi-l preţuesc mult pe Gherasz şi deaceea mă'ndoesc că le va spune. Afară de asta Consiliul vostru n'are ce căuta aici. Aşi înţelege, dacă am avea aface cu vreo căpetenie nesigură şi uşoară, încât să-i putem da un plan din care să nu mai poată ieşi; aşi înţelege iar, dacă ar fi vreunul în al cărui caracter să nu se întrupeze spiritul patriei întregi; dar când avem în frunte-ne pe un Frol Gherasz, treaba noastră e să tăcem şi datoria noastră să-l urmăm cu încredere oarbă.

GALGAN: Dacă am fi biruitori, ar merge uşor lucrurile.

MOSY: Şi sunteţi mai rău chiar de cât biruiţi, sunteţi sfărâmaţi; dar sunteţi învinşi fără luptă şi sfărâmaţi numai în închipuirea voastră; v'aţi pierdut cumpătul prin lipsă de judecată! Ei! iacă, mie mi-e ruşine pentru Ukraina, şi turbez când auz atâta vorbă mare şi văz atât de puţină bărbăţie.

GALGAN: Măsoară-ţi mai bine vorbele şi gândeşte-te cui vorbeşti.

MOSY: Ei, ş'apoi dacă vă vorbesc vouă, vă vorbesc tocmai ca să m'auziţi.

GALGAN: Ce gândiţi voi, ce visaţi? Gândiţi că un popor se reîntemeiază numai răsculându-se; şi că nmai sguduind în mâini săbiile, răstoarnă lumea întreagă? Dacă vă este aceasta speranţa lăsaţi-o'ncolo. Răsboiul este o sarcină îndelungată, nu o paradă. Nu e numai să ţii în mână sabia şi carabina, fierul e un metal mort şi praful de puşcă un sgomot numai atunci când inima desbărbătată moare din pricina unei speranţe căzute. Judecaţi mai sănătos la silinţele ce ne cere fapta pe care am început-o; o oştire nu se face din nou într'o zi decât numai dacă sunt soldaţii gata şi copiii ascultaţi: Nu într'o zi se poate reîntemeia o ţară. Cu toate astea aţi putea întreba...

MOSY *(arătându-l pe Frol Gherasz şi pe Stenco, cari intră prin dreapta):* Iată-l; întreabă-l.

SCENA II

Aceiaşi, Frol Gherasz, Stenko.

FROL GHERASZ *(lui Stenko, fără a vedea consiliul):* I se cădea lui Sergeief o mustrare aspră. Pentru ca un căpitan să dea singur semnalul, ca să fie numai el singur biruitor, trebue să fie sau începător sau neleal. *(văzând consiliul):* Ce caută Consiliul aci adunat fără să-l chem eu?

MOSY *(către consilieri):* Iată leul cel bătrân! muşcaţi-l dacă îndrăsniţi şacalilor!

GALGAN: Remen ar vrea să-ţi vorbească, părinte...

REMEN: Nu eu, Galgan.

GALGAN: Ei! aşa, fie, eu. Am venit tată hatmane, în numele dreptului nostru străvechiu, statornicit prin obiceiu de pe vremi...

FROL GHERASZ: Te cunoşti după glas ce ai vrea să spui. Incă nu eşti în stare, şi tot e bine şi asta, nu eşti în stare să vorbeşti liber şi limpede când ai să spui ceva de ruşine. Mai bine taci, ascunde-ţi ruşinea şi pleacă.

GALGAN: Ce ruşine ar fi adică pentru noi să-ţi cerem socoteală...

STENCO: Lui? să-i cereţi socoteală...

REMEN: Ştii că avem drept...

GALGAN: După înfrângerea de ieri...

STENKO: Destul, destul! In minutul acesta când vorbiţi, fiica lui poate moare, şi împotriva unui astfel de om, în faţa unui aşa căpitan, prin astfel de oameni ţara găseşte a-i vorbi. El dă patriei pe copila sa, şi copiii patriei... iată-i!

REMEN: Credinţele nu sunt dovezi.

GALGAN: Nici strigătele mari nu sunt răspunsuri.

REMEN: Nu suntem noi oameni să ne pălim aşa de lesne. Avem parte la luptă. vrem să luăm parte şi la plan.

GALGAN: Avem fiecare câte-un regiment, care nu se mai mişcă din loc dacă nu va şti unde merge.

REMEN: In sfârşit, vrem să fim lămuriţi, şi pace.

MOSY: Mişei!

STENKO: Smintiţilor! nu ştiţi că Sergeief...

FROL GHERASZ *(isbucnind):* N'au să ştie nimic! au să ştie numai cine le este hatman. Galgan şi Remen, cari vă acoperiţi neîncrederea cu un drept, ce, sigur sau nu, este un drept infam, şi a căror insultă nu se discută aici — mergeţi pe dată lângă soldaţii voştri; şi fiindcă vă îndoiţi de marele vostru hatman, eu, în numele patriei insultate în persoana mea pentru numele de soldat pe care-l ruşinaţi astfel, vă gonesc d'aci pe voi şi pe regimentele voastre.

STENKO *(cu jumătate voce către Frol Gherasz):* Gândeşte-te la numărul vrăjmaşilor şi nu uita ce puţini suntem.

FROL GHERASZ: Datoriile noastre sunt bărbăteşti, şi astfel avem nevoie numai de bărbaţi. Gonind aşa oameni, îmi întăresc oastea; cine dezertează cu inima, trebue să dezerteze şi din şiruri.

GALGAN: Cum? să părăsim...

FROL GHERASZ: Ordinul meu e fără răspuns. Dezertarea să nu fie secretă să fie publică. A! pentru ca să vă bateţi, pentru ca să vă supuneţi mie, vă trebue un scop lămurit? Am să vi-l lămuresc eu. Intoarceţi-vă în tabără, ruşinaţi, neutri, liniştiţi, şi dacă vreun tătar ar veni să vă turbure sălaşurile, goniţi-l, tâlharilor; aşa lupte vă trebue vouă! Prădaţi, jefuiţi, împuşcaţi pe ascunse! La lupta mare nu puteţivoi ieşi! Iar voi, ceştilalţi, a căror vină este că aţi tăcut în faţa înjositoarelor insulte ce mi s'au adus, să ştiţi că pedeapsa sau iertarea în mână vă stă. Mâine avem bătălie, mâine voiu judeca... Atât aveam să zic.

GALGAN: Dar, cu toate astea...

FROL GHERASZ: Am sfârşit; plecaţi.

REMEN: Insă noi suntem...

FROL GHERASZ: A! mă siliţi a-mi aduce aminte de zilele noastre cele mai mişeleşti... *(scoate dela brâu pistolul şi-l îndreaptă către cazaci).* Celui ce va mai grăi o vorbă, îi sfărâm ţeasta. *(Cazacii se trag înapoi în tăcere. După ce a eşit cel din urmă, Frol Gherasz îşi lasă încet braţul să-i cază, arma îi scapă din mână, apleacă fruntea de durere şi cade plângând pe banca de verdeaţă).*

SCENA III

Mosy şi Stenko în fund. Frol Gherasz singur în faţa scenei.

FROL GHERASZ: O! fiica mea, Mikla! oare făcut-am numai o crimă? oare te-am dat la moarte în zadar, scumpa mea victimă? Oare în mişelia lor, în spaima lor necumpătată, smintiţii ceştia vor face să fiu numai un omorâtor, omorâtorul tău? O! nu, Doamne al luptelor viteieşti, tu Mântuitorul lumii, nu mai înăspriţi adânca mea durere. Nu, voi nu vreţi ca inima mea sdrobită să risipească fără scop sângele ce-l varsă. Deschideţi ochii sufleteşti ai acestui popor înfuriat. Mi-am dat copila pentru el, să-mi dea şi el patria. Insuflă-i Doamne, linişteşte-i, cumpăteează-i; fie ei datoria mea, să le fiu eu lege!

STENKO *(care s'a apropiat puţin):* Ce ruşine pentru [illegible] tine ce chin! Ce mai sunt mintea, onoarea, dreptatea, dacă atâta nerecunoştinţă loveşte astfel de soldaţi...

FROL GHERASZ: Nu, sunt mai mult smintiţi decât nerecunoscători. Toate le-a făcut Sergeief cu necuminţia lui, şi dacă consilierii ar fi rămas în tăcere, şi ar fi aşteptat ora când trebuia să le desluşesc toate, dacă n'ar fi venit să mă 'ntrebe, i-aşi fi chemat chiar eu. Dar de vreme ce lucrul a început astfel, de vreme ce disciplina este atinsă şi regula isbită, nu mai stă în puterea mea să fac altfel; căci, ori pentru a risipi vorbele defăimătoare, sau pentru a desminţi teama neîntemeiată, un căpitan nu răspunde ci vorbeşte oastei sale. In fond, compătimesc spaima ce i-au apucat, pentru ca să ne credem tari şi se bizuiau foarte mult în mine!

MOSY: Un cuvânt mai mult, ca să te fi scutit de insultă? A! Dacă mi-aş fi ascultat numai mânia, i-aşi fi făcut să-şi ispăşească greşeala: ţi-aşi fi culcat la picioare măcar trei sau patru.

STENKO: Şi omul cel mai tare se clatină d'o aşa lovitură; să vezi un astfel de popor până 'ntr'atât de nestatornic şi de schimbăcios, care-şi pierde cu totul cumpătul la cea dintâi înfrângere.

FROL GHERASZ: Vai, fiule, aşa e făcută mintea omului, dintr'un exces în altul cade; şi tăria bieţilor soldaţi ar fi peste firea omenească dacă din vârful atâtor speranţe s'ar coborî fără să cază, sau ar cădea fără să se prăvălească. Afară de asta, lasă vremea să treacă peste uimirea lor. Astăzi, mâine, are să fie o ciocnire, în care voiu întrebuinţa pe cei mai neastâmpăraţi dintre dânşii; aceia pe cari-i voiu vârî în luptă, se vor crede fericiţi. Totul este să le ştii ţine piept, să nu laşi a-i lua vântul; ş'apoi după ce omul face câte-i stă prin putinţă rămâne să hotărască soarta, adică Dumnezeu chiar!

MOSY: Aşa dar pe mâine trebue să ne pregătim?

FROL GHERASZ: Dacă prevederile mele nu vor fi rătăcite întru ceva, Rogovian la noapte are să ne fie drept în faţă, şi la răsăritul soarelui mâine, trebue să-i eşim înainte.

MOSY: Şi pe unde-l aştepţi?

FROL GHERASZ: Pe la Stoblof neapărat.

MOSY: I-ar fi mai aproape să vie pe drumul celălalt, pela Mohilef.

FROL GHERASZ: Pela strâmtorile dela Alcma? Dar nu cutez să sper că are să treacă pe acolo.

STENKO: In adevăr, ar fi mare noroc... două mii de soldaţi buni!...

FROL GHERASZ: Ei! nu! destul chiar o mie cincisute. Trei regimente închid cu desăvârşire gura strâmtorii şi atunci n'ar mai fi o isbândă numai, ar fi mântuirea întreagă, biruinţa fără nici o stavilă; căci, în vreme ce unii se vor da morţii ca nişte viteji, oastea va lua pe la spate pe Polonii uimiţi, Ukraina va fi recucerită şi Rogovian prins. Iată alternativa.

MOSY: Frumoasă de tot, ce-i drept.

FROL GHERASZ *(mergând spre fundul scenei şi privind în depărtare):* Iată pentru ce arz de nerăbdare să-mi vie vestea.

MOSY: A şi plecat cineva înainte?

STENKO: Mai e vorbă; cred că nu te îndoieşti.

MOSY: Pot prea bine să mă'ndoiesc, de vreme ce mă aflu eu aici.

STENKO: Nu fii aşa de mândru, Mosy; trimisul nostru poate să facă aceea ce nici tu nici eu n'am putut face, nici tu nici eu n'am putea merge şi adânci lucrurile aşa de departe.

MOSY: Şi cine oare să fie acel soldat mai minunat ca toţi?

STENKO: Când îţi voiu spune numele, poate că vei roşi; Marucha!

MOSY: Bătrâna este în tabăra trădătorului? S'a dus atunci, să-l omoare?

FROL GHERASZ: Ba nicidecum! Nu se liberează popoarele prin asasinate. Un Rogovian mort nu ne redă nouă viaţa. Poporul acesta vrea să fie liber; trebue să se libereze, nobil, mândru, fără să-şi mânjească viitorul. Bătrâna s'a dus să cerceteze, să afle, să ştie ce se petrece, ca să ne spue şi nouă.

MOSY: Atunci, n'am teamă că n'are să se mai întoarcă.

SCENA IV

Aceiaşi, Marucha.

MARUCHO *(încă gâfâind şi de departe văzând pe Frol şi pe Stenko):* Prin strâmtorile dela Alcma, copii! Dumnezeu să ne ajute!

FROL GHERASZ: In adevăr, El ne ajută, şi cea d'întâi mulţumire a mea este pentru Dumnezeu răsbunător, care ne protejează astfel. Apoi îţi mulţumesc ţie, voinică, răsboinică bătrână! *(către strejer):* Klib, du-te degrab în tabără; trâmbiţa de luptă să strige de trei ori, şi să publice că toţi căpitanii mei de polcuri să vie pe dată aci. Să scrii lui Sergeief *(merge la masa de dinaintea cortului şi scrie).*

MOSY *(către Marucha):* Dar cum ai putut să treci? Rogovian e tare şi îşi păzeşte bine tabăra.

MARUCHA: Da, dar Dumnezeu mai tare ca toţi a pornit din cer furtuna. Intunerecul nopţii şi furtuna m'au ascuns; toţi oamenii orbiseră sub cerul cel întunecat. Eu am trecut, cu încredere şi tărie, din copac în copac, din stâncă în stâncă şi am trecut printre toţi blestemaţii ceia fără să mă simtă. Fiecare piedică mi-era şi adăpost, fiecare fulger mă călăuzea. Astfel, când mai încet, când mai repede, rugând şi binecuvântând mereu pe Dumnezeu, ajunsei la cortul trădătorului şi-l auzii vorbind. A! cum răsunau de bine la urechile mele cuvintele acelui smintit insuflate numai de oarba-i mândrie. Când, întrebându-l un căpitan pe ce drum au de gând s'apuce, Rogovian zise: Pela Alcma! Pe la Alcma! pela Alcma! Şi să vedeţi cum le-a luat Dumnezeu minţile; nici un căpitan dintre cei de faţă nu stete împotriva lui Rogovian; toţi primiră cu aclamaţii planurile lui. A, copiii mei, ce întoarcere am avut!

MOSY: Şi ce isbândă, mamă!

FROL GHERASZ: Mosy, tu să te duci cu hârtia asta. *(Mosy ia hârtia şi pleacă).*

SCENA V

Aceiaşi, afară de Mosy.

STENKO *(către Marucha):* Dar despre ea, Marucha, despre ea n'ai aflat nimica?

MARUCHA: Vai! nimic alt fiule, decât aceea ce ştii şi tu, adică sfârşitul probabil, nenorocirea prevăzută.

STENKO: Sfârşitul? O! nu, ora nu e sigură...

MARUCHA: Ieri a trebuit sfânta să-şi îndure osânda.

STENKO *(lui Gherasz):* Ai auzit, tată, ai înţeles? Fiica ta a murit eri!

GHERASZ: Te înşeli fiule; cosciugul şi mormântul ei sunte deschise de zece zile; şi de zece zile eu o plâng.

STENKO *(către Marucha):* Şi care-i dovada despre ceeace zici?

MARUCHA *(ia dela brâu un pergament şi-l întinde lui Stenko):* Iată acest edict pe care l'am smuls de pe zidurile Borynei.

STENKO: Sentinţa de moarte!

FROL GHERASZ: Sentinţa de scăpare! Ura noastră să fie ceeace ne e şi suferinţa; fără margini şi ne mai pomenită ca şi dânsa, desperarea noastră răsbunătoare să mântuie patria.

STENKO: A! moartă departe de noi!

FROL GHERASZ: Dar noi murim alături cu ea; ce ne pasă unde zace corpul! *(ridică mâna la cer)* ea e colo, nemuritoare! Şi Dumnezeu care ne cunoaşte va voi să ne unească. Linişteşte-ţi durerea şi ascultă-mă fiule. Peste două zile poporul nostru va fi liber. Foloseşte-te de aceste minute, când avântul fierbe, când mândria se învăpăiază, când străluceşte credinţa, şi fă-l mare precum trebuia să fie! Pune-i în minte ideea şi în inimă datoria. Nimeni să nu-şi mai părăsească armele zicând: fapta s'a 'ndeplinit; fapta e necurmată, şi pentru cine i se supune, fiecare zi ce răsare e o zi de luptă nouă. Intemeiază-ţi puterea ca un stăpânitor cuminte şi'nţelept; ia puterea ca un depozit, ţine-o ca o sarcină sfântă, împlineşte-ţi datoria, respectează dreptul; pentru aceste comori de dreaptă libertate sunt ale tutulor şi a nimănui în parte, pentru că ele sunt moştenirea vremurilor, pentru că ele sunt chiar patria!

STENKO: Nu, tată, n'ai dreptul să mergi a muri!

GHERASZ: Crezi că merg a muri pentru ca să'ncetez a suferi? Crezi tu că inima-mi este până'ntr'atât de slabă şi mintea rătăcită? Eu nu-mi ocolesc sarcina, ci o urmez. Din cei ce vor pleca acuma niciunul nu se va mai întoarce. Sacrificiul trebue să se facă şi se va face! Insă când atâţia soldaţi merg la moarte, trebue un căpitan în fruntea şirului ca să conducă ecatomba.

SCENA VI

Aceiaşi, Mosy, pe care Marucha îl opreşte cu un gest şi care ascultă de departe pe Frol şi pe Stenko.

STENKO: Da, tată, însă trimete pe unul din căpitanii ceştia; nu te duce tu.

FROL GHERASZ: Inainte de a-mi vorbi, fiule, uite-te la mine. Vezi-mi perii albi şi chipul palid; îmi lipseşte vremea de traiu! de ce folos mi-ar mai fi corajul! Nu, dacă unul din doi trebue să se ducă şi să nu se mai întoarcă, să se ducă (cuvânt nedescifrabil N. n.) trecutul.

STENKO: Da, dacă eu aşi fi viitorul! Dar sunt şi eu un slab şi căzut chiar. Nu-ţi mai aduci aminte, tată, de ziua cea supremă când iubirea de ţară era biruită de altă iubire? Viitorul meu de mărire s'a surpat în acea zi. Şi vezi cât mi-este sufletul de slab şi de rănit, că ziua aceea de cădere este scumpă gândirii mele. Da, alegerea ce am făcut aşi mai face-o odată, pentru că astfel am putut-o revedea pentru cea din urmă oară.

MOSY *(înaintând):* Rău vorbeşti, Stenko, vorbind de căderea ta, reîntoarcerea ta ţi-a răscumpărat îndeajuns slăbiciunea, aşa că eu, stâncă bătrână, pe care alunecă duioşia, cu sălbăticia mea de urs, cu inima mea înăsprită, mai că-mi vine să mă 'ndoesc dacă sub toată asprimea mea se ascunde atâta bărbăţie cât sub slăbiciunea ta; şi-mi pare că luptându-te cu tine însuţi aşa de mult, şi stăpânindu-te până'n sfârşit, eşti poate mai om decât mine.

FROL GHERASZ: Il auzi, copile, pe bătrânul acesta care te iubeşte; vorbele lui te fac a te osândi însuţi.

STENKO: Insă un fugar ca mine

(Continuare în pag. 10-a)

Rogovian (zâmbind) O seninătate a minilor curate şi sublime. Cine te poate privea dea necunoscându-te?

Stenko (către Mikla) Vino pe inima mea, tu! soţie mea, în braţele mele! O! binecuvântată fie această zi, urmă zi!

Mikla. – Să ne revedem astfel.

Stenko. – Ne revedem încăodată! Nu, nu căuti; să mulţumim lui Dumnezeu, că ne-a ajutat să ne mai vedem, că ne-a îngăduit a ne strânge în braţe în despărţire.

Rogovian. Nu, nu căutiţi; bucuraţi-vă chiar. Uitaţi, în focul acestei din urmă îmbrăţişări, uitaţi soarta acestei ţări, aşa de mult iubită vouă, şi care îţi dă sufletul sub călcâiul biruitorilor.

Mikla. – O! patria mea!

Rogovian. – Da, da, patria ta e prada mea, şi are să te surpe sub mâna mea biruitoare. Dacă nu 'mi era fiul de ajuns ca s'o sfărâmă de grabă, cum rămân flăcările, puştile, şi apele Niprului. Iar tu, care cu dispreţul tău mi-ai reînflăcărat ura, tu pe care, câtăva rege, ~~[illegible]~~ te-aşi fi făcut aproape regină, gândeşte-te, că fără ajutor sau sprijin, te afli în stăpânirea mea şi pot face orice voiu cu tine.

Mikla – A! infamul! ar face o jucărie din suferinţa mea!

Stenko. – (trăgând cu urechea la zgomotele d'afară) Ce încet [illegible] mântuire!

Facsimil după manu scrisul lui Caragiale

Incă un manuscris al lui I. L. Caragiale

Prevederea, înfăţişată într'un număr recent al „Adevărului literar", că s'ar mai putea găsi şi alte traduceri, inedite, ale lui I. L. Caragiale, s'a împlinit mai repede decât s'ar fi crezut.

D. Teodor Scarlat a găsit, în arhiva Teatrului Naţional, un caet manuscris al lui Caragiale, cuprinzând traducerea piesei „La camaraderie" a lui Scribe.

Descoperirea este destul de interesantă şi menită să tăruim asupra ei, cu acest prilej îngăduindu-ne să facem şi unele puneri la punct.

I. L. CARAGIALE

„Nefiind reprezentată, această nouă traducere a lui Caragiale este complet necunoscută", spune d. T. Scarlat.

Adevărul — confirmat de către d. Paul Gusty — este că, sub direcţiunea lui Gr. Cantacuzino, piesa lui Scribe a fost pusă în repetiţie şi apoi scoasă, lucru care se întâmpla deseori înainte când, în teatru, se dibuia par'că mai mult decât astăzi.

D. Toader Scarlat crede că „La camaraderie" a lui Scribe pare o schiţă destul de sugestivă, după „O scrisoare pierdută".

Ori cât de mândri trebue să fim noi pentru opera lui Caragiale şi ori cât de geloşi pentru originalitatea ei, afirmaţia e puţin cam exagerată: piesa lui Scribe s'a jucat cu mult înaintea „Scrisoarei pierdute", iar I. L. Caragiale, om cetit, cult, trebue s'o fi cunoscut.

Aceasta însă nu scade cu nimic originalitatea operei lui Caragiale. Influenţă? Da. Să punem pe Caragiale la ceiaşi distanţă de Scribe, ca Shakespeare şi Molière, pentru a nu pomeni decât de aceştia, în faţa modelelor lor.

Dacă e vorba de operele care l-au influenţat pe autorul „Scrisoarei pierdute", nu trebue să ne ducem până la Scribe: Victorien Sardou, Legouvé, Ibsen, dacă vreţi, — şi-mi amintesc că într'o piesă se spune, nu odată, şi „Aveţi puţintică răbdare". Beţivi cari pierd scrisori or mai fi apărând şi în alte piese, dar nimeni n'a isbutit să dea acea creaţiune genială care este „Cetăţeanul turmentat".

In ceeace priveşte pe Scribe, el nu a fost jucat, pe scena românească, d'abia în 1880-81. Teatrul cel mare, devenit mai târziu Teatrul Naţional, a fost doar inaugurat, în 1852, cu o traducere din Scribe: „Zoe" sau „Un amor romanesc" (adică romantic), făcută de Bobescu, cu muzica lui Ioan Wachman.

De altfel Scribe a fost mult cultivat în teatrul românesc, la începuturile lui. Intre alţii, Vasile Alecsandri a fost influenţat de Scribe, ca atâţia alţi localizatori cari uitau să pună pe afiş şi numele „meşterului".

Găsirea unui manuscris, şi încă al unei piese de teatru, a lui Caragiale, este un eveniment literar. In cuprinsul unei săptămâni s'au găsit două asemena manuscrise: „Hatmanul", traducere din Paul Deroulède şi „La camaraderie", traducere din Scribe.

Impreună cu „Roma învinsă", după Al. Parodi se cunosc, până'n prezent, trei traduceri făcute de Caragiale. Poate or mai fi şi altele care vor ieşi la iveală, când le-o fi ceasul. In materie de istorie literară e lucru îndrăzneţ să spui că ai epuizat subiectul.

Este foarte probabil ca I. L. Caragiale — deseori în criză de parale — să mai fi tradus şi alte piese, pe care le dădea directorilor feluritelor trupe. Se poate bănui că lui I. L. Caragiale i-au fost comandate aceste piese şi că el nu preţuia de fel valoarea lor dramatică sau literară.

De altfel toate piesele traduse de Caragiale sunt mult sub nivelul traducerii. Meticulos, Caragiale nu făcea treabă de mântuială, ci cu multă băgare de seamă, cu dese reveniri, transcria într'o românească fără cusur.

O dovadă că piesa „La camaraderie" a fost pusă în repetiţie este că s'a găsit pe o ediţie, foarte veche, a operelor lui Scribe, ştersături şi tăeturi făcute chiar de Caragiale. Traducătorul a redat întreg textul, însă, cum se întâmplă deseori, la repetiţie, i s'au tăiat tăeturi. Cu acest prilej, traducătorul şi-a extins misiunea comprimând unele pasagii.

IOAN MASSOFF

poate călăuzi pe aceia pe cari d'abia îi comandează Frol Gherasz? Spune-mi ce să răspund poporului fioros care, cu această idee 'n cap și cu acest cuvânt în gură, în fiecare ordin al meu rău înțeles ar vedea o trădare? Ce să răspund? spune.

MOSY *(lui Gherasz)*: Poate că are dreptate.

MARUCHA: Are dreptate. El poate muri, tu trebue să trăești; pentru a merge la moarte, el se cade să plece 'n frunte. Tu fă-ne tari, fă-ne puternici și biruitori; părinte al patriei crește-ți copiii!

FROL GHERASZ: Da, poporul meu are nevoe de o mână care să-l ție, și pentru că aceasta îmi stă mie în putere, aceasta e datoria mea. Da, fiul meu prea iubit, tu trebue să pleci.

SCENA VII

Aceiași, consiliul celor vechi, căpitanii pe polcuri, ofițeri și soldați cazaci.

MOSY: Iată capii de polcuri.

FROL GHERASZ: Tovarăși și soldați după atâtea dureri, rușine și ticăloșenie, iată c'nsfârșit a sosit ziua răsbunării. Dumnezeu care ne protejează, potolindu-mi asprimea, văzându-vă viteji vă va face biruitori. Da copiii mei, însă pentru această biruință trebue o mare jertfă: o mie cinci sute dintre noi trebue să cază, încet încet, fără grabă și fără părere de rău.

CAZACII: Noi, hatmane, noi!

PAVLUC: Alege dintre toți, toți sunt gata.

GHERASZ: între toți soldații viteji mele oaste, cea mai bună alegere o pot face sorții. *(Galgan și Remen ies din șiruri și înaintează triști către Gherasz).*

GALGAN: Și cei ce nu mai sunt în oastea ta, ce sorți vor avea?

REMEN: A! părinte, schimbă-ne calea exilului!

F. GHERASZ: Vi se cade onoarea d'a muri pentru ai voștri?

GALGAN: Nu-ți vorbește îndeajuns remușcarea noastră.

F. GHERASZ: Voi vă'ndoiți de mine; eu cum o să crez în voi?

GALGAN *(cu rugăciune plină de lacrămi)*: Te rugăm...

F. GHERASZ *(cu un gest poruncitor)*: In genunchi!...

GALGAN, REMEN în genunchi *(cad)*.

F. GHERASZ *(alergând la ei și luându-i în brațe)*: A! copiii mei, soldații mei! capete copilărești, nebuni a căror inimă plătește totdeauna mai mult ca vorbele; da, cădeți în genunchi, însă ridicați-vă frunțile căci mâna mea, nu numai că vă iartă, vă binecuvântează. Vor merge ei, Stenko, cu tine.

GALGAN, REMEN *(ridicându-se bucuroși)*: Mărire lui Dumnezeu! mergem noi!

MOSY: Dar regimentele lor au numai o mie de oameni.

FR. GHERASZ: Ți-am păstrat partea n'ai teamă.

MOSY: Bine că mi-ai spus! Doamne! cum or să mai sboare chiverele polonești.

FR. GHERASZ: Dumnezeu cu voi, amicilor! *(lui Stenko)*: Și cu tine, Stenko. Tu însă mergi la moarte, nu la sinucidere.

STENKO: Tată, insuflă-i datoria; fără a mi-o dicta. Da, aș putea singur să mor degrabă; însă știu cari sunt legăturile nevăzute cari strâng inimile soldaților de inima căpitanului; știu că'n furtuna în cari ei se aruncă, singur căpitanul dă socoteală lui Dumnezeu de sângele ce s'a vărsat.

FROL GHERASZ: Plecați veseli, soldaților; un adevărat viteaz, vă merge în frunte!

PAVLUC: Noroc bun la toți!

STENKO, MOSY, REMEN, GALGAN: Noroc bun Ukrainei!

(Mare entuziasm, săbiile toate scoase; trâmbițele și tobele sună marșul căzăcesc. Stenko, Mosy, Galgan, Remen, defilează cu oamenii lor pe dinaintea lui Frol Gherasz și a Maruchei).

Note de muzică și artă

Breughel-Beethoven

Breughel. Primul flamand, care a rupt legăturile de vasalitate cu tradiția italiană; unul din puținii pictori ai țărilor de jos, care alături de Rubens, Tenier, Rembrandt și Van Dyck, nu a migălit naturi moarte, peisagii, scene de interior și portrete, ca subțirii și mai târzii Hobemma, Ruysdael, Van Ostade și Wouverman. Este predecesorul lui Rubens și Rembrandt, cari vor păstra felul lui de proectare a vieții pe pânză, fel de a picta ce le-a fost indicat de Breughel cel Bătrân.

Flamandul acesta, care aduce fără sfială pe pânze sinceritatea naturii sale de nordic sănătos, expansiv și furtunatec, are îndrăzneala, ca într'o vreme, în care școala italienească era copiată cu sfințenie pe toate meleagurile, — să renunțe la o pictură șablon, imitată superficial, fără ca ea să aibe vreo aderență adâncă cu sufletul flamand.

Frenezia, exaltarea și pasiunea deslănțuită constitue esențele pe cari Breughel cel bătrân le tălmăcește cu penelul. Deaceea picturile sale își captează izvoarele de inspirație din viața țăranului din Țările de Jos, care departe de a fi înrudit cu țăranul cel încovoiat de trudă și grijă al lui Millet, constitue tocmai antipodul acestuia. E iubeț, chefliu și neascultător la amenințările bunei cuviințe și grijei zilei ce va veni. Deaceia Breughel cântă în culori dansurile și orgiile, nunțile și serbările câmpenești flamande, cari își prelungesc suflul lor de viață intensă, frenetică, până la Rubens și Rembrandt, cei ce vor nemuri frenezia cărnii. Danțurile mai ales au fost proectate vizual de Breughel, tocmai în clipa în care ele deveneau mai liberate de controlul sever al bunului simț și al moralei.

A fost deci un răsvrătit împotriva maeștrilor italieni și flamanzi antemergători, dibaci regizori și decoratori ai faldurilor mantilelor purtate de mai toți sfinții, martirii și prea cuvioșii bisericii romano-catolice; fețe bisericești, cari ajunseseră pur și simplu teren de exercițiu al unor eftine virtuozități technice.

Și aci trăznește în mijlocul acestor asceți migăliți cu un exasperant cult pentru mărunțișul înflorit, Breughel, purtătorul unui nou misticism. Un misticism al vieții. Deaceia iubețul și iubitorul de viață, care purta întâmplător și azi chiar fără certitudine de a-l fi purtat, numele de Breughel, — a trebuit să sufere și rigorile inchiziției care îl cercetează pentru tabloul său „Calvarul" caracteristic felului lui de a înțelege religia și viața.

Era într'adevăr puțin banală factura în care Breughel înțelesese să concretizeze acest subiect. Christ nu e în primul plan, ca până acum; dim potrivă, se pierde în mijlocul unei mulțimi de gură cască, pestriță, ce nu prea pare impresionată de pătimirea „Omului". Ba chiar dincolo de acest șir de pierde vară viața își continuă nesovăitor mersul; cerul este luminos și zâmbitor, moara de vânt își cântă melodia ei neîntrecută, câinii se reped la oameni, ca în orice zi hărăzită de Dumnezeu. Doară în față, un grup restrâns jelește chinurile lui Isus. Incolo viața triumfătoare și veselă, căci noțiunea de viață cuprinde și pe cea de frenezie, își urmează mersul de plină siguranță.

Aceste au fost la Breughel, vederile asupra lumii de aci, și asupra celei de dincolo. Dând întâietate freneticei sălășluiri de aci, a păstrat însă și față de aceasta o atitudine de uriaș glumeț ce se joacă cu veselele nimicuri cari constitue mișunarea colorată și exaltată a vieții.

Telegraful asocierii de noțiuni ni-l aduce în minte pe Rübezahl, uriașul, spiritul protector al munților și codrilor legendei nordice, care își petrece vecinicia, ce trebuia să o trăiască, luând parte cu bonomia de uriaș jucăuș la dragostea de veselie a micilor gângănii omenești.

Rübezahl este spiritul ce unește peste veacuri, pe Breughel, proectorul de tonuri vizuale, cu Beethoven giganticul proector al tonurilor muzicale. In acest fel Breughel ne va apare ca vestitor al lui Beethoven.

Singuratecul admirator al pădurilor și paserilor dela Heiligenstadt, ne-a fost transmis pe firul tradiției, ca un titan svârcolindu-se crispat de mușcăturile șarpelui vieții. Ca argumentare a acestui fel de a-l vedea pe Beethoven, istoriografii săi, ne-au adus înaintea ochilor, mai ales înaintea urechilor, un lung pomelnic al opurilor în care se resfrânge marea durere și ofărire ale acestuia. Mai mult însă, i-au împărțit răbojul vieții în trei perioade, corespunzătoare unor stări sufletești predominante, diferite. Tinerețea, fiind lipsită, spun ei, de norii furtunii, stă sub semnul lui Mozart. Și lumea o ia drept bună și nu vede că sub un ușor parfum și o ușoară ceață roză, rămasă ca un ecou dela Mozart, se conturează caracterul fundamental al muzicii lui Beethoven; dragostea nețărmurită pentru bucuria frenetică și debordantă ce-i va fi însă străină toată viața. Lipsă de respect față de tot ceeace clădiseră cu gracile coloane ionice, perucile muzicii rococo. Sforțando-uri de oțel călit răstoarnă ritmica ce fusese cunoscută și admisă până atunci. Tempo-uri de furtună nălucitoare, lasă pe executanți neputincioși, Exaltare în mișcare și accente, debordare de veselie și jubilare fără margini sunt esențele muzicii beethoveniene. Dacă a fost un pesimist în multe din imaginile sale auditive, asta se datorește faptului, că deseori soarta a fost mai puternică decât grumajii săi atletici de flamand viguros. Dar când și i-a scuturat, jalea s'a prefăcut în bucurie și resemnarea a fost trântită de revoltă. Iar Beethoven creia într'o stare de beție și conștiință a puterii sale, apoteoza dansului, wagnerianul epitet al simfoniei VII, finalul celei de a noua simfonii, acel imn adus focului fericirii smuls de oameni din cer, cea de a treia parte a sonatei Waldstein, cântecul veseliei vecinice și simfonia pastorală, acea largă înțelegere a unui titan pentru veselele și frumoasele nimicuri pământești; izbucniri al geniului său revoltat și exaltat de flamand, ancorat din întâmplare în parfumatul salon al muzicii timpului. Tot ce a dat mai adevărat din el, a fost însă imnul de ritm sălbatec pe care l-a adus danțului, desfăcut de încătușarea tiranică a ritmului dinainte stabilit, revărsarea tumultoasă și vijelioasă a ritmului vieții în tiparele largi ale sunetelor: apoteoza danțului, variațiunile pe o temă de Diabelli și caracteristicele sale culegeri de „Ecossaises" care-și leagă fundamentele cu dansuri flamande, atât de înrudite cu ele prin alternanțele de tumult fără margini, cu ținerea în frâu încordat al vijeliei din ele.

Acestea sunt esențele împărăției lui Beethoven, care greșit înțeles ca un milog pesimist al vieții, a scuturat în realitate, ca pe un fulg, tot ceeace nu semnifica viața așa cum o înțelegea el, frenetică, revărsare sălbatecă a ritmului.

Breughel, vestitor al lui Beethoven și Beethoven sunt miracole ale sufletului flamand.

MIRCEA ALEXANDRU

N. KANNER
va juca în revista „Izbânda"

Slujbe pentru scriitori

Comentarii vesele la o problemă tristă

Intr'o revistă săptămânală un colaborator — cunoscut în lumea literaților, vorbind despre situația scriitorului — veșnic în luptă cu grijile meschine ale vieții, care-l împiedică să se dea cu totul creației sale artistice — ajunge la concluzia că, după cum printr'o nouă legiuire se va creia o casă de pensii pentru scriitori, să se aibă în vedere și situația scriitorilor, cari mai au încă de așteptat până la pensie — și să fie plasați ca slujbași ai statului — fără a se ține seama de diplome universitare, căci mulți dintre marii noștri literați — deși au o largă cultură — nu posedă studii legiferate...

Desigur — mica leafă de funcționar ar aduce, scriitorului, liniștea necesară creației — însă, din păcate, a fi slujbașul statului nu înseamnă numai a încasa, la sfârșitul lunii, o sumă oarecare; această „fericire" mai aduce cu sine obligația de a sta, cel puțin șapte ore pe zi, aplecat peste hârtii, pe care trebue să le acoperi cu litere negre, dar nu în voia fanteziei sale neastâmpărate, ci după un model fix, rece, lipsit de orice culoare, care trebue respectat întocmai — cea mai mică contribuție personală fiind o gravă greșală pentru bunul mers în marele aparat al statului. Cum credeți că acel care, în fiecare clipă, dorește ceva nou, obsedat de găsirea unui cuvânt inedit, a unei imagine originale, — va putea reproduce, — fără abatere, aceleași tipice formule de birou, fără de care — se pare — viața unei țări e în pericol?!.. Nu, — oricâtă bunăvoință ar avea, scriitorul va aduce, inconștient — contribuția sa proprie acolo unde nu poate decât să dăuneze; va încurca totul — dacă întâmplător ocupă un loc de funcționar într'un birou în care fiecare cifră, fiecare coloană are o însemnătate fundamentală. Sânt așa de puține instituțiile de stat unde acești mânuitori ai condeiului, care merg cu capul în lună, ar putea fi folositori cu ceeace au mai de preț în natura lor: fantezia, creația inedită, căutare veșnică de noutate...

Din câte exemple ne dau istoria literară, lucrurile acestea se confirmă. Goethe a demisionat din diplomație pentru că șefului său nu-i plăceau rapoartele întocmite de acel care a lăsat omenirii cele mai frumoase creații al minții... Theodor Dreiser, cunoscut scriitor al lumii noui, a fost dat afară din micul post de împiegat, întrucât era considerat incapabil să aștearnă „cum trebue", pe hârtie, rapoartele zilnice în biroul său... Exemple se mai găsesc încă.

Noi ne mărginim, acum, să redăm 24 ore din viața unui funcționar, care, spre nenorocul lui, s'a întâmplat să fie și scriitor (poate nu un geniu, nici un „talent de frunte" — totuși un obsedat al lumii imaginare, ce se cere adusă la realitate prin slovă scrisă) lucru ce-i produce doar desagremente!... Iată-l dimineața, chemat la realitate de glasul metalic al deșteptătorului. Il văd sărind din pat, energic, hotărît să fie de azi înainte, cel dintâi la birou. Observațiile șefului au devenit nesuferite... Cum, nu știu pentru care motiv, scriitorii, în majoritatea lor sunt săraci — eroul nostru nu va suna servitorul inexistent care să-i pregătească ceaiul. Și-l va prepara singur, la mașina de spirt, așezată lângă vraful de cărți, pe măsuța din colț. Când flacăra albăstrue „a îmbrățișat" ibricul de tablă, scriitorul-funcționar deschide un volum pe care l-a cumpărat aseară, cu ultimii bani din leafă. E o carte pe care o dorea de mult și pe care, mai înainte de a o deschide, o mângâe ca pe o ființă dragă: „La Fontaine" de Charles Morgan. După ce a potrivit flacăra mașinii de spirt, prietenul nostru se așează pe marginea divanului și așteptând să fiarbă apa pentru ceai, el începe să răsfoiască volumul drag care, în curând, l-a izolat de restul lumii.

...Apa din ibric a fiert atât, încât a secat jumătate. Spirtul s'a terminat, iar ceasornicul arată ora nouă trecute. Renunțând la dejun, grăbit, necăjit — admiratorul lui Morgan pornește în fugă, spre birou. Cu cel mai sever spirit obiectiv își face observații, în gând: „Nu mai merge așa! E de neertat ca un om inteligent să piardă mereu noțiunea timpului! Dece să dea prilej de observații, — cari în fond sunt juste, — șefilor din minister?". Dar, privind prin ferastra tramvaiului, gândurile-i fug în altă direcție. Dintr'un parc, un stufiș de liliac își întinde crengile încărcate de flori. Deasupra — cerul senin de primăvară, aceiași primăvară din anii trecuți, aceiași de sute, de mii de ani și totuși mereu nouă, mereu plină de farmec inedit. Ce tainică voință a pus atâta gingașă poezie într'o crenguță de cais înflorit? Cât gust, câtă simetrie în șiragul de plopi, a căror elegantă siluetă tremură, parcă emoționată, de sosirea podoabelor de frunze ce le acoperă creștetul. Și cât mister în toată firea, ce-și schimbă din clipă în clipă înfățișarea, sub suflul neînoitor de viață!...

... Cum a sărit din locul lui, bietul nostru visător! Tramvaiul a trecut, de mult, prin fața ministerului unde trebuia să coboare el... Iarăși câteva minute, peste cele trei sferturi de oră întârziere!...

Ce întunecos e astăzi biroul și ce insipizi îi par colegii, care scriu cu atâta convingere, în registrele lor îngălbenite. O clipă el are iarăși în fața crenguța de cais înflorit, ce tremură sub razele vesele de soare. — „Crezi că ai venit prea devreme azi, domnule? Cât ai de gând să privești pe fereastră? De trei zile aștept referatul d-tale, asupra chestiunii cu care ai fost delegat...". Da — șeful are dreptate. Scriitorul devine funcționar; penița aleargă harnică pe hârtia albă. Frazele îi vin în minte, rotunjite, colorate, bine închegate. Ce încântat va fi șeful! Un referat cu formă literară, ce poate fi cetit cu plăcere, chiar dacă cuprinde atâtea date și formule abstracte...

— „Iar mi-ai scris o „polologhie" fără cap și fără coadă! Ce Dumnezeu învață-te să scrii, domnule! De unde ai scos expresiile astea? Ce noi scrim romanțe aici? D-ta crezi că instituția, căreia ne adresăm, cere versuri, sau o relatare scurtă, precisă a situației? Și dece ai terminat cu: „Binevoiți a primi, Domnule Director, etc.", când de atâtea ori v'am spus că eu nu admit decât: „Primiți, vă rog, Domnule Director, etc.". De zece ani întrebuințez această formulă, eu și funcționarii mei. Numai d-ta nu vrei, *sau nu ești în stare să scrii cum trebue!*... Triste vremuri trăim! Au ajuns toți „nechemații" în birourile statului"... Și domnul șef oftează prelung, în timp ce „nechematul" părăsește, umilit, biroul. Cu capul sprijinit în mâini, el rămâne singur, multă vreme după plecarea celorlalți, în fața mesei de lucru. „Are dreptate șeful — își spune cu asprime — sânt un „incapabil". Dece nu pot păstra și eu formula această idioată, pe care toți colegii mei o respectă, ca pe o Evanghelie? Dece uit mereu că șefului nu-i plac frazele largi, colorate; că aici, în birou, trebue să renunț la literatură! Statul mă plătește, doar, ca să scriu ceeace vor ei, șefii mei, nu ceiace îmi comandă imaginația mea vagabondă". Și scriitorul funcționar pleacă, deprimat, spre casă. Dar acolo, în odăița-i invadată de cărți, departe de birouri și registre, ciudata-i infirmitate sufletească îl stăpânește în voe. Zadarnic vrea el să doarmă, liniștit, spre a putea fi mâine, atent și corect, la birou. Sânt — în sufletul și mintea lui — atâtea fraze, atâtea imagini, atâtea ființe vii care-și cer dreptul la viață... Trebue să se ridice din pat, să aprindă lumina și, în fața mesei, iată-l scriind până după miezul nopții. Ce lumină i se resfrânge pe față!... Pare un om, căruia i s'au deschis porțile temniței. E în lumea lui, deplin liber, deplin mulțumit. Nu știu dacă scrie o capodoperă. Nu știu dacă mâine o să admire, ce scrie acum. Dar știu că în clipa de față e fericit, pentrucă imaginația lui nedisciplinată, poate alerga în voe...

Nu știu cum se va rezolva problema „slujbe pentru scriitori", — ridicată de colaboratorul revistei bucureștene. Cred însă că povestea greerului cântăreț, va rămâne mereu de actualitate...

LUCREȚIA DASCALESCU

VICTOR EFTIMIU: „OGLINZILE", POEZII

D. Victor Eftimiu este fără îndoială una dintre cele mai interesante și mai proeminente figuri ale literaturei noastre contimporane.

Autor și poet dramatic de răsunător succes, nuvelist și romancier gustat, d-sa este deopotrivă și un mare poet liric.

Acum în urmă ne-a dăruit „Oglinzile", o admirabilă culegere de poeme.

Lirica d-lui Victor Eftimiu, deși alambicată printr'o rafinată sensibilitate, poartă amprenta unei mari sincerități.

Este o totală absență de folos și de convenționalism în versurile d-sale. Clocotul lăuntric, isbucnește spontan fie sub forma luxuriantă a unui lirism de cea mai bună esență, fie sub forma rece a unei atitudini ironice. Este o mare artă în aproape fiecare din versurile d-sale. O șlefuială măeastră, o împletire de contemplație, observație profundă și rafinament subtil.

Iată de pildă această mică bijuterie:

NU TE-AM CÂNTAT

Nu te-am cântat în versuri,
nu te-am suit în arca
Celestă'nadorare de scav sau
de Petrarca
Dar te-am privit în frunte
și capul între palme
Sacerdotal, prinzându-ți cu
gesturi bune, calme
Au înțeles prin tine și jocul
de furnici
Imensa poezie a lucrurilor mici.

Sau aceste minunate versuri din poemul „Cel din urmă faun" pe care din lipsă de spațiu regretăm a nu-l putea reproduce în întregime:

Când înserează bine — amurg
senin sau bură —
Tiptil, eu mă strecor din casă,
în spre vie.
Subt pelerină, duc o strachină
de lapte, într'un coș,
Un blid de miere, un ulcior
de untdelemn
Și-o pâine albă, caldă, abia
scoasă din cuptor...
Le duc unui prieten ce m'așteaptă
între butucii
Din fundul viei, unde-i zidul
și tufișele de mure...
Acolo între frunzele de viță,
galbene și roșii,
Ferit de furcile țăranilor,
un bun prieten
M'așteaptă'n fiecare seară, în
aurul sau bruma toamnei
Și scoate mici chemări de bucurie
când aude
Cum frunzele troznesc sub pașii
mei hoțești, prietenești;

E cel din urmă faun...

S'a strecurat din codrii seculari
In via mea, să fure cojile rămase
Din pâinea lucrătorilor de
peste zi,
Și eu l-am prins de lungile-i
urechi
(Cum tremura, săracul din
creștet la copite!)
L-am scuturat puțin, apoi l-am
sărutat
Pe fruntea lui păroasă 'ntre
cornițele de drac
Și ne-am făcut prieteni...

Găsim apoi în poezia d-lui Victor Eftimiu accente calde, o notă de discret intimism geraldy-an, ca de pildă în „Nopțile":

Intâia noapte — lasă-mă să
ți le-aduc aminte —
Era sub stelele de-argint, peste
zăpadă...
Cu suflet proaspăt, ce vibra sub
clopotul de ghiață
Mirați și neîndemânateci, de
parc'abia ne cunoșteam
Noi amândoi, noi singuri
în amurgul nopții
Treceam ducându-ne iubirea:
flacără de argint
Ce lumina în sufletul uimit
Pe drumuri ce se deschideau
în infinit.
Intâia noastră noapte, e noaptea
de argint.

Admirabilă este și poema „Plecările și reîntoarcerile tale" străbătută de umor și un sarcasm amar.

Volumul de versuri ‚Oglinzile" este un prețios dar pe care d. Victor Eftimiu îl face lectorilor săi.

ȘTEFAN TITA

Iconostas

— Nicolaie, Radu și Gheorghiță
Meșteri mari, zugravi brâncovenești...
VICTOR EFTIMIU

Grigoriță, Constantine și Ion,
credincioși oieri purtați de zare,
v'a oprit din mers Penticostarul
cuviosului Eftihie din amvon,
s'odihniți sub epitafe osuare
trudnicia voastră și pojarul.

V'a oprit mocnind închis năcladul
focului din stâna 'n care ani
petrecut-ați, veri cu nopți senine,
zace răbegit de frig răsadul
lazurilor pline de castani,
umbra ta, oiere Constantine,

țerna ta, bătrâne Grigoriță.
Vi s'a șters din cuget agurida,
sarcofagul proorocului Vasile.
Adormirea ta, Ioane, luminiță,
parc'așteaptă înc'odată panahida,
pomeniri la patru zeci de zile.

Anii voștri, coborîți din paradise,
— semne vechi sub lespezi și rubine —
oglindesc trei chipuri de icoane;
hodiniți-vă în cânt și paraclise,
mintea noastră 'n veci să vi se 'nchine,
Grigoriță, Constantine și Ioane...

CEZAR FLAMURA

NUȚI PANTAZI
va juca in revista „Izbânda"

CĂRȚI REVISTE ÎNSEMNĂRI

Otila Cazimir. Poezii
București, Fundația pentru Artă și Literatură Carol II

„Poezii“.. iată un titlu de carte care nu se vede des în vitrina librărilor, nici pe masa recenzenților. „Poeziile“ Otiliei Cazimir au încălzit și au luminat aceste zile de Mai de o cruzime rece și întunecată. Le-am primit ca pe niște porumbițe care freamătă și se înfioară de viață, zbătându-se în paginele albe ale cărții, frumos și bine prezentată. Poezii adevărate și frumoase, atât de frumoase în cât, sensibili la ușurință, freamătul și grația versului, la cântecul firav al silabelor, la muzicalitatea fermecătore a versului, le gustăm întâi frumusețea, în luminișul căreia nu întârziem a simți o ironie uneori abia risipindă, alteori străfulgerată de o durere tainică, un joc, dar și o artă de a trăi în natură care face din versurile Otiliei Cazimir, o sărbătoare.

Eugeniu Est: *Zaza-roman*

E îmbucurător faptul că unele edituri în al căror program de lucru intrau numai cărți străine, au început să tipărească și literatură originală.

In editura „Eșanu“, romanul **Zaza** al d-lui **Eugeniu Est** apare ca o ilustrare a celor afirmate de noi mai sus.

Acțiune vie, stil curgător și personagii evoluând într'un decor bucureștean, iată o caracterizare în puține cuvinte a acestui nou roman.

Primul poet malgaș de limba franceză

Jean-Joseph Rabearivello deși dintr'o rassă care acum patruzeci de ani nu cunoștea civilizația decât din predicile pastorilor și preoților, din mărfurile de calitate proastă a traficanților și lecțiile de artă militară predate de un colonel englez, a avut ambiția să devină egalul unui alb civilizat.

A învățat școala primară în școala superioară a Fraților și nu a avut de cât un vis: să devină poet cu renume.

Era slăbănog și închircit, dar se credea Don Juan. Avea nevastă și copii, dar profita de femeile întâlnite la întâmplare și și-a plătit luxul unui amor platonic ce a durat doi ani de zile. Se arunca pe tot ce părea civilizația albilor, fiind în taină credincios tradițiilor strămoșești. Era sărac și cheltuia mai mult de cât câștiga. Iși câștiga greu pâinea de toate zilele, fiind corector în imprimeria unui orășel mic, Tananarive, și-și făcea iluzia că va juca un rol mare în lume.

Totul era disproporție și contradicție în Jean Joseph Rabearivello.

In ziua morții scrie în jurnalul său intim: „eu sunt, imperios, violent și din fire un latin printre Malgași și cu trăsăturile acestora. Nu, aceasta nu poate să mai dureze“.

Rolul mare pe care visa să-l joace, l-a împins să facă orice pentru a-l realiza. A lucrat ca... un negru să învețe a citi poeții francezi și a scrie versuri. A învățat apoi spaniola. După poezie a încercat critica, a scris nuvele și avea de gând să încerce și teatrul. Până în ceasul morții și-a ținut la oră jurnalul intim. Și-a văzut numele în „L'Intransigeant“.

A avut corespondență cu poeții renumiți. A scris volume, a compus o feerie care s'a reprezentat la Tananarive.

Pentru a ajunge pe albi și chiar a-i întrece, a încercat de toate. Nici un mijloc nu a fost neglijat. A căutat inspirația în vin și alcooluri tari. Iși avea și idolul, pe Charles Baudelaire, precum și un întreg Pantheon literar, în care Casanova își avea locul consacrat.

Totuși, nu gloria, dar nici măcar considerația, notorietatea nu i-a venit. Departe de oamenii de rassa sa, prin cultura și aspirațiile sale, nu și-a găsit nici locul în societatea colonială.

Printre toate aceste își pierdu și o fiică pe care o adora și care s'a prăpădit, de sigur, pentru că a căutat-o cu o vrăjitoare malgașă în loc să cheme medicul. Remușcarea și durerea îl chinuiau, ca și obsesiunea literară. Dezechilibrul lui s'a accentuat din ce în ce și a sfârșit prin a se deda beției opiului, în care și-a secătuit puterile fizice și nu a mai putut lucra la imprimerie. Dar neputând plăti opiumul, chinezul refuză să-i mai dea pe datorie și aceasta l-a prăbușit. Intr'o zi și-a trimis nevasta și copiii la socrul său, s'a închis în camera sa, a pus ordine în hârtii, și-a semnat vre-o câteva scrisori, scrise cu trei ani în urmă, ceia ce dovedea că gândul sinuciderii îl urmărea de mult și-a scris ultimele dorinți notând ora exactă și a luat vreo cincisprezece prafuri de chinină. Și-a notat impresile până la ultima clipă a scris o ultimă poemă:

A l'âge de Guérin, à l'age de Deubel
un peu plus vieux que toi Rimbaud,
anté néant
parceque cette vie est pour nous trop
rebelle
et parce que l'abeile a tari tout
pollen.

Apoi urmează impresiile: Imbrățișez albumul familial. Trimit o sărutare cărților lui Baudelaire pe care le am în cealaltă cameră.

E ora cincisprezece și două. Voi bea. Am băut. Mary, copii, la voi sunt gândurile mele, cele din urmă. Iau puțin zahăr. Mă înăbuș. Mă duc să mă întind...“.

A luat zece grame de cianură într'un pahar de apă. A doua zi l-au găsit îmbrăcat într'o cămașă albă și pantaloni negri. Lângă el revista „Ydraggsill...“

L-au dus pe o camionetă. Apoi, ridicat pe umerii groparilor, cu pălăria de pai a Malgașilor, cu fundul jos și marginile mari, au intrat printr'o spărtură făcută în zidul de lut, într'un loc îngrădit unde era mormântul strămoșesc. Erau strânși aclo toți tinerii malgași, scriitori, pictori și vreo duzină de albi. S'au ținut discursuri, femeile îmbrăcate în veștminte albe pe care flutura părul negru împletit în coade ca semn de doliu, mama începu un bocet, o lamentare de jale, nevasta plângea ținând în brațe pe ultimul născut. Astfel s'a stins, la treizeci și patru de ani, cel dintâi poet malgaș de limbă franceză.

Ultimul roman al lui Charles Plisnier

„Les Meurtres“ ultimul roman al lui Charles Plisnier, este la rândul său cel dintâi din seria de cinci romane în care acest scriitor vrea să ne reprezinte cinci faze din viața eroului său Noel Annequin. S'ar putea spune mai precis cinci momente prin care autorul caută să arate ceia ce numește el cele cinci „mutații mai mult sau mai puțin bruște“ ale clanului Annequin.

Romanul începe cu o comemorare într'un oraș de nord a morții soțului său de către văduva Annequin, în 20 Iunie, 1922, în mijlocul celor patru fii ai săi, a două nurori și a celor doi nepoți. Cele șaizeci de pagini în care evocat acest ritual de familie sunt un adevărat copo d'operă de măestrie în caracterizare a fiecărui personagiu din cei adunați la această ceremonie familială.

Se simte din cuvintele pline de revoltă a lui Noel împotriva „evangheliei reușitei“ că este o criză care e punctul de a izbucni. In adevăr, la 12 Octombrie acelaș an, el ucide prin împușcare pe Izabela, soția, cedând chiar rugăminților ei, pentru a-i curma suferințele fără urme ale unei boli incurabile, în care se zbate

Intrebarea e dacă jurații vor înțelege starea sa de suflet. Judele de instrucție îl asigură că va fi achitat. Dar familia Annequin e îngrozită de scandalul procesului. De aceiași părere sunt și medicul chirurg și preotul care cred că procesul nu trebuie să ajungă la Curtea cu juri.

In acest scop ei obțin ca Noel să fie cercetat de o comisie medicală de psihiatri, cu toate protestările sale că este un om sănătos. Asistăm aci la suferințele unui om lucid chinuit de falși savanți și de tovărășia dementților printre care este închis. Mama sa e indignată, avocatul Hervé intervine având și el convingerea că Noel nu a fost niciodată nebun. E eliberat în 1923 și trimis în Elveția. De aci el pleacă în Rusia și trimite o scrisoare din Moscova că devenit „un militant al sărăcimii, lucrează la reconstruirea unei lumi noi“.

Dar în familia Annequin, printr'o învoire tacită, nimeni nu va mai rosti numele celui plecat. Dar este rupt în acelaș timp și contactul cititorului cu o mare parte din povestire și el nu-și poate da seama cum a izbutit Noel să concilieze credința sa religioasă, pe care, și-a recăpătat-o în închisoare, cu entuziasmul său revoluționar.

Dar, de și se fac aceste rezerve, critica recunoaște marea putere dramatică cu care autorul conduce evenimentele și măestria cu care dezvoltă povestirea.

Adevăratul Robinson Crusoe

De când a publicat John Howell excelenta sa „Viața lui Alexandru Selkirk“, în 1829, curiozitatea pentru originalul eroului său a crescut și noile fapte descoperite pe care le-a publicat Megroz, au găsit cel mai mare interes în publicul cititor din Anglia.

Selkirk era fiul unui tăbăcar și s'a născut în 1676, fiind de copil neastâmpărat și guraliv. La nouăsprezece ani s'a îmbarcat, probabil pentru a ocoli o ceartă de la rudele sale. La 1703 e maestru-marinar pe o navă care pleacă în expediție spre Sudul Americei, sub comanda lui William Dampier. In 1704 fiind pe o navă în golful Cumberland s'a luat la ceartă cu căpitanul său Thomas Strading și a cerut să fie debarcat cu lucrurile ce îi aparțineau. Știa că au mai fost oameni care „s'au făcut negri“ pe aceste meleaguri fertile și plăcute. Will, un indian din cunoștințele sale a petrecut trei ani pe acolo fiind reîmbarcat de Dampier în 1684. In Februarie 1709 a fost luat pe bord de căpitanul Woodes Rogers și a plecat cu altă expediție, fiind pe tot timpul croazierei un ofițer bun și disciplinat. Când s'a întors din Africa de Sud în 1711, făcuse înconjurul lumii.

In 1712, Roger publică o carte întitulată „Călătorie cu înconjurul lumii“, în care se găsește o admirabilă pagină despre viața lui Selkirk în Masa Tierra. Acolo de sigur Selkirk a dus o viață mult mai simplă și a lucrat mult mai puțin de cât Robinson Crusoe!...

Nefiind prea sociabil din fire, s'a adaptat repede la singurătate, hrănindu-se cu scoici, broaște, fructe de pe insulă și citind Biblia în orele de repaos. Cartea lui Rogers, un articol de ziar, „The Englishman (1713) de Richard Heele, care-l întâlnise l-au făcut cunoscut. Dar nici faima, nici chiar suma însemnată care i-a fost plătită pentru călătoria cu Rogers, nu i-au adus vre-o mare fericire.

Când s'a reintors în insulă, era mulțumit să fie iar singur până ce căzând în dragoste cu o fată din localitate, Sophie Bruce, a plecat cu ea la Londra, probabil în 1716. In 1716 el a dăruit tot ce avea Sofiei și s'a îmbarcat în marină, unde a rămas până ce s'a îmbolnăvit de friguri galbene pe Coasta de Aur.

In 1720 s'a căsătorit cu o văduvă care l-a lăsat prin testament, moștenitor. Pe când Sofia pierzându-și micul său avut, s'a sfârșit într'o închisoare pentru datorii.

Din cartea lui Woodes Rogers sunt luate multe amănunte asupra șederei lui Robinson pe insulă bine înțeles preschimbate și evident că Robinson Crusoe este în întregime opera imaginației lui Robinson Crusoe care e în totul un personagiu simbolic. Totuși nu încape îndoială că Defoe a scos multe inspirații din cartea lui Rogers și Steele.

Meritul îi revine lui întregime, pentru că a știut să creeze cu materialul cules pe unde l-a găsit, această minunată biografie, care face încă până în zilele noastre deliciul copiilor ca și a oamenilor de toate vârstele.

DRUMUL VIEȚII
de A. Makarenko

Această scriere din care s'a scos un film admirabil, nu este propriu zis un roman, căci însuși autorul său îi dă ca subtitlu: „poem pedagogic“ în ediția originală. Este însă un subiect pasionant și o înaltă beție de viață. Autorul, A. Macarenko nu e un scriitor de profesie, e un modest institutor care povestește un moment din munca sa, un moment în care în adevăr această muncă a fost peste puterile omenești și atât de frumos încât aurește tot restul cu strălucirea sa.

Ne amintim cu toții de grozava iarnă din 1920, când în Rusia pe lângă toate, era și o foamete neînchipuită. Mii de orfani, copii părăsiți, adolescenți derbedei nu trăiau decât din prădăciuni, furturi și omoruri. Guvernul rus s'a alarmat și atunci Macarenko, cu două institutoare Lydia Petrovna și Ecaterina Grigorievna, dimpreună cu un bătrân sfătos și chefos, Kalina Ivanovici, au întemeiat faimoasa colonie „Maxim Gorki“, a cărei pildă a fost cunoscută în toată Rusia.

Sosirea primilor delicvenți, Zadorov, Taraneț și alții, amănuntele luptei pe care Macarenko a fost silit să o înceapă imediat, „pe tăcute“, captivează interesul cititorului dela început și cartea devine din ce în ce mai pasionantă. Zilele trec și nădejdea prinde a încolți, dar repede vin dezamăgite și se lasă desnădejdea.

Totuși colonia se mărește, crește și încetul cu încetul cu toate turburările care petrec din timp în timp, începe a miji o simpatie și o înțelegere între tinerii coloni și educatorii lor. Nu se poate reproduce, într'o scurtă dare de seamă, amănuntele vieții aceleia extraordinare. Cartea trebue neapărat citită.

HEINE SCRIITOR POLITIC

Heine s'a născut cu zece ani mai târziu de Revoluția Franceză și a locuit la Paris, cea mai mare parte din viața sa de om matur. Evreu german, el cunoștea foarte bine Germania, pe care o observase multă vreme cu sagacitate ironică bine cunoscută de cei ce l-au citit.

Heine a prins foarte repede și Franța, în toată complexitatea ei și din ziua în care s'a așezat, ca izgonit, în Paris, s'a complăcut să compare neîncetat, între ele, geniile acestor două mari națiuni și să le prezică viitorul și destinul.

Când a început Heine să scrie, vechiul regim se stinsese aproape cu totul în Franța și murea cu încetul în Germania. Problemele care se puneau pe acea vreme, erau numai de natură politică sau dacă erau și alte probleme, oamenii nu le atacau decât pe laturea politică. Heine nici nu a bănuit turburările economice și sociale care se arătau cu semne destul de bine marcate. El nu se interesa de probleme, ci ca mulți dintre marii ziariști, neavând nici o opinie politică de partid, își exercita verva și ironia pe socoteala tuturor și cunoscând de minune toate pozițiile ce ar putea fi luate de spiritul uman, avea o deosebită repulsiune pentru partidele bine determinate, principiile intransigente și programele rigide.

Totuși ne-au rămas dela el pagini cu vederi originale, câteodată profunde, adeseori fine, dar exprimate ciudat. O dovadă este faimoasa sa pagină, citată adeseori, în care vorbește de importanța filosofiei germane, considerată ca un fel de „furor teutonicus“. Acolo prevede el întreaga evoluție de mai târziu a Germaniei și Franța ar fi trebuit să își amintească de ea mai ales după ce Bismark a venit în fruntea politicii.

De altfel, studiul „Revoluțiilor“ a preocupat pe Heine viața întreagă. A prevăzut că Germania nu va fi niciodată bântuită de revoluții sociale sau cu un caracter universal.

Revoluția lui Luther a fost națională, acea a lui Hitler ultranațională, rassială. Revoluțiile engleze, franceze, ruse, au un caracter de universalitate, sau sunt stabilite pe un principiu de dreptate care să poată face ca ele să fie universalizate.

Totuși, el a prevăzut o revoltă germană dar nu i-a trecut prin minte că ea ar fi putut zgudui lumea, provocând altceva decât „încercări germane“ de a domina lumea.

Și revoluția bismarkiană și cea rasistă, au răspuns așteptărilor sale.

„Viața Basarabiei“
Anul VIII. — No. 5.

Revista „Ford“
Anul II. — No. 17.

Serviciul Social - Prahova
Anul I. — No. 1.

„Preocupări literare“
Anul IV. — No. 5.

Din Trecutul Nostru
Anul VII. — Maiu-Iulie.

Pontice
Anul I. — No. 4.

Cu un bogat și interesant material.

„Satul“
Anul IX. — No. 101-102.

Ca întotdeauna, cu un sumar îngrijit și ales cu înțelegere.

„Ramuri“
Anul 31. — No. 3-4.

„Neamul Românesc“
PENTRU POPOR
Anul XXVII. — Mai.

„Pământul“
Anul VIII.—Aprilie-Mai. Director: Eugen Cialic.

Număr festiv cu prilejul a opt ani de apariție. O revistă care și-a dovedit cu prisosință rostul, promovând talentele tinere și constituind un izvor de lumină într'un colț de provincie. Ii urăm ani mulți înainte.

Alex. Baiculescu
Calea lactee, poeme.

Versuri cari vădesc o deosebită sensibilitate lirică. Vom reveni pe larg.

Ion Negescu:

Harfa din umbră, poezii cari vădesc meșteșug și inspirație. Și asupra acestui volum vom reveni.

Adeverul
Literar și Artistic

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL“ s.a.r.
BUCUREȘTI
Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării No. 16585/939

POEZII

Versurile lui Arghezi au darul de a lovi, sigur și fără a atrage atenția mulțimei, locul sensibil al sufletului ca niște raze invizibile. La apariția volumului „Hore“, versuri, (editura Fundația pentru Artă și Literatură Carol II“), a răspuns Vladamir Străinul, în revista „Viața Românească“, Mai 1939 cu un excelent articol, fără exagerare și pedanterie, dar cu acea căldură și prețuire, cu care tineretea știe să răspundă ori de câte ori răsună un glas de poet autentic.

Ultimul volum de poeme arghéziene conține fără îndoială ceia ce a scris mai frumos poetul. Aci a atins Tudor Arghezi plinul poeziei sale jertfind nu numai „prisosul“, ci chiar și „prinosul“ imaginației, a sentimentului, a literaturii, cu un cuvânt, pentru a scrie cele mai „expresive poeme“ din toată opera sa. Expresive a lumii sale interioare, în care s'a pogorît cu sufletul, întâlnind acolo „lumea omului“, miile de lumi pe care spiritul lumii voise mereu să le ignoreze și pe care generația sa, de scriitori, a căutat să o întâlnească în besnă, căci noaptea este condiția în care se zămislește viața.

Macedonski a bănuit mișcarea, el a atins-o cu unele din vorbele sale. Dar intuițile noui ale creațiunii poetice singur Arghezi le-a trăit la noi. In unele clipe el a fost singurul care și-a înțeles misiunea și a tradus-o în truda de a se creia pe sine, în „jungla“ în care se putea totuși creia orice om pe sine însuși, începând mai întâi cu mânia năpraznică împotriva celor „ce fabrică echivocuri sonore și grețuri poetice, creând o lume „bogată în sentimente ca pâsla“. De altfel, dela Baudelaire, poeții nu au făcut de cât să distrugă. Trebuia purificatorul, pentru a îngădui crearea poezilei autentice sau cel puțin a crea expresia „cea mai puțin deformată“ a lumii interioare a omului. Năzuința sa neînfrântă l-a mânat spre acea „mică îndeletnicire: crăparea cuvintelor, vânzarea miezurilor, „depănarea în fir de ață a scaiurilor dinăuntrul lor“ (citate luate din acelaș excelent articol din „Viața Românească“ Mai 1939, semnat Vladimir Streinu). A vrut să-și facă pur și simplu loc, spre a da glas creației poetice, pe care o realiza năzuind spre simplicitate și goliciune interioară prin care voia a face „imediat“ ceia ce era „depărtat“, „viu“ ceia ce era lent“, „arzător ceia ce era călduț“. Căci poezia nu e iluzie, bâiguială de om în friguri, ci „proiecțiunea prin spațiul intelectual și sensibil al poetului a unei realități vii“. Aceasta nu se poate înfăptui de cât prin crearea unei forme noi care să se zămislească de îndată ce este atinsă de „cuvântul potrivit“. Geniul verbal al lui Arghezi este însuși geniul său poetic. Pentru a zămisli el trebue să creeze și creația se realizează numai printr'o formă proaspătă, care să nu fie

Slova vorbelor tocită
Vorba slovei prihănită
Inţelesul otrăvit... ci

o formă bogată în puteri zămislitoare, chiar dacă nu e înțeleasă și nici glasul ei ascultat în prezent, căci ea cere tăcere ca să se ridice, nu ca glasul realității, ci ca faptă— Poezia este „faptă“, căci de aceia se chiamă „poesie“, iar înfăptuirea ei, este însăși „expresia“. Ea alcătuește „esențialul“ în creația poetică, nu „accesoriul“ — Arghezi vrea tocmai să renunțe la „literar“, la sentimentalitate, la imaginație, numai pentru a fi disponibil pentru această înfăptuire a unei realități vii și absolute. Iar acest țel nu poate fi atins decât dacă „forma“ este în stare a da o înfățișare veșnică la ceia ce e particular și trecător, iar glasul poetului să aibă acel accent deosebit, acea putere de ardere, care să schimbe înfățișarea lucrurilor, dând o valoare nouă ideilor și sentimentelor, fără a le schimba firea lor adâncă.

Nu putem să împărtășim ideia că Arghezi este caracteristic un geniu creștin. Ceia ce aduce el nou poeziei noastre după Eminescu, este ardoare de a pătrunde în miezul lumii, acolo unde năzuește cu pasiune să ajungă orice poet, din lumea întreagă, după Baudelaire. Arghezi a prins, cu antenele geniului său, melodia, vibrările chiar ale muzicanților din cerul artei lumii actuale. Iar dacă a redat-o cu instrumente și mijloace românești, dăruind o coardă nouă „lirei“ poeziei noastre, nu impune altă concluzie minții noastre, decât că el este un mare talent poetic, un geniu.

Cu puterea acestui geniu, cu năzuința pasionată de a se întrece pe sine, s'a urcat din ce în ce mai sus pe scara spiritualității, ajungând dincolo de fenomene, în punctul în care însuși izvorul vieții, căutând să atingă în acel „Gol“, — care e preludiul existenții, — punctul de fuziune a spiritului propriu cu o conștiință impersonală.

Până aci, în această căutare fierbinte a absolutului, poetul merge alături cu misticul, vrând să renunțe chiar la „expresia“ poetică dacă aceasta nu e în putere de a reda absolutul:

Voiu dă-mi să-mi spânzur graiul
Și să-ți mulțumesc cu naiul.
Cântecul care mă doare
„Frate-i“ cu tăcerea mare, —
Cu îngerii, cu lăstunii
Și cu șoapta rugăciunii.

Și totuși el știe că e numai frate, căci singură expresia poate fi condiția realizării poeziei. De aci însă poetul, ia un drum, iar misticul altul. Deși adesea poetul va relua glasul profetului, sau șoapta rugăciunii, dar nu va mai trece de la tărâmul înfăptuirii verbale, în domeniul tăcerii misticii. Mistica, în adevăr, e tăcere, pe când poezia e expresie verbală, oricât ar fi de spiritualizată, ca în cântecul pentru boală, pe care-l citează Vladimir Streinul, tot în acel articol pentru spiritualitatea lui. Nu, de sigur nu e aci creștinism și nici condiția permanenții românești. E un poet de mare talent, un poet **român** prin individualitatea sa de excepție și de caldă vigoare, care atinge culmea intuițiilor artistice din curgerea lumii și care ne-a dăruit acest ultim volum, cel mai frumos și mai desăvârșit al său ca „expresie și ca realizare“, o amforă ideală, creată pentru a cuprinde în ea esența realității unice și superioare a poeziei vremurilor noastre, iar nu o mistică oarecare. El reprezintă o viață de disciplină severă, de luptă și stăpânire de sine, pentru a pune stavilă năvalei oratorice, de care lumea era îngrețoșată și a reda puritatea creației de formă din lumea cea dintâi.

In această din urmă culegere de Hore, el ne-a dat fructul matur și pârguit al strădaniei de o viață, minunea de goliciune sufletească, de dezbrăcare a tuturor zdrențelor literare pentru regăsirea formelor divine ale poeziei ,simplificare și limpezirea unui graiu care să poată oglindi omul în deplina lui răsfrângere, cu întoarcerea spre simplicitatea divină și limpezimea fragedului suflet al copilăriei, în care se joacă hazul și naiva seriozitate spre a lumina întunerecul din care renaște poezia nouă. E în această simplificare și înseninare beția vieții în absolutul curăției sale de a se simți, chiar, la izvorul ei, după ce a fost atât de turburată și spurcată în decursul vremei.

Arghezi a trăit cu adevărat intuițiile artistice ale lumii, așa cum le trăește orice creator de mare talent „în cadrul local și specificul românesc“ (pentru că așa îi place a zice lui Vladimir Streinul, încercând a-l încadra pe veșnic vioiul și nestăpânitul Arghezi, în mistica nouă. Aceste intuiții au provocat la noi fenomenul arghezian, iar în Apus o expoziție în 1938 a suprarealismului, anume astfel alcătuită încât să fie ca un adevărat tablou, al influenții sale în toate manifestările spiritului.

La noi lumea încă nu a ajuns a se pune în pas cu Arghezi, care e pentru generația sa ceia ce a fost Eminescu pentru vremea lui. El stă de vorbă doar cu Dumnezeu:

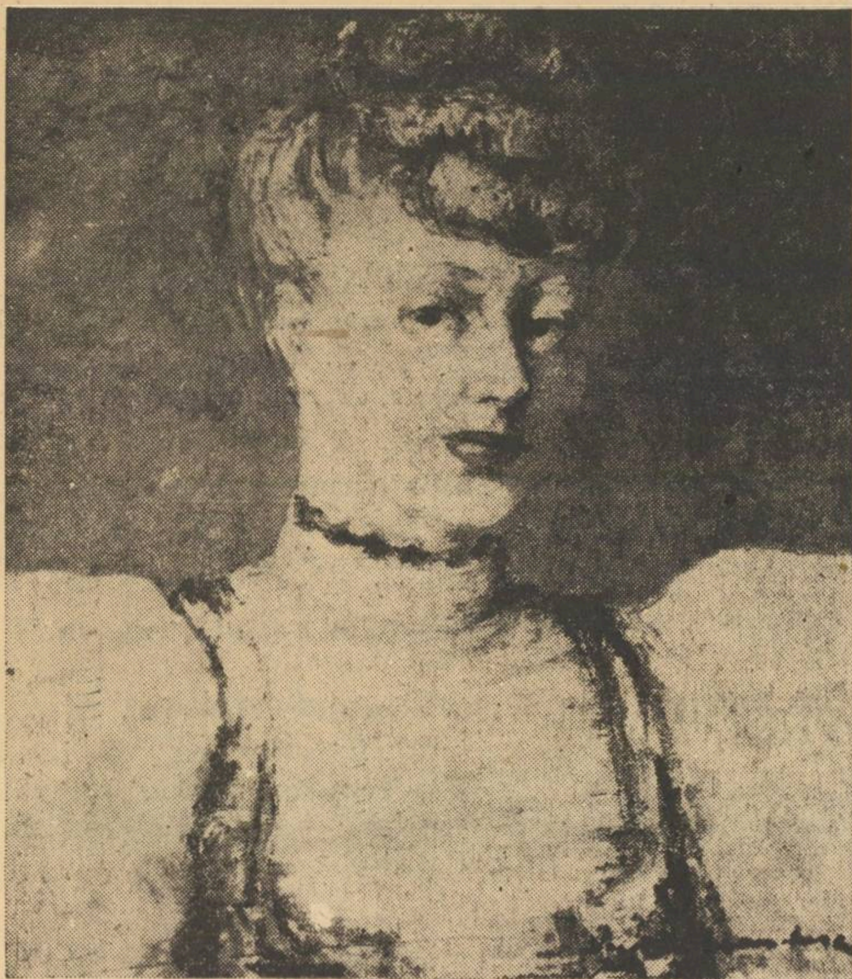
El e colea peste drum
In altarul lui de fum
Aprinzând între hotare
Mucuri mici de lumânare.
Din cerdacul meu la el
E un zbor de porumbel...

Cât de departe suntem, în urma lui și ce desăvârșire a atins forma amforei sale, pentru a fi ajuns la o atât de dumnezeiască simplicitate, o simplicitate de... „proces verbal al conștiinții“, după care însă se simte marea taină a lumii!... Mai avem mult de alergat pentru a prinde centrul operei și al personalității acestui om, pe care-l simțim mai presus de toți „Hitrii“ noștri, nu numai când i-am deschis ultimul volum, dar și când i-am călcat pragul casei — căci îndată ce ești în fața vetrei sale, aprinsă într'o scorbură de piatră“, înțelegi că și în văpaia de acolo, ca și în opera sa întreagă, „a pus o poală de stele“ și a luat „pentru dogoare, Cocă, pe cârling de soare“. Ceiace ce ne atrage în opera și persoana lui, este tocmai „taina“ pe care chiar un talent mare ca al său nu a putut-o apropia de cât prin sacrificii neînchipuite și sub biciuirea unei neînvinse năzuințe de a pătrunde în „taina existenții“ și a-i da expresie și ființă, căci ea nu are formă, nici culoare și nici glas. E numai „o sete ce ne soarbe“ și spre care sufletul se îndreaptă cu atenție și istovit, ca în fața morții. Spre acest țel ne-a deschis el porțile, prin cele mai subțiri, mai reduse și mai simple mijloace ale creațiunei poetice și de aceia cu atâta putere de expresie. Ni se pare, că ne auzim bătăile inimii ca în fața marelui Destin.

De aceia, ca tot ce a scris Arghezi, citim și recitim, mai ales, acest ultim volum „Hore“, după ce am crezut că nu vom mai putea citi un altul, după divina „Cărticică de seară“.

Iz. Sd.

VIAŢA ARTISTICA

Dudu Alexandrescu : Fantezie 1900

Teodorescu-Sion: Figură

Este evident că arta de a imprima a făcut mari progrese, dar ele privesc mai cu seamă maşinile care au ajuns astăzi să tipărească cu o viteză uimitoare, ele privesc aparatele de împachetat, de broşat şi chiar consistenţa caracterelor tipografice ale căror aliaje au trebuit să fie modificate faţă de temperatura ridicată a preselor de stereotypie.

Partea principală a rămas aceiaşi: alfabetul n'are mai multe litere ca altădată. Şi se întrebuinţează tot hârtie elastică, permiţând imprimarea pe amândouă feţele. S'au anunţat posibilităţi de utilizare a foilor metalice foarte subţiri, dar nimic nu ne face să credem în această eventualitate.

Dacă am compara, observă Michel Vaucaire, cartea cea mai recent apărută cu Biblia numită a celor 42 de rânduri, publicată în 1456 de Gutenberg şi Fust, trebue să recunoaştem că din punctul de vedere al perfecţiunii generale, Biblia este net superioară. Şi totuşi, câte prefaceri s'au produs de atunci, câte căutări s'au întreprins!

Mai mult cerinţe comerciale decât estetice au dus la studiul literilor noi. Incercările s'au oprit întâi asupra titlurilor: puse în cadre sau însoţite de ornamente, s'a crezut că această fantezie le va schimba. S'a mers apoi mai departe. După titlu, oamenii s'au ocupat de prefaţă şi în fine de textul însuşi. S'a ajuns la un aspect de afiş, interesul fiind atras mai mult de imagini decât de fraze. Florile, stelele, luna, stilizarea literelor după lucrurile reale cu care se asemănau mai mult au sfârşit prin a îmbâcsi scrisul tipărit şi adeseori a-l face imposibil de cetit. Fiecare voia să inventeze, fiecare se simţea obligat să comlice, să creeze inutilul. Impodobit cu flori şi cu tot felul de ornamente, alfabetul era de nerecunoscut.

Starea aceasta a durat până acum vreo 20 de ani. S'au găsit atunci câteva edituri din Anglia şi Franţa, care au lansat lucrări inteligent prezentate dovedind prin ele greşeala drumului parcurs până la acea dată. Imediat s'a revenit la vechile caractere tipografice. Au fost utilizate şi bine şi rău, pentru subiecte care nu se potriveau întotdeauna. Dar pericolul cel mai grav fusese înlăturat.

Această renaştere a produs şi nemulţumiri. Oamenii care iubesc pandativele aducătoare de noroc, oamenii care agaţă la geamurile automobilelor păpuşi, oamenii care umblă cu bastoane şi umbrele cu mânerele cizelate şi ornate fără rost, se plictisesc înaintea unei frumoase pagini de tipografie.

Cei însă care cunosc tipăriturile din secolele al 15, al 16-lea şi al 17-lea se vor bucura de reintoarcerea la simplitate şi sobrietate. Bineinţeles că n'a fost vorba să fie copiat alfabetul unor maeştri în această artă, schimbând forma accentelor, cu toate că nu-i niciodată rău să ne inspirăm dela cei care şi-au cunoscut admirabil meseria.

I. Panteli Stanciu : Portret

Lucien Coutaud : Ilustraţie

O pagină trebue să fie frumoasă prin ea însuşi şi această grijă a dus la discuţii îndelungi asupra mărimii mărginilor. Părerile sunt împărţite. Un tipograf celebru susţine că prea mult alb îi aminteşte de manşetele ce ies prea în afară din mânicile hainei.

Toată atenţia trebue îndreptată asupra suprimării albului în cuvinte — fiecare cuvânt să formeze un bloc, spaţiul neexistând decât între aceste mici mase. Să fie evitate prea marile despărţituri între gânduri, exagerare provenind din cauza picioarelor prea lungi ale literelor.

Adevărata inteligenţă a unui tipograf nu constă în a imprima în stil gotic un text în care se vorbeşte despre Evul Mediu. Trebue să simţim care alfabet convine unei lucrări, să ne gândim la greutatea ce o putem avea din cetirea literelor, limpezi pe cinci pagini şi obositoare pe trei sute. Să variem când e posibil, să combinăm şi să căutăm o formă îngrijită cu gust şi tact, calităţile cele mai rare din lume.

Cu fiecare număr, admirabila publicaţie care este „Tehnică şi artă grafică" aduce contribuţii remarcabile în existenţa tipăriturii româneşti moderne. Dela titlul de pe coperta caetului 7 de curând apărut şi până la detalii de paginaţie, dela întrebuinţarea discretă a hârtiei şi literelor colorate şi până la prezentarea unei planşe, se face mereu dovadă de inventivitate fericită şi de siguranţă de realizare.

●

Noua conducere a Sindicatului Artelor Frumoase, deşi de scurtă vreme în funcţiune, se străduește să traducă în fapt un întreg program de realizări, care de ani de zile rămăsese pe planul propunerilor şi al discuţiunilor interminabile. Una din problemele esenţiale pentru viaţa artiştilor este aceia a vânzării operelor lor. Nu ori cine poate să-şi organizeze o expoziţie p r o p r i e — greutăţile sunt cunoscute. Şi chiar când izbuteşte, succesul ei atârnă mai mult de împrejurări. Trebue ca amatorul să fie dispus sufleteşte şi în situaţie prielnică materială în momentul cât ţine expoziţia — cel mai mic accident îl împiedică să răspundă ocaziei de a-şi îmbogăţi colecţia, chiar dacă această ocazie a dorit-o şi a aşteptat-o. Totul depinde, adesea, de noroc.

I. Panteli Stanciu : Portret

Jean Martin : Nud

Van Dougen : Odihna

Se poate întâmpla ca pictorul sau sculptorul care şi-a pus ultimul ban şi ultima nădejde în expoziţia lui să ajungă mai sărac ca înainte ori abea să-şi scoate cheltuelile, caz când ar trebui să fie mulţumit că a scăpat uşor. Ca să trăiască, va fi nevoit să-şi vândă lucrările rămase pe preţ de nimic. Situaţia e şi mai grea în provincie. Aici în Bucureşti, e un centru de artă, cu amatori distinşi şi generoşi. In celelalte oraşe, ce poate aştepta un artist? Lovitura cea mare i-o dă acolo acei siniştri negustori de artă, care vând tablouri semnate de pictori onorabili pe preţ ce desfide orice concurenţă, tablouri care au fost cumpărate, la vremuri de nevoe, pe sume ridicole.

Apoi, o expoziţie personală trece repede, de multe ori ţine abea două săptămâni — publicul abea a avut timp să afle de existenţa unui talent nou şi numele lui a şi dispărut de pe piaţă, e uitat repede.

Pentru pricinele arătate mai înainte, Sindicatul Artelor Frumoase va organiza expoziţii colective permanente la care vor participa toţi membrii lui. Expoziţiile vor avea loc în Bucureşti şi provincie, unde vor fi însoţite de conferinte. asemănându-se într'o măsură cu şezătorile scriitorilor.

Manifestarea de acum care inaugurează ciclul, este închinată memoriei lui Teodorescu Sion, fostul preşedinte al sindicatului.

Omul acesta care era un pasionat pentru arta lui, hărnicind ca nimeni altul să-i afle înţelesurile, omul acesta care avea şi alte treburi de răspundere pe seama lui, n'a întârziat să primească şi conducerea Sindicatului, unde eram siguri că ar fi adus priceperea, voinţa şi entuziasmul lui din totdeauna.

Soarta a vrut altfel!

De dincolo de moarte, Sion trimite mesagiul luminos şi vibrant al artei lui, iar el revine sub trăsături voinice şi înaripate în viaţa veşnică a bronzului. Chipul lui, aşa cum l-a cioplit Medrea, este acel pe care i-l cunoşteam în momente de luptă: superb, dârz, leonin. Am dori să rămâe mereu acolo. Faptul nu va însemna numai o îndeplinire de datorie pioasă, ci imaginea aceasta va fi îndemn permanent când descurajările şi-ar căuta loc în suflet.

E o imagine dinamică, tulburătoare, de comandant.

Energia ce se desprinde din trăsăturile ei, să fie exemplu faptelor noilor conducători ai Sindicatelor Artelor Frumoase; să realizeze pentru această instituţie ceia ce năzuia el.

Ii vor aduce, astfel, încă un omagiu.

●

D-l *I. Panteli Stanciu*, care expune în sala din strada Brezoianu ultimele sale lucrări, se arată mult în progres. De unde înainte pictura sa era oarecum timidă, caligrafiată şi preocupată de o frumuseţe minoră, acum mersul pensulei e mai liber, mai puţin servil conturului şi culoarea a câştigat în sonoritate.

Peisagiile pictate în Franţa şi în special pe Coasta de Azur sunt dinamice, calde, plăcute şi au tonuri fericit găsite care redau transparenţa luminii şi consistenţa felurită a materialului din natură.

D-l Panteli Stanciu dispune de o mare putere de muncă şi are destule daruri care îl pot fără întârziere duce printre întâile rânduri ale pictorilor. Totul depinde de înlăturarea concesiilor făcute unui public mai puţin pregătit pentru a gusta o artă superioară şi de puterea de a se menţine pe drumul din ultimul timp.

TACHE SOROCEANU

Al. Ţipoia : Portret

Sonia Lewitska : Călăreţi în pădure

IMPRIMERIILE „ADEVERUL" S. A. — Str. Const. Mille 5—9